

שבוע פרשת ויקהל-פקודי - פרשת החודש

(7 - 13 March 21)

כ"ג - כ"ט אדר תשפ"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בִּבְיֶתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְכְּכֶם, וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בִּבְיֶתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּם אַחֲרֵי לִבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן אב - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיּוֹם

זה המזמור נכתב מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיִדְךָ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרִי עֲדוֹתַי בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶי לִשְׁמֹר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַפְיִטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מָאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב כָּרוֹךְ אַתָּה יְהוָה לַמִּדְנֵי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָּל מִשְׁפָּטֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פֶעַל כָּל־הַיּוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד עז

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר משה שי' ארם

שלום וברכה!

ימים אלו נודעתי ע"ד בחירת כ' למשרתו החדשה בסוכנות וכו', וכיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית וכל מינוי נותן אפשרויות חדשות ומתוך כך גם אחריות נוספת, אביע תקותי וברכתי שכי ינצל במילואן האפשרויות החדשות שנתוספו לו על הקודמות - וכמו שדברנו בשיחתנו בעת פגישתנו - להפצת הערכים הנצחיים של עמנו בני ישראל מיום היותנו לעם במעמד הר סיני.

ובפרט שרואים במוחש שדוקא ערכים אלו הם סוד קיומו הנצחי של עמנו בני ובנות ישראל, למרות אשר אנחנו המעט בין העמים, וחסד לאומים חטאת, וכמו שנוכח דורנו אוד מוצל מהשואה ושמדות שלא היו כמותן היל"ת, וכל האומות הנאורות ובלתי נאורות עמדו מנגד וכו', אשר אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, אלקים חיים הנותן לנו תורת חיים ומצותי עליהן נאמר וחי בהם.

וכיון שנבחר כ' פה אחד, הרי זה מגדיל עוד יותר כח השפעתו ואפשרותו, ויהי רצון שיצליח להוציאן מן הכח אל הפועל הנ"ל.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמן ולחירות אמתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח, ולהמשיך מחירות ושמחה זו בכל ימי השנה.

בברכת החג.

וכאן עלי חובה נעימה להביע עזה"פ תודתי למר עבור התענינותו בעניני כפר חב"ד, אשר בודאי גם להבא יושיט להם עזרתו באם יוזקקו לה, ועוד וגם זה עיקר, שיתענין בהנעשה שם ולא רק על ידי שמיעה אלא גם על ידי רא"י וביקור וכו'.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיט, קכ, קכא ג
- (ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם שבת פרשת שמייני, פרשת החודש, מברכים החודש ניסן, ה'תש"ל ה
- (ד) שיחת שבת פרשת שמייני, פרשת החודש, מברכים החודש ניסן ה'תש"ל טז
- (ה) לקוטי-שיחות פרשת ויקהל-פקודי כרך טז ל
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לו
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל-פקודי ... לו
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויק"פ לח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל-פקודי פ
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקהל-פקודי פא
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקהל-פקודי צ
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צה
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת ויק"פ צח
- (יד) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת ויק"פ קנד
- (טו) – ספר המצוות, לשבוע פרשת ויק"פ קפד
- (טז) נביאים וכתובים
- ירמיה פרק נא, עזרא פרק ב קפו
- (יז) משניות – מסכת נגעים
- ביאור קהתי קפח
- (יח) עין יעקב מסכת מועד קטן קצה
- (יט) מסכת פסחים עם ביאורים
- מדף קו עד דף קיב קצו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
- אדמו"ר הזקן רכד
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
- לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רכו
- (כב) תורה אור קול דודי הנה זה בא
- אדמו"ר הזקן רכח
- (כג) תורת חיים
- אדמו"ר האמצעי רלו
- (כד) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
- אדמו"ר ה"צמח צדק" רלז
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
- אדמו"ר מוהר"ש רלט
- (כו) קונטרס התפילה
- אדמו"ר מוהרש"ב רמ
- (כז) ספר המאמרים – קונטרסים
- אדמו"ר מוהרי"צ רמא
- (כח) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק
- אדמו"ר מוהרי"צ רמו
- (כט) ספר הזכרונות פרק נב
- רמו רמז
- (ל) אגרות קודש
- אדמו"ר מוהרי"צ רנ
- (לא) חומש לקריאה בציבור רנא
- (לב) קריאת התורה למנחת שבת-קודש רסט
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל-פקודי ער
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 נאמר בתורה, בפסוקי 'פרשת החודש' שקוראים בשבת זו:

2 **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹדֶשׁ נִסָּן לָכֶם** לבני ישראל **רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן**
3 **הוא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה**¹, חודש ניסן הוא ראש לשאר שנים עשר
4 חדשי השנה **וַיָּדוּעַ הַדִּיּוּק** השאלה **בָּזָה**², הנשאלת מתוך דיוק בלשון

5 הכתוב **מְדוּעַ כּוֹפֵל** הכתוב את
6 **הָעֵנִין בְּאֶמְרוֹ רֹאשׁוֹן הוא**
7 **לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה, שֶׁהִרִי**
8 **כָּבֵר נֶאֱמַר** בתחילת הפסוק
9 **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ**
10 **חֳדָשִׁים, וְלָמָּה** לאיזה צורך
11 **כּוֹפֵל** הכתוב וחוזר ואומר **רֹאשׁוֹן**
12 **הוא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה?**

13 **וּמִכְלָלוֹת הָעֵנִין מוֹכֵן שֵׁשׁ**
14 בדברי הכתוב **שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת שְׁנוֹת,**
15 **הָאֶחָת, רֹאשִׁי חֳדָשִׁים,**
16 **וְהַשְּׁנִיָּה, חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה. וְצִרִיף**
17 **לְהִבִּין הָעֵנִין הַחוּצוֹן הַפְּנִימִי בָּזָה.**
18 **גַּם צִרִיף לְהִבִּין דְּבַר נֹסֵף בַּפְּסוּק**
19 **זֶה מֵה שֶׁנֶּאֱמַר הַחֹדֶשׁ הַזֶּה**
20 **גו', דִּהְפִּירוֹשׁ הַפְּשׁוּט הוא**
21 **שֶׁעַל חֹדֶשׁ נִסָּן אָמַר לוֹ**
22 **הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא לְמַשֶּׁה רַבִּינוּ זֶה**
23 **חֹדֶשׁ נִסָּן יִהְיֶה רֹאשׁ לְסֹדֶר**
24 **מִנֵּין הַחֲדָשִׁים (פְּפִירוֹשׁ**
25 **רִשׁ"י מִמְּכִילֶתָא מְדַרְשׁ הִלְכָּה עַל**
26 **חֹמֶשׁ שְׁמוֹת), שִׁיתְחִילוּ אֶת מִנֵּין**
27 **הַחֲדָשִׁים מִחֹדֶשׁ נִסָּן וְכִיּוֹן שֶׁהִיא**
28 **עוֹמֵד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, שאִז**
29 **נִאֲמָרָה פֶּרֶשׁה זוֹ הִרִי בְּלֹא הָכִי**
30 **גַּם בְּלִי לומר זאת בפירוש הִיא יוֹדֵעַ**
31 **מֹשֶׁה רַבִּינוּ דָּקָא שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא עַל**
32 **חֹדֶשׁ נִסָּן, וְאִם בֵּין מֵהוּ**
33 **אָמְרוּ מֵה מִתְכוּוִּין הַכְּתוּב בְּאִמְרָה**
34 **בַּפִּירוֹשׁ (הַחֹדֶשׁ) הַזֶּה (וּבִפְרָט**
35 **שְׁזוּהִי מִצְוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ שְׁאוֹתָה**
36 **לְמַדִּים מִפְּסוּק זֶה מִצְוָה רֹאשׁוֹנָה**
37 **שֶׁנֶּצְטָנוּ יִשְׂרָאֵל³, הִרִי זֶה**
38 **צִרִיף לְהִיּוֹת בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק).**
39 **וּכְלָלוֹת הַבִּיאוֹר הוא, דָּאף**
40 **שֶׁהַחֹדֶשׁ הַזֶּה הָאִמּוֹר כֵּאֵן קָאִי**
41 **מִכוּון בְּעִיקָר עַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ**
42 **נִסָּן, לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר הִרִי זֶה**

בס"ד. שבת פרשת שמיני,

פרשת החודש, מברכים החודש

ניסן, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

1 **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוא**
2 **לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה¹, וַיָּדוּעַ הַדִּיּוּק**
3 **בָּזָה², מְדוּעַ כּוֹפֵל הָעֵנִין בְּאֶמְרוֹ רֹאשׁוֹן הוא**
4 **לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה, שֶׁהִרִי כָּבֵר נֶאֱמַר הַחֹדֶשׁ**
5 **הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים, וְלָמָּה כּוֹפֵל רֹאשׁוֹן הוא**
6 **לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה. וּמִכְלָלוֹת הָעֵנִין מוֹכֵן שֵׁשׁ**
7 **שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת, הָאֶחָת, רֹאשִׁי חֳדָשִׁים, וְהַשְּׁנִיָּה,**
8 **חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה. וְצִרִיף לְהִבִּין הָעֵנִין בָּזָה. גַּם צִרִיף**
9 **לְהִבִּין מֵה שֶׁנֶּאֱמַר הַחֹדֶשׁ הַזֶּה גו', דִּהְפִּירוֹשׁ**
10 **הַפְּשׁוּט הוא שֶׁעַל חֹדֶשׁ נִסָּן אָמַר לוֹ זֶה יִהְיֶה**
11 **רֹאשׁ לְסֹדֶר מִנֵּין הַחֲדָשִׁים (פְּפִירוֹשׁ רִשׁ"י**
12 **מִמְּכִילֶתָא), וְכִיּוֹן שֶׁהִיא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ**
13 **נִסָּן, הִרִי בְּלֹא הָכִי הִיא יוֹדֵעַ דָּקָא עַל חֹדֶשׁ**
14 **נִסָּן, וְאִם בֵּין מֵהוּ אָמְרוּ (הַחֹדֶשׁ) הַזֶּה (וּבִפְרָט**
15 **שְׁזוּהִי מִצְוָה רֹאשׁוֹנָה שֶׁנֶּצְטָנוּ יִשְׂרָאֵל³, הִרִי זֶה**
16 **צִרִיף לְהִיּוֹת בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק). וּכְלָלוֹת הַבִּיאוֹר**
17 **הוא, דָּאף שֶׁהַחֹדֶשׁ הַזֶּה קָאִי בְּעִיקָר עַל רֹאשׁ**
18 **חֹדֶשׁ נִסָּן, הִרִי זֶה קָאִי גַּם עַל כָּל רֹאשׁ חֹדֶשׁ,**
19 **שֶׁנֶּאֱמַר הַזֶּה, וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא בְּסוּגִיָּא דְּמִתָּן**
20 **תּוֹרָה בְּמִסְכַּת שְׁבַת⁴, דְּכּוֹלִי עֲלָמָא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ**
21 **אֲתוֹ לְמִדְבַּר סִינִי, כְּתִיב הֵכָא בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ**
22 **מִדְבַּר סִינִי⁵, וְכְתִיב הֵתָם הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים, מֵה לְהִלָּן רֹאשׁ**
23 **חֹדֶשׁ אָף בָּאֵן רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְהִינֵנוּ, שֶׁהָעֵנִין דִּהְחֹדֶשׁ הַזֶּה נִמְשָׁךְ מִרֹאשׁ חֹדֶשׁ**
24 **נִסָּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ מֵה שֶׁנֶּאֱמַר רֹאשׁוֹן הוא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה. וְכִיּוֹן**
25 **שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ כּוֹלֵל כָּל יְמֵי הַחֹדֶשׁ, שְׁלָכֵן נִקְרָא רֹאשׁ, בְּדוּגְמַת הָרֹאשׁ שְׁכוּלָל**
26 **כָּל אֲבָרֵי הַגּוּף⁶, לָכֵן נִמְשָׁכָת בְּחִינַת הַזֶּה מִרֹאשׁ חֹדֶשׁ עַל כָּל יְמֵי הַחֹדֶשׁ.**

הביטוי 'החודש הזה' קָאִי מכוון גַּם עַל כָּל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר
יום ראש חודש של כל חדשי השנה, ולא רק ראש חודש ניסן, הַזֶּה,
וְכִדְאִיתָא וכמובא בְּגִמְרָא בְּסוּגִיָּא דְּמִתָּן תּוֹרָה בְּמִסְכַּת שְׁבַת⁴,
דְּכּוֹלִי עֲלָמָא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲתוֹ לְמִדְבַּר סִינִי, לכל הדעות בראש
חודש [סיוון] באו [בני ישראל, לאחר
צאתם ממצרים, לקראת מתן תורה],
והגמרא לומדת זאת מהפסוקים כְּתִיב
הֵכָא בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר
סִינִי⁵, כתוב כאן [בפרשת יתרו, לגבי
מתן תורה] 'ביום הזה' וְכְתִיב הֵתָם
וכתוב שם [בפרשת בא, פרשת החודש,
לגבי חודש ניסן] הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים, מֵה לְהִלָּן
כשם ששם נאמר 'הזה' ומדובר על
ראש חודש ניסן אָף בָּאֵן שגם
כתוב 'הזה' מדובר על ראש חודש
סיוון, וְהִינֵנוּ, שֶׁהָעֵנִין דִּהְחֹדֶשׁ
הַזֶּה נִמְשָׁךְ מִרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן
החודש הראשון בְּכָל רֹאשׁ
חֹדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ מֵה שֶׁנֶּאֱמַר כאן
על חודש ניסן רֹאשׁוֹן הוא לָכֶם
לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה היינו שעניינו
והשפעתו של ראש חודש ניסן נמשכים
על ימי ראש חודש של כל שאר
החדשים. וְכִיּוֹן שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ
הוא יום כללי אשר כּוֹלֵל בתוכו כָּל
יְמֵי הַחֹדֶשׁ, שְׁלָכֵן נִקְרָא יום
ראש חודש ראש, בְּדוּגְמַת
הָרֹאשׁ של האדם שְׁכוּלָל כָּל
אֲבָרֵי הַגּוּף⁶ (ומהראש נשפעת
החיות לכל האברים), לָכֵן נִמְשָׁכָת
בְּחִינַת הַזֶּה האמורה בכתוב
ונדרשת בגמרא לגבי ראש חודש
מִרֹאשׁ חֹדֶשׁ עַל כָּל יְמֵי
הַחֹדֶשׁ.

(1) בא יב, ב. 2) ר"ה החודש הזה לכם ה'ש"ת (ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 19). (3) פרש"י בראשית א, א. בא יב, א. 4) פו, ב. 5) יתרו יט, א. 6) לקו"ת ר"ה נח, סע"א. עטרת ראש שער ר"ה ספ"ב.

החודש הזה לכם ראש חודשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְנִמְצָא, שֵׁשׁ בָּזָה שְׁלֹשָׁה עֲנָנִים, עֵינָךְ עֲנִינוּ של ראש חודש
- 2 הוא בְּרָאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וּמֵרָאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן נִמְשָׁךְ תוכן העניין
- 3 של ראש חודש לְשָׁאֵר רָאשֵׁי חֳדָשִׁים שֶׁל הַשָּׁנָה, וּמִכָּל רָאשׁ
- 4 חֹדֶשׁ של כל חודש נִמְשָׁךְ עַל כָּל יְמֵי אוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ.
- 5 (ב) וַיּוֹכֵן עֲנִין הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
- 6 בְּהֻקְדָּם בִּיאור המשמעות הפנימית
- 7 של הַהִפְרָשׁ בֵּין זֶה לָכֵה.⁷
- 8 דְּהִנֵּה, הַלְשׁוֹן כֹּה שבו התנבאו
- 9 כל הנביאים ואמרו 'כֹּה אָמַר ה'',
- 10 כְּדִלְהֵל, מוֹרָה שְׁאִינוּ רוֹאֶה אֵת
- 11 מֵהוּת הַדָּבָר עֲצָמוֹ, אֲלֵא רַק
- 12 יוֹדֵעַ אוֹדוּתָיו עַל יְדֵי רָאִיוֹת
- 13 והוכחות שֶׁמִּבְּחוּץ לַעֲצֵם הַדָּבָר
- 14 כו', מֵה שְׁאִין בֵּין הַלְשׁוֹן זֶה
- 15 שבו התנבא משה רבנו, כְּדִלְהֵל,
- 16 מוֹרָה שְׁרוּאָה מֵהוּת הַדָּבָר
- 17 עֲצָמוֹ, שְׁלֹכֵן יוֹדֵעַ וּמְכִיר אֵת הַדָּבָר
- 18 בְּבִירוֹר בְּצוּרָה בְּרוּרָה וּבִהֲרָה כו'.
- 19 וְזֶהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין מֹשֶׁה לְשָׁאֵר
- 20 הַנְּבִיאִים, דָּכָל הַנְּבִיאִים
- 21 נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה, מוֹסִיף עֲלֵיהֶם
- 22 מֹשֶׁה שֶׁנִּתְנַבְּא בָּזָה,⁸ כְּדִבְרֵי
- 23 חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַכְּתוּב (בַּפְּרָשָׁה מִטוֹת)
- 24 "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוִּיתָ ה' אֵל מֹשֶׁה"
- 25 שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים הַתְּנַבְּאוּ בִּכְה' וְהַנְּבוּאוֹת
- 26 שֶׁלָּהֶם פוֹתְחוֹת בִּכְה אָמַר ה' וַאֲיִלוֹ
- 27 מֹשֶׁה רִבִּינוּ נִתְנַבְּא בִּזְה' וְאָמַר "זֶה
- 28 הַדָּבָר", וּמוֹסֵב עַל כֵּךְ שִׁזְה' הוּא לִשׁוֹן
- 29 הַמְּתִיחִים לַמְּצִיאוֹת בְּרוּרָה וּגְלוּיָה
- 30 (כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַכְּתוּב
- 31 "זֶה אֵלֵי וְאִנּוּהוּ", "מֵרָאה בִּאֲבָעוֹ
- 32 וְאָמַר זֶה") וַאֲיִלוֹ 'כֹּה' מִתִּיחַס
- 33 לַמְּצִיאוֹת מִצְּמוּצֵמֶת וְנִסְתָּרָה וְהִינֵנוּ,
- 34 שְׁאֲצֵל שְׁאֵר הַנְּבִיאִים לֹא
- 35 הִיָּתָה הָרָאִיָּה וְהַבִּירוֹר הַבְּהִירוֹת
- 36 בְּמֵהוּת הָאֱלֻקוֹת וּמֵרָאה הַנְּבוּאָה
- 37 הִיא אֲעֵלֶם בַּהִסְתָּרָה, מֵה שְׁאִין בֵּין
- 38 מֹשֶׁה רָאֶה מֵהוּת הָאֱלֻקוֹת
- 39 עֲצָמָה בְּצוּרָה בְּרוּרָה. וְזֶהוּ מֵה
- 40 שְׁאִמְרוּ רַז"ל⁹ כָּל הַנְּבִיאִים
- 41 נִסְתַּכְּלוּ בְּאֶסְפֶּקְלָרִיא שְׁאִינָה מְאִירָה, וְגַם בּוֹה מִתְּבַטֵּא הַהִבְדָּל בֵּין

- נבואות משה לנבואות שאר הנביאים, שִׁמְשָׁה רִבֵּנוּ רָאֶה אֵת מֵרָאה הַנְּבוּאָה
- ב"אֶסְפֶּקְלָרִיא" (זְכוּכִית) הַמְאִירָה שְׁאִינָה מִסְתִּירָה עַל הָאֹר, בְּשׁוּנָה מִשְׁאֵר
- הַנְּבִיאִים שְׂרָאוּ אֵת הַנְּבוּאָה ב"אֶסְפֶּקְלָרִיא" שְׁאִינָה מְאִירָה אֲלֵא מִסְתִּירָה עַל
- בְּהִירוֹת הָאֹר (וּכְפִי שִׁמְסוּפֵר בַּגְּמָרָה שֶׁהַלֵּךְ מִנְשָׁה הִרְגָּה אֵת יִשְׁעִיָה הַנְּבִיא
- לֵאחֵר שִׁטְעֵן כִּלְפִּי: "מֹשֶׁה רִבֵּן אָמַר
- כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאֲדָם וְחִי - וְאֵת אִמְרָת
- וְאֵרָאֶה אֵת ה' יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רֵם וְנִשְׂא".
- וּבַהֲמִשָּׁךְ הַגְּמָרָה עוֹנָה עַל הַסְתִּירָה
- לְכַאוּרָה בֵּין דְּבָרֵי מֹשֶׁה לְדְבָרֵי יִשְׁעִיָה:
- "כָּל הַנְּבִיאִים נִסְתַּכְּלוּ בְּאֶסְפֶּקְלָרִיא
- שְׁאִינָה מְאִירָה (וְלֹכֵן בְּעֵצֶם לֹא רָאוּ אֵת
- ה' מִמֶּשֶׁה), מֹשֶׁה רִבֵּנוּ נִסְתַּכְּלָה
- בְּאֶסְפֶּקְלָרִיא (הַמְאִירָה) וְעַד
- שֶׁמִּצְנִינוּ הַלְשׁוֹן שְׁכָל
- הַנְּבִיאִים רָאוּ מִתּוֹךְ
- אֶסְפֶּקְלָרִיא מְלוֹכְלָכָתָהּ,¹⁰
- שֶׁהִחִילֹק בֵּינֵיהֶם בֵּין אֶסְפֶּקְלָרִיא
- לֹא מְאִירָה לְאֶסְפֶּקְלָרִיא מְלוֹכְלָכָתָהּ
- הוּא, שְׁאֶסְפֶּקְלָרִיא שְׁאִינָה
- מְאִירָה הֵינֵנוּ זְכוּכִית לֹא שְׁקוּפָה
- שְׁאִין הָאֹר עוֹבֵר עַל יָדָה,
- מֵה שְׁאִין בֵּין אֶסְפֶּקְלָרִיא
- מְלוֹכְלָכָתָהּ, הִנֵּה לֹא בְּלָבָד
- שְׁאִין הָאֹר עוֹבֵר עַל יָדָה,
- אֲלֵא עוֹד זֹאת, שְׁזֶהוּ זְכוּכִית
- מְלוֹכְלָכָתָהּ הֵיפֹךְ וּמִנְגֵּד לְהָאֹר כִּי
- הִיא מִעֲמַעֲמַת וּמִטְשֻׁטֶשֶׁת אֵת הָאֹר.
- וְרַק מֹשֶׁה רִבֵּינוּ הִסְתַּכְּלָה
- בְּאֶסְפֶּקְלָרִיא הַמְאִירָה שֶׁהָאֹר
- עוֹבֵר דְּרַכָּה עִם כָּל הַבְּהִירוֹת שְׁלוֹ.
- וְעֲנִין זֶה מִתְּאִים גַּם בֵּין עַם
- הַמְּבוֹאֵר בְּכֹמָה מְקוּמוֹת¹¹
- שֶׁמֹּשֶׁה עָמַד עַל עֲמָדוֹ בְּעֵת
- הַנְּבוּאָה¹², וּלְמִירוֹת הַהִתְגַּלּוּת
- הָאֱלֻקִּית שֶׁהִיָּתָה לוֹ בְּעֵת הַנְּבוּאָה
- נִשְׁאָר בְּעִמּוּדָה יְעִיבָה מֵה שְׁאִין בֵּין
- שְׁאֵר הַנְּבִיאִים שֶׁמִּעֲצָמָה
- הַהִתְגַּלּוּת הִיוּ נוֹפְלִים, לְפִי שְׁגוּפָם
- שֶׁל שְׁאֵר הַנְּבִיאִים לֹא הָיָה כָּלִי
- לְאֱלֻקוֹת, וְלֹא זֶה בְּלָבָד
- שֶׁהִגּוֹף לֹא נָתַן לְאֹר הַנְּבוּאָה לְעִבּוֹר דְּרַכּוֹ, אֲלֵא

(7) ראה גם לקו"ת מטות פב, סע"א ואילך. ד"ה החודש באוה"ת בא ע' רנג. ע' ער. כרך ח ע' ב'תתקט ואילך. (8) ספרי ופרש"י מטות ל, ב. (9) יבמות מט, ב. (10) ויק"ר פ"א, יד. הובא באוה"ת תולדות (כרך ז) תתתז, ב. במדבר (שבועות) ע' קלא. הוספות ע' 70. נ"ך ח"א ע' תתמד. ע' תתקצב. (11) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' רכט. ספר המאמרים תנ"ט ע' פז. ובכ"מ. (12) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁגִשְׁמִיּוֹת וְחוֹמְרִיּוֹת הַגּוֹף הָיָה מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הַנְּבוּאָה
2 ולכן כדי שהנביא יקבל ויקלוט את הנבואה הגוף היה מוכרח ליפול ולהתבטל,
3 וְרַק מֹשֶׁה שְׁהִיָּה בְּדִרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָה מְכַל שֶׁאֵר הַנְּבִיאִים הָיָה גּוֹפּוֹ קָלִי
4 לְאֵלֻקוֹת וגופו הכיל וקלט את האתגליו האלוקי שהיה בעת הנבואה, וְכִמּוֹ
5 שְׁנֹתֶבָּאָר לְעִיל בְּמֶאֱמָר
6 דְּפִוּרִים¹³ שְׁנָה זו, תש"ל שְׁעָלִי
7 עַל מֹשֶׁה רַבְּנוּ כְּתִיב¹⁴ בְּתוֹרָה עַל עַת
8 הוֹלְדוֹ וְתִרְאָה אוֹתוֹ כִּי טוֹב,
9 וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל דְּכֶשְׁנוֹלָד
10 נִתְמַלֵּא הַבֵּית כּוֹלּוֹ אוֹרָה¹⁵,
11 שְׁנָה הָיָה מִצַּד הַגּוֹף¹⁶
12 שֶׁמִּלְכַתְחִילָה, מִיד שְׁנוֹלָד, כְּבֵר הִיָּה
13 מִתּוֹקֵן וּמוֹזֹכֵךְ וְכִלִּי רֹאֵי לִהְיוֹת
14 אֵלֻקוֹת. וְזֶה גַם מֵה שְׁאֲמָרוּ
15 רַז"ל¹⁷ שְׁנוֹלָד מֹשֶׁה מְהוּל,
16 הֵינּוּ, שְׁגַם אִפִּילוֹ בְּגוֹפּוֹ
17 הַגִּשְׁמִי הָיָה תָּמִים כְּמוֹ שֶׁאִמְר
18 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹאבֹרָהּ אֲבִינוּ שֶׁעַל
19 יְדֵי הַמִּילָה יִהְיֶה 'תָּמִים', שְׁהִיָּה
20 בְּהִתְקַשְּׁרוֹת בְּאֵלֻקוֹת בְּכַחֲנִית
21 בְּרִית עוֹלָם¹⁸, בְּרִית נִצְחִית
22 אִפִּילוֹ קוֹדֵם עֲבוּדַת הַנִּשְׁמָה
23 שְׁהִי מְדוּבָר מִיד שְׁנוֹלָד, לִפְנֵי
24 שֶׁהִתְחִיל אֶת עֲבוּדַת ה' עַל יְדֵי נִשְׁמָתוֹ.
25 וְלִכֵּן הָיְתָה נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
26 בְּכַחֲנִית רֹאֵיָּה בְּמַהוּת
27 הָאֵלֻקוֹת, וְעַמֵּד עַל עַמֵּדוֹ
28 בְּגוֹפּוֹ הַגִּשְׁמִי כִּי מִלְכַתְחִילָה הִיָּה
29 כִּלִּי רֹאֵי לִכֵּן.
30 וְזֶה גַם קְלָלוֹת הַחִילּוֹק
31 הַהִבְדֵּל הַכִּלִּי בֵּין שְׁמִשָּׁא הַשִּׁמְשׁ
32 וְסִיְהָרָה הִירָה, דְּסִיְהָרָה לִית
33 לָהּ מְגֻרְמָה כְּלוּם¹⁹, הִירָח אֵין
34 לוֹ כְּלוֹם מִשְׁלוֹ (וְאוֹר הִירָח הוּא רֵק
35 הַשְּׁתַקְפוֹת שֶׁל אוֹר הַשִּׁמְשׁ) שְׁהִיָּה הִירָה אֶסְפֶּקְלָרִיָּה שְׁאִינָה
36 מְאִירָה, וְשְׁמִשָּׁא הִיָּה אֶסְפֶּקְלָרִיָּה מְאִירָה. וְעֵינֵינוּ שֶׁל הַבֵּרֵל
37 זֶה בְּסִפִּירוֹת בְּעֶשֶׂר הַסִּפִּירוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת הוּא הַחִילּוֹק בֵּין זְעִיר
38 אֲנָפִין פְּנִים זְעִירוֹת, הֵם הַמִּדּוֹת חֹסֵד, גְּבוּרָה וְכו' (שְׁבִיחַס לְאוֹר הַמֵּאִיר
39 בְּסִפִּירוֹת שֶׁל הַמוֹחִין, חֲכָמָה, בִּינָה דַעַת, (וְבוֹדָאֵי לִגְבִּי הָאוֹר הַמֵּאִיר ב'אִירִין
40 אֲנָפִין, פְּנִים אֲרוֹכוֹת, בַּחֲנִיָּה שְׁלֵמַעֲלָה מַעֲשֵׂר הַסִּפִּירוֹת), הָאוֹר שְׁבִיחוֹתֵין הוּא
- אֹר מוֹעֵט) שְׁנֶקְרָא הָאוֹר ב'זְעִיר אֲנָפִין' זֶה (אֶסְפֶּקְלָרִיָּה מְאִירָה),
לְמַלְכוּת סִפִּירַת הַמַּלְכוּת שֶׁאֵין לָהּ אוֹר וְתוֹכֵן מִשְׁלָה אֵלָּא הִיא מַקְבֵּלַת
הָאֵרָה וְהַשְׁפָּעָה מִהַסִּפִּירוֹת שְׁמַעֲלִיָּה שְׁנֶקְרָאָתָּ כֹּה (אֶסְפֶּקְלָרִיָּה
שְׁאִינָה מְאִירָה)²⁰.
וּבְכַרְטִיּוֹת יוֹתֵר, הַהִבְדֵּל בֵּין 'זֶה'
ל'כֹּה' כִּפִּי שְׁהִיָּה בְּסִפִּירוֹת, מַלְכָּד
הָאִמּוֹר לְעִיל שְׁזוֹהוּ הַהִבְדֵּל בֵּין 'זְעִיר
אֲנָפִין' (זֶה) לְמַלְכוּת (כֹּה), שְׁהוּא עֵינִין
כִּלִּי, הֵנָּה בְּפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר הַחִלּוֹקָה הוּוּ
קִיַּמַת בְּמַלְכוּת עֲצֻמָּה, כִּפִּי שְׁמַמְשִׁיךְ,
הָרִי זֶה הַחִילּוֹק בֵּין בְּחִינַת
הַמַּלְכוּת שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת כִּפִּי
שְׁיִוְרֶדֶת לְהַמְשִׁיךְ הָאֵרָה וְהַשְׁפָּעָה
לְבִרְיָאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה,
הַעוֹלָמוֹת שְׁלֵמַטָּה מִעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
שְׁעַל זֶה עַל הַמַּשְׁכַּת אוֹר מִעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצִּירָה
עֲשִׂיָּה נְאֻמָּר²¹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב עַל
הַנֶּהָר הַיּוֹצֵא מִגֵּן עֵדֶן מִשָּׁם יִפְרֹד,
כְּלוּמֹר, כֹּאשֶׁר הָאוֹר יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ
מִעוֹלָם הָאֲצִילוֹת מִתְחִיל כּוֹ עֵינִין
הַפִּירוֹד מֵאֻלּוֹקוֹת, כִּי בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
עֲצֻמוֹ יֵשׁ בִּיטוּל מוֹחֵלֵט אֵלֻקוֹת וְשֵׁם
אֲחֻדוֹת ה' הִיא בְּשִׁלְמוֹת, וְאִילוֹ
בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה יֵשׁ
מִצִּיּוֹת שֶׁל נְבִרָאִים נִפְרָדִים שְׁלֹא
נִמְצָאִים בְּבִיטוּל לְמִקְוֶם בְּרִמַת
הַבִּיטוּל שְׁבַעֲעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שְׁשֵׁם
בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, בְּגִלּוֹל
הַפִּירוֹד, לֹא יָכוֹל לְהִיּוֹת עֵנִין
הָרֹאֵיָּה בְּמַהוּת אֵלֻקוֹת,
בְּחִינַת זֶה, וְשֵׁם יָכוֹל לְהִיּוֹת רֹאֵיָּה
בְּאֻלּוֹקוֹת רַק בְּחִינַת כֹּה, שְׁהִיָּה
רֹאֵיָּה דְּבָר כִּפִּי שְׁהוּא נִסְתָּר, כְּמִבּוּאָר
לְעִיל, לִגְבִּי הָאוֹפְנִים הַשּׁוֹנִים כְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה מֵה שְׁאֵין כֵּן בְּחִינַת
הַמַּלְכוּת כִּפִּי שְׁהִיָּה בְּאֵצִילוֹת, שְׁאֵז נִקְרָאָת בְּשֵׁם שְׁלֹמִי
אֲמוּנִי 'יִשְׂרָאֵל'²², כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּשִׁמּוּאֵל (וּמִבּוּאָר בְּתוֹרַת הַסּוּד שֶׁסִּפִּירַת
הַמַּלְכוּת נִקְרָאָת בְּשֵׁם 'שְׁלֹמִי אֲמוּנִי יִשְׂרָאֵל' כִּי בְּהִיּוֹתָה הַסִּפִּירָה הַעֲשִׂירִית
הִיא מוֹסִיפָה שְׁלִימוֹת בְּכָל הַסִּפִּירוֹת שְׁבַעֲלֵדֵיָּה הֵם תִּשְׁעֵי וְהַמִּסְפָּר עֶשֶׂר הוּא
מִסְפָּר שְׁלֵם) אֲזִי הִיא בְּכַחֲנִית זֶה²³.

(13) ד"ה והי' כאשר ירים משה פ"י (ספר המאמרים תש"ל ע' רכז). (14) שמות ב, ב. (15) פרש"י עה"פ. (16) ראה ספר המאמרים תש"א ע' 92 ואילך. ועוד. (17) סוטה יב, א. זהר ח"ב יא, ב. וראה גם לקוטי שיחות חט"ז ע' 26 ואילך. (18) לך לך יז, יג. (19) ראה זהר ח"א לג, ב. רמט, ב. ח"ב רטו, א. ועוד. (20) ראה אוה"ת מטות ע' א'שטו ואילך. המשך תער"ב ח"ב פשמ"ח ואילך. (21) בראשית ב, י. וראה לקו"ת שה"ש לט, ב. ובכ"מ. (22) שמוא"ב כ, יט. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קעא, ג. (23) ראה המשך תער"ב שם פשכ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 ככה בבחינת דימיון דהיינו רק בחי' הארה דהארה כו' וזהו פירוש
45 ומה ראו על ככה דבחינת מה העליון דאצילות נראה להם על-ידי ככה, ומכל
46 מקום ומה הגיע אליהם ממש אלא שנמשך על-ידי ככה..."

47 ג) וְהָיוּ עֲנָנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שְׁעָנִינוּ חִידוּשׁ הַלְבָּנָה, כְּמוֹ
48 שְׁנֵאמַר²⁶ בספר דברי הימים לבני

49 פירוש המשפחות בשבט בנימין "ויולד
50 מן" חֹדֶשׁ אֲשֶׁתוֹ, ויש כאן רמז
51 לכך שחודש הוא עניין הלידה
52 וההתחדשות **כִּי, מֵאֲמָצֵעַ**
53 **הַחֹדֶשׁ** החל מיום ט"ו בחודש
54 **וְאֵילָף פֹּתַח וְהוֹלֵךְ אֹרֹךְ**
55 **הַלְבָּנָה,** מיום ליום **עַד**
56 **שְׁמֵתָעֶלֶם לְגִמְרִי** בסוף החודש,
57 **וּבְרָאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲשֶׂה חִידוּשׁ**
58 **וּמוֹלֵד הַלְבָּנָה** וההתחלה של
59 חידוש הלבנה היא **בבחינת**
60 **נְקוּדָה,** ומתחילה **לְקַבֵּל אֹרֹךְ**
61 **מִהַשֶּׁמֶשׁ** ומיום ליום הירח גדל, עד
62 אמצע החודש. **וְהָיוּ קִבְלָת אֹרֹךְ**
63 השמש על ידי הירח **עֲנָנֵי יַחֲדוֹךְ**
64 חיבור פנימי של **שְׁמָשׁ וְסִיְהָרָא**
65 השמש והלבנה, **דְּסִיְהָרָא, בְּחִינַת**
66 **הַמְלָכוּת,** שמצד עצמה היא בבחינת
67 **כֹּה, אֶסְפָּקְלָרִיא שְׂאִינָה**
68 **מְאִירָה, הָעֵלֶם,** כמבואר לעיל
69 **מְקַבְּלַת אֹרֶךְ מִהַשֶּׁמֶשׁ,**
70 **בְּחִינַת זֶה, אֶסְפָּקְלָרִיא**
71 **הַמְאִירָה,** ומתחברת ומתאחדת עם
72 השמש, בחינת 'זעיר אנפין', בחינת
73 'זה' וְהֵינֵנוּ, שְׁגָם **בְּכִרְיָא**
74 **יִצְרָה עֲשִׂיהַּ** עולמות שבהם יש
75 נבראים נפרדים **יוֹמָשׁ בְּחִינַת**
76 **זֶה, שֶׁהוּא עֲנָנֵי הָרְאִיָּה**
77 **בְּמַהוּת הָאֱלֹקוֹת** על דרך שגם
78 בירח שמצד עצמו אין לו אור, מאיר
79 אור השמש.

80 וְהָיוּ גַם בֵּין מַה שְׁנֵאמַר²⁷
81 בנוסח קידוש לבנה **שֶׁהֵם** בני ישראל **עֲתִידִין לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ,**
82 כמו הלבנה המתחדשת בכל חודש **שֶׁהוּא עֵילוֹי גְּדוֹל** כמו העליון של
83 הארת אור האצילות בעולמות בריאה-יצירה-עשייה, **וְקָאִי** והכוונה **עַל**
84 **הַגִּילּוֹי** של האלוקות **דְּלַעֲתִיד לָבֵא** שאז האור האלוקי יאיר בגלוי גם
85 למטה.
86 **וּבְכַפְרֻתִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה בְּרָאשׁ חֹדֶשׁ גּוֹפָא** עצמו **יֵשׁ חִילּוֹק**

1 וְהָיוּ קְלָלוֹת הַחִילּוֹק הַהִבְדֵּל בִּאֲפֻן כִּלְיִי **בֵּין נְבוֹאָת מִלְּשָׁה**
2 **שְׁנֵתְנָבֵא בְּזֶה,** בלשון שמתייחס להתגלות ברורה ובהירה **שֶׁזֶהוּ עֲנָנֵי**
3 **הַנְּבוֹאָה כְּפִי שֶׁהוּא בְּאֲצִילוֹת** שם האלוקות מאירה בגלוי, **לְנְבוֹאָת**
4 **שְׁאֵר הַנְּבִיאִים שְׁנֵתְנָבֵאוּ בְּכֹה,** לשון שמתייחס להתגלות עמומה
5 ונסתרת **שֶׁזֶהוּ כְּפִי שְׁנִמְשָׁף** אור

6 האצילות ויורד **וּמִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁלְשָׁה**
7 **עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיהַּ**
8 בהם יש מציאות נפרדת מהאלוקות,
9 **וּבְזֶה גּוֹפָא** בעניין הנבואה כפי
10 שהיא בעולמות בריאה-יצירה-עשייה
11 **הָיוּ חִילּוֹקִים בֵּין נְבִיא לְנְבִיא,**
12 **לְפִי אֲפֻן הֵתְלַבְּשׁוֹת**
13 **דְּמִלְכוּת, בְּכִרְיָא שׁוֹ וְיִירָה**
14 מסוימת של האור דאצילות **אוֹ**
15 **בְּיִצְרָה** שזו ירידה יותר גדולה
16 מאצילות **אוֹ בְּעֲשִׂיהַּ²⁴** שזו ירידה
17 עוד יותר גדולה מאצילות, והנביא

18 שגילוי הנבואה אליו היא כפי
19 שהמלכות ירדה לעשייה, הגילוי שלו
20 הוא הפחות בהיר **(וּכְמִבּוֹאֵר**
21 **בְּתוֹרָה אֹרֹךְ** לאדמו"ר הזקן
22 **בְּדְרוּשֵׁי** מאמרי חסידות על **מְגִלַּת**
23 **אֶסְתֵּר²⁵,** לגבי לשון הכתוב במגילה
24 'ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם'
25 **שֶׁהַמְלָכוּת כְּפִי שִׁיּוֹרְדָה**
26 **לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה נְקִרָא כֹּה,**
27 **וּכְשִׁיּוֹרְדָה מִבְּרִיאָה לִיצְרָה**
28 **אֲזִי נְקִרָא כְּכֹה,** וז"ל ב'תורה
29 אור': שם: 'ומה שאמר ומה ראו על
30 ככה ואחר כך ומה הגיע אליהם, העניין
31 יובן בהקדים מאמר רבותינו ז"ל כל
32 הנביאים נתנבאו ככה, מוסיף עליהם
33 משה שנתנבא בזה. וביאור ההפך בין
34 כה לזה הנה פירוש כה מלשון דימיון
35 במה שמדמה דבר לדבר יאמר זה כמו
36 זה וכן פירוש כה בבחינת דימיון מפני
37 שהוא רק הארה מן האלוקי' הרומה

38 לעצמות אלוקי'... אבל בחינת זה היינו בחינת גילוי עצמיות אלוקות כמו
39 שהוא בבחינת אצילות וכמו לעתיד שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלוקותי זה
40 קווינו לו... ככה הוא בחינת דימיון כמו כה. וכפל לומר ככה בשני כפ"י
41 להורות על 'ב' בחינות דמיונות דהיינו בחינת הארה דהארה ודימיון דדימיון
42 כו'... כשבא להאיר לעולם הבריאה בא רק בבחינת דימיון ונקרא מראה דמות
43 כבוד הוי' והוא הנקרא כה וכאשר יורד עוד להאיר מבריאה ליצירה נקרא

(24) ראה ספר המאמרים תרמ"ז ע' קלו. ובכ"מ. (25) קיח, ד. (26) דברי הימים-א ח, ט. וראה אוה"ת בא ע' רנה. ועוד.
(27) ב"סדר קידוש לבנה" - מסנהדרין מב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בין ראשי חדשים ראש המיוחד, ראש חודש ניסן לחדשי כל
 - 2 השנה מלבד חודש ניסן. דהנה, אמרו רז"ל²⁸ במדרש משפח
 - 3 הקב"ה בעולמו כבר מתחילת הבריא קבע בו ראשי חדשים
 - 4 ושנים, ומשפח הקדוש-בורך הוא ביצק ובניו קבע בו ראש
 - 5 חודש של גאולה, הוא ראש
 - 6 חודש ניסן שכאמור שונה ונעלה
 - 7 משאר ראשי החדשים, שנהו
 - 8 כללות החילוק ההבדל הכללי
 - 9 בין תשרי וניסן, שענינו של
 - 10 חודש תשרי שבו מתחילה שנה
 - 11 חדשה הוא ההנהגה טבעית,
 - 12 האופן שבו הקדוש-בורך הוא מנהיג
 - 13 את העולם על פי חוקי הטבע, בהנהגה
 - 14 הרגילה וענינו של חודש ניסן
 - 15 הוא הנהגה נסית, האופן שבו
 - 16 הקדוש-בורך הוא עושה בעולם ניסים
 - 17 על-טבעיים שהם שני אפני
 - 18 ההנהגה שהקדוש ברוך הוא מנהיג
 - 19 בהם את העולם, כדאיתא בספר
 - 20 עקידה²⁹ שעל שני אפנים
 - 21 בשתי דרכים יכולים אנו הנבראים
 - 22 החיים בעולם לידע גדולת
 - 23 הבורא, האחד, מהנהגת
 - 24 הטבע שהרי גם ההנהגה הטבעית
 - 25 הרגילה היא על ידי הקדוש-בורך-הוא,
 - 26 שזהו הנהגת העולם בדרך הטבע
 - 27 ההנהגה תמידית קבועה ורגילה
 - 28 שמתנהג העולם על ידי הקדוש-
 - 29 ברוך-הוא תמיד באופן אחד
 - 30 בלי שינוי ובלי הפסק (וזהו
 - 31 גם מה שאמרו רז"ל³⁰ בגמרא
 - 32 אין סומכין על הגס, כלומר, אף
 - 33 שבודאי יש אמונה שלמה שהקדוש-
 - 34 ברוך-הוא, השולט על דרכי הטבע,
 - 35 יכול לחולל ניסים, אבל ההתנהלות
 - 36 הקבועה והרגילה של האדם לא צריכה
 - 37 להיות מתוך הסתמכות על ניסים
 - 38 דהיינו שצריך להיות על פי
 - 39 טבע (דוקא), והשני, האופן
 - 40 השני בו ניתן לדעת ולהכיר את גדולת
 - 41 הבורא הוא מההנהגה שלמעלה מהטבע, הנהגה נסית (ועד
 - 42 לאופן מיוחד של ניסים שעליו נאמר³¹ בתהלים עושה הקדוש-
 - 43 ברוך-הוא נפלאות לבדו כך שרק הוא יודע ומכיר בנס, שאין בעל
- הנס האדם שהנס התרחש לו מכיר בנסו). וזהו החודש הזה
- לכם ראש חדשים, שנהו החודש שבו הכתוב הזה מדבר חודש
- ניסן, שענינו הנהגה נסית (וכדברי המדרש האמורים שחודש ניסן
- הוא חודש של גאולה). ומכל מקום, יש גם עכשיו לאחר
- שהקדוש-בורך הוא בחר בחודש אחד,
- חודש ניסן, להיות חודש של הנהגה
- נסית, הענין של חדשי השנה
- הרגילים, שראש השנה של
- הוא בתשרי, שהוא ענין
- הנהגה טבעית.
- אף על זה על האמור לעיל שאכן
- קיימת חלוקה בין הנהגה נסית, ענינו
- של חודש ניסן, להנהגה טבעית, ענינו
- של שאר חדשי השנה, נאמר
- החודש הזה לכם ראש
- חדשים ראשון הוא לכם
- לחדשי השנה, ללמדנו
- ולהשיענו שגם אפילו בחדשי
- השנה שבהם ההנהגה של הקדוש-
- בורך-הוא את עולמו היא ההארה
- האלקית שנמשכה בעולם
- ונתלשה בלבושי הטבע המעלים
- על האלוקות, הנה גם ביחס לחודשים
- אלו נאמר ראשון הוא לכם,
- שיהיה נרגש בהם בחדשים
- שבהם ההנהגה היא על פי הטבע
- ענינו של החודש הזה, חודש
- ניסן חודש של גאולה
- שלמעלה מהטבע והיינו שגם
- בטבע יהיה ניכר ונרגש ענין ההנהגה
- העל-טבעית.
- וזהו גם מה שפירש רש"י
- על הפסוק³² בירח האתנים,
- האמור בספר מלכים (לגבי בנין בית
- המקדש הראשון), ויקהלו אל המלך
- שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים
- בחג הוא החודש השביעי" (ורש"י
- מביא את הפירוש מהתרגום),
- דעתיקיאי קרן ליה ירחא
- קדמא, שהעתיקים, הזקנים,
- קוראים לו (לחודש תשרי) החודש הראשון שנהו דבר זה שחודש תשרי
- נקרא החודש הראשון הוא כפי שהיה משפח הקב"ה בעולמו,
- בתחילת הבריא קודם מתן תורה, ובפרטיות קודם אמירת

(28) שמו"ר פט"ו, יא. (29) שער לח (ר"פ בא). הובא באוה"ת בא (כרך ח) ע' ב'תתקטו ואילך. ד"ה החדש תרנ"ד. תרס"ו. ובכ"מ. (30) ראה פסחים סד, ב. זהר ח"א קיא, ב. קיב, ב. ועוד. (31) תהלים עב, יח. נדה לא, א. (32) מלכים-א ח, ב.

החודש הזה לכם ראש חודשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החודש הזה לכם שהייתה קודם מתן תורה אבל בסמוך ליציאת מצרים.
- 2 אבל כען, עכשיו, אחר יציאת מצרים ומתן תורה, הוא חודש
- 3 תשרי ירחא שביעאה, החודש השביעי, וכיוון שקוראים לו שביעי לניסן
- 4 הרי זה מלמד שגם בו בחודש תשרי נמשך אור והשפעה מהחודש
- 5 הזה לכם, חודש ניסן.
- 6 ד) והנה כללות הענין הוכן
- 7 הכללי דראש חודש שהוא
- 8 ענין יחוד שמשא וסיהרא,
- 9 חיבור והתאחדות השמש והירח,
- 10 כמבואר לעיל. קשור עם הגאולה
- 11 שהיתה בהחודש הזה לכם,
- 12 יציאת מצרים שהייתה בחודש ניסן
- 13 וקשור גם עם גאולת פורים,
- 14 כמאמר רז"ל³³ בגמרא שבשנה
- 15 מעוברת חוגגים את פורים באדר שני
- 16 משום מסמך גאולה לגאולה,
- 17 כדי לסמך את גאולת פורים,
- 18 שאמנם לא הייתה גאולה שלימה
- 19 דאפתי עבדי אחשוורוש
- 20 אנן³⁴, כדברי הגמרא שעדיין, גם
- 21 אחרי גאולת פורים, עבדי אחשוורוש
- 22 אנחנו, אבל מכל-מקום גם גאולת
- 23 פורים נחשבת גאולה וראוי שתהיה
- 24 סמוכה לגאולת פסח, וממשיך
- 25 ומבאר את הקשר של ראש חודש,
- 26 יחוד שמש וירח, עם ענין הגאולה.
- 27 והענין בזה, דהנה, בסוף
- 28 המאמר דיבור המתחיל הפותח
- 29 בפסוק יביאו לבוש מלכות
- 30 שבשערי אורה³⁵ לאדמו"ר
- 31 האמצעי מבואר מה שנאמר³⁶
- 32 במגילת אסתר שאחשוורוש אמר להמן
- 33 מהר קח את הלבוש וגו' ואת
- 34 הסוס שחשבת לכבד בו את עצמך
- 35 ועשה כן למרדכי, בשני אפנים,
- 36 אם אופן אחד ענין המהירות
- 37 הנה לרעתו של המן או אופן
- 38 שני שהציווי של אחשוורוש להמן
- 39 לעשות זאת במהירות היה לטובתו
- 40 של המן, ובמאמר הנזכר ב'שערי אורה' אדמו"ר
- 41 האמצעי לא מכריע בין שני האפנים איזה מהם הוא הנכון. אבל במאמר
- 42 של כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן (שביום

ב' ניסן, שחל בשבוע זה, בשנת תש"ל ימלאו חמשים שנה
להסתלקות-הילולא שלו בשנת תר"פ) שנאמר לפני חמשים
שנה³⁷, בשנת תר"פ שנת הסתלקותו כותב בפשיטות כאופן
השני, שענין זה של הציווי להמן למהר לעשות זאת הנה לטובתו
של המן (וכן מבואר ברוב
הדרושים שהיו לטובתו³⁸)
וכפי שממשיך ומבאר.
והביאור בזה, דהנה כתיב³⁹
כתוב בנבואת ישעיה אודות הגאולה
העתידה בעתה אחישנה,
ולכאורה יש כאן סתירה כי 'בעתה',
היינו בזמנה, משמעו שהגאולה תבוא
בזמן שנקבע לה, ואילו 'אחישנה'
משמעו שהגאולה תבוא יותר מהר
מהמתוכנן ואמר רז"ל⁴⁰ בגמרא
שלמעשה אין כאן סתירה אלא מדובר
בשתי אפשרויות זכו אם בני ישראל
יזכו אחישנה הגאולה תבוא
במהירות, לא זכו ואם בני ישראל לא
יזכו בעתה הגאולה תבוא בזמנה.
והקפד בניהם, ההבדל בין
גאולה 'בעתה' לגאולה 'אחישנה',
בפנימיות הדברים הוא דהנה, יש
סדר העבודה בעבודת ה' שבני
ישראל עובדים דבעתה, שעל זה
על סדר העבודה באופן הזה, כפי
שיוסבר מיד, נאמר⁴¹ הכתוב באיוב
קץ שם לחושך, שיש קצבה
מוגבלת וקבוצה מלכתחילה מצד
הטבע והבריאה כמה
שיומשך להם, כמה חיות ובמשך
כמה זמן יושפע ליקליפות' וה'סטרטא
אחרא' שהם כוחות החושך, ההעלם
וההסתור על האלוקות הנקראת אור
וככלות הדין שנקצב להם
יאבדו לגמרי, ולא ישאר
מהם מאומה, וכמו שכתוב⁴²
בנבואת זכריה את רוח הטומאה
אעביר מן הארץ ואעביר משמע

אמירת החודש הזה לכם. אבל כען, אחר יציאת
מצרים ומתן תורה, הוא ירחא שביעאה, שגם
בו נמשך מהחודש הזה לכם.

ד) והנה כללות הענין דראש חודש שהוא ענין
יחוד שמשא וסיהרא, קשור עם
הגאולה שהיתה בהחודש הזה לכם, וקשור גם
עם גאולת פורים, כמאמר רז"ל³³ מסמך גאולה
לגאולה, גאולת פורים, דאפתי עבדי אחשוורוש
אנן³⁴, לגאולת פסח. והענין בזה, דהנה, בסוף
דיבור המתחיל יביאו לבוש מלכות שבשערי
אורה³⁵ מבואר מה שנאמר³⁶ מהר קח את
הלבוש וגו', בשני אפנים, אם ענין המהירות
הנה לרעתו של המן או לטובתו, ואינו מכריע
בניהם. אבל במאמר של כבוד קדושת אדמו"ר
(מהורש"ב) נשמתו עדן (שביום ב' ניסן, שחל
בשבוע זה, ימלאו חמשים שנה להסתלקות-
הילולא שלו) שנאמר לפני חמשים שנה³⁷,
כותב בפשיטות כאופן השני, שענין זה הנה
לטובתו (וכן מבואר ברוב הדרושים שהיו
לטובתו³⁸). והביאור בזה, דהנה כתיב³⁹ בעתה
אחישנה, ואמר רז"ל⁴⁰ זכו אחישנה, לא זכו
בעתה. והקפד בניהם, דהנה, יש סדר
העבודה דבעתה, שעל זה נאמר⁴¹ קץ שם
לחושך, שיש קצבה מצד הטבע והבריאה כמה
שיומשך להם, וככלות הדין יאבדו לגמרי, ולא
ישאר מהם מאומה, וכמו שכתוב⁴² את רוח
הטומאה אעביר מן הארץ. אמנם, סדר זה הוא
באשר ישאל לא זכו, חס ושלום, לפעול ענין

סילוק מוחלט. אמנם, סדר זה שסוף וקץ הקליפות והטומאה יהיה
במועד שנקבע ונקצב לכך הוא באשר ישאל לא זכו, חס
ושלום, לפעול ענין זה של סוף וקץ ה'חושך' על ידי עבודתם

(33) מגילה ו, סע"ב. (34) שם יד, א. (35) פרק צב ואילך. (36) אסתר ו, י. (37) סד"ה ראשית גוים עמלק פר"ת (ספר המאמרים פר"ת ע' ש ואילך). (38) ראה תו"א מג"א צה, ד. ספר המאמרים תרל"ה ח"ב ע' תקכא. ועוד. (39) ישע' ס, כב. (40) סנהדרין צח, א. (41) איוב כח, ג. (42) זכרי' יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שבני ישראל עובדים בעֲנֵנָן הַבִּירוֹרִים, הפרדת הטוב מהרע והעלאתו
- 2 לקדושה, וכל דבר בעולם שבני ישראל באים איתו במגע לצורך עבודת ה'
- 3 מתברר ונתקן שָׁאֵז כאשר בני ישראל מצידם לא מסיימים את עבודת
- 4 הַבִּירוֹרִים נַעֲשֶׂה קֶץ הַיָּמִים וְקֶץ הַיָּמִים (כַּמְבוּאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה
- 5 פְּרִשְׁת מִקֶּץ⁴³ שְׁנֵי עֲנִינִים
- 6 אֵלֹו של 'קץ הימים' ו'קץ הימין', על
- 7 פי חסידות) מַצֵּד עֲצָמוֹ, לא
- 8 כתוצאה מעבודתם של בני ישראל.
- 9 אָבֵל בְּאֶשֶׁר זָכוּ יִשְׂרָאֵל
- 10 בַּעֲבוּדַת הַבִּירוֹרִים, והשלימו את
- 11 הַבִּירוֹרִים במהירות אֲזִי תִהְיֶה
- 12 הַגְּאוּלָּה באופן של 'אחישנה'
- 13 קוֹדֶם הַזְּמַן הַקָּצוֹב, כְּשִׁישׁ
- 14 עֲדִינָן מְצִיאוֹת הַחוֹשֶׁף כּוֹי'
- 15 ועדיין לא הגיע זמנו של החושך
- 16 להתבטל, הִנֵּה גַם שָׁם נַעֲשֶׂה
- 17 עֲנֵנָן הַבִּירוֹר כּוֹי ואפילו החושך
- 18 עצמו יתברר.
- 19 וְזֶהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בציווי להמן
- 20 בפסוק הנוכח מִהֵרָ קַח אֶת
- 21 הַלְבוּשׁ גּוֹי', שֶׁעֲנֵנָן זֶה הוּא
- 22 לְטוֹבָתוֹ שֶׁל הַמֶּן, שְׂזוּהִי
- 23 הַמַּעֲלָה בְּאַחִישֶׁנָּה עַל
- 24 בַּעֲתָהּ, כמבואר לעיל שלפי סדר
- 25 העבודה של 'בעתה' ה'חושך' יתבטל
- 26 רק כבוא העת אבל אם העבודה היא
- 27 באופן של 'אחישנה', על ידי מהירות
- 28 בעבודת הַבִּירוֹרִים, הדבר יועיל גם
- 29 ל'חושך' כיוון שֶׁעַל יְדֵי זֶה
- 30 מִתְּבַרְרִים הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל
- 31 הַמֶּן, כְּדֹאֵתָא כמובא
- 32 בַּגְּמָרָא⁴⁴ מִבְּנֵי בְּנֵי שֶׁל הַמֶּן
- 33 לְמִדּוֹ תּוֹרָה בְּבִנְיָ בְּרַק סוף סוף
- 34 גם בהמן יש ניצוצות ועל ידי העבודה
- 35 באופן של 'אחישנה', גם הם
- 36 מתבררים. וְעֲנֵנָן זֶה של בירור
- 37 הַנִּיצוּצוֹת שֶׁב'חושך' באופן האמור
- 38 הוּא אֶפִּילוֹ בְּנוֹגֵעַ לְהַמֶּן
- 39 הָאֲגִי, שְׂבָא מִזְרַעוֹ שֶׁל
- 40 עֲמֻלָּה, שֶׁעָלִיו עַל עֲמֻלָּה נֶאֱמַר
- 41 בַּתּוֹרָה רִאשִׁית גּוֹיִם עֲמֻלָּה
- 42 וְאַחֲרִיתוֹ עֲדִי אוֹבֵד⁴⁵, ולגבי עמלק יש ציווי מיוחד למחותו ולבטלו

- לגמרי הקדוש-ברוך הוא אומר מַחֲה אֶמְחֶה⁴⁶ וּמַחֲה תִמְחֶה⁴⁷ בני
- ישראל נצטוו על מחיית עמלק, ולפי זה אי אפשר לברר ולתקן את עמלק
- אלא רק לבטלו ולמחותו וְאֵף עַל פִּי כֵן, הִנֵּה עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה
- בְּאוֹפֶן שֶׁל מִהֵרָ גּוֹי', היינו עבודת הַבִּירוֹרִים באופן של 'אחישנה',
- כאמור, נַעֲשֶׂה הַבִּירוֹר גַּם בּוֹ
- אפילו בהמן. וְעַל אַחַת פְּמָה
- וְכַמָּה שָׁפָן הוּא בְּשָׂאֵר
- הַגּוֹיִם, שֶׁעֲמֻלָּה הוּא
- רִאשִׁיתָם, כִּי אִם הוֹבֵר אֲפֹשִׁי
- לגבי עמלק 'ראשית גוים' ודאי שהוא
- אפשרי לגבי שאר הגוים שהם קליפה
- פחות חמורה מקליפת עמלק שֶׁעַל
- יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן דְּמִהֵרָ
- גּוֹי', עבודת הַבִּירוֹרִים בדרך של
- 'אחישנה' פּוֹעֲלִים בָּהֶם בשאר
- הַגּוֹיִים הַבִּירוֹר, וְכַמְאָמַר
- רַז"ל⁴⁴ בַּגְּמָרָא מִבְּנֵי בְּנֵי שֶׁל
- סִיכְרָא לְמִדּוֹ תּוֹרָה
- בִּירוֹשָׁלַיִם, מִבְּנֵי בְּנֵי שֶׁל
- סִנְחָרִיב לְמִדּוֹ תּוֹרָה בְּרַבִּים,
- מָאן אֵינּוֹן כּוֹי', מִי הֵם, היינו
- שבגמרא מפרטים אפילו מי הם בני
- בניו של סנחריב שלמדו תורה בבני
- ברק שֶׁזֶהוּ כָּלִלוֹת עֲנֵנָן
- הַבִּירוֹר שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהֶם כּוֹי⁴⁸.
- וְעֲנֵנָן זֶה של מעלת המהירות
- קָשׁוּר גַּם עִם הַתְּחַלַּת
- הַמְּגִילָה, וַיְהִי בִימֵי
- אַחֲשָׁרוֹשׁ, כְּפִי שְׂמִבְיָא
- הַצֶּמַח צֶדֶק⁴⁹ פִּירוּשׁ אֲדָמוֹ"ר
- הַזְּקֵן⁵⁰ שֶׁתְּחַלַּת תִּיכַת האתיות
- הראשונות של המילה אַחֲשָׁרוֹשׁ,
- אַחֲשׁ, הוּא מִלְשׁוֹן מִהֵרָה
- חוֹשָׁה⁵¹, לשון מהירות שֶׁהָעִלּוּי
- בָּזָה ב'אחישנה' הוּא שְׂאִינוֹ
- נֶאֱבָד לְגַמְרִי כמו באופן של 'בעתה
- שאו 'קץ שם לחושך' והוא נאבד
- ומתבטל לגמרי, אֵלֹא נִהְפָּךְ
- לְקִדּוּשָׁה כּוֹי'. וְכֵל זֶה הוּא
- הָעִלּוּי בְּאַחִישֶׁנָּה עַל בַּעֲתָהּ,
- שָׂאֵז כאשר העבודה היא באופן של
- 'אחישנה' נַעֲשֶׂה הַבִּירוֹר גַּם בְּהַחוֹשֶׁף כּוֹי', שֶׁלֹא יִתְבַטֵּל

(43) שלח, ב ואילך. (44) גיטין נז, ב. סנהדרין צו, ב (ע"פ גירסת העין יעקב). (45) בלק כד, כ. (46) בשלח יז, יד. (47) תצא כה, יט. (48) חסר קצת (המו"ל). (49) אוה"ת מגילת אסתר ע' ב'שעח ואילך. (50) ראה תו"א מגילת אסתר קיח, א. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' צה. ח"ב ע' תרגז. (51) שמואל-א כ, לח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְגַמְרִי (כְּמוֹ בְּהֶסֶדֶר דְּבַעְתָּהּ), אֲלֵא יִתְבַּרְר כּו', ואפילו יתהפך
2 לקדושה, וְכַמְבוּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁵² שָׁזָהוּ מֵה שֶׁנֶּאֱמָר בעמלק
3 וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אוֹבֵד, עַד וְלֹא עַד בְּכָלֵל, היינו שסופו יהיה עד
4 האבדן אך לא אבדן מוחלט וְהֵינּוּ עַל יְדֵי הַבִּירוֹר כְּנֹזֵכַר לְעִיל.
5 וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהַקְּלִיפּוֹת מִתְבַּרְרוֹת
6 ואפילו נהפכות לקדושה נַעֲשֶׂה
7 תּוֹסֶפֶת אוֹר בְּקִדּוּשָׁה וְכֵל זֶה
8 הוא היתרון של עבודת הביורים
9 באופן של 'אחישנה', במהירות.
10 וּבִאֲמַת הֵנָּה גַם כַּאֲשֶׁר יֵאבְדוּ
11 הקליפות והחושך מַעֲצָמָן מֵה
12 שעתידי להיות אם העבודה תהיה
13 'בעתה' ולא 'אחישנה', גם אז יִהְיֶה
14 מְזֶה תּוֹסֶפֶת אוֹר בְּקִדּוּשָׁה,
15 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵³ בְּמִשְׁלֵי בַּאֲבֵד
16 רְשָׁעִים מַעֲצָמָם, כְּבֹא הַעַת רְנָה
17 נַפְעַלְתָּ שִׁמְחָה וְהוֹסַפָּה בְּקִדּוּשָׁה, וְאֵם
18 כֵּן, מֵה הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי הָאוֹנִיּוֹת וּמֵהוּ
19 הִיתְרוֹן הַגְּדוֹל בִּ'אֲחִישְׁנָה', עַל כֵּךְ כֹּא
20 הַמַּעֲנָה שֶׁאֵין גַּם כֹּאשֶׁר הַקְּלִיפּוֹת
21 יֵאבְדוּ מִצַּד עֲצָמָן תִּהְיֶה תּוֹסֶפֶת אוֹר
22 בְּקִדּוּשָׁה אֲבָל מִכֵּל מָקוֹם עַל יְדֵי
23 הַבִּירוֹר, אֲזִי הַתּוֹסֶפֶת אוֹר
24 הוּא בִּיתֵר שְׂאֵת מֵאִשֶׁר בִּאֲבֹד
25 הַקְּלִיפּוֹת מִצַּד עֲצָמָן וּבִבְחִינַת
26 גִּילּוֹי פְּנִימִי יוֹתֵר וְנִמְצָא שֶׁאֵין
27 בְּעִבּוּדָה שֶׁל 'אֲחִישְׁנָה' יֵשׁ יִתְרוֹן גְּדוֹל,
28 כְּמִבּוּאָר לְעִיל.
29 וְזֶה הַמְּבֹאֵר לְעִיל שֶׁלֹּא מִשְׁמַעֲשֵׂה יִכּוֹל
30 לִהְיוֹת בִּירוֹר גַּם בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם
31 (וְאִפְּלוּ בַּהֶמָּה) הוּא הַהִסְבֵּר הַפְּנִימִי עַל
32 מֵה שֶׁלְעֵתִיד לָבֹא כְּתוּב⁵⁴
33 בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה וְעַמְּדוּ זָרִים
34 מֵאוֹמוֹת הָעוֹלָם וְרַעְיוֹן צִאֲנֶכֶם שֶׁל
35 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְּתוּב⁵⁵ בְּנִבְאוֹת צַפְנִיָּה
36 אֲזִי בִימֹת הַמִּשִּׁיחַ אֶהְפֹּךְ אֵל
37 עַמִּים שֶׁפֶה בְּרוּרָה גּוֹ' לְעַבְדוֹ
38 כָּלֵם שֶׁכֵּל הָעַמִּים יַעֲבֹדוּ אֶת ה'
39 שֶׁכֶּם אֶחָד (דָּאף שָׁזָהוּ בְּאוֹפֶן
40 דְּשָׁכֶם, בְּחִינַת אַחֲוִיּוּת וְלֹא
41 פְּנִים, הֵינּוּ הַחִיצוֹנוֹת וְלֹא הַפְּנִימִיּוֹת,
42 מִכֵּל מָקוֹם, יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבֹא הָעֲנָן דְּלִעְבְּדוֹ כָּלֵם), וְהֵינּוּ,
43 שֶׁתִּהְיֶה מְצִיאוֹתָם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְהֵם לֹא יִחַדְלוּ מִלְּהַחֲקִיּוֹם,
- אֲבָל כָּל מְצִיאוֹתָם תִּהְיֶה רַק בְּאוֹפֶן שֶׁעַמְּדוּ זָרִים וְרַעְיוֹ
צִאֲנֶכֶם לְצוּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַתּוֹעֵלַת עֲבוֹדַת ה'. וְכֵמוֹ שֶׁיִּהְיֶה קוֹדֶם
הַחֲטָא, לִפְנֵי חֲטָא עֵץ הָדַעַת שֶׁתִּהְיֶה תּוֹעֵלַת לְצַד הַקְּדוּשָׁה
בְּמְצִיאוֹת הַקְּלִפָּה שֶׁתִּהְיֶה כְּמוֹ שׁוֹמֵר לְפָרִי⁵⁶, קְלִיפַת הַפְּרִי
נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן חֲכָמִינוּ ז"ל כְּגִמְרָא
'שׁוֹמֵר' (עַל שֶׁשֶּׁהָיָה מְגִינָה עַל הַפְּרִי)
וְנִאֲמַר בְּסֹפֶר שֶׁל"ה וּמִבּוּאָר בַּחֲסִידוֹת
שֶׁקוֹדֶם חֲטָא עֵץ הָדַעַת הַקְּלִיפָה הִיטָה
'שׁוֹמֵר' לְקִדּוּשָׁה (וְהִיטָה מִחוּץ לְגִבּוֹל
הַקְּדוּשָׁה כְּמוֹ שׁוֹמֵר שְׁעוֹמֵר מִבְּחוּץ,
וְאֵל לֹא הִיטָה רַע, כִּפִּי שֶׁהָיָה בְּשׁוֹרֶשׁהּ,
וְרַק עַל יְדֵי הַחֲטָא נַעֲשֵׂתָה רַע וּמְגִמָּתָה
הִיא לְהִכְנֵס לְגִבּוֹלוֹת הַקְּדוּשָׁה וּלְיִנּוּק
מִמֶּנָּה חִיּוֹת), וְכֵמוֹ כֵּן יִהְיֶה גַם
לְעֵתִיד לָבֹא שֶׁהַקְּלִיפָה תִּהְיֶה
לַתּוֹעֵלַת הַקְּדוּשָׁה.
(ה) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר כָּל זֶה הַמְּבֹאֵר
לְעִיל אֲדוּרֹת בִּירוֹר הַקְּלִיפּוֹת עִם מֵה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּפָרְשַׁת הַשְּׁבוּעַ
(פָּרְשַׁת שְׁמִינִי) כָּל הוֹלֵךְ עַל
גָּחוֹן⁵⁷, וְאִיתָא בְּגִמְרָא⁵⁸ לְפִיכָף נִקְרָאוּ רִאשׁוֹנִים
לְפִיכָף נִקְרָאוּ רִאשׁוֹנִים
סוֹפְרִים, שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה,
הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁהָיוּ
אוֹמְרִים וְאִ"ו דְּגָחוֹן הָאוֹת ו'
בְּמִלָּה גָּחוֹן שֶׁבִּסְפָּרָה זֶה הִיא חֲצִי
שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה
בְּסֹפֶר תּוֹרָה יֵשׁ שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּע
אַלֶּף וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת,
וְהָאוֹת ו' שֶׁבְּמִלָּה גָּחוֹן הִיא בְּדִוִּיק
הַחֲצִי. וְלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹבָן,
מֵהוּ הָעֲנָן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי בְּזֶה,
לְמֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה מֵה יִצְאָה מֵה,
כְּלוּמֵר מֵה הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל הַעֲבוּדָה
הַמְּסַפֵּרִית הַזֶּה, וּמֵהִי הַשְּׁיִיכוּת שֶׁל
עֲנִיִּין זֶה לְאוֹת וְאִ"ו דְּוִקָּא שֶׁהָיָה
כָּל דְּבַר, בְּמִיּוֹחַד בְּתוֹרָה, הוּא מִכּוּוֹן
וּמְדוּרִיִּיק?
אֵף הָעֲנָן הוּא, דְּהֵנָּה, כָּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן זֶה
הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן זֶה הַנֶּחֱשׁ עָלָיו
נִאֲמַר בְּפָרְשַׁת בְּרָאשִׁית בְּעִקְבוֹת חֲטָא
עֵץ הָדַעַת "עַל גָּחוֹן תֵּלֵךְ" (כְּמִבּוּאָר בְּתוֹרַת כְּהִנָּם וּפִירוּשׁ רִשִּׁי
כֵאן), וּמִבְּאֵר הַמַּהְרֵשׁ"א⁵⁹, לְפִי שֶׁהִסְטֵרָא דְּשִׁמְאֵלָא הִצַּד

(52) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי פורים ס"ע תקסה ואילך. (53) משלי יא, י. (54) ישע' סא, ה. (55) צפני' ג, ט. (56) ראה של"ה יט, ב. ספר המאמרים תרנ"ט ע' עד. וש"נ. (57) פרשתנו יא, מב. (58) קדושין ל, סע"א. (59) בחדא"ג לקדושין שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 גְּבִי נָחַשׁ הַנְּחוּשֶׁת שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה עַל פִּי צִוּוֹ ה', כְּדִי לַעֲצֹר אֶת
41 הַמִּגִּיפָה, וְהִבִּיט כָּל מִי שֶׁהִנָּחַשׁ הִכִּישׁ אוֹתוֹ אֶל נָחַשׁ הַנְּחוּשֶׁת⁶⁷
42 "חִי", וַיִּשָּׂאֵר בַּחַיִּים, וַיִּכְמָאֲמֵר רַ"ל⁶⁸ בְּמִשְׁנֵה שֶׁהִרְפּוּאָה עַל יְדֵי
43 הַסַּתְכָּלוֹת בְּנָחַשׁ הַנְּחוּשֶׁת הֵייתָה לֹא מִשּׁוֹם שֶׁהִנָּחַשׁ עֲצָמוֹ מִחַיָּה אֲלֵא שֶׁהָיוּ
44 מְסַתְּכָלִין כָּל־פִּי מַעֲלָה וְהִרְפּוּאָה
45 וְהַחַיִּים בָּאִים מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהוּא
46 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל
47 הַהִסְתָּכָלוֹת כָּל־פִּי מַעֲלָה הוּא עֲנִיָּן
48 הַהִבְטָה וְהַהִסְתָּכָלוֹת בְּבַחֲיִנַת
49 הַנְּחֹשׁ דְּקִדּוּשָׁה, שְׁהוּא שֶׁרֶשׁ
50 הַנְּחֹשׁ דְּקִלְיָפָה, וְעַל יְדֵי זֶה
51 הַהִבְטָה (הַהִתְבַּוְּנוּת) בְּשׁוֹרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ
52 בַּקְדוּשָׁה נִעְשָׂה (וְהִבִּיט אֶל
53 נָחַשׁ הַנְּחוּשֶׁת) וְחִי - בִּירוּר
54 נָחַשׁ דְּקִלְיָפָה⁶⁹ שֶׁהִנָּחַשׁ דְּקִלְיָפָה
55 יִתְקַן וּבִמְקוֹם הַלִּיּוֹת שִׁיךְ לְמוֹת וְרַע
56 יִהְיֶה שִׁיךְ לַחַיִּים וְטוֹב. וְזֶהוּ גַם
57 הָעֲנִיָּן דִּישָׁלִים אֲתוֹ, הָאִמּוֹר
58 בְּכַתּוּב הַנּוֹכַח "וְגַם אוֹיְבֵי יִשְׁלִים אֲתוֹ"
59 שְׁזֵהוּ הַשָּׁלוֹם בֵּין נָחַשׁ
60 דְּקִדּוּשָׁה לְנָחַשׁ דְּקִלְיָפָה שֶׁהָיָה
61 כְּאִשֶּׁר הִנָּחַשׁ דְּקִלְיָפָה מִתְּבַרֵּר אִינוֹ
62 מִנִּגַּד עוֹד לְנָחַשׁ דְּקִדּוּשָׁה, הוּא שֶׁרֶשׁוֹ
63 וּמִקּוּרוֹ בְּאֻלּוּקוֹת.
64 וְעֲנִיָּן זֶה נִרְמָז בַּפֶּסֶק כָּל
65 הוֹלֵךְ עַל גַּחְזוֹ, וְאִ"ו דְּגַחְזוֹ
66 חֲצִיָּין שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֶפֶר
67 תּוֹרָה כְּפִי שֶׁמִּמִּשְׁכִּין וּמִבְּאֵר, דִּהְיָה,
68 בְּעֲנִיָּן וְאִ"ו דְּגַחְזוֹ מִבְּאֵר
69 הַצֵּמַח צֶדֶק⁷⁰ שְׁזֵה מְרִמּוֹ עַל
70 סְפִירַת הַתְּפָאֶרֶת כְּפִי שְׁעוּלָה
71 עַד הַתְּתָר⁷¹ (כְּמִבְּאֵר בִּסְדוֹר עִם
72 דִּא"ח": "... לִפִּי שְׁמֵרַת הַתְּפָאֶרֶת כּוֹלֵל
73 בַּעֲצָמוֹ ב' הַפְּכִים חֹסֵד וְגִבּוֹרָה, וְכִמּוֹ
74 מִידַת הַרְחִמִּים שְׁהוּא בְּבַחֲיִנַת תְּפָאֶרֶת כִּידוּעַ, הֵנָּה, הוּא כּוֹלֵל ב' הַפְּכִים חֹסֵד
75 וְגִבּוֹרָה, שֶׁהָיָה אֵין מִרְחָמִין בְּדִין, וְאֵין חֹסֵד סוֹבֵל דִּין כָּלֵל, הָרִי הֵמָּה ב'
76 הַפְּכִים, וְהַרְחִמִּים הוּא סוֹבֵל שְׁנֵיהֶם, שֶׁהָיָה הָרִין יְגוֹזֵר לַעֲנוּשׁ, אֲבָל מִצַּד
77 הַרְחִמִּים יִפְטוֹר, וְהוּא חֹסֵד, וְהָרִי יֵשׁ כָּאֵן ב' הַפְּכִים בְּנוֹשָׂא אֶחָד, וְאֵם כֵּן,
78 בְּהִכָּרַת שֵׁשׁ בְּמִידָה זֹו אִיזָה אֹרֶךְ הַמֵּאִיר מִמְּקוֹם וּמִדִּירָגָה גְּבוּהָ שְׁאֵין שֶׁם ב'

1 הַשְּׂמָאִלִי (כִּינּוֹי לְסִטְרָא אַחְרָא, כּוֹחוֹת הַקְּלִיפָה) וְכֵחַ הַטּוֹמָאָה הוּא
2 נָחַשׁ הַקְּדָמוֹנִי כו', עַל כֵּן הַפֶּסֶק בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כִּךְ
3 שֶׁהִמְצִיחַת שְׁלֵהֶם הִיא בְּנֹא"ו דְּגַחְזוֹ, לְרִמּוֹז כְּפִי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
4 שְׁזֵהוּ כּוֹלֵךְ כָּל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה רִמּוֹזוֹת בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת עַל שְׁמוֹתָיו שֶׁל
5 הַקֶּבֶ"ה⁶⁰, וְכִיוּן שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת,
6 לֵאל אֵיזָא מִן הַכָּלֵל, הֵן אוֹתִיּוֹת
7 קְדוּשׁוֹת אֵין בָּאֵן בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
8 מְקוֹם כָּלֵל לְכַח הַטּוֹמָאָה,
9 דְּנֹא"ו דְּגַחְזוֹ מִפֶּסֶקוֹ הוּא הוּוֹ
10 שֶׁל הַמִּילָה 'אֲחֻן' מִפֶּסֶקָה וְעוֹצֶרֶת אֶת
11 כּוֹחַ הַטּוֹמָאָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ מְקוֹם
12 בְּתוֹרָה, וְכִפִּי שֶׁמִּמִּשְׁכִּין וּמִבְּאֵר אֶת
13 מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים עַל פִּי חֲסִידוֹת.
14 וְהָעֲנִיָּן בְּזֵה⁶¹, שֶׁהַפֶּסֶק כָּחַ
15 הַנְּחֹשׁ שֶׁלֹּא יוֹכֵל לִפְגּוֹעַ וּלְטַמֵּא
16 הוּא לֹא רַק בִּיטוּל וְאִיבּוֹד כָּחַ
17 הַנְּחֹשׁ, אֲלֵא גַם יִתְרִיהַ מִזּוֹ
18 בִּירוּרוֹ וְתִקּוּנוֹ וְהַפִּיכָתוֹ שֶׁל
19 הַנָּחַשׁ מִטּוֹמָאָה לְקִדּוּשָׁה,
20 וְכִדְאִיתָא וְכִמּוּבָא בִּירוּשְׁלָמִי⁶²
21 עַל הַפֶּסֶק⁶³ בְּמִשְׁלֵי "בְּרִצּוֹת ה'
22 דְּרָכֵי אִישׁ" גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלִים
23 אֲתוֹ, וְנִאֲמַר בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַּי
24 ש'אִיבִיר' זֶה הַנְּחֹשׁ, וְהֵינּוּ,
25 דָּאף שֶׁהַנְּחֹשׁ הוּא "אוֹיְבִיר",
26 כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר⁶⁴ בְּבִרְאִישִׁית וְאִיבָה
27 אֲשִׁית בֵּינָךְ וּבֵין יְגוֹ', הֵינּוּ בֵין
28 הַנָּחַשׁ וּבֵין הָאָדָם מְכַל מְקוֹם,
29 בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר גַּם הוּא יִשְׁלִים
30 אֲתוֹ⁶⁵ וּלְפִי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים הַכּוֹנוּנָה
31 שְׁגַם הַנָּחַשׁ יִתְקַן וְיִתְבַּרֵּר. וּבִירוּרוֹ
32 זֶה שֶׁל הַנָּחַשׁ נִעְשָׂה עַל יְדֵי
33 גִּילּוֹי שֶׁרֶשׁ הַנְּחֹשׁ דְּקִלְיָפָה
34 בְּבַחֲיִנַת נָחַשׁ דְּקִדּוּשָׁה,
35 כְּמִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת גַּם לְקִלְיּוֹת יֵשׁ שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוּר בַּקְדוּשָׁה (וְלֵאל חַיִּית אֻלּוּקִית
36 שׁוֹם דְּבַר לֹא יִכּוֹל לְהַתְּקִים, אֲלֵא שֶׁעַל יְדֵי רִיבּוּי צִמְצוּמִים וִירִידַת הָאוֹר דְּרוּגוֹת
37 רְבוּת מֵאֵד וְהַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים, יִיתְכַּן שִׁתְּהוּ קִלְיּוֹת שֶׁהֵם הִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה)
38 וְשׁוֹרֵשׁ הַנָּחַשׁ דְּקִלְיָפָה הוּא בְּנָחַשׁ דְּקִדּוּשָׁה, וְכִאֲשֶׁר מְגַלִּים בּוֹ אֶת שׁוֹרֵשׁוֹ
39 בְּאֻלּוּקוֹת, הוּא נִתְקַן וּמִתְּבַרֵּר מְכַמּוּבָר⁶⁶ בְּעֲנִיָּן מַה שְׁפָתוֹב בְּתוֹרָה

(60) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. ועד"ז זח"ב פז, א. ובכ"מ. (61) ראה גם לקוטי שיחות ח"ז ע' 122 ואילך (ממאמר זה). (62) תרומות פ"ח סוף ה"ג. ב"ר רפנ"ד. (63) משלי טז, ז. (64) בראשית ג, טו. (65) ראה אוה"ת בראשית מז, סע"ב ואילך. (66) לקו"ת חוקת ד"ה יעשע משה. (67) חוקת כא, ט. (68) משנה ספ"ג דר"ה. הובא בפרש"י חוקת שם, ח. (69) ראה גם אוה"ת שם (מח, א). (70) אוה"ת פרשתנו ע' רמ. ע' רמב ואילך. וראה ג"כ סד"ה כל הולך תרכ"ו. (71) ראה תו"ח פ' נח סה, ב. ד"ה פדה בשלום תרע"ג (המשך תער"ב ח"א פקי"ד (ס"ע רכ ואילך)). ד"ה יחינו תש"ז פי"ב (ספר המאמרים תש"ז ע' 152 ואילך).

החודש הזה לכם ראש חודשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם
 כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים?
 אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה... אמר לפניו: ריבונו
 של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך
 מארץ מצרים. אמר להן: למצרים
 ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה
 למה תחא לכם?... יצר הרע יש
 ביניכם? מיד הודו לו להקדוש-ברוך-
 הוא...".
 ויש לומר, שגם השלום בין
 נחש דקליפה ושרשו נחש
 דקדושה כמבואר לעיל שהביור
 של הנחש דקליפה הוא על ידי
 שמגלים את שרשו בנחש דקליפה
 הוא על ידי הוי"ו רבתי
 (דגחון), כי, החיבור בין
 מעלה ומטה - דלא כטעות
 המין שפולגן לעילאי
 דהורמיו מפולגן לתתאי
 דאהורמיו⁷⁸, כמסופר בגמרא:
 "אמר ליה ההוא אמגושא (מכשף)
 לאמימר: מפלגן לעילאי - דהורמיו
 (מחצין ולמעלה נברא ע"י 'הורמיו'),
 מפלגן לתתאי - דאהורמיו (מחצין
 ולמטה, נברא ע"י 'אהורמיו'). אמר
 ליה (ענה לו אמימר): אם כן היכי
 שביק ליה אהורמיו להורמיו לעבורי
 מיא בארעיה (אם כן איך נותן אהורמיו
 להורמיו להעביר מים בארצו, שהרי

הפכים כלל, להיות נעלה מכל בחינת מדה כלל. והענין, למעלה הוא בחינת
 כתר, שיש בו מבחינת עצמות אור-אין-סוף, שהוא נעלה ומובדל מכל בחינת
 מידה מן המידות, וכמאמר 'לאו דאית לך צדק ידיעא ולא מכל אלן מדות
 כלל' כר', והוא נקרא 'שלימותא דכולא', כי הוא אור אחד פשוט בתכלית
 הפשיטות מבלי יתחלק לחלקים
 במידות וספירות עדיין... ומאותו האור
 השלם בשלימות דאין-סוף מאיר גם
 אפס קצתו במידת התפארת, אחר
 שבכות מידה זו לסבול ב' הפכים,
 בהכרח הוא מטעם שיש בו מאור
 השלימות דכתר שלמעלה מב' הפכים
 הללו, לפי שאין שם בח' מדות עדיין
 כלל... [ויקמו שכתוב בזהר⁷²
 על הפסוק⁷³ בספר יהושע שרחב
 אמרה למרגלים ששלח יהושע "עתה
 להשבענו לא בה' כיעשיתי עמכם
 חסד ועשיתם גם-אתם עם-כית אבי
 חסד" ונתתם לי את אמת, דא
 זו אות וא"ו, ולכן יש ככתוב
 לחבר השני חצאי הספר
 תורה, שהם חסד וגבורה
 בהתאם לעניינה של מידת התפארת
 שהיא שילוב של חסד וגבורה [ועל
 דרך⁷⁴ הירוע⁷⁵ בענין חצות
 לילה, שמחבר שני חצאי
 הלילה, שחצי לילה הראשון
 יונקת חיות מבחינת הדין מידת
 הגבורה, וחצי לילה השני
 יונקת מבחינת חסד והחסד
 והגבורה מצד עצמן הן מידות שונות ואפילו הפכיות. ובחצות הלילה, ברגע
 המעבר מגבורה לחסד נפעל חיבור ונעשה שלום ביניהם]. וזהו הטעם
 שהנא"ו דגחון שהוא אות גדולה צריך להיות זקוף, עומד, היינו
 בולט מן השורה דבר המורה על תוקף וחוזק שזהו הכח שמחבר שני
 ההפכים שבתורה, שעליה כתיב⁷⁶ הלא כה דברי פאש,
 היינו שהתורה היא למעלה ממציאות העולם ונמשלה לאש השורפת ומכלה,
 וכיחד עם זה, התורה ניתנה למטה דוקא, לאלו שלמצרים
 ירדתם ויצר הרע יש ביניכם⁷⁷ כדברי הגמרא: (וכסיפור הגמרא:
 "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך הוא:
 ריבונו של עולם, מה לילד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו
 לפניו: חמורה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם

אדם מוציא מנקביו שבחלקו התחתון ממה שנכנס בפיו שבחלקו העליון).
 ומבואר במהרש"א שהאמגושא היה נוטה למינות שמי שברא את הרוחני לא
 ברא את הגשמי, ולכן אמר "מפלגן ולעילא" שם נמצאים כלי הנשימה
 הרוחניים - חלק הקדוש-ברוך-הוא הוא, ו"מפלגן לתתאי" שם נמצאים
 הכלים הגשמיים, הרי זה שייך לכוח אחר, והיינו, שלא יהיה באופן
 שהשמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם⁷⁹, כלומר, באופן
 שאין קשר בין הרוחניות והגשמיות אלא יהיה שלום בין פמליא
 של מעלה עם פמליא של מטה⁸⁰, רוחניות וגשמיות,
 נשמה וגוף שהרוחניות תפעל ותשפיע בגשמיות והגשמה תפעל ותשפיע
 בגוף - הרי זה על ידי קו האמצעי, מידת התפארת שכוללת גם
 חסד (קו הימין) וגם גבורה (קו השמאל) שמברית מן הקצה (הכי

(72) ר"פ ויקרא. נתבאר בביאור⁷² להצ"צ ח"א ע' שיג ואילך. ועוד. (73) יהושע ב, יב. (74) אוה"ת שם ריש ע' רמד.
 (75) זח"א צב, סע"ב. נתבאר באוה"ת לך ד"ה ויחלק עליהם פ"ה ואילך (עה, א ואילך). (76) ירמ' כג, כט. (77) שבת פח,
 ב ואילך. (78) סנהדרין לט, א. לקו"ת שה"ש לח, ג ואילך. (79) תהלים קטו, טז. (80) סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות פו, ג
 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1	עֲלִיּוֹן הַרוּחָנוֹת הָכִי נְעִלִית: אֶל הַקָּצֶה (הָכִי תַחְתּוֹן) הַגְּשָׁמִיּוֹת הָכִי	רָאשׁ חֲדָשִׁים רָאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה, שְׁמַמְשִׁיכִים
2	נַחוּתָה) ⁸¹ וּמַחְבֵּר אוֹתָם, וְעַד שְׁפוּעֵל שָׁגַם בְּהִנָּחֵשׁ לְמִטָּה יִתְגַּלֶּה	בַּחֲנִינָה זֶה (הַחֻדֶּשׁ הַזֶּה) שֶׁהוּא גִילּוֹי אֱלוֹקוֹת בְּאוֹפֶן בְּרוּר, כְּמוֹ נְכוּוֹת
3	שָׁרְשׁוּ בַּבְּחִינָה נָחֵשׁ דְּקְדוּשָׁה.	מֹשֶׁה רַבִּינוּ, כְּמִכְבָּאֵר בַּתְּחִלַּת הַמֵּאמֶר, בְּכָל הַשָּׁנָה פּוֹלָה, וְהֵינּוּ,
4	וְעִנְיָן זֶה יִהְיֶה בְּגִילּוֹי בְּכִינָת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שָׁגַם הוּא נִקְרָא	שָׁגַם בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת הָכִי תַחְתּוֹנָה יִהְיֶה נֶרְגֵּשׁ עֲנִינּוּ
5	נָחֵשׁ (דְּקְדוּשָׁה) ⁸² , וְיֵשׁ רִמּוֹ	שֶׁל חֻדֶּשׁ נִסָּן שֶׁהוּא לְמַעְלָה
6	לְדַבֵּר שִׁמְשִׁיחָתוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ	מִהָעוֹלָם, פְּנ"ל אֹדוֹת הַחִיבוּר
7	הֵייתָה עַל נֹהַר הַגִּיחֹן אוֹתִיּוֹת גַּחֹן	שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְעַל יְדֵי מְשִׁיחַ וְעוֹד.
8	(כְּמִסּוּפֶר בִּסְפֹּר מַלְכִּים: "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ	וְכֵן תִּהְיֶה לָנוּ, שְׁפִימִי צֶאֱתָךְ
9	לָהֶם קָחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדִּי אֲדִנִּיכֶם	מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֹנוּ
10	וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנִי עַל הַפֶּרֶדָּה	נִפְלְאוֹת ⁸³ , כְּנִבּוּאוֹת מִיכָה, וְכֹשֶׁם
11	אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אוֹתוֹ אֶל גַּחֹן. וּמֹשֶׁחַ	שֶׁבִּיצִיאת מִצְרַיִם הָיוּ נִפְלְאוֹת כֵּן יִהְיֶה
12	אוֹתוֹ שֶׁם צְדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתַן הַנְּבִיא לְמֶלֶךְ	בְּגֹאֲלוֹהַּ הָעֵתִידָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
13	עַל יִשְׂרָאֵל וְתַקַּעְתֶּם בְּשׁוּפֶר וְאֻמְרָתָם	צִדְקָנוּ, שְׁיָבֹא וַיִּגְאֲלֵנוּ
14	יַחֲיִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה" וְהוּא מְשִׁיחַ	וַיּוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה
15	יַפְעַל הָעֲנִיָּן דִּישָׁלִים אֹתוֹ שֶׁגַם	לְאֶרְצֵנוּ.
16	ה'אֻיּוֹבִים' הַקְּלִיפּוֹת יִתְבַּרְרוּ וַיְהִיו	
17	בְּשָׁלוֹם עִם הַקְּדוּשָׁה.	
18	(ו) וְזֶה הַבִּיּוּר שֶׁל הַקְּלִיפּוֹת	עֲנִינּוּ שֶׁל חֻדֶּשׁ נִסָּן שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהָעוֹלָם, פְּנ"ל. וְכֵן תִּהְיֶה לָנוּ, שְׁפִימִי
19	שְׁלִימוֹת הָעֲנִיָּן דִּיחֻד שְׁמִשָּׁא	צֶאֱתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֹנוּ נִפְלְאוֹת ⁸³ , עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שְׁיָבֹא וַיִּגְאֲלֵנוּ
20	וְסִיְהָרָא שְׁמֵשׁ וִירַח, שְׁזֶהוּ תוֹכָן	וַיּוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאֶרְצֵנוּ.
21	הָעִנְיָן הַבְּחִינָה זֶה לָכֶם	

81) ראה זהר ח"א א, ב. ח"ב קעה, ב. ועוד. המשך תער"ב וספר המאמרים תש"ז שבהערה 71. ועוד. 82) ראה אוה"ת

אגרות קודש

ב"ה, ב' אדר ראשון, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ וכו' מוהר"ר

אפרים אליעזר ש"י הכהן

שלום וברכה!

נהניתי לקבלת מכתב כת"ר שי' מער"ח אד"ר, ובעיקר לזה שאינו מסים דעת מענינו של הרה"ח וכו' מהר"ש שי' שו"ב.

- ולהעיר אשר איסור היסח הדעת נלמד הוא מכאן גדול (שבת יב, א), כי שפתי כהן - כל הכהנים ול"ד כהן גדול - ישמרו דעת. ויעויין בזח"ג קמו, ב, אשר זהו גם בזמה"ז (משא"כ צ"ץ) ושם מוכח דע"ז דוקא יכול הוא לברך את ישראל. -

ויהי רצון שתהיי העכבה לטובה, בטוב הנראה והנגלה, הטוב לנו. וכל המתפלל בעד כו' נענה תחלה, אשר יבשר כת"ר בשו"ט בהקדם בענינו הוא.

בברכה,

בס"ד. שיחת ש"פ שמיני, פ' החורש, מבה"ח ניסן, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 א. פרשת החורש נקראת בשם זה – בפשטות – ע"ש התחלת הקריאה בתורה: "החורש הזה לכם וגו'".¹ אבל כיון ש"שמא מילתא היא"², ובפרט שם שהוא ע"פ "מנהג ישראל תורה היא"³, הרי מובן, שהשם "פרשת החורש" מורה גם על התוכן של הפרשה – ענין החורש:
- 2 הענין של "החורש" בפשטות הוא – ראש חודש, וכדברי הגמרא⁴: "כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני"⁵, וכתיב התם החורש הזה לכם¹, מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח."
- 3 אבל אעפ"כ, לא מצינו שכל ר"ח ושבת מברכים החודש יקרא בשם "החודש" סתם, ותהי' בו קריאה בתורה מיוחדת הקשורה עם ענין החורש (כמו בשבת מברכים חודש ניסן, או בר"ח ניסן כשחל בשבת).
- 4 ומזה מובן, שאע"פ שבכל ר"ח ישנו הענין ד"החודש", הרי זה בעיקר ובמיוחד בחודש ניסן, וממנו נמשך על כל שאר חדשי השנה, כמ"ש¹ "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" – "ראשון" דייקא, מלשון ראש (ולא תחלה), בדוגמת הראש שבאדם שכולל את החיות של כל הגוף, וממנו נמשך בכל הגוף⁶, וכמו"כ כולל חודש ניסן את כל חדשי השנה והוא המקור שלהם.
- 5 ב. וכן היא משמעות הדברים ע"פ קבלה:
- 6 ידוע⁷ ש"ב חדשי השנה (ובשנת העיבור – י"ג חדשים) הם כנגד י"ב צירופי שם הוי'.
- 7 [ואף שבשם הוי' יש ד' אותיות שמהם נעשים כ"ד צירופים – הרי כיון שבשם הוי' יש ב' אותיות שוות, ב' ההי"ן (וכמבואר בשער היחוד והאמונה⁸ ש"כל אות .. היא המשכת חיות וכח מיוחד .. לכך גם תמונתן בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור ההמשכה והתגלות האור כו'), לכן יש רק י"ב צירופים (ולא כ"ד)⁹.
- 8 ואעפ"כ מצינו לפעמים¹⁰ שנימנו כ"ד צירופים בשם הוי' – כיון שיש חילוק בין ה' ראשונה לה' אחרונה, כמבואר בכ"מ¹¹, ומובן גם מהמבואר באגרת התשובה¹² ש"ה' תתאה תשובה תתאה ה' עילאה תשובה עילאה".
- 9 ואין סתירה בדבר – כי, יש ענינים שבהם אין חילוק בין ה' ראשונה לה' אחרונה, אלא שניהם בשוה, ובלשון הכתוב¹³: "כאמה בתה", היינו, שבינה ("אמה", ה' ראשונה) היא כמו מלכות ("בתה", ה' אחרונה), ולגבי ענינים אלו (שבהם נכלל גם הענין דר"ח) מונים רק י"ב צירופים; ויש ענינים שבהם יש חילוק בין ה' ראשונה לה' אחרונה, ולגבי ענינים אלו מונים כ"ד צירופים].
- 10 ובהתאם לחילוק שבין י"ב צירופי שם הוי' שמאירים ב"ב חדשי השנה, חלוקים גם י"ב החדשים זמ"ז – דכיון שבכל חודש מאיר צירוף אחר משם הוי', שא' הפירושים שבו הוא מלשון מהוה¹⁴, הרי התהוותו היא באופן אחר.

(7) פרדס שער יג (שער השערים) פ"ג. ועוד.

(8) פ"ב – בהגהה.

(9) פרדס שער ל (שער הצירוף) פ"ב.

(10) פרדס שם פ"ג. שער כא (שער פרטי השמות) פ"ח.

(11) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ז ריש ע' 342. וש"נ.

(12) פ"ד.

(13) יחזקאל טז, מד.

(14) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעזיה"א רפ"ד.

ובכ"מ.

(1) בא יב, ב.

(2) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, סע"א. ח"ב קעט, סע"ב. ועוד. וראה גם אג"ח ס"ע רפח ואילך. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך. וש"נ.

(3) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א

יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

אור"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(4) שבת פו, ב.

(5) יתרו יט, א.

(6) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

ובנוגע ל"ב הצירופים דשם הוי', הנה לכל לראש ישנו הצירוף דשם הוי' כסדרו: תחילה י' ואח"כ ה' ואח"כ ו' ואח"כ ה', ולאח"ז באים שאר הצירופים, שכולם נכללים תחילה בהצירוף הראשון שהוא כסדרו ונמשכים ממנו.

וזוהי המעלה המיוחדת של חודש ניסן – שבו מאיר הצירוף דשם הוי' כסדרו¹⁵, שלכן כולל חודש ניסן את כל שאר חדשי השנה שנמשכים ממנו.

ונמצא, שענינו של חודש ניסן כפי שהוא ע"פ קבלה, מתאים עם המבואר לעיל בפשטות הכתוב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

ג. וענין זה נוגע לבני ישראל:

איתא במדרש¹⁶: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה".

כלומר: קביעת החדשים כפי שהיא מצד בריאת העולם ("משבחר הקב"ה בעולמו") היא באופן שחודש תשרי הוא ראש החדשים, אבל, זהו רק כפי שהסדר הוא מצד טבע העולם, באופן ש"זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו"¹⁷; ואילו "כשבחר ביעקב ובניו", הנה "החודש הזה לכם ראש חדשים" – חודש ניסן, חודש של גאולה, למעלה מדרך הטבע, כמרומו גם בשם "ניסן" שיש בו ב' נוני"ן, שמורה על "נסי נסים" (כמובן מדברי הגמרא¹⁸ "הרואה הונא בחלום נס נעשה לו, חנינא (נוני"ן הרבה) .. נסי נסים נעשו לו").

וענין זה נעשה באופן ד"ראשון הוא לכם לחדשי השנה", והיינו, שאין הכוונה שחודש ניסן בפ"ע נשאר חודש של גאולה, ורק בנוגע לבניי ("יעקב ובניו"), אלא מחודש ניסן נמשך גם בכל חדשי השנה, ובכל העולם, שגם בהם יהי ענין הגאולה שלמעלה מדרך הטבע, כפי שנעשה בכחם של ישראל דוקא – "בחר ביעקב ובניו", "בחר" דייקא, מצד ענין הבחירה.

וכפי שהי' אז בפועל – שמיד לאחר ש"נאמר "החודש הזה לכם וגו'", נאמר הציווי דקרבן פסח: "בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה וגו'"¹⁹, שעי"ז מראים שלא מתפעלים מעניני העולם, עד כדי כך, שלקחו "שה", ה"עבודה זרה" של מצרים, וקשרו אותו בכרעי המטה, וכאשר המצריים שאלום "למה זה הם עושין כך, אמרו להם זבח²⁰ פסח הוא לה' כו'", ולא זו בלבד שהמצריים "לא היו רשאים לומר להם דבר", אלא עוד זאת, שעי"ז נעשה הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם"²¹ (כמסופר במדרשי חז"ל, והובא בשו"ע של רבינו הזקן²²) – שבזה מודגש שהענין שלמעלה מהטבע נמשך וחדר גם בעניני העולם.

ד. וענין זה מהוה הוראה לכל אחד ואחד – שהרי התורה היא נצחית²³, והוראותי נצחיים הם:

גם כאשר נמצאים עדיין בזמן הגלות, קודם הגאולה, צריך ללמוד מהנהגת בני בגלות מצרים – שכבר בר"ח ניסן, שאז היו עדיין בגלות מצרים (שהרי הגאולה היתה בט"ו ניסן), הי' כבר הציווי "החודש הזה לכם וגו'", ובהמשך לזה גם הציווי דקרבן פסח, שפעל שבניי לא יתפעלו מהמצריים כו'; וכך צריך להיות גם עתה, שכאשר נמצאים עדיין בגלות, צריכים לעמוד בתוקף שלא להתפעל מענינים זרים כו', ולעמוד בתנועה שלמעלה מדרך הטבע, ועי"ז יתבטלו כל הענינים המבלבלים.

וענין זה ממשיכים על כל השנה כולה – שגם ההנהגה שבמשך כל השנה כולה תהי' באופן שלמעלה מדרך הטבע.

ואז נותן הקב"ה את כל הענינים בהרחבה, הן בריאות והן פרנסה, ובלשון הגמרא²⁴: "חיי בני ומזוניי", ובכולם רויחי.

(15) סידור האריז"ל במוסף לר"ח. מ"ח מס' ניסן בתחלתה.

(16) שמו"ר פט"ו, יא.

(17) נח ח, כב.

(18) ברכות נו, רע"א (ובפרש"י).

(19) בא יב, ג.

(20) שם, כו.

(21) תהלים קלו, יר"ד.

(22) או"ח רסת"ל. וש"נ.

(23) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(24) מו"ק כח, א.

1 וענין זה נעשה הכנה והקדמה וכלי להגיע אח"כ למעמד ומצב ד"בעשור לחודש", ועד לגאולה
 2 בחמשה עשר לחודש – כפי שהי' ביצי"מ, כמ"ש²⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים (בימים ההם, כך) אראנו
 3 נפלאות" (בזמן הזה), וכמארו"ל²⁶ "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

5 ה. בהמשך להמוזכר לעיל אודות ההנהגה באופן שלמעלה מהטבע בקשר ליצי"מ – יש להתעכב על
 6 פרט נוסף בענין זה (כמדובר כמ"פ²⁷ שהדיוק בעניני התורה הוא לא רק בכללות הענין, אלא גם בפרטי
 7 הדברים):

8 על הפסוק²⁸ "זה א-לי ואנוהו" שנאמר בקריעת ים סוף, אמרו רז"ל²⁹: "הם הכירוהו תחילה" –
 9 שהתינוקות שנולדו בגלות מצרים, שלידתם היתה "בשדה", והקב"ה סיפק את מזונם, באופן ש"מלקט
 10 להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר³⁰ ויניקוהו דבש מסלע ושמן וגו'", הנה "הם
 11 הכירוהו", כיון ש"ראו שכינתו כבר", ולכן אמרו "זה א-לי", "שראיתי כבר".

12 וכן הוא גם עתה:

13 בנוגע לענין ש"הם הכירוהו תחילה" – הרי כן הוא גם בנוגע לזמן שלפני הגאולה, כמ"ש במלאכי³¹
 14 "והשיב לב אבות על בנים", ופירש רש"י: "על ידי בנים", היינו, שהתחלה היא ע"י הבנים, והם פועלים
 15 גם על האבות שישבו בתשובה.

16 ובנוגע לסיפוק המזון ע"י הקב"ה ("מלקט להן כו'") – הרי בהתבוננות קלה בלבד יכול כל אחד
 17 לראות שפרנסתו באה מהקב"ה בעצמו באופן שלמעלה מדרך הטבע לגמרי, וכידוע פתגם אדמו"ר
 18 מהר"ש³² שפרנסתן של ישראל בזמן הגלות היא בדוגמת ה"מן" שניתן ע"י הקב"ה באופן נסי.

19 – אמנם אין זה "מן" בגלוי, כיון שישנו העלם הגלות; אבל, אפילו בהתבוננות קלה יכולים לראות
 20 שזהו כמו ה"מן" שניתן ע"י הקב"ה, ואין מקום לטעות שזהו ענין טבעי; הן במדינות שהפרנסה אינה
 21 בהרחבה, ועאכו"כ במדינות שהפרנסה היא בהרחבה³³ – רואים מיד שהפרנסה באה מהקב"ה.

22 ואין מקום לחשוב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"³⁴, וברור הדבר ש"ה' אלקיך הוא הנותן
 23 לך כח לעשות חיל"³⁵, אלא שזהו באופן ש"נותן לך גו'", ובאמצעות לבושים גשמיים, ובפרט בזמן
 24 הגלות, שלכן לא רואים זאת בגלוי, אבל אפילו בהתבוננות קלה מסירים את ההסתר הקל ורואים השגחה
 25 פרטית בכל דבר.

26 וענין זה הוא לא רק אצל אלו שבמשך שנים ארוכות נמצאים בד' אמות של תורה, או שכבר לומדים
 27 תורה ועוסקים במצוות במשך עשר שנים, אלא אפילו תינוקות, ואפילו תינוקות שנישבו, יכולים לראות
 28 שהכל בא מהקב"ה באופן שלמעלה מהטבע, ועד ש"הם הכירוהו תחילה".

29 וכל זה מודגש ביותר בחודש ניסן – "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה"
 30 – שקשור עם כללות ההנהגה שלמעלה מדרך הטבע, באופן של נס.

31 ו. ובאופן כזה צריכה להיות הנהגת כל אחד מישראל:

32 יהודי צריך למסור את רצונו – ה"ראשון" שבכחות הנפש – לרצונו של הקב"ה (שנקרא "ראשון"³⁶),
 33 שזהו ענין המצוות (רצון העליון), כפי שנתגלה ע"י התורה, שהיא חכמתו של הקב"ה, כך, שהענין

(32) ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קלט. לקו"ש חט"ז

ע' 178 הערה 38. וש"נ.

(33) ברשימה אחרת – להיפך: הן במדינות שהפרנסה היא
בהרחבה, ועאכו"כ במדינות שהפרנסה אינה בהרחבה.

(34) עקב ח, יז.

(35) שם, יח.

(36) ישעי' מא, ד. מד, ו. מח, יב.

(25) מיכה ז, טו.

(26) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר שם.

(27) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חל"ג ע' 226. ח"נ
ע' 235. ועוד.

(28) בשלח טו, ב.

(29) סוטה יא, ב ובפרש"י.

(30) האזינו לב, יג.

(31) בסופו.

הראשון שבהתחלת היום הו"ע התפלה להקב"ה, הנחת תפילין וכו', וענין זה נמשך בכללות העבודה
במשך היום שהיא באופן ש"בכל דרכיך דעהו"³⁷, היינו, שהתכלית והמטרה והכוונה שלו בכל הענינים
היא לקיים על ידם את רצון הקב"ה, כולל גם עניני החולין שלו, שעובד את הקב"ה גם על ידם, ועד
שלוקח גם את ה"עבודה זרה" של מצרים, ומוציא את דמה, ועושה ממנה קרבן לה'.
וע"ד שמצינו בנוגע לביהמ"ק שנקרא "ראשון" – כדאיתא בגמרא³⁸ שיש "שלשה ראשון" וא' מהם
הוא "בנין ביהמ"ק, שנאמר³⁹ כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו" – שע"י "חלוני שקופים
אטומים"⁴⁰ נמשכת ממנו האורה בכל העולם, גם בחוץ לארץ, ועד גם בזמן הגלות.
ובשביל זה צריך יהודי לעמוד בתוקף שלמעלה מדרך הטבע, שלא להתפעל מכל הענינים המבלבלים,
ולא להתפעל מזה שבנ"י הם מיעוט, שע"פ תורה הוא בטל לגבי הרוב – דכיון שעומד בתוקף ובקביעות,
ע"ז שהוא קשור עם שרשו ומקורו, הקב"ה, הרי הדין הוא שקבוע אפילו באלף לא בטיל⁴¹.
ולהעיר, שגם בענין התוקף שלמעלה מדרך הטבע יש כח מיוחד לנוער (ע"ד האמור לעיל בענין "הם
הכירוהו תחלה"), שהם מבלבלים את כל הסדרים של דרכי הטבע, ואם רק יעזרו להם – ינצלו זאת עבור
קיום התומ"צ מתוך תוקף שלמעלה מדרך הטבע.
ז. וכאשר בנ"י הקשורים עם הקב"ה מתנהגים בתוקף שלמעלה מדרך הטבע – אזי גם קבלת כל
ההשפעות היא באופן שלמעלה מדרך הטבע.
ואז ההשפעות הם באופן שלמעלה ממדידה והגבלה – שהרי מצד הטבע כל דבר הוא במדידה
והגבלה [וזהו גם א' הפירושים בתיבת "טבע", מלשון "מטבע שטבעו חכמים בברכות"⁴², שנקרא כן
ע"ש הצורה והחותם שנקבעה בו], אבל כאשר ההשפעה היא למעלה מדרך הטבע, הרי היא באופן
שלמעלה ממדידה והגבלה, בלי גבול.
וכאמור לעיל – שממשיכים את הלמעלה מהטבע בטבע, כך, שנמשך בלי גבול למטה מעשרה טפחים,
שנמשכים מעשר הספירות, שמהם מתחיל הענין של מדידה והגבלה.
וע"ד מ"ש בפרשת בחוקותי⁴³ "ואכלתם לחמכם לשובע", "אוכל קימצא והוא מתברך במעיו"⁴⁴, והרי
המזון שבמעיו [לאחרי כל הסדר של חרישה וזריעה וקצירה עד לאפי' ובישול, ועד לאחרי האכילה] הוא
בודאי במדידה והגבלה, ואעפ"כ, ע"י ההנהגה ד"בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו גו"⁴⁵, הנה גם
במדידה והגבלה נמשכת ברכה בלי גבול. ובפרט בחודש ניסן, שהוא כבר לאחרי זמן חרישה כו' –
בודאי יכולה להמשיך ברכתו של הקב"ה הבל"ג, ומחודש ניסן נמשכת על כל השנה כולה.
ועד שבאים לקיום ההבטחה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" בהציאה מגלות זה, ובפרט
ע"פ מ"ש בכתבי האריז"ל⁴⁶ שדרא דעקבתא דמשיחא הוא גלגול של הדור שיצא ממצרים, וגם היציאה
מגלות זה תהי' ע"י משה – שהרי "גואל ראשון הוא גואל אחרון"⁴⁷, ו"משה" בתוספת "אחד" בגימטריא
משיח⁴⁸, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.

* * *

ח. מאמר (כעין שיחה) ד"ה החודש הזה לכם ראש חדשים.

* * *

(44) פרש"י עה"פ.

(45) שם, ג.

(46) ל"ת וסה"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים הקדמה כ.

(47) ראה שמור"פ ב"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שעה"פ

ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

(48) סה"ש תרצ"ט ע' 329. וראה גם תורת מנחם –

התועדויות חנ"ו ס"ע 111 ואילך. וש"נ.

(37) משלי ג, ו.

(38) פסחים ה, א.

(39) ירמ' יז, יב.

(40) מלכים"א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.

(41) ראה חולין ק, רע"א ובתוס' שם.

(42) ברכות מ, ב. וראה תורת מנחם – התועדויות ח"נ ע'

131. וש"נ.

(43) כו, ה.

ט. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁴⁹ "כל הולך על גחון"⁵⁰: "הולך על גחון" – "זה נחש, ולשון גחון שחיי, שהולך שח ונופל על מעיו. כל הולך – להביא השלשולין ואת הדומה לדומה". "הולך על ארבע – זה עקרב. כל – להביא את החפושית, אישקרב"ט בלע"ז, ואת הדומה לדומה". "מרבח רגלים – זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן, וקורין צינטפיד"ש",

5 – דלכאורה: כיון שרק נחש "הולך על גחון" ורק עקרב "הולך על ארבע", למה לא נאמר בפירוש "כל נחש" ו"כל עקרב"?

ועכצ"ל שכוונת הכתוב לרבות שרצים הדומים לנחש ועקרב בתכונות ד"הולך על גחון" ו"הולך על ארבע" דוקא, גם אם הדמיון הוא רק חלקי, כמו שלשולין, שזוחלין תמיד על מעיהם, ולא כמו נחש שהולך שח ואח"כ נופל על מעיו; וכן חיפושית, שיש לה יותר מארבע רגלים, אלא שהעליונים אינם משמשים כל כך.

אבל "מרבח רגלים" – מצינו בשרצים רבים, ולכן "כל מרבח רגלים" פירושו כפשוטו: כל שרץ שהוא מרבח רגלים; אלא כשם ש"הולך על גחון" ו"הולך על ארבע" קאי על שרץ אחד, מסתבר שגם ב"מרבח רגלים" כוונת הכתוב לשרץ אחד: "זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו".

ובפנימיות הענינים: הטעם שלא נאמר "הולך על מעיו", אלא "הולך על גחון", "שהולך שח" ורק אח"כ "נופל על מעיו", כי, התחלת פעולת הנחש על יהודי⁵¹ היא לכופף את ראשו ("הולך שח"), שיחסר הענין ד"שאו⁵² מרום⁵³ עיניכם⁵⁴, ומזה יוכל לבוא למעמד ומצב ש"נופל על מעיו"⁵⁵ –

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 117 ואילך.

* * *

י. בנוגע לאגרת התשובה שאוחזים עתה בפרק י"א – ישנו ענין בהמשך להמדובר בהתוועדות שלפנ"ט⁵⁶, וגם (כרגיל) ענין חדש:

לאחרי שרבינו הזקן מבאר ש"אפילו במדת בשר ודם .. צריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה", ולא כמו הגבעונים שלא רצו למחול כו' – מסיים: "ובמדת הקב"ה עאכ"ו לאין קץ".

וממשיך: "ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלוח" – דלכאורה מהו השבח להקב"ה שהוא סולח, בה בשעה שגם בשר ודם צריך לסלוח – הנה החידוש בזה הוא "המרבה דייקא, וכמ"ש בעזרא ורב לסלוח".

אבל עדיין אינו מובן: הרי גם אצל בשר ודם צריך למחול כמה פעמים, וכמובן בפשטות שאם צריך לסלוח אפילו על ענין גדול, כמו "בקוטע יד חבריו", הרי בודאי צריך למחול על כמה ענינים קטנים, שנחשבים כמו ענין אחד גדול?!

גשמיים ועד לענינים חומריים. וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 42. וש"נ), שבהמה שהולכת על ארבע, באופן שהראש והזנב הם בשוה, רואה רק את הארץ, ומעולם לא ראתה את השמים.

(54) ישע"י מ, כו.

(55) ולהעיר גם מתורת הבעש"ט (צוואת הריב"ש סע"ו) על הפסוק (עקב יא, טז) "וסרתם ועבדתם אלקים אחרים", ש"כאשר האדם מפריד א"ע מהש"ת, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא יש דבר הממוצע, וזהו וסרתם ועבדתם", והיינו, שגם הסרה קלה ("א"ע") בלבד מהמעמד ומצב ד"שמוע תשמעו .. בכל לבבכם ובכל נפשכם" (עכ"פ, גם אם לא הגיע לדרגה ד"בכל לבבך"), מביאה כבר למעמד ומצב ד"ועבדתם אלקים אחרים".

(56) שיחת ש"פ ויקרא ס"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 316 ואילך).

(49) פרשנו יא, מב.

(50) בהמשך להמדובר במאמר (פ"ה – תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 8) אודות פסוק זה.

(51) שמצד עצמו אין לו שייכות לענינים בלתי-רצויים, ועד שלכאורה אינו מובן מהו הצורך להזהיר "אל תשקצו את נפשותיכם גו' והייתם קדושים גו'" (שם, מג"ד), ובפרט שזה עתה עמדו בני"ב במעמד הר סיני במעמד ומצב ש"פרחה נשמתן" (שבת פח, ב), בתכלית העילוי בקדושה.

(52) היפך המעמד ומצב ד"שאו את ראש כל עדת בני ישראל גו' מכן עשרים שנה ומעלה" (במדבר א, ב"ג), כך, שלא זו בלבד שאין הענין ד"מעלה", אלא אין גם הענין ד"עשרים שנה".

(53) שהרי החילוק בין הליכה בקומה זקופה ל"הולך שח" הוא (לא בנוגע למעיים או אברי הנשימה, אלא רק) בנוגע להראש, שכאשר "הולך שח" (במקום לילך בקומה זקופה), אינו רואה את הענינים שלמעלה ממנו, ומתחיל להסתכל רק על ענינים

ועל זה ממשיך לבאר, "שבמדת בשר ודם אם יחטא איש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ
חזר לסורו, קשה מאד שימחול לו שנית ומכ"ש שלישיית ורביעית, אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין
פעם א' לאלף פעמים וכו'".

יא. ויש בזה כמה דיוקים – ובפרט בהשוואה למהדורא קמא של אגה"ת⁵⁷:

(א) מהו הדיוק "חזר לסורו" – שלא נמצא במהדו"ק:

הפירוש ד"סורו" הוא "מנהגו" (כפירוש רש"י⁵⁸). ולכאורה, כאשר יחטא איש לאיש פעם אחת, אין
זה נעשה אצלו מנהג (אלא רק לאחר ג"פ). וא"כ מדוע כותב רבינו הזקן "אם יחטא איש לאיש ..
ואח"כ חזר לסורו", בה בשעה שאין זה מנהגו?

ויתירה מזה: בנדו"ד לא נוגע כלל לומר שזהו מנהגו (שיפול על זה הלשון "חזר לסורו") – שהרי
העובדה ש"קשה מאד שימחול לו שנית" היא בגלל שחטא פעם נוספת (לאחרי שחטא פעם אחת וביקש
ממנו מחילה), אפילו אם אין זה מנהג אצלו!?

(ב) מדוע מוסיף רבינו הזקן "כמ"ש בעזרא ורב לסלוח" – דלכאורה אין שום הוספה במ"ש "רב
לסלוח" לגבי "המרבה לסלוח"?

ואכן במהדו"ק מביא רק "המרבה לסלוח", ומפרש "שמרבה תמיד לסלוח אחר שחזרו וחטאו", ואינו
מוסיף כמ"ש בעזרא ורב לסלוח.

(ג) בכלל⁵⁹ עזרא לא כתוב "ורב לסלוח"⁶⁰!

ולהעיר, שמצינו לפעמים שגם נחמי' נקרא בשם עזרא⁶¹, אבל גם בנחמי' לא כתוב "ורב לסלוח",
וגם בכל תנ"ך אין פסוק כזה! – בשביל זה לא צריך להיות בקי בתנ"ך; מספיק להסתכל
בקונקורדנציה!...

זאת ועוד:

יש פסוק בישעי⁶² (שאומרים בהפטרות "דרשו ה' בהמצאו" בתענית ציבור): "וישוב אל ה' גו' כי
ירבה לסלוח". ולכאורה: במקום להביא מעזרא פסוק שלא נמצא – ה' יכול להביא פסוק שנמצא בישעי'
(ומופיע בכל הסיפורים שבהם נדפסה הפטרת תענית ציבור).

ואף שעדיין לא היתה מתורצת השאלה מהו הצורך בראי' מפסוק שאינו מוסיף מאומה על "המרבה
לסלוח",

– ובפרט שלכאורה אין להביא ראי' ממ"ש בעזרא ורב לסלוח, שהרי אפשר לומר שזהו בגלל שעזרא
ה' צדיק. וכן אין להביא ראי' ממ"ש "כי ירבה לסלוח", דיש לומר שזהו רק "בהמצאו" ו"בהיותו
קרוב"⁶³; והראי' היא רק מהברכה "המרבה לסלוח", שכל אחד מישראל, ללא נפק"מ אם הוא צדיק או
לא, אומרה ג"פ ביום, ע"פ ציווי אנשי כנסת הגדולה, בשם ומלכות, שמזה מוכח שכן הוא בודאי "בלי
שום ספק וס"ס בעולם" –

תתבטל לכל-הפחות השאלה שלא מצינו פסוק כזה!

ולהעיר, שיש כאלו שלא מדייקים בספר התניא⁶⁴ מצד גודל הקדושה כו'. אבל כאן אין זה ענין של
דיוק, אלא שרבינו הזקן אומר "כמ"ש בעזרא ורב לסלוח", בה בשעה שלא מצינו בעזרא פסוק כזה⁶⁵.

(57) קה"ת תשמ"ב – ע' תקמח ואילך.

שם.

(62) נה, ז.

(63) שם, ו.

(64) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 318 הערה

43. וש"נ.

(65) הביאור בזה – בשיחת ש"פ מצורע ס"כ (תורת מנחם –

התועדויות ח"ס ע' 57 ואילך).

(58) קידושין פב, א.

(59) ראה גם מ"מ, הגהות והערות קצרות" לאגה"ת ס"ע

תלד ואילך.

(60) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: זוהי קושיא פשוטה, וכרגיל, אף אחד אינו שואל זאת. – הנני מקבל כל מיני שאלות,

אבל שאלה זו לא שאל אף אחד.

(61) ראה לקו"ש ח"ד ע' 370 הערה 13. וראה גם מ"מ כו'.

- 1 יב. וממשיך רבינו הזקן בנוגע ל"מדת הקב"ה" ש"אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים" – "כי
- 2 המחילה היא ממדת הרחמים, ומדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס, כמ"ש⁶⁶ כי
- 3 לא כלו רחמיו וכו'".
- 4 ולכאורה⁶⁷ הרי זה באופן שונה ממש"נ בהתחלת הענין:
- 5 בהתחלת הענין נאמר רק שהקב"ה הוא "המרב"ה לסלוח", "וכמ"ש בעזרא ורב לסלוח", והיינו,
- 6 שהסליחה היא אמנם ריבוי פעמים, אבל עדיין הרי זה בהגבלה⁶⁸, וסוכ"ס הרי זה מסתיים (וכמו הדוגמא
- 7 ממחילה "בשלישית ורביעית", אבל לא יותר). וכמובן גם מפירוש רז"ל⁶⁹ על הפסוק⁷⁰ "ה' .. ארך אפים",
- 8 ש"מאריך רוחי" וגבי ידיד⁷¹, והיינו, שהקב"ה אמנם מאריך אף (בבחי' ריבוי), אבל אין זה לעולם, אלא
- 9 סוכ"ס "גבי ידיד", כיון שזהו בהגבלה.
- 10 ואילו בהמשך הענין מסיים שזהו בלי גבול – ש"מדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי'
- 11 א"ס, כמ"ש כי לא כלו רחמיו?"
- 12 וגם ממ"ש לפנ"ז ש"במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים" – מובן שזהו בלי גבול:
- 13 ובהקדם מ"ש הבחיי⁷¹ ש"התינוק משנולד מתחיל להתייבש", דכיון שרואים שמגיע זמן שמציאותו
- 14 מתבטלת לגמרי, בהכרח לומר שענין זה התחיל מיד כשנולד, דאל"כ, מדוע יהי' שינוי ברגע שלאח"ז
- 15 וכו'. ועפ"ז מבאר הצ"צ⁷² מ"ש בירושלמי⁷³ על הפסוק⁷⁴ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", שהם
- 16 "חזקים כיום הבראם" – דכיון שלא נעשה בהם שינוי מיד כשנבראו, הרי מוכח שהם בלי גבול, כי,
- 17 אילו היו בהגבלה, הי' צריך להיות בהם שינוי מיד ברגע הראשון; ולולי רצון הבורא שיהיו קיימים רק
- 18 במשך שיתא אלפי שנים דהוה עלמא⁷⁵, היו קיימים לעולם.
- 19 ועד"ז מובן גם בנדו"ד: אם יש חילוק בין פעם ראשונה ושני' (או שלישית ורביעית), הרי מובן שיש
- 20 גבול עד כמה נמשך הדבר; משא"כ אם אין שינוי בין א' לאלף פעמים, הנה מזה גופא מובן שזהו בלי
- 21 גבול.
- 22 ולכאורה, איך יתאים עם מ"ש בהתחלת הענין שהקב"ה הוא רק "המרב"ה לסלוח", שזהו רק ענין של
- 23 ריבוי, אבל בהגבלה?
- 24 יג. ויש לומר שיש בזה ב' דרגות: יש דרגא שהסליחה היא בהגבלה – רק עד פעם רביעית, ולא
- 25 יותר; ויש דרגא שהסליחה היא בלי גבול, ומצדה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים.
- 26 ומובן שב' דרגות אלו תלויים באופן התשובה: יש אופן תשובה שפועל רק הדרגא ד"חננון המרב"ה
- 27 לסלוח"; אבל יש עוד אופן בתשובה שפועל הענין ד"כי לא כלו רחמיו", בלי גבול.
- 28 וזהו סדר הדברים באגה"ת – שתחילה מדבר אודות "המרב"ה לסלוח", שזהו בהגבלה (וכיון שזהו
- 29 בהגבלה, יש חילוק גם בין פעם שנית לשלישית ורביעית), ואח"כ מדבר אודות דרגא נעלית יותר – "לא
- 30 כלו רחמיו", בלי גבול.
- 31 יד. ועפ"ז תתורץ קושיא מדברי המדרש שלכאורה הם בסתירה לדברי רבינו הזקן באגה"ת:
- 32 איתא במדרש⁷⁶ (והובא בפירוש רש"י⁷⁷) בנוגע למ"ש במחלוקת קרח "וישמע משה ויפול על פניו"⁷⁷,

(70) תשא לר, ו. ועוד.

(71) ראה בפירושו עה"ת בראשית א, כח.

(72) ספר החקירה בתחלתו.

(73) ברכות פ"א ה"א.

(74) בראשית ב, ד.

(75) ר"ה לא, א. וש"נ.

(76) במדב"ר פי"ח, ו.

(77) קרח טז, ד.

(66) איכה ג, כב.

(67) מכאן עד סוסט"ז – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא

(קאָרף) ח"ב ע' רמא ואילך.

(68) ולהעיר מדברי לוט למלאכים "העיר הזאת קרובה גו'

הלא מצער היא", אע"פ ש"איחרה ישיבתה אחר ישיבת סדום

וחברות" שנה אחת" (וירא יט, כ ובפרש"י), שמזה מוכח שגם

ריבוי (קדימה בשנים) יש לו הגבלה, ועד שיכול להיות שהריבוי

הוא בשנה אחת בלבד.

(69) ירושלמי תענית פ"ב ה"א. וש"נ.

1 שזהו "מפני שכבר הי' בידן סרחון רביעי"⁷⁸, משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם שמים
2 ושלש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי אוהבו של מלך, אמר, כמה פעמים אטריח את המלך, אף כאן, חטאו
3 בעגל – ויחל משה⁷⁹, ויהי העם כמתאוננים – ויתפלל משה⁸⁰, במרגלים – ויאמר משה אל ה' ושמעו
4 מצרים⁸¹, במחלוקתו של קרח אמר כמה אוכל להטריח את המקום כו".

5 ולכאורה איך יתאים זה עם מ"ש רבינו הזקן באגה"ת ש"במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף
6 פעמים" – שעפ"ז הוצרך משה להיות בטוח שהקב"ה ימחל אפילו בפעם הרביעית?

7 ויובן ע"פ הנ"ל – כיון שבאגה"ת מדובר אודות דרגת התשובה שממשיכה הענין ד"כי לא כלו רחמיו"
8 שהוא באופן של בלי גבול, משא"כ מצד דרגת "המרבה לסלוח" שהיא בהגבלה, יכול להיות חילוק בין
9 פעם שנית ופעם שלישית ורביעית.

10 טו. ויש לבאר הטעם שנקט פעם שלישית ורביעית דוקא:

11 "בכל יום ויום ג"פ מברכים בא"י חנון המרבה לסלוח" – כיון שחוזרים וחוטאים גם לאחר שביקשם
12 מחילה פעם הא' והב' (שהרי "אילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד"). ונוסף לזה יש גם
13 פעם רביעית – כיון שחוזרים וחוטאים גם לאחר שביקשם מחילה בפעם השלישית, שלכן צריכים
14 לחזור ולבקש "סלח לנו" למחרת בבוקר.

15 ואין לומר שבקשת "סלח לנו" בבוקר היא על העבירות שנעשו ביום זה קודם תפלת שחרית – שהרי
16 ע"פ דין צ"ל "תפילתי סמוך למטתי"⁸², היינו, שצריך להתפלל מיד בקומו משינתו, כך, שאין זמן לחטוא
17 קודם התפלה, וא"כ, על מה יבקש "סלח לנו"? ועכצ"ל, שבקשה זו היא על העבירות שנעשו ביום
18 שלפני⁸³, לאחר בקשת "סלח לנו" בפעם השלישית.

19 וזהו שנקט פעם שלישית ורביעית – מצד הסדר שבכל יום.

20 ולאח"ז נקט "אלף פעמים" ("אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים") – כי, לפי החשבון שאומרים
21 ברכת סלח לנו ג"פ בכל יום, נמצא שבמשך כל השנה אומרים ברכת סלח לנו לערך אלף פעמים (וכפי
22 שממשיך בנוגע לכפרה דיוהכ"פ – "אחת בשנה"⁸³ – על כל השנה כולה).

23 טז. ועפ"ז נמצא שיש בזה ג' ענינים:

24 בפעם הראשונה – מספיק ענין הסליחה מצד עצמו, ואין צורך בענין ד"המרבה לסלוח".

25 בפעם השנית – יש כבר צורך בענין ד"המרבה לסלוח", וכן בפעם שלישית ורביעית, וכנ"ל שזהו
26 החשבון דאמירת "המרבה לסלוח" בכל יום.

27 ולאח"ז ישנו החשבון דאמירת "המרבה לסלוח" במשך כל השנה – "אלף פעמים", שזהו מצד הדרגה
28 ד"כי לא כלו רחמיו".

29 ונקט מספר אלף – כיון שאלף הוא מספר השלם, וכידוע שבמספר השלם גופא יש חילוקי דרגות:
30 עשר, מאה, ועד לשלימות ענין המספר – אלף, ולכן א' הפירושים ב"אלף" הוא מלשון אל"ף, שמורה
31 על התחלת ענין המספר באופן מחודש⁸⁴.

32 *

33 יז. ויש להתעכב גם על מה ששאלו בנוגע להמדובר בהתוועדות שלפנ"ז⁵⁶ אודות "הגבעונים שביקש
34 דוד המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את הגבעונים כו", ששאלו בעצמו לא ביקש מחילה
35 מהם – שמדברי הגמרא משמע להיפך⁸⁵:

וש"נ.

(83) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(84) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 192. וש"נ.

(85) מכאן עד סוסי"ט – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא

(קצ"ק) ח"ב ע' רלד ואילך.

(78) ראה גם יומא פו, ב.

(79) תשא לב, יא.

(80) בהעלותך יא, ב.

(81) שלח יד, יג.

(82) ברכות ה, ב. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ספ"ט ס"ג ואילך.

- 1 איתא בגמרא⁸⁶: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו .. (וראי' לדבר
- 2 ממ"ש⁸⁷) ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים
- 3 בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות⁸⁸ ואקראה לך להודיעני מה אעשה, ואילו
- 4 אורים ותומים לא קאמר, משום דקטלי' לנוב עיר הכהנים (לפי שנתבייש ממנו, שלא יאמר לו אתה גרמת
- 5 לעצמך שלא נענית באורים ותומים, לפי שהרגת את הכהנים), ומנין דאחילו לי' מן שמיא, שנאמר⁸⁹
- 6 (ויאמר שמואל אל שאול) ומחר אתה ובניך עמי .. עמי במחיצתי, ורבנן אמרי מהכא, והוקענום לה'
- 7 בגבעת שאול (גבעונים אמרו לדוד (במענה לשאלתו: במה אכפר על שאול שהרג את הגבעונים) יותן
- 8 לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום בגבעת שאול) בחיר ה'⁹⁰, יצתה בת קול (וסיימה אחריהם) ואמרה
- 9 בחיר ה'" (דודאי הם לא אמרו בחיר ה', שהרי לגנותו היו באין ולא לכבודו).
- 10 ולכאורה מדברי הגמרא משמע ששאל עשה תשובה ומחלו לו?
- 11 אמנם, כד דייקת שפיר, הנה בגמרא הנ"ל נאמר חידוש גדול ("א געוואלדיקער אויפטו"), אלא שאין
- 12 זה שייך להמדובר לעיל, ולכן אין משם קושיא, ואדרבה כו', כדלקמן.
- 13 יח. לכל לראש יש להוכיח ששאל עצמו לא שב בתשובה ולא נמחל לו – מהמסופר בתנ"ך:
- 14 כאשר דוד אמר אל הגבעונים "מה אעשה לכם ובמה אכפר"⁹¹, אמרו הגבעונים "יותן לנו שבעה
- 15 אנשים מבניו והוקענום גו'", ודוד לא אמר להם שכבר מחלו לו כו', אלא הסכים עמהם ונתן להם שבעה
- 16 מבניו "ויוקיעום גו"⁹². ומזה מוכח ששאל לא שב בתשובה, ולא מחלו לו.
- 17 וענין זה מוכרח גם מדברי הגמרא גופא – ששאל התבייש רק על "דקטלי' לנוב עיר הכהנים", ולא
- 18 על שהמית את הגבעונים, שזוהי עבירה בפני עצמה.
- 19 ואע"פ שעיי"ז ש"מתבייש" אזי "מוחלין לו על כל עונותיו" (גם אלו שלא התבייש מהם), וכדיוק
- 20 לשון הגמרא: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו", היינו, שהבושה היא על
- 21 עבירה אחת, ועיי"ז מוחלין לו על כל העבירות – הרי מה ש"מוחלין לו על כל עונותיו" הוא ענין בפני
- 22 עצמו, אבל מובן שאין זה ענין של מחילה שע"י תשובה כו'.
- 23 וע"ד דברי הגמרא במסכת שבת⁹³ (שהובאו בסוף ספר התניא⁹⁴) "כל השומר שבת כהלכתו מוחלין
- 24 לו על כל עונותיו" – שבדאי אין זה ענין של תשובה, שהרי שמירת שבת ("השומר שבת כהלכתו")
- 25 אינה עבודת התשובה, ועכצ"ל ש"מוחלין לו על כל עונותיו" הוא ענין בפני עצמו, ולא מצד התשובה.
- 26 וכן הוא בנוגע ל"כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו", שזהו ענין בפ"ע, ולא
- 27 ענין התשובה.
- 28 ובנוגע לענינו: כיון ששאל התבייש רק על "דקטלי' לנוב עיר הכהנים", ולא על שהמית את
- 29 הגבעונים, נמצא, שלא שב בתשובה על הריגת הגבעונים; ומה ש"מוחלין לו על כל עונותיו" – הרי
- 30 זה באופן ש"אחילו לי' מן שמיא", אבל לא מצד הגבעונים.
- 31 וכפי שמצינו להדיא במשנה בנוגע ליוהכ"פ: "עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר, עבירות שבין
- 32 אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו"⁹⁵, כי, בענינים השייכים לחבירו, לא די בכך שהוא
- 33 (לעצמו) ישוב בתשובה, או שימחלו לו מן השמים, אלא צריך לרצות את חבירו.

(92) שם, ט.

(93) קיח, ב.

(94) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בכתב-שחוק: בשלמא "אגדתא" במסכת שבת – יכול להיות שלא יודעים; אבל דברי רבינו הזקן (ובפרט) בסוף התניא – בודאי צריכים לידע... וכטבע בניאדם שגם אם לא יודעים מ"ש באמצע הספר, יודעים מ"ש בתחילתו ובסופו.
(95) יומא פה, ב.

(86) שם יב, ב (ובפרש"י).

(87) שמואל-א כח, טו.

(88) ולהעיר – בדרך אנב – שיש כאן ראי' מפסוק לענין שאלת חלום (ראה אנציק' תלמודית ערך דברי חלומות סוס"ב (כרך ז ריש ע' פז). וש"נ).

(89) שם, יט.

(90) שמואל-ב כא, ו.

(91) שם, ג.

וכיון ששאל לא ריצה את הגבעונים, לא הועיל מה ש"אחילו לי" מן שמיא". ולכן, כאשר הגבעונים
לא הסכימו לקבל את הריצוי של דוד עד שיתנו להם שבעה אנשים מבני שאול וכו', הוצרך דוד ליתנם
להם.

יט. ולהעיר:

בהתחלת אגה"ת כותב רבינו הזקן ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד" ("כדאיתא
בגמ' פ"ג דסנהדרין ובחור"מ סס"י ל"ד לענין עדות"), ותשובה זו מהני על כל הענינים, ועד שע"י הרהור
תשובה נעשה מ"רשע גמור" – "צדיק גמור" (כדברי הגמרא במסכת קידושין⁹⁶). ולכאורה, אם עבר על
ענין שבין אדם לחבירו, לא תועיל התשובה עד שישביב את הגזילה וכיו"ב?

אך הענין הוא⁹⁷ – שכאשר מהרהר בתשובה, בודאי מחליט גם להשיב את הגזילה [וע"פ טבע בני
אדם, מסתמא יסכים הנגזל לקבל את הגזילה], ולכן מועילה התשובה מיד, אע"פ שעדיין לא השיב את
הגזילה.

אמנם, במקרה שחבירו אינו רוצה להתפייס ולמחול כו' – לא תועיל התשובה. אלא שבדרך כלל
הנהגת בני"ה היא באופן שמוחלים תיכף ומיד, שלכן, "הגבעונים .. (ש)לא רצו למחול גזר דוד עליהם
שלא יבואו בקהל ה' כו'".

ובכל אופן, כיון שהגבעונים לא רצו למחול, הנה גם אם שאול הי' שב בתשובה (אף שבפועל לא
שב בתשובה), לא היתה מועילה תשובתו, כיון שהגבעונים לא נתרצו עד שיתנו להם שבעה אנשים מזרע
שאול כו', ולכן הוצרך דוד לתתם להם, אע"פ ש"אחילו לי" מן שמיא".

כ. ועדיין יש לבאר בנוגע לשבעת האנשים מבני שאול שנתן דוד לגבעונים:

בנוגע להריגת הגבעונים – איתא בגמרא⁹⁸: "וכי היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים, אלא מתוך
שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון (לגבעונים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח),
מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן".

ואינו מובן: איך יתכן להרוג שבעה אנשים רק בגלל ש"מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן" – הרי ע"פ
דין לא מגיע עונש מיתה על מיתת הגבעונים שרק נגרמה ע"י הריגת נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם
מים ומזון?!

אך יש עוד פירוש בזה – ש"כשהרג נוב עיר הכהנים, המית מהם (מהגבעונים) שבעה כו'"⁹⁹, "ומ"ש
יותן לנו שבעת אנשים מבניו, לפי שלא נשארו מן ההורגים אלא אלו השבעה .. ואמרו .. אין אנו רוצים
לקחת ממון אלא נפשות בעבור הנפשות שהרגו"¹⁰⁰.

*

כא. ובדרך אגב יש להעיר גם בנוגע להמוזכר לעיל (סי"ז) אודות דברי הגמרא "כל העושה דבר
עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו", שהובא שם הפסוק "ויאמר שמואל אל שאול למה
הרגתני להעלות אותי" – שיש בזה ענין שלכאורה אינו מובן כלל, ואף אחד לא נעמד על זה:

איך הי' שאול יכול להעלות את שמואל ע"י מעשה אוב – הרי מעשה אוב וידעוני הוא איסור חמור,
ועד שענשו סקילה, כמ"ש¹⁰¹ "באבן ירגמו אותם דמיהם בם", ואיך עבר שאול על איסור סקילה? ! ובפרט
שהלכו עמו שני אנשים, אבנר ועמשא¹⁰², שהיו צדיקים גדולים, וא"כ איך היו יכולים לעשות זאת? !

(ראה ירושלמי קידושין פ"ד ה"א).

(100) פי' הרד"ק שם.

(101) קדושים כ, כז.

(102) רד"ק שמואל-א שם, ח.

(96) מט, ב.

(97) להעיר מהמבואר בשיחת ש"פ האזינו תשכ"ט סל"ה

(תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 87 ואילך).

(98) יבמות עח, סע"ב (ובפרש"י).

(99) פרש"י שמואל-ב שם, א – מ"גמרא ירושלמית

- 1 ויתירה מזה: טענתו של שמואל היתה רק "למה הרגזתני להעלות אותי", "החרדתי ממקום
- 2 מנוחתו"¹⁰³, היינו, שהפריע אותו ממנוחתו בגן-עדן, אבל לא טען שעבר על איסור אוב וידעוני, ולכאורה,
- 3 למה לא הי' איסור בדבר?!
- 4 והביאור בזה – שכיון ששאל הוצרך לצאת למלחמה ולא ידע מה לעשות כו', הי' זה ענין של פיקוח
- 5 נפשות של כל בני, ופקו"נ דוחה את כל התורה כולה. וכיון ששאל בה' ולא נענה, לא היתה לו ברירה
- 6 אלא לפנות לאשת בעלת אוב.
- 7 וזהו שטען שמואל "למה הרגזתני להעלות אותי", במקום לשאל בחלומות או בנביאים וכיו"ב,
- 8 וכאשר שאל השיב ש"ה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות" ולכן "ואקראה לך
- 9 להודיעני מה אעשה" – לא הי' מקום לטענה שזהו מעשה אוב, כיון שאין ברירה אחרת במצב של פקו"נ.
- 10 אמנם, בהכרח לומר ששאל הי' בטוח שיקבל מענה ע"י העלאת שמואל, וע"ד המבואר בתוספות
- 11 בנוגע לדברי הגמרא¹⁰⁴ אודות אליהו: "לאו כהן הוא מר" (בתמי'), דלכאורה "היאך החי' בנה של
- 12 האלמנה כיון שהי' כהן" – "שהי' ברור לו שיחייהו לכך הי' מותר משום פיקוח נפש" (וכפי שמצינו
- 13 בראשונים ואחרונים פלפולים עד לשמים בדברי התוס' הנ"ל¹⁰⁵).
- 14 * * *
- 15 כב. כאן המקום להזכיר אודות ב' ניסן (שחל בשבוע הבא), שבו ימלאו חמישים שנה להסתלקות
- 16 כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ובמילא גם חמישים שנה להתחלת הנשיאות של כ"ק מו"ח אדמו"ר –
- 17 כיון שתיכף ומיד (כמ"ש¹⁰⁶ "זרח השמש ובא השמש") עברה הנשיאות אליו, וכמדובר כמ"פ¹⁰⁷ בנוגע
- 18 לעניני ירושה שעוברים ברגע הראשון לבן הבכור, ועאכו"כ כשמדובר אודות בן יחיד, ובפרט ענין
- 19 הנשיאות, כמובן מהדין שמלך בן מלך אינו צריך משיחה¹⁰⁸, כך, שלא הי' רגע אחד שיפסיק בין
- 20 הסתלקות כ"ק אדמו"ר להתחלת הנשיאות של כ"ק מו"ח אדמו"ר.
- 21 ובנוגע לשנת החמישים – הנה כפי שר' זלמן דוכמאן ע"ה¹⁰⁹ הי' נוהג לומר, שכאשר מגיע
- 22 "יובילייעם"¹¹⁰, צריך לזכור שזהו "יובילייעם", והיינו, שצריך להיות הענין ד"נזכרים", על מנת שיומשך
- 23 אח"כ ב"נעשים"¹¹¹.
- 24 וע"פ המבואר בספרים¹¹² שבבוא זמן מיוחד צריך לעשות חשבון על כל הענינים שהיו עד זמן זה,
- 25 – ולדוגמא: קודם השבת צ"ל החשבון על כל ששת ימי השבוע. קודם שנת השמיטה צ"ל החשבון
- 26 על כל ששת השנים שלפני השמיטה. וכן בשנת היובל – לאחר שש שנים¹¹³ ששבתות שנים¹¹³
- 27 ומגיעה "שנת החמישים"¹¹⁴, ש"קרויין עולם"¹¹⁵ [כמ"ש בשמואל: "וישב שם עד עולם"¹¹⁶, וכן "ועבדו
- 28 לעולם"¹¹⁷, "עד היובל"¹¹⁸, שאז יוצא לחפשי] – שיש בו קדושה יתירה, שהרי יובל קשור עם ארץ
- 29 ישראל בהיותה במעמד ומצב ש"כל יושבי' עלי'¹¹⁹, שענינו בעבודה שכל הכחות שלו הם באופן ד"ארץ
- 30 אשר גו' עיני ה' אלקיך בה"¹²⁰ –

(112) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: כך שאין זה דברים שלי,
כי אם בבחינת "מכניס בוז ומוציא בוז" (לשון חז"ל – אבות פ"ה
מ"ד).

(113) בהר כה, ח.

(114) שם, יו"ד.

(115) מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו. וראה קידושין טו,
סע"א. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

(116) שמואל-א, א, כב.

(117) משפטים שם.

(118) מכילתא ופרש"י שם.

(119) ערכין לב, ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

(120) עקב יא, יב.

(103) מצו"ד עה"פ.

(104) ב"מ קיד, ריש ע"ב.

(105) ראה שו"ת יביע אומר (להגר"ע יוסף) ח"א יו"ד ס"י
ובס' שנשמנו שם.

(106) קהלת א, ה. וראה יומא לח, ב. קה"ר עה"פ.

(107) ראה שיחת ש"פ צו, שה"ג, ח' ניסן תשכ"ח ס"ז (תורת
מנחם – התוועדות חנ"ב ע' 227). וש"נ.

(108) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(109) נפטר ח' אדר שנה זו (המור"ז).

(110) = תקופת יובל.

(111) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'
בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

הנה מהנכון שבימים ובשעות הספורים עד ב' ניסן, יערוך כל אחד חשבון בעצמו מה עבר במשך
 החמישים שנה, ולזכור איך הי' המעמד ומצב בזמנו של כ"ק אדנ"ע, והרי כל אחד (שלא רוצה לרמות
 את עצמו) יודע מה כ"ק אדנ"ע דרש וקיווה כו', וכן בנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר יודע כל אחד מה הוא
 קיווה ודרש כו',
 והעיקר – לא להיות מרוצה מעצמו,
 – וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹²¹, שחסידים היו מסתכלים איך שפלוני מתפלל, והיו מפטירים:
 "זיך¹²² האט ער שוין מוחל געווען"! ... –
 אלא לערוך חשבון צדק על כל מה שעבר במשך כל החמישים שנה (ואלו שלא נולדו אז – יערכו
 החשבון ממה שעבר במשך העשרים או השלושים שנה וכו'), ולתקן את כל הענינים.
 ומובן, שכל הענינים שצריכים להיות במעשה – לא מספיק שישארו בדיבור, אלא צריכים לבוא גם
 במעשה,
 – וכמשנ"ת בהתועדות קודמת¹²³ בנוגע למלאכת המשכן, שאפילו משה רבינו שלא השתתף בעצמו
 במלאכת המשכן, וחלקו במשכן הי' ללמד את בני" (ע"י דיבורו) כיצד לבנות משכן, הנה נוסף לכך
 שלימודו עם בני" הי' באופן שבמשך ב' ימים הביאו בני" את כל הענינים הדרושים להקמת המשכן¹²⁴,
 ובאופן ד"די והותר¹²⁵, הי' צריך שיהי' לו חלק גם בעשיית המשכן בפועל, ועד לחלק שלא הי' יכול
 להעשות ע"י "שום אדם" –
 והענינים שצריכים להיות בדיבור – לא מספיק שיהיו במחשבה, אלא צריכים לבוא בדיבור כו'.
 וכאמור לעיל, יש לעשות זאת באופן שישלימו זאת עד ב' ניסן. – האמת היא שרק כאשר יבוא משיח
 אזי יושלם הכל, ועד אז עדיין צריך להיות ענין העבודה, אבל, ידוע מאמר רז"ל¹²⁶ אודות "דור שאינו
 נבנה (ביהמ"ק) בימיו כו'!"! ...
 ואע"פ שכאשר יערכו חשבון יראו שזהו חשבון גדול – הנה מה שיכולים להספיק לפעול במשך
 הימים הספורים עד ב' ניסן, צריכים לפעול; ובנוגע לשאר הענינים – יקבלו החלטה תקיפה שבודאי
 תבוא אח"כ במעשה בפועל (ע"ד האמור לעיל (סי"ט) בנוגע לעזיבת החטא, שכיון שהחליט בעצמו
 להשיב את הגזילה אזי נחשב כבר ל"צדיק גמור").
 והעיקר – שיערכו החשבון צדק, ולא יסתפקו בהחלטה טובה, אלא ימשיכו זאת במעשה בפועל,
 ועי"ז תומשך הצלחה בכל הענינים בגשמיות וברוחניות.
 כג. וכאן המקום לעורר אודות ההנהגה המבהילה בנוגע לעיכוב קבוצת התלמידים שרוצים להגיע
 לכאן¹²⁷:
 מדובר אודות כמה עשרות בחורים שרוצים לבוא לכאן מעבר לים, כדי ללמוד פנימיות התורה.
 והם מוכנים לעשות זאת מתוך מס"נ – החל מהצורך ללוות כסף עבור הנסיעה, מבלי לדעת כיצד
 יוכלו להחזיר את ההלוואה,
 – כאשר יתחתן ויקבל "נדן", אזי ישלם את ההלוואה, או שיצטרך לעבוד אח"כ "עבודת פרך" כדי
 לשלם את ההלוואה, אבל בינתיים אינו חושב על זה! ...
 ואינם מתחשבים עם שום דבר – גם לא עם ההורים שאינם מעוניינים שישעו, באמרם, שבארץ ישראל
 לא חסר מאומה, יש שם מספיק ישיבות, כולל גם ישיבות שבהם לומדים פנימיות התורה, כך, שגם שם

(124) ראה תורה שלמה עה"פ ויקהל לו, ג (אות ד). וש"נ.

(125) ע"פ ויקהל שם, ז.

(126) ירושלמי יומא פ"א ה"א. מדרש תהלים קלז, ז.

(127) ראה גם מכתב כ"ב שבט שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רצט ואילך).

(121) ראה גם תורת מנחם – התועדות חנ"ו ע' 211 הערה

133. וש"נ.

(122) = לעצמו הוא כבר מחל.

(123) שיחת ש"פ פקודי סכ"א (תורת מנחם – התועדות

חנ"ט ע' 302).

- 1 יכולים לילך מחיל אל חיל בלימוד התורה, ואדרבה: כמארו¹²⁸ על הפסוק¹²⁹ "וזהב הארץ ההיא טוב",
2 "אין תורה כתורת ארץ ישראל",
3 וכמו¹³⁰ אינם מתחשבים בהעדר הנוחיות וההתייחסות¹³⁰ שתהי' מנת חלקם בכל הקשור להסתדרות
4 במקום שינה ואכילה וכו'.
- 5 ולמרות כל זה – מתעקשים הבחורים שרצונם לבוא לכאן ללמוד פנימיות התורה.
6 וכבר ביקשו וקיבלו ממשרד הבטחון היתר-יציאה למשך י"ב חדשים – בגלל שנוסעים כדי ללמוד
7 פנימיות התורה!
- 8 והגע עצמך: משרד הבטחון – אין ענינו לשלוח בחורים לשיבה... תפקידו של משרד הבטחון הוא
9 להגן על ארץ ישראל ולהבטיח שגוי לא יפגע ביהודי, כך, שכשמדובר אודות בחורים שהם בגיל גיוס,
10 הנה מצד משרד הבטחון עליהם להשאר בארץ ישראל, ואין לאפשר להם לנסוע לכאן.
- 11 ואעפ"כ אירע פלא גדול, שכאשר פנו לשר הבטחון¹³¹ ואמרו לו שבחורים רוצים לנסוע לכאן ללמוד
12 פנימיות התורה – הסכים ונתן רשות (בידעו שיהיו לו צרות מחבריו, שיטענו נגדו היתכן שנתן להם
13 רשות לנסוע...), כי, בשמעו שמדובר אודות לימוד פנימיות התורה – אף שאינו יודע בדיוק מה זה נגלה
14 דתורה או פנימיות התורה... – אין רצונו להתערב!... ולכן נותן היתר-יציאה.
- 15 ולאחרי כל זה, הנה המניעה היא דוקא מכאן, שטוענים שאי אפשר לקבל קבוצה גדולה כל כך, כיון
16 שאין מספיק מקומות עבור שינה ואין מספיק כסף עבור הוצאות האכילה!...
- 17 שמעתם דבר כזה?! – בכל ניו-יורק אין מספיק כסף להשיג מקומות שינה, מטות, מצעים ומגבות
18 וכו', ואין מספיק כסף לקנות עוד כמה פרוסות לחם (שהרי הרבה יותר מזה לא נותנים להם)!...
- 19 האמת היא שיכולים להרויח כסף על ידם – כי, כשיפרסמו שמקבלים תלמידים גם מעבר לים, אזי
20 יוכלו לקבל כסף עבור כל אחד מהם. אבל גם לולי זאת, אפילו אם אכן אין להם כסף – הרי זו האחריות
21 שלהם להשיג כסף כדי שיוכלו לקבל את הבחורים, וכפי שרואים שבנוגע לענינים שנוגעים להם יכולים
22 למצוא עצה, אלא שענין זה לא נוגע להם¹³², ולכן מחפשים תירוצים!
- 23 אין זה ענין של דיון ושקו"ט ("זיך אויס'טענה'ן") עם בשר ודם, עמי או עם מישהו אחר, אלא עם
24 רבותינו נשיאינו מייסדי הישיבה!...
- 25 ומה שטוען שאין לו פנאי לעסוק בענין זה, כיון שהוא עסוק באמירת חת"ת – יחשוב ויתבונן ממה
26 ה' כ"ק מו"ח אדמו"ר מרוצה יותר: שיאמר חת"ת, או שייאחר אמירת שיעורי חת"ת ללילה, ובינתיים
27 יקדיש חמש דקות להשתדל שיקבלו את הבחורים שרוצים לבוא לכאן.
- 28 ומה שטוענים שבין הבחורים יש כאלה שבנסיעתם לכאן מעורבת פני' שלא לשמה – מי אתה להבחין
29 בענינים כיו"ב?!...
- 30 ולהעיר גם מהמענה של הגאון הרגצ'ובי¹³³ לא' ששאל אודות שני תלמידים, האם יכול לדחות את
31 התלמיד שאינו מסוגל כ"כ ללמוד לטובת תלמיד שמסוגל ללמוד יותר טוב – שאסור לעשות זאת, ובלשון
32 הכתוב¹³⁴: "מי עמד בסוד ה'!"
- 33 ומה שטוענים שיש ביניהם "ווילדע בחורים" – הנה גם אם אמת הדבר שיש מישהו כזה¹³⁵, הרי זוהי

כו' (אפילו לא כדי להביע מחאה...), ובנוגע לפועל לא נעשה
דבר!...

128) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חנ"ד ע' 237.
129) ירמ' כג, יח.

130) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבית-שחוק: אכן אם הוא
131) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבית-שחוק: אכן אם הוא
132) לא ה' א' ווילדער", לא ה' מוציא 1500 לירות כדי לנסוע מעבר
ליים!...

128) ב"ר פט"ז, ד.
129) בראשית ב, יב.
130) כ"ק אדמו"ר שליט"א התבטא (בצער): "זיי וועלן
אויסגערופן ווערן"...

131) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר את שמו: משה דיין.
132) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף, שמדובר אודות קבוצה של
עשרות אנשים שהיו צריכים להתעסק בזה, אלא שמתנערים מזה,
ומטילים את האחריות על איש אחד, ואילו הוא טוען שאינו בעה"ב

1 הסיבה שאינו "ראש ישיבה", אלא תלמיד, וזהו תפקידו של ראש הישיבה – לחנך את התלמיד שלא יהי'
2 במצב כזה, אבל לא לדחותו ולוותר עליו!
3 ועד כדי כך גדולה האחריות של הרב כלפי התלמיד – שיש דין¹³⁶ ש"תלמיד שגלה (לעיר מקלט
4 בגלל שהרג נפש בשוגג) מגלין רבו עמו" ! והגע עצמך: הרב טוען שאין לו שייכות עם התלמיד שגלה
5 לעיר מקלט, ורצונו לישב בירושלים עיר הקודש וללמוד תורה. ואעפ"כ אומרת לו התורה: כיון שזהו
6 תלמיד שלך, מוטלת האחריות עליך – להעלות את התלמיד לדרגא שלך, או לגלות יחד עם התלמיד !!!
7 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א¹³⁷):
8 ויה"ר שמכאן ואילך יוכלו לדבר בשבת ויו"ט רק דברים טובים ונעימים, בדרכי נועם ובדרכי שלום.
9 ויתן השי"ת הרחבה בכל הענינים, החל מהרחבת המוחין, וכשיש הרחבת המוחין, אזי מתבטלים כל
10 הענינים המבלבלים – כדברי כ"ק אדנ"ע בשיחת פורים תר"פ¹³⁸ (שנדפסה עתה¹³⁹), שעכשיו אינו מתפעל
11 מהם כלל, ואם יכנסו אליו לחדרו, אזי יתבטלו לגמרי !!! ומ"חדרו" יומשך תוקף זה על שטח שלם,
12 ומשם – על עיר שלימה, ומשם – למדינה שלימה, ויתבטלו כל הענינים המעלימים.
13 וכאמור, שתהי' הרחבה בכל הענינים בגשמיות כפשוטו, ועד לממון כפשוטו, וכל הענינים דזהב וכסף
14 ונחושת כפשוטם, וכן בנוגע לזהב וכסף ונחושת ברוחניות¹⁴⁰.
15 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך"].

(138) סה"ש תורת שלום ע' 246 ואילך.
(139) בקונטרס מאמרים דש"פ תצוה פ' זכור ופורים תר"פ
(תאריך ה"פתח דבר" – כה אד"ש ה'תש"ז).
(140) חסר הסיום (הנו"ק).

(136) מכות יו"ד, א. רמב"ם הל' רוצח רפ"ז.
(137) לאחרי שאמר שבאמת אין זה ענינו לדבר אודות ענינים
כיו"ב, אלא שמגיע זמן שפוקעת הסבלנות, ואז אין ברירה,
וחייבים לדבר באופן גלוי וברור, באותיות של דפוס
אמסטרדם* !!!

(*) ראה תורת מנחם – התוועדויות חכ"ח ריש ע' 139. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר ראשון, ה'תשי"א

שלום וברכה!

שמחתי להודיע מהבשורה טובה אשר נולד לו בן למזל טוב, והנני שולח בזה ברכתי שיכניסוהו
לבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו ויגדלוהו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה
בגשמיות וברוחניות.

ומצוה שקבלו עליהם בשמחה תמשיך שמחה במעונו, ולהעיר ממרז"ל (כתובות ח, ב) ומשי"כ
ע"ז באות חו"ש סרס"ה סקכ"ז וכ"ט. ועייג"כ מו"ק (ט, א) שאחים **שנהנו** כו'.

ובשו"ע לאדה"ז מהד"ב סוס"ד: תחילת **כניסת** כו' במצות מילה - ולפי שהוא **תחילת** צ"ל
בשמחה דוקא שלא יהי' מודעה רבא. גם קרבן (זח"א צה, רע"א) שצ"ל לרצונכם דוקא.

בברכת מזל טוב מזל טוב,

מנחם שניאורסאהן

לקוטי-שיחות פרשת ויקהל-פקודי כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

כמ־כָּן קשה: כיוון שהתורה מספרת על גודל²³
 החביבות של מלאכת המשכן אצל הנשים (כפי שנאמר²⁴
 קודם לכן²⁵ "ויבואו האנשים על הנשים") שהן הוכיחו²⁶
 חכמה וחריצות בלתי רגילות בטויה מעל גבי העזים,²⁷
 ואם כן, מדוע אין מוצאים זאת גם בטויה הצמר (של²⁸
 היריעות התחתונות) של התכלת והארגמן וכד',²⁹
 הכתובה לפני־כן³⁰ (וגם שם מודגש שהיה זה בחכמה),³¹
 ובכל זאת "וכל אשה חכמת לב בידיה טו ויביאו³²
 מטווה את התכלת ואת הארגמן..." אבל הן לא טוו את
 הצמר⁷ מעל גבי הכבשים?⁸

ב.

הקושי בפרשת פקודי בענין עשיית היריעות
 לפני הקרשים

בפירוש רש"י בפרשת פקודי⁹ יש להבין את דבריו:³³
 "משה צוה לבצול לעשות תחלה כלים ואחר כך³⁴
 משכן, אמר לו בצול מנהג עולם לעשות תחלה בית³⁵
 ואחר־כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי... וכן³⁶
 עשה המשכן תחלה ואחר־כך עשה כלים".³⁷
 ודברים אלו אינם מובנים: סדר עשיית המשכן היה³⁸
 כאמור לפי "מנהג עולם", ו"מנהג עולם" בבניית בית³⁹
 הוא, שתחלה בונים את הקירות ואחר־כך את הגג⁴⁰,
 וכך היה גם בהקמת המשכן⁴¹. והנה אנו מוצאים⁴²
 בפרשת ויקהל¹² לגבי העשיה שחכמי־הלב עשו תחלה⁴³
 את היריעות (כמו גג)¹³, ורק מאוחר יותר¹⁴ את
 הקרשים, וכך היה הסדר גם כשהם נצטוו על כך⁴⁴
 בפרשת תרומה¹⁵.

א.

בפרשות ויקהל-פקודי ישנם מספר קשיים
 בפשוטו של מקרא

1 דובר כבר פעמים רבות על כך שרש"י מתעכב
 2 בפירושו על התורה על כל ענין הדורש הסבר לפי
 3 פשוטו של מקרא, וכאשר מוצאים קושיא כל־שהיא
 4 בפשט הפסוקים, שרש"י לא מזכיר אותה, הכרח לומר,
 5 שזו איננה קושיא לפי פשוטו של מקרא – או מפני
 6 שבדרך הפשט הדברים מובנים מעצמם, או מפני
 7 שהענין מוזכר כבר בפירוש רש"י לפני־כן.

8 בפרשיות ויקהל-פקודי ישנם מספר ענינים שאינם
 9 מובנים לפי פשוטו של מקרא, ויתר־על־כן – קושיות
 10 אחדות מתעוררות בעיקר לפי פירוש רש"י. להלן
 11 נתעכב, לכל הפחות, על שאלה אחת לפי פשוטו של
 12 מקרא בכל פרשה, אשר רש"י איננו מזכיר בפירושו.

13 בפרשת ויקהל, על הפסוק¹ "וכל הנשים אשר נשא
 14 אותנה בחכמה טו את העזים", שפירושו, כדברי רש"י
 15 "שמעל² גבי העזים טווי־ן אותן" – הנשים טוו את
 16 הצמר (נוצה)⁴ בעודו מחובר אל העזים. יש להבין:
 17 מהי המעלה והתועלת בכך ש"מעל גבי העזים טווי־ן
 18 אותן"?

19 הרי, לכאורה, אדרבה: כאשר הנוצה (הצמר)
 20 חתוכה ונפרדת מן העזים ניתן לטוות ביתר קלות וביתר
 21 טיב מאשר כשהיא "על העזים" – כשטוים את הנוצה
 22 "מעל גבי העזים"?

(8) ואולי י"ל שזה אי אפשרי, כיון שצ"ל ד' מינין יחד וכו' (רש"י
 תרומה כו, א).
 (9) לח, כב.
 (10) שאין דרך לבנות מלמעלה למטה (שו"ע אדה"ז חאו"ח שש"ט
 סוס"ט – והוא ע"פ רא"ש ביצה פ"ד ס"א. תוד"ה כסא – שבת קלח, א).
 (11) פקודי מ, יח"ט.
 (12) לו, ח ואילך.
 (13) אף שבדוחק י"ל שזהו מפני ש(עיקר) המשכן הם יריעות
 התחתונות וכמש"נ (תרומה כו, א. ובכ"מ). וראה ספורנו פקודי מ, יח. –
 ובמילא גם היריעות עזים שהם למכסה עליהן – קדמו לקרשים.
 (14) ודוחק לתרגם דכיון שהיריעות היו לא רק "לגג" כ"א גם
 ל"מחיצות" (פרש"י תרומה כו, א) א"כ גם הם נכללים במחיצות ודפנות,
 שהרי סו"ס הם "מחוץ לקרשים" (שהיריעות תלויות מאחוריהן) לטותם.
 ולהעיר שרש"י פירש לענין יריעות משכן (התחתונות) – ראה ספורנו שם
 – ולא לענין יריעות עזים.
 (15) כו, א ואילך.

(1) לה, כו.
 (2) כ"ה בדפוס רש"י שראיתי, כולל דפוס ראשון. לבד בדפוס שני,
 ובכו"כ כת"י רש"י דאיתא "שעל". וראה לקמן סוף הערה 28.
 (3) כ"ה בדפוס רש"י שלפנינו ובכמה כת"י רש"י (ב"ל הוה).
 ובדפוס ראשון (ועד"ז בכמה כת"י רש"י) "טו אותן", ולכאורה כצ"ל,
 מתאים ללשון הכתוב "טו את העזים" – בל' עבר, וכן מתחיל רש"י
 פירושו "היא היתה אומנות כו" [אבל להגירסא בדפוס שני, "היא אומנות
 יתירה" (ב"י תיבת "היתה") מתאים הסיוס "טוים אותם"].
 (4) פרש"י תרומה כה, ד ד"ה ועזים. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ט
 ס"ח (מב"י שם): בכל התורה לא נקרא צמר סתם אלא צמר רחלים אבל
 של עזים נקרא נוצה. ובראב"ע ועד"ז ברשב"ם תרומה שם "שענר העזים".
 וראה תוד"ה נוצה שבת כו, א. וראה לקמן הערה 27.
 (5) לה, כב. ובפרש"י שם.
 (6) ויקהל לה, כה.
 (7) ובפרט דקשה יותר הטווי" ע"י העזים, כיון שהם תקיפין וקופצים
 יותר מכבשים (ראה מדרש הגדול כאן. וראה לקמן הערה 27).

נוסף, שצורת טוויה זו היתה "אומנות יתירה" וכדו'.²¹
 ובכלל – כיצד יכול רש"י להתחיל במילים "הוא היתה"²²
 אומנות יתירה" לפני שידעם על מה מדובר, ורק
 אחר-כך הוא אומר את פירוש הפסוק – "שמעל גבי
 העזים טווין אותן"?²⁵
 (ב) מדוע משתמש רש"י בלשון "אומנות יתירה" –
 ולא "היא היתה" חכמה יתירה, "שזהו לשון הכתוב:
 "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה" ובמיוחד
 כאשר בגמרא²⁰, המהווה (בפשוט) את המקור
 לפירוש רש"י²¹, אכן כתוב "חכמה יתירה"²².

ד.

טווי' על גבי חי חשובה יותר

ההסבר לכך:

כיוון שהמילים "טו" את העזים" מחולקות בפסוק
 בפני עצמן, ואינן נמצאות בפסוק הקודם יחד עם "וכל"
 אשה חכמת לב בידה טו ויביאו מטווה את התכלת
 ואת הארגמן... (כפי שאכן כתוב יחד, בהבאה²³, וכן
 בציווי על התרומה²⁴), ובמיוחד כיוון שהפסוק חוזר
 ואומר "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה"²⁵,
 הרי מובן מעצמו ש"טו" (את העזים) "הזה, שונה
 מ"טו" שבפסוק שלפניו, והכוונה היא²⁶ שטו את
 הנוצה (הצמר) בעודה מחוברת²⁷ אל העזים²⁸.

בעלי התוספות¹⁶ עונים על כך, שהיריעות נעשו
 "ראשונה לכל מלאכת המשכן כדי שיהו מוכנות לאהל
 על המשכן מיד שיעשו הקרשים ולא יהיו שעה אחת
 בלי כיסוי".¹⁷
 אבל, בנוסף לכך שגם זה דורש הסבר: מדוע לא
 יכלו הקרשים להיות "שעה אחת בלא כיסוי"¹⁷, הרי
 אי אפשר לומר כך לפי פשוטו של מקרא, כי¹⁸ מפשטם
 של הפסוקים נראה שהביאו את המשכן אל משה, רק
 לאחר שנשלמו כל חלקי המשכן – היריעות, הקרשים
 וכל כלי המשכן¹⁹ – ורק אחר-כך העמידו אותו,
 כמובן. יוצא מכך, שאין זה משנה איזה חלק נעשה
 קודם: גם אם היו עושים את הקרשים תחלה כ"מנהג
 העולם", גם אז הם לא היו עומדים "שעה אחת בלא
 כיסוי", כי העמידו אותם רק לאחר השלמת עשיית כל
 המשכן כולו.

ג.

שני דיוקים בפירוש רש"י

הדברים יובנו בהקדמת שני דיוקים בפירוש רש"י
 בפרשת ויקהל:
 (א) כוונת רש"י היא הרי לפרש את "טו את
 העזים", שפירושו "מעל גבי העזים טווין אותן", היה
 עליו להתחיל את פירושו בכך, ואחר-כך להוסיף ענין

(16) ויקהל לו, יד. ועד"ז בפי' הרא"ש (הדר זקנים) שם.

(17) להעיר מפרש"י תרומה שם.

(18) וקושי' זו היא גם לפי' החזקוני ויקהל לו, ה.

(19) כמפורש בהכתוב (פקודי לו, ג ואילך) "ויביאו את המשכן אל משה את האהל גוי", ואף שזה ה' לפי' שלא היו יכולין להקימו כו' מחמת כובד הקרשים כו'" (פרש"י שם), הרי את"ל שהיו משתדלים להקימו תיכף כשגמרו לעשות את הקרשים (אלא שלא היו יכולין), הרי היו מביאין את הקרשים והיריעות כו' מיד לפני שעשו את הכלים.

(20) שבת עד, ב.

(21) כמ"ש במפרשים – ס' הזכרון, ועוד.

(22) ובגמרא שם (צט, א) "גדולה חכמה". ובפרש"י שם ד"ה נשא לבן "יתירות חכמה משמע".

(23) לה, כג.

(24) לה, ו. וכן בציווי ה' (תרומה כה, ד).

(25) ראה יריעות שלמה (למהרש"ל) ורע"ב עה"פ. אבל לכאורה מזה לבד לא היינו יודעים שהי' מעל גבי העזים. וראה פרש"י שבת שבהערה 22.

(26) ראה פרש"י שבת (עד, ב) ד"ה שטוף "קרא קדריש טו את העזים בגופן של עזים משמע".

(27) ודוחק לומר דזה שנאמר בכתוב בפ"ע הוא מפני שהמלאכה דטוויית שעורות עזים בכלל היא קשה יותר מטוויית צמר כבשים וצריכה לאומנות וחכמה יתירה – "לפי שהשערות של עזים דקין ביותר וקשין"

(מדרש הגדול כאן. פי' ר"א בן הרמב"ם. רלב"ג ומנחה כלולה כאן. וכן משמע ברמב"ם פסוק כג). ובפרט שלפרש"י היו היריעות מ"נוצה של עזים" (פרש"י תרומה כה, ד. כו, ז) שאינם קשים כשערות עזים (כמ"ש בתוס' הנ"ל הערה 4); משא"כ במדרש הגדול, פי' הר"א בן הרמב"ם והראב"ע (שבהערה 4) מדייקים שעורות העזים (אבל ראה רלב"ג ר"פ תרומה).

(28) המבואר בפנים שנשארו ע"ג העזים והביאום כמ"ש טווי' ע"ג העזים, או שנאמר שהביאו למלאכת המשכן רק חוטין טוויין אלא שהטווי' ה' ע"ג העזים תלוי לכאורה ב' הפי' שב"טו את העזים" (ובכלל גדר טווי' ע"ג בהמה):

(א) בשעת הטווי' ושזירת הנוצה (או השערות) נתלשו מאליהם (עץ הדעת טוב – להרח"ו – פרשתנו (קטו, ב)), כפשטות לשון הגמ' (שבת עד, ב) "הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גזוז כו' מנפץ כו' טווה רב כהנא אמר אין דרך גזיזה בכך כו' ואין דרך טווי' בכך" (כל הג' מלאכות בב"א)* וכדמוכח גם בר"ח ורא"ש שבת שם. וכן משמע במצו"ד (להרדב"ז) מצוה תב.

(ב) גם לאחר הטווי' נשארו (טוויים) ע"ג העזים, והגזיזה הוה רק אח"כ, כדמשמע מהמפרשים (תפארת יונתן – לר"י אייבשיץ – כאן, ועוד) שמבארים הטעם שטו ע"ג העזים כיון שכמה מהם היו בודאי נדות ולא ה' עת להטוה לכן טו מע"ג העזים במחובר לבעל חי ואינו מקבל טומאה**). וכן הוא בגר"א (בחי' וביאורים מלוקטים לרמב"ם ה' שבת פ"ט ה"ז)***. וכן משמע באגלי טל מלאכת גזוז אות ז' בהגהה.

(*) וכן מוכח ברמב"ם הלכות שבת פ"ט ה"ז (ובפרט שמשנה וכתוב "הטווה את הצמר מן החי") ובמג"א ס' שמ סק"ג (וראה יד אפרים שם).

(**) ואולי י"ל כוונתו דעיקר ההקפדה הוא דהגדות לא יעשו מלאכה לצורך המשכן, ולכן טווה מעל העזים במחובר, אבל זה שלא"ז נתלשו וגעו בהחוטין לית לן בת שהרי עדיין לא נאמרה פ' טמיא (גמ' ט. א) ורק הרחקה (שזהו גם מפי' "ידיה" הייתה. וראה יוצא (לא, לה וברמב"ן וכו' שם). וצ"ע.

(***) בגר"א מפרש כן ברמב"ם שם. אבל לכאורה לא משמע כן ברמב"ם, כ"ל בשוה"ג אל.

הנעלה, כשהיא מחוברת לבעל-החיים, או בזמן הסמוך
לכך.

ו.

יתרון באמנות הטוויה

לעובדה שהדבר מובן מאליז מן הפסוק רומז רש"י
באומרו: "היא היתה אמנות יתירה" – העובדה שהנשים
"טוו את העזים" לא נבעה מכך ש"נשא לבן אותנה
בזכמה", בהבינן שבאופן זה של טוויה, הנתינה
והתרומה למשכן היא נעלית יותר, אלא גם מפני שכך
היה העיבוד טוב יותר³⁵ – "אמנות³⁶ יתירה": הטוויה
מעל גבי העזים יוצאת משובחת יותר³⁷ מאשר טויית
הנוצה לאחר שכבר נחתכה מן העזים, כי כאשר השערות
עדיין מחוברות והן יונקות מהבהמה, יש בהן לחות
ורכות³⁸, שזהו יתרון באמנות הטוויה.

ז.

האריגה מיד לאחר הגזיזה היא משובחת יותר

לפי האמור לעיל מובן מדוע עשו את היריעות לפני
הקרשים למרות ש"מנהג העולם" לעשות תחילה את
הקירות. וזאת מפני שני הענינים שהוסברו לעיל: מרוב
חיבתן של הנשים למצוה וזריזותן הן טוו מיד, והביאו
לעושי המלאכה בעוד הצמר על העזים, ואז לא יכלו
לדחות את הגזיזה ועשיית היריעות עד לאחר עשיית
האדנים והקרשים, כי בינתיים תצמחנה השערות כל
אחת בפני עצמה, ללא הטוויה ביחד.

כמו־כן יש לומר בדרך ההלכה – שזהו צער
בעל־חיים, שאינן משוחררים לחלוטין בגלל
הטוויה³⁹, ולכן גזזו מיד את חוטי הנוצה מן העזים.

וכיוון שהטוויה על גבי העזים היא גם "אומנות
יתירה" – הטוויה היא משובחת יותר, כפי שכבר
הוסבר, הרי מובן שבדומה לכך גם מלאכת האריגה של
יריעות העזים משובחת יותר כאשר היא נעשית בקירוב

1 את הטעם לכך מבין גם "בן חמש למקרא":

2 כיוון שנדבת בני ישראל למשכן היתה תרומה לה'
3 – כנדבה והקרבה לה' – הרי כשם שבקרבות ישנם
4 סוגים שונים: קרבן ממין החי וממין הצומח (כפי
5 שמוצאים בפרשת בראשית²⁹, לגבי קרבן קין וקרבן
6 הבל), וקרבן מבעל־חיים חשוב יותר מקרבן מן
7 הצומח³⁰,
8 הרי בדומה לכך בענינינו: כשאפשר לטוות את
9 חוטי הנוצה בעודם מחוברים לעזים, מין החי, זוהי
10 תרומה נעלית יותר מאשר טויית הנוצה לאחר שנחתכה
11 מן העזים. חוטים שעדיין מחוברים לבעלי חיים
12 (העזים) הם גדלים, יש להם קשר למין החי, הם יונקים
13 מגוף החי. אך לא כן חוטים שכבר נחתכו מגוף החי.
14 ובמיוחד אם נלמד לפי הפשט, כפי שהוסבר לעיל,
15 שהחוטים הובאו בעודם על גבי העזים³¹, הרי ברור
16 היתרון בכך, בהיותם בגדר של דבר חי בשעת נתינתם.

ה.

ביריעות התכלת וכדו' ההבאה היא בלתי אפשרית בעוד הצמר מחובר

17 ומובן מדוע רק ביריעות העזים היה "טוו את
18 העזים", ואין מוצאים זאת ביריעות התכלת והארגמן
19 וכדו'.

20 את חוטי הצמר של הכבשים היה צורך להביא
21 לאחר צביעתם כתכלת³² (צבוע בדם חלזון – כחול)
22 וארגמן וכדו', דבר שבלתי אפשרי לעשותו בעוד חוטי
23 הצמר מחוברים לכבשים – ויוצא מכך שההבאה של
24 התכלת והארגמן וכדו' איננה יכולה להיות מיד לאחר
25 הטוויה מעל גבי הכבשים³³ ובודאי לא בעודם על גבי
26 הכבשים³⁴.

27 לפיכך לא היתה הטוויה על גבי הכבשים, כי הבאת
28 התרומה לה' בין כך ובין כך איננה יכולה להיות באופן

(33) וראה משכיל לדוד כאן.
(34) כי אף אם יצבעו שלא כדרכו כלל, וכל שעה ושעה בפ"ע, הרי
עד לגזיזת הצמר יצמחו יותר, ויחסר בהתוספת צבע התכלת והארגמן.

(35) אף שכמובן קאי גם על העשי' שהיא באומנות יתירה.
(36) אבל י"ל דההדגשה ברש"י היא לפרש, ד"כל הנשים אשר נשא
לבן אותנה גו' טוו את העזים", לא ה' הנשיאות לב' "להביא לכל
המלאכה" (לה, כט) "מלאכת ההבאה" (פרש"י לו, ז) כ"א שהייתה
"אומנות" וחלק ממלאכת ועבודת המשכן (וראה פרש"י תשא לא, ה).

(37) ראה ספורנו עה"פ.

(38) עכ"פ פחות קשים (ראה הערה 27) מכארי הגזיזה.

(39) ואף את"ל דהטווי' עצמה ע"ג העזים גורמת צער – מובן שאין
בוה איסור כיון שנעשה לצורך כו' (ראה שו"ע אדה"ז חלק ח"מ הל'
עובדי דרכים וצער בע"ח סוס"ד).

ולכאורה תלוי בב' הגי' ברש"י כאן (הובאו בהערה 2): להגירסא
לפנינו "שנעל גבי העזים" משמע שנתלשו ע"י הטווי' [ועד"ז הוא לכמה
גי' בש"ס שם (הובאו בדק"ש שם). וכ"ה בר"ח ורא"ש שם]; משא"כ
להגירסא "שנעל גבי העזים".

(29) ד, ג ואילך.

(30) אף שהחסרון בקרבן קין ה' רק זה שהביא מן הגרוע (וראה
בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 22 ואילך) – הוא מפני שהי' "עובד
אדמה" ולא ה' לו צאן.

(31) להעיר גם מחת"ס עה"ת תרומה (כה, ד) ד"ה שש ועזים. – ודלא
כמ"ש במלאכת הקודש על פרש"י תרומה שם.

(32) כציווי ה' למשה (תרומה כה, גיד) וזאת התרומה אשר תקחו
מאתם גו' ותכלת (צמור צבוע בדם חלזון כו') וארגמן (צמור צבוע ממין
צבע כו'), ולא שיקחו מאתם צמר בפ"ע והצבע בפ"ע.

25 אך לא כן לגבי חלקי וכלי המקדש שבלעדיהם אינה
26 מתעכבת הקרבת הקרבנות, ועשייתם היא רק בגלל
27 מצות-העשה של בניית המקדש. מעשיה זו נשים
28 פטורות, ולכן אסור להם לעסוק בכך.

ט.

יש הבדל בין טוויית היריעות התחתונות לבין
העליונות

29 בקשר ליריעות, אומרת הגמרא⁴⁸ שבמילים⁴⁹
30 "ויפרוש את האהל על המשכן" הכוונה היא ליריעות
31 התחתונות של שש תכלת וארגמן ותולעת שני. כלומר,
32 עם היריעות התחתונות כבר יש למשכן דין של אהל,
33 ואפשר להקריב בו קרבנות. יוצא מכך שהיריעות
34 שלמעלה מהן, יריעות העזים, אינן מונעות את הקרבת
35 הקרבנות במשכן, והמשכן כשר גם כאשר "קיפל
36 הרוח" את יריעות העזים.

37 לפי זה מובנת הסיבה להבדל בלשון הפסוק:
38 בקשר ליריעות התחתונות כתוב "וכל אשה חכמת לב
39 בידה טוו ויביאו מטווה את התכלת ואת הארגמן..."
40 כי יריעות אלו נחוצות לכשרות המשכן, כדי להביא
41 קרבנות, ולכן גם נשים יכולות לטוות את היריעות
42 הללו, להשתתף במלאכת המשכן, אך לא כן לגבי
43 יריעות העזים, שיריעות אלו אינן מונעות את
44 הקרבנות, כאמור לעיל, ולכן נשים פטורות, ואסורות
45 בעשייתן – ולפיכך כתוב הלשון "טוו את העזים",
46 שהטווייה שלהן היתה צריכה להיות באופן "דהוי
47 חכמה יתירה ולא מלאכה"⁵⁰, כמו שאומרת הגמרא
48 במסכת שבת⁵¹.

1 זמן לזמן היות החוטים מחוברים לעזים⁴⁰. לפיכך היו
2 צריכים לארוג את היריעות מיד לאחר שחתכו את
3 החוטים מעל גבי העזים⁴¹.

ח.

יש הבדל בחיוב נשים בחלקים שונים במקדש

4 מהענינים המופלאים בדרך ההלכה, הנלמדים
5 מפירוש רש"י זה⁴²:

6 ידועה השאלה⁴³: הרי אין בונים את המקדש
7 בלילה⁴⁴, וכך גם את ה"משכן דאקרי מקדש"⁴⁵,
8 כלומר, בניית בית המקדש היא מצות-עשה שהזמן
9 גרמא, ונשים פטורות ממצוות-עשה שהזמן גרמא, ואם
10 כך, כיצד יכלו הנשים לטוות את הצמר בשביל המשכן
11 (לדעת רבינו תם⁴⁶ שאשה איננה יכולה להכין למצוה
12 שהיא איננה מצווה בה, ולכן "אין אשה אוגדת לולב
13 ועושה ציצית כיוון דלא איפקדא")?

14 הרוגוצ'ובי מסביר⁴⁷ שבמצות בניית המקדש יש
15 שני פרטים: (א) עצם בניית המקדש זו מצות-עשה. (ב)
16 הצורך בבניית מקדש כדי להקריב בו קרבנות.

17 ובזה ישנו הבדל לגבי השאלה דלעיל אם נשים
18 חייבות או פטורות מבניית המקדש: מצד המצוה של
19 בניית המשכן והמקדש, זוהי מצות-עשה שהזמן גרמא
20 ונשים פטורות. אבל מצד הענין השני, שצריך להיבנות
21 מקדש כדי להקריב בו קרבנות – בכך חייבות גם נשים,
22 כי גם עליהן חלה חובת הקרבת קרבנות.

23 לפיכך: נשים חייבות בבנייתם ובעשייתם של
24 החלקים מן המקדש שבלעדם נמנעת הקרבת הקרבנות,

(43) צפע"נ דלקמן בפנים. וראה גם שו"ת בית יצחק או"ח סי' ג אות
ה' ואילך. הר המור"י להרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"ב סק"ח.
כלי חמדה ס"פ תשא. ועוד. וע"פ המבואר לקמן בפנים יש לעורר ולהעיר
בכמה מהנ"ל. ואכ"מ.

(44) שבועות טו, ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה שם.

(45) עירובין בתחלתה.

(46) תורה כל גיטין מה, ב.

ע"פ דעת הט"ז ואדה"ז או"ח ר"ס יד, גם לדעת ר"ת כשרה הטווי
והשוזרה בנשים, ולפי"ז מובן זה שהנשים טוו למשכן, אבל לפמש"כ
בנתיב חיים לשו"ע שם, וראה גם פרמ"ג (משב"ז) שם לר"ת גם הטווי
אסורה ע"י נשים (ראה שו"ת בית יצחק שם). ואולי לכן הוסיף בצפע"נ
שם הציין "תוספות מנחות דף מב, ע"ב", דמשם מובן דגם הטווי הוי
בכלל עשייתן, ובענין לשמה. ועצ"ע.

(47) צ"פ הפלאה בהשמטות נד, א. נעתק בצפע"נ עה"ת פרשתנו
עה"פ. וראה גם צפע"נ מהד"ג ג, ג. ע' 164 (נעתק בכללים בערכו).

(48) שבת כח, א.

(49) פקודי מ, יט.

(50) כ"כ בצפע"נ שם. ולכאורה מפרש דלא כפרש"י ומאירי ולא כפי'
התוס' שבת שם ער, ב.

(51) ער, ב.

(40) אפילו את"ל שהביאו רק הנוצות של העזים טווים לא העזים
עצמן.

(41) ומתחלה עשו את יריעות דש משור תכלת גו' כיון שבייריעות
עזים הודגש שהם "לאהל על המשכן" – היריעות שש גו'.

לכאורה י"ל, שמכיון שהיו כו"כ חכמי לב, חלקו המלאכה ובכת
אחת עשו יריעות המשכן ויריעות העזים. אבל לפי"ז הרי יכלו לעשות כן
גם בנוגע להקשרים וכו', ובפרט שזהו אומנות אחרת לגמרי (ראה פרש"י
תשא שם) וא"כ פשיטא שנעשו ע"י חכמי לב (אומנים) אחרים.

ולהעיר דפי' בעלי התוס' "ראשונה לכל מלאכת המשכן" וכן פי'
הרא"ש שהובא לעיל ס"ב, הוא עה"פ ויעש יריעות נווים, ולא על יריעות
התחתונות שנאמר בהכתובים שלפנ"ז (ל, ח ואילך). וי"ל בפשטות, כי
יריעות התחתונים ה"ה המשכן וכמש"נ ועשית את המשכן עשר יריעות –
ראה לעיל הערה 13.

(42) עוד ענין בהלכה שאפ"ל בפרש"י: ע"פ הנ"ל ר"ס ו', שרש"י בא
לפרש שזה שהנשים טוו את העזים לא ה' (רק) בשביל שה' נחשבת
תרומה חשובה יותר (צומח שבחי'), כ"א גם שנוגע לטיב המלאכה, י"ל
דרש"י לשיטתו' בהגדר דכל חלב לה' (כפי שנתבאר בלקו"ש ח"א ע'
131) שלא הקפידה התורה על שעת ההכנה (שיהי' אז חלב לה' – מן
המובחר – המתבחר), כ"א כשתבוא עי"ז עדיפות בהדבר בעת הנתינה,
עיי"ש.

י.

רש"י לשיטתו - דרך הפשט

1 לפי הנ"ל בפירוש רש"י – בדייקו בלשון "אמנות
2 יתירה" – יש לומר שרש"י בפירושו על התורה הולך
3 בשיטתו – דרך הפשט:

4 על הפסוק "ויפרוש את האהל על המשכן" מסביר
5 רש"י "הן יריעות העזים", כפשטות הכתוב בפרשת
6 תרומה⁵² "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן". לפי
7 זה יוצא שלדעת רש"י, בפשוטו של מקרא, גם יריעות
8 עזים אלו הן בגדר "אהל"⁵³, המונע את הקרבת
9 הקרבנות במשכן.

10 מזה מובן שגם יריעות העזים יכלו להיעשות
11 על-ידי הנשים, ולכן מדייק רש"י ומשנה את הלשון,
12 כמצויין לעיל, ואומר "היא היתה אומנות יתירה",
13 שהטוייה שלהן "מעל גבי העזים" לא היתה חכמה
14 בלבד, אלא גם מלאכה. זהו החידוש ב"אומנות" –
15 שזוהי מלאכה בגוף הדבר.

16 לפי זה אין הכרח לומר (כדברי המפרשים⁵⁴)
17 שרש"י מקבל את הדיעה בגמרא⁵⁵ ש"הטווה צמר מעל
18 גבי בהמה" פטור, כי "אין דרך טוייה בכך", והעובדה
19 שבמשכן היה האופן של "טוו בעזים" היא מפני
20 ש"חכמה יתירה שאני" – אלא פירושו יכול להתאים
21 גם לדיעה הראשונה, שהוא חייב, כי זה בגדר מלאכה.

22 ואדרבה: כיוון שכל המלאכות נלמדות מן
23 המשכן⁵⁶ יש לומר שלפי פירוש רש"י (שזוהי
24 "אומנות") ענין זה עצמו הוא המקור לדיעה זו⁵⁷:

25 כיוון שטוייה על גבי בהמה היתה בין הפעולות
26 שנעשו במשכן, זוהי הוכחה לכך שזהו "אומנות"
27 ומלאכה, ולכן חייבים על כך חטאת.

יא.

שתי הוראות בעבודת ה'

28 מ"ינה של תורה" בפירוש רש"י, יש לנו הוראה
29 בעבודת ה':

לכאורה אינו מובן לשם מה מספרת התורה ש"וכל
הנשים אשר נשא לבן אותה בחכמה טוו את העזים"?
הרי זהו "מאי דהוה הוה" (=מה שהיה – היה) –
יריעות העזים היו רק במשכן אבל לא במקדש (כולל
המקדש העתידי להיבנות, ובמיוחד שהוא "בנוי
ומשוכלל" ו"יגלה ויבוא משמים"⁵⁸).

בדומה לכך יש להבין בקשר לענין השני – עשיית
היריעות לפני עשיית הקרשים, היפך "מנהג עולם" –
כיצד קשורים הדברים לדורות?

אלא, נובעות מכך שתי הוראות כלליות בעבודה
של "משכן ומקדש", שכל יהודי צריך לעשות בעולם
בכל הזמנים והמקומות, כדברי חז"ל⁵⁹ "בתוכו לא
נאמר אלא בתוכם – בתוך כל אחד ואחד מ ישראל".

ההוראה הראשונה הנלמדת מן הנשים ש"נשא לבן
אותה בחכמה", שכאשר הקדוש-ברוך-הוא נותן
ליהודי חוש וכשרון מיוחד, הוא צריך לדעת שזה לא
בשביל עצמו בלבד, אלא הוא צריך לנצל זאת
בעבודתו לעשות מהעולם משכן, דירה לקדוש-ברוך-
הוא –

בדיוק כפי שהיה אצל הנשים בזמן בניית המשכן,
שבהיות להן כשרון מיוחד שלא היה לאחרים, הן
הבינו, שאת הכשרון הזה שנתן להן הקדוש-ברוך-הוא,
עליהן לנצל לבניית המשכן שבו תהיה השראת
השכינה – ושכנתי בתוכם.

ולכן, למרות שהן לא נצטוו⁶⁰ לעשות את הטוייה
ב"אמנות יתירה", מספרת התורה שהן בעצמן התעוררו
לעשות את ה"אמנות יתירה" למען משכן ה' – ובכך
נותנת התורה הוראה לדורות.

כשם שהדבר קיים בקשר לכשרונות מיוחדים
וכיוצא-בזה, שיהודי צריך להשקיעם בעבודה של
הפיכת העולם לדירה לקדוש-ברוך-הוא, קיים הדבר
באופן דומה גם בעניינים אחרים שהקדוש-ברוך-הוא
נותן ליהודי. לדוגמא: כאשר הקדוש-ברוך-הוא נותן לו

טוים אותם", היינו שבעצם היא אומנות יתירה. משא"כ להגי' לפנינו
"היא היתה אומנות יתירה .. שמע"ג העזים טוו אותן" – י"ל, שבדורות
שלאח"ז הוה שלא כדרכו. ראה פרש"י ותוס' שבת עד, ב. וראה אגלי טל
שם. ואכ"מ.

(58) פרש"י (ותוס') סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. ועוד.
(59) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו). של"ה (שער האותיות
אות ל'. ועוד). ובכ"מ.

(60) כי נצטוו רק "קחו מאתכם תרומה" (ויקהל לה, ה). ולהעיר
מריטב"א קידושין לו, א ד"ה ואיכא גם בהנוגע לתרומה ד"התם נשים
מעצמן הביאו ולא נצטוו בכך".

(52) כו, ז. וראה תוס' שם כח, א.

(53) וראה פרש"י תרומה כו, יד: לאותו גג של יריעות עזים. ובפרש"י
ויקהל לה, יא. את אהלו הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג.

ודיוק תוס' שבת שם, דמשמע דהיינו יריעות התחתונות דכתיב אחר
הקרשים ויפרוש את האהל, י"ל דלפי פרש"י (תרומה כו, א) הם בכלל
המחיצות. וראה לעיל הערה 14.

(54) ס' זכרון כאן. ועוד.

(55) שבת עד, ב.

(56) שבת מט, ב. ובכ"מ.

(57) וכן משמע להגרסא בפרש"י (דפוס ב') "היא אומנות יתירה ..

יהודי אחר – ואין צער יותר גדול מזאת שיהודי הוא
 "ערום" מן המצוות, ובמיוחד כאשר האחר איננו יודע
 כלל שהוא "ערום" – במקרה כזה יש להפוך את הסדר
 הרגיל, את "מנהג העולם" – ואפילו כאשר אין זה
 מנהג של ה"עולם" מלשון העלם והסתר בלבד⁶⁹, אלא
 גם על סדר שהקדוש-ברוך-הוא ציוה שינהגו כך⁷⁰
 בביתו של הקדוש-ברוך-הוא – ולמרות זאת, כאשר
 מגיע הדבר לידי צער של יהודי, אין נוהגים כ"מנהג
 עולם"⁷¹, ובראשית הכל יש לדאוג ל"וכסיתו",
 להלבישו במצוות, ורק לאחר-מכן, כהמשך הפסוק
 אחר-כך, הוא יעשה את הקשור לעצמו ("ומבשרך לא
 תתעלם"⁷²).

ובדומה לכך, ועוד לפני כן, בקשר ללימוד התורה,
 ככתוב בתחילת הפסוק⁷³ "הלא פרוס לרעב לחמך" –
 "אין רעב אלא הרעב מן דברי תורה, ואין לחם אלא
 דברי תורה"⁷⁴, ואת זאת הוא עושה לפני "ומבשרך לא
 תתעלם",

אז זוכים לכך שגם אצל עצמו מתהווה "לא רעב
 ללחם ולא צמא למים כי-אם לשמוע את דברי ה'"⁷⁵
 – ממשיח צדקנו בבית המקדש הנצחי, שייבנה על-ידי
 שבזמן הגלות ינצל כל אחד את הכשרונות והחושים
 שהקדוש-ברוך-הוא נתן לו, להפיכת העולם למשכן
 ומקדש לקדוש-ברוך-הוא.

(משיחות ש"פ ויקהל תשל"ו)

מוצאי ש"ק פ' ויקהל-פקודי תשל"ט)

1 פרנסה יותר מהרגיל, עליו לדעת, שהוא צריך להרבות
 2 ולהוסיף בנתינת צדקה, תרומה לה' (כידוע⁶¹ "כאשר
 3 לחסיד של אדמו"ר הזקן היה שבוע של פרנסה טובה,
 4 הוא היה בטוח, שבבואו לביתו הוא ימצא מכתב של
 5 הרבי על התעוררות לצדקה, או משולח של הרבי
 6 שאוסף לצרכי החזקת בני ארץ ישראל").

יב.

ההוראה השני'

7 ההוראה השני': זהירות מירבית והימנעות מגרימת
 8 צער לאדם אחר: אם בגלל צער בעלי חיים (ולא צער
 9 ממש, אלא חוסר נוחות בלבד) משנים את "מנהג
 10 העולם", והקדוש-ברוך-הוא מְצַוָּה לעשות את היריעות
 11 לפני קרשי המשכן –

12 על-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר בצער של בן
 13 אדם, ובמיוחד בקשר ליהודי, ש"אתם קרויים אדם"⁶²;
 14 ובמיוחד כאשר רואים שיהודי נמצא במצב של
 15 "ערום"⁶³ מן המצוות, ככתוב ב"תנא דבי אליהו
 16 רבא"⁶⁴ "אין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה
 17 ומצוות" – ניתן לחשוב: עליו לקיים את הציווי
 18 "וכסיתו"⁶², להלבישו בציצית ותפילין⁶⁵ אך צריך
 19 להיות בכך סדר, תחלה צריך הוא עצמו להתפלל
 20 ו"מבית הכנסת לבית המדרש"⁶⁶ – ללמוד תורה,
 21 ולאכול פת שחרית⁶⁷, ואחר כך "הנהג בהם מנהג דרך
 22 ארץ"⁶⁸, ולאחר כל זאת הוא יקיים את "וכסיתו";

23 על כך אומרת התורה, שכאשר מדובר בצער של

(61) ספר השיחות תש"ג ע' 9.

(62) יבמות סא, רע"א.

(63) ישע' נח, ז.

(64) פכ"ז.

(65) שיחת פורים תרצ"א (לקו"ד ח"ד תשכט, א). וראה לעיל ע' 128.

(66) ברכות סד, א. שו"ע (ואדה"ז) או"ח סקנ"ה.

(67) שו"ע אדה"ז שם.

(68) ברכות לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז שם וסי' קנו.

(69) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(70) להעיר (מטושו"ע או"ח סשט"ו) שסדר בנין הוא מלמטה למעלה
 ודפנות ואח"כ גג, אף שדפנות שלמות גם משלשין אותן מלמעלה
 (סוכה טז, סע"א) – ועפ"ז יש לתקן בר"ד שיחת נצוי, תשל"ט.

(71) להעיר מהסיפור ע"ד הצ"צ בענין גמ"ח (סה"מ ה'תשי"א ע' קנג.
 וראה לקו"ש ח"ו ע' 340 ואילך).

(72) תנא דבא"ר שם.

(73) עמוס ח, יא. הובא בתדא"ר שם.

בראשית מט, א - ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים

יעקב¹ אבינו הוא תפארת² דאיהו כליל בתרין³ סטריין היינו בחסד וגבורה, והנה יעקב ברבוע הוא מספר⁴

- (1) מבאר כאן כמה שאלות ע"פ ובוהר, והם:
 - (א) מהו הלשון "תפלת הערער"?
 - (ב) מהו הב' פעמים תפלה בפסוק "תפלת" - תפלתם?
 - (ג) כנ"ל בהערה 3, מתחיל "תפלת" לשון יחיד, ואח"כ "תפלתם" לשון רבים?
 - (ד) בלשון זוהר "דא יחידאי" . דא יעקב דאיהו כליל בתרין סטריין, היינו דמ"ש "תפלת" לשון יחיד קאי על יעקב, ואיפה מרומז בפסוק דאיהו כליל בתרין סטריין?
 - (ה) במ"ש בפסוק "ולא בזה את תפלתם", מהו הפירוש "ולא בזה", למה יהי תפלה בבחי' "בזה"?
 - (ו) לכאורה הפסוק דורש ביאור, דכתוב ברישא "פנה אל תפלת הערער", היינו שהקב"ה פנה לשמוע התפלה, וא"כ למה הי' עוד ענין של "ולא בזה את תפלתם"? ומשמע דהפירוש הפ' הוא כך: דע"י ובסיבת ד"ולא בזה את תפלתם" הנה מצד זה "פנה אל תפלת הערער", ומה ענינו?
 - (ז) מה הקשר להפסוק "האספו ואגידה לכם וגו'", הדרש ע"פ "פנה אל תפלת הערער וגו'?"
 - וע"ז מבאר:
 - (2) ראה זוהר (חלק א) ויצא קנו, ב. חלק ג דף שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, א ואילך. לעיל סימן ד הערה 3.
 - (3) כליל בתרין סטריין בחסד וגבורה: ראה גם לעיל סימן קלא. כג הערה 35. ובילקוט לוי יצחק ע"ת חלק א סימן כא. כב. רמב. חלק ב סימן כז. כח. סוף סימן קלח.
 - (4) "יעקב" ברבוע פירוש: $10 + 80 + 180 = 270$ יע"ק (180) + יע"ק (בג' 182) = 452, כמספר תב"ן.
 - ובהסר הפשוט היינו "יעקב" (182), והוא: $452 - 182 = 270$, כמנין ע"ר. ומנין ע"ר הוא מה שנכלל בהשם יעקב, וכלול בו, והן חסד וגבורה כנגד אברהם ויצחק הכלול ביעקב, וזהו ערע"ר, ב' פעמים ע"ר כדלקמן.

תב"ן, הסר הפשוט נשאר מספר ע"ר, ואיהו כליל בתרין סטריין⁵ דהיינו בחסד וגבורה, א"כ צריך לחשוב ב' פעמים, היינו ב' פעמים ע"ר, זהו ערע"ר.

ופנה אל תפלת הערער, הוא מה שהשכינה פנה אל תפלת יעקב שהוא בחי' ערע"ר, כי הרי נודמנו תמן אברהם ויצחק שהם⁶ חסד וגבורה כמו שאמר בסמוך ושכינתא על גביהו, הנה השכינה פנה אל תפלתו.

וסיפא קרא ולא בזה את תפלתם יתפרש כך, והוא כשיעקב פתח ואמר האספו כו' אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית דא שכינתא נסתלקה הימנו השכינה ובתרא אהדרו לה בנוי ביחודי דמילייהו כו' כמו שאמר בסמוך בע"ב, זהו, ולא בזה את תפלתם לשון רבים⁷ הוא תפלת בניו, ומצד זה אתיישבת שכינתא בדוכתה, ופנה אל תפלת הערער דיעקב, וכמובן.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רכז

- (5) ואולי כנגד התרין סטריין (קוויים) דחסד וגבורה - אברהם ויצחק, זהו הב' תפלות, הב' פעמים "צלותא" בהזוהר, (א) "צלותא דיתקבלון בשלימו לעילא" בחי' חסד. (ב) "צלותא דלא ישתצון בגלותא", ענין השייך לבחי' גבורה,
- (6) חסד דאברהם: כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר ח"א - בראשית - דף מז, ב. תניא - אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.
- יצחק בחי' גבורה: ראה פירוש שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. לקוטי שיחות חלק ה עמוד 357 ואילך. חלק כ עמוד 101 ואילך.
- (7) ומתרין בזה השאלה, דהפסוק מתחיל בלשון יחיד "תפלת הערער" ומסיים בלשון רבים "תפלתם", דהתחלת הפסוק קאי על יעקב, והסיום על השבטים.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר א', ה'תשי"א ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מוה"ר ארי' זאב שי

שלום וברכה!

...הפי"נ שהיו במכתבו הקודם קראתים ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר על הציון שלו, ובטח מעורר הוא ויעורר ר"ר על מקושריו ואנ"ש בהמצטרך להם,

ועדמש"כ הוא עצמו בנוגע לאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ני"ע (נעתק במכתבי להיא"צ): עמדו הכן כו', ועיין בפ"י הבעש"ט במרז"ל מדעתו ושלא מדעתו (חובא בד"ה אני לדודי הא' בס' המאמרים ספ"ב), ומרובה מדה טובה כו'...

בברכה לבשר בשורות טובות.

ובזה מבואר פסוק הנ"ל דתחלה אמר ויכולו השמים והארץ וכל צבאם היינו לומר שנגמרו מלאכת שמים וארץ של עה"ז, ואח"כ אמר ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה היינו של עה"ב דמלאכה זו יש לייחסה אל עצמו ית' מצד קדושתו שלא נבראה על ידי שום דבר משא"כ תולדות של עה"ז שנברא הכל ע"י השמים וארץ ומים כמו שנתבאר במקומו.

וזה"ש כי ב"ו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות ר"ל דבו לבדו שבת מכל מלאכתו ר"ל ממלאכת שניהם וזהו אשר בר"א אלקים לעשות דלשון בריאה שהוא דבר דק נופל על של עה"ב ולשון עשי' על של עה"ז ור"ל דזיכה את יום השביעי לשבות בו בין ממלאכת ש"ו הפשוטים ובין ממלאכת השמים והארץ החדשה וכאמור. ובזה מבואר מ"ש ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת דר"ל שצריכים לכוון אל שני שבתות הנ"ל אחת לשם עה"ז ואחת לשם עה"ב והוא עצמו מ"ש בתחלת הפסוק אך את שבתותי תשמרו בלשון רבים ללמד שצריכים לכוון אל שני שביטות הקב"ה, ואמר וזהו וביום השביעי שבת וינפש כפל הדבר לומר שהי' ב' בו מיני מנוחה אחת ממלאכת שמים ארץ שברא לתכלית הנהגת הגוף, שני' וינפש היינו מה ששב ממלאכת שמים וארץ החדשים שהוא לצורך תענוגי הנפש וינפש דייקא וזה"ש כאן שב"ת שב"תון ל"י ר"ל שהקב"ה שבת בו שני מיני מנוחות וכדאמרו.

וגם בזה הדרך מיושב מ"ש זכור את יום השבת, שמור את יום השבת, דזכור את יום השבת היינו מה ששבת בו ממלאכת עה"ל, ושמור בבחינת שהוא לצורך העתיד לבוא שכבר נתעסק ובראו בששת ימי המעשה וכמדובר.

ביאור מה שברוב מקומות מזכיר שבת בכפל – כנגד עוה"ז ועוה"ב, וזהו "שבת שבתון", ומבאר כמה וכמה פסוקים בנוגע שבת וכו'.

ואגב גרר יובן בס"ד משרז"ל ויקדש אותו שלא נתן לו בן זוג מלבד מה שפירשנו בו בס"ד תחלת הסדר ועוד י"ל אשר בר"א אלקים לעשו"ת למה הוציאו בשני לשונות בריאה ועשי'.

לכך אפשר לומר דעם היות שהיו שם שני בריאות אחת לצורך עה"ז שמים וארץ הפשוטים אבל עוד היתה שם לצורך עה"ב וכדאיתא במדרז"ל דאפי' השמים והארץ החדשה כדכתיב כי את השמים החדשים ואת הארץ החדשה אשר אני עושה כבר נבראו בששת ימי בראשית, ולכך אפשר הכתיב הקב"ה לעצמו שני מנוחות אחת לשל עה"ז ואחת לשל בריאה הצורך לעה"ב לשם הנפשות, וכלפי שהי' מן הראוי ליחד יום אחד לכל פעולה בפני עצמה ולעשות שני ימים שבת אחת לשם גמר שמים וארץ של עה"ז לצורך הנהגת הגוף, ויום א' בפני עצמו לצורך שביתה שהי' גמר מלאכת השמים והארץ החדשה ונמצא לפי זה יהי' גם לשבת בת זוג, אבל בדרך אלקים את יום השבת ויקדש אותו במה שלא נתן לו בן זוג רק ביום א' שבת משניהם לשם שמים וארץ לזה העולם ומשל עה"ב, וכל זאת כדי שלא יאמרו שתי רשויות הם וכל אחד מהם קבע לו מנוחה בפני עצמה.

וגם לפי זה הדרך מיושב מ"ש רז"ל אלמלא שמרו בני ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין והיונין בה למה דוקא שתי שבתות, ולדרכינו זה צריכין ישראל לכווין בשתי

♦ יום ראשון כ"ג אדר ♦

א ואַכְנֵשׁ מִשֶּׁה יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲמַר לְהוֹן אֵלִין פְּתֻמְיָא דִּי פִקְדִּי
לְמַעַבְדִּי יִתְהוֹן:

לח (א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:

בְּיָדֵינוּ, אֵלֶּה הֵן נְאֻכְסִים עַל־פִּי דְּבוּרוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ:
וַאֲכֵנֵשׁ.

נ"י וַיִּקְהַל מֹשֶׁה • לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשִׁירֵד
מִן הַהָר. וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּעִיל, שְׂאִינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתועדות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כה, עמ' 81-87)

ומבאר בזה ה'אור החיים' הקדוש: "ומן הסתם לא יכחיש
שלא נודענו הנשים לשמע דבר ה', ובפרט להביא נדבת
המשכן, וכן הוא אומר ויבאו האנשים על הנשים, אלא יכון
לומר כי הקהיל האנשים בפני עצמם והנשים בפני עצמן".

על הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" איתא
בזהר: "אליו גוברין, דכניש לון ואפריש לון לחודיהו". והינו
שמדיק מלשון "עדת בני ישראל", בני ישראל ולא בנות
ישראל.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

עבודה זרה כדור אגוש מוחלין לו:
עוד יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (מכילתא פ'
תשא) רבי אלעזר בר פרטא אומר
מזין שכל המשמר שבת מעלין עליו
כאלו עשאו דכתיב ושמרו וגו' לעשות
את השבת ע"כ, והנה בפ' כי תשא
פרשתי דרכים רבים באומרו לעשות
את השבת, ודרשה זו מה מקומה, והוא
אומרו **אלה הדברים אשר צוה ה'**
לעשות אתם פרוש הדברים עצמן שהם
שבתות אתם עושים אותם והן.
עוד ירצה לומר כי הגם כי מצות שבת
היא שמירה מהמלאכות ושבייתה
זאין כאן מעשה לטל עליה שכן **אלה**
הדברים אשר צוה ה' שיהיו בגדר
מעשה לטל עליהם שכן, ועין מה
שכתבתי בפרשת כי תשא (ל"א ט"ז) טעם
לזה, ודקדק לומר **אלה** לשלל הדגמא
שישנו בבחינת שמירה לבד אינו
בבחינת המעשה לטל עליו שכן:

ועל פי המדרש (לקט) שאמרו כי אמר
הקב"ה למשה הקהל קהילות
ודרוש בפרים כדי שילמדו לדורות
הבאים להקהל בכל שבת וכו', יתבאר
הכתוב על נכון ויקהל משה וגו' **ויאמר**
אליהם אלה הדברים פרוש הקהלת
העדה ודרשת התורה **צוה ה' לעשות**
אתם. או ירמו באומרו **לעשות אתם**
על בני ישראל כי באמצעות הדברים
מתפפרים כל עונותם כמאמר ר'
ישמעאל שם: תורה ב

אלה ל"ו דברים ב' הדברים ג' הרי
ט"ל, וזה דרך דרש, עוד צריך לדעת
למה הוצרך לומר **לעשות אתם** ולא
הספיק באומרו אשר צוה ה', ועוד כיון
שלא אמר במצוה זו אלא ענין שבת
אירצדק לאמר עליו תעשו. אכן
יתבאר על פי דבריהם ז"ל (הדריה ח')
שאמרו בפסוק (במדבר טו כ"ב) כי תשגו
וגו' שכל המודה בעבודה זרה ככופר
בכל התורה, ומעתה הנה צריכין כל
ישראל לתקן כל תרג' מצות אשר
פגמו בכל ודבר זה הוא רחוק מגדר
ההשגה, אשר על פן באה מצות ה'
להם שיזהרו במצות שבת, ואמרו ז"ל
(שמו"ר פכ"ה) שקול שבת כנגד כל התורה,
ובזה תקנו פגם שפגמו בכל התורה,
והוא מאמר משה כאן **אלה הדברים**
אשר צוה ה' לעשות אתם פרוש לשון
תקון בזה יתקנו פגמיהם של בני
ישראל ומה הם הדברים **ששבת ימים**
וגו' **וביום השביעי** וגו', ובזה יתישב
מה שקשה עוד למה חזר עוד לצוות
על השבת אחר שקבר צוה כמה
פעמים, ועוד למה צוה עליו סמוך
למצות מעשה המשכן, ולדברנו יבא
על נכון כי יצו ה' על תקון העבר כדי
שיהיו מכשרים לשכן בתוכם ובמצות
שבת ששקולה בכל התורה היא תקנת
עבודה זרה באומרו (ישעיה נ"ז) אשרי
אגוש יעשה זאת ודרשו ז"ל (שבת קיד)
כל השומר שבת בהלכתו אפלו עובד

(א) ויקהל משה וגו'. צריך לדעת טעם
שהוצרך לומר ויקהל אחר שהוא
דבר הרגיל בכל עת אשר יצוה דבר
ה', ונראה כי לצד שראו כי קרן עור
פניו וייראו מגשת אליו, לזה הוצרך
להקהיל את כלל לבד למנוע קצת
מהמורא, וזה שדקדק לומר **את כל**
עדת.

עוד ירצה באומרו **את כל** על פי מה
שפרשתי בפרשת תרומה בפסוק
מאת כל איש אשר וגו' שבא לרבות
יתומים קטנים ונשים יע"ש, והוא
אומרו את כל ב' רבויים, וטעם שלא
הזכיר הג' שהוא שוע זה אינו צריך
לקרא לו כי מעצמו בוא יבא ברנה
בכלל כל ישראל, ובספר הזהר (ח'
קצ"ח) אמרו שהקהיל האנשים להפרידם
מהנקבות לצד שהיה השטן מצוי בינם
לבד לזיקם ח"ו ע"כ, ומן הסתם לא
יכחיש שלא נודענו הנשים לשמע דבר
ה' ובפרט להביא נדבת המשכן, וכן
הוא אומר (פסוק כ"ב) ויבאו האנשים על
הנשים, אלא יכון לומר כי הקהיל
האנשים בפני עצמן והנשים בפני
עצמן ולא באו יחד ולא עמדו במסבה
אחת, והכתוב רמו הדברים ביתור תבת
בני שלא היה צריך לומר אלא את כל
עדת ישראל:

אלה הדברים וגו'. צריך לדעת אומרו
אלה הדברים, ובמסכת שבת (צ"ח)
דרש מקאן רבי ט"ל מלאכות כמנזן

והטעם שהצרכו להיות האנשים בפני-עצמם והנשים בפני-עצמן - לא כהטועים שאחד מהם הוא פחות במדרגה, אלא כדי למנע נסיונות כו'.

ההוראה מענין זה:

ישנם אלו שרצונם להראות "קונצן", ומכניסים את עצמם בנסיונות, בטענה שפאשר אין להם נסיונות אין כל "קונצן" בקר שהנהגתם היא כדבעי... ולכן - טוענים הם - יש צורך ללכת למקומות כו', ואף-על-פי-כן להמנע מענינים שאינם כדבעי, ואזי יהיה זה "קונצן"!!!

- כ"ק מו"ח אדמו"ר דבר פעם אודות מי שטוען: וכי "קונצן" הוא לשבת בבית-המדרש? צריכים ללכת ברחוב, ושמ להתנהג כדבעי! וממשיך - וכי קונצן הוא ללכת ברחוב בלבד? יש ללכת לתיאטרות כו', ושמ להתאפק מלנהוג שלא כראוי, ובקר יראה את "גבורתו" - "איזהו גבור הכובש את יצרו"! וגם בקר אינו מסתפק, אלא הולך למקומות האסורים משום צניעות כו', וגם בקר לא די לו, אלא רצונו לנהג כדברי הגמרא בנוגע לענין התשובה, שצריך להיות "באותה אשה באותו פרק כו'..."

והמענה לזה - שאין זקוקים ל"קונצן" שלהם!

כל אחד ואחד מישראל מבקש מהקב"ה "ואל תביאנו לידי נסיון", ועל-אחת-כמה-וכמה שאסור לאדם להביא עצמו לידי נסיון! וכפי שמצינו אפילו בידוד המלך ש"הביא עצמו לידי נסיון ונכשל", ובדאי שאין תובעים ממנו שיהיה גדול מדוד המלך... די לו אם יהיה מדרגה אחת למטה מדוד המלך!...

וזוהי ההוראה מפרשתנו:

כשהיה צורך להקהיל את ישראל למסרת בגין המשכון, "ושכנתי בתוכם", שזהו מטה היות נעלית, תכלית הפונה של כל ההשתלשלות, ונוסף לזה היתה ההקהלה על-ידי משה רבנו, וזמן ההקהלה היה למחרת יום הפפורים, שבו דומין בני ישראל למלאכים כו' - הנה לאחרי כל זה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדרשני, תשי"ט)

והעלאתם למעלה, וענין זה - בטול והעלאת הנבראים - הוא כלי להענין ד"ושכנתי בתוכם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדרשני, תשי"ט)

למעלה, לפעל בישראל בטול אמיתי - הנה גם המשכת השכינה **מלמעלה למטה** היתה בכוח של משה דוקא, כיון שמשה הוא "שושבינא דמלכא", שהוא הממשיך המשכת עצמותו יתברך למטה...

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל": עצם ההקלתם של בני ישראל, שבני ישראל מצד-עצמם מתקבלים לעשיית המשכון - אינה מספקת, אלא ההקלתם צריכה להיות על-ידי משה דוקא.

ונוסף על פעולתו של משה בענין ההעלאת **מלמעלה**

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת קודש פרשת ויקהל תשמ"ט)

יתרה היתה בהתאחדות בני ישראל על-ידי נדבת ממונם למלאכת המשכון.

אחד הגורמים העיקריים להעדר אחדות הוא המוון, שרב הסכסוכים בין אדם לחברו באים בעטייו. נמצא, שמעלה

זו הסבה (הפנימית) שרש"י מדגיש את העובדה שאסיפת כל ישראל לשמע את הצווי על מלאכת המשכן היתה "למחרת יום-הכפורים":

על היום הקדוש הזה נאמר (בנוסח התפילה) שהוא "יום שימת אהבה ורעות, יום עזיבת קנאה ותחרות" (ובסגנון תורת החסידות – זה יום גלוי ה'חידה' שבנפש, היא

נקודת היהדות שבה כל ישראל שוים). החידוש הוא, שאחדות זו נמשכת גם **למחרת** יום-הכפורים. כלומר, גם לאחר ירידת משה מהרסיני ולאחר 'ירידת' ישראל בתורה לענייני העולם, מוסיפה האחדות לשרור ביניהם עד-כדי-ך שהדבר ניכר אף במקומו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

ושכנתי בתוכם, כמו שהיה בתחלת הבריאה, כאשר עולם על מילואו נברא, שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

הוצרך לזה הקהלת כל עדת בני ישראל, כי המשכן הוא ענין כללי ששייך לכללות ישראל, שהרי ענין המשכן הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

דוקא, בחינת מ"ה, ומ"ה דמ"ה, שעל-ידי-זה אפשר להיות המשכת אלקות במשכן כמו בתחלת הבריאה, ולמעלה יותר, שזהו ענין ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל גו', שהוצרך להיות קבוצת כל הכחות, הלבושים דמחשבה דבור ומעשה, וגם הכחות הפנימיים, וההקלה הוצרכה להיות על-ידי משה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 210)

הלוחות השניות ובפיו בשורת 'סלחתי' – לא היה זה המקום והזמן למסור לישראל צוויים חדשים, שכן הם היו שקועים כל כולם בקבלת התורה מחדש ובבשורת הסליחה.

למחרת יום הכפורים, פשיד מן ההר (רש"י לה, א) יש לשאל, מדוע לא מסר משה לבני ישראל את צווי הקמת המשכן מיד עם רדתו מן ההר, אלא המתין למחרת יום כפור. ויש לומר, שמיד לאחר ירידתו מן ההר, פשידי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך 10, עמוד 458 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

טעם בפילות פרטי בנית המשכן

נקפלת בתורה.

ויש לומר שעל-דרך-זה כאן, דזה שהתורה כופלת את פרטי בנית המשכן, והו מצד חביבותו לפני הקב"ה. דמפיון שעל-ידי בנית המשכן נהיתה השראת השכינה אצל בני ישראל, וכמו שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובפרט שהיה בזה "עדות לישראל שיותר להם הקב"ה על מעשה העגל" (פירש"י פקודי לח, כא), הנה פרשה זו חביבה היא ביותר אצל הקב"ה.

ואף שאין הפרשה פוללת אפילו הדינים איך לבנות המשכן, אלא תאור בנית ועשיית בני ישראל את המשכן, הנה מצד חביבותה "יפה שיחתן", אפילו מ"תורתן", ונקפלת בתורה.

בפרשיות ויקהל-פקודי ישנה תמיהה גדולה:

אחרי שמפרט בכתובים על ציווי ה' למשה אודות בנית המשכן בפרשיות תרומה ותצווה, היה צריך להיות כתוב 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה' וכיוצא בזה, ומדוע מפרטים שוב בכתובים כל הפרטים דבנית המשכן? ויש לומר הבאור בזה בפשטות:

מצינו באליעזר עבד אברהם שפלה התורה את המאנעות שארעו עמו, ופירש רש"י שזהו מצד ש"פה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים", והינו שדבר החביב לפני הקב"ה, הרי מצד חביבותו כופלת התורה את ספורו.

דעומק הפרוש בזה הוא, דלפעמים אפילו "שיחה" שאינה פוללת הוראות ודינים – "תורה", אלא רק ספור המתאר מצב או פעולה, הנה אם חביבה היא אצל הקב"ה הרי היא

בשפת יומין תתעבד עבדתא וביומא שביעאה יהי לכוון קודשא שפא שבתא קדם יי כל דיעבד ביה עבדתא ותקטל:

(ב) **ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה פליהעשה בו מלאכה יומת:**

ששת ימים • הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ב) **ששת ימים תעשה** טעם זכרון עשיית מלאכה בימי החול, אולי שיכנו לומר שאם יהיה יום ו' קדש תעשה המלאכה הצריכה לה בששת ימים. או ירצה הכתוב לאסר מלאכת שבת בין על ידי עצמו בין על ידי גוי,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 187-190)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב) ציווי זה נאמר למחרת יום הכפורים (רש"י ריש פרשתנו) מזה הקשר בין מחרת יום-הכפורים ל"ששת ימים תעשה מלאכה"? אלא, ביום הכפורים אמר הקב"ה למשה "סלחתי כדברך", שנתקפר לישראל חטא העגל; ו"ששת ימים תעשה מלאכה" הוא סדר התקון לחטא העגל, וכדלהלן: על חטא עבודה-זרה אומר הרמב"ם (ריש הלכות עבודה-זרה), שהוא נובע מכך שבגיהאדם טעו והחשיבו את הפוכים והמזלות - אשר דרךם עוברת ההשפעה העליונה - למציאות עצמאית והשתחויו להם. הם סגדו ל'ממצע',

בשעה שאינו אלא ממלא תפקיד - כגרזן ביד החוצב בו. תורת החסידות מסבירה, שבצורה 'דקה' יותר - עצם ההתמסרות וריבוי ההשתדלויות והתבולות בעסקים - גם הם מעין עבודה-זרה חס-ושלום, משום שהאמת היא פי "ברכת ה' היא תעשיר", וכל השקעת השכל והתבולות, מתוך מחשבה שכן יתעשר יותר - כמוה כהשתחוויה (הרפנת הראש) ל'ממצע'.

רק התנהגות של "ששת ימים תעשה מלאכה", הינו ללא השקעת ראשו ורבו, וללא התעסקות יתר - היא העוקרת ומבטלת את שרש החטא של עבודה-זרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל תשל"ג)

שבת, ורק אחר-כך אמר להם גם-כן צווי מלאכת המשכן, שעל-ידי-זה יהיה "ושכנתי בתוכם" שתשרה שכינה ביניהם.

ומזה הוראה באפן וגדל הענין ד"לאפרושי מאסורא": גם כאשר הוא עוסק בענינים הכי נעלים, ועד - בענין הכי עיקרי דהשראת השכינה (שזהו ענין בגין המשכן), הגה בשעת מעשה - ועוד קדם לזה, צריך לדעת ולזהר עד קצה האחרון ממעשה האסור, אף שעל-ידי מעשה זה (לולא האסור שבזה) אפשר שתקדם השראת השכינה אצלו.

עם היות שצווי ואזהרת אסור מלאכה בשבת כאן הוא רק פרט בצווי מלאכת המשכן ("לומר שאינו דוחה את השבת"), בכל זאת עשאו משה ענין עקרי בפני-עצמו והזהירם באמירה מיוחדת בפני-עצמיה; ומשום זה חזר על האזהרה שבעשרת הדברות, בה נצטוו מפי הקב"ה על עצם ענין שמירת שבת (ולא כהציווי בפרשת תשא, שבו נאמר הצווי רק בקשר למלאכת המשכן).

ויתרה מזו: משמעות הכתוב "ויקהל משה וגו' ששת ימים גו'" ורק אחר-כך "ויאמר משה גו' קחו מאתכם גו'" משמע שהקהלת כל עדת בני ישראל היתה בעיקר בשביל אזהרת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות כרך א, עמוד 171 ואילך - מו"ת 'לקראת שבת')

התעסקות בפרנסה רק עם כח המעשה

כדי לעשות כלי בדרך הטבע להשפעת הפרנסה. וזהו "ששת ימים תעשה מלאכה" - ש"תעשה" (ולא "תעשה") פרושו שהמלאכה נעשית בדרך ממילא, שאין האדם משקיע את עצמו בעסק, והמלאכה נעשית כאלו מאליה וממילא, בלי השתדלות האדם. וכשהמלאכה נעשית באפן כזה, שמאמין ויודע שהקב"ה הוא הן ומפרנס לכל, ואינו משקיע ראשו בזה, הרי הוא כל השבוע בבחינת שבת - "א שבת דיקער איד", ונדאיתא בספר החנוך (מצוה לב) שענינו של יום השבת הוא "לקבוע בנפשותינו אמונת חדוש העולם", ואצלו הרי "אמונת חדוש העולם" קבוע בנפשו כל ימי השבוע. וכשכל השבוע הוא בבחינת שבת, אזי "ביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון" ולא שבת סתם.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה (לה, ב)

יש לבאר זה על-פי דרך החסידות: כתיב (תהלים קכח, ב) "גיע כפיר כי תאכל". דכשהאדם עוסק במלאכתו לפרנס עצמו ובני ביתו, הרי זה צריך להיות רק ב"כפיר" - בכח המעשה, ולא להשקיע ראשו בזה, "גיע ראשך".

וטעם הדבר הוא, כי באמת אין מזונות האדם מגיעים לו על-ידי עסקו, אלא הקב"ה הוא הן ומפרנס את העולם כלו, והעסק אינו אלא "כלי" ו"אמצעי" שעל-ידו משפיע הקב"ה פרנסתו.

וכשיכיר האדם באמת שהפרנסה מגיעה מהקב"ה, אזי יבין שגם על-ידי התעסקות וגיעה יתרה לא ירויח יותר ממה שהקב"ה רוצה להשפיע לו, וממילא לא ישקיע ראשו במלאכתו, אלא יעסק במלאכתו עם כח המעשה בלבד,

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לכם קדש אבל אם לא ישמרו שבת לא יהיו הששת ימים כי שבת הוא נפש קיום העולם, וכמו שהקדמנו בפרשת בראשית בפרוש פסוק (ב' ב') ויכל וגו' ביום השביעי יע"ש: תורה ג

אומרו ששת ולא בששת כדי שלא תטעה כיישמצוה בעשית מלאכה בהם. עוד ירמו כי לא יקומו ששת ימים במלאכתם אשר הכינם ה' יום השביעי יהיה לעשות אלא אם

והוא אומרו ששת ימים תעשה בצירי"ו תחת התי"ו פרוש תהיה נעשית אבל ביום השביעי אפלו על ידי אחרים אין לה לעשות, וזה בהאומר אמירה לגוי אסורה דבר תורה (מכילתא פ' בא) וטעם

(ג) **לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּנֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט: פ**
 ג לא תבערו אש בכל משכניכם ביום השבט: פ
 דשבטא:
 כ"ג **לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ** • (סנהדרין לה, יבמות ו): יש מרבתינו אומרים: הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים: לחלק יצאת.

(ד) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר**
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:
 כ"ג **זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה' • לי, לאמר לכם.**

(ה) **קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נָדִיב לְבֹ**
בִּיָּאָה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת:
 כ"ג **נָדִיב לְבֹ • על־שם שלבו נדבו, קרוי נדיב לב. כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צנאתם.**

(ו) **וּתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:**
 ו ותכלא וארגמא וצבע זהורי ובויץ ומעזי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בכתוב עצמו ולקח סדר התחברות אחר ואמר את קרסיו ואת קרשיו וכן על זה הדרך עד סוף סדר פרטי המשכן כמה שנויים בפרט זה.
וְנִרְאָה לישב בהקדים דבריהם ו"ל (כ"ד פ"ל) כי הוי"ו יגיד התקשרות הנוסף עם הראשון, וחסרון הוי"ו יגיד כי הוא גבול בפני עצמו, ומזה נשכיל על כל דבר ודבר ונלך לישב כל פרט ופרט במקומו, וזה יצא ראשונה בנדבת המשכן אמר ו' בראש כל פרט כדי להסמיך ולהשוות כל הי"ג דברים לומר שכלם שוים לקראת תרומת ה' וזכותן שוה מביא הנחשת כמביא זהב כמו שמצינו שאמר הכתוב בעולת הבהמה ריח נחוח ובעולת העוף ריח נחוח ואמרו ו"ל (מנחות ק"י) לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט וכו', ועין מה שפרשתי בענין בפרשת ויקרא (א"י) גם נתפון לומר שכל הי"ג דברים חובה הם לצרכי המשכן דבר קטן כדבר גדול מעבדין אשר על כן הדרגת במחברת הווי"ו, כל זה בערך דבר הנתן אבל בערך דבר הנעשה ממנו יש בהם הדרגות הקדשה כמה קדשות הם זו למעלה מזו ולא תדמה שום קדשה למה שלמעלה ממנה: תורה ו

דרכנו כר' מאיר ולאוקימתא ב' כר' יהודה: תורה ה
(ה) יביאה את תרומת ה'. פסוק זה מראה באצבע כי לבד המרגש יש המשפל והוא מאמרים ו"ל (תקונים תשן כ"א) כי מעשה התרומה משפל היא בחינת השכינה כי לה יקרא תרומת ה' ועל ידי מעשה התרומה יפעיל בה דבר טוב ויחבר אהל כל מט, ועקר הרצון במעשה הוא המשפל, והוא אומרו **יביאה** פרוש יביא לבחינה הנעלמת עם תרומת ה' ובאר הכתוב מי הוא אשר יביאה ואמר **כל נדיב לבו** פרוש העושה דבר מנשיאות הלב אשר ידבנו לצד התנועעות הרוחניות השוכן בלב בחשק הדבר יפעיל במשפל נעלם אבל אם יביא התרומה בלא נדיבות לב אין זה פועל במשפל: **וזהב וכסף וגו'.** ראיתי לתת לב בכל הפרשה בסדר התחברות השמות ופרטי הדברים כי לא השוה מדותיו בהם לפעמים יאמר וא"ו בכל פרט הנוסף כמעשהו בסדר י"ג דברים הבאים בנדבת המשכן שאמר וא"ו בכל נוסף ולפעמים יאמר וא"ו בהתחברות הג' כאמרו את המשכן את אהלו ואת מכסהו ותכף חזר בו

(ד) אל כל עדת וגו' לאמר וגו'. צריך לדעת למי יאמרו בני ישראל, ואולי כי לצד שלא ידבר משה עם הנשים והקטנים הגם שהיוו שם וצוה לאמר להם הדברים, ואמרו **זה הדבר וגו' לאמר** ותבאר על פי מה שאמרו בספרי (פ' תצא) ר' מאיר אומר טוב אשר לא תדר טוב מזה ומזה שלא תדר כל עקר ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלים ע"כ, ואמרו בפ"א דנדרים (ט) ב' אוקימותות א' שחולקים בנדר אבל בנדבה מודה ר' מאיר שהיא נודב ומשלים וכגון שהיה באפן שאינו בא לידי תקלה וכמעשה הלל שהיה מביא קרבנו כשהיה חלין לעזרה ושם היה מקדישה, וזהב' שחולקים בנדבה ולא אמר ר' יהודה אלא נודב אבל נודר לא, ונודב עצמו דוקא באפן שאינו בא לידי תקלה כנזכר יע"ש, לפי זה יכון הכתוב לומר על זה הדרך כי לצד שקדם לומר קחו מאתכם תרומה כל נדיב לבו אם כן בנדבה מדבר הכתוב, לזה אמר **זה הדבר** פרוש הנדבה צוה ה' **לאמר** אותה פרוש דוקא במציאות זה שהוא שצוה ה' שתאמרו נודב ומשלים והוא בסדר שאינו בא לידי תקלה, לאוקימתא ראשונה יעלה

(ז) וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצִי
וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מִסְמְקֵי וּמִשְׁכֵּי דְסַסְגֻּנָא
וְאֵעִי שְׁטִין:
שָׁמַיִם:

(ח) וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטָרֶת
הַסָּמִים:

(ט) וְאֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מְלֵאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן:
ט וְאֲבִנֵי בֹרֶלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשַׁקָּעָא
בְּאֹפֹדָא וּבְחוּשָׁנָא:

(י) וְכָל-חֲכָם-לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה:
י וְכָל חֲכָמֵי לְבָא בְּכוּן יִתְּנוּ וַיַּעֲבֹדוּן יֵת כָּל
דִּי פִקֵּד יִי:

(יא) אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלוֹ וְאֶת-מִכְסֵּהוּ אֶת-קַרְסָיו
וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחֹו אֶת-עַמּוּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:
יֵא יֵת מִשְׁכָּנָא יֵת פִּרְסָה וְיֵת חוּפָאָה יֵת
פּוּרְפֹּהֵי וְיֵת דְּפֹהֵי יֵת עֲבֹרֵהֵי יֵת עַמּוּדֵהֵי
וְיֵת סַמְכוּהֵי:

כ"י • אֶת הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הַנִּרְאוֹת בְּתוֹכוֹ
קְרוּיִים מִשְׁכָּן. אֶת אֹהֶלוֹ • הוּא אֹהֶל יְרִיעוֹת עֲזִים
הָעֲשׂוִי לָגַג. וְאֶת מִכְסֵּהוּ • מִכְסֵּה עוֹרוֹת אֵילִים
וְהַתַּחֲשִׁים.

(יב) אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פָּרֹכֶת
הַמִּסָּךְ:
יב יֵת אֲרוֹנָא וְיֵת אֲרִיחֹהֵי יֵת כַּפֹּרֶתָא וְיֵת
פָּרֹכֶתָא דְּפָרָסָא:

כ"י • וְאֶת פָּרֹכֶת הַמִּסָּךְ • פָּרֹכֶת הַמִּחְצָה, כָּל דְּבַר הַמִּגֵּן, בֵּין מַלְמַעְלָה בֵּין מַכְנֶגֶד, קְרוּי מִסָּךְ וּסָכָךְ, וְכֵן (א"יב)
(א) "שִׁכְתָּ בַעֲדוֹ", (הוֹשֵׁעַ ב): "הִנְנִי שֹׁף אֶת-דִּרְבָּךְ".

(יג) אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם
הַפָּנִים:
יג יֵת פְּתוּדָא וְיֵת אֲרִיחֹהֵי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת
לֶחֶם אַפִּיָא:

כ"י • לֶחֶם הַפָּנִים • כָּבֶד פִּרְשָׁתִי, עַל-שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֹשִׂי כַּמִּין תַּכָּה פְּרוּצָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יא) אֶת הַמִּשְׁכָּן וְגו'. הנה הדרגת
הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת
לְהִיּוֹת שֶׁמִּסְכָּכִין עַל הַקֹּדֶשׁ הֵם
בְּהִדְרָגָה מַעְלָה מֵאֹהֶלוֹ וּמִכְסֵּהוּ
הָעֲשׂוּיִים מִהָעוֹרוֹת שֶׁאֵינָם רוֹאִים פְּנֵי
הַקֹּדֶשׁ לִזֶּה לֹא אָמַר וְאֶת אֹהֶלוֹ
לְהַשְׁווֹת אֵלָיו אֲבָל כָּל מֶה שֶׁעַל יְרִיעוֹת
הַתַּחְתּוֹנוֹת הָשֹׁה אֹתָם הַכְּתוּב
בַּמִּדְרָגָה אַחַת וְאָמַר וְאֶת מִכְסֵּהוּ
לְהַשְׁווֹתוֹ בְּגֵדֶר אֶחָד עִם אֹהֶלוֹ, וְלוֹ
יִהְיֶה שְׁתֵּדִיָּה גְדוֹלָה קֶצֶת הַדְּרָגָה
הָאֶחָד מִהַמִּכְסָּה יוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי אֵין
הַפֶּרֶשׁ כָּל כֵּן וּבְהִדְרָגָה אַחַת תַּחֲשֹׁב,
וְאֹמְרוֹ אֶת קַרְסָיו וְלֹא אָמַר וְאֶת לֹמֶר

כִּי הַדְּרָגָה זוֹ שֶׁל הַקַּרְסִים אֵינָה בְּגֵדֶר
הַשְׁוָאָה עִם אֹהֶל וּמִכְסֵּהוּ, וְאָמַר וְאֶת
קַרְשָׁיו כִּי שׁוּיִים הֵם בְּגֵדֶר עִם הַקַּרְסִים,
וְאָמַר אֶת בְּרִיחָיו כִּי אֵינָם בְּגֵדֶר קִדְשֵׁת
הַקַּרְשִׁים, וְאָמַר אֶת עַמּוּדָיו שֶׁאֵינָם
בְּגֵדֶר הַבְּרִיחִים וְאָמַר וְאֶת אֲדָנָיו כִּי
שׁוּיִים בְּהִדְרָגָה עַמּוּדִים לְאֲדָנִים,
וְהַמִּשְׁכָּל עַל דְּבַר יִרְאָה כִּי הַשִּׁכְל יִכִּיר
הַהִדְרָגוֹת שֶׁהֵם כְּמוֹ שִׁכְתָּבָתִּי: תורה יב
(יב) אֶת הָאָרֶן. הַתְּחִיל הַכְּתוּב בַּמַּעְלָה
שֶׁבְּכֵלִים כְּמוֹ שֶׁהַתְּחִיל בַּמִּשְׁכָּן
בִּירִיעוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שֶׁהֵם גֵּדֶר הַקִּדְשָׁה
הַמַּעְלָה שֶׁבַּפִּיֶּת, וְאֹמְרוֹ וְאֶת בְּדָיו
יּוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי שׁוּיִים הַבְּדִים לְגֹפֹר

שֶׁל אֲרוֹן בְּקִדְשָׁה, וְלִזֶּה תִּמְצָא שֶׁצִּוָּה
הַכְּתוּב (לַעֲלֵל בִּיה ט"ו) לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ,
וְאֹמְרוֹ אֶת הַכַּפֹּרֶת כִּי לֹא שׁוּה לְקִדְשֵׁת
הָאָרוֹן, וְכֵן תִּמְצָא שֶׁלֹּא יִהְיֶה קְבוּעַ
בְּאָרוֹן וְגַם אֵין אֲזִיזָה שֶׁלֹּא לְהִסְרֹו,
וְאֹמְרוֹ וְאֶת פָּרֹכֶת הַמִּסָּךְ הַשְׁוָה הַכְּתוּב
קִדְשָׁתוֹ לְקִדְשֵׁת הַכַּפֹּרֶת שֶׁהֵם בְּגֵדֶר
אֶחָד: תורה יג
(יג) אֶת הַשֻּׁלְחָן. אֵין קִדְשֵׁת הַשֻּׁלְחָן
שׁוּה לְקִדְשֵׁת הַקּוֹדֶשׁ לוֹ, לִזֶּה אָמַר
אֶת, וְאָמַר בְּכָל פְּרָטִיו וְאֶת כִּי מִדְּרָגָה
כָּלֶם שׁוּה בְּקִדְשָׁה, וְאֶת מְנַרְת הַמָּאֹר
בְּתוֹסַפַּת וְאִ"ו לֹמֶר כִּי זוֹ קִדְשָׁתָהּ
וְקִדְשֵׁת כְּלִיָּה שׁוּיִים לְקִדְשֵׁת שֻׁלְחָן

(יד) וְאֶת־מִנְחַת הַמָּאֹר וְאֶת־כֹּלֶיהָ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֵת
יְדֵי וְאֵת מִנְחַת דְּאֶהוּי וְאֵת מִנְחַת
בּוֹצִיעָהּ וְאֵת מִשְׁחַת דְּאֶהוּתָא:
שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

כ"י • וְאֵת כֹּלֶיהָ • מְלַקְחִים וּמִחְתּוֹת. נִרְתִּיהָ •
לּוֹצִינִי"ש בְּלַע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְתִּילוֹת נִתְּנִין
בָּהֶן. וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיךְ חֲכַמֵּי־לֵב,

(טו) וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטָרֶת וְאֶת־בְּדִיו וְאֵת שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מִסַּךְ הַפֶּתַח
לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:

כ"י • מִסַּךְ הַפֶּתַח • וּלְלוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קְרָשִׁים וְלֹא יָרִיעוֹת.

(טז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לֹא אֶת־בְּדִיו וְאֶת־כֹּלֶי־כֶלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
טו וְאֵת מִדְּבַח דְּעֻלְתָּא וְאֵת סִרְדָּא דְּנִחְשָׁא
דִּילָהּ יֵת אֲרִיחֻהִי וְאֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא
וְאֵת בְּסִיסָה:

(יז) אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמּוּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת
מִסַּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:

כ"י • אֶת־עַמּוּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ • הָרִי חֲצֵר קְרוּי כָּאֵן
לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הַרְבֵּה. וְאֵת
מִסַּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר • וּלְלוֹן פְּרוּשׁ לְצַד הַמִּזְבֵּחַ
עֲשָׂרִים אַמָּה אֲמַצְעִיּוֹת שֶׁל רֹחַב הַחֲצֵר, שֶׁהִיא

(יח) אֶת־יִתְדֵי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵי הַחֲצֵר וְאֵת
מִיתְרֵיהֶם:

כ"י • יִתְדֵי • לְתַקַּע וּלְקַשֵּׁר בָּהֶם סוּפֵי הַיָּרִיעוֹת בְּאָרֶץ שֶׁלֹּא יִנּוּעוּ בְּרוּחַ. מִיתְרֵיהֶם • חֲבָלִים לְקֶשֶׁר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטישיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שלא ינועו ברוח

אֶת־יִתְדֵי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵי הַחֲצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:
יִתְדוֹת – לְתַקַּע וּלְקַשֵּׁר בָּהֶם סוּפֵי הַיָּרִיעוֹת בְּאָרֶץ שֶׁלֹּא
יִנּוּעוּ בְּרוּחַ (לה, יח. ובפירוש רש"י)

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְכָלֵיו, וְאָמַר וְאֵת מִזְבַּח הַזֹּהָב כְּמוֹ כֵּן
בְּגָדָר שְׁוֹה לְמִנְחָה וּלְשִׁלְחָן הוּא וְכָלֵיו
וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְגו' עַד מִסַּךְ הַפֶּתַח בְּכָל
פֶּרֶט אָמַר הַכְּתוּב וְאֵת לֹמֶר שֶׁכֶּלֶם
בְּגָדָר אַחַד הֵם, וְאָמַר אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה
כֵּלָא וְאָמַר לֹמֶר שְׂאִינוּ בְּגָדָר קֹדֶשֶׁת
הַקֹּדֶם וּמִקְדָּמוֹ מִכִּיחַ עָלָיו וְאָמַר וְאֵת
מִכְבַּר שֶׁהוּא בְּגָדָר עֲמוֹ, וְאָמַר אֵת בְּדִיו
שְׂאִינוּ בְּגָדָר עֲמוֹ, וְאֵת כָּל כֶּלָיו בְּגָדָר

א' עִם בְּדִיו, אֵת הַכִּיֹּר אֵינוֹ בְּגָדָר מִזְבַּח
הַנְּחֹשֶׁת, וְאֵת כַּנּוֹ בְּגָדָר א' עִם הַכִּיּוֹר,
אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֵינֶם בְּגָדָר מִזְבַּח
הָעֹלָה וְכָלֵיו, אֵת עַמּוּדָיו גָּדָר לְמִטָּה
מִהַקְלָעִים, וְאֵת אֲדָנֶיהָ וְאֵת מִסַּךְ בְּגָדָר
א' עִם עַמּוּדֶיהָ, אֵת יִתְדֵי גָדָר בְּפָנֵי
עֲצָמוֹ, וְאֵת יִתְדֵי הַחֲצֵר וְאֵת מִיתְרֵיהֶם
כֵּלָן שׁוּיִם בְּגָדָר אַחַד, אֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד
הֵם דְּבָרִים שֶׁמְכַסִּים הַקֹּדֶשׁ בְּפָרֶק

הַנְּסִיעָה וּמִדְּרָגָתָם לְמִטָּה מִמִּדְּרָגַת
יִתְדֵי וְגו', אֵת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ הֵם מִדְּרָגָה
בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְעַיֵּן מֵה שֶׁכְּתִבְתִּי בְּפָרֶשֶׁת
תְּרוּמָה (כ"ה ז) כִּי אֵין מוֹעֲלִים בְּבִגְדֵי
כְּהֻנָּה וּמוֹעֲלִין בְּכָל כֶּלֵי הַקֹּדֶשׁ, וְאֵת
בְּגָדֵי בָנָיו שׁוּיִם הֵם לְקֹדֶשֶׁת בְּגָדֵי אֶהְרֹן
אֲבִיהֶם לְזֶה חֲבָרָם כֵּנָא"ו
הַמְּחַבֵּר: תורה יד

הוא לחזק אצל התלמיד את היסודות ועיקרי הדברים, אך בדברים הנראים כטפלים אין הוא צריך להתעסק עם התלמיד, כי גם בלא זה ישאר חזק באמונתו. אך האמת אינה כן, שאם רוצה המחנך שהתלמיד "לא ינוע ברוח" ולא יפל מה"רוחות" המנשבות בעולם, עליו "לתקע ולקשר" ולחזק אצל התלמיד גם "סופי היריעות".

והינה, שצריך הוא להעמיד את התלמיד באפן שכל פרט ופרט שבו, מראשו עד רגליו, יהיו שלמים וחזקים בכל הפרטים. כי אם לא יעשה כן, אי אפשר לדעת מאיזה צד ומהיכן יפיל אותו ה"רוח". ורק כשהתלמיד שלם לגמרי "עד סופי היריעות" בתורה ומצוות, אז יוכל להיות סמוך ובטוח ש"לא ינוע ברוח", וישאר איתן וחזק באמונת ה'.

(יט) את-בגדי השרד לשרת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בניו לכהן:

יט ית לבושי שמושא לשמשא בקודשא ית לבושי קודשא לאהרן כהנא וית לבושי כנוהי לשמשא:

כ"ג בגדי השרד • לכסות הארון, והשלחן, והמזבחות, בשעת סלוק מסעות.

(כ) ויצאו כל-עדת בני-ישראל מלפני משה:

כ ונפקו כל כנשאת דבני ישראל מן קדם משה:

כא ואתו כל גבר דאתרעני לבה וכל די אשלמת רוחה יתה איתיאז ית אפרשותא קדם יי לעבדית משפן זמנא ולכל פלחנה וללבושי קודשא:

(כא) ויבאו כל-איש אשר-נשא לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את-תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל-עבדתו ולבגדי הקדש:

כב ומיתן גבריא על נשיא כל דאתרעני לבה איתיאז שירין ושכבין ועזקן ומחורף כל מן דדבה וכל גבר די ארים ארמות דהבא קדם יי:

(כב) ויבאו האנשים על-הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל-כלי זהב וכל-איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

צרכי המשכן פרוש כל הי"ג דברים שצרכין למשכן וכו' באו בעצמן בנדבה ולא הצרכו לקנות דבר מהם בכסף וזהב המוכא בתרומה וזהבן: תורה כב

(כב) ויבאו האנשים על הנשים וגו'. צריך לדעת פונת אומרו על הנשים, עוד למה כפל לומר פעם אחרת כל נדיב לב, ואולי כי יודיע הכתוב אפן נדבת לב אשר עשו אנשי החיל, כי דבר ידוע הוא שיש הדרגות באהבת הנכסים והם ד', הא' שבראשונות הם כלי תכשיטי בני ביתו של אדם וכלי הבית דברים אלו יגדל ערכם בעיני האדם מכל קנין כספו והדבר פשוט הוא, ב' הוזהב כי מכל קנינים שישנם בעולם יאהב הוזהב יותר מכלם, ג' דברים שאינם בנמצא וזולת אצלו יגדל מעלתם בעיניו יותר משעור שוים, ד' הם שאר קניני האדם כסף ושוה כסף, וסדר הכתוב בדרגות המתנדבים בעם וראשון בקדש התחיל

רוחו לשלל שאינו עושה הדבר כמו צער בנפשו, והב' הוא המתנדב יותר מיכלתו מגדל טוביות לבו, ולזה יקרא נשא לבו פרוש שהלב מנשאהו ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא לתת דבר דקר, ולזה אמר כי בישראל נמצאו ב' סוגים הנזכרים, ופתח במעלה שבשניהם ואמר כל איש אשר נשא לבו, ודקדק לומר תבת איש לשון חשיבות, וכנגד הב' אמר וכל אשר נדבה רוחו ולא אמר איש כי אינו חשוב בערך הראשון, וממציא דבר אחר יודע כי לא היו בכל המתנדבים אלא ב' הדרגות וב' לשבח שזכו בהם כלם ולא עשו הדבר בחסרון רצון הלב אלא שצדד גדול מחברו, ולזה דקדק לומר הביאו את תרומת ה' לרמוז לבחינה הנעלמת שרמוז באומרו (פסוק ה') וביאה את תרומת ה' וכמו שפרשנו שם שיכון אל המשלך ודבר זה עקרו בנדבת הלב והנה הוא:

(כ) ויצאו כל עדת בני ישראל. פרוש שיצאו כלם כאחד בזריות להביא ולא היה בהם אחד שנתעב מחברו: מלפני משה. פרוש מלפניו קדם שיתן להם רשות לעמוד מלפניו, והגם דאמרין ביומא (נג) שאין רשות לתלמיד לעמוד מלפני רבו אלא עד שיתן לו רשות, דנו ישראל כי כשאמר להם קחו מאתכם תרומה וגו' וגמר דבריו כאלו אמר להם עמדו, או אפשר כי אהבת הדבר קלקלה השורה, עוד נראה שנתכוננו להקדים לכל ילף משה ויקדים להביא כל הצרך משלו כי עשיר גדול היה וחשק גדול הוא בעשות מצות ה' לזה יצאו מלפניו פרוש על דרך אומרו (רות ד) וזאת לקנים קודם לו: תורה כא

(כא) ויבאו כל איש אשר נשא וגו'. פרוש אומרו נשא לבו ונדבה וגו', דע כי יש שתי הדרגות במתנדבים, הא' הוא המתנדב ברוח נפשו כפי יכולתו וערך ממונו, ולזה יקרא נדבה

שָׁכַתְבָּ רִשִׁי עַל "טוֹו אֶת הָעִזִּים". חָח • הוּא תִכְשִׁיט שֶׁל זָהָב עָלָל, נִתּוֹן עַל הָזָרַע, וְהוּא הַצִּמִּיד. וְכֹמֶז • כָּלִי זָהָב הוּא, נִתּוֹן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מְקוֹם לְאַשָׁה. וְרִבּוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ שֵׁם 'כּוֹמֶז', כָּאֵן מְקוֹם זִמָּה.

זִי • עַל הַנָּשִׁים • עִם הַנָּשִׁים, וְסִמּוּכִין אֲלֵיהֶם. (מֵה שֶׁהַתְּרַגּוּם הֵנִיחַ 'עַל' כְּפִשּׁוּטוֹ, מִשּׁוּם דִּלָּא מִתְּרַגֵּם: 'וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים' וְאֵתוּ גְבֵרֵיא', כְּמוֹ שֶׁמִּתְרַגֵּם לְעִיל מִינָהּ, רַק מִתְּרַגֵּם: 'וַיִּמְיֹתוּ', וְרִצָּה לֹאמַר, שֶׁהֵבִיאוּ חָח וְנָזֵם בְּעוֹדֵן עַל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ

כַּג וְכַל גְּבֵר דְּאַשְׁתִּכַּח עִמָּה תִכְלָא וְאַרְגָּוָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וְבוּץ וּמַעֲזִי וּמִשְׁכִּי דְדִכְרִי מְסַמְקִי וּמִשְׁכִּי סִסְגָּוָא אֵיתִיאוּ:

(כג) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תִּכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:

זִי • וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ • תִּכְלֶת אוֹ אֲרָגְמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי אוֹ עוֹרוֹת אֵילִים אוֹ תַּחֲשִׁים, כָּלֵם הֵבִיאוּ.

כד כָּל דְּאָרִים אַרְמוֹת כֶּסֶף וְנָחַשׁ אֵיתִיאוּ זֵת אֲפִרְשִׁיתָא קָדָם יְיָ וְכָל דִּי אֲשְׁתִּכַּח עִמָּה אָעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידֵת פִּלְחָנָא אֵיתִיאוּ:

(כד) כָּל־מִרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 217)

הַמַּעֲשִׂיּוֹת. לְעוֹמֶת זֶה, יֵשׁ עֲנָנִים, דְּגֻמַּת אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאֵת ה', שֶׁבָּהֶם יֵשׁ חִילּוּקֵי דִרְגוֹת. תִּכְלִית הַכִּנָּה הִיא שֶׁהָאֲחֻזּוֹת תְּבוֹא לִידֵי בִיטוּי גַם בְּאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יֵשׁ הַבְּדָלִים בֵּין אִישׁ לַרֵעוּהוּ. דְּהִינּוּ, שִׁיחִיָּה יִפְרַ כִּי לְמִרוֹת הַהַבְּדָלִים, כּוֹלֵם מְאֻדָּמִים וְשׁוּם לִפְנֵי הַקָּב"ה.

בְּנִדְבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, הִיָּה דְבָר וְהִיפּוּכוֹ: מִצַּד אֶחָד - כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה הֵבִיאוּ כָּפִי נִדְבַת לָבָם וְכָפִי מַה שֶׁהִיָּה בִידָם, וּמִצַּד שֵׁנִי - כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יוֹצֵא־מֵהַכֶּלֶל הַשְּׁתֵּתָפוּ בְּנִדְבָה זוֹ. מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּפִנְיִמְיוֹתָם: יֵשׁ פְּרָטִים שֶׁבָּהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוּם, כְּדֻגְמַת הַמִּצּוֹת

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְאָמְרוּ וְכָל אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים אֵלוּ אֵין לָהֶם כְּנוּי נִדְבָה, וְהִטְעַם עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרֵם ז"ל (תְּנֻחָא פ' תְּרוּמָה) כִּי צָפָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְכו', וְצָוָה וּנְטָעוּם לְצִרְכֵי הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא לֹא אָמַר אֵלָא וְכָל אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים וְגו'. הֵבִיאוּ וְדִקְדַּק לֹאמַר לְכָל מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה לְצֹדֵק דְּכִרְנוּ כִּי מִצִּיאַת עֲצֵי שִׁטִּים בִּידָם הִיָּה לְצִרְכֵי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁאֵם לֹא כֵן לֹא הִיָּה צִרְיָף לֹאמַר כֵּן, וְעוֹד הִיָּה לוֹ לְהַקְדִּים לֹאמַר הֵבִיאוּ וְאַחַר כֵּן יֹאמַר לְכָל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן אֵלָא לֹאמַר כִּי מִצִּיאוֹתָם בִּידָם הוּא לְמִלְאכַת וְגו' וְהֵם לֹא עָשׂוּ אֵלָא הִקְבָּה וְהִנִּי כְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ חֶסֶד כִּיֵּס לָהֶם וְהָבִיאוּ וְלִפִּי מֵה שֶׁהֲצַעֲנוּ יֵשׁ טַעַם נְכוּן לָמָּה אָמַר בְּכָל פֶּרֶט וּפְרָט הֵבִיאוּ וְלֹא הִסְפִּיק בְּאַחַת כִּי אֵין הִדְרָגַת הַהִקְבָּה שְׁנוֹה: תוֹרָה כַּג

הַתִּכְשִׁיטִין הוּא שֶׁהֵבִיאוּ לָה' הַכֶּפֶל, לָזֶה אָמַר כָּל כָּלִי זָהָב שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ לָהֶם כָּלִי זָהָב וְאָמְרוּ חָח וְנָזֵם שֵׁם הַמִּין, אוֹ יִרְצָה כָּל כָּלִי זָהָב לֹאמַר שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ בְּבִיתָם כָּל מִן כָּלִי זָהָב שֶׁבָּהֶם יִשְׁתַּעֲשַׁע אָדָם לָקִים אוֹמְרוּ (שִׁח"ש א') נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בָּהּ, וְאוֹלֵי כִי רָמּוּ בְּאוֹמְרוֹ עַל הַנָּשִׁים שֶׁהֵבִיאוּם עֲלֵיהֶם וּבְבוֹאָם לִפְנֵי מִשֶּׁה הוֹרִידוּ עֲדָיִם מַעֲלִיָּה וְנִתְנוּם לְתִרּוּמַת ה' חֲבֵה יִתְרָה נֹדַעַת לָהֶם כִּיֵּה לְאֻדּוֹנָהּ בְּרוּךְ הוּא, הִדְרָגָה ב' הִיא הַזָּהָב שֶׁאֵינוּ עָשׂוּ תִכְשִׁיט כְּנֶגֶד הַמִּבְיָא מִכְּחִינָה זוֹ אָמַר וְכָל אִישׁ אִשֶּׁר הִנִּיחַ תְּנוּפֶת זָהָב לָה'. ג' דְּבָרִים שֶׁאֵינִם בְּנִמְצָא כִּי הִיוּ בְּמִדְבָר וְאֵין שֵׁם בְּנִמְצָא תִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְגו'. וְכָל אִישׁ אִשֶּׁר וְגו' תִּכְלֶת וְאַרְגָּמָן אָמַר וְכָל אִישׁ אִשֶּׁר וְגו' תִּכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְגו'. ד' וְהוּא מִדְרָגָה שֶׁלְמִשְׁחָה מִכָּל בְּבִחִינַת הַקְּנִינִים כֶּסֶף וְשֹׁהַר כֶּסֶף אָמַר כָּל מִרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת וְגו',

בוֹ וְאָמַר וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים פְּרוּשׁ מֵה שֶׁעַל הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ אוֹתָם וְסִדֵּר הַכְּתוּב הַתִּכְשִׁיטִים שֶׁהֵבִיאוּ לְהִרְאוֹת חֶבֶת הַמִּתְנַדְּבִים שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִבִּיא אֵלָא דְבָר הַיּוֹתֵר מַעֲלָה וְחִבִּיב אֲצֵלֶם הֵגַם שְׁעוּמָדִים לְשִׁבְיָהּ וְלִקְלָקֵל אֵף עַל כֵּן אֶהְבָּה נִפְשָׁם חֶבֶת הַקֹּדֶשׁ מִכָּל יָקָר רָאֵתָה עֵינֶם וְהֵבִיאוּ כָּל תִּכְשִׁיטֵי נְשִׁיהֶם חָח וְנָזֵם וְטַבַּעַת וְגו', וְדִקְדַּק לֹאמַר נָדִיב לֵב דַּע כִּי יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין יִדְכֵּנוּ לְבוֹ לְנָדִיב לֵב כִּי יִדְכֵּנוּ לְבוֹ יֹאמַר עַל כָּל אִשֶּׁר יִתְנַדֵּב מִלְּבוֹ יֵנִשׁ שִׁידְכֵנוּ הִרְבָּה וְיֵנִשׁ שִׁידְכֵנוּ מוֹעֵט אֶבֶל נָדִיב לֵב יֹאמַר עַל לֵב נָדִיב, וְהוּא הִרְמוּזוּ בְּאוֹמְרוֹ אִשֶּׁר נִשְׂאוּ לְבוֹ כִּי מִי שֶׁלְבוֹ נָדִיב יִתְנַדֵּב יוֹתֵר מִהִכְלֶת וְלֹא יִקְפִיד עַל הַחֶסֶד שֶׁאִשֶּׁר יִמְצָאֵנוּ כִּי שִׁמַּח בְּנִתְנָהּ יוֹתֵר מִהַקְנִין אֲצֵל, וְאָמְרוּ כָּל כָּלִי זָהָב פְּרוּשׁ לֹא תֹאמַר כִּי לְצַד שֶׁהִיוּ לָהֶם

שיעור יומי ליום ראשון כ"ג אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת ויקהל-פקודי מז

"וְאֶהְיֶיבָהּ מִשְׁבֵּט דָּן, כֹּהֵן הַיְּהוּדִים שֶׁבִּשְׁבָּטִים מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, וְהִשְׁוֶהוּ הַמָּקוֹם לְבִצְלָאֵל לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן וְהוּא מְגִדּוּלֵי הַשְּׁבָטִים, לָקִים מֶה שֶׁנֶּאֱמָר וְלֹא נִכָּר שׁוֹעַ לִפְנֵי דָל".

רעיון זה בא לידי ביטוי הן בנדבת המשכן, כאמור, והן בעשיית המשכן בפועל, כפרוש רש"י על הכתוב בפרשה, "וְלִהְיוּתָם נֶתַן בְּלִבּוֹ, הוּא וְאֶהְיֶיבָהּ בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמוֹטֶה דָּן".

כה וְכָל אֲתָתָא חֲכִימַת לְבָא בִּידְהָא מְעֻזָּא וּמִמֶּנָּה פִּד עֲזָל יֵת תְּכֵלֵא וְיֵת אֲרֻגָּנָא יֵת צִבְעֵה זְהוּרִי וְיֵת בּוּצָא:

(כה) וְכָל־אִשָּׁה חֲכֵמַת־לֵב בִּידֶיהָ טוֹו וַיְבִיאוּ מִטָּה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאֲרֻגָּם אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 207 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שרק הנשים התעסקו בטויה

ועל־פי־זה יש לומר, דמכיון שר' האנשים חטאו בחטא העגל, לא היתה להם נאמנות שיעשו מלאכתם לשמה, ולכן לא התירו להם להתעסק בטויה (ורק אלו שבהם בחר הקב"ה שיתעסקו במלאכת המשכן, ונדאי הדבר שיעשו מלאכתם לשמה).

מהשאין־כן הנשים שלא חטאו בחטא העגל, אין טעם לומר שלא יעשו מלאכתן לשמה, ולכן התירו להן להתעסק בטויה.

וְכָל־אִשָּׁה חֲכֵמַת־לֵב בִּידֶיהָ טוֹו וַיְבִיאוּ מִטָּה (לה, כה) מצינו שהנשים טוו את התכלת והארגמן וכו' למלאכת המשכן, מהשאין־כן האנשים שרק הביאו את "התכלת והארגמן גו'" אך לא הכינו אותן בעצמם למלאכת המשכן. ויש לעין בטעם החלוק.

ויש לומר בזה: הנה מלאכת המשכן היתה צריכה להיות "לשמה" כדפירש רש"י "ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית קדשה".

כו וְכָל נִשְׂאָה דְאִתְרַעֵי לְבָהּ עֲמִהָּ בְּחִקְמָא עֲזָלָהּ יֵת מְעֻזָּא (במ"ג רפ"ו: מעוזא):

(כו) וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבָן אֶתְנָהּ בְּחִכְמָהּ טוֹו אֶת־הָעֵזִים:

כז"י טוֹו אֶת הָעֵזִים • (שבת צט) היא היתה אמונת יתרה, שמעל גבי העזים טווין אותן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך מז עמוד 456)

מכאן הוראה, שפאשר הקב"ה מעניק לאדם חושים וכשרונות מיוחדים, עליו לנצלם לעבודת ה' - לעשות מהעולם משכן ודירה לה' יתברך.

הנשים לא נצטוו לעשות את הטויה על־גבי העזים, אלא נתעוררו לכך מצד עצמן. הנשים הבינו שאם זכו לכשרון מיוחד זה מאת ה', מוטרת הדבר היא - המשכן.

כו וְכָל־נִשְׂאָה דְאִתְרַעֵי לְבָהּ עֲמִהָּ בְּחִקְמָא עֲזָלָהּ יֵת מְעֻזָּא (במ"ג רפ"ו: מעוזא):

(כו) וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן:

צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו): "וְהַמִּלֻּאִים הֵיחָדָשׁ דִּים", אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השהם וגו'. לכך התנדבו בתנפת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, ו"הנשאים" כתיב.

כז"י וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ • אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בתנפת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו נשיאים: 'יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין, אנו משלימין אותו'. כיון שהשלימו

כח וְיֵת בּוּסְמָא וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהִירוּתָא וְלִמְשָׁחָא דְרִבּוּתָא וְלִקְטֻרֶת בּוּסְמָא:

(כח) וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַפָּסִים:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(כו) וְהַנְּשָׂאִים וְגו'. לצד שבאו באחרונה נכתבו אחר מטוה העזים בחכמת נשים: תורה כח

(כט) כֹּל-אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אַתֶּם לְהָבִיא
לְכַל־הַמִּלָּאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד-מֹשֶׁה
הָבִיאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ

כט כל גבר ואשתו אשר נדב לבם אתם להביא
לכל-המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד-משה
בידא דמשה איתאו בני ישראל נדבא
קדם יי:

♦ יום שני כ"ד אדר ♦

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה:

כ"י חור • בנה של מרים היה.

ל ואמר משה לבני ישראל חזו דרבי יי
בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה:

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 212)

(ד). כלומר: הכתוב מודיע גדל יחוסו של בצלאל גם מצד
האם, שבזה מתקנים יותר ספי השנאת ה'שוע' ל'דל'. אבל
בפרשת פייתשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור הוא
מצד מעלותיו של חור המפרשות בכתוב (וברש"י).

בנה של מרים היה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר
כתב פן לעיל. ועוד, מדוע לא כתב פן בפרשת פיתשא
(לא, ב), שגם שם מיוחס בצלאל לחור. ויש לומר, שרש"י
זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק

לא ואשלים עמה רוח נבואה מן קדם יי
בחקמתא בסוכלתנו ובמדע ובכל עבדא:

(לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה בְּתוֹנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:

לב ולא לפא אימננו למעבד בדהבא ובכספא
ובנחשא:

(לב) וּלְחָשֵׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:

לג ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובנרות
אעא למעבד בכל עבדת אימננו:

(לג) וּבַחֲרֻשֶׁת אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל-מְלָאכַת מַחֲשַׁבֹּת:

לד ולא לפא יחב בלבה הוא ואהליאב בר
אחיסמך לשבטא דדן:

(לד) וּלְהוֹרֹת נָתַן בָּלְבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אַחִיסֻמָּךְ
לְמַטֵּה-דָן:

כ"י וְאַהֲלִיאֵב • משבט דן, מן הירודים | לשבטא למלאכת המשפן, והוא מגדולי השבטים,
שבשבטים, מבני השפחות. והשוהו המקום לקים מה שנאמר (איוב לד): "ולא נכר-שוע לפני-דל".

לה אשלים עמהון חפירות לבא למעבד כל
עבדת נגר ואמן וציר בתכלא ובארגונא
בצבע זהורי ובכוצא ומחי עבדי כל עבדא
ומלפי אימננו:

(לה) מִלֵּא אֹתָם חֻמַּת-לָב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכַת
חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקַם בְּתִכְלֹת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָּל-מְלָאכָה וְחָשִׁי מַחֲשַׁבֹּת:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ללמד על מעשה לחם הפנים של בית
אבטינס לא רצו וכו', והודיענו הכתוב
כי על אלו נאמר (משלי י) וְכָר צַדִּיק
לְבָרָכָה כִּי הֵיוּ מוֹרִים וּמְלַמְּדִים כָּל
הְרוּצָה: תורה לה

חקמים רבים שתהיה חקמתם בלבם
לבד שלא ידעו ללמודה, לזה אמר
וּלְהוֹרֹת נָתַן בָּלְבוֹ השקיל חקמת
הלמוד, עוד בא לשלל מה שכתוב
בפ"ג דיומא (ל"ה) של בית גרמו לא רצו

(כט) הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַה'.
התורה מעידה על כללות
ישראל שהביאו נדבת ד' פרוש דבר
הראוי לקרא נדבה: תורה ל
(לד) וּלְהוֹרֹת נָתַן וְגו'. פרוש לצד שיש

א וַעֲשֶׂה בְּצִלָּל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל גֹּבֵר חַכִּים
לְבָא דִּיהֵב יִי חֲכָמָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן
לְמַדְעָא לְמַעַבְדָּא יִתְּ כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן קוּדְשָׁא
לְכָל דִּי פִקְדָּא יִי:

ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְבָצִלָּאֵל וְלְאַהֲלִיאֵב וְלְכָל
גֹּבֵר חַכִּים לְבָא דִּיהֵב יִי חֲכָמָתָא בְּלִפְנֵי כָּל
דְּאַתְרָעִי לְפָנֵי לְמַקְרַב לְעִבְדָּתָא לְמַעַבְדָּא
יִתְּ:

ג וַיְסִיבוּ מִן קִדְמָא מֹשֶׁה יִתְּ כָּל אֶפְרָשׁוּתָא דִּי
אַתְיָאוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל לְעִבְדַת פְּלִחָן קוּדְשָׁא
לְמַעַבְדָּא יִתְּ וְאַנּוּן מִיָּתֵן לֵה עוֹד נִדְבָתָא
בְּצִפּוּר בְּצִפּוּר:

ד וַיָּאֲתֹו כָּל חַכְמֵיָא דְּעִבְדִּין יִתְּ כָּל עֲבִידַת
קוּדְשָׁא גֹבֵר גֹּבֵר מַעַבְדָּתָא דְּאַנּוּן עִבְדִּין:

ה וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימַר מִסְּגָן עֲמָא לְאַתְרָא
מִסַּת פְּלִחָנָא לְעִבְדָּתָא דְּפִקְדָּא יִי לְמַעַבְדָּא
יִתְּ:

לו (א) וַעֲשֶׂה בְּצִלָּל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת
לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-
צִוָּה יְהוָה:

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאֶל-אַהֲלִיאֵב וְאֶל
כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל
אֲשֶׁר נִשְׁאָו לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ:

(ג) וַיִּקְחֻ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר:

(ד) וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת
הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא
מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ:

נ"ט • מְדֵי הָעֲבֹדָה • יוֹתֵר מִמְּדֵי צִרְף הָעֲבֹדָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לְקַבֵּל עַל הַמּוֹכֵא בֵּית ה' מִהֲזָהָב וְכֶסֶף
וְגו' אֵלָּא עַל הַמּוֹכֵא עֲשׂוּי מְלָאכָה
שֶׁהוּא דָּבָר שְׂאִין צָרָךְ בּוֹ גַם עוֹמֵד
לְהַתְקַלְקֵל כָּל שֵׁשׁ דֵּי מַחְסוֹר, וְהוּא
אוֹמְרוֹ מִרְבִּים וְגו' מִדֵּי הָעֲבֹדָה
לְמְלָאכָה פְּרוּשׁ מִרְבִּים לְהֵבִיא יוֹתֵר
מִשְׁעוֹר הָעֲבֹדָה הַצְרִיכָה לְמְלָאכָה
אֲשֶׁר צִוָּה ה' הָא לְמִדְתָּ שְׁעַל פְּרָטִי
הָעֲבֹדָה הַקִּפְדִּי, וְהַעֲד לְדַבְּרָנוּ מֵאֲמֹר
הַכְּרוּ אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְיֻמַּת
הַקֹּדֶשׁ, וְאוֹמְרוֹ וַיִּכְלָא הָעָם מוֹהֲבִיא וְלֹא
אָמַר מַעֲשׂוֹת כִּי יֹאמַר הַכְּתוּב דְּבָר
שֶׁהִכָּר לְחֻקִּים הַעוֹשִׂים בְּמְלָאכָה וְהִיא
הַהֲבָא: תוֹרָה ו

מוֹכֵן כִּי בְיוֹם אֶחָד הִכִּינוּ כָּל כְּלֵי
אֲמֻנָת: תוֹרָה ב
(ג) וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד וְגו'. פְּרוּשׁ
מִדְּבָרִים הַנַּעֲשִׂית בְּהֵם מְלָאכָה כְּמוֹ
שֶׁתֹּאמַר מִטְּוָה שֶׁל תְּכַלֵּת וְגו' וְשֶׁל עֲזִים
וְכָל הַפְּרָטִים אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂנָּה בְּיָדִים וְזֶה
סִבַּת עֲבָתָם שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ עַד אַחֵר יוֹם
אוּ יוֹמִים כִּי עֲסוּקִים הָיוּ וּמִבִּיאִים
לְמַלְאכָתָם יוֹם יוֹם, אֲבָל נִדְבַת מִמּוֹן
הַצְרִיכָה כְּבָר הֵבִיאוּ בְיוֹם רֵאשׁוֹן בַּפֶּעַם
אַחַת: תוֹרָה ד
(ה) מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא. קֶשֶׁה וְכִי רַע
הַדְּבָר שֶׁיִּהְיֶה בֵּית אֱלֹהֵינוּ בְּאוֹצְרוֹת
וְהֵב לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, אֲבָן לֹא בָּאוּ

(א) וַעֲשֶׂה בְּצִלָּל וְגו' אֶת כָּל מְלָאכֶת
וְגו'. קֶשֶׁה וְהֵלֵא אֶפְלוֹ לְקִיחַת
הַנִּדְבָּה עֲדִין לֹא לָקַח לַעֲשׂוֹת וְאִיךְ
יִצְדַּק לוֹמַר וַעֲשֶׂה וְגו', אֲבָן הַכּוֹנֵה הִיא
שֶׁהִכִּין כְּלֵי אֲמֻנָת הַצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת
בְּהֵם כָּל פְּרָטִי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה'
לַעֲשׂוֹת כִּי צְרִיכִין כְּמָה פְּרָטִי כְּלֵי
אֲמֻנָת, וְזֶה שְׁעוֹר הַכְּתוּב וַעֲשֶׂה
בְּצִלָּל וְגו' אֶת כָּל מְלָאכֶת פְּרוּשׁ
כְּלִים שֶׁהֵם מְלָאכֶת מַעֲשֶׂה עֲבֹדַת
הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּי יֵשׁ עֲבֹדַת
הַמַּתְכוּת וְעֲבֹדַת כְּלֵי הַעֵץ וְעֲבֹדַת
הָאֲבָנִים וְהָאֲרִיגָה, וְצֹא וְלָמַד מִה
שֶׁאָמְרוּ ז"ל (שָׁבַת מ"ט) כִּי הֵם מְלָאכֹת
כָּל הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וּמִהַנְשָׁמֵעַ מִהַכְּתוּבִים

וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ
וְאִשָּׁה אֲלֵי־עֲשׂוֹעוֹד מְלֹאכָה לְתוֹרַמַת הַקֹּדֶשׁ
וַיִּבְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:

(ו) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ
וְאִשָּׁה אֲלֵי־עֲשׂוֹעוֹד מְלֹאכָה לְתוֹרַמַת הַקֹּדֶשׁ
וַיִּבְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:

כ"ד"י • וַיִּבְלֹא • לְשׁוֹן מְנִיעָה.

וַיַּעֲבִדְתָּ הֵנּוּ מִסֵּת לְכָל עֲבֹדְתָא לְמַעַבְד
יְתָה וִיתְרָת:

(ז) וַהֲמִלֹּאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל־הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ׀

כמו (לעיל ח): "וַהֲכַבֵּד אֶת לְבוֹ", (מלכים ב ג):
"וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב".

כ"ד"י • וַהֲמִלֹּאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל־הַמְּלֹאכָה •
וּמִלֹּאכַת הַהִבָּה הִיְתָה דִּים שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּשְׁכָּן, לְכָל
הַמְּלֹאכָה שֶׁל מִשְׁכָּן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וּלְהוֹתֵר.

ח וַעֲבָדוּ כָל חֲכִימֵי לֵבָא בְּעֲבָדֵי עֲבֹדְתָא יְתָה
מִשְׁכָּנָא עֲשֵׂי רִיעָן דְּבוּז שְׁזִיר וְתַקְלָא
וְאַרְגָּוָנָא וַיִּבְכַּע זְהוּרִי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבֵד
אֶמֶן עֲבַד יְתָהוֹן:

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בְּעֲשֵׂי הַמְּלֹאכָה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂי רִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַבְלֹת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְּרָכִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עֲשֵׂה אֹתָם:

ט אַרְכָּא דִּירִיעַתָּא חָדָא עֲסָרִין וְתַמְנִיא אֲמִין
וּפּוֹתִיא אַרְבַּע אֲמִין דִּירִיעַתָּא חָדָא מִשְׁחָתָא
חָדָא לְכָל דִּירִיעַתָּא:

(ט) אֲרֹךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה
וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת
לְכָל־הִירִיעֹת:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

חֲכָם לֵב בְּעֲשֵׂי וְגו'. אולי שִׁירְמו
שְׂבָאֲמַצְעוֹת עֲשִׂיתָם הַמְּלֹאכָה
וּבִסְבָּתָהּ נַעֲשׂוּ חֲכָמֵי לֵב:
וַיַּעֲשׂוּ וְגו'. טעם אֲשֶׁר הִזְכִּיר הַכְּתוּב
כָּל הַפְּרָטִים וְלֹא הִסְפִּיק לומר
וַיַּעֲשׂ כֹּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרִים ז"ל (בד פ"ז) בְּכָפֶל פְּרִשֶׁת
אֲלֵי־עֹד עֲבַד אֲבָרְהָם כִּי מִתּוֹךְ שְׁחִבִּיבָה
עָלָיו כְּתֻבָּה ב' פְּעָמִים, וְכֵמוֹ כֵּן גָּלָה
הַכְּתוּב בְּעֵנֶן מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן כִּי חֲבִיב
עָלָיו וְלִזְוֶה נִכְתָּב ב' פְּעָמִים: תורה ט

(ח) עַל צִלְעַת הָאָרֶץ, ג' פְּעָמִים נִזְכָּר
הָאָרֶץ בְּפָרָשָׁה זוֹ כִּנְגָד ג' אַרְבּוֹנוֹת
שַׁעֲשֵׂה בְּצִלָּל כְּאוֹמְרִים ז"ל (ויקרא

ע"ב: תורה ו

(ח) מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו. אולי שִׁיבֹן לומר
שֶׁלֹּא עָשָׂה הַכִּפְתָּת שָׁוֶה וְהָיָה מִכָּה
בְּקָרְנָס בְּכָל רֹחַב הַכִּפְתָּת וְכו', אֲלָא
בְּשַׁעַת הַהִתְכָּה הִתִּיף בְּמִקוֹם רֹחַב
כְּשֶׁעוֹר הַכִּפְתָּת וְכָב' קְצוֹתָיו הִרְבָּה וְהָב
שַׁעוֹר שִׁסְפִּיק לְכְּרוּבִים וְכֵה וְיִדְק
אוֹמְרוֹ מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו: תורה ט

וְהַדֶּרֶךְ וְהַמְּלֹאכָה שֶׁהִבִּיאוּ הִיְתָה דִּים
לֹא חָסַר וְלֹא יוֹתֵר הֵגַם שֶׁהִיְתָה יוֹתֵר
כְּפִי הָאֶמֶת וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהוֹתֵר כִּי
נַעֲשֶׂה נִס וְלֹא הוֹתֵר: תורה ח
(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכָם לֵב. פְּרוּשׁ הֵגַם
שֶׁהַעוֹשִׂים רַבִּים הֵם אֵף עַל פִּי כֵן
הִיְתָה הַמְּלֹאכָה נַעֲשִׂית כְּאֵלוֹ עֲשֵׂאָה
אֲדָם אֶחָד, וְהַכְּנֶה בְּנֵה כִּי כְּשִׁיעֲשׂוֹ אֶת
הַמְּלֹאכָה רַבִּים עַל כָּל פְּנִים וְשִׁתְנָה
תֵּאָר מְלֹאכַת זֶה מִזֶּה וְלֹא תִדְמָה
לְמִלֹּאכָה שִׁיעֲשֶׂנָה בְּלֹה אֶמֶן אֶחָד,
וְהַשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב כִּי מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן
שִׁלְמָה הִיְתָה גַם בְּכִינָה זוֹ כִּי הַפּוֹתָן
חֲכָמָה בְּהִמָּה הַשּׁוּה אוֹתָם בְּהַתְּבוּנוֹת
הַחֲכָמָה שָׁוֶה וְדוֹמִים בְּלֹם לֵאשׁ אֶחָד,
וְלִדְרֹךְ זֶה יִתְיַשֵּׁב טַעַם אוֹמְרוֹ בְּכָל פְּרָטִי
הַמַּעֲשִׂים לְשׁוֹן יָחִיד וְלֹא פֶּרֶשׁ מִי הוּא
וּפְשִׁיטָא שְׁאִינוֹ חוֹזֵר עַל בְּצִלָּל כִּי לֹא
הוּא עֲשֵׂה הַכָּל וְהַעֲד הַנֶּאֱמָן (לִקְטָן ל"א)
וַיַּעֲשׂ בְּצִלָּל אֶת הָאָרֶץ, אֲלָא יִכְנֹן אֵל
עוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה וְהַזְכִּירָם בְּלִשׁוֹן יָחִיד
לְטַעַם שְׁכִתְּבָתִּי:

(ז) דִּים וְגו' וְהוֹתֵר. הֵם ב' דְּבָרִים
הַפְּכִיִּים אִם דִּים אֵינוֹ הוֹתֵר וְאִם
הוֹתֵר אֵינוֹ דִּים, וְכָאֵן אֵין מְקוֹם לוֹמַר
לֹא זוֹ אֵף זוֹ לְצַד שְׁשִׁנְיָהֶם סוּג אֶחָד
וּבְחִינָה אֶחָת וְאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת סוּג
אֶחָד ב' סוּגִים כִּי יֵשׁ בְּנִשְׁמַע הַכְּשִׁיחַ,
וְעוֹד לֹא הָיָה צְרִיף לוֹמַר דִּים אֲלָא
וְהַמְּלֹאכָה הִיְתָה הוֹתֵר לְכָל הַמְּלֹאכָה,
וְעוֹד כָּל הַכְּתוּב מִיְתֵר שְׁהָרִי אִמֹר
לְמַעַל מִרְבִּים הָעָם לְהִבִּיא מִדִּי
הַעֲבָדָה לְמִלֹּאכָה וּפְשִׁיטָא שֶׁלֹּא אִמֹר
כֵּן עַד שֶׁשָּׁעֲרוּ וְמָה צָרָךְ עוֹד לוֹמַר
וְהַמְּלֹאכָה וְגו'. וְאוֹלֵי שִׁישְׁמִיעֵנוּ
הַכְּתוּב חֲפַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִינֵי הַמְּקוֹם
כִּי לְצַד שֶׁהִבִּיאוּ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִשְׁעוֹר
הַצְרִיף חֵשׁ ה' לְכַבּוֹד כָּל אִישׁ שִׁטְרָחוּ
וְהִבִּיאוּ וְנִכְנַס כָּל הַמוֹבָא בֵּית ה'
בְּמִלֹּאכַת הַמִּשְׁכָּן, וְזֶה שַׁעוֹר הַכְּתוּב
וְהַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת בְּמִשְׁכָּן
הִסְפִּיקָה לְהִכְנֵס בְּתוֹכָהּ כָּל הַמְּלֹאכָה
שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵגַם שֶׁהוֹתֵר פְּרוּשׁ
שֶׁהָיָה יוֹתֵר מִהַצְרִיף הִסְפִּיק הַמְּקַבֵּל
לְקַבֵּל יוֹתֵר מִשְׁעוֹרוֹ עַל יְדֵי נִס. אוֹ עַל

(י) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת וְחֲמִשׁ יְרִיעַת חֹבֶר אַחַת אֶל־אַחַת:

י ולפף ית חמש יריעין חדא עם חדא וחמש יריעין לפף חדא עם חדא:

(יא) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאַחַת מִקְצֵה בַּמַּחְבֵּרַת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִית:

יא ועבד ענובין דתכלא על ספתא דיריעתא חדא מסטרא בית לופי כן עבד בספתא דיריעתא בסטרא בית לופי תנייתא:

(יב) חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאַחַת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אַחַת אֶל־אַחַת:

יב חמשים ענובין עבד ביריעתא חדא וחמשים ענובין עבד בסטרא דיריעתא דבית לופי תנייתא מכונן ענובין חדא לקבל חדא:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְסֵי זָהָב וַיַּחֲבֹר אֶת־הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת בִּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ

יג ועבד חמשים פורפין דדקב ולפף ית יריעתא חדא עם חדא בפורפין והוה משכנא חד:

(יד) וַיַּעַשׂ יְרִיעַת עֹזִים לְאַהֲל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתִי עֲשֶׂרָה יְרִיעַת עָשָׂה אֹתָם:

יד ועבד יריעין דמעזי לפרסא על משכנא חד עשר יריעין עבד דתהן:

(טו) אַרְבֵּי הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלִשִׁים בָּאֶמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאַחַת מִדֶּה אַחַת לְעֲשָׂתִי עֲשֶׂרָה יְרִיעֹת:

טו ארבע דיריעתא חדא תלתין באמין וארבע אמין פותיא דיריעתא חדא משותפתא חדא לחד עשר יריעין:

(טז) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:

טז ולפף ית חמש יריעין לחוד וית שש יריעין לחוד:

(יז) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשְּׁנִית:

יז ועבד ענובין חמשים על ספתא דיריעתא בסטרא בית לופי וחמשים ענובין עבד על ספתא דיריעתא דבית לופי תנייתא:

(יח) וַיַּעַשׂ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחֹבֶר אֶת־הָאֹהֶל לָהִיט אֶחָד:

יח ועבד פורפין דנחשא חמשים ללפפא ית משכנא למהוי חד:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

במנורה אלא של זקב. או על זה הדרך מנורת זקב ולא מנורת שאר מתכות והגם שהקשרתים לה, ודקדוק זה אין שייכות להודיע במעשה אלא הודיע שקיים מצות ה' ועשאה זקב וזקבן: תורה יח

המנורה באה גם מהמתכות דכתיב תיעשה לרבות, לזה אמר ה' מנרת זקב לומר כי מה שהתיר ברבוי תיעשה אינו אלא לדורות אבל במשכן מעבד להיות זקב, ולזה הסמיק מנרת זקב בלא הפסקה לומר שאין מעשיר

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֹרָה וְגו'. תמצא בכל המעשה שידיק לשון המעשה כלשון המצוה וצריך לדעת למה שנה במנורה שבמצוה אמר מנרת זקב וכאן אמר את המנורה. ואולי כי לפי מה שאמרו ז"ל בהקדמת רבה (מנחות כ"ח) כי

יט ועבד חופאָה לַמִּשְׁכָּנָא מִשְׁכֵּי דְדַכְרֵי
מִסְמְקֵי וְחֻפְאָה מִשְׁכֵּי דְסִסְגוֹנָא מְלַעְלָא:

(יט) וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵ עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים מְלֻמְעָלָה: ס

כ ועבד ית דפניא לַמִּשְׁכָּנָא דְאָעִי שְׁטִין
קִימִין:

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:

כא עשר אַמִּין אַרְבָּא דְדָפָא וְאִמְתָּא וּפְלָגוֹת
אִמְתָּא פּוֹתִינֵי דְדָפָא חָד:

(כא) עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְבֶּה הַקֶּרֶשׁ וְאִמּוֹה וְחֲצֵי הָאִמּוֹה
רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כב תַּרְתִּין צִירִין לְדָפָא חַד מִשְׁלָבִין חָדָא
לְקַבֵּל חָדָא בֵּן עֶבֶד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:

(כב) שְׁתֵּי יָדַת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשַׁלֶּכֶת אַחַת אֶל־
אַחַת בֵּן עֲשֵׂה לְכָל קֶרֶשִׁי הַמִּשְׁכָּן:

כג ועבד ית דפניא לַמִּשְׁכָּנָא עֲסָרִין דְּפִין
לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשִׁים
לְפָאֵת נֹגֵב תִּימָנָה:

כד וְאַרְבַּעִין סְמָכִין דְּכֶסֶף עֶבֶד תַּחוֹת עֲסָרִין
דְּפִין תַּרְיִן סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא חַד לְתַרְיִן
צִירוּהֵי וְתַרְיִן סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא חַד לְתַרְיִן
צִירוּהֵי:

(כד) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עֲשֵׂה תַּחַת עֶשְׂרִים
הַקֶּרֶשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי
יָדָתָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי
יָדָתָיו:

כה וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָתָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶבֶד
עֲסָרִין דְּפִין:

(כה) וּלְצֹלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפָאֵת צָפוֹן עֲשֵׂה
עֶשְׂרִים קֶרֶשִׁים:

כו וְאַרְבַּעִין סְמָכִיהוּן דְּכֶסֶף תַּרְיִן סְמָכִין
תַּחוֹת דָּפָא חַד וְתַרְיִן סְמָכִין תַּחוֹת דָּפָא
חָד:

(כו) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כז וְלִסְפֵּי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא עֶבֶד שְׁתָּא דְּפִין:

(כז) וּלְיָרֵכְתִּי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה עֲשֵׂה שְׁנֵה קֶרֶשִׁים:

כח וְתַרְיִן דְּפִין עֶבֶד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא
בְּסוֹפִיהוּן:

(כח) וְשְׁנֵי קֶרֶשִׁים עֲשֵׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן
בְּיָרֵכְתִּים:

כט וְהָיוּ מְכוּנִין מְלֻרַע וְכַחְדָּא הָיוּ מְכוּנִין עַל
רִישָׁה לְעִזְקָתָא חָדָא בֵּן עֶבֶד לְתַרְוִיהוּן
לְתַרְיִן זָוִין:

(כט) וְהָיוּ תּוֹאמִם מְלֻמְטָה וְיַחְדּוֹ יִהְיוּ תַּמִּים אֶל־
רִאשׁוֹ אֶל־הַטַּפָּעַת הָאֶחָת בֵּן עֲשֵׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי
הַמִּקְצַעַת:

ל וְהָיוּ תַּמְנִיָּא דְּפִין וְסְמָכִיהוּן דְּכֶסֶף שְׁתָּא
עֶשֶׂר סְמָכִין תַּרְיִן סְמָכִין תַּרְיִן סְמָכִין תַּחוֹת
דָּפָא חָד:

(ל) וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף עֲשֵׂה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֹלַע־
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

(לב) וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צֹלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית
וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָּה:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתֵּיכָן לְבָרֶחַ בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים
מִן־הַקָּצָה אֶל־הַקָּצָה:

(לד) וְאֶת־הַקַּרְשִׁים צָפָה וָזָהָב וְאֶת־טַבַּעְתָּם עָשָׂה
וָזָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם וַיִּצֹף אֶת־הַבְּרִיחִים וָזָהָב:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עֲמוּדֵי שֹׁטִים וַיִּצָּפֵם וָזָהָב
וַיֹּהֶם וָזָהָב וַיִּצֹק לָהֶם אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

(לז) וַיַּעַשׂ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רָקִים:

(לח) וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וַיֹּהֶם וַצָּפָה
רָאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁקֵיהֶם וָזָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה
נֶחֱשֶׁת: פ

(א) וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים
וַחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאֲמָה וַחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאֲמָה וַחֲצֵי קָמָתוֹ:

כז"א וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל • לְפִי שְׁנָתָן נִפְשׁוּ עַל הַמְּלָאכָה יוֹתֵר מִשְׁאָר חֲכָמִים, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 163)

לְפִי שְׁנָתָן נִפְשׁוּ עַל הַמְּלָאכָה .. נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ (רש"י לז),
(א) יש לשאל, מדוע אינו מפרש בפשוטו, שבצלאל עשה את
הארון לבדו. ויש לומר, דהנה מלאכת הארון כללה גם את

(ב) וַיִּצְפְּהוּ וָזָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר
וָזָהָב סָבִיב:

בִּנְחָפָהי דְּהַב דְּכִי מְגוּ וּמִקְרָא וְעַבְדֵי לָהּ
דִּיר דְּדִהַב סְחֹר סְחֹר:

ג וְאֶמִידָּהּ לָהּ אַרְבַּע עֶזְרָן דְּדָהָב עַל אַרְבַּע
זִזְתָּהּ וְתַרְמִין עֶזְרָן עַל סִטְרָה חַד וְתַרְמִין
עֶזְרָן עַל סִטְרָה תְּנִיחָא:

(ג) וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו
וַיִּשְׁתִּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וַיִּשְׁתִּי טַבַּעֹת
עַל־צִלְעוֹ הַשְּׁנִית:

ד וַעֲבַד אֲרִיחִי דְאֻנְיָ שְׁטִין וְחָפָא יְתֵהוּן
דְּדָהָב:

(ד) וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:

ה וְאֶעַל יָת אֲרִיחָא בַּעֲזָקְתָּא עַל סִטְרֵי
אֲרֻנָּא לְמַשֵּׁל יָת אֲרֻנָּא:

(ה) וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֶן
לְשֹׂאת אֶת־הָאָרֶן:

ו וַעֲבַד כַּפְתָּא דְּהָב דְּכִי תַרְמִין אֲמִין
וּפְלָגָא אַרְבַּח וְאֶמֶתָא וּפְלָגָא פְתִיחָא:

(ו) וַיַּעַשׂ כַּפֹּת זָהָב טָהוֹר אֲמֹתַיִם וַחֲצִי אַרְפֵּה
וְאֵמָה וַחֲצִי רַחְבָּה:

ז וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוֹבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יְתֵהוּן
מִתַּרְיִן סִטְרֵי כַּפְתָּא:

(ז) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרוֹבִים זָהָב מְקֻשָּׁה עֲשֵׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קְצוֹת הַכַּפֹּת:

ח כְּרוֹבָא חַד מְסֻטָּא מְכָא וּכְרוֹבָא חַד
מְסֻטָּא מְכָא מִן כַּפְתָּא עֲבַד יָת כְּרוֹבָא
מִתַּרְיִן סִטְרֵיהִי:

(ח) כְּרוֹב אֶחָד מְקֻצָּה מִזֶּה וּכְרוֹב־אֶחָד מְקֻצָּה מִזֶּה
מִן־הַכַּפֹּת עֲשֵׂה אֶת־הַכְּרוֹבִים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו:

ט וְהוּוּ כְּרוֹבָא פְּרִיסָן גְּדַפְיָהוּן לַעֲלֹא נָטְלִין
בְּגַדְפִּיָּהוּן עַל כַּפְתָּא וְאֶפִּיָּהוּן חַד לְקַבֵּל
חַד לְקַבֵּל כַּפְתָּא הוּוּ אִפִּי כְּרוֹבָא:

(ט) וַיְהִיו הַכְּרוֹבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סִכְכִּים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּת וּפָנִיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֹּת הָיוּ פָּנֵי הַכְּרוֹבִים: פ

י וַעֲבַד יָת פְּתוּרָא דְאֻנְיָ שְׁטִין תַּרְמִין אֲמִין
אֲרַבָּה וְאֶמֶתָא פְתִיחָא וְאֶמֶתָא וּפְלָגָא רֹמָה:

(י) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלָחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אַרְבֹּ
וְאֵמָה רַחְבּוֹ וְאֵמָה וַחֲצִי קֶמֶתוֹ:

יא וְחָפָא יְתֵה זָהָב דְּכִי וַעֲבַד לֵה דִיר דְּדָהָב
סְחֹר סְחֹר:

(יא) וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

יב וַעֲבַד לֵה גְדַנְפָא רֹמָה פּוֹשְׁכָא סְחֹר
סְחֹר וַעֲבַד דִיר דְּדָהָב לְגַדְנָפָה סְחֹר
סְחֹר:

(יב) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב
לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:

יג וְאֶמִידָּהּ לָהּ אַרְבַּע עֶזְרָן דְּדָהָב וַיְהִי יָת
עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זִזְתָּא דִּי לְאַרְבַּע
רַגְלֵיהִי:

(יג) וַיִּצָּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֹת עַל
אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:

יד לְקַבֵּל גְּדַנְפָא הוּוּ עֲזָקְתָּא אֶתְרָא
לְאַרְיִחָא לְמַשֵּׁל יָת פְּתוּרָא:

(יד) לְעֹמֶת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֹת בְּתִים לַבָּדִים
לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלָחַן:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ה אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - לז - פרשת ויקהל-פקודי

נה

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

טו וַעֲבַד ית מַנְיָא דְכִי נְגִיד עֲבַד ית מַנְיָא שִׁידָה וְקִנָּה פְלִידָה חֲזוּרָהָ וְתִתְּהוּן דְּהָבָא לְמַטְל ית פְּתוּרָא:

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרָתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מִנְקֵיתָיו וְאֶת־הַקְּשֹׁת אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

טז וַעֲבַד ית מַנְיָא דִּי עַל פְּתוּרָא ית מְגִיסוּהִי וְיִת בְּזִיבּוּהִי וְיִת מְכִילָתָהּ וְיִת קְשׁוּתָא דִּי יתְנַסֵּף בָּהֶן דְּהָב דְּכִי:

♦ יום שלישי כ"ה אדר ♦

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשֶׂה אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה הָיוּ:

יז וַעֲבַד ית מַנְיָא דְּהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשֶׂה אֶת מַנְיָא שִׁידָה וְקִנָּה פְלִידָה חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִמָּנָה הָיוּ:

(יח) וְשִׁשָּׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצְדֶּה הָאֶחָד וְשִׁלְשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצְדֶּה הַשֵּׁנִי:

יח וְשִׁשָּׁה קָנִין נִפְקִין מִסְטְרָהָ תְּלָתָא קָנֵי מַנְיָא מִסְטְרָה חַד וְתְּלָתָא קָנֵי מַנְיָא מִסְטְרָה תְּנִינָא:

(יט) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפָרַח וְשִׁלְשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה אֶחָד כַּפְתֹּר וּפָרַח בֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:

יט וְתְּלָתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתְּלָתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנָּא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן בֶּן לְשִׁשָּׁה קָנִין דְּנִפְקִין מִן מַנְיָא:

(כ) וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעַה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:

כ וּבַמַּנְיָא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ:

(כא) וּכְפֹתֹר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה וּכְפֹתֹר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה וּכְפֹתֹר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמָּנָה:

כא וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין מִמָּנָה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין מִמָּנָה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קָנִין מִמָּנָה לְשִׁשָּׁה קָנִין דְּנִפְקִין מִמָּנָה:

(כב) כַּפְתֹּרֶיהֶם וּקְנָתָם מִמָּנָה הָיוּ כָּלָה מְקֻשָּׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:

כב חֲזוּרִיהוּן וְקִנְיָהוּן מִמָּנָה הָיוּ כָּלָה נְגִידָא חֲדָא דְּהָב דְּכִי:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־נֹרְתֶיהָ שְׁבָעָה וּמִלְּקָחֶיהָ וּמִחֲתָתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:

כג וַעֲבַד ית בּוֹצִינָהָ שְׁבַעָא וּמִלְּקָחָהָ וּמִחֲתָתָהָ זָהָב דְּכִי:

(כד) כָּפַר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלִיָּהּ: פ

כד כְּכָרָא דְּהָב דְּכִי עֲבַד יתָהּ וְיִת כָּל מְנָהָ:

כה וַעֲבַד יְת מִדְּבַחַת דְּקִטְרַת בּוֹסְמִיָּא דְאָעִי
שְׁטִין אִמְתָּא אֲרָבָה וְאִמְתָּא פְתִיָּה מְרַבַּע
וְתַרְתִּין אִמִּין רִמְמָה מְנָה הוּוּ קִרְנִיָּהּ:

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה
אַרְבֹּ' וְאֲמָה רָחֵב רְבֹועַ וְאֲמָתִים קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ
קִרְנָתָיו:

כו וַיַּחֲפֹא יְתָה דְּהִב דְּכִי יְת אֲגָרָה וְיְת
פְּתִלֹּהִי סַחֲוֹר סַחֲוֹר וְיְת קִרְנִיָּהּ וַעֲבַד לָהּ
דִּיר דְּדִהִב סַחֲוֹר סַחֲוֹר:

(כו) וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירָתָיו
סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

כז וְתַרְתִּין עֲזָזוֹן דְּדִהִב עֲבַד לָהּ מְלָרַע
לְדִירָהּ עַל תַּרְתִּין זִוְיָתָה עַל תַּרְתִּין סְטִרְוִיָּה
לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא לְמִטְל יְתָה בְּהוּן:

(כז) וַשִּׁתִּי טַבְעִית זָהָב עָשָׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזִוְיָ עַל
שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת
אֹתוֹ בָּהֶם:

כח וַעֲבַד יְת אֲרִיחְיָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפֹא
יְתֵהוּן דְּהִבָּא:

(כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב:

כט וַעֲבַד יְת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא קוּדְשָׁא וְיְת
קִטְרַת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבֵד בּוֹסְמִנּוּ:

(כט) וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרַת
הַפָּסִים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: ם

♦ יום רביעי כ"ו אדר ♦

א וַעֲבַד יְת מִדְּבַחַת דְּעִלְתָּא דְאָעִי שְׁטִין
חֲמֵשׁ אִמִּין אֲרָבָה וְחֲמֵשׁ אִמִּין פְּתִיָּה מְרַבַּע
וְתִלְתָּא אִמִּין רִמְמָה:

לח (א) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ
אַמּוֹת אַרְבֹּ' וְחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ וְשֵׁלֶשׁ
אַמּוֹת קָמָתוֹ:

ב וַעֲבַד קִרְנִיָּהּ עַל אֲרַבַּע זִוְיָתָה מְנָה הוּוּ
קִרְנִיָּהּ וַחֲפֹא יְתָה נְחֹשָׁא:

(ב) וַיַּעַשׂ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ
קִרְנָתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

ג וַעֲבַד יְת כָּל מְנִי מִדְּבַחַת יְת פִּסְכָּתְרוּתָא
וְיְת מְגוּרְפִיתָא וְיְת מְזֻרְקָתָא יְת צְנוּרִיתָא
וְיְת מַחְתָּנָתָא כָּל מְנִיָּה עֲבַד נְחֹשָׁא:

(ג) וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקָת אֶת־הַמְּזֻלָּגָת וְאֶת־הַמַּחְתָּת
כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

ד וַעֲבַד לְמִדְּבַחַת סִרְדָּא עוֹבֵד מְצִדְתָּא
דְּנְחֹשָׁא תַחוּת סוּבְבָה מְלָרַע עַד פְּלָגָה:

(ד) וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רִשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת
כַּרְכַּבּוֹ מִלְמָטָה עַד־חֲצִיו:

(ה) וַיֵּצֶק אֶרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבָּדִים:

(ו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם נְחֹשֶׁת:

(ז) וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבָּעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחַת עֹשֶׂה אֹתוֹ: ׀

מ"ו • נָכוֹב לְחַת • 'נָכוֹב' הוּא חֲלוּל, וְכֵן (ירמיה נב): "וַיַּעֲבִי אֶרְבַּע אֲצָבָעוֹת נָכוֹב". נָכוֹב לְחַת.

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַפִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצָּבָאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ׀

מ"ז • בְּמִרְאֵת הַצָּבָאֹת • בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ בִידָן מִרְאֹת שְׂרֹאוֹת בָּהֶן כְּשֶׁהֵן מִתְקַשְׁטוֹת, וְאֵף אוֹתָן לֹא עָבְדוּ מִלְּהִבֵּא לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהָיָה מוֹאֵס מִלִּישׁוֹן בָּהֶן מִפְּנֵי שִׁעְשׁוּיִים לִיצֵר הָרָע. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'קָבֵל, כִּי אֵלֹהִי חִבִּיבִין עָלַי מִן הַכֹּל, שֶׁעַל-יְדֵיהֶם הִעֲמִידוּ הַנָּשִׁים צָבָאוֹת רַבּוֹת בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁהָיוּ בַּעֲלֵיהֶן יָגָעִים בַּעֲבוּדַת פָּרָד, הָיוּ הוֹלְכוֹת וּמוֹלִיכוֹת לָהֶם מֵאֵכָל וּמִשְ�תֶּה וּמֵאֲכִילוֹת אוֹתָם, וְנוֹטְלוֹת הַמִּרְאֹת וְכָל אֶחָת רוֹאֶה עֲצָמָה עִם בַּעֲלָהּ בְּמִרְאֶה וּמִשְׁדָּלְתוֹ בְּדָבָרִים, לוֹמֵר: אֲנִי נָאָה מִמֶּךָ, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ מִבִּיאוֹת לְבַעֲלִיהֶן לִידֵי תַּאֲוָה, וְנִזְקָקוֹת לָהֶם וּמִתַּעֲבֻרוֹת וְיוֹלָדוֹת שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"ש ח):

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (פ' ויקהל, פרשת שקלים, מ"ח א' יד"א, ש"ט תשי"ט)
הַתּוֹרָה, וְזֶה מְרוֹמָז גַּם כֵּן בְּתִיבַת "נְחֹשֶׁת", רֵאשִׁי-תִיבוֹת "נוֹבְלוֹת חֻקָּמָה שֶׁלְמַעֲלָה תּוֹרָה".

(ט) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָה נֶגֶב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֹמָה:

(י) עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשָׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(יא) וּלְפֶאֱתָה צָפוֹן מֵאָה בָּאֹמָה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשָׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

וַיַּעֲבֹד יֵת אֲרִיחָא דְאֵעֵי שְׁטִין וְחֶפְא יִתְהוֹן נְחֹשֶׁת:

וְאֵעֵיל יֵת אֲרִיחָא בְּעֻזְקָתָא עַל סְטְרֵי מִדְּבָקָא לְמִטְל יִתְה בְּהוֹן חֲלִיל לְיוֹחִין עֲבֹד יִתְה:

הַלּוּחוֹת שֶׁל עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל רוּחַ, וְהַחֲלָל בְּאֻמָּצָה.

ח וַיַּעֲבֹד יֵת פִּיּוֹרָא נְחֹשֶׁת וְיֵת בְּסִיסָה נְחֹשֶׁת בְּמַחֲזִין נְשִׂיא דְאֵתְנֵן לְצִלְאָה בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:

"פֶּתַח הַתַּפּוּחִת עוֹרְרֵתִיד", וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמִרְאֹת הַצּוֹבָאוֹת". וְנֶעֱשֶׂה הַפִּיּוֹר מִהֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹם שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, לְהַשְׁקוֹת מִמֵּימַם שְׁבִתוֹכּוֹ לְמִי שֶׁקָּנָא לָהּ בַּעֲלָהּ וְנִסְתָּרָה. וְתַדַּע לָךְ שֶׁהֵן מִרְאֹת מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר: "וְנִחֲשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבָעִים כֶּכֶר וְגו'" וַיַּעַשׂ כֵּה וְגו'" וְכִיּוֹר וְכִנּוֹ לֹא הִזְכִּירוּ שָׁם. לְמַדָּת, שֶׁלֹּא הָיָה נְחֹשֶׁת שֶׁל פִּיּוֹר מִנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה, כֶּךָ דָּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא, וְכֵן תַּרְגֹּם אוֹנְקֵלוֹס: 'בְּמַחֲזִין נְשִׂיא', וְהוּא תַּרְגוּם שֶׁל מִרְאֹת, מִירוּא"ש בְּלַע"ז, (שְׁפִיעֵגְעֵל), וְכֵן מְצִינוּ בִּישְׁעִיָּה (ישעיה א): "וְהִגְלִינוּם" מִתַּרְגָּמִינֵן: 'וּמִחֲזִינֵא'. אֲשֶׁר צָבְאוּ לְהִבֵּא נִדְבָתָן.

ט וַיַּעֲבֹד יֵת דְּרִתָּא לְרוּחַ עֵבֶר דְּרוּמָא סְרְדֵי דְרִתָּא דְּבוּז שְׁזִיר מֵאָה בָּאֹמִין:

י עֲמוּדֵיהֶן עֲסָרִין וְסִמְכֵיהֶן עֲסָרִין נְחֹשֶׁת וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהֶן כֶּסֶף:

יא וְלְרוּחַ צָפוֹן מֵאָה בָּאֹמִין עֲמוּדֵיהֶן עֲסָרִין וְסִמְכֵיהֶן עֲסָרִין נְחֹשֶׁת וְוִי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשִׁיהֶן דְּכֶסֶף:

(יב) וְלִפְּאֵתָיו קָלָעִים חֲמִשִּׁים בָּאֵמָה עֲמֻדֵיהֶם
עֲשֶׂה וְאֲדָנִיהֶם עֲשֶׂה וְוִי הָעֲמֻדִים וְחִשּׁוּקֵיהֶם
כָּסֶף:

יב וְלִדְרוֹת מַעֲרָב סָרְדִּין חֲמִשִּׁין בָּאֵמִין
עֲמֻדֵיהוֹן עֶסְרָא וְסִמְכִיהוֹן עֶסְרָא וְוִי
עֲמֻדָא וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף:

(יג) וְלִפְּאֵת קֶדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:

יג וְלִדְרוֹת קִדְמָא מִדִּינְחָא חֲמִשִּׁין אֵמִין:

(יד) קָלָעִים חֲמִשֶּׁ-עֲשָׂרָה אֵמָה אֶל־הַפֶּתַח עֲמֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם שְׁלֹשָׁה:

יד סָרְדִּין חֲמֵשׁ עֶסְרִי אֵמִין לְעִבְרָא עֲמֻדֵיהוֹן
תְּלָתָא וְסִמְכִיהוֹן תְּלָתָא:

(טו) וְלִפְּתָהּ הַשְּׁנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֹצֵר קָלָעִים
חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֵמָה עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם
שְׁלֹשָׁה:

טו וְלִעִבְרָא תְּנִיחָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרַע דִּרְתָּא
סָרְדִּין חֲמֵשׁ עֶסְרִי אֵמִין עֲמֻדֵיהוֹן תְּלָתָא
וְסִמְכִיהוֹן תְּלָתָא:

(טז) כָּל־קָלָעֵי הַחֹצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:

טז כָּל סָרְדֵי דִּדְרְתָא סְחֹר סְחֹר דְּבוּץ שְׁזִיר:

(יז) וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמֻדִים
וְחִשּׁוּקֵיהֶם כָּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כָּסֶף וְהֵם
מְחֻשָּׁקִים כָּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֹצֵר:

יז וְסִמְכִינָא לְעֲמֻדָא נְחֹשָׁא וְוִי עֲמֻדָא
וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישִׁיהוֹן דְּכֶסֶף
וְאֲנֹן מְכַבְּשִׁין דְּכֶסֶף כָּל עֲמֻדֵי דִרְתָּא:

(יח) וּמִסֹּף שַׁעַר הַחֹצֵר מַעֲשֶׂה רֶקֶם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֹשָׂרִים אֵמָה אֶרְךְ
וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קָלָעֵי הַחֹצֵר:

יח וּפְרָסָא דִּתַּרַע דִּרְתָּא עוֹבֵד צִיר תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶסְרִין
אֵמִין אֶרְכָּא וְרוּמָא פְּפוּחִינָא חֲמֵשׁ אֵמִין
לְקַבֵּל סָרְדֵי דִרְתָּא:

י"ח לְעֹמֶת קָלָעֵי הַחֹצֵר • כְּמֵדֶת קָלָעֵי הַחֹצֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 445)

לְעֹמֶת קָלָעֵי הַחֹצֵר - הַמִּסֹּף הוּא כְּחֶלֶק מִהַקָּלָעִים, וְלִכְּנֵי
צִירָהּ לְהִיּוֹת גְּבֻהָ כְּגִבְהֵם.

כְּמֵדֶת קָלָעֵי הַחֹצֵר (רש"י לח, יח) הֵינּוּ שְׂבָא הַכְּתוּב לַתֵּן
טַעַם מִדּוּעַ הָיָה הַמִּסֹּף בְּגִבְהָ חֲמֵשׁ אַמּוֹת (וְלֹא כְּמִסֹּף שַׁעַר
הָאֵהָל, שֶׁהָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת – רֹאה רש"י תְּרוּמָה כו, לו). זֶהוּ

(יט) וְעֲמֻדֵיהֶם אֲרֻכָּה וְאֲדָנִיהֶם אֲרֻכָּה נְחֹשֶׁת
וְוִייהֶם כָּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם וְחִשּׁוּקֵיהֶם כָּסֶף:

יט וְעֲמֻדֵיהוֹן אֲרֻכָּעָא וְסִמְכִיהוֹן אֲרֻכָּעָא
נְחֹשָׁא וְוִייהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישִׁיהוֹן
וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף:

(כ) וְכִלְהִיתִּיהָ לְמִשְׁכָּן וְלַחֹצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: סָסֵם

כ וְכָל סִפְיָא לְמִשְׁכָּנָא וְלִדְרְתָא סְחֹר סְחֹר
דִּנְחֻשָׁא:

לח (כא) אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד עלי פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן-אהרן הכהן:

כא אליו מניני משכן משכן דסהדותא די אתמני על מימרא דמשה פלחון לינאי בידיא דאיתמר בר אהרן כהנא:

השנה שכינתו ביניהם. עבדת הלויים • פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המפקד עליו כמו שנאמר בפרשת נשא. ביד איתמר • הוא היה פקיד עליהם למסר לכל בית אב, עבודה שעליו.

ש"י אלה פקודי • בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לפסוף ולנהוב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו. המשכן משכן • שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהן של ישראל. משכן העדת • עדות לישראל, שותף להם הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל, שהרי

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

המשכן וכו' ולא היו יודעים לישב אותו כל אחד נטל מלאכתו והלך אצל משה וכו' ושרתה רוח הקדש על משה והקים את המשכן ע"כ, זה הוא עדותו היותו נקי בפנים שאין חסם בכפיו שאין הקב"ה עושה נס לעושי עול ובפרט במקום עצמו שנעשה בו העול ח"ו, ואם תאמר ומה עדות הוא זו יש לתלות כי לצד כי משה היה גבור חיל וגבורתו עמדה לו שהעמידו מה שלא היה כח כמו בן בזולתו, לזה גמר אמר **עבדת הלויים ביד איתמר וגו'**, פרוש הלא תמצא שעבדת הלויים שהיא ביד איתמר היא קרשי המשכן וגביהו ועמודיו ואדניו והם המורידים אותו בנסעים ומקימין אותו בחנותם דכתיב בפרשת במדבר (א' יא) ובחנת המשכן יקימו אותו הלויים הרי שהלויים היו מפקרין ומקימין אותו אם כן לא מניעת הכח היא הסבה, וכפי זה הרוחנו פונת אומרו **עבדת הלויים וגו' ביד איתמר** שאין ידוע מה בא ללמד ומה שיכות למאמר זה פאן ולמה לא אמר אלא איתמר ולא אלעזר הגדול, ולדרבנו יבוא על כונו, ועדין יש לתלות לצד ההקבחה כי משה חכם וחרף היה וידע להקימו ולעולם לא נעשו מעשה נסים, לזה אמר **ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה'** ואמרו ז"ל שאפילו דברים שלא אמר לו משה הסכימה דעתו, **ואתו אהליהב וגו' חרש וגו'** ואף על פי כן לא עמדה לו חקמתו ובאומרו במדבר (שמו"ב פ"ב) שגם אמונת האמנים לא הועילה, וכפי זה הרוחנו פונת הכתיב בהודעת מעשה

בפרשת ויקהל (ל"ה כ"ט) הם עשו ממנים עליו לעשותו הנה הנם פקדו בצלאל לעשות וכו', אמרו אלה אלהיה הנה **אלה פקודי** לכפרה: **עוד** ירצה על זה הדרך להיות שמושה עשה המספר לישראל המובא בית ה', לזה באה התורה והצדיקתו ואמרה **אלה פקודי וגו'**, פרוש על דרך אומרו (ויקרא כ"ג ב') אלה הם מועדי, מה הוא המספר שה' מצדיק אשר פקד על **פי משה** דקדק לומר על פי משה ולא אמר אשר פקד משה, הטעם כי לא היה הווילת עמו להצטרף אלא מפיו אנו חיינן שכן כתיב (ל"ו ג') ויחזו מלפני משה שהוא לבדו לקח הכל, וטעמו של משה שהביא עצמו לידי חשד, אולי שלא עלה בדעתו חשד זה להשמר ממנו כי איך יחשדו אותו וה' מדבר עמו בכל עת אם ח"ו ימצא בו עול ומאסנו אלה היודע נסתרות, ואין צריך לומר שלא ידבר אתו עוד אלהים. או דקדק מאמר ה' שאמר לו (ריש פ' תרומה) דבר אל בני ישראל ויחזו לי וגו' כמו שפרשנוהו במקומה כי צוה לו להיות הוא גובר לבדו, וישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם אף על פי שפושעים יבשלו בם:

עוד ירצה על זה הדרך **אלה פקודי המשכן** ומי יצדיק שכן הוא ולא יותר, לזה אמר **משכן העדת** פרוש המשכן הוא יעיד על הדרך על דרך אומרו ז"ל (שמו"ב פ"ב) בפסוק וינקם משה את המשכן לא היה אחד מישראל יכול להעמידו, וזה לשונם במה חקמים היו שם ולא היו יכולין להקים את

(כא) אלה פקודי וגו', אומרו **אלה** לפסל כל מנינים שבעולם כי כל מה שימנה אדם מנינים המדמים אין מנינו מנין ושמו מורה עליו מה אתה מונה, אבל מנין זה עומד לעולם, והטעם להיות מנין המשכן המפלא אשר שכן שם אלהי עולם ה': **עוד** ירצה על דרך אומרו ז"ל (כ"מ מ"ב) אין ברכה שורה לא בדרך הספור ולא בדרך המנוי, וכאן אמר **אלה פקודי** פרוש לאלה יש מנין ואין הקפדה כי מנין זה אדרבה מנינו תביא הברכה כי כל פרט שירבה במספר תגדיל הזכות ותסובב הברכה למרבה, והטעם להיותו של המשכן: **עוד** ירמו באומרו **אלה** על דרך אומרו ז"ל (ויקרא פ"א) אם עשית חבילות וכו' עשה כנגדן חבילות של מצות, כי צריך האדם לתקן החטא בדגמא, והנה ישראל חטאו ואמרו (לעיל ל"ב ד') אלה אלהיה, לזה באה **אלה** זאת בבחינת הזכות לכפרת עון זה, ותמצא כי אמרו (כ"ה) העדת, שעדות הוא להם שנתכפר עון העגל, וכשתדקדק תמצא כי כל פרטי עון העגל בא כנגדן במשכן, הם התאוו תאווה (ל"א א') אלהים אשר ילכו לפניו הנה הנם הכינו מקום לה' אלהים אמת להיות לפניו, הם בנו מזבח והעלו עולות (שם ו') הנה הנם הכינו מזבח להעלות עולות ושלמים לה', הם נתנו והבם הנה הנם נתנו והבם וקספם וכל כלי חמדתם לה', הם פרקו נמיהם הנה הנם הביאו האנשים על הנשים לא נזם לבד אלא כל עדים מעליהם וכל כלי חמדה, וכמו שפרשנו

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"ו. 673)

בימות המשיח, תלוי במעשיהם ועבודתם של ישראל בזמן הגלות:

הקב"ה קרא לישראל 'עדים', כדכתיב (ישעיה מג, ז), "אתם עדי", כי הם המגלים, 'מעידים' ומספרים את הקב"ה בעולם. קשם שאברהם אבינו הקריא את שמו הגדול לבאי עולם, כך בני ישראל בונים (במעשיהם ועבודתם עכשו) את "משכן העדות", שעליו ועל בית-המקדש אמרו חז"ל בגמרא (שבת כב, ב), "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"ו. 673)

לכן ההלכה קובעת שאין למנות את ישראל, אפילו לדבר שבקדשה - כדי לדעת, למשל, אם יש 'מנוח' - אלא באמצעות פסוק. ויש לומר שגם מנוח זה הוא בכלל "אשר פוקד על-פי משה", שהרי הפסוק הוא מ'תורת משה'. באיזה פסוק מונים? בספר הפרדס לרש"י מובא שהפסוק

אלה פקודי המשכן משכן העדות (לח, כא)

המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבניו (רש"י)

רש"י מפרש ש'משכן' הוא מלשון 'משכון', דבר שאמנם לוקחים אותו לזמן מסים, אבל הוא נשאר בשלמותו. מכאן שהרבן שני בתי-המקדש הוא באפן שמיד עם בנין הבית השלישי יחזרו בשלמותן כל המעלות שהיו בשני הבתים הקודמים.

הבטוי "משכן העדות" רומז גם לכך, שכל מה שעתידי לבא

חז"ל אומרים (בבא-מציעא מב, א) שאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, ועל-כן ספירת הדבר מהנה גורם מפריע לברכה. אבל כאשר הספירה נעשית "על-פי משה", הדבר מביא את המשכת השכינה וממשיך ברכה בלתי מגבלת.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

על פי משה פרוש תורה שבצל פה שנמסרה למשה לפה ולא לכתבה, ב' יכון על פקדת משה שפקיד הוא בדבר זה לצוות משפטי ודיניו של משכן, מנוי ג' הם העובדים במשכן עבדת הלויים פרוש הם ממונים על עבודת המשכן, מנוי ד' הם אהרן ובניו ושלשתם רמזם הכתוב **איתמר ואהרן** הרי נאמרו בפרוש, ואלעזר רמזו באמרו **בן אהרן** כי אני יודע כי איתמר בנו של אהרן הוא אלא לרמזו על אלעזר, ואולי שלא הזכירה התורה אהרן כל עקר במנוי המשכן אלא בניו, ואמרו **בן אהרן הכהן** יכון אל אלעזר ולא הזכיר אהרן לצד שעדין חסר תקון מעשה העגל שעשה כי אחרי כן מתו ב' בניו והביא בפרתו ביום ח' למלאים אשר על פן לא הזכיר פקדתו אלא הזכיר שמו עם בנו, מנוי ה' הוא העושה מלאכת המשכן והוא שאמר **ויבצאל** וגו' **עשה** וגו' **ואתו אהליאב** וגו' נמצאת אמר שהממנים בפרט זה של המשכן הם ה', א' התורה היא מושלת על קיומו אם יתקיים אם לאו, ב' משה ממנה על מצותו באיזה אופן יעשה ויתנהג, ג' הלויים לעבד לפרק ולטען וכו', ד' הכהנים לעבד העבודות ולהתמנות על הלויים בעבודתם, ה' וביצאל ואהליאב על המלאכה ועל אלה אמר **אלה פקודי המשכן**: תורה כב

לוי בין הכהנים בין הלויים כי גם הכהנים יקראו לויים דכתיב (דברים כ"ט) והכהנים הלויים, ואמרו **ביר איתמר** וגו' פרוש לא מבקש עבודות המעלות של הכהנים ולא מבקש עבודות הלויים המעלות של בני קהת ובני גרשון אלא אפלו עבודה הקלה של הלויים **ביר איתמר** שהם הקרשים והאדנים הדבר במקומו עומד, ומזה אתה למד כי לא נמחק עון העגל מחק שאין רשומו נכר והעד הנאמן (לעיל י"ב ל"ד) וביום פקדי וגו'.

עוד ירמז באמרו **פקודי המשכן** לשון מנוי על דרך אמרו (במדבר ד' ט"ו) ופקדת אלעזר שהוא לשון מנוי על הדבר, והודיע הכתוב כל מנוי המשכן מהם ממנים על המשכן עצמו להתקיים או להתבטל ח"ו, ומהם על עבודתו, ומהם על עובדיו, ומהם על מלאכתו, והתחיל במנוי קיום המשכן ואמר **משכן העדת** פרוש פקדת המשכן הוא העדות שהיא התורה כי כל זמן שישאר עוסקים בתורה ומקיימין מצותיה יתקיים המשכן וזולת זה אין משכן, והוא אומרים ז"ל (במדבר י"א) בפסוק (תהלים ע"ח ט) אהל שכן באדם וכי באדם שכן אהל אלא באמצעות אדם אם יכנינו לבם ללמד תורה ולקיים מצותיה, ולאו דווקא עדות הכתובה בלוחות ובספר כתובה אלא **אשר פקד**

ביצאל אחר שכבר ידענו זה פעמים ושלש בפרשת ויקהל, אלא בא לחזק עדות נס המשכן לומר הא למדת שאין זה אלא נס וזו היא עדות המשכן על פקודיו, ולדרך זה אמרו **אשר פקד על פי משה** לומר שעל זה באה העדות להסיר החשד ממנו:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (שם פנ"א) שהמשכן היה כפרה על מעשה העגל, עוד אמרו בחלין (ה) כי שקלה עבודה זרה ככל התורה פלה, והוא אמרו **אלה פקודי** פרוש על דרך שתרגם אנקלוס (ויקרא כ"ז ל"ד) אלה המצות אליו פקדיא, המצות שתלויה במשכן **משכן העדת אשר פקד וגו'** פרוש כל המצות שבתורה שנצטוו משה כלם ישנם במצות המשכן, ובהם יכפר המשכן על העגל ששקול כנגד כל התורה, ואולי שנתפון לרמז הענין בחשבון פקדי המשכן שעולה תרי"ה והם תרי"ג מצות ובי' הלוחות, ומעתה אלה תשכחנה כי נתקן בפקודי המשכן, ואמרו **עבדת הלויים** בא לשמר את הדבר לכל תאמר כיון שנתכפר עון העגל אשר הוא יסובב הסרת עבודה מהבכורות כמאמרם ז"ל (במדבר פ"א) אם כן תחזור העטרה לישנה ויעבדו הבכורות עבודת המשכן, לזה אמר סמוך לדבר **עבדת הלויים** פרוש עבודה זו אינה אלא ללויים, כאן כלל כל שבט

עד העולם". ויש לומר שהסבה לכך היא, משום שבבעקבתא דמשיחא, פאָשר יהודים נפגשים יחד, הבקשה והמשאלה הראשונה שלהם היא "הושיעה את עמך" - שתבא כבר הגאולה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמוד 198)

הגשמי. כי 'עדות' שייכת רק בדבר מכסה ונעלם; על דבר גלוי אין צורך בעדות. ומאחר שבמציאות הגשמית, לא נראית אלקות בגילוי, לכן זקוקים לעדות על כך שבמשפן הגשמי היתה השראת השכינה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 175)

נמצא בשלמות, אלא שעובר מן הלוח אל המלוח למשך זמן מסוים, ואחר-כך חוזר אל הלוח. ואף כאן: חרבן המקדש אין משמעותו בטול המקדש, ח"ו, אלא הקב"ה לקחו כמשפון, ואחר כך החזירו, ושוב לקחו, ועתיד להחזירו לנו.

כבובצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה עבד ית כל די פקיד יי ית משה:

לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, וענין ב"תוספות" פרק ה' (ברכות טז). ואם תאמר, מנלן שמשה רבינו עליו השלום צוה לבצלאל הפך הענין? ויש לומר, דכתיב בפרשת ויקהל: "ויקרא משה אל בצלאל ואֶל אֶהֱיָאֵב וגו'" וקצר מה שדבר עמהם, והאי קרא מדכתיב: "כל אשר צוה ה' את משה" חזינו דהיה מצוה להם בהפך, ודוק היטב, אמר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות תחלה בית, ואחר-כך משים כלים בתוכו. אמר לו: כך שמעתי מפי הקדוש-ברוך-הוא. אמר לו משה: בצל אל היית? כי בודאי כך צוה לי הקדוש-ברוך-הוא, וכן עשה, המשפן תחלה ואחר-כך עשה כלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמוד 199)

מקום להשראת השכינה. התפלה אף היא מעלה ענינים ארציים למעלה, כדוע שהתפלה היא בבחינת "סולם מצב ארצה (ענינים ארציים) וראשו מגיע השמימה". כשם שתפלה ענינה להעלות את החמירות הנמוכה של העולם, כן עליה להעלות גם את החלקים התחתונים והנחותים שבנפש. לכן מונים את י"ח הצוויים רק מהקטובים שבהם נזכרו גם בצלאל וגם אהליאב, כי בצלאל היה מגדולי השבטים, ואילו אהליאב היה מהשבטים הידועים (רש"י שמות לה, לד). וכאמור, התפלה ענינה הוא להעלות לא רק את ה'בצלאל' שבנפש אלא גם את ה'אהליאב' שבה.

הוא "ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחנה אל היכל קדשך ביראתך", שיש בו עשר מלים. ואולם, אף שתכן הפסוק קשור במיוחד לבית-הכנסת, נהגו בדורות האחרונים למנות בפסוק "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ויעם ונשאם

אלה פקודי המשפן משפן העדות (לח, כא)
הלשון הפסוק "המשפן משפן" רומז לשני המשפנים - המשפן הרוחני שלמעלה, והמשפן הגשמי שלמטה. אף המלה "העדות" נאמרה במשפן השני דוקא - המשפן

רמז למקדש שנתמשפן . . על עזותיהן של ישראל
(רש"י לח, כא) יש לשאל, מדוע נרמז חרבן המקדש בפרשתנו, העוסקת בבנין המשפן. ויש לומר, שהוא למעלייתא, היינו רמז לנצחיות המקדש. דהנה, משפון הרי

(כב) **ובצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:**

כ"ו וּבְצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי וְגו' עָשָׂה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה • אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא 'כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה', אִפְלוּ דְבָרִים שְׁלֹא אָמַר לוֹ רַבּוֹ, הַסְפִּימָה דַּעְתּוֹ לְמַה שְׁנֶאֱמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינִי, כִּי מֹשֶׁה צִוָּה לְבָצֵלְאֵל לַעֲשׂוֹת תַּחֲלָה כָּלִים וְאַחֲרֵיכֵן מִשְׁכָּן (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להפך צוה הקדוש-ברוך-הוא בפרשת 'תרומה', מתחלה הכלים: שלחן, מגורה, זריעות, ואחר-כך צווי הקרשים. וצווי משה רבינו עליו השלום, ריש ויקהל', תחלה המשפן ואֶהֱלוֹ, ואחר-כך הכלים. אלא מרי לענין צווי לפועל, איך יפעל פסד, ותמצא בפרשת 'כיתשא': "ראה קראתי בשם בצלאל וגו'", הזכר מתחלה "את אהל מועד", ואחר-כך הכלים, אכל

ובצלאל... עשה את כל אשר צוה ה' את משה (לח, כב)
ב'ירושלמי' (ברכות פרק ד הלכה א) מובא ש"ח הברכות שבתפלת שמונה-עשרה, הן כנגד י"ח הצוויים ("כאשר צוה ה'") המופיעים בפרשתנו, מ'ואת אהליאב' (פסוק כג) עד לסוף הפרשה. אבל "אשר צוה ה'" האמור בפסוק זה איננו מן המנין, מאחר שזכר בו רק בצלאל בלי אהליאב. ויש להבין: (א) מה הקשר בין ברכות התפלה למשפן? (ב) מדוע מונים אף ורק את הפסוקים שזכר בהם גם אהליאב? אלא: תכן המשפן ותכן ענין התפלה - חד הוא: ברור וזכוך הדברים הנחוצים ביותר, והפיכתם למשפן להשראת השכינה. המשפן נבנה מחמרים גשמיים שעליהם נעשה

כג וַעֲמָה אֶהְיֶיב בְּרֹאֲחִיסָמָה לְשִׁבְטָא דְדָן
נָגֵד וְאָמֵן וְצִיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגֻּנָא וּבְצִבְעָא
זְהוּרִי וּבְבוּצָא:

(כג) וְאֵתוּ אֶהְיֶיב בְּרֹאֲחִיסָמָה לְמִטְהֵדָן חֲרָשׁ
וְחִשָּׁב וְרָקַם בְּתַכְלָא וּבְאַרְגֻּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבִשְׂשׁ: ם

כד כָּל דְּהִבָּא דְאִתְעַבַּד לְעִבְדָא בְּכָל עֲבִידַת
קוּדְשָׁא וְהוּהָ דְהִב אֲרָמוּתָא עֲסָרִין וְחִשָּׁב
כְּכָרִין וּשְׁבַע מָאָה וְתַלְתִּין סֻלְעִין בְּסֻלְעִי
קוּדְשָׁא:

(כד) כָּל-הַזָּהָב הָעָשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת
הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זֶהב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים כָּכָר
וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

שְׁקָלִים. לְפִיכָךְ, מָנָה בְּפִרְטוּט כָּל הַשְּׁקָלִים
שֶׁפְּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מִשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים, שְׂאִין מְגִיעִין
לְכָכָר.

כ"ו • שְׂשִׁים מָנָה, וּמָנָה שֶׁל קֹדֶשׁ כְּפֹל הִיָּה,
הָרִי הַכָּכָר מָאָה וְעֶשְׂרִים מָנָה, וְהַמָּנָה עֶשְׂרִים
וְחֻמְשָׁה סֻלְעִים, הָרִי כָכָר שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים

כה וּכְסָף מְנִיגִי כְּנֻשָּׁתָא מָאָה כְּכָרִין וְאַלְף
וּשְׁבַע מָאָה וּשְׁבַעֲרִין וְחֻמְשָׁא סֻלְעִין בְּסֻלְעִי
קוּדְשָׁא:

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כָּכָר וְאַלְף וּשְׁבַע
מֵאוֹת וְחֻמְשָׁה וּשְׁבַעֲרִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כו תַּכְלָא לְגַלְגֻּלְתָא פְּלָגוֹת סֻלְעָא בְּסֻלְעִי
קוּדְשָׁא לְכָל דְּעִבֵּר עַל מְנִינָא מִכָּר עֲסָרִין
שָׁנִין וְלַעֲלָא לְשִׁית מָאָה וְתַלְתָּא אֲלָפִין
וְחֻמְשָׁא מָאָה וְחֻמְשִׁין:

(כו) בָּקַע לְגַלְגֻּלַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
לְכָל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה
לְשִׁש־מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֻמְשָׁא מֵאוֹת
וְחֻמְשִׁים:

שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים, פִּיצָד? שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְף
חֲצָאִין הָרִי הֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלְף שְׁלָמִים, הָרִי מֵאֵת
כָּכָר, וְהַשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֻמְשָׁא מֵאוֹת וְחֻמְשִׁים
חֲצָאִין, עוֹלִין אֶלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֻמְשָׁה וּשְׁבַעֲרִים
שְׁקָלִים.

כ"ו • בָּקַע. הוּא שֵׁם מִשְׁקָל שֶׁל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל.
לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְף וְגו' • כֹּף הָיָה יִשְׂרָאֵל, וְכֹף עֲלָה
מְנִינָם אַחֵר שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בְּסִפְר 'בְּמִדְבָּר', וְאַף
עַתָּה בְּנֻדַּבְתָּ הַמִּשְׁכָּן כֹּף הָיָה, וּמִנֵּן חֲצָאִי הַשְּׁקָלִים
שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְף עוֹלָה מֵאֵת כָּכָר, כָּל אֶחָד שֶׁל

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

מאומרו **כָּל** הוֹדִיעָךְ שְׁלֹא נִתְמַעַט
מִמְּצָעוֹת הַמִּלְאכָה כְּנֻזָּכָר, וּמֵאוֹמְרוֹ
הָעָשׂוּי רָשָׁם גַּם כֵּן שֶׁכָּל הַמּוֹכֵן
לְמִלְאכָה לֹא נֹתֵר מִמֶּנּוּ דְבָר לְבִשְׁלָה
וְהַכָּל נִכְנָס בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ, וְדִקְדָּק
לֹמֵר **בְּכָל** וְלֹא אָמַר בְּמִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ
נִתְכַּוֵּן לֹמֵר גַּם כֵּן שֶׁהִסְפִּיק הָעָשׂוּי
לְכָל, וְזֶה הוּא עֲקָר הַנִּסְ שׁוֹלֵת זֶה אֵין
נִס בְּמָה שְׁלֹא הוֹתִיר כִּי אֶפְשָׁר שֶׁשְּׁעַר
שְׁעוֹר שְׁוֹדָאִי לֹא יוֹתִיר וְלֹא הִכָּר הַנִּס
אֶלָּא בְּמִצְוֹת שְׁלֹא הוֹתִיר וְלֹא
הִסְתִּיר: תורה כה

הַמִּתְכַּוֵּת עַל כָּל פְּנִים יִתְמַעַט מִשְׁעוֹר
מִשְׁקַל הַזָּהָב שֶׁנַּעֲשָׂה מִמֶּנּוּ הַכָּלִי וְלֹא
יַעֲמֹד הַכָּלִי בְּמִשְׁקַל הָרָאשׁוֹן לְצַד
הַהִתְחַלְקוֹת וּפְעֻלֹת הַמִּלְאכּוֹתֵיו וּמָה
גַּם כִּשְׂיָהוּהָ בְּמִלְאכָה רַבּוּי הַהִתְחַלְקוֹת
וְחֻלְקִים דְּקִים פְּשִׁטָּא שִׁיתְמַעַט
בְּמִצְוֹת כֵּן, וְעוֹד בְּהִכִּין הָאֲדָם
מַעֲשֵׂה הַמִּלְאכָה כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר שְׁתִּי
וְעַרְב לְאָרְג גִּגֵּד פְּתִילִי וְזָה לַעֲשׂוֹת
מִהֶם הַמִּלְאכָה מִן הַנִּמְנָע שִׁידְקָדֵךְ
בְּמוֹכֵן לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר וְכָאֵן הוֹדִיעַ
הַכְּתוּב שֶׁנַּעֲשָׂה נִס שֶׁכָּל הַזָּהָב הָעָשׂוּי
לְמִלְאכָה הִיָּה **בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ**,

(כד) **כָּל הַזָּהָב הָעָשׂוּי וְגו'.** צִרִּיק
לְדַעַת גִּזְרַת הַכְּתוּב אִיזָה מִקּוֹמָה,
וְאִם אוֹמְרוֹ תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים כָּכָר אִם כֵּן
לְמָה חֲזַר לֹמֵר **וַיְהִי זָהָב וְגו'**, וְאוֹלִי כִי
גִזְרַת הַכְּתוּב הוּא **בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ**,
וְכֻנֵּת הַכְּתוּב הִיא לֹמֵר שֶׁכָּל הַזָּהָב
הָעָשׂוּי לְמִלְאכָה לֹא נִחָסֵר וְלֹא נִפְשַׁע
וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ דְבָר אֶלָּא הַכָּל נִכְנָס
בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ, וּבְזוֹה הוֹצִיא
הָאֲמִנִים הָעוֹשִׂים בְּמִלְאכָה מִהַחֲשָׁד.
עוֹד יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּזָהָב
הַמִּשְׁכָּן כִּי דְבָר יָדוּעַ הוּא כִּי
בְּעֲשׂוֹת הָאֲדָם כָּלִי מִזָּהָב אוֹ מִשְׁאָר

(כו) וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ
וְאֵת אֲדָנֵי הַפִּרְכַּת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאת הַכֶּכֶר כֶּכֶר
לְאָדָן:

נשי"א לָצֶקֶת • כְּתִירוֹמוֹ: 'לְאַתְכָּא'. אֵת אֲדָנֵי
הַקֹּדֶשׁ • שֶׁל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם מִ"ח קְרָשִׁים וְלָהֶם

(כז) וְאֶת־הָאֶלֶף וְשֶׁבַע הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשֶׁבַעִים
עָשָׂה וַיֹּוֹם לַעֲמֻדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשְׁק אֹתָם:

נשי"א וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם • שֶׁל עֲמֻדִים, מִהֵן, שֶׁבִּבְלָן כְּתִיב: "וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף".

(כח) וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שֶׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־
מֵאוֹת שֶׁקֶל:

(ל) וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ
הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ:

(לא) וְאֶת־אֲדָנֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֹצֵר
וְאֵת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֹצֵר
סָבִיב:

לט (א) וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ
בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשָׂרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעַשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(כח) וְאֵת הָאֶלֶף וְשֶׁבַע וָגו'. פְּרוּשׁ
הַנִּשְׁאָרִים, וְרַבּוּתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ
(שְׁמוֹר פְּנִיָּא) שֶׁשֶּׁכֶּחֶם וְכִשְׁזָכַר אוֹתָם אָמַר
וְאֵת הָאֶלֶף וָגו' הֵם מִמֶּה שֶׁעָשָׂה וַיֹּוֹם
וְהָיָה לְהַסּוּבְרִים מִהַחֲכָמִים
(רַאב"ע) כִּי לֹא הָיָה כֶּסֶף בְּנִדְבַת
הַמִּשְׁכָּן וּלְתֵּת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל יִתְבָּאֵר
אוֹמְרוֹ וְאֵת הָאֶלֶף עַל זֶה הַדָּרֵךְ לְפִי
שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁצִּוָּה ה' בְּתִירוֹמַת הַכֶּסֶף
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל וּבְכָל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן
לֹא מִצִּינוּ שֶׁצִּוָּה ה' מַעֲשֶׂה כֶּסֶף וּלְתֵּת
הָאֲדָנִים וְהַנְּוִיִּם וְחִשְׁקֵיהֶם וּבִבְרָא
בְּאֲדָנִים שֶׁצִּירִיק כֶּכֶר לְאָדָן וְהַנְּוִיִּם לֹא
הוֹדִיעַ ה' שֶׁעוֹרֵן וְשֶׁעוֹר חִשְׁקֵיהֶן, לָזֶה

נִתְחַכֵּם בְּצִלְאֵל וְחִלְק הַנִּשְׁאָר מִהָאֲדָנִים
וְעִשְׂאָן וַיֹּוֹם שֶׁהֵגֵם שְׁלֹא צִוָּה ה' שֶׁעוֹרֵן
מִמֶּה שֶׁנִּתֵּן שֶׁעוֹר לְאֲדָנִים הַשֶּׁכִּילוֹ כִּי
הַנְּוִיִּם וְחִשְׁקֵיהֶם יִהְיוּ מִהַנִּשְׁאָר, וְלָזֶה
אָמַר וְאֵת הָאֶלֶף וָגו' עָשָׂה וַיֹּוֹם פְּרוּשׁ
שֶׁחִלְק הַסֶּף לְוִיִּם, וְאִין הָכִי נִמִּי אִם
הָיָה נִשְׁאָר יוֹתֵר אוֹ פָחוֹת הָיָה מִחִלְק
הַנִּשְׁאָר, וְאִם הָיָה אוֹמַר הַכְּתוּב וַיַּעַשׂ
וַיֹּוֹם וָגו' יִהְיֶה נִשְׁמַע כִּי נֶאֱמַר מִפִּי אֵל
עֲלִיּוֹן שֶׁעוֹר זֶה וְלֹא כֵן הוּא אֵלָּא מִכְּלָלִין
שֶׁל דְּבָרִים הַבִּינִן כְּנֻכָּר, וְדַעֲתִי אֵינִיהָ
כֶּסֶבְרָא זוֹ, כִּי וְדַאי כִּי כֶּסֶף אַחֵר הָיָה
בְּתִירוֹמַת הַמִּשְׁכָּן מִלְּבַד הַבִּקְעָה לְגִלְגֵּלַת
כִּי מִקְרָא מֵלֹא דְּבַר הַכְּתוּב בּוֹיִקְהֵל וְלִי

(כז) כָּל מִרִים תִּירוֹמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֹׁת,
וּבְכִסּוֹק זֶה לֹא יִצְדִּיקוּ דְּבָרֵי רַאב"ע
שֶׁיֵּשֶׁב בְּכִסּוֹק (כִּי־ג) וְזֹאת הַתִּירוֹמָה
וְהַמִּשְׁכִּיל יָבִין, וְיִתְבָּאֵר אוֹמְרוֹ וְאֵת
הָאֶלֶף עַל דָּרֵךְ מֶה שֶׁפָּרְשֵׁנוּ בְּכִסּוֹק (כִּי־ז)
כָּל הַזֶּהָב וָגו' פְּרוּשׁ שְׁלֹא נִחְסַר
בְּאִמְצָעוֹת הַהִתְקָה וּפְרָטֵי הַמְּלָאכָה
שֶׁהֵגֵם שֶׁעָשָׂה כְּמֹה פְּרָטֵי הַמְּלָאכָה
בְּמַעֲשֶׂה כְּמֹה וַיֹּוֹם וְחִשְׁקֵיהֶן אֵף עַל פִּי
כֵּן הַמִּסְפָּר עֲצָמוֹ בְּשִׁלְמוֹת הָיָה בְּוִיִּם
וְלֹא נִחְסַר מִמֶּנּוּ כְּלוֹם וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאֵת
הָאֶלֶף וָגו' עָשָׂה וַיֹּוֹם וְהֵבִין: תוֹרָה כֹּט

(א) כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה, טַעַם
אוֹמְרוֹ כֵּן בְּכָל פֶּרֶךְ וּפְרָט, עַל פִּי

שְׁמִי כְּשֵׁם הַקֹּדֶשׁ בְּשֵׁעַת סְלוֹק מִסְעוֹת, שְׁלֹא הָיָה בָּהֶם שֵׁשׁ.

כִּי יִמְנֶה הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְגו' • שֶׁשׁ לֹא נֶאֱמַר כָּאן, וּמִכָּאן אֲנִי אוֹמֵר שְׁאִין בְּגָדֵי שָׂרָד הִלְלוּ בְּגָדֵי כְּהֵנָה, שֶׁבְּבְגָדֵי כְּהֵנָה הָיָה שֵׁשׁ, אֲלֵא הֵם בְּגָדִים

♦ יום חמישי כ"ז אדר ♦

בַּעֲבֹד יֵת אֶפֹּדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאֲרָגְמָנָא וְצִבְעָא זְהוּרִי וּבוּיָן שְׁזִיר:

(ב) וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר:

גִּרְדִּידוֹ יֵת טְסִי דְהָבָא וְקִצְצִיּוֹ חוּטִין לְמַעַבְדֵּי בָּגוֹ תְּכֵלֵא וּבָגוֹ אֲרָגְמָנָא וּבָגוֹ צִבְעָא זְהוּרִי וּבָגוֹ בּוּצָא עוֹבֵד אָמֵן:

(ג) וַיִּרְקְעוּ אֶת־פָּחִי הַזֶּהָב וְקִצְצִין פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגְמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב:

הַטֵּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתָן פְּתִילִים מְעַרְבִין עִם כָּל מִין וּמִין בַּחֲשֵׁן וְאֶפֶד, שְׁנָאֵמֵר בְּהֵן "זָהָב", חוּט אֶחָד שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכֵן עִם כָּל מִין וּמִין, שֶׁכָּל הַמִּינִים חוּטֵן כְּפוּל שֵׁשׁ, וְהַזֶּהָב חוּט שְׁבִיעִי עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

כִּי יִמְנֶה • כְּמוֹ (תהלים קלו): "לִרְקַע הָאָרֶץ". כְּתוּבָה: 'גִּרְדִּידוֹ טְסִין', הָיָה מְרַדֵּין מִן הַזֶּהָב, אֲשֶׁטְנֵדֵר "א בִּלְע"ו (אויזדעהנען), טְסִין דְּקוֹת. כָּאן הוּא מְלַמֵּד הֵיאָף הָיָה טוֹוִין אֶת הַזֶּהָב עִם הַחוּטִין, מְרַדֵּין טְסִין דְּקִין וְקִצְצִין מִהֵן פְּתִילִים לְאָרֶךְ

ד כְּתוּבָא עֲבָדוֹ לֵה מְלַפֵּן עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יִתְלַפֵּן:

(ד) כְּתִפֹת עֲשִׂי־לוֹ חֲבֵרֶת עַל־שָׁנִי קְצוֹתָיו חֲבֵר:

הַזֶּהָבִין תְּקוּנָה דִּי עֲלוּהֵי מִנָּה הוּא כְּעוֹבְדוּהֵי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאֲרָגְמָנָא וְצִבְעָא זְהוּרִי וּבוּיָן שְׁזִיר כְּמָא דִּי פְקִיד יֵי יֵת מִשָּׁה:

(ה) וְחֹשֶׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ם

וּבְעֲבֹדוֹ יֵת אֶבְנֵי בּוֹרְלָא מִשְׁקָצִין מְרַמְצִין דְּדָהָב גְּלִיפִין כְּתִב מִפְּרֵשׁ עַל שְׁמֵהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ו) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב מִפְתָּחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וּמִקְצָתוֹ גַּם מִבְּחִינַת הַנְּדָבָר כִּי רְחוֹק הוּא בְּב' הַדְּרָגוֹת, וְקִצְצָת רָמַז ד' בְּנִפְעֵל נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה בְּסוּד צוּרַת הָאוֹתוֹת וְטַעְמֵיהֶם וְעִסְרוֹת שֶׁעַל רָאשֵׁיהֶם הַתְּגִין וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּחִינַת מִחְשָׁבָה יִקְרָאוּ וְנִגְלָה לְמִשָּׁה בְּסִינֵי פְלִאֵי פְלָאוֹת, וְצָא וּלְמַד מִדְּרָשׁ ר' עֲקִיבָא (סנהדרין ק"ז ג') מֵאוֹת הַלְכוֹת בְּעֲלִינוֹ שֶׁל לִמְ"ד, הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂה ד', וְהוֹדִיעַ הַכְּתוּב בְּכָל פְּרָטֵי הַמִּשְׁכָּן כִּי עֲשָׂאוֹהוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּכָל נְפִלְאוֹת אֲשֶׁר יִכּוֹן אֲלֵיהֶם: תורה ב

הַהִשְׁפָּלָה וְלֹא נִכְתָּב בַּתּוֹרָה אֲלֵא מַעוֹט כְּמֵאמֵר ר' יוֹחָנָן בְּהַנְזִקִין (נשיין ס'), וּמִלְכָּד זֶה יֵשׁ בְּכָל מַעֲשֵׂה מִמַּעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן מִשְׁפָּל, וְהוּא פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים וְאֵלֶּה יַעֲשׂוּ בְּכוֹנֶנֶת הַלֵּב וּבִשְׁכָּלִיּוֹת הַנֶּעֱלָם וַיַּעֲשׂוּ דָבָר בְּמִינוֹ כִּדּוּעַ לְיֹדְעֵי דַעַת וְהַבִּנְיָן, וְהוּא מֵה שְׁרָמְזָה הַתּוֹרָה בְּכָל פְּרָט וּפְרָט כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה פְּרוּשׁ בַּעַל פֶּה וְאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה לְצַד יִקְרַת הַדָּבָר, וְאִשְׁכִּילָהּ, כִּי הַמִּכְתָּב הוּא מִבְּחִינַת הַמַּפְעֵל וְהַמְשָׁכָל מִשְׁלַל מִהַתְקַבֵּל מִקְצָתוֹ בְּבִחִינַת הַהִפְעֵל

מֵה שְׁכַתְּבָנוּ בְּפִרְשַׁת תְּצַוָּה (כ"ז ב) כִּי חֶלֶק ה' לְמִשָּׁה חֶלֶק בְּכָל מְלָאכּוֹת וְעַבּוּדוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בַּמִּשְׁכָּן כִּי חֶלְקוֹ בַּמַּעֲשֵׂה הוּא הַמִּצְוָה אֲשֶׁר יִצְוָה ד' הַדָּבָר עַל יָדוֹ לָוֶה מִזְכִּירוֹ בְּכָל פְּרָט וּפְרָט שֶׁהֵגֵם שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה הָרִי הוּא מִצְוָה לַעֲשׂוֹת. עוֹד יִרְצֶה שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בְּשֵׁעַת הַמְּלָאכָה הָרִי אָנוּ עוֹשִׂים דָּבָר זֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. עוֹד נִרְאֶה לְפִי מֵה שֶׁקֹּדֶם לָנוּ כִּי אֵין לָהּ מִצְוָה שְׁאִין בָּהּ פְּרָטִי

וְיֹשִׁי יִתְּהוֹן עַל כְּתָפָא דְּאַפּוּדָא אֲבִי
דוֹכְרָנָא לְבָנִי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יִת
מִשָּׁה:

חַוְעָבֵד יִת חוּשְׁנָא עוֹבֵד אֶמֶן פְּעוּבְדִּי
אַפּוּדָא דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְעֵבֶע זְהוּרִי
וּבוּץ שְׁזִיר:

ט מַרְבַּע הוּא עֵיף עֲבָדוּ יִת חוּשְׁנָא זֶרְתָּא
אַרְפָּה וְזֶרְתָּא פְתִיחַ עֵיף:

י וְאַשְׁלִימוּ בֵּה אַרְבַּעַא סְדְרֵי אֲכֹן טָכָא
סְדְרָא מְדַמְצָא סְמָקוֹן יִרְקֹן וּבְרָקֹן סְדְרָא
חָד:

יא וְסְדְרָא תַנְנָא אֲזַמְרָגְדִּין שְׁבִזִּי
וְסִבְהָלוֹם:

יב וְסְדְרָא תְּלִיתָאָה מְנַבְרִי טְרָקְנָא וְעִין
עֲגֵלָא:

יג וְסְדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יִמָּא וּבוּרְלָא
וּפְנִתְרִי מְשַׁקְעֹן מְרַמְצֹן דְּדִהָב
בְּאַשְׁלֻמוֹתְהוֹן:

יד וְאַכְנִיָּא עַל שְׁמֵהּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִין תְּרִמִּי
עֲסָרִי עַל שְׁמֵהּתְהוֹן כְּתָב מְפָרֵשׁ כְּגִלוּף
דְּעֲזָקָא גָבֵר עַל שְׁמָה לְתִרִין עֲסָר שְׁבִטִין:

טו וְעֲבָדוּ עַל חוּשְׁנָא תְּכִין מִתְחָמֵן עוֹבֵד
גְּדִילוֹ דְּהָב דְּכִי:

טז וְעֲבָדוּ תְּרִמִּין מְרַמְצֹן דְּדִהָב וּתְרִמִּין עֲזָקֹן
דְּדִהָב וִיהָבּוּ יִת תְּרִמִּין עֲזָקְתָּא עַל תְּרִין
סְטֵרִי חוּשְׁנָא:

יז וִיהָבּוּ תְּרִמִּין גְּדִילְתָּא דְּדִהָב עַל תְּרִמִּין
עֲזָקְתָּא עַל סְטֵרִי חוּשְׁנָא:

יח וְיִת תְּרִמִּין גְּדִילְתָּא דְּעַל תְּרִמִּין סְטֵרוּהִי
יָהָבּוּ עַל תְּרִמִּין מְרַמְצָתָא וִיהָבּוּ עַל כְּתָפֵי
אַפּוּדָא לְקַבֵּל אַפּוּהִי:

(ד) וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבִי זָכְרוֹן לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

(ה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֹפֶד
זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוּר:

(ו) רְבֹוע הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְפוֹ
וְזֶרֶת רַחְבּוֹ כְּפֹל:

(ז) וַיְמַלְאוּ־בֹו אַרְבַּעַה טוֹרֵי אֲבֵן טוֹר אָדָם פִּטְרָה
וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד:

(ח) וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סָפִיר וַיְהִלֵּם:

(ט) וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לִשֶׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:

(י) וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ שֵׁהֶם וַיִּשְׁפָּה מוֹסַפֶּת
מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם:

(יא) וְהָאֲבִנִּים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ
לְשָׁנִים עֶשֶׂר שֶׁבֶט:

(יב) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֻׁרֹת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֹבֵת
זָהָב טָהוֹר:

(יג) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וְשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב
וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעַת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

(יד) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֹבֲתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעַת
עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

(טו) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֹבֲתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי
הַמִּשְׁבַּצַּת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֶל־מוֹל פְּנֵיו:

יט וַעֲבַדוּ תַרְתִּין עֶזְקָן דָּהֵב וְשׁוּיָאוּ עַל
תַּרְתִּין סְטָרֵי חוּשָׁנָא עַל סִפְתָּהּ דִּי לַעֲבָרָא
דְּאַפּוּדָא מְלָגִיו:

כ וַעֲבַדוּ תַרְתִּין עֶזְקָן דָּהֵב וְיִהְיֶה עַל
תַּרְתִּין כְּתָפֵי אַפּוּדָא מְלָרַע מְלָקָבֵל אַפּוּהֵי
לְקָבֵל בֵּית לופֵי מַעֲלֵי לְהַמִּין אַפּוּדָא:

כא וַיַּחֲדוּן יֵת חוּשָׁנָא מַעֲזָקְתָּהּ לְעִזְקָתָא
דְּאַפּוּדָא כְּחוּטָא דְתַקְלָתָא לְמַהוּי עַל הַמִּין
אַפּוּדָא וְלֹא תִפְרַק חוּשָׁנָא מַעֲלֵי אַפּוּדָא
כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יֵת מִשָּׁה:

(יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָהּ:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְתָפֵי
הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעֹמֶת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל
לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:

(כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעֲתָיו אֶל־טַבַּעֲתֵי הָאֶפֶד
בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִזְחַח
הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

♦ יום שישי כ"ח אדר ♦

כב וַעֲבַד יֵת מַעֲיֵלָא דְאַפּוּדָא עוֹבֵד מַחֵי גָמִיר
תְּכֵלָא:

כג ופּוּם מַעֲיֵלָא כְּפִיל לְגִינָה כְּפּוּם שְׁרָן
תּוֹרָא מִקְּרָא לְפּוּמָה סְחֹר סְחֹר לֹא יִתְבַּדַּע:

כד וַעֲבַדוּ עַל שְׁפּוּלֵי מַעֲיֵלָא רְמוּגֵי תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָנָא וְצַבַּע זָהָרִי שְׁזִיר:

כה וַעֲבַדוּ זַנִּיָּא דְהֵב דְּכִי וַיְהִיבּוּ יֵת זַנִּיָּא בְּגו
רְמוּזָא עַל שְׁפּוּלֵי מַעֲיֵלָא סְחֹר סְחֹר בְּגו
רְמוּזָא:

(כב) וַיַּעַשׂ אֶת־מַעֲיֵל הָאֶפֶד מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּלִיל
תְּכֵלֶת:

(כג) וּפְרִי־הַמַּעֲיֵל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחְרָא שְׁפָה לְפָיו סָבִיב
לֹא יִקְרַע:

(כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל רְמוּזֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מִשְׁזֹר:

(כה) וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנִי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים
בְּתוֹךְ הָרַמְּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב בְּתוֹךְ
הָרַמְּנִים:

אור החיים על התורה – מנהגות בלום, אברמוביץ

לְמַעַלָּה וְלֹא לְמַטָּה, וְדָבָר זֶה אֵינוֹ
מִתְחַיֵּב מֵאוּמָרוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה
הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרַמְּנִים כִּי זֶה בֹּא
לְשַׁלֵּל שְׂלֵא יִהְיוּ הָרַמְּנִים בְּתוֹךְ
הַפַּעֲמָנִים עַל זֶה הָאִפֶּן תִּתְחַיֵּל הַשׁוּרָה
בְּפַעֲמָנוֹ וּלְפָנֵינוּ רֵמֵן כְּפִי זֶה יִהְיוּ הָרַמְּנִים
בְּתוֹךְ הַפַּעֲמָנִים כִּי הַמַּעֲיֵל לֹא הָיָה
מִחֻבֵּר מִלְמַטָּה סָבִיב לְזִמְרָה שְׁתֵּמִיד יִהְיוּ
אֵלּוּ תוֹף אֵלּוּ כָּל שִׁיחֵיו שְׁנִים בְּמִסְפָּר
אֶלָּא מִחֻלָּק הָיָה לָב, וְלִזְמֵר תִּמְצָא שְׂלֵא
עֲשֵׂה בְּכִרְיָתָא מִסְפָּר הָרַמְּנִים בְּפַעֲמָנִים
כִּי הֵם יוֹתֵר מִקֵּד: תוֹרָה כו

הַכְּתוּב יִגִּיד הַפֶּקֶד זֶה, וּמִמָּה שְׂאָמַר כִּי
לִזְמֵר כָּפֵל לְזִמְרָה בְּתוֹךְ הָרַמְּנִים פַּעַמִּים,
קִשָּׁה לְמַה הַקִּדִּים הַכְּתוּב לְצוּת שִׁיתֵּן
הָרַמְּנִים עַל שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל קֶדֶם שִׁיַּעֲשֶׂה
הַפַּעֲמָנִים וַיִּצְטָרֵךְ לְחֹזֶר לְזִמְרָה פַּעַמִּים
בְּתוֹךְ הָרַמְּנִים לְרִבּוּת שִׁיתֵּנָם קֶדֶם,
וּפְשׁוּט הוּא שֶׁהֵרֵב לֹא דִק יִפֹּה כְּמִנְהַג
זְכוּת עֵינֵינוּ הַקִּדּוּשׁ: תוֹרָה כה
(כה) בְּתוֹךְ הָרַמְּנִים. טַעַם שֶׁכָּפֵל לְזִמְרָה
כֵּן, לְזִמְרָה שִׁיחֵיו מְכֻנָּה הַפַּעֲמָנִים
כְּגִיד הָרַמְּנִים שְׂלֵא יִהְיֶה הַפַּעֲמָנוֹ מִשְׁוֹר
לְצַד מִטָּה אוֹ לְצַד מַעַלָּה אֶלָּא גּוֹפֵל שֶׁל
פַּעֲמָנוֹ לְפָנֵי הָרַמֵּן וְעוֹמֵד בַּשׁוּרָה לֹא

(כד) עַל שׁוּלֵי זָהָב. מִכָּאן אָנִי מְדַבֵּק
שֶׁהָאֶמֶת הוּא כְּהַסְכְּרִים
שֶׁהַפַּעֲמָנִים הֵן בַּשׁוּרָה עִם הָרַמְּנִים וְלֹא
בְּתוֹכָם מִשֶּׁ שֶׁהֵרֵב הַקִּדִּים הַכְּתוּב
נִתְּנָה הָרַמְּנִים עַל שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל וְאַחֵר
כִּי אָמַר מַעֲשֵׂה הַפַּעֲמָנִים בְּכִנִּי עֶזְקָן
וַיִּתְּנוּ אוֹתָם תוֹף הָרַמְּנִים וּמַעַתָּה אִם
הַפַּעֲמָנוֹ תוֹף הָרַמֵּן מִמֶּשׁ לְמַה הִצְרִיךְ
הַכְּתוּב לְזִמְרָה עַל שׁוּלֵי אַחֵר שֶׁכָּבֵר קֶדֶם
וְאָמַר שֶׁהָרַמְּנִים הֵם עַל שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל
זֶה בְּזֶה תְּלִי, וְתִמְנָה אָנִי עַל רִמְכִּין
שֶׁפָּנֵה מִדְּרָךְ זֶה, וּמִה שִׁישָׁב שְׂלֵא נָתַן
הָרַמֵּן בְּמַעֲיֵל עַד שֶׁנָּתַן בְּתוֹכוֹ הַפַּעֲמָנוֹ

(כו) פֶּעֶמָן וְרֵמֶן פֶּעֶמָן וְרֵמֶן עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲלִיל סָבִיב
מַעֲלִיל סָחֹר סָחֹר לְשִׁמְשָׁא כָּמָא דִּי פִקִּיד
יְיָ יֵת מִשָּׁה :

(כו) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ מַעֲשֶׂה אֶרְגָּ לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו:

(כח) וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ
וְאֶת־מִכְנָסֵי הַכֹּהֵן שֵׁשׁ מִשְׁזֹר:

כ"י • וְאֵת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת • תַּפְאֲרֹת הַמִּגְבָּעוֹת, הַמִּגְבָּעוֹת הַמְּפָאָרוֹת.

(כט) וְאֶת־הָאֲבִגָּט שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רָקִם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרד כט עמ' 126)

וְאֵת הָאֲבִגָּט שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
(לט, כט) צָמֹר וּפְשִׁתָּן הֵם שְׁנֵי הַפְּסִים, חֹסֶד וּגְבוּרָה, שְׁאִין
חֲבוּרָן עוֹלָה יָפָה. אָמֵנָם, זֶהוּ בְּעִנְיֵי הַעוֹלָם בְּלִבָּד, בְּהֵם
מְרַגְשֵׁת בְּתַקְרָה 'מִצִּיאוּתָה' שֶׁל כָּל מִדָּה; אֲבָל בְּקִדְשָׁה,

(ל) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיצִיֹן נֹרֵי־קֹדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיַּכְתְּבוּ
עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

(לא) וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תַּכְלֶת לָתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת
מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ם

כ"י • לָתֵת עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה • וְעַל־יְדֵי
הַפִּתִּילִים הָיָה מוֹשִׁיבֵן עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כֶּתֶר, וְאִי
אֶפְשָׁר לוֹמַר הַצִּיצִין עַל הַמִּצְנֶפֶת, שֶׁהָיָה ב'שְׁחִיטָה
קֹדֶשִׁים' שְׁנֵינוּ: 'שְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאָה בֵּין צִיצִין לַמִּצְנֶפֶת,
שֶׁשֶׁם מְנִיחַ תְּפִלִּין, וְהַצִּיצִין הָיָה נִתּוֹן עַל הַמִּצְנֶפֶת'. הָיָה
הַמִּצְנֶפֶת לַמַּעְלָה וְהַצִּיצִין לַמַּטָּה, וּמֵהוּ "עַל הַמִּצְנֶפֶת
מִלְּמַעְלָה"? וְעוֹד הַקְּשִׁיתִי בָּהּ: כָּאֵן הוּא אוֹמֵר

וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תַּכְלֶת", וּבְעִנְיֵן הַצִּיצִין הוּא אוֹמֵר
(לעיל כח): "וְשִׁמְתָּ אֹתוֹ עַל־פִּתִּיל תַּכְלֶת", וְאוֹמֵר אָנִי:
פִּתִּיל תַּכְלֶת זֶה, חוּטִין הֵן לְקִשְׁרוֹ בְּהֵן בַּמִּצְנֶפֶת,
לְפִי שֶׁהַצִּיצִין אֵינוֹ אֶלָּא מֵאֲזֵן לְאֲזֵן, וּבִמְהֵרָה יִקְשְׁרוּנוּ
בְּמִצְחוֹ? וְהָיָה קְבוּעִין בּוֹ חוּטֵי תַכְלֶת לְשְׁנֵי רִאשֵׁי
וּבְאִמְצָעֵיתוֹ, שֶׁבְּהֵן קוֹשְׁרוֹ וְתוֹלָהוּ בַּמִּצְנֶפֶת כְּשֶׁהוּא
בְּרֹאשׁוֹ, וּשְׁנֵי חוּטִין הָיוּ בְּכָל קֶצֶה וְקֶצֶה, אַחַת

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(כו) פֶּעֶמָן וְרֵמֶן. הַצֶּרֶף לְכַתֵּב זֶה שְׁלֹא
תָּבִין שִׁיכוֹל לַעֲשׂוֹת ב' או ג'
פֶּעֶמָנִים בְּתוֹךְ ב' או ג' רִמְנִים וְקוֹרָא
אֲנִי בְּהֵם בְּתוֹךְ הַרְמִנִים, לָזֶה אָמַר
פֶּעֶמָן וְרֵמֶן, פְּרוּשׁ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה ב'
פֶּעֶמָנִים וְרֵמֶן, וְחֹזֵר לוֹמַר פֶּעֶמָן וְרֵמֶן
כָּא לְשַׁלֵּל שְׁלֹא יַעֲשֶׂה ב' רִמְנִים לְכָל
פֶּעֶמָן וְיִהְיֶה כָּל פֶּעֶמָן ב' רִמְנִים וְלֹא
תַעֲלֶה רֵמֶן שְׁבִימִינוּ שֶׁל פֶּעֶמָן זֶה
לְשַׁמָּאלוֹ שֶׁל פֶּעֶמָן הָבָא אַחֲרָיו, לָזֶה
אָמַר פֶּעֶם ב' פֶּעֶמָן וְרֵמֶן פְּרוּשׁ סוּמוֹף
לְרֵמֶן שֶׁל פֶּעֶמָן רֹאשׁוֹן יִהְיֶה פֶּעֶמָן ב'
וְהָבִין: תוֹרָה כּו

ממעל ואחת מתחת לצד מזרחו, וכן באמצעו, שפך הוא נוח לקשר, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטיין. לכן נאמר על פתיל תכלת: "ועליו פתיל תכלת". וקושר ראשיהם השנים כלם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תתמה שלא נאמר: 'פתילי תכלת', הואיל ומרבין הן, שהרי

מצינו בחשן ואפוד "ויקפסו את החשן וגו'", ועל-כרחך פחות משנים לא היו, שהרי בשני קצות החשן היו שתי טבעות החשן, ובשתי כתפות האפוד היו שתי טבעות האפוד שפגגדן, ולפי דרך קשירה ארבעה חוטיין היו, ומכל-מקום פחות משנים אי אפשר.

(לב) ותכל כל-עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו: פ

זש"א ויעשו בני ישראל • את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'.

לבושלים כל פלחן משכנא משפן זמנא ועבדו בני ישראל ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך יא, עמוד 127)

כך גם בעבודת האדם לבואו: בתחלה על האדם לעבד את עבודתו ככל יכלתו ולמצות את כל אפשרויותיו, אף עדן אין זה מספיק להשראת השכינה ב'בית-מקדשו' הפרטי. עליו להביא את מלאכת עבודתו ולהתקשר אל ה'משה' שבדור ("אפתשטותא דמשה בכל דרא"), אשר מחבר את בני ישראל לאביהם שבשמים ("אנכי עומד בין ה' וביניכם"), ורק אז יוכל ה'משכן' הפרטי לקום ולהתקיים.

ויעשו בני-ישראל ככל אשר צוה ה' את משה...

וביאו את המשכן אל משה (לט, לב-לג)

שלא היו יכולים להקימו... ומשה העמידו (רש"י)

שני פסוקים אלו מלמדים אותנו כיצד יכול האדם להגיע לתכלית שלמותו בהקמת ה'משכן' הפרטי לה' יתברך.

בבנין המשכן הגשמי נדרשו בני ישראל לעשותו תחלה עם כל פרטיו ("ככל אשר צוה ה'"), אף עדן לא נתנה להם הרשות להקימו, ורק כשהביאוהו אל משה הוקם המשכן.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הי"ג מינים שפגדו וזכו זה לזה. המלאכות האמורות: **ככל אשר וגו'**. נתפסו בזה להסיר החשד מהם כי יראה היראה שצוה ה' על המשכן ונעשה וקפלוהו ג' חדרים (שמור פ"ב) יאמר כי היתה סבה מצד המעשה שהיה בו דבר בלתי הגון או שישאל עכבו דבר מכל האמור במצותו, לזה אמר **ותכל וגו' ויעשו בני ישראל ככל** ומה טעם המתין הקב"ה עד חדש הראשון שהוא חדש המשבח שנקרא ראשון, והוא אומר בגמר המלאכה (לקמן מ' ב') ביום החדש הראשון תקים וגו' ורבותינו ז"ל אמרו (שם) לצד שנתבשר אברהם בציחק:

אשר צוה וגו' בן עשו. טעם אומר **בן עשו** ולא הספיק במאמר ויעשו, אולי כי העלה עליהם הכתוב שקימו כל מה שצוה ה' את משה בתורה, וזה שיעור הכתוב **ויעשו בני ישראל ככל** וגו' האמור בענין וכו' העריכם הכתוב באלו ככל אשר צוה ה' את משה ככל התורה בן עשו, וכו' נשרף ונפזר אפרו של חטא העגל: תורה לג

יעשה היכלת שפגדו וזכו זה לזה. ואולי כי לזה רמז באומרו (ויקרא י"ח) ואהבת לרעך כמוך, פרוש לצד שהוא כמוך כי בשלומו יטיב לך ובאמצעותו אתה משלים שלמותך ואם בן אינו אחר אלא אתה עצמך ובאחד מחלקיך, וכו' מצאנו נחת רוח כי ה' צוה תר"ג מצות ומן הנמנע שימצא אדם אחד שישנו בקיום כלם וזה לך האות בהן לוי וישראל ונשים, יש מצות עשה בכהנים שאין מצאות לישראל לעשותם, ויש מצות לישראל שאינם בכהנים, וכן בלויים, וכן בנשים, ומה מצאות יש ליחיד לקיים להשלים תקון לרמ"ח איבריו ושס"ה גידיו אשר יכוננו להם, אלא ודאי שתתקיים התורה במחברת הכללות וזכו זה מזה, והוא מה שאמר הכתוב כאן **ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה'** בזה לכלם יחד מעשה כלם הגם שמהם הביאו הנדבה מהם עשו מלאכה יאמר על כללותם שעשו הכל, וסמך מאמר זה למלאכת הבגדים אשר עשאוים יחידים מישראל, להעירך כי על פרט זה יאמר שעשאוהו בני ישראל באין הבדל, ומעתה כל אחד מישראל הביא כל

(לב) ותכל כל עבדת וגו'. פרוש לא הם כלו שאם היה ה' מצוה עוד בעבודתו יתברך יעשו בני ישראל ככל אות נפשם, אלא שכלתה המלאכה אשר צוה ה':

עוד ירצה באומרו **ותכל** לצד שהיה בה מלאכות שנעשו מעצמן שהיא מנורה שאמרו ז"ל (במד"ר פט"ו) שנעשית מעצמה לזה לא בנה הכל עליהם כי יש חלק במלאכה שהוא לא נעשה אלא הכאה בקרנס והיא מעצמה בלתי.

עוד ירמו על דרך אומרו (תהלים פ"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', כי עשו העבודה חשוקה וכלילת יפי:

ויעשו בני ישראל וגו'. והגם שלא עשה אלא בצלאל וחקמי לב, שלוחו של אדם כמותו וכאלו כל ישראל עשו, והגם שלא מצינו שעשה בצלאל אלא במאמר ה' ולא הם שלוחו, אף על פי כן הרי הסבימו עליו:

עוד נראה כי כאן עשה הכתוב מחברת הכללות בקיום התורה והראה כי בני ישראל יזכו זה לזה והתורה נתנה להתקיים בכללות ישראל כל אחד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 458)

חביבות הדבר. לכן, למשל, נכפלה פרשת אליעזר בתורה, כי "יפה שיחתו של עבדי אבות לפני המקום מתורתו של בנין" (רש"י בראשית כד, מב). המשכן, מקום השקט השכינה, כה יקר וחביב לבני ישראל, עד שמשום זה כפלה התורה את כל פרטיו.

ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו (לט, לב)

מדוע חזרה התורה על כל פרטי עשיית המשכן וכליו (בפרשיות ויקהל-פקודי), ולא הסתפקה בפסוק "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה, בן עשו"? אלא, כאשר התורה כופלת ענין מסים, הרי זה מפני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך א עמוד 169)

בני ישראל היה משכן גשמי. לכן, אף שכבר נאמרו כל פרטי המשכן בפרשיות תרומה ותצוה - חזרו ונכפלו בפרשיות ויקהל ופקודי, כי בכל אחת מהפרשות מדבר במשכן 'שונה'.

ועוד: על המשכן "אשר צוה ה' את משה", מספר בפרשיות תרומה ותצוה. ועל המשכן שעשו בני ישראל, מספר בפרשיות ויקהל-פקודי. שני אלה מרמזים לשני ה'משכנות' - הרוחני והגשמי. המשכן שהראה הקב"ה למשה הוא משכן רוחני, המשכן שלמעלה; והמשכן שעשו

לג ואיתו ית משכנא למשה ית משכנא וית כל מנוהי פורפוהי דפוהי עברוהי ועמודוהי וסמכוהי:

וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קִרְסָיו קִרְשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹרְנָיו: (לג)

הקדוש-ברוך-הוא: איך אפשר הקמתו על-ידי אדם? אמר לו: עסק אתה בידך, נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר: "הוקם המשכן", הוקם מאליו, מדרש רבי תנחומא.

וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וגו' • שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקדוש-ברוך-הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כבוד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך 1 עמ' 222)

דהנה בריש פרשת ויקהל, על הפסוק "זה הדבר אשר צוה ה' לאמור", פרש רש"י "צוה ה' לי לאמור לכם". ומפיון שהצווי היה שבני ישראל יבנו את המשכן, אסור היה למשה לעשות זאת.

שלא עשה משה שום מלאכה במשכן (רש"י לט, לב)

ממה שכתב "שום מלאכה" משמע שפונתו גם להבאה (נדבת המשכן), שנקראת 'מלאכה' (ויקהל לו, יז). ותמוה, איך לא קים את צווי ה' "קחו מאתכם תרומה". ויש לומר,

לד וית חופאה משכי דדכרי מסמקי וית חופאה משכי דססגונא וית פרכתא דפרסא:

וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתַּחֲשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ: (לד)

לה ית ארונא דסהדותא וית אריחוהי וית פרכתא:

אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בָּדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת: (לה)

לוי ית פתורא ית כל מנוהי וית לחם אפיא:

אֶת־הַשְּׁלֶחַן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: (לו)

לז ית מנרתא דכיתא ית בוצינהא בוציני סדרא וית כל מנהא וית משחא דאנהירתא:

אֶת־הַמִּנְלָה הַתְּהֵרָה אֶת־נִרְתִּיהָ נֹרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָהּ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: (לז)

לח וית מדפחא דדהבא וית משחא דרבותא וית קטרת בוסמיא וית פרסא דתרע משכנא:

וְאֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֶת מִסַּךְ פֶּתַח הָאֹהֶל: (לח)

(לט) אֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לֹא אֶת־בְּדִיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:

לֹא אֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לֹא אֶת־בְּדִיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:
וְאֵת בְּסִיסָה:

(מ) אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת־
הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֵיהָ וְאֵת־
כָּל־כְּלָי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲל מוֹעֵד:

מֵאֵת סֻרְדֵי דֶרְתָּא יֵת עֲמוּדָהָ וְיֵת סִמְכָהָ
וְיֵת פֶּרֶסָא לְתַרְע דֶּרְתָּא יֵת אֲטוּנְהֵי וְסִפְהָ
וְיֵת כָּל מְגֵי פִלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכָּן זְמָנָא:

(מא) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרָת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי
הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כַּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

מֵאֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁ יֵת
לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כַּהֵן וְיֵת לְבוּשֵׁי
כַּהֲנָה לְשִׁמְשָׁא:

(מב) כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּן עֲשׂוֹ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:

מִבְּכָל דֵּי פִקְדֵי יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פִּלְחָנָא:

(מג) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהַנָּה עֹשֵׂה אֹתָהּ
בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: פ

מִגְּוִחָא מֹשֶׁה יֵת כָּל עֲבֹדָתָא וְהָא עֲבָדֵי
יֵתָה כַּמָּא דֵּי פִקְדֵי יְיָ בֶּן עֲבָדֵי וְכִרְיָהּ יְהוָה
מֹשֶׁה:

ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וְגו', וְהוּא אֶחָד מֵאַחַד־עֶשֶׂר
מִזְמוֹרִים שֶׁב־תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה.

כ"ט וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה • אָמַר לָהֶם: יְהִי רָצוֹן
שִׁתְּשֶׁרָה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֶׂה יְדִיכֶם, (תהלים צ): "וְיִהִי נָעַם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 171)

וְהוּא אֶחָד מֵאַחַד־עֶשֶׂר מִזְמוֹרִים שֶׁב־תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" (רש"י לט, מג) וְקִשָּׁה, לְשֵׁם מַה מְצִינֵי רִש"י דָּבָר זֶה, וְהָרִי
פָּסוּק זֶה מוֹפִיעַ בְּסִיּוּם "תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" עֲצֻמוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר:
אִם הָיָה רַק זֶה הַמִּזְמוֹר שֶׁל מֹשֶׁה, הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר

וְהוּא אֶחָד מֵאַחַד־עֶשֶׂר מִזְמוֹרִים שֶׁב־תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" (רש"י לט, מג) וְקִשָּׁה, לְשֵׁם מַה מְצִינֵי רִש"י דָּבָר זֶה, וְהָרִי
פָּסוּק זֶה מוֹפִיעַ בְּסִיּוּם "תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" עֲצֻמוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר:
אִם הָיָה רַק זֶה הַמִּזְמוֹר שֶׁל מֹשֶׁה, הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר

♦ שבת קודש כ"ט אדר ♦

א ומליל י"ז עם מֹשֶׁה לְמִימָר:

מ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אֵלָּא לְמַצְוָה וּמִנּוּ חֻקִּים דְּבָרִים
הַמַּעֲבָבִים זֶה אֵת זֶה, וְהוֹדִיעַ הַפְּתוּב
בְּכָפֶל הַמַּעֲשֶׂה לוֹמַר שְׁעֵשׂוּ כָּל אֲשֶׁר
צִוָּה אֶפְלוּ דְּבָרִים שְׂאִינֶם אֵלָּא לְמַצְוָה
מִן הַמִּבְרָה:

וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה. טַעַם שֶׁהֶצְרֵךְ לוֹמַר
מֹשֶׁה וְלֹא סָמַךְ עַל זְכָרוֹ
בְּסֻמוּךְ, לוֹמַר לֹא תִהְיֶה בְּרָכָה זֹאת קֶלָּה
בְּעֵינֶיךָ כִּי מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּרָכָם
וְדָבָר גָּדוֹל הוֹדִיעַ הַפְּתוּב בְּדָבָר זֶה,
וְלִטַּעַם זֶה הוּא שֶׁהוֹדִיעַ הַפְּתוּב וְאָמַר
וַיְבָרֶךְ אֹתָם וְהוֹלֵת הָיְתָה מֹשֶׁה אֵין הַתּוֹרָה
מִגִּדָּת אִם יִבְרָךְ אֶדָּם לְחִבְרָה: תוֹרָה א

(מג) וְהָנָה עֹשֵׂה וְגו' בֶּן עֲשׂוֹ. טַעַם
שֶׁחֹזֵר לוֹמַר פַּעַם ב' בֶּן עֲשׂוֹ, כִּי
אוֹמְרוּ וְהָנָה עֹשֵׂה נִמְשָׁכַת לְמַעַלָּה וַיֵּרָא
וְגו' וְהָנָה הִיא עֲשׂוֹיָה פְּרוּשׁ גּוֹף
הַמַּעֲשֶׂה, וְהַכֹּנֶנָה בְּזֶה שֶׁלֹּא הָיָה שְׁעוֹר
בְּזִמְן וַיֵּרָא שֶׁהָנָה עֲשׂוֹיָהוּ בְּזִמְן מוֹעֵט.
עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ עֲשׂוֹ אֹתָהּ לְשׁוֹן
תְּקוּן שֶׁתִּקְנֶנּוּ אוֹתָהּ כְּמַצְטָרָה,
וְעוֹד מוֹדִיעַ שֶׁהַשְּׂכִּיל בֶּה שְׁעֲשׂוֹיָה
כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּפִרְטֵי הַמִּשְׁפָּט, וְהוּא
אוֹמְרוּ בְּאֶשֶׁר וְגו' בֶּן עֲשׂוֹ.

עוֹד יִרְצֶה עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ו'ל (וּבְחִים ס"ב)
כִּי יֵשׁ פִּרְטֵי הַמִּצְוֹת שְׂאִינֶם לְעִבּוּב

(מב) כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה ה'. וְחֹזֵר לוֹמַר
פַּעַם ב' דָּבָר זֶה וְגַם בְּסֻמוּךְ פַּעַם
ג', אוֹלִי כִּי לְצַד שֶׁחֲטָאוּ בְּעֵגֶל
בְּמַחֲשָׁבָה וּבְדַבּוֹר וּבְמַעֲשֶׂה וּכְמוֹ
שֶׁפִּרְשְׁתִּי שָׁם, וּבְחִינַת כָּל אֶחָת כְּפָרוּ
בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֲשֶׁר עַל כֵּן בַּתְּקוּן
הָיָה שְׁלִשְׁתָּם יַחַד, הַנִּדְּבָה הוּא הַמַּעֲשֶׂה,
הַמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּחִינַת הַחֻקִּים
שֶׁבְּמִלְאכָה, הַדַּבּוֹר הוּא שֶׁהָיָה אוֹמְרִים
בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה לְשֵׁם מִצְוֹת ה' כְּמוֹ
שֶׁפִּרְשְׁתִּי בְּקוֹדֶם, וּבְנִגְדֵי שְׁלִשְׁתָּם אָמַר
הַפְּתוּב שְׁעֵשׂוּ בְּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה
כִּי תִקְנֶנּוּ שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת הָרָע: תוֹרָה מג

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת ויקהל-פקודי עא

(ב) בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־
מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:

(ג) וּשְׁמַתָּ שֵׁם אֶת אַרְוֵן הָעֵדוּת וְסִכַּת עַל־הָאָרֶץ
אֶת־הַפְּרָכֶת:

כ"ט • לשון הגנה, שהרי מחצה היתה.

(ד) וְהִבַּאתְּ אֶת־הַשִּׁלְחָן וְעֹרַכְתָּ אֶת־עֶרְכוֹ וְהִבַּאתְּ
אֶת־הַמִּנְחָה וְהַעֲלִיתְּ אֶת־נִרְתִּיהָ:

כ"ט • וערכת את ערכו • שתי מערכות של לחם הפנים.

(ה) וּנְתַתָּהּ אֶת־מִזְבַּח הַזֹּהֵב לְקַמָּרֶת לִפְנֵי אַרְוֶן
הָעֵדוּת וּשְׁמַתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן:

(ו) וּנְתַתָּהּ אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן
אֹהֶל־מוֹעֵד:

(ז) וּנְתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנָתַתָּ שֵׁם מַיִם:

(ח) וּשְׁמַתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר
הַחֹצֵר:

(ט) וּלְקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁרֵבוֹ וּקְדַשְׁתָּ אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה
קֹדֶשׁ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהיה בונה וסותר אבל סדר הכנתו לא היתה אלא ביום ר"ח ניסן כאמור בענין באחד לחודש וגו' ושמת שם וגו' והבאת את השלחן וגו' הרי כי מחדש הוא מודיעו ההערכה ומקום כל דבר וסדר הנחתו ואם זה לו ז' ימים והוא מעריך מה מקום להודיע מחדש, אלא ודאי זה היום תחלת סדר מעשה המשכן ותקונו והקריב משה בו ביום כל האמור בענין במצות ד' אליו כאמור לפנינו: תורה ג

למדת כי המלואים היו קדם הקמת המשכן והערכת כליו, ויום ר"ח ניסן הוא שנתקדש המשכן וסדר משה מערכת המשכן והקריב בו את האמור בענין הא למדת שלא שמש משה במשכן בסדר כל האמור בפרשה זו אלא ביום אחד שהוא יום השמיני של מלואים, ואפלו להסוברים שכל ז' ימי המלואים היה משה בונה משכן וסותרו, בהכרח לומר כי משכן הוא

(ב) בַּיּוֹם הַחֹדֶשׁ וְגו'. הקמה זו היתה אחר ז' ימי מלואים לדבריהם ז"ל (במד"ר פ"א, וכן מוכיחים הכתובים כי ז' ימי המלואים לא נעשה בהם אלא מלואי ידי אהרן, ולזה צוה ה' מעשה ז' ימי מלואים קדם מצות הקמת המשכן והערכתו, וגם בפרשת צו בשמשח אהרן ובניו יום א' של מלואים שם הזכיר משיחת המשכן וכליו, ולא הזכיר שם הקמת המשכן וסדרו הא

- (י) וּמִשְׁחַת אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדְשָׁתָּהּ
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:
- (יא) וּמִשְׁחַת אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ וְקִדְשָׁתָהּ אֹתוֹ:
- (יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְרַחֲצִיתָ אֹתָם בַּמַּיִם:
- (יג) וְהִלַּבְשָׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁחַתָּהּ
אֹתוֹ וְקִדְשָׁתָהּ אֹתוֹ וְכִתְּנָה לִי:
- (יד) וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשָׁתָהּ אֹתָם כְּתֹנֹת:
- י וְתַרְבִּי יָת מִדְּבָחָא דְעֵלְתָא וְיָת כָּל מְנוּהִי
וְתַקְדֵּשׁ יָת מִדְּבָחָא וְיִהִי מִדְּבָחָא קֹדֶשׁ
קֳדָשִׁין:
- יא וְתַרְבִּי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסָהּ וְתַקְדֵּשׁ
יָתָהּ:
- יב וְתַקְרִיב יָת אֹהֶרֶן וְיָת בָּנָהִי לְתַרְעַ מִשְׁכָּן
זִמְנָא וְתַסְחִי יָתָהֶן בְּמַיָּא:
- יג וְתַלְבֵּשׁ יָת אֹהֶרֶן יָת לְבוּשֵׁי קֳדָשָׁא
וְתַרְבִּי יָתָהּ וְתַקְדֵּשׁ יָתָהּ וְיַשְׁמֵשׁ קֳדָמִי:
- יד וְיָת בָּנָהִי תִקְרִיב וְתַלְבֵּשׁ יָתָהֶן כְּתֹנִיִן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 288)

- וְאֶת בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשָׁתָהּ אֹתָם כְּתֹנֹת: (מ, יד) וְאֵלֹהֵי
בְּפָרְשַׁת תְּצַוָּה (כט, חט) נִזְכְּרוּ גַם הָאֲבֻנֹט וְהַמִּגְבָּעוֹת. וְיֵשׁ
לִזְמֹר, דְּהִנֵּה בְּשָׁבַעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים לְבָשׁוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת
הַבְּגָדִים כְּדֵי לְחַנּוּכָם לְכַהֵנָה, וְלִכְּנֹן הַלְבִּישׁ מִשָּׁה אֹתָם אֶת
- (טו) וּמִשְׁחַת אֹתָם בַּאֲשֶׁר מִשְׁחַתָּהּ אֶת־אֲבִיהֶם
וְכַהֲנָיו לִי וְהָיְתָה לְהִיָּת לָהֶם מִשְׁחַתָּם לְכַהֲנֵת
עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
- (טז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֵּן
עֲשֵׂה: ס
- (יז) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִית בְּאַחַד
לַחֲדָשׁ הַזֶּה הַמִּשְׁכָּן:
- (יח) וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם
אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיתוֹ וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו:
- (יט) וַיִּפְרֹשׁ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־
מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ס
- כ"ט וַיִּפְרֹשׁ אֶת הָאֹהֶל • הֵן זְרִיעוֹת הָעֲזִים.
- טו וְתַרְבִּי יָת מִדְּבָחָא קֹדָשָׁא וְיִהִי מִדְּבָחָא קֹדָשִׁין
קֳדָשִׁין:
- טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֵּן
עֲשֵׂה:
- טז וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִית בְּאַחַד
לַחֲדָשׁ הַזֶּה הַמִּשְׁכָּן:
- יח וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם
אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיתוֹ וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו:
- יט וַיִּפְרֹשׁ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־
מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

(טז) בַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, הִצְרִיךְ בַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִדְבֵּר דִּדּוּעַ כִּי אוֹתוֹ בִּזְמַן הַזֶּה הָיָה הַמִּשְׁכָּן עוֹלָם לְדֹרֹתָיו וְיִשְׁמַע אֶת מִשְׁכָּנוֹ וְלֹא הִסְפִּיק לִזְמֹר

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - מ - פרשת ויקהל-פקודי עג

כ וַיִּסֶּיב וַיִּהְיֶה יְתַּ סְהִדוּתָא לְאַרְוֵנָא וְשׁוּי יְתַּ אַרְיִחָא עַל אַרְוֵנָא וַיִּהְיֶה יְתַּ פְּרָתָא עַל אַרְוֵנָא מְלַעֲלָא :

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:

כז"י ◀ אֶת הָעֵדֻת • הלוחות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 434 ואילך)

בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה - נִמְצָא הַקֶּבֶ"ה בְּשִׁבְלוֹ שֶׁל הָאָדָם
עַל הַפְּסוּק "וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶן" (מ, כ) מְפָרֵשׁ
רש"י, הָעֵדוּת - הַלּוּחוֹת.
וְהִנֵּה אֵימָת ב'שְׁמוֹת רַבָּה' (פ"ג, ב) "בְּשַׁעַר שְׁאֵמֶר הַקֶּבֶ"ה
לְמֹשֶׁה, עֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, בָּא וְאָמַר לְבַצְלָאֵל. אָמַר לוֹ: מַהוּ
הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה? אָמַר לוֹ: שְׂיִשְׂרָה הַקֶּבֶ"ה שְׂכִינָתוֹ בְּתוֹכוֹ,
וּמִלְמַד לְיִשְׂרָאֵל תּוֹרָה. אָמַר לוֹ בַּצְלָאֵל: וְהִכֵּן הַתּוֹרָה
נִתּוּנָה? אָמַר לוֹ . . הָאָרֶן".
וְלִקְאוּרָה תְּמוּנָה, הִרִי יְדוּעִים דְּבָרֵי הַרְמָב"ן שְׁ"עֲקָר הַחִפְץ
בַּמִּשְׁכָּן . . מִקּוֹם מְנוּחַת הַשְּׂכִינָה שֶׁהוּא הָאָרֶן", דִּהְשָׁרָאת
הַשְּׂכִינָה הִיטָה בַּעֲקָר בָּאָרֶן, וְאִם־כֵּן מִדּוּעַ אֵימָת בַּמִּדְרָשׁ
שֶׁהָאָרֶן הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה?

וְיֵשׁ לִזְמַר דִּהָא גּוֹפָא מְרַמֵּז הַמִּדְרָשׁ, שֶׁהַשָּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה
בְּאִפְסָן הִכִּי נִעְלָה הִיא דְּוָקָא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. דִּהִנֵּה הַשָּׂרָאֵת
הַשְּׂכִינָה בְּגִי יִשְׂרָאֵל הִיא עַל־יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
הַמִּצְוֹת. וְהַחֲלֹק בִּינֵיהֶם הוּא:

וְזֶה גַם הַחֲלֹק בֵּין כָּלִּלֹת הַמִּשְׁכָּן וְהָאָרֶן עֲצָמוֹ:
"מִקּוֹם אָרֶן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה". שְׁבָאָרֶן, מִכִּיּוֹן שָׁבוּ הָיוּ
הַלּוּחוֹת - הַתּוֹרָה - הִנֵּה בְּתוֹךְ "מִקּוֹמוֹ" ו"מִדָּתוֹ" שָׂרָתָה
הַשְּׂכִינָה בְּגִלּוּי. אָבֵל בְּשָׂאֵר הַמִּשְׁכָּן, אָף שְׁגַם שָׂרָתָה
הַשְּׂכִינָה, אָבֵל מִקּוֹם הַמִּזְבֵּחַ (עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל) נִשְׁאָר בְּמִדָּתוֹ,
וְלֹא שָׂרָתָה שֶׁם שְׂכִינָה בְּאוֹתוֹ אִפְסָן כְּבָאָרֶן.

כא וַאֲעַל יְתַּ אַרְוֵנָא לְמִשְׁכְּנָא וְשׁוּי יְתַּ פְּרָתָא דְּפָרְסָא וְאָטַל עַל אַרְוֵנָא דְּסְהִדוּתָא כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יְתַּ מִּשָּׁה :

(כא) וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַּת הַמִּסְכָּי וַיִּסֶּד עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ם

כב וַיִּהְיֶה יְתַּ פְּתוּרָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא עַל צִדָּא דְּמִשְׁכְּנָא צְפוֹנָא מִבָּרָא לְפָרְתָא :

(כב) וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלָחַן בְּאֵהָל מוֹעֵד עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מַחוּץ לְפָרְכַּת:

כז"י ◀ עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה • (יזמא לג) בְּחֻצֵי הַצִּפּוֹנִי שֶׁל רַחֲב הַפִּתָּה. יְרֵךְ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'צִדָּא', כְּיָרֵךְ הִנֵּה שֶׁהוּא בְּצִדּוֹ שֶׁל אָדָם.

כג וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: ם

(כג) וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: ם

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס. אברמוביץ

בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְרֵאיוֹ לְאָמַר עָלָיו לְבָדוֹ צִדָּה ד' אֶת מֹשֶׁה: תוֹרָה כ

וְהָבֵן, וְטַעַם כָּפַל הַדְּבָר בְּכָל פֶּרֶט וּפְרָט לְהִרְאוֹת שְׂכָל פֶּרֶט הוּא חֹשֵׁב מִצְוָה

הוּא עַל גּוֹפּוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂה, וְאִם הִנֵּה אוֹמֵר כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' הִנֵּה בְּנִשְׁמַע שְׁחוֹרֵר עַל הָעוֹשָׂה שְׁעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 227)

עריכת הלחם - הזמן הקבוע לכך הוא בשבת, ויום השמיני למלואים היה יום ראשון. **הדלקת הנרות** - הזמן הקבוע לכך הוא בין הערבים, ומשה נצטוו להדליקם בבקר.

ויצרך עליו ערך לחם . . ויעל הנרת . . ויקטר עליו קטרת סמים . . ויעל עליו את העלה ואת המנחה (מ, כב-כט) ואלו בצווי ה' למשה (לעיל פסוק ד) נזכרו רק עריכת הלחם והדלקת הנרות. ויש לומר, שמפנין ששתי עבודות אלה נעשו שלא בזמן הרגיל, היה צרך בצווי מיוחד עליהן.

כד וישוי ית מנרתא במשכן זמנא לקבל פתורא על צדא דמשכנא לדרומא :

(כד) וישם את־המנרה באהל מועד נכח השלחן
על ירך המשכן נגבה:

כה ואדלק בוצינאה קדם יי כמא די פקיד יי ית משה :

(כה) ויעל הנרת לפני יהוה כאשר צוה יהוה את־משה: ם

כו וישוי ית מדבחה דדהבא במשכן זמנא קדם פרקתא :

(כו) וישם את־מזבח הזהב באהל מועד לפני הפרכת:

כז ואקטר עלוהי קטרת בוסמין כמא די פקיד יי ית משה :

(כז) ויקטר עליו קטרת סמים כאשר צוה יהוה את־משה: ם

כח וישוי ית פתח הפתח למשכן: (לעיל ז) : "בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו'".

כח וישוי ית פתח הפתח למשכן:

(כח) וישם את־מסך הפתח למשכן:

כט וית מדבחה דעלתא שוי בתרע משכנא משכן זמנא ואסק עלוהי ית עלתא וית מנחתא כמא די פקיד יי ית משה :

(כט) ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל־מועד ויעל עליו את־העלה ואת־המנחה כאשר צוה יהוה את־משה: ם

העלה • עלת התמיד. ואת־המנחה • מנחת נסכים של תמיד, כמו שנגמר (לעיל כט) : "ועשרן סלת כלול בשמן וגו'".

כ"א ויעל עליו וגו' • אף ביום השמיני למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום, שנגמר (ויקרא ט) : "קרב אל המזבח וגו'". את־

ל' וישוי ית פתח בין משכן זמנא ובין מדבחה ויהב תמן מנא לקדוש :

(ל) וישם את־הכיר בין־אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה:

לא ויקדשון מנח משה ואהרן ובנוהי ית ידיהון וית רגליהון :

(לא) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את־ידיהם ואת־רגליהם:

כ"א ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו • יום שמיני למלואים השוו כלם לכהנה, ותרגמו: 'ויקדשון מניה'. בו ביום קדש משה עמיהם.

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת ויקהל-פקודי עה

לב בַּמָּעֲלֶהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וּבִמְקַבְּהוֹן
לְמִדְבָּחָא יְקַדְּשׁוֹן כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יְת
מִשָּׁה:

(לב) בְּבֹאֲם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
יִרְחֲצוּ בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ם
כש"י • וּבִקְרִבְתֶּם • כְּמוֹ וּבִקְרִבְתֶּם, כְּשִׁיקְרָבוּ.

לג וַאֲנִי יְת דִּרְתָּא סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁכָּנָא
וּלְמִדְבָּחָא וַיְהִי יְת פְּרָסָא דְתִרְע דִּרְתָּא
וַיִּשְׁאַץ מִשָּׁה יְת עֲבִידָא:

(לג) וַיָּקָם אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב לְמִשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן
אֶת־מָסֹךְ שַׁעַר הַחֹצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־
הַמִּלְאָכָה: פ

לד וַיַּחֲפֹא עֲנָנָא יְת מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּקְרָא דִּי
אֲתָמְלִי יְת מִשְׁכָּנָא:

(לד) וַיִּכֶם הָעֶנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּבָכֹד יְהוָה מֶלֶא
אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

לה וְלֹא זָכִיל מִשָּׁה לְמַעַל לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אַרִי
שָׂרָא עֲלוּהִי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתָמְלִי יְת
מִשְׁכָּנָא:

(לה) וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן
עָלָיו הָעֶנָן וּבָכֹד יְהוָה מֶלֶא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

בִּינְיָהֶם: "כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן". אָמַר מַעֲתָה: כָּל זִמְנָא
שְׁהִיָּה עָלָיו הָעֶנָן, לֹא הִיָּה יָכֹל לָבֹא. נִסְתַּלַּק הָעֶנָן,
נִכְנַס וּמִדְבַּר עֲמוֹ.

כש"י • וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תורת
כהנים פרשת ויקרא) וְכָתוּב אַחַד אוֹמַר (במדבר ד'): "וּבָכָא
מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד", בָּא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ

לו וַיִּבְאֲסַתְּלֻקוֹת עֲנָנָא מִעָלְיוּ מִשְׁכָּנָא נְטִלִין
בְּגִי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִטְלָנִיהוֹן:

(לו) וּבִהֲעֹלֹת הָעֶנָן מַעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

לז וַיֹּאמֶר לֹא יִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נְטִלִין עַד
יִוָּמָא דְאַסְתַּלְקוּתָהּ:

(לז) וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם
הָעֹלֶתוֹ:

לח אַרִי עֲנָנָא יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בִּימְמָא
וְחִיּוֹ אֲשַׁתָּא הִוִּי בְּלִילִיָּא בְּהַ לְעִינֵי כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִטְלָנִיהוֹן: חֹזֶק

(לח) כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּהְיֶה
לֵילָה בּוֹ לְעִינֵי כָּל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

(בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו", וְכֵן (במדבר לג): "אֵלֶּה
מִסְעֵי", לְפִי שְׁמִמְקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנִסְעוּ. לְכֹךְ
נִקְרָאוּ כָּלֵן מִסְעוֹת:

כש"י • לְעִינֵי כָּל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם • בְּכָל
מִסְעֵ שְׁהִיוּ נֹסְעִים, הִיָּה הָעֶנָן שׁוֹכֵן בְּמִקוֹם אֲשֶׁר
יִחַנּוּ שָׁם. מְקוֹם חֲנִיָּתָן אֵף הוּא קְרוֹי מִסָּע, וְכֵן

אור החיים על התורה – מנהדרות בלום, אברמוביץ

שָׂאִין שָׁם שׁוֹכֵן כְּבוֹד ה' מֵה שָׂאִין כֵּן
בְּמֵה שְׁלִפְנֵינּוּ שְׁהִיָּה כְּבוֹד ה' מֶלֶא
הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יָכֹל לָכֵנס בְּמִקוֹם מֶלֶא
כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ: תּוֹרָה לו
חֲסִלַּת פְּרִשַׁת פְּקוּדֵי וְחֻמֵּשׁ שְׁמוֹת

כְּמִצִּיאוֹת הָאֲמֹר בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים כִּי
כָּאֵן כְּבוֹד ה' מֶלֶא אֶת הַמִּשְׁכָּן מֵה
שָׂאִין כֵּן הָעֶנָן שָׂבָא בּוֹ בְּהַר סִינַי שָׁם
נֶאֱמַר וּמִרְאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלַת
בְּרָאשׁ הַהָר וְסֻמוֹף לִיָּה וַיָּבֹא מִשָּׁה
בְּתוֹךְ הָעֶנָן וַיַּעַל אֶל הַהָר פְּרוּשׁ מְקוֹם

(לח) וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה וְגו'. וְהִגֵּם שְׂאֵמֹר
הַכָּתוּב בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים (כ"ד י"ח)
וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן, שָׁם הִיָּה אַחֲרֵי
שְׂקָרָא אֵלָיו ה' נָתַן בּוֹ כֹחַ. אוֹ יֹאמַר
עַל זֶה הִדְרָךְ וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה וְגו', וְהִטְעַם
כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וְאֵין מִצִּיאוֹת זֶה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 238)

שְׁהִתְעַלּוּת זו כְּבֹר הַתְּחִילָה בְּגִלּוֹת מִצְרִים. כִּי מִפִּיּוֹן שְׁמִטָּת ה'חֲנִיָּה' מִלְכַּתְחֵלָה הִיא ה'מִסְעָ' שְׁלֹאֲתָרִיָּה, כְּלֹמֹר: מִטָּרַת הַגִּלּוֹת הִיא הַגָּאֵלָה, הָרִי בְּפִנְיִמִיּוֹת וּבְהַעֲלֵם - 'חֲנִיָּה' זו הִיא כְּבֹר לְפָנֵי כֵן 'מִסְעָ'.

בְּכָל מִסְעֵיהֶם (מ, לח) לְפִי שְׁמִמְקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ, לָכוֹ וְקָרְאוּ קֶלֶן מִסְעוֹת (רש"י) בְּתַחֲלַת הַסֶּפֶר מִסֶּפֶר עַל יְרִידָה גְדוֹלָה - גִּלּוֹת מִצְרִים. לְאַחֵר מִכֵּן מִסֶּפֶר עַל הַתְּעַלּוֹת גְּדוֹלָה - הַמְּשַׁכֵּת אֱלֻקִּיּוֹת לְמִטָּה עַל יְדֵי יִצְיָאֵת מִצְרִים, מִתֵּן תּוֹרָה, וְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן. וּבְסוּמָם הַסֶּפֶר מְדַגֵּשׁ,

בְּזֶה הִיָּתָה שְׁיֵשׁ בְּסִדְרָה זו צ"ב פְּסוּקִים שְׁבִגִּימְטְרִיָּא "בְּלִי כָל", וְאַחַד הַמִּדְפְּסִים טָעָה, וְהִבִּין זֶה כְּפִשּׁוּטוֹ, שְׁאִין סִימָן לְפָרָשָׁה זו, וְהִשְׁמִיט הַסִּימָן...

סִימָן פְּרָשַׁת פְּקוּדֵי (מתוך אגרת להרה"ג ר' אלכסנדר סענדר יודאסין ע"ה, נדפסה בסוף ספרו תו"ת על הש"ס - מתוך 'לקראת שבת') בְּרַב הַחֲמִשִּׁים נִכְתָּב בְּסוּמָם כָּל פְּרָשָׁה מִנֵּי הַפְּסוּקִים שְׁבִפְרָשָׁה עִם סִימָן לְמִנֵּי זֶה, אֲךָ בְּסוּף פְּרָשַׁת פְּקוּדֵי לֹא נִרְשָׁם סִימָן, וּבְפִשּׁוּטוֹ הוּא טְעוּת הַדְפּוּס. וְאוֹלֵי יֵשׁ לֹמֵר, שְׁבִפְקוּר הִיָּה כְּתוּב "בְּלִי כָל סִימָן", וְהַפְּנִיָּה

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן. (-ראה אג"ק חלק כ"א עמוד רכח)

חסלת פרשת פקודי

חֹזֶק וְנִתְחַזֵּק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנט - רסט

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר א', תשי"א

ברוקלין

אל ידידינו אני"ש הווי"ח אי"א נו"מ וכי' אשר בעי"ת פאריז. והקבוצים,
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

ע"י ידידנו הרה"ח הווי"ח אי"א נו"מ וכי' מוה"ר בנימין שי' גאראדעצקי נודעתי מהחלטתם הטובה לקבוע שיעור לימוד דא"ח באולם הלשכה פעם בשבוע בשתי חבורות אשר ישתתפו בזה אני"ש מכל הקבוצים יחד, ובודאי ישתדלו לקיים המבוקש של יפוצו מעינותיך חוצה, עם כל התנאים שבזה כמבואר במכתבי מיו"ד כסלו העבר, אשר זהו הקדמה הכנה וכלי לביאת המשיח במהרה דידן.

טוב הדבר אשר התדברו בענין השו"ב אשר אלו שהתאמנו ושלא התאמנו עדיין כראוי במלאכת הקדש זו, הן בעצם העבודה והן בידיעת ההלכות על בורים, הנה יחזרו וימשיכו הלימוד בזה - אף כי כבר מהם שממלאים משרות זביחה - ושרבני אני"ש ישגוהו ע"ז, וידוע הדבר אשר נוסף על ידיעת ההלכות ואומנות הזביחה, הנה עיקר בדבר (שו"ת אדה"ז סי"ט. ועיוג"כ שו"ת צ"צ יו"ד סי"ב ושער המילואים טו-יח) היראת שמים, שדורשים משו"ב עוד יותר מרב. ונזכה להמיועד יום בוא השושן הגדול הוא הקב"ה כמרו"ל סוכה (נ"ב, א).

ואתענג לשמוע בשורות טובות מכולם שיחיו בגשמיות ואשר כולם כאחד ממלאים ומרגישים תפקידם אשר הם נשיהם ובניהם ובנותיהם כולם אחוזים וקשורים בנשיא הדור הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר ראש ומוחין של דור זה, ואשר הם כולם הם חלק מקומת דור זה, והרי בטוח הדבר אשר הראש מבטיח אשרו של החלק (לא רק מילוי של אחד מצרכיו הפרטיים) הרוחני והגשמי גם יחד.

בברכה ופ"ש כאו"א יחי'.

דְּבַרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבַרְךָ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשְּׂגִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים פִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקֶיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדְבַרְךָ: כו דֶּרֶכִּי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כְּדְבַרְךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֻדּוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֻׁנִּי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אָרוֹץ פִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרֵנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטְלֵנִי אֶל־עֻדּוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֶעֱבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדֶרֶכְךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירֵאתְךָ:
 לט הֶעֱבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי פִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדְבַרְךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָוֶד פִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה פִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקֶיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי פִּי אֱמַרְתָּךְ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָוֶד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיתָה־לִּי פִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבַרְךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנִּיךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמַרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָךָ: סג חָבַר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 כְּדְבַרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי פִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֵאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנִי שֹׁגֵג וְעִתָּה אֱמַרְתָּךְ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִידִים אָנִי בְּכָל־לֵב ו אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ פִּי לְדְבַרְךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמַרְתָּךְ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֶר עוֹתוֹנִי אָנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּפִּי תָמִים בַּחֲקֶיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פא פָּלַתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדְבַרְךָ
 יחֲלֹתִי: כב פָּלוּ עֵינִי לְאֱמַרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר וְדִפּוּנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כְּלוּנִי בָאָרֶץ וְאִנִּי לֹא־עֹזְבֹתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שִׁעֲשִׁיעֵנִי אֲזִי אֲבִדְתִּי בְּעֵנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אִמְרַתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־כֵּן שָׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבָתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֵקֶב: קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיָשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשֶּׁבֶת כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אִמְרַת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־כֵּן
 אֲהַבְתִּי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־כֵּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט כָּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצַּרְתָּם נַפְשִׁי:
 קל כָּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֵאָבְדִי: קלב כִּי־פָּנָה־אֵלַי וּחִנֵּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שִׁמְךָ: קלג פָּעַמִּי הִכֵּן בְּאִמְרַתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנִיד הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְיָתִי כִּי־יִשְׁכַּחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרַתְךָ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֲנִי מִצֻּתֶיךָ שִׁעֲשִׁיעֵנִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק מה קִרְאֵתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרָה: קמו קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרַתְךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְם יָדַעְתִּי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רָאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאִמְרַתְךָ חִינִי:
 קנה רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּסְטָמָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רָאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי:

קסב עֲשֵׂה אֱנֹכִי עַל־אִמְרֹתָיָהּ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
 קסג שְׁקֹר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבֶּה תוֹרֹתָיָהּ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלֵתִיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָה:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאֹהֲבֵי תוֹרֹתָיָהּ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרֹתִי לִישׁוּעֹתָיָהּ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שִׁמְרָה נַפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאֶהֱבֶם מְאֹד:
 קסח שִׁמְרֹתִי פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶי נִגְדָּה:
 ת קסט תִּקְרַב רֵנִתִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה בְּדַבְּרֶךָ הַבִּינֵנִי:

קע תָּבוֹא תַחֲנֹנִתִּי לִפְנֵיךָ פֶּאֶמְרֹתָיָהּ הַצִּילֵנִי:
 קעא תִּפְעֶנָה שְׁפָתַי תְּהִלָּה כִּי תִלְמַדְנִי חֻקֶּיךָ:
 קעב תַּעֲזֹן לְשׁוֹנִי אִמְרֹתָיָהּ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדֵּק:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֹזְרִנִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרֹתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֹתָיָהּ יְהוָה וְתוֹרֹתָיָהּ שְׁעִשְׂעִי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תִּעֲלֵתִי כְּשֶׁה אֲבֹד בִּקְשׁ עֲבָדֶךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּהּ לִי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שְׁקֹר מִלִּשׁוֹן רְמִיָּה: ג מֵהִיתִן לֵךְ וּמֵה־יִסְיָף לֵךְ
 לִשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

רְתָמִים: ה אוֹיְהִי לִי כִי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנֹתִי
 עַם־אֲהֲלֵי קֶדֶר: ו רַבַּת שְׁכֵנֹה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משיגה:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֶל־הַהַרִים מֵאֵין
 יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
 ג אֶל־יִתֵּן לָמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה
 לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שִׁמְרֶךָ

יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
 יִפְּכָה וַיֵּרָח בַּלֵּילָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
 יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתָךָ וּבֹאֲךָ
 מִמֶּתָה וְעַד־עוֹלָם:

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר א', תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלותיו:

(א) אם באפשרי יגמור הש"ס משניות בסיום אמירת קדיש, וליום היאצ"ט סיום על מסכת.

(ב) בדבר רצונו לבקר את קבר אביו ע"ה בתוך השנה של האבלות על אמו ע"ה ששם גם קבורתה. יעמוד ברחוק קצת מקבר אמו, והתפלול יאמר על קבר אביו ע"ה.

(ג) ומה נוהגים לומר בהמענה לשון על קברי אבות בכלל, ובעת הקמת מצבה, הנה ישאל לרבני אנ"ש הדרים כאן על מנהגם בזה.

בברכת הצלחה בלימודו ביר"ש ופקודי הוי"ו ישרים משמחי לב.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג אדר מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום רביעי - כ"ו אדר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד אדר מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום חמישי - כ"ז אדר מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה אדר פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום שישי - כ"ח אדר מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט אדר פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קנ	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 92, פרק לו. והנה... עד עמ' מז, התפלה:

מקבל חיותו מקליפת נוגה, ועל ידי הפיכתו למצוה של תפילין, 45
או מוזה, או ספר תורה, נמשך באותו קלף, גילוי אור אינסוף 46
הנמשך על ידי המצוה. – הכרחי הרי שהדבר בו נעשה המצוה, 47
ידיה טהור ומותר – וכמאמר רבותינו וברונם לברכה: לא 48
הכשר למלאכת שמים 49
– לדבר שיעשה בו מצוה, 50
אלא טהורים ומתרים 51
בפי', – בפיו של יהודי 52
לאכילה, וכן אתרוג 53
שאנינו עולה, – בהגהה 54
הבאה, מסביר רבנו חזקן, 55
מדוע אין האתרוג נעשה 56
מצוה, אם הוא עדיין 57
בשנות ערלה: * הגהה 58
(שהערלה היא משלש 59
קלפות הטמאות לגמרי 60
שאין להם עליה לעולם, 61
– ערלה איננה יכולה 62
להתעלות, אף פעם, 63
לקדושה. וכך גם כל 64
אותם דברים המקבלים 65
חיותם משלוש הקליפות 66
הטמאות, אינם יכולים 67
להתעלות לקדושה, גם 68
כשעושים בהם מצוה, 69
כמו שכתוב ב'עין 70
חיים', וכן כל מצוה 71
הבאה בעברה חס' ושלום – כי העבירה, הרי מקבלת חיותה 72
משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, ולכן אין היא יכולה 73
להתעלות לקדושה: ומעוה הצדקה שאין גול, וכיוצא 74
בהם, – דברים גשמיים אחרים בהם עושה מצוה, שלפני עשיית 75
המצוה בהם, היו תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם 76
ממנה, ועל ידי עשיית המצוה בהם, מתאחדים הדברים עם 77
הרצון העליון. ברם, כשהדברים בהם הוא מקיים מצוה, הם 78
דברים מותרים וטהורים, וזה נעשה שלא על ידי עבירה – 79
פועלת המצוה באותם דברים, שהיו עד אז תחת ממשלת קליפת 80
נוגה, להתעלות ולהתאחד עם אור אינסוף ברוך-הוא, ובלשון 81
ה'תניא': ועכשו שמקיים בהם מצוה ה' ורצונו – הרי החיות 82
שבהם – החיות שבקלף התפילין, או האתרוג, או דמי הצדקה, 83
עולה ומתבטל ונכלל באור אינסוף ברוך-הוא, שהוא 84
רצונו ויתברך המלכות בהם, – כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, 85
שרצונו של הקב"ה מלוכש במצוה, שהקב"ה רוצה שיהודי 86
יעשה אותה מצוה, מאחר שאין שם בחינת הסתר פנים כלל 87
להסתיר אורו ויתברך. – לכן נכללת החיות של דברים אלה 88

1 פרק לו. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל:
2 "נאמרה הקב"ה להיות לו ירידה בתחתונים" – היא – העולם הזה – בעיקר,
3 שהוא העולם התחתון ביותר. תחתונותו מתבטאת בכך שהאור האלקי
4 מוסתר בו יותר מאשר בשאר כל העולמות, ושורר בו "חשך כפול ומכופל" –
5 ובו רצה הקב"ה שתהיה לו נחת
6 רוח, על ידי הפיכת חושך
7 העולם הזה לאור, שיאיר
8 בעולם הזה אור אינסוף בלי
9 שום לבושים, ובהתגלות יותר
10 מאשר בעולמות העליונים. דבר
11 זה ימומש בימות המשיח
12 ותחיית המתים, שאז תהיה
13 תכלית השלימות של העולם
14 הזה. שכן, הוא נוצר מלכתחילה
15 כבונה זו, שתאיר בו אלקות
16 בגילוי מוחלט, עד שאפילו
17 אומות העולם יראו אלקות.
18 והנה, תכלית השלימות
19 הנה של ימות המשיח
20 ותחיית המתים, שהוא
21 גילוי אור אינסוף ברוך-
22 הוא בעולם הזה הגשמי
23 – תלוי במעשינו
24 ועבודתנו כל זמן משה
25 הגלות. – ההתגלות
26 שהיתה בשעת מתן תורה,
27 באה, כאמור, בהתעוררות
28 מלמעלה, שלא עלידי עבודה מלמטה; ואילו ההתגלות
29 שתהיה לעתיד-לבוא, תלויה בעבודתנו ומעשינו בזמן הגלות,
30 כי הגורם שבו המצוה – היא המצוה בעצמה, – שבר
31 המצוה הרי הוא התגלות אור אינסוף ברוך-הוא, וה'גורם',
32 המביא ויוצר התגלות זו, הרי זה המצוה עצמה. [הערת כ"ק
33 אדמו"ר שליט"א: "דלא כדוגמת ממון שבעל השדה משלם לזה
34 שחורש וזורע את שדהו (שאין הזורע מייצר את הממון כו')
35 מה-שאין-כן בניהן דין שהמצוה עושה את השכר שלה".] כי
36 בעשייתה – של המצוה, ממשך האדם גילוי אור אינסוף
37 ברוך-הוא מלמעלה למטה, להתלבש בגשמיים עולם הזה,
38 בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת קליפת נגה, ומקבל
39 חיותה ממנה, – שיומשך גילוי אור אינסוף ברוך-הוא בדבר
40 הגשמי, שהרי כל דבר גשמי מותר מקבל חיותו מקליפת נוגה
41 ונתון לשליטתה, כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שהם כל
42 דברים הטהורים ומתרים שנגעשים בהם המצוה מעשיית,
43 בגוף: – [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומביא דוגמא מהחי,
44 צומח, דומם: קלף התפילין ומוזה וספר תורה, – הקלף הרי

ליקוטי אמרים

שבעל-פה, **בִּיָּאם עַל-יְדֵי נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַבְּהֵמִית הַמְּלֻכְשֵׁת** 47
בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף מְמִשָּׁה, – כפי שלמדנו בפרק ל"ה בקשר לעשיית 48
 מצוה במעשה, שהיות והנפש האלקית היא כולה רוחנית ואילו 49
 הגוף הוא גשמי – אין האפשרות לנפש האלקית לפעול ולעורר 50
 את הגוף לעשיה גשמית 51
 של מצוה, רק באמצעות 52
 הנפש החיונית המחיה את 53
 הגוף, והיא ה"ממוצע" בין 54
 הנפש האלקית לגוף 55
 הגשמי – הנפש החיונית 56
 היא היא המביאה את 57
 פעולת הנפש האלקית 58
 בגוף, וכך הדבר גם ביחס 59
 לדיבור: מכיוון שהדיבור 60
 בתורה ותפילה בא על ידי 61
 הפעלת אברי הדיבור 62
 הגשמיים – נמצא שאין 63
 הנפש האלקית יכולה 64
 לבצע זאת אלא על-ידי 65
 הנפש החיונית – וְכָל מָה 66
שֶׁמְדַבֵּר בְּכַח גְּדוּל יוֹתֵר 67
 – ככל שהוא משקיע יותר 68
 כוח בדיבורי התורה 69
 והתפילה, הוא **מַכְנִים** 70
וּמַלְבִּישׁ יוֹתֵר כּחוֹת 71
מִנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית בְּדַבּוּרִים 72
אֵלֶּה, – וממילא מנוצלים בקדושה כוחות רבים יותר המקבלים 73
 חיותם מקליפת נוגה, וְזֶהוּ שֶׁאֵמֵר הַכְּתוּב: "כָּל עֲצָמוֹתֵי 74
הַאֲמָרְקָה וְגו'". – ה' מי כמוך" – כלומר: תיבות התורה 75
 והתפילה צריכות להיאמר באופן של "כל עצמותי תאמרנה", 76
 להשקיע בהן כח רב יותר ככל האפשר של הגוף, וְזֶהוּ שֶׁאֵמֵר 77
רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָהּ: "אִם – הַתּוֹרָה, עֲרוּכָה – חֲדוּרָה, 78
כָּל רַמ"ח אֲבָרִים – מְשַׁתְּמֶרֶת, – בזכרוננו של האדם הלומד 79
 תורה, וְאִם לֹא – אֵינָה מְשַׁתְּמֶרֶת", – ועלולה להישכח, כִּי 80
הַשִּׁכְחָה – שֶׁל עֲנִינֵי תוֹרָה, הִיא – מִקּוּרָה, מִקְּלִפַּת הַגּוֹף וּנְפִשׁ 81
הַחַיּוּנִית הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵן מִקְּלִפַּת נֶגֶה הַנִּכְלָלֶת לַפְּעֻמִּים 82
בְּקִרְשָׁהּ, – ואז, כשקליפת נוגה נכללת בקדושה, אין כל סיבה 83
 לשכחה; וְהֵינּוּ כְּשֶׁמִּתִּישׁ בָּהֶן – של הגוף והנפש החיונית, 84
וּמַכְנִים כָּל בָּהֶן בְּקִרְשַׁת הַתּוֹרָה אוֹ הַתַּפִּלָּה: – זוהי 85
 המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח אברים" – הוא לומד באופן 86
 שהיא חודרת את כל רמ"ח אבריו, אז היא "משתמרת", היא 87
 נשמרת בזכרוננו, כי בכך הסיר את הסיבה המביאה לשכחה. 88
 עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית – הבהמית שמקליפת 89
 נוגה, כשמקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה – נכלל 90
 בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל 91
 בקדושה על ידי מצוה; אלא גם כל המאכלים שמהם ניוזנית 92

1 ברצון העליון. עד כאן למדנו אודות החיות של אותם דברים
 2 שבהם נעשית המצוה, כחיות הקלף של התפילין, או החיות של
 3 האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח
 4 הנפש החיונית הבהמית המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת
 5 נוגה – ועל ידי
 6 ההשתמשות בכוח נפש זו
 7 לקיום מצוה, נכלל גם כוח
 8 זה בקדושת המצוה שהיא
 9 הרצון העליון. וְכֵן בָּהּ
 10 **נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַבְּהֵמִית**
 11 **שֶׁבְּאֲבָרֵי גּוֹף הָאָדָם**
 12 **הַמַּכְנִים הַמְּצוּה – הוּא**
 13 **מִתְּלַבֵּשׁ גַּם-בֶּן פְּעֻשָׁה**
 14 **זו, וְעוֹלָה מִתְּקַלְפָּהּ,** –
 15 תחת ממשלתה היה נתן
 16 עד אז, כחלק מהנפש
 17 החיונית הבהמית שהיא
 18 נפש של קליפה, וְנִכְלָל
 19 **בְּקִרְשַׁת הַמְּצוּה שֶׁהִיא**
 20 **רְצוֹנוֹ יְתִרָהּ, וּבְמִל**
 21 **בְּאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ**
 22 **הוּא.** – הרי, שכוח הנפש
 23 הבהמית שמקליפת נוגה,
 24 מתעלה בקדושה על ידי
 25 עשיית מצוה. עתה יוסבר, 26
 שלא דוקא על ידי עשיית
 27 מצוות מעשיות נכלל כוח הנפש החיונית בקדושה, אלא גם
 28 מצוות כלימוד תורה, קריאת-שמע ותפילה – מצוות שמקיימים
 29 אותן בדיבור בלבד, ולא בכוח המעשה – גם בקיומן שלחן
 30 משתמשים בכוח הנפש החיונית הבהמית שמקליפת נוגה, ולכן
 31 נכלל אותו כוח בקדושה. וְגַם בְּמִצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת
 32 **שְׁמַע וְתַפִּלָּה וְכִיּוּצֵא בָהֶן,** – נכלל על ידן כוח הנפש החיונית
 33 הבהמית באור אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, אֵף שֶׁאֵינָן פְּעֻשָׁה נִשְׁמִית
 34 מְמִשָּׁה – אף שמצוות אלו לא קיימנו באמצעות עשיה גשמית
 35 ממשית, שֶׁתַּחַת מְמִשְׁלַת קְלִפַּת נֶגֶה – אלא על-ידי דיבור
 36 בלבד. מִכְּלִי-מָקוֹם הֵא קִיּוּמָא-לָן – הרי מקובל עלינו,
 37 דִּ"הֶרְהוּר לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי", – ש"הרהור" (מחשבה) אינו כמו
 38 דיבור, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ – באותן מצוות שיש להשתמש
 39 בהן בדיבור, עַד שִׁיּוּצֵיא בְּשִׁפְתָיו, – שמן ההכרח שבאותן
 40 מצוות – יהיה דיבור, וְקִיּוּמָא-לָן – ומקובל עלינו, דִּ"עֲקִימַת
 41 **שִׁפְתָיו** – בשעת אמירת המלים, הוּי – הוא, מְעֻשָׁה", – גם
 42 מעשה כזה שייך לנפש החיונית הבהמית שתחת ממשלת קליפת
 43 נוגה, כשם שהדבר במעשה גשמי ממש, כאמור לעיל – כ"ק
 44 ארמו"ר שליט"א. כִּי אֵי אֲפָשֶׁר לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְכַמֵּא
 45 בְּשִׁפְתָיו וְפֹה וְלָשׁוֹן וְשִׁנָּים הַנִּשְׁמָיִים, – שהם "מוצאות
 46 הפה" דרכם באים לידי ביטוי בגשמייות, כל סוגי האותיות בשפה

אליו – כך גם שומרות שס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של)
קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה
תקיים רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי
האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא
ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון
ומביאה התגלות אלקות. וכשכל נשמות ישראל ישמרו
שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את
הנפש החיונית של כלל ישראל – הרי שיחד עם זה יעלו בכך
גם את החיות הכללית של העולם הזה – כל נשמה את חלקה
בעולם, ובעולם ישרור גילוי אלקות בפועל ממשי.

הנפש החיונית ומקבלת חיותה מהם – גם מאכלים אלה היו
תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה – הרי כשהנפש
החיונית מקיימת מצוה באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים
אלה, נכללת אז בקדושת המצוה גם החיות של אותם
מאכלים. בכך גם יסביר רבנו הזקן, איך שהחיות של כל
העולם הזה, השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך לקדושה
לעתיד-לבוא: על ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות –
להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות לא-תעשה, שהן
כנגד שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם
באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך

יום שני כ"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מז, זאת ועוד אחרת... עד עמ' 94, כמו האבות.

באותיות אלו – של תורה ותפילה, או פְּעֻשָׁה זו, – של אותה
מצוה, אֲשֶׁר הֵן הֵן – אותיות התורה ותפילה ומעשה המצוה,
פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, בְּלִי שׁוֹם הַסֵּתֶר פְּנִימִי, וְחִיּוֹתָן נִכְלָל
גַּם-בֶּן בְּאִזְרֵי-אֵינוֹסוֹף בְּרוּךְ-הוּא שְׁהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ,
וּבְחִיּוֹתָן נִכְלָל וְעוֹלָה
גַּם-בֶּן בְּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית.

– הנה עלי-ידיה עולה
לקדושה גם החיות של כל
הדברים שאכל ושתה,
ושעל ידם קיבל את הכוח
לקיים את המצוה או
ללמוד את התורה, ועל-
ידיה תעלה גַּם-בֶּן
בְּלִלּוֹת קְלִיפַת נֹגֶה,
שְׁהִיא – קליפת נוגה,
בְּלִלּוֹת תְּחִיּוֹת שֶׁל עוֹלָם
הַיָּה הַנֶּשְׁמִי וְהַחֲמִרִי. –
ומתי נכללת כל החיות
של העולם הזה הגשמי –
בקדושה? בְּאֲשֶׁר כָּל
הַנֶּשְׁמָה וְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית⁴ שֶׁבְּכָל יִשְׂרָאֵל, הַמִּתְחַלֶּקֶת
בְּפִרְטוֹת לְשִׁשִּׁים רְבּוּא, – שש מאות אלף הוא המספר הכללי

זאת – מלבד המעלה, שעל ידי קיום מצוות ולימוד תורה
מתעלה הכוח של הנפש החיונית בקדושה, ועוד אחרת, – יש
בכך מעלה נוספת: שֶׁבֶח נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּאֱוִתִּיּוֹת
הַדְּבָר בְּתִלְמוּד תּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, או – הכוח
המתלבש בקיום מִצְוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת – הֵרִי כָּל גִּדּוּלוֹ

וְחִיּוֹתוֹ – התפתחותו
וקיומו של כוח זה באים,
מִהֶדֶם, שְׁהוּא – הדם,
מִקְלִיפַת נֹגֶה מִמַּשׁ, שֶׁהֵן
כָּל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין
שֶׁאֵכָל וְשֶׁתָּה וְנִעְשׂוּ דָם,
שְׁהִיו – לפני כן, תחת
מִמְשָׁלָתָה, – של קליפת
נוגה, וְיִקְוּ חִיּוֹתָם
מִמֶּנָּה, – מקליפה נוגה,
וְעֵתָה – בשעת לימודו
תורה, תפילו או עשיתו
מצוה מעשית, הִיא –
קליפת נוגה, מִתְחַפֶּכֶת
מִרַע לְטוֹב וְנִכְלָלָת בְּקִדְשָׁה, עֲלִי-יָדֵי בְּחַ נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית הַגָּדֹל
מִמֶּנָּה, שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ – באמצעות העובדה שכוח זה מתלבש,

ליקוטי אמרים

זאת ועוד אחרת שבה נפש החיונית המתלבשת
באותיות הדבור בת"ת או תפלה וכיוצא בהן
או מצות מעשיות הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא
מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל
ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתו וינקו חיותם
ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש'
ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות
אלו או בעשיה זו אשר הן הן פנימיות רצונו ית' בלי
שום הסתר פנים וחיותו נכלל ג"כ באור א"ס כ"ה שהוא
רצונו ית' ובחיותו נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית
וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות
החיות של עו"הו הגשמי והחומרי כאשר כל הנשמה
ונפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצוות שבמחשבה ישנן, וצ"ע".
כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבונו הזקן מתחיל את הענין,
שכוח הנפש החיונית המתלבש באותיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה
הבאים מקליפת נוגה – ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה – בקדושה וכו' – ורבנו הזקן מסביר את הענין
באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא-תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת
על ידן ברצונו יתברך ובאור אין סוף ברוך הוא – מדוע, איפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית",
כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתרץ הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר
מצוות הנעשות במחשבה – ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה
באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה
והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל
המצוות הוא הרי הנפש האלקית.

לגמרי. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְאַתָּה רִוַח הַטְּמָאָה אַעבִיר מִן
הָאָרֶץ"; – ומאחר שהדברים הנשפעים משלש הקליפות
הטמאות לגמרי, אין באפשרותם להתעלות לקדושה, ואם
יעבור אדם על אחת משש"ה מצוות הלא־תעשה או "ענפיהן" –

לא יכול להתעלות
לקדושה אותו פרט של

הנפש החיונית שהשתמש
בו באותה עבירה; הרי

מובן שעלידי הישמרתו
מלעבור על כל שס"ה

מצוות הלא־תעשה, הוא
מבטיח שכל נפשו החיונית

תוכל להתעלות לקדושה,
וְיִמְ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה –

את מצוות ה'עשה' תקיים
כל נפש פרטית של יהודי,

כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ יָמָיו
סוף בְּרוּךְ־הוא לְמַטָּה,

לְהַעֲלֹת לוֹ – להקב"ה,
וְלִקְשֹׁר וְלִיָּחַד בּוֹ כְּלָלוֹת

הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּרַמ"ח אֲבָרֵי הַגּוּף, בְּיָחוּד נִמּוֹר –
שעלידי קיום מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם

הקב"ה, לְהִיְוֹת לְאַחֲדִים מִמֶּנּוּ, – עם הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁעֲלָה
בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ לְהִיְוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, וְהֵם – אברי

האדם והחיות של הנפש החיונית שבהם, נעשים לו – להקב"ה,
לְמַרְכָּבָה כְּמוֹ הָאֲבֹת. – שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל

אבריהם היו בטלים ומאחדים עם הרצון העליון – כפי שלמדנו
בפרק כ"ג – כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה" להקב"ה,

עלידי ענין המצוות.

של נשמות כלל ישראל. הנשמות שמעל מספר זה, הן פרטים
וניצוצות משש מאות האלף – כדלקמן, ובאשר כל שש מאות
אלף, "ששים רבוא", הנשמות תְּקַנֶּם כָּל נֶפֶשׁ פְּרִטִית כָּל
תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה: שֶׁס"ה לֹא־תַעֲשֶׂה – להישמר שלא

לעבור עליהן, כדי
לְהַפְרִיד שֶׁס"ה נִידִים

שֶׁל דָם נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
שֶׁבְּגוּף, שֶׁלֹא יִינָקוּ

וְיִקְבְּלוּ חַיּוֹת בְּעִבְרָה זוֹ
מֵאַחַת מִשְׁלֹשׁ קְלִפּוֹת

הַטְּמָאוֹת, לְגַמְרִי, שֶׁמֶחֱן
– משלוש הקליפות

הטמאות לגמרי, נִשְׁפָּעִים
שֶׁס"ה לֹא־תַעֲשֶׂה

דְּאֻרְיָתָא – ולא רק
הלא־תעשה שבתורה

אלא גם וְעַנְפֵיהֶן שֶׁחֵן
מִדְּרָבָנָן, – וכפי שלמדנו

בפרק ז' שגם "ענפים"
אלה שמדרכנן, מקבלים

חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. כל הדברים המקבלים
השפעתם משלש הקליפות הטמאות לגמרי, אינם יכולים

להתעלות לקדושה; וכשאדם עובר חלילה על דברים אלה,
מקבל אז גיד הדם של האדם (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה

עבירה) את חיותו משלש הקליפות הטמאות לגמרי, וְשׁוּב לֹא
תֻּכַּל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית לְעֹלֹת אֶל ה', אִם נִטְמָאָה בְּטְמָאָת

הַשְּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת, שֶׁאֵין לָהּ עֲלִיָּה לְעוֹלָם בְּיָאֵם
בְּטוֹל וְהַעֲבָרָה לְגַמְרִי, – שלש הקליפות הטמאות, בניגוד

לקליפת נוגה, אין אפשרות להעלותן לקדושה אלא לבטלן

ליקוטי אמרים

לששים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרי"ג מצות

התורה שס"ה ל"ת להפריד שס"ה גידים של דם נפש

החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו

מאחת משלש קליפות הטמאות לגמרי שמהן נשפעים

שס"ה לא תעשה דאוריית' וענפיהן שהן מדרבנן ושוב

לא תוכל נפש החיונית לעלות אל ה' אם נטמאה

בטומאת השלש קליפות הטמאות שאין להן עליה

לעולם כ"א ביטול והעברה לגמרי כמ"ש ואת רוח

הטומאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצות עשה להמשיך

אור א"ס ב"ה למטה להעלות לו ולקשר ולייחד בו

כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף ביחוד גמור

להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו

דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

יום שלישי כ"ה אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 94, ומאחר שכללות נפש... עד עמ' מה, יצירה עשי'.

לעתיד לבוא, בְּהַתְּגַלּוּת כְּבוֹדוֹ, – כבוד ה', "וְיֵרָאוּ כָּל בָּשָׂר
יַחְדָּיו", – כל בני האדם יראו אלקות, וְיִוָּפֵעַ עֲלֵיהֶם בְּהַדָּר גָּאוֹן
עוֹז, "וְיִפְלֹא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ", וְיִשְׂרָאֵל יֵרָאוּ עֵין בְּעֵין
בְּבִמְתֵּן תּוֹרָה, – ה"עין

שלמטה", העין האנושית,
תראה את האמת של

אלקות, כמו שרואה זאת
ה"עין שלמעלה" – כפי

שהיה הדבר בשעת מתן
תורה, דְּבִרְיָבִי: – במתן

תורה: "אַתָּה הָרָאָתָּ
לְדַעַת כִּי ה' הוּא

הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד

94 ומאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה
קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הו שהיא

קליפת נוגה עכשיו תצא אז מטומאת' וחלאתה ותעלה
לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל

בשר יחדיו ויופיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד
ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין כבמתן תורה

דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד
דכתיב לה' – 21

21 דכתיב לה' – 21

21 דכתיב לה' – 21

21 דכתיב לה' – 21

ליקוטי אמרים

ומאחר

שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה

קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הו שהיא

קליפת נוגה עכשיו תצא אז מטומאת' וחלאתה ותעלה

לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל

השמרות זו מלעבור על ש"ה מצוות לא תעשה, מביאה שלא
 יינקו ממנה — מהנפש החיונית, ועלידה מקדושה, שם"ה
 גידיה. — של טומאה. כיצד מושגת הכחדתה של רוח הטומאה
 בכל העולם, על-ידי קיום ושמירת תרי"ג המצוות על-ידי בני
 ישראל? — כי כללות
 ישראל, שהם ששים
 רבוא נשמות פרטיות,
 הם כללות החיות של
 כללות העולם, כי
 בשבילם — בשביל נשמות
 ישראל, נברא, — ומאחר
 שהעולם כולו חי ומתקיים
 בשביל נשמות ישראל,
 יוצא אשר וכל פרט מהם
 — בנשמות ישראל, הוא
 כולל וישך לו החיות של
 חלק אחד מששים רבוא
 מכללות העולם —
 כלומר, העולם מתחלק
 כאילו לשש מאות אלף
 חלקים, שכל אחד מהם
 שייך לאחת משש מאות
 אלף הנשמות, ומשום כך
 יש לכל נשמה החלק
 התלוי — חלק זה של
 העולם, תלוי בנפשו
 החיונית, להעלותו לה'
 בעליה, — על-ידי עליית
 הנפש החיונית הפרטית
 של יהודי. דהיינו — כלומר: כיצד הוא מעלה את החלק מהעולם?
 — במה — על-ידי, שמשמש — בדברים מעולם הזה לצורך גופו
 ונפשו החיונית — במטרה לנצל אותם לעבודת ה', — על-ידי
 השתמשותו בעניני העולם הנצרכים לגופו ולנפשו החיונית, לשם
 עבודת ה' — הוא מעלה את חלקו בעולם. כגון אכילה ושתיה
 ודומיהם, ודירה וכל כלי תשמישיו. — כשהוא משתמש בכל
 הדברים הללו לעבודת ה', הוא מעלה על-ידם את חלקו בעולם
 להקב"ה. ברם, ישנן הרי יותר משש מאות אלף, "ששים רבוא",
 נשמות, ונוסף לכך בלתי אפשרי הדבר שיהודי אחד ישתמש
 בחלק מששים רבוא של כל העולם? אלא שששים רבוא נשמות
 פרטיות אלו — שהן פרטים מהנשמה הכללית של כללות
 ישראל, הן שרשים, — וכשם שכל שורש מתחלק ומתפשט
 להרבה ענפים ופרטים — כך גם ביחס לנשמות שהן "שרשים" —
 וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות, שכל ניצוץ הוא
 נשמה אחת, וכן בנפש ורוח, בכל עולם מארבע עולמות:
 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. — ישנה בחינת נפש, או בחינת
 רוח או נשמה מעולם האצילות ואותו דבר מעולם הבריאה וכו',

מלבדו". — שהסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות
 האלקית של שם הוי' — אינה הסתרה כלל, אלא שבשעת מתן
 תורה, היה זה לזמן קצר בלבד, ואילו לעתיד-לבוא זה יהיה באופן
 תמידי. ועל-ידי זה — שקליפת נוגה תעלה לקדושה, יתבלעו
 ויתבטלו לגמרי כל
 השלש קליפות הטמאות,
 — "יתבלעו מל' בלע
 המות" — הערת כ"ק
 אדמו"ר שליט"א. כלומר:
 הפירוש הפשוט של
 "יתבלעו" הוא — בליעה,
 ולפי זה היה מקום לומר
 שהדבר שנבלע נמצא
 באיזה מקום שהוא, אך
 כאן הפירוש של "יתבלעו"
 הוא מלשון "בלע המות",
 כלומר — כליין והכחדה
 גמורה. העובדה שקליפת
 נוגה תעלה לקדושה,
 כתוצאה מקיום המצוות
 תביא ממילא לידי כך
 ששלש הקליפות הטמאות
 תתבטלנה, כי יינקו
 וחיותן מהקדושה עכשו
 היא על-ידי קליפת נגה
 המצמצמת בניהן. —
 קליפת נוגה היא ממוצעת
 בין שלש הקליפות
 הטמאות לבין, להבדיל,
 קדושה — שכן, שלש הקליפות הטמאות בהיותן טומאה ורע
 בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום שייכות לקדושה
 שתוכלנה לקבל חיות מקדושה; ורק על-ידי קליפת נוגה, שהיא
 "ממוצעת", בהיותה מורכבת מטוב ורע — בגלל הטוב שבה יש לה
 שייכות לקדושה ובגלל הרע שבה יש לה שייכות לקליפות
 הטמאות — הרי על-ידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר לשלוש
 הקליפות הטמאות לינוק חיות מקדושה. ואילו, בשקליפת נוגה
 תתעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא, שאר הקליפות לינוק יותר
 את חיותן ותתבטלנה לגמרי. ונמצא, כי כל תכלית של ימות
 המשנים ותחית המתים, שהוא גלוי כבודו ואלהותו ותפארתו,
 ולהעביר רוח הטמאה מן הארץ — תלוי בהמשכת אלהותו
 ואור איוסוף ברוך-הוא לנפש החיונית שבכללות ישראל
 בכל רמ"ח אבריה, — של הנפש. ועל-ידי מה באה לנפש
 המשכה זו? — על-ידי קיומה כל רמ"ח מצות עשה, — ועל-ידי
 המשכת האלקות לנפש החיונית, נמשכת אלקות גם בכל העולם
 כולו; ולהעביר רוח הטמאה ממנה, — מהנפש החיונית של כל
 אחד מכלל ישראל, בשמירתה כל שם"ה מצות לא תעשה, —

יום רביעי כ"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מת, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוצין וכו'.

ליקוטי אמרים

שְׁמִירַת שֵׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה וְעִנְפִּיהָ, - להישמר מאיסורים
דאורייתא ודרבנן, וְלַהֲעֵלּוֹת נַפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית עִם חֻלְקָה הַשִּׁיחַ
לֹא מִכְלָלוֹת עוֹלָם הָיָה, וְלִקְשָׁרָם וְלִיחדָם בְּאֹר אֵין-סוּף
בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר יִמְשִׁיךְ בָּהֶם - וזאת, עַל-יְדֵי קִיּוּמוֹ כָּל
רַמ"ח מְצוֹת-עֲשֶׂה
בְּנַפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית, שֶׁהִיא

הִיא - הנפש החיונית,
הַמְקַנְנָת כָּל מְצוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת בְּנוֹכַח לַעֲלֹ. -
בפרק זה, שאין הנפש
האלקית יכולה לקיים את
המצוות הנעשות עם הגוף
הגשמי, אלא על-ידי
הנפש החיונית. שכן,
בלעדיה אין הנפש
האלקית יכולה לפעול
בגוף. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב
[פ'עין חיים' שער כו]:
כִּי הַנֶּשְׁמָה עֲצֻמָּה אֵינָה
צָרִיכָה תִּקּוֹן כָּלָל כּו',
וְלֹא הַצָּרִיכָה לְהִתְלַבֵּשׁ
בְּעוֹלָם הָיָה וְכו', - ובגוף
ונפש הבהמית, רק
לְהִמְשִׁיךְ אֹר - אלקי,
כדי לְתַקְנָם כּו', - את

הגוף ונפש הבהמית, וְהוּא מְמַשֵּׁךְ דְּגֻמַּת סוּר גְּלוּת הַשְּׂכִינָה,
לְבַרר נִיצוּצֵינּוּ וְכו'. - כשם שהשכינה ירדה לגלות כדי לברר
ולהעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בקליפה - כך גם יורדת
הנשמה בגוף, דבר המהווה גלות לגבה, כדי לתקן את הגוף
ונפש הבהמית ולברר את ניצוצות הקדושה שבהם. על כל פנים,
מוסברת עתה הדיב מעלת המצוות המעשיות: כיוון שכל
תכלית בריאת העולמות וירידת הנשמה למטה, הוא כדי
להעלות את הגוף ונפש הבהמית, ועל-ידיה גם את כל העולם
- הרי הדבר מתבצע בעיקר על-ידי מצוות מעשיות, הנעשות
עם הגוף והנפש הבהמית.

1 וְכָל נִיצוּץ - של נשמה, לֹא יֵרֵד לְעוֹלָם הָיָה, - כדי לתקן
2 ולהעלות את עצמו, אלא לתקן את הגוף והנפש החיונית - כפי
3 שרבנו הזקן מסביר להלן. כיוון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת
4 הנשמה, הוא מפסיק (כמאמר המוסגר) כדי להדגיש גודל
5 הירידה לגבי הנשמה,
6 שגם אם ניצוץ הנשמה
7 יגיע כאן למטה לדרגה
8 העליונה ביותר של אהבה
9 ויראה של צדיק גמור -
10 אין זה שווה לאהבה
11 וליראה של הנשמה
12 למעלה, לפני ירידתה
13 למטה - אֵף שֶׁהִיא -
14 ירידת הנשמה לעולם
15 הזה, יְרִידָה גְּדוּלָּה
16 וּבְחִינַת גְּלוּת מְמַשֵּׁ, -
17 לנשמה, כִּי גַם שֶׁהִיָּה -
18 בירידתו למטה בגוף,
19 צָרִיךְ גְּמוּר עוֹבֵד ה'
20 בְּיָרֵאָה וְאַהֲבָה רַבָּה
21 בְּתַעֲנוּגִים - המדרגה
22 העליונה ביותר באהבה
23 ויראה, לֹא יֵגַע - ניצוץ
24 הנשמה של הצדיק,
25 לְמַעֲלוֹת דְּבִקּוּתוֹ בַּה'

26 בְּדַחֲלֵי וְרַחֲמֵי בִירָאָה וְאַהֲבָה שֶׁהִיוּ לְנִיצוּץ הַנֶּשְׁמָה, בְּסִימָה
27 יְרִידָתוֹ לְעוֹלָם הָיָה הַחֲמָד, לֹא מִינָה וְלֹא מִקְצָתָה, - לא
28 ממנה ואף לא ממקצת ממנה, וְאֵין עֶרֶךְ וְרַמְיָן בִּינֵיהֶם - בין
29 היראה והאהבה של הנשמה למעלה, לבין יראתה ואהבתה
30 בהיותה למטה בגוף, כָּלָל, בְּנוֹדָע לְכָל מַשְׁכִּיל, שֶׁהַגּוֹף אֵינוֹ
31 יָכוֹל לְסַבֵּל כּו', - יראה ואהבה גדולות כאלו שיש לנשמה
32 למעלה, הרי שהירידה הגדולה של הנשמה, היא לא עבור
33 עצמה - אֵלָּא יְרִידָתוֹ לְעוֹלָם הָיָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנַפֵּשׁ
34 הַחַיּוּנִית, הוּא כְּדֵי לְתַקְנָם - את הגוף ונפש הבהמית, בְּלִבָּד,
35 וְלִהְיוֹתָם מִתְרַע שֶׁל שְׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת, עַל-יְדֵי

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפח"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחק' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"נ וכו'), ועד שאפי' לאחר שלמות התיקון ע"י נפח"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור כו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' [כי השכינה - היא מקור נפח"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפח"ח וכו'] וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקי ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה, שהיא באה מ"חכמה עילאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - וממדרגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחר שלמות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'). אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקבי"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, כי השכינה היא מקורה של הנפש

יום חמישי כ"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובזה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

ליקוטי אמרים

נפשו החיונית, שגשגתה ב' מעות אלו, וכשנותן לצדקה –
 אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו החיונית, הרי
 כל נפשו החיונית עולה לה. – שהרי בעבודתו וביגיעתו בא
 לידי ביטוי כל כוח הפועל של נפשו החיונית – שלא כמו במצוה
 אחרת, כאמור, הקשורה
 בכוח יחיד של הנפש
 החיונית. ולכן ישנה מעלה
 גדולה כל כך בצדקה,
 יותר מאשר בכל שאר
 המצוות. ברם, נשאלת
 השאלה: מה הדין בצדקה
 שאדם נותן מכסף שלא
 עבד ולא יגע להשגתו,
 האם אין בה אותה מעלה?
 – מסביר רבנו הזקן: וגם
 מי שאינו נהנה מיגיעו,
 מכל מקום, הואיל
 ומצוות אלו – שהוא
 נותן לצדקה, היה יכול
 לקנות – אמצעים לסיפוק
 חיי נפשו החיונית – הרי
 – שבנתינתו כסף זה
 לצדקה, הוא נותן חיי
 נפשו לה. – כך,
 שבמצות הצדקה
 מתלבשת הנפש החיונית
 הרבה יותר מאשר בכל
 שאר המצוות המעשיות. ולכן אמרו רבותינו זכרונם
 לברכה – על צדקה ש"מקרבת את הנאלה", לפי שבצדקה
 אחת – במתן צדקה פעם אחת, מעלה הרבה מנפש החיונית,
 מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות וחיוניות
 בכמה מצוות מעשיות אחרות. – בקיום הרבה מצוות מעשיות
 אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כחות וחיוניות של הנפש
 החיונית, כמו בקיום מצות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים
 ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את הגאולה,
 כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה בהעלאת
 הנפש החיונית להקב"ה. על-כל-פנים מבואר, שבצדקה יש
 מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצות לימוד תורה.

ובזה – במה שהוסבר, שמעלת המצוות המעשיות מתבטאת
 בכך שעליהן מתעלית הנפש החיונית, יובן מה שהפליגו
 רבותינו זכרונם לברכה במאד מאד במעלת הצדקה,
 ואמרו ש"שקולה כנגד כל המצוות", וככל תלמוד ירושלמי
 היא – מצות הצדקה,
 נקראת בשם "מצוה"
 סתם, – כשאומרים
 שאדם עומד לעשות
 מצוה (סתם), הכוונה היא
 למצות הצדקה, כי כך
 היה הרגל הלשון לקרא
 צדקה בשם "מצוה"
 סתם, – וכל כך למה?
 מפני שהיא – מצות
 הצדקה, עקר המצוות
 מעשיות, ועולה על
 כל
 המצוות המעשיות, הן רק
 – כדי להעלות נפש
 החיונית לה, שהיא –
 הנפש החיונית, היא
 המקומת
 ומתלבשת בהן –
 במצוות המעשיות, ליכלל
 באור אינסוף ברוך
 הוא המלבש בהן, –
 ומכיון שכל כוונתה ומטרתה של מצוה היא בזה שהנפש
 החיונית מתלבשת באותה מצוה ומוקפת באור אינסוף ברוך
 הוא שבמצוה – ואין לה מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה
 כל כך במצוות הצדקה, – שהרי בצדקה מתלבשת הנפש
 החיונית במדה גדולה בהרבה מאשר בכל שאר המצוות
 המעשיות: שכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח אחד
 מנפש החיונית – כגון: כוח המעשה שביד המניחה תפילין, או
 המזויקה באתרוג וכדומה, וגם זה רק בשעת מעשה המצוה
 לבד, אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו – שנותן צדקה
 מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, הרי כל כך נפשו החיונית
 מלבש בעשיות מלאכתו או עסק אחר – שהשקיע בו כל כוח

יום שישי כ"ח אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ומ"ש רז"ל שת"ת... עד עמ' מט, כמ"ש לעיל.

ליקוטי אמרים

ומ"ש רז"ל שת"ת כנגד

כולם היינו מפני שת"ת היא בדבור ומחשבה שהם לבושים הפנימי' של נפש החיונית וגם מהותן ועצמותן של בחי' חב"ד מקליפת נוגה שבנפש החיונית נכללות בקדושה ממש כשעוסק בתורה בעיון ושכל ואף שמהותן ועצמותן של המדות חג"ת כו' לא יכלו להם הבינונים להפכם לקדושה היינו משום שהרע חזק יותר במדות מבחב"ד מפני יניקתן שם מהקדושה יותר כידוע ל"ח: זאת ועוד אחרת והיא העולה על כולנה במעלת עסק ת"ת על כל המצוי' ע"פ מ"ש לעיל בשם התיקוני' דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברי' דמלכא וכמו באדם התחתון ד"מ אין ערוך ודמיון כלל בין החיות שברמ"ח איבריו לגבי החיות שבמוחין שהוא השכל המתחלק לג' בחי' חב"ד ככה ממש ד"מ להבדיל ברבבות הבדלות לאין קץ בהארת אור א"ס ב"ה המתלבשות במצות מעשיות לגבי הארת אור א"ס שבבחי' חב"ד שבחכמת התורה איש איש כפי שכלו

1 ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה¹⁰ ש"תלמוד תורה
2 כנגד כלם" - גם כנגד מצות צדקה. כיצד, איפוא, הדבר תואם
3 למה שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה משאר כל המצות?
4 - הינו מפני שתלמוד תורה היא בדבור ומחשבה, שהם -
5 דיבור ומחשבה, לבושים
6 הפנימיים של נפש
7 החיונית. - שלא
8 כ"מעשה" שהוא לבוש
9 חיצוני - ורק על-ידי לימוד
10 התורה, מאיר אור התורה
11 בלבושים הפנימיים, דבר
12 שאינו יכול להיעשות על-
13 ידי מצוות אחרות: וגם -
14 מעלה נוספת במצות
15 לימוד התורה: מהותן
16 ועצמותן של בחינות
17 חכמה-בינה-דעת
18 מקליפת נגה שבנפש
19 החיונית - נכללות
20 בקדושה ממש כשעוסק
21 בתורה בעיון ושכל. -
22 כשלומדים תורה בעמקות
23 השכל, נתון אז השכל של
24 הנפש החיונית בענין
25 הנלמד, ועל-ידיה
26 נהפכות בחינות חכמה-בינה-דעת של קליפת נוגה (שבנפש
27 החיונית), מהותן ועצמותן, לקדושה. שכן, כוח השכל המבין
28 את הענין הנלמד, נעשה חלק מהמצוה של לימוד התורה. אף
29 שבפרק י"ב למדנו, שה"בינוני" יכול להפוך לקדושה רק את
30 הלבושים של הנפש הבהמית, ולא את עצמיות הנפש שהיא
31 הכחות, אם-כן כיצד אנו אומרים כאן שגם מהותן ועצמותן
32 של הכחות נהפכות לקדושה? - ברם, אין בכך משום סתירה,
33 כי בפרק י"ב מדובר אודות מדותיה של הנפש הבהמית, ואותן
34 אין בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר
35 אודות השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה
36 על-ידי לימוד תורה. להלן יסביר רבנו חזקן את הסיבה להבדל
37 זה שבין המדות לשכל: ואף שמהותן ועצמותן של המדות:
38 חסד גבורה תפארת כו' - לא יכלו להם הבינונים להפכם
39 לקדושה, - אם-כן כיצד אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות
40 שכל נפש הבהמית נכלל בקדושה? הינו משום שהרע - של
41 הקליפה, חזק יותר במדות מבחכמה-בינה-דעת, מפני
42 יניקתן - של המדות, שם מתקדשה יותר, - מאשר המוחין,
43 כידוע לידועי ח"ן: - לומדי תורת הקבלה (ח"ן) - חכמה
44 נסתרת. (כי עיקר ענין "שבירת הכלים" היה במדות. ולכן קשה

יותר לברר ולהפוך לקדושה את הרע שבמדות). ואילו את
הרע של המוחין והשכל, יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה,
על-ידי לימוד תורה מתוך עיון ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד
כולם" - מפני שעל-ידי תורה מהפכים את השכל של הנפש
הבהמית לקדושה. זאת -
נוסף על המעלה
האמורה, ועוד אחרת, -
יש מעלה נוספת, והיא
העולה על כלנה,
במעלת עסק תלמוד
תורה על כל המצות,
על-פי מה שנתבאר
לעיל - בפרק כ"ג, בשם
התיקונים, - "תיקוני
זוהר", דרמ"ח פיקודין הן
רמ"ח אברין דמלכא, -
רמ"ח (248) מצוות
העשה הן רמ"ח אברי
המלך. וכשם שכל אבר
הוא כלי לכוח של הנפש,
כך כל מצוה היא כלי
להמשכת הרצון העליון.
ברם, ביחס לתורה, כתוב
ב"תיקוני זוהר",
ש"אורייתא וקודשא"

ברך-הוא כולא חד", תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש (ולא
כמו "אברים"), וכפי שיתבאר להלן ההבדל שבין מצוות
לתורה. וכמו באדם התחתון, דרמ"ח אברי' דמלכא, אין ערוך ודמיון
כלל בין החיות שברמ"ח אבריו לגבי החיות שבמוחין,
שהוא השכל המתחלק לשלש בחינות: חכמה-בינה-דעת
- שכן, אבר, שהוא חלק מגוף האדם, אמנם מאוחד עם הנפש
המחיה את הגוף - אך עם זאת הם שני דברים שונים ונפרדים.
שונה הדבר ביחס לשכל ונפש, כי השכל הוא התפשטות וחלק
מן הנפש, והתאחדותו עם הנפש היא (שלא כמו שני דברים
נפרדים המתאחדים, אלא) התאחדות של חלקים של דבר
אחד. הבדל זה שבין האברים לשכל אצל האדם, משמש
כמשל על ההבדל שבין מצוות לתורה. ככה ממש דרמ"ח אברי'
להבדיל ברבבות הבדלות לאין קץ, - בין הדברים כפי שהם
באדם לבין כמו שזה למעלה, ההבדל שישנו בהארת אור
אין-סוף ברוך-הוא המתלבשות במצות מעשיות לגבי
הארת אור אין-סוף שבבחינת חכמה-בינה-דעת
שבחכמת התורה, איש איש כפי שכלו והשגתו. - עד
כמה שהוא משיג ומבין בתורה - באותה מדה מתאחד שכלו
עם הקב"ה, באופן היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך

- 1 נעלה תורה משאר כל המצוות המעשיות, כולל מצות הצדקה,
2 שהיחוד עם הקב"ה על ידי לימוד תורה, הוא התאחדות נעלה
3 בהרבה מאשר
4 ההתאחדות שעלידי
5 מצוות מעשיות. ואף 1 והשגתו. ואף שאינו משיג אלא בגשמיות הרי התורה
6 שאינו משיג - את 2 נמשלה למים שיורדים ממקום גבוה כו' כמ"ש לעיל
7 התורה, אלא בגשמיות -
8 הוא משיג את התורה רק כפי שהיא מלוכשת בענינים גשמיים,
9 כמו "שנים אווזין בטלית" או "המחליף פרה בחמור", הרי
- התורה נמשלה למים, שיורדים ממקום גבוה כו', - 10
למקום נמוך. שגם בירידתם למטה הם נשארים אותם מים כמו
11 שהיו במקום הגבוה; כך
12 גם ביחס לתורה, שגם
13 אחרי שירדה ונתלבשה
14 בענינים גשמיים -
15 מלוכשת עצמיות חכמתו
16 ורצונו של הקב"ה, באותם ענינים גשמיים בהם ירדה התורה,
17 כמו שנתפאר במקום אחר באריכות. - בפרק ד'.
18

יום שבת קודש כ"ט אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ואעפ"כ ארו"ל לא... עד עמ' 98, באריכות:

- 19 ואף-על-פי-כן - למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות,
20 שעלידי לימוד תורה ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה
21 בהרבה מאשר עלידי מצוות מעשיות, בכל זאת, אמרו
22 רבותינו וכוונם לברכה: "לא המדרש עקר אלא
23 המעשה", - קיומן של
24 המצוות המעשיות,
25 ו"היום" - בחיי העולם 3
26 הזה, לעשותם" בתיב, 4
27 - שהעיקר הוא קיום 5
28 המצוות בפועל, ומבטלן 6
29 תלמוד תורה לקיום 7
30 מצוה מעשית כשאר 8
31 אפשר לעשותה עלידי 9
32 אחרים, משום "כי זה" 10
33 קיום מצוות מעשיות, כל 11
34 - תכליתו של האדם" 12
35 ותכלית בריאתו 13
36 וירידתו - של הנשמה, 14
37 לעולם הזה, להיות לו 15
38 יתברך דירה בתחתונים
- יד לימוד התורה מגיע האדם הלומד לדרגת המשכה נעלית
יותר ולהתאחדות הנפש גדולה יותר עם אלקות. ולכן עליו אז
לא לבטל מלימוד תורה בגלל קיום המצוה. ובלשון "תניא":
מה שאין בן פשאפשר לעשותה - את המצוה, עלידי
אחרים - שאז אין
מבטלן תלמוד תורה, -
לשם קיום מצוה, אף
שכל התורה אינה אלא
פירוש המצוות מעשיות,
- ובכל זאת, אסור לבטל
לימוד תורה כדי לקיים
מצוה שיכולה להיעשות
עלידי אחר, והינה,
משום שהיא - תורה,
בחינת חכמה פינה יעצ
של אינסוף ברוך הוא,
ובעסקו בה - בתורה,
הוא ממשך עליו אור
אינסוף ברוך הוא
ביתר שאת והארה
- ואעפ"כ ארו"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה והיום
לעשותם כתיב ומבטלן ת"ת לקיום מצוה מעשיית
כשא"א לעשותה ע"י אחרים משום כי זה כל האדם
ותכלית בריאתו וירידתו לעו"ה להיות לו ית' דירה
בתחתונים דוקא לאהפכא חשוכא לנהורא וימלא
כבוד ה' את כל הארץ הגשמית דייקא וראו כל בשר
יחדיו כנ"ל משא"כ כשאפשר לעשותה ע"י אחרים אין
מבטלן ת"ת אף שכל התורה אינה אלא פירוש המצוות
מעשיות והיינו משום שהיא בחי' חב"ד של א"ס ב"ה
ובעסקו בה ממשך עליו אור א"ס ב"ה ביתר שאת
והארה גדולה לאין קץ מהארה והמשכה ע"י פקודין
שהן אברי' דמלכא וז"ש רב ששת חדאי נפשאי לך
קראי לך תנאי כמ"ש במ"א באריכות:

- דוקא, - בעולמות ובנבראים התחתונים, לאהפכא חשוכא
לנהורא, - להפוך את חושך העולם הזה לאור הקדושה,
41 "וימלא" - עלידיה, כבוד ה' את כל הארץ" הנשמית
42 דיקא, - דוקא, "וראו כל בשר יחדיו", - את האור האלקי,
43 בנזכר לעיל. - בפרק לז. כלומר, התכלית של "דירה
44 בתחתונים" מתבצעת בעיקר עלידי מצוות מעשיות. ולכן,
45 כשמדובר אודות מצוה מעשית שאינה יכולה להיעשות עלידי
46 אחר - צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי שעלידי קיום המצוה
47 תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ברם, כשאותה
48 מצוה יכולה להיעשות עלידי אחר, הרי תתבצע כוונת הקב"ה
49 ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק לשאלה אם הוא יקיים
50 את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה הנמשכת עלידי אותה
51 מצוה - הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על
- גדולה לאין קץ מהארה והמשכה עלידי פקודין - שהוא
ממשיך על נפשו עלידי מצוות, שהן אברין דמלכא. - אברי
המלך. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הנ"ל במצוות - עיקר
התועלת בירור הגוף והעולם, בת"ת יחוד הנפש, ועפ"ז יובן ד"ש".
כלומר: לפי האמור, שעיקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף
והעולם, ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש - יובן
מאמרו של רב ששת, כדלהלן: וזהו שאמר רב ששת: "חדאי
נפשאי, לך קראי לך תנאי", - שמדוי נפשי, בשבילך אני לומד
מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן, בשביל הנפש, היחוד
שעלידי תורה - מקרא ומשנה - הוא למעלה מהיחוד שעלידי
מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא לומד מקרא
ומשנה, כמו שנתפאר במקום אחר באריכות: - מעלת
יחוד הנפש הבאה עלידי תורה.

יום ראשון

יום ראשון

כג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.

הַרְבֵּנִים וּבְעָלֵי תוֹרָה נִקְרָאִים עֵינֵי הָעֵדָה וְרֹאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁהָרֹאשׁ הוּא בָּרִיא אֲזִי גַם הַגּוֹף בָּרִיא.

יום שלישי

כג אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: ואף שבשניהם . . . 100 והתפשטות.

אאמו"ר אמר לרב אחד – בעל עבודה ומתמיד בלימודו: א רב בעדארף בכל עת ובכל רגע געדיינקען, אז תמיד שטייט ער אויף דעם שוועל וואָס צווישען מזכי הרבים און ח"ו מחטיאי הרבים, אויף דעם שוועל פון עומק רום און עומק תחת, און אלע ענינים בעדארף נוגע זיין אין פנימית נקודת הנפש ממש, ווייל בנפשו הוא.

אָדנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר לְרַב אֶחָד – בַּעַל עֲבוּדָה וּמִתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ: רַב צָרִיךְ לְזָכֹר בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, כִּי תָמִיד נֶצֶב הוּא עַל הַסֵּף שֶׁבֵּין מְזֵבֵי הָרָבִים, וְחֶסֶד-וְשָׁלוֹם, מִחֲטִיאֵי הָרָבִים; עַל הַסֵּף שֶׁל עֵמֶק רוֹם וְעֵמֶק תַּחַת – וְכָל הָעֲנִינִים צָרִיכִים לְגַעַת בְּפָנִימִיּוֹת נִקְדַּת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, כִּי בִנְפֻשׁוֹ הוּא.

יום שני

יום שני

כד אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.
תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.

אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה . וכתוב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוסף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.

אדמו"ר האַמְצָעִי עָנָה לְרַבִּי הֵלֶל מִפֶּאָרִיטֶשׁ עַל שְׁאֵלָתוֹ, אִם יִחְזוֹר חֲסִידוֹת גַּם בְּעִירוֹת שְׁאֲנָשֵׁיהֶם אֵין לָהֶם מִשְׁגַּח בְּחִסִּידוֹת: "דְּבָרֵי חֲסִידוֹת שׁוֹמְעֵת הַנִּשְׁמָה. וְכַתִּיב "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן", לְבָנוֹן – ל"ב [ל"ב נְתִיבוֹת חֲכָמָה, וְחִמְשִׁים שַׁעֲרֵי בִינָה], נו"ן, חֲכָמָה וּבִינָה שֶׁבִּנְשָׁמָה. וְכֹאשֶׁר הַנִּשְׁמָה שׁוֹמְעֵת – נוֹזֵל וְנוֹסֵף הַדָּבָר בְּהָאֲרַת הַנִּשְׁמָה הַמְּחִיָּה אֶת הַגּוֹף, וְנוֹצֵר חֲזוּק ב'וַעֲשֵׂה טוֹב" שֶׁבְּרַמ"ח מְצוֹת-עֲשֵׂה וּב'סוּר מֵרַע" שֶׁבְּשֶׁס"ה מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה".

יום רביעי

כד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.
תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

בְּאֵמִירַת "אֲנֵא בְּכַח" צָרִיךְ לְרֹאוֹת – אוֹ לְצַיֵּר בְּמַחְשָׁבָה – הַשְּׂמוֹת, שֶׁהֵם הָרֹאשִׁית־בוֹת, אֲבָל לֹא לְאִמָּרֵם.

יום
שלישי

יום שלישי

כה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תנאי: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הושענו" אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.

יום חמישי

כה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תנאי: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואָס מען טאָר ניט טאָר מען ניט, און וואָס מען מעג דארף מען ניט. – כשלש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

החסיד ר' מרדכי מהאראדאק ספר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הייה: "האָסור – אָסור, וְהַמֵּתָר – מֵיָתָר". כשלש ארבע שנים עבדנו בזה, עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאל דרך בעבודה.

יום
רביעי

יום רביעי

כו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תנאי: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בשלושה כלי שרת – אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל – צריכים צעירים בני תורה לגשת לעבד בכרם ה' צבאות, לקרב לב אחיהם לקיום מצות מעשיות וקביעות עתים לתורה – מבלי התחשב עם מחלת המפלגות. והאמת הגמור הוא, אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים, וכרית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקם.

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תנאי: כי מי . . . בנפשותינו כנז"ל.

כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישרים וחנוכים, בכשרות האכל, ואצילות טהר קדשת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על-ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם.

האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחנוך על פי התורה, עליה הכתוב אומר "תכמות נשים בנתיב ביתה".

יום
חמישי

יום חמישי

כז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תנאי: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אדער עניני עבירות, וואס ניט ווי דער אמת איז, אדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאלשע דרכים.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: אמת היא דרך המיצוע. נטיה לימין להחמיר על עצמו ולמצא בעצמו חסרונות או עניני עבירות, שאינם כפי שהאמת היא, או נטיה לשמאל, להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו, או להקל בעניני עבודה בגלל אהבת עצמו – שתיהן דרכים לא אמתיות.

שבת

כז אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש ניסן. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התנועות.
הפטורה: כה אומר – עולת תמיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.

תנאי: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן ה' בקרבם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארץ, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואס דאס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגלוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאן וואס חסידות הייסט, ניט דאס וואס דער שכל זאגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה בקרבם לפני ה' וימותו. 'רצוא' בלי 'שוב'. האמת היא, שכאשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" – נקי וזך. תיבים להפנים במעשה בפועל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ו'רצוא' בלי 'שוב' היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן – אותיות נראה – ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שכל הארץ – אותיות "נראה", השכלה, ישנה "כפרת", כוונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ב'רצוא' בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כוונתו הגלוי, והמבוא לכך הוא ה'ואל', בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז – "יבא אל הקדש".

וחמישים שערי בינה, נז"ן, חכמה ובינה שבנשמה. וכאשר הנשמה שומעת – נוזל ונוטף, הדבר בהארת הנשמה המתירה את הגוף, ונוצר חזיק ב'ועשה טוב' שב'מח מצות-עשה וב'סור מרע' שב'שם'ה מצות לא-תעשה".

יום
שישי

יום ששי

כח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.
תהלים: קלה־קלט.

תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בְּקִרְיַת שְׁמַע שְׁעַל הַמִּטָּה: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הֲרִינִי מוֹחֵל", וְכֵן "לִמְנַצֵּחַ גּו' בְּבּוֹא" – אֵין אוֹמְרִים בְּשֶׁבֶת יוֹם־טוֹב, אֲבָל צָרִיךְ לוֹמַר בְּשָׂאֵר יָמִים שְׂאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן. בְּסִיּוֹם הַג' פְּרָשִׁיּוֹת אוֹמְרִים תִּבֵּת "אָמֵת". יַעֲלוּ חֲסִידִים – פַּעַם אַחַת, הִנֵּה מִטָּתוֹ – ג' פְּעָמִים, יִבְרָכֶךָ – ג' פְּעָמִים. בְּתַקוּן חֲצוֹת אֵין אוֹמְרִים "לִמְנַצֵּחַ גּו' בְּבּוֹא" בְּיָמִים שְׂאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן.

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.

תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

"הַרְחֵמֵנוּ" דְּבֵרִית מִיֵּלָה – אוֹמְרִים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען – (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): – דאָס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בְּבִרְיַת מִיֵּלָה אוֹמְרִים, "כְּשֶׁם שֶׁנִּכְנַס לְבִרְיַת, כֵּן יִכְנַס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים". וְנוֹהֲגִים אֶצְלָנוּ, שְׁנוֹתָנִים דְּמִי קְדִימָה שֶׁהִלֵּךְ יִלְמַד (וְנָתַן כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹ"ר שְׁלִיט"א [אֲדָמוֹ"ר מְהוֹרֵי־צַדִּיק נִשְׁמַתוֹ־עַד] סְכּוּם מַסָּים בְּאֻמְרוֹ): זֶה עֲבוּר הַיְּשִׁיבָה.

שבת
קודש

שבת

כט אדר א, פרשת שקלים

ה'תש"ג

הַפְּטוּרָה: וִיכֹרֶת יְהוֹדֵעַ גּו', וּמוֹסִיפִים פֶּסוּק רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן שֶׁל הַפְּטוּרָה מִחֵר חֹדֶשׁ. מְבָרְכִים רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה, יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהי' לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאָס קען זאָגען א חסיד, וואָס האָט געדאווענט און געטאָן אין עבודה דרייסיג יאָהר.

בְּאֲמִירַת "לַחֲיִים" יֵשׁ שְׁתֵּי נִסְחָאוֹת: (א) "לַחֲיִים טוֹבִים וְלִשְׁלוֹם", וְטַעַם הַבְּרָכָה – לְהִיּוֹת כִּי בְּשִׁתִּית הֵייִן הַנִּזְכָּרַת בַּפֶּעַם הָרֵאשׁוֹנָה בְּתוֹרָה הָיוּ תוֹצְאוֹת לֹא טוֹבִים – "וַיַּחֲלֵל נֹחַ גּו'", וְעַץ הַדַּעַת גִּפֶּן הָיָה, וְלִכֵּן מְבָרְכִים שִׁיין זֶה יִהְיֶה לַחֲיִים טוֹבִים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתעודות שהיה נוכח רבנו הזקן, ענה רבנו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתעודות שוחחו החסידים בטעם נסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות "לב־רפה". ה"צמח צדק" אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלשים שנה.

יום שני כט אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: והנה צמח . . . נג עבודתם.

באחת ההתעודות אמר אאמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאכען מיש לאין, פון די גשמיות מאכען רוחניות. די עבודה מאכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאכען א כלי פאר רוחניות, דאס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתעודות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות – זוהי מטלה אישית. בזה מחייב כל אחד ואחד בפרט.

יום ראשון ל אדר א, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קמ"ה.

תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאס אליין וואס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואס טו איך אויף דער וועלט?

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ודבר זה עצמו, שאינו יוצר סביבה – צריך לשברו [=את רוחו] בקיסם. ועליו לשאל את עצמו: מה אני עושה בעולם הזה?

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

1 אברהם ליה אגרת לאביו, אי לאו דמכרו עלה ברכיע הזהיר בנחמני
2 ובתורתו, תנה סכנתו – הייתי מסכנת אותך. אמר לה אביו, אי
3 חשיבנא ברכיע גורני עליכי שלא תעבורי ביישוב לעולם. מקשה
4 הגמרא: הא קא תוונן דעברה – הרי אנו רואים שהיא עוברת
5 ביישוב. מתרצת הגמרא: אמרי, הני

1 ברכיע, גורני אני עליו שלא תעבורי ביישוב לעולם, אברהם ליה אגרת,
2 במשנתא מינה – בבקשה ממך, שבת לי רוחא פורתא – הנח לי זמן
3 מועט שאוכל לעבור ביישוב, שבת לה – הניח לה רבי חנינא לילי
4 שבתות ולילי רביעיות, לפי שבלילות אלו אין אנשים מצויים
5 בדרכים. ותו חדא זמנא – ושוב פעם אחת פתחה ביה אגרת באביו,

יום ראשון כ"ג אדר ה'תשפ"א

טבל במקוה ונמצא חסר

שנעשו על סמך טבילה במקוה זה טמאות בוודאי?
ותירץ ה'משנה למלך' (ה"ו):

בתחילה הגמרא (נדה ב, ב) אכן השוותה את דין החבית והמקוה ואמרה כי במקוה שנמצא חסר, הטהרות שנעשו על ידו לדעת חכמים טמאות בוודאי (גם ברשות הרבים), כי יש כאן 'תרתי לריעותא' (א. המקוה נחסר. ב. הכלים היו בחזקת טומאה). וגם היין שהופרש עליו מחבית יין שהחמיץ הוא טבל וודאי כי גם כאן יש 'תרתי לריעותא' (א. היין החמיץ. ב. היין שהופרש עליו הוא בחזקת טבל). אבל למסקנת הגמרא הטומאה במקוה שנמצא חסר אינה משום 'תרתי לריעותא' אלא משום ש'ספק טומאה ברשות הרבים טהור רק ב'תחילת טומאה', כשהאדם בחזקת טהרה וספק אם נגע בטומאה (כמו בסוטה שספק אם נטמאה כלל) אבל ב'סוף טומאה', כשהאדם בחזקת טומאה והספק הוא אם היתה טבילה כשרה – אף ברשות הרבים טמא. ואילו בחבית יין שהחמיץ יש רק ספק אם החמיץ קודם ההפרשה, ולכן הוא ספק טבל ולא וודאי.

הלכות מקוואות פרק י, הלכה ו: מקוה ש'נמדר ונמצא חסר, בין שהיה ברשות הרבים בין ברשות היחיד – כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד שיודע זמן שנמדר בו והיה שלם.

טמא שטבל במקוה וכעבור זמן נמצא המקוה חסר משיעור ארבעים סאה וספק אם טבל כדין – הטהרות שנעשו על ידו טמאות בוודאי ולא מספק. ולכן, גם אם נעשו ברשות הרבים (וספק טומאה בר"ה טהור) – טמאות (רש"י קידושין עט, א ד"ה בין שנעשו).

והקשה הריטב"א (קידושין שם):

בהלכות תרומות (פ"ה הכ"ד) פסק הרמב"ם שחבית יין שהפריש ממנה תרומה על יין טבל אחר ולאחר זמן מצא שהיין החמיץ (ואי אפשר להפריש תרומה מחמוץ על יין), שלושה ימים לאחר שבוודאי היה עדיין יין – הרי הוא בחזקתו שלא החמיץ, אך לאחר שלושה ימים – היין שהפריש עליו הוא ספק טבל שמא החמיץ היין שבחבית והתרומה שהפריש אינה תרומה. ויש לתמוה: מדוע אם כן במקוה שנמצא חסר – טהרות

יום שני כ"ד אדר ה'תשפ"א

טהרת נפש האדם

אולם לאחר התבוננות נראה "שאינ צורך לדחוק ולומר שנפלה טעות בכל ההעתיקות והדפוסים בהרמב"ם" כי אם הרמב"ם בא לפרש את הסוג של 'מי הדעת' – היה לו לנקוט בלשון המתייחסת ל'מי הדעת' עצמם, היינו 'מי הדעת הטהורים' (המתייחס למים), או 'מי הדעת הטהורה' (המתייחס לדעת). וכיון שכתב 'טהור' מובן שמתייחס לאדם ש'הביא נפשו במי הדעת' שהוא הוא ה'טהור'.

והרמב"ם אינו מפרש שכונתו ל'מי הדעת' הטהורים משום ש'דעת' סתם, הדעה האמיתית, אינה אלא דעת תורה ואילו ה'דעות הרעות' לא נחשבות 'דעת'. בדוגמת דברי הרמב"ם לגבי טהרה מטומאה על ידי הזאה באזוב (הל' פרה אדומה פ"א ה"ה), "כל אזוב שיש לו שם לווי, פסול; והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד (ללא שם לווי) הוא הכשר". ועל דרך זה כאן, 'דעת' סתם, ללא שם לווי – היא הדעה האמיתית, דעת התורה. ולכן, כאשר האדם "הביא נפשו במי הדעת" (ללא שם לווי) – טהור (תורת מנחם, יין מלכות, טהרה סי' לו).

הלכות מקוואות פרק יא הלכה טו: ה'טבילה מן הטמאות... גזרת הכתוב היא, והדבר תלוי בכונת הלב... כשם שהמכון לבו לטהר, כיון שטבל – טהור, ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכון לבו לטהר נפשו מטמאות הנפשות, שהן מחשבות האון ודעות הרעות – כיון שהם כבים בלב לפרש מאותן העצות, והביא נפשו במי הדעות – טהור.

לכאורה, לשון הרמב"ם כאן צריכה תיקון. שכן, כדי שהאדם יטהר עצמו מ'טומאת הנפשות', שהן מחשבות האון ודעות הרעות – לא די שביא עצמו ב'מי הדעת' סתם שהרי אין זה שולל לגמרי את ה'דעות הרעות' אלא עליו להביא עצמו דווקא ב'מי הדעת הטהור', כי דווקא המים הטהורים הם ניגוד גמור ל'דעות הרעות'. ולפי זה צריך להוסיף את תיבת 'טהור' פעם נוספת: "הביא נפשו במי הדעת הטהור – טהור". ותיבה זו נשמטה מהדפוס מפני שהמעתיק ראה את המילה 'טהור' כפולה, והשמיט אחת מדעתו (לקוטי שיחות: ד עמ' 1146 הע' 16; יב עמ' 188; יד עמ' 26 הע' 5).

יום שלישי כ"ה אדר ה'תשפ"א

שוויה של הנאה

משום שדרכה של הבהמה ללכת ברשות הרבים ולאכול, ולכן התורה חייבה על נזקי אכילה רק בחצר הניזק. ומכל מקום אינו פטור לגמרי, כי מאחר ונהנה מממון חברו (בכך שבהמתו אכלה) עליו לשלם על כך.

ומאחר שתשלום זה אינו כפיצוי לניזק עבור הנזק שנגרם לו אלא בעל הבהמה משלם עבור ההנאה שקיבל, אינו צריך לשלם את מלוא ההפסד אלא כשווי ההנאה שקיבל.

הלכות נזקי ממון פרק ג, הלכות א"ב: ה'בהמה מועדת לאכל פירות או ירקות... ואם אכלה אותן ברשות הרבים – פטור; ואם נהנת – משלם מה שנהנת, לא מה שהזיקה. כיצד?... אכלה שמשמין... אם אכלה אותן ברשות הרבים, ונהנת – רואין אותן כאלו הן שיעורים או עמיר, ומשלם דמי עמיר או דמי שיעורים בזול.

אכלה בהמתו ברשות הרבים אינו חייב לשלם מדין 'מזיק'

(דמי עמיר), ולדעה שניה משלם כשורי דמי שעורים בזול, היינו שני שליש ממחירן המלא כי שעורים טובות יותר למאכל הבהמה, ויש להניח שהיה מסכים מלכתחילה לקנות שעורים במחיר מוזל של שני שליש ולכן עליו לשלם זאת. והרמב"ם מערב את שתי הדעות ביחד: "וראין אותם כאילו הם שעורים או עמיר, ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול", ומבאר ה'מגיד משנה': הרמב"ם מסתפק כיצד ההלכה, ולכן פסק שישלם את המחיר הזול מבין שניהם, ככל ספק בדיני ממונות שאין לחייב עליו תשלום ללא ראיה.

וכן בכל מקרה שאדם נהנה מממון חברו, גם אם לא יתחייב לשלם מטעם מזיק או גזלן, יצטרך לשלם את שווי ההנאה שקיבל. ולדוגמא: אדם רכש מזון בעל ערך תזונתי גבוה שמחירו בהתאם, ולאחר שהשתמש בו התברר שהיו חסרים בו רכיבים עיקריים, מובן שאין עליו לשלם את מחירו המלא של המוצר, אך מכל מקום מאחר ונהנה לפחות מתזונה בסיסית, צריך לשלם את שווי ההנאה (ראה משפטיק ליעקב ה, עמ' קיד). וכמה הוא שווי ההנאה? לדעה אחת בגמרא (ב"ק כ, א) צריך לשלם את דמי המאכל הזול ביותר שניתן להאכיל בו בהמות

על מי מוטלות הוצאות הגרירה? יום רביעי כ"ו אדר ה'תשפ"א

אלא שמטעם זה נקט הרמב"ם שהדין נאמר דווקא כשהבהמה מתה ובעצם המזיק חייב לשלם את מחירה המלא אלא שדמי הנבלה נחשבים כחלק מהפירעון, ולכן עליו לדאוג בעצמו לפירעון על ידי העלאת הבהמה מן הבור. אך כאשר הבהמה רק ניזוקה וערכה ירד, מלכתחילה החיוב הוא רק לשלם את ההפרש בין שווי המקורי לשווי הנוכחי והבהמה נותרה ברשות הבעלים ככתחילה, וממילא אין זה מתפקידו של המזיק להעלותה, ואע"פ שהוא גרם לכך שתיכלא בבור, הרי זה כזורק מטבע לים שפטור מלשלם את הוצאות ההעלאה (אכן האול הל' גניבה פ"א הי"ד ד"ה ועפ"י). ולפי זה, נהג שפגע ברכב אחר והזיקו - אם הרכב יצא לגמרי מכלל פעולה ועומד לפירוק כדי למכור את חלקיו, הרי זה כשור שמת והמזיק חייב לשלם את דמי כל הרכב, ואם ברצונו לקזז מהתשלום את שווי החלקים עליו לשאת בהוצאות הגרירה, אך אם הרכב עומד לתיקון הרי זה כבהמה שניזוקה ואין המזיק צריך לשלם את הוצאות הגרירה (ראה משפט המזיק א, עמ' תקפח, וראה שם ברעת החולקים).

הלכות נזקי ממון פרק ז, הלכה יג: על המזיק למחור הנבלה, עד שממציא אותה לנזק. כיצד? כגון ששפל השור לבור ומת - מעלה הנבלה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמיין לו פחת הנבלה. יש לדייק בדברי הרמב"ם שהשור נפל לבור ומת, והרי לכאורה דין זה שייך גם באופן שהשור נפצע כתוצאה מהנפילה ואינו מסוגל לעלות, ומדוע נקט דווקא דוגמא שהשור מת? ויש שהסיקו מכך, כי במקרה של פציעה אמנם אין המזיק חייב בהעלאת השור, ורק במקרה של מיתה. והטעם, כי בגמרא (ב"ק נח, א) נאמר שהזורק מטבע של חברו לים, אם ניתן להוציאה משם, למרות שהדבר כרוך בעלות גבוהה, פטור מלשלם בדיני אדם משום שעצם החפץ לא ניזוק אלא שצריך להוציא הוצאות כדי להגיע אליו. ואם כן הרי זה 'גרמא' בלבד. ולפי זה יש להבין: מדוע כאן חייב המזיק לשאת בהוצאות של העלאת השור מהבור, ובמה זה שונה מהוצאת המטבע מהים?

החזרת שור שנגמר דינו לסקילה יום חמישי כ"ז אדר ה'תשפ"א

גזל בהמה והרגה אדם וגמרו בית דין את דינה לסקילה, פסק הרמב"ם (שם) שיכול הגזלן להחזיר את הבהמה ולומר לבעליו 'הרי שלך לפניך'. ומדוע שונה דינו משומר שאינו יכול להחזיר את השור לאחר שנגמר דינו? והמהרש"ל (ים של שלמה ב"ק פ"ט ס"ב) מחלק: שומר אכן אינו יכול להחזיר את השור כיון שהזיק לבעליו בכך שמסרו לבית דין ולא לבעליו, אבל בגזלן נאמר "והשיב את הגזילה אשר גזל", וכל זמן שאין בה שינוי, מחזירה כמו שהיא והתשלום הוא על הגזילה ולא על הפשיעה שלאחר מכן. ומוסיף ה'חזון יחזקאל' (ב"ק פ"ה ה"ב): חיוב השומר (לדעת חכמים) אינו מדין מזיק כי זה 'הזיק שאינו ניכר', אלא מדין פשיעת השומר שמנע מבעל השור להכריח את השור לאגם ובגללו נגמר דינו למיתה ולכן מדין חיוב שמירה, עליו לשלם

הלכות נזקי ממון פרק יא, הלכה ט: שור שהמית את האדם... החזירו שומר לבעליו, אינה חזרה... במה דברים אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה. שור שהיה ברשות השומר והרג אדם - לאחר שנגמר דינו להיסקל, אין השומר יכול להחזיר את השור לבעליו אלא חייב לשלם לו את דמי השור. ומבואר בגמרא (בבא קמא מה, א) כי אף שזהו 'הזיק שאינו ניכר' הפטור מתשלומים (הל' חובל ומזיק פ"ו ה"א), לדעת חכמים, כיון שאין גומרים את דינו של השור אלא בפניו, יכולים הבעלים לומר לשומר אילו היית מחזיר את השור קודם שנגמר דינו, הייתי מבריחו לאגם ולא היו בית דין גומרים את דינו, ומשמסרת את השור לבית דין, הזקת אותי בידים (ובאופן זה חייב אף בהזיק שאינו ניכר - משל"מ הל' גזילה ואבדה פ"ג ה"ד). והקשה ה'לחם משנה' (הל' גזול"א שם):

את דמי השור. מה שאין כן בגזלן אין חיוב שמירה (תוס' ב"ק נו, ב ד"ה פשיטא), וכיון שהשור עצמו לא נשתנה, כל זמן שלא נסקל, הרי אף שנגמר דינו לסקילה, יכול הגזלן לומר לבעלים 'הרי שלך לפניך'.

מתי נשרף בית המקדש? יום שישי כ"ח אדר ה'תשפ"א

זכרון יהונתן חור"מ סי' ב)
והביאור:

הטעם לכך ש"בשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל" הוא מפני שכאשר אדם זורק חץ יצא החץ מידי ויאלץ לו את היכולת להחזיר אותו. ואם כן, כל הפעולות שיעשה החץ מכאן ואילך מוכרחות להיות כבר משעת זריקת החץ, ולכן הרי זה כאילו הנזק כבר נעשה בזריקת החץ והחיוב על נזקי האש (משום 'חציו') הוא כבר בשעת ההבערה.

אבל כל זה אצל בשר-ודם, מה שאין כן כאשר הקב"ה זורק את חציו הרי זה "כאילו אוחזן בידיו" (לשון רש"י – האזינו לב, מא) וביכולתו להחזיר אותם בכל רגע ואין להחשיב את התוצאות העתידיות של החץ שעוד לא נתבצע, כאילו כבר נעשו. ולכן לדעת רבי יוחנן היה צריך לקבוע את התענית בעשירי באב – כי גם לאחר שהקב"ה הצית את האש בתשעה באב, יכול היה לעצור את האש, והחורבן בפועל נעשה בעיקר בעשירי באב (לקוטי שיחות א עמ' 126).

הלכות נזקי ממון פרק יד, הלכה טו: אף על פי שאש
ממונו הוא, הרי הוא כמי שהזיק ב'חציו'.

זוהי דעת רבי יוחנן בגמרא (ב"ק כב, א) שחיוב האדם על נזקי האש הוא 'משום חציו' – כאילו הבעיר בידיו. ולכאורה אינו מובן: פעולת האדם ('חציו') היתה רק בשעה שהדליק, ואחר כך בשעת הנזק, הרי האדם הוא כבר אנוס ולמה מתחייב?

ומבאר ה'נימוקי יוסף' (ב"ק שם):
אכן, האדם לא מתחייב על השעה שהנזק התרחש בפועל, אלא "חיובו משום חציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו, באותה שעה נעשה הכל".

ומכאן הקשו על דברי רבי יוחנן עצמו בקשר לתענית תשעה-באב (תענית כט, א): "אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתי אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף". ולכאורה, כיון שבשעת הדלקת האש נחשב שכל הנזק כבר נעשה, נמצא שבתשעה באב, שבו היתה תחילת ההבערה כבר נעשה כל החורבן, ולמה היה קובע את התענית בעשירי (ש"ת

בין טביחה למעילה שבת קודש כ"ט אדר ה'תשפ"א

שכאשר פעולת המעילה כרוכה באיסור נוסף, החיוב חל על השליח "שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה, ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה, שלא יתערב עמה איסור אחר".

אך מלשון הטור נראה שהבין אחרת בדעת הרמב"ם, שכן כתב (חור"מ סו"ס ש) "עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח שחט בשבת כתב הרמב"ם שהוא חייב", הרי שנקט בדעתו שגם כאשר הגנב מינה שליח לשחוט בשבת, המעשה מתייחס אל הגנב המשלח. ולכאורה, קשה על כך מדברי הרמב"ם בדין מעילה!

ומבאר ה'קצות החושן' (סי' רצב סו"ס א) על יסוד דברי המהרי"ט (חידושים על הרי"ף קידושין ריש פ"ב), שבאמת חידוש התורה שיש שליח לדבר עבירה נאמר רק במעילה. ואילו בטביחה ומכירה, מה שהגנב מתחייב כששלח שליח, אין זה מפני שמעשה הטביחה מתייחס למשלח, אלא מפני שמלכתחילה החיוב הוא על ההנאה של הגנב ש"נהנה ממנו בין מן הבשר בין מן הדמים", וגם במקרה שהשליח טבח או מכר, סוף סוף הגנב נהנה מהגניבה, אבל "לאו מטעם שליחות אתנין עלה". ולפי זה מובנת שיטת הטור: דווקא במעילה, שהחיוב הוא מדין שליחות, אם התערב איסור נוסף על איסור מעילה, יתבטל דין השליחות שחידשה התורה במעילה, אבל בטביחה שאין החיוב מצד דין השליחות, גם כשיש בטביחה איסור נוסף, הגנב חייב מפני שנהנה.

הלכות גניבה פרק ג, הלכה ו: עֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחַט לוֹ, וְשַׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשֶׁבֶת - הָרִי הַגָּנֵב חַיֵּב בְּתַשְׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, שֶׁהָרִי זֶה הַגָּנֵב לֹא עָשָׂה עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין; וּבְכָר בְּאַרְבָּעָה עָל דֵּי שְׁלִיחַ, חַיֵּב בְּתַשְׁלוּמֵי.

'אין שליח לדבר עבירה', מלבד במעילה, שליחות יד וטביחה ומכירה. לפיכך, הגנב שאמר לשליח לטבוח או למכור את השור או השה הגנוב – חייב בתשלומי ארבעה וחמישה (לעיל פ"ב ה"י). ואף אם השליח שחט בשבת וחייב מיתה ו"כל העושה עבירה שיש בה עון מיתת בית דין ותשלומין אינו משלם" (לעיל ה"א) – הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמישה כי בעונש מיתה שעל חילול שבת מתחייב השליח, שהרי חילול שבת הוא ככל העבירות שבהם 'אין שליח לדבר עבירה' ורק באיסור טביחה יש שליחות המייחסת את המעשה למשלח ולכן הגנב חייב בתשלומין.

וכתב ה'משנה למלך' שלשיטת הרמב"ם אם הורה הגנב במפורש לשליח לשחוט בשבת אינו מתחייב על הטביחה, כי ייחוס מעשה הטביחה למשלח הוא חידוש – שהרי בכל התורה 'אין שליח לדבר עבירה' – ו"אין לך בו אלא חידושו": דווקא כאשר השליחות היתה על הטביחה בלבד ו"לא נצטרף איסור אחר בשליחות זה". אבל כאשר השליחות כוללת עבירה נוספת (חילול שבת) שבה 'אין שליח לדבר עבירה', אין פעולת השליח מתייחסת למשלח, גם לא לענין הטביחה. והוכיח כן מדברי הרמב"ם בהלכות מעילה (פ"ו ה"ב)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ג כ"ט אדר ה'תשפ"א

יום ראשון כ"ג אדר ה'תשפ"א

הלכות מקואות

פרק שמיני

(1) יבאר המעורב למקווה אם הוא כמקווה. עוקה שבתוך המקווה אם מטבילין בה. כותל שבין שני מקואות שנסדק או לשתי או לערב אם מצטרפים. אם מטהרים המקואות העליון מהתחתון והרחוק מהקרב. מקווה שמימי מורודים.

1 א. פל המערב² למקנה³ - הרי הוא במקנה⁴
2 ומטבילין בו. גמות הסמוכות לפי המקנה⁵ ומקום
3 רגלי פסות בהמה שהיו בהן מים מערבין עם מי
4 המקנה כשפופרת הנוד⁶ - מטבילין בהן.

(2) מקואות פרק ו משנה א. (3) מים שאין בהם 40 סאה הנמצאים בצד מקווה כשר. (4) ומטבילים בהם. אולם יש הבדלי דינים בזה, ורבינו מבאר ומתחיל בדין גומות. (5) מחוץ למקווה. (6) מכיוון שמקומות אלה נמצאים מחוץ לכתלי המקווה אינם מצטרפים למקווה בפחות משיעור זה.

5 ב. חורי המערה⁷ וסדקי המערה - מטבילין בהן אף
6 על פי שאין המים שבהן מערבין עם מי המקנה
7 אלא בכל שהוא⁸.

(7) המקווה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקואות במערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה", ורבינו נקט לשון המשנה. (8) מפני שהם בתוך חלל המקווה מספיק חיבור קטן ביותר.

8 ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות המקנה⁹, והיה
9 מוליך ומביא במים¹⁰ - כיון שעבר עליה הגל
10 טהורה.

(9) מחוץ למים. (10) הגיע את מי המקווה בידו או ברגלו ונערמו גלים.

11 ד. עוקה שבתוך מקנה¹¹: אם היתה הקרקע
12 המבדלת בין העוקה והמקנה בריאה ויכולה
13 להעמיד את עצמה¹² - אין מטבילין במים שבעוקה
14 עד שיהיו מערבין¹³ עם המקנה כשפופרת הנוד;
15 ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה - אפילו אינן
16 מערבין אלא בכל שהוא מטבילין בהן¹⁴.

(11) חפירה בתוך המקווה עצמה תחת שטח המים עשויה ככיפה. (12) חזקה וכת קיימא. (13) כלומר, בפחות משיעור זה אין מטבילים בה. (14) מחיצה רעועה כזו שסופה ליפול מאליה דינה כסדק.

17 ה. כתל שבין שני מקואות שנסדק לשנים¹⁵ -

18 מצטרפין¹⁶, ואם היה בשניהן ארבעים סאה -
19 מטבילין בכל אחד מהן. ואם נסדק לערב¹⁷ - אין
20 מצטרפין עד שיהיה במקום אחד כשפופרת הנוד¹⁸.
21 נפרץ הכתל מלמעלה, אם נתערבו המים למעלה מן
22 הכתל¹⁹ בקלפת השנים²⁰ על רחב שפופרת הנוד -
23 מצטרפין.

(15) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו בפירושו למשנתנו). (16) אם בזה פחות מארבעים ובשני גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקואות אפילו בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקואות כשפופרת הנוד, היינו בנקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (17) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה. והראב"ד פירש כרבינו. (18) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד וירד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקווה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקווה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקווה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (19) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקווה זה לזה. (20) גובה המים המחברים שני המקואות.

24 ו. כמה הוא שיעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד?
25 פרחב שתי אצבעות בינוניות של פל אדם וחזירות
26 בו²¹. ואינן בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן
27 הארבע שבפס היד²². כל שיעמד כשפופרת הנוד²³
28 - ממצט²⁴, ואפילו בדברים שהן מבריתו של מים.
29 ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק אין בו - אין
30 מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן התורה²⁵, וכל
31 שעקרו מן התורה, אף על פי ששיעורו הלכה - ספק
32 שיעורו להחמיר²⁶.

(21) אפשר לסבב אותן בריווח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקוטרו כרוחב שתי אצבעות. (22) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (23) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקווה או תולעים החיים במים. (24) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערובת בעובי שפופרת הנוד. (25) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה

י. מְקוֹה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיִם וְטִיט⁴⁰ -
מְטַבִּילִין בְּטִיט וּבְמֵיִם⁴¹. בָּאֵי זֶה טִיט מְטַבִּילִין?
בְּטִיט הָרֶךְ, שֶׁהַמֵּיִם צָפִין עַל גְּבִיּוֹ. הֵיוּ הַמֵּיִם מֵצֵד
אֶחָד וְהַטִּיט הָרֶךְ מֵצֵד אַחֵר - מְטַבִּילִין בְּמֵיִם וְלֹא
בְּטִיט⁴².

(40) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק
שמשלים את השיעור. (41) אם הגוף הוא במים עלתה לו
טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף
והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב מנמקים,
מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (42) ואף
על פי כן משלים לארבעים סאה.

יא. כָּל שֶׁתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ מִן הַמֵּיִם, כְּגוֹן יִבְחוּשִׁין⁴³
אֲדָמִין - מְטַבִּילִין בּוֹ. וּמְטַבִּילִין בְּעֵינֵי שֶׁל דָּג⁴⁴.

(43) מין תולעים השורצים במים. (44) כריש גדול שבים
שנמחה עינו.

יב. מְקוֹה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכֻנּוֹת וְיָרְדוּ
שָׁנִים וְנָטְלוּ זֶה אַחֵר זֶה, אֵף עַל פִּי שְׂרָגְלֵי שֶׁל
רֹאשׁוֹן נִוְגְעוֹת בְּמֵיִם - הָרֹאשׁוֹן טָהוֹר וְהַשֵּׁנִי
בְּטָמְאָתוֹ⁴⁵, שֶׁהָרִי חֲסָרוּ הַמֵּיִם מֵאֲרָבָעִים סָאָה.
הַטָּבִיל בּוֹ⁴⁶ תַּחֲלָה סָגוּס עֵבֶה⁴⁷ וְכִיּוּצָא בּוֹ וְהַגְבִּיהוּ,
אִם הֵיחָה מְקַצֵּת הַסָּגוּס נִוְגְעַת בְּמֵיִם - הָרִי הַטּוֹבֵל
בְּאֲחֵרוֹנָה⁴⁸ טָהוֹר, שֶׁהָרִי הַמֵּיִם פָּלָן מְעַרְבִין⁴⁹.
הַטָּבִיל בּוֹ⁵⁰ אֶת הַמָּטָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, אֵף עַל פִּי
שֶׁדָּחַק רָגְלֵי הַמָּטָה בְּטִיט עֵבֶה שֶׁבִּקְרָקַע הַמְּקוֹה עַד
שֶׁצָּפּוּ הַמֵּיִם עָלֶיהָ לְמַעַלָּה - הָרִי זֶה טָהוֹרָה, שֶׁהָרִי
לֹא נָטְפָעוּ בְּטִיט עַד שֶׁשָּׁטְבְּלוּ בְּמֵיִם תַּחֲלָה⁵¹. הַטָּבִיל
בּוֹ יוֹרֵה גְדוּלָּה⁵² - הָרִי זֶה טָמֵאָה כְּשֶׁהֵיחָה, מִפְּנֵי
שֶׁהַמֵּיִם נִתְזַין⁵³ וְיִוְצְאִין חוּץ לַמְּקוֹה וְנִמְצָא חֶסֶר
מֵאֲרָבָעִים⁵⁴. כִּיּוּצָא יַעֲשֶׂה? מוֹרִידָה דֶּרֶךְ פִּי⁵⁵
וְהוֹפְכָה בַּמְּקוֹה⁵⁶ וּמְטַבִּילָהּ. וּמַעַלָּה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ
שׁוּלְיָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהִיוּ הַמֵּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ שְׂאוּבִים
וְיִחַזְרוּ לַמְּקוֹה וְיִפְסְלוּהוּ.

(45) מפני שחלק ממי המקוה נשאר על גופו של הראשון ואם
כן טבל השני במקוה חסר. במשנתנו חולק רבי יהודה
ומטהר את השני כשרגלי הראשון נוגעות במים, ונימוקו:
מפני שהמים שעל גופו מצטרפים למקוה. ותנא קמא סובר
שרטיבות דקה כזו (משקה טופח) אינה מחברת, או מפני
שזה כקטפרס. [בכסף משנה מוסיף נימוק, שמא נשאר
מקומות נגובים בגופו והם מפסיקים]. (46) במקוה של 40
סאה מכוונות. (47) בגד צמר שסופג הרבה מים. (48) אחר
טבילת הסגוס. (49) אין זה דומה לשניים שטבלו, כי בסגוס
יש הרבה מים מכוונסים וכל זמן שלא הוציאו לגמרי מן
המקוה הרי מים אלה מחוברים למקוה וזה דומה למקוה
חסר המחובר למקוה כשר. (50) במקוה שיש בו 40 סאה
מכוונות. (51) במשנה: "מפני שהמים מקדמים".
(52) ושוליה למטה. (53) נערמים ועוברים על שפת המקוה.
(54) לפני שנטבלה כולה במים. (55) לא התכוון לומר

(עירובין ד, א). (26) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשוננו
משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן
התורה - להקל.

ז. מְטַהֲרִין אֶת הַמְּקוֹאוֹת הָעֲלִיּוֹן²⁷ מִן הַתַּחְתּוֹן²⁸
וְהַרְחֹק מִן הַקְּרוֹב. כִּיּוּצָא? מְבִיאִין סִילוֹן²⁹ שֶׁל חֶרֶס
או שֶׁל אָבֶרֶס³⁰ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שֶׁאֵין הַסִּילוֹנוֹת פּוֹסְלִין
אֶת הַמְּקוֹה, וּמְנִיחַ אֶת יָדָיו תַּחְתּוּיָו³¹ עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא
בְּמֵיִם³², וּמוֹשְׁכֻן³³ וּמִשְׁקִין³⁴ עַד שֶׁיִּתְעַרֵּב הַמֵּיִם
שֶׁבְּסִילוֹן עִם מֵי הַמְּקוֹה כְּאֶחָד, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעֲרָה דִּיּוֹ,
וְהָרִי שְׁנֵי הַמְּקוֹאוֹת שֶׁהַסִּילוֹן בֵּינֵיהֶן כְּמְקוֹה אֶחָד.

(27) המדובר במקוואות שבשיפוע הר והאחד במקום גבוה
באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (28) כשבעליון
מים שאובים ובתחתון מים כשירים. וכל שכן שמטהרים
התחתון מן העליון. (29) נתבאר למעלה פרק ו הלכה ב
שסילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טומאה אינם
פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני
ששאובה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל
המקווה שאובה) הקילו בה חכמים. (30) עופרת.
[בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ
ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו
משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (31) פירוש,
סותם בידי או פיו התחתון של הסילון. (32) לא התכוון
לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו
בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום
אחד אין כאן השקה. (33) נראה כוונתו שמושך למקוה
התחתון את פיו התחתון של הסילון. (34) מסיר את ידו
ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני
המקוואות והשקה מועילה בכל שהוא.

ח. שֶׁלֶשׁ גִּמּוֹת שֶׁבִּנְחַל, הַתַּחְתּוֹנָה וְהָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל
עֲשָׂרִים סָאָה וְהָאֲמִצְעִית שֶׁל אַרְבָּעִים, וְשֵׁטֶף שֶׁל
גִּשְׁמִים עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִכְנָס
לְתוֹכָן וְיִוְצָא מִתּוֹכָן³⁵ - אֵין זֶה עֵרֹב³⁶, וְאֵין
מְטַבִּילִין אֲלָא בְּאֲמִצְעִית³⁷; שֶׁאֵין הַמֵּיִם הַנּוֹזְלִין
מְעַרְבִין³⁸ אֲלָא אִם בֵּן עָמְדוֹ.

(35) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (36) אין
עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקוה אחד.
(37) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (38) בתוספתא שם
שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה
ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו
אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו
כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני
שקטפרס אינו חיבור, ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס
אינו חיבור מפני שמקוה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן
(מים נקוים ועומדים)].

ט. טִיט רַךְ שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה
נִמְדָּד עִם הַמְּקוֹה³⁹. הֵיָה עֵבֶה עַד שֶׁאֵין הִפְרָה שׁוֹחָה
וְשׁוֹתָה - אֵינוֹ נִמְדָּד עִמּוֹ.

(39) משלים לארבעים סאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְנִקְוִין, וְאֵינָן שְׂאוּבִין אֲבָל אֵין בִּהֶן אַרְבָּעִים סָאָה - 14
הָרִי הֵן פְּשָׁרִין לְתִרְוּמָה¹⁹ וְלֹטֵל מֵהֶן לִידֵים, וּמִטְבִּיל 15
בִּהֶן אֶת הַמִּים שְׁנִטְמָאוֹ²⁰. פְּסָקוֹ הַגָּשְׁמִים וְלֹא פְסָקוֹ 16
הַהָרִים מִלְּהִזְחִיל - עֲדִין הֵן מִי תִמְצִית. פְּסָקוֹ 17
הַהָרִים וְאֵינָן בּוֹצְצִין - הָרִי אֵלוֹ כְּמִי גְבָאִין²¹. 18

(16 דרגה שניה. 17) יש גורסים - תמציות. מי גשמים
השוטפים ממקום גבוה למקום נמוך. (18) מבעבעים
ומתמצים מהם מי גשמים. (19) מפני שמי הגשמים
השוטפים מעבירים את המים הקודמים שיש עליהם חשש
טומאה. (20) לא התכוון לומר שהמים הטמאים, אף-על-
פי שהם נמצאים בעינים וניכרים - נטהרו. אלא הכוונה,
תולים אנו שנשטפו על ידי מי הגשמים (תפארת ישראל.
מלשוננו של הר"ש משמע שנטהרו ממש. וכן כתב ב'מעשה
ורוקח'). (21) המכונסים בחפירה. מי תמציות אינם
מכונסים אלא שוטפים על פני הקרקע.

ג. החופר²² בצד הים ובצד הנהר ובמקום הבצין²³ 19
- הרי הן כמי תמצית שלא פסקו²⁴. 20

(22) תוספתא מקוואות פ"א ה"ז. (23) ומימיהם עוברים
לחפירה. (24) המדובר כשימי הים והנהר והביצות
עוברים תדיר, ומעבירים את המים הקודמים.

ד. החופר²⁵ בצד המעין: כל זמן שהיו באין מחמת 21
המעין, אף על פי שפוסקין²⁶ וחוזרין ומושכין - 22
הרי הן כמי מעין²⁷; פסקו מלהיות מושכין - הרי 23
הן כמי גבאים²⁸. 24

(25) שם. (26) לפעמים נפסקים. (27) מטהרים בכל שהוא
(ראה ה"ח). (28) בתוספתא שבידינו הגירסא: כמי תמציות
(ראה השלמות).

ה. למעלה מהן²⁹: מקוה³⁰ שיש בו ארבעים סאה 25
מים שאינם שאובין, שבו טובל כל אדם טמא חוץ 26
מן הזב הזכר³¹, ובו מטבילין את כל הכלים 27
הטמאים ואת הידים שמתבילין לקדש, כמו 28
שפאָרנו³². 29

(29) שם מ"ז. (30) מים מכונסים בקרקע שאינם מעיין.
(31) שנאמר בו (ויקרא טו, יג): "ורחץ בשרו במים חיים",
פירוש במי מעיין. וכזבה כתבה תורה (שם, כח): "ואחר
תטהר" סתם, ולא כתבה "מים חיים", וסתם טהרה היא
במקוה שיש בו ארבעים סאה. (32) בהלכות אבות
הטומאות פ"ב הי"ב. ששפיעה מכלי אינה מטהרת לקודש
אלא טבילה במקוה שיש בו ארבעים סאה.

ו. למעלה מזה³³: המעין שמימיו מועטין והרבו 30
עליו מים שאובין. שנה למקוה - שאין מטהרין 31
במים הנמשכין ממנו אלא במים הנקוין ועומדין 32
באשברן, וְשִׁנָּה לְמַעַן - שהוא מטהר בכל שהוא; 33
שהמעין אין למימיו שעור, אפילו כל שנה 34
מטהרין³⁴. 35

שהופך פיה למטה, שאם כן לא ייכנסו מים לתוכה וייערמו
לפני שיהפך אותה, אלא הכוונה שיטה אותה על צידה כדי
שייכנסו המים לתוכה. (56) שאם יעלה אותה כשהיא מטה
על צידה, אפשר שיישאר חלק מהמים בתוכה מנותק ממי
המקוה - כשיגבינהה קצת כלפי מעלה - ויהיו שאובים,
ויחזרו לתוך המקוה ויפסלוהו.

יג. מקוה שמימיו מרדדין⁵⁷ - פובש⁵⁸ אפלו חבילי 1
קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין עד 2
שיערמו המים למעלה ויורד וטובל לתוכן. 3

(57) שטוחים, לא עמוקים ואי אפשר להכניס את כל הגוף
לתוך המים. (58) מניח אבן או דברים אחרים על החבילות,
אם לא יכבשו אותם יצופו על פני המים מפני שהם קלים.

פרק תשיעי

(1) יבאר שש מעלות שיש במקוה זו למעלה מזו, ומאי
ביניהם. ודין מעיין שמימיו יוצאים ונמשכים לשוקת ואחר
כך יוצאים וזוחלים. מעיין שמימיו נמשכים על גבי כלים
שארין להם בית קיבול וכל דיני מי מעיין. ודין אם מטבילין
מן הגל כשהוא באריר.

א. שש² מעלות³ במקוואות⁴ זו למעלה מזו. 4
הראשון: מי גבאים⁵ ומי בורות⁶ שחין⁷ ומערות⁸ 5
וכיוצא בהן ממים המבנסין בקרקע. אף על פי שהן 6
שאובין ואף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל 7
ואינן מתטמאין אלא לרצון¹⁰, כמו שפארנו¹¹ - הרי 8
הן בחזקת טהורין¹², ובשרין לעשות מהן עסה 9
הטבולה לחלה¹³ ולטל מהן לידים. והוא שיטל מהן 10
בכלי¹⁴, כמו שפארנו¹⁵. 11

(2) מקוואות פ"א, מ"א. (3) דרגות טהרה. (4) במים
מכונסים בקרקע, וביניהם גם כאלה שאין עליהם תורת
מקוה כלל. (5) מים שנקוו בחפירה לא עמוקה שבקרקע
(מלשון "ולחשוף מים מגבא" - ישעיה ל, יד). (6) חפירה
עגולה ועמוקה. (7) חפירות מרובעות ארוכות וצרות.
(8) בורות מכוסים מלמעלה, מקורים. (9) מילא מים בכלים
ושפך לתוכן. [רבינו הוסיף מדעתו את הפיסקא: "אע"פ
שהן שאובין". במשנה איננה]. (10) כשהטומאה נגעה
בהם מרצון האדם. (11) בהלכות טומאת אוכלין פט"ו
ה"א. (12) יש להניח שלא נגעה בהם טומאה מרצון.
(13) מותר ללוש בהם עיסה החייבת להרים ממנה חלה
שהיא קדושה כתרומה. האיסור לגרום טומאה לחולין
הטבולים לתרומה או לחלה (ראה הלכות טומאת אוכלין
פט"ז ה"ט) נאמר רק בטומאה ודאית, אבל כאן, בחשש
רחוק - לא גזרו. (14) וישפוך על הידיים, אבל טבילת
ידיים במקוה שאין בו ארבעים סאה אינה מטהרת אפילו
כשהמים אינם שאובים. (15) בספר אהבה, פ"ו מהלכות
ברכות, ה"ה. [הראב"ד משיג ופוסק שטבילת ידיים מועילה
אפילו במקוה שאין בו ארבעים סאה, אם מימיו אינם
שאובים (ראה כסף-משנה)].

ב. למעלה מהן¹⁶: מי תמצית¹⁷ שלא פסקו, אלא 12
עדין הגשמים יורדין וההרים בוצצין¹⁸ והן נמשכין 13

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ג אדר - ספר טהרה - הלכות מקואות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על שפת השקת⁴⁷, אפלו כל שהוא - הרי המים
שחוזר לשקת פשרים⁴⁸, שהמעין מטהר בכל
שהוא⁴⁹. היו מימיו נמשכין לתוך ברכה שהיא
מלאה מים⁵⁰ ונקוין שם⁵¹ - הרי אותה הברכה
במקוה⁵². היה יוצא חוץ לברכה⁵³ - הרי זה פסול⁵⁴
לזבים⁵⁵ ולמצרעים⁵⁶ ולקדש מי חטאת⁵⁷ עד שיע
שיצאו כל מי המקוה⁵⁸ שהיו בתוך הברכה⁵⁹.

(44) שם פ"ה מ"א. (45) המדובר, בשוקת שהיא כלי (ראה למעלה פ"ו ה"ג). (46) דינם כשאובים, מפני שנכנסו לכלי. ואע"פ שהם מחוברים, אין המעין מטהר אותם מפני שהם בכלי. וגם הזחילה שלאחר מכן אינה מועילה להחזיר להם תורת מעין, מפני שחיבורם למעין הוא דרך השאובים. (47) למעלה משפתה, ולא נכנסו לתוכה. (48) רבינו מדייק וכותב: "המים שחוזר לשוקת כשרים" ומשמע שעל שפת השוקת אסור לטבול. וכן גם דעת מהר"ם מרוטנבורג. ובשוקת ממש אסור לטבול לכל הדיעות. ואין זה דומה למעין שהרבו עליו שאובים שבהלכה ו, כי שם נשאר המעין במקומו וטובלים בו, וכאן התערובת נמצאת מחוץ למקום המעין. וגם אין לדמות זה למה ששנינו (מקואות פ"ו מ"ה) השידה והתיבה שבים, טובלים בהם אם הם נקובים כשפופרת הנוד, והרי גם כאן מי השוקת מחוברים למעין, מפני שבשידה ותיבה המים מקיפים אותם מכל צד, אבל בדין שלפנינו הם רק מחוברים (הרא"ש בפירושו למשנתנו). [לשון המשנה: העבירה על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה. ופירש הרע"ב: "כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה". וכן מפרש הר"ש. אולם רבינו בפירושו כותב: "הנה המים היוצאים מן השוקת כשרים". משמע שעל שפת השוקת פסולים. וכן משמע מלשונו כאן. וכן פירוש גם מהר"ם מרוטנבורג, והוא מנמק: "דכתיב (שכתוב) מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא, לו), דהיינו בקרקע דלא חזי לקבולי טומאה (שאינו ראוי לקבל טומאה), אבל על גבי כלים לא". (49) מה שאין-כן במקואות שצריך חיבור כשפופרת הנוד, ודין המים האלה כמעין (רבינו בפירושו למשנה). [ונראה שאינם ראויים לטבילת זב והזיית מצורע ומי חטאת כמו ביצא חוץ לבריכה שבסוף הלכה זו]. ואין זה דומה למעין שהרבו עליו מים שאובים שאינו מטהר אלא באשבורן (למעלה ה"ו). מפני שבנידון כאן מי המעין המטהרים עומדים בפני עצמם על שפת השוקת ואינם מעורבים עם השאובים, מה שאין-כן בהלכה ו, שכולם מעורבים (תפארת ישראל). (50) מי מקוה. (51) ואינם יוצאים חוץ לבריכה, וממשיכים לרדת לבריכה (כסף-משנה). (52) לכל דבר, צריך ארבעים סאה ואינו מטהר בזוחלים. ואין דין מי הבריכה, כמעין שמימיו מועטים והרבה עליהם שאובים, שבהלכה ו. (53) עוברים על פני המים שבבריכה ויוצאים חוצה לה, והחיבור עם המעין לא נפסק. (54) פירוש, נשארו בפסולם לעניינים האמורים מטה, אבל דינם כמעין לטהר בזוחלים ובכל שהוא. (55) זכרים. (56) להזייה. (57) מפני שהם מעורבים עם מים שבבריכה אינם מים חיים. (58) גם מי

(33) שם. בשני דינים מחולק מעין ממקוה. א. מעין מטהר בכל שהוא, ומקוה (מים מכונסים) אינו מטהר בפחות מארבעים סאה. [בפסחים יז, ב אמרו שרביעית (רבע הלוג) כשירה לטהר בה כלים קטנים שכל גופם מכוסה במים בבת אחת, ובניזיר לה, א אמרו שחכמים ביטלו טהרת רביעית, אבל כל שהוא של מעין לא ביטלו]. ב. מעין מטהר בזוחלים (פירוש מותר לטבול במים הזוחלים מן המעין אפילו בזמן שהם בתנועה, ואין טובלים בזוחלים מן המקוה אלא-אם-כן נקוו בחפירה. (בלשון המשנה: "באשבורן". 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ט). בהלכה זו מלמדנו רבינו דין מעין שמימיו מועטים, ושפך לתוכו מים שאובים מרובים ממי המעין. (34) מלשונו של רבינו משמע שמעין מטהר בכל שהוא, בין כלים ובין אדם (כגון ילד שכל גופו עולה בבת אחת בפחות מארבעים סאה). אולם הר"י והרא"ש (הובאו ב'טור' יורה-דעה סימן רא) סוברים שמעין כל שהוא מטהר כלים בלבד ולא אדם.

1 ז. למעלה מזה³⁵: המעין שלא נתערב בו מים
2 שאובין אבל מימיו מים, כגון שהיו מימיו מים
3 או מלוחים³⁶, שהרי³⁷ הוא מטהר בזוחלים, והן
4 המים הנגררים ונמשכין מן המעין.

(35) שם מ"ח. (36) בפרה פ"ח מ"ט שנינו: "אלו הן המוכים, המלוחין והפושרין". ותמוה הדבר למה השמיט כאן פושרין, והוסיף מרים? (37) "שהרי" זה אינו מתפרש כמו במקומות אחרים כנתינת טעם, אלא משמעותו ביאור, היינו האמור מטה היא המעלה שאינה במי מעין שרבו עליהם שאובים.

5 ח. למעלה מזה³⁸: המעין שמימיו מים חיים, שבהן
6 בלבד טובלים בו הזבים הזכרים, ולוקחין מהן
7 לטהרת המצרע³⁹ ולקדש מי חטאת⁴⁰. מה בין מעין
8 למקוה? המקוה אינו מטהר אלא פארפעים סאה;
9 והמעין מטהר בכל שהוא. המקוה אינו מטהר אלא
10 באשבורן⁴¹, והמים הנזחלים ממנו⁴² אינן מטהרין;
11 והמעין מטהר בזוחלים. המקוה - לא תעלה בו
12 טבילה לזבים⁴³; והמעין, אם היו מימיו מים חיים -
13 הִזָּב טָבֵּל בָּהֶן.

(38) שם. (39) להזיית המים המעורבים בדם הציפור, אבל לטבילת גופו אינו צריך מים חיים. (40) מים שנותנים עליהם אפר פרה אדומה, ומזים מהם על טמאי מת. (41) ראה ה"ו. (42) הנמשכים ממנו מחוץ לכתלי המקוה. (43) בכסף-משנה מעיר: "והוא-הדין למצורעים". מובן שלא התכוון לטבילת גופו, שהרי מצורע אינו טעון מים חיים, וכוונתו להזייתו, כמו שכתבנו בתחילת הלכה זו. [ותמוה: למה הוצרך לכתוב זאת, הלא רבינו עצמו כתב: ולוקחין וכו'].

14 ט. מעין⁴⁴ שמימיו יוצאין ונמשכין לתוך השקת⁴⁵
15 ואחר כך יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל המים
16 שפשקת ושחוזר לו פסולין⁴⁶. היו מקצתן נמשכין

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנקט כאן לשונו של ר' יוסי שאמר: "כל הימים מטהרין בזוחלים", והכוונה חוץ לים הגדול. וגם כוונת רבינו חוץ לים הגדול, וסמך על דבריו בהלכות פרה הנ"ל (חזון איש). ידועה דרכו של רבינו להעתיק לשון המשנה ככתבה. והכסף-משנה מעיר על סתירה שניה מאן לדבריו בהלכות פרה שם. כאן פסק פסולים לזבים ומצורעים, ושם כתב: "ושאר הימים כמעין", והמדובר לענין זבים ומצורעים וכו'. ותירץ בפלפול עמוק וסמוך. תמצית מסקנתו היא: שמי הימים פסולים לזבים כשהם זוחלים משום שזוחלים דומים לנהרות, אבל באשבורן כשרים. וכאן התכוון לזוחלים. וכן כתב גם ב'בית יוסף' יורה-דעה סימן רא.

יג. המים⁷³ הזוחלין מן המעין⁷⁴ - הרי הם כמעין¹³ לכל דבר⁷⁵. והמנטפין מן המעין⁷⁶, אף על פי שהן טורדין⁷⁷ - הרי הם כמקנה, ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת. הרי הזוחלין מן המעין מתערבין עם הנוטפין [ממנו, אם רבו הזוחלין על הנוטפין] - הרי הכל כמעין לכל דבר⁷⁸; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר - אין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן⁷⁹. לפיכך צריך להקריף מפין⁸⁰ וכיצא בו באותו הנהר המערב עד שיקווי המים ויטבל בהן⁸¹.

(73 שם מ"ה. 74) נהרות המושכים מימיהם מן המעינות (רבינו בפירושו למשנה). (75) לטהר בזוחלים ובכל שהוא, אבל פסולים לזבים, למצורעים ולמי חטאת (בהלכות פרה שם) כתב רבינו: וכל הנהרות פסולים למי חטאת. ראה הערות שם). (76) שנופלים טיפות טיפות ממקום גבוה ונקווים למטה (רבינו בפירושו). (77) נופלים במהירות בהפסק זעיר בין טיפה לטיפה. (78) במשנה שם: "העיד ר' צדוק וכו'". (79) ובמחצה על מחצה דינם כמקוה מספק. (80) להקריף במפץ מקום מסוים מכל צדדיו. (81) בשבת סה, ב מסופר שאביו של שמואל העמיד מפצים בנהר פרת לצורך טבילת בנותיו בימי תשרי, שאז מתרבים מי הפרת ממי הגשמים, שחשש שמא ירבו ממי הגשמים על הזוחלים. [רש"י שם, וכן הר"ן בנדרים מ, ב מפרשים שנתן המפצים על קרקע הנהר, כדי שלא תתלכלכנה בטיט החוצץ. אולם רבינו, כנראה מפרש כדבריו כאן].

יד. נוטפין⁸² שעשאן זוחלין⁸³, כגון שסמך למקנה²⁴ המנטף טבלא של חרס⁸⁴ חלקה והרי המים נזחלין²⁵ ויורדין עליה - הרי הן פשרין. וכל דבר שקמקבל טמאה, ואפלו מדברי סופרים - אין מזחילין בו.²⁷

(82 שם. 83) רבינו מפרש במשנתנו, שהמדובר בנוטפים מן המעיין, שבדינם עוסקת המשנה. [הר"ש והברטנורא מפרשים שהכוונה למקוה שנפרצה שפתו, והמים יוצאים דרך הפירצה וזוחלין. ודעת רבינו, שדין זה נאמר רק בטיפות הנופלות ממעין בלבד, אבל לא במי מקוה (ראה יורה-דעה סימן רא סעיף לג). ומה שכתב כאן "מקוה", הכוונה למקום שנקוות בו הטיפות. ובפירושו למשנה כתב

המעין שנכנסו לבריכה לפני שיצאו מחוץ לבריכה. (59) נתבאר למעלה פ"ה ה", בדין בור מלא מים שאובים.

1. מעין⁶⁰ שמימיו נמשכין על גבי פלים שאין להן בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיצא בהן - הרי זה כמקנה⁶¹; ובלבד שלא יטביל על גבי הפלים⁶².

(60 שם מ"ב. 61) לכל דבר, לאשבורן ולארבעים סאה. (62) במים בעודם על גבי הכלים. והטעם, גזירה שמא יטביל בתוך כלי שיש לו בית קיבול (ר"ש). פסק כר' יוסי.

יא. מעין⁶³ שהיו אמות⁶⁴ קטנות נמשכות ממנו, ורבה עליו מים שאובין⁶⁵ לתוך המעין עד שגברו המים שבאמות ושטפו - הרי הן כמעין לכל דבר⁶⁷. הרי מימי המעין עומדים⁶⁸ ואינן נמשכין, ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים - הרי המים שמשוכין שוין למקנה לטהר באשבורן בלבד⁶⁹, ושוין למעין לטהר בכל שהוא⁷⁰.

(63 שם מ"ג. 64) שטפי מים צרים. (65) במשנה: "ריבה עליו והמשיכו". ופירש רבינו, שריבה מים שאובים. וכן פירש הרא"ש (והר"ש פירש שהרחיב והוסיף בריכות). (66) אותן האמות. (67) מטהרות בכל שהן ובזוחלים, אבל אמות חדשות שנתווספו על ידי ריבוי השאובים אינם כמעין לטהר בזוחלים אלא לטהר בכל שהוא (ראה למעלה ה"ו). והר"ן בנדרים מא, א כתב, שלדעת הרמב"ם כאן רק המקומות שהיו המים הולכים לפני שהוסיף, דינם כמעין. אבל במקום שנתרחבו על ידי הריבוי, אינם כמעין, כמפורש בתוספתא מקוואות פ"ד ה"ו: "ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחילתו". ונראה שגם הראב"ד הבין כך את דעת רבינו, ומשום כך לא השיג בחריפות, אלא הביא את התוספתא ככתבה ללא כל הערה משלו (ראה כסף-משנה). [לא נתבאר דין מקום המעיין עצמו. למעלה בהלכה ו למדנו שאם ריבה שאובים על מי מעין, דינם כמקוה שאינו מטהר בזוחלים וכמעין שמטהר בכל שהוא, אולם אין הדבר מתקבל על הדעת שעיקר המעיין יהיה גרוע מהאמות הנמשכות ממנו, שדינם כמעין לכל דבר. ונראה לפרש, שבה"ו המדובר במעיין שמימיו עומדים, וזה הוא הדין שבבבא האחרונה כאן. ואפשר גם לפרש שבה"ו המדובר כשרבו השאובים על מי המעיין, וכאן בלא רבו. וסיוע לפירוש זה אנו מוצאים בשינוי לשון רבינו כאן מלשונו בה"ו. שם כתב: "המעין שמימיו מועטים", וכאן כתב סתם "מעין"]]. (68) ולא נמשכו ממנו אמות. (69) ולא בזוחלים, מפני שנעשו ע"י שפיכת השאובים. (70) [גם כאן לא ביאר רבינו דין המעיין עצמו. ונראה שדינו כדין האמות].

יב. כל הימים⁷¹ מטהרין בזוחלין⁷², ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת.¹²

(71 שם מ"ד. 72) כר' יוסי שם. [בכסף-משנה מקשה שדבריו סותרים למה שכתב בפירושו למשנה פרה פ"ח מ"ח, שר' יוסי מודה בים הגדול שאינו מטהר בזוחלים, וכן פסק בהלכות פרה אדומה פ"ח ה"י. ומתקבל על הדעת

הדברים שקדושתם למטה ממנו. אם נתכוון לחולין - מטהרת הטבילה לחולין בלבד, ואם נתכוון למעשר מועילה לחולין ולמעשר, אבל לא לתרומה וקודש, וכן הלאה.

19 יח. אין מטבילין¹⁰² בגל כשהוא באויר קדם שיפיל
20 על הארץ, ואף על פי שיש בו ארבעים סאה; לפי
21 שאין מטבילין בזוחלים, קל וחמור באויר¹⁰³. היו שגני
22 ראשי הגל נוגעין בארץ - מטבילין בו; ואין
23 מטבילין בפפה של¹⁰⁴, מפני שהוא באויר¹⁰⁵.

(102) חגיגה יט, א. (103) אם זוחלים אינם כלולים במה שאמרה תורה (ויקרא יא, לו): "יבור מקוה מים יהיה טהור" אף-על-פי שהם על הקרקע, מים שבאויר לא כל-שכן שאינם בכלל מקוה מים שהרי לא ניקור. [בכסף-משנה מקשה, הלא ימים מטהרים בזוחלים. ולפי מה שביארנו למעלה בהי"ב דעת רבינו שים הגדול דינו כמקוה אין כאן קושיא, שאפשר לומר שכאן המדובר בים הגדול (הים התיכון). כמו שהעיר הכסף-משנה עצמו, אלא שלא קיבל תירוץ זה, מפני שלדעתו בשיטת רבינו, גם ים הגדול דינו כמעין. ונראה להוסיף על מה שכתבנו בהי"ב, שרבינו למד ממשנתנו שים הגדול כמקוה, שאם דינו כמעין למה אין מטבילים בגל? ועוד קשה: למה צריכים לארבעים סאה בגל, הלא מעיין מטהר בכל שהוא. ודוחק גדול לומר שתלישתו מורידה ממנו תורת מעיין (בכסף-משנה כאן כתב בפירוש שגל זה נידון כזוחלים). ואם נקבל את הסברא שהתלישה מבטלת תורת מעיין גם כן מתורצת קושיתו של הכסף-משנה כמובן. ולשיטת הכסף-משנה נשארה במקומה תמיהתנו, למה צריך שיהיה בגל ארבעים סאה. וקושיא זו אינה מתיישבת בתירוץו של הכסף-משנה כאן. ואין להקשות מן המשנה על הרא"ש והטור שסוברים שגם הים הגדול כמעין, משום שלדעתם רק כלים מיטהרים במעיין בכל שהוא ולא אדם, ובמשנתנו כתוב על האדם. אולם הכסף-משנה כאן מפרש דברי רבינו, ולדעתו גם אדם מיטהר במעיין כל שהוא. וצ"ע ג]. (104) בגג של הגל שאינו נוגע בארץ. (105) צ"ל: באויר (דפוס רומא-ר"מ וכת"י תימן).

פרק עשירי

(1) יבאר ספק מים שאובים שטיהרו חכמים כיצד. מקוואות הנמצאות בארץ ישראל לפנים מהמפתח או חוץ למפתח. מקוה שנמדד ונמצא חסר. ודין שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהם ועשה טהרות וכו'.

24 א. ספק² מים שאובין שטיהרו חכמים³ ביצד? מקוה
25 שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים⁴ או לא;
26 ואפלו ידע בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין
27 ספק אין בהן; ואפלו ידע בודאי שיש בהן שלשת
28 לגין, ספק שהיה במקוה שנפלו בו ארבעים סאה⁵
29 ספק לא היה - הרי זה כשר⁶.

(2) מקוואות פ"ב מ"ג. (3) ראה הל' אבות הטומאות פט"ו ה"א. (4) נתבאר כבר ששלושה לוגים מים שאובים שנפלו למקוה שאין בו ארבעים סאה - פסולו, ואפילו אם יוסיף

מפורש: "כשישים בה במקום אשר יפלו אלו הטיפות". (84) שאינה מקבלת טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (הלכות כלים פ"א ה"ה).

1 טו. זוחלין⁸⁵ שקלחין⁸⁶ בעלי אגוז⁸⁷ - פשרים
2 פשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע⁸⁸ חשוב
3 פכלים.

(85) עדיות פ"ז מ"ד: "העיד ר' צדוק על זוחלין שקלחן בעלי אגוז שהן כשרים". (86) שפך אותם. (87) בעדיות שם פירש רבינו, שהכוונה לקליפה החיצונה הירוקה של אגוז, ונתן לתוכה את המים והזוחלים. (88) ומלכלך את כל הנוגע בו, ומשום כך אינו ככלי ואינו מקבל טומאה. אבל כלים, אפילו קטנים מאוד, העשויים מקליפות או עלים שאינם מלכלכים - מקבלים טומאה (הלכות כלים פ"א) ואין מזחילים בהם.

4 טז. מי גשמים⁸⁹ הבאין מן המדרון⁹⁰ והנם נזחלין
5 ויוזדין, אף על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים
6 סאה - אין מטבילין בהן פשהן נזחלין⁹¹, עד שיקוּ
7 וינוחו באשפון ארבעים סאה⁹². הרי שהקיף כלים
8 ועשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהן ארבעים
9 סאה ממים הנזחלין מן הגשמים - הרי זה טובל
10 בהן⁹³. וכלים שעשה מהן הגדר - לא עלתה להן
11 טבילה⁹⁴.

(89) מקוואות פ"ה מ"ו. (90) במשנה: "חרדלית", ומבאר רבינו שנתחלפה ה"א ב-חית, וכאילו נאמר "ה-רדלית", פירוש, הר חלוש (ע"פ תרגום דיהרניבורג) פירוש, לא גבוה. [בתוספתא פ"ד ה"ו כתוב בפירוש: "איזהו חרדלית? מי גשמים הבאים במידרון"]. (91) ואין אנו אומרים כל העומד להיעשות נידון כעשוי, מפני שזה נאמר רק במחוסר מעשה בלבד בלי שינוי בגוף הדבר, וכאן צריך לשנות הזוחלים לאשבורן, ולכן אין להכשיר מפני שעומדים להיקוות ולא יהיו זוחלים (תפארת ישראל). (92) במשנה שם חולקים בית-שמאי ובית-הלל. בית-שמאי מקילים, ובית הלל מחמירים - ופסק כבית-הלל. (93) באותם המים. במשנה שם: "ומודים בית-הלל שהוא גודר כלים וטובל בהם". (94) מפני שהצד החיצון של הכלים לא הוטבלו במים הנקווים אלא בזוחלים שמחוץ לכלים.

12 יז. גל שנתלש⁹⁵ מן הים ונפל על האדם או על
13 הפלים: אם יש בו ארבעים סאה - הרי אלו
14 טהורין⁹⁶ לחלין⁹⁷; שאין הטובל לחלין צריך
15 פנה⁹⁸, כמו שפארנו בהלכות שאר אבות
16 הטמאות⁹⁹. ואם נתפון¹⁰⁰ והיה יושב ומצפה עד
17 שיפיל עליו הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפון
18 לן¹⁰¹.

(95) שם. (96) ראה לקמן הי"ח. (97) ואינו טהור למעשר שני, ולדברים שדרגת קדושתם יותר גבוהה. (98) אבל למעשר ולמעלה ממנו צריך כוונה להיטהר, וכאן לא התכוון לטבול. (99) פ"ג ה"ב. (100) חגיגה יט, א. (101) ולכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התירוצים שנאמרו ב'כסף משנה' כאן לשאלה החמורה, למה פוסלת המכתשת בספק דרבנן. רבינו למד מלשון המשנה (טהרות פ"ד מ"ז): "ספק מים שאובים למקוה" שלא טיהרו חכמים ספק מים שאובים אלא כשנפלו לחפירה שיש בה מקוה מים, אבל אם נפלו לחפירה ריקה לא טיהרו, ומה שאמרו בתוספתא שם: "הניחו ריקן ומצאו מלא - כשר" נימקו שם: "וחזקת המקואות כשורות", פירוש, חזקה שאין אדם טורח למלאות חפירה ריקה ארבעים סאה מים שאובים (סברת ה'כסף משנה' כאן). ונראה להוסיף שגם חפירה שיש בה פחות מרוב מקוה כשר, היינו פחות מכ' סאה ומשהו - אינו מקוה. ואחר ביאור זה, מובנים דיני מכתשת שבהלכה זו: כשאין רוב מים כשרים לא טיהרו חכמים כשהמכתשת בצידי מנפי שהפסול הוא במקום ולעינינו, וה'פסול המוכח' מבטל או מחליש את כוחה של החזקה שנאמרה בדין הניחו ריקן, והרי כאן ספק השקול שלא טיהרוהו חכמים אלא במקוה, ובנידון - אין מקוה. וכל זה כשאין רוב מים כשרים, אבל אם יש רוב כזה הרי שם מקוה על החפירה, וזה הוא הספק ששינוי בטהרות (שם) שטיהרו חכמים. ובזה מתיישבות כל התמיהות, ואולי ה'כסף משנה' עצמו התכוון לביאור זה.

- ה. פל המקואות¹⁹ הנמצאים בארץ העמים - 16
פסולין, שחזקתן שאובין. וכל המקואות הנמצאים 17
בארץ ישראל במדינות²⁰ לפנין מן המפתח²¹ - 18
בחזקת פסולין, שאנשי המדינה מכבסים בהן 19
ומטילין לתוכן מים שאובים תמיד. וכל המקואות 20
הנמצאים בארץ ישראל חוץ למפתח - בחזקת 21
טהרה, שחזקתן²² מן הגשמים. 22

(19 משנה, שם פ"ח, א. (20 בכרכים. (21 משער העיר. יש גורסים במשנה "הפתח". (22 הנחה מתקבלת על הדעת, שהמים מי גשמים.

- ו. הטמא²³ שיורד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; 23
ואפלו טבל, ספק יש בו²⁴ ארבעים סאה ספק אין 24
בו; שני מקואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד 25
אין בו, וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל 26
- ספקו טמא, לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע 27
שטבל פראוי²⁵. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר²⁶, 28
בין שהיה המקוה ברשות הרבים²⁷ בין שהיה ברשות 29
היחיד - כל הטהרות שנעשו על גביו²⁸ למפרע²⁹ 30
טמאות, עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם³⁰. 31
במה דברים אמורים³¹? כשהיתה הטבילה מטמאה 32
חמורה³²; אבל אם טבל מטמאה קלה, כגון שאכל 33
אכלין טמאין³³ או שתה משקין טמאין או פא ראשו 34
ורבו במים שאובין³⁴ או שנפלו על ראשו ועל רבו 35
שלשת לגין מים שאובין, הואיל ועקר דברים אלו 36
מדבריהן³⁵ - הרי ספקו טהור, כמו שבארנו. ואף 37
על פי שנסתפק לו אם טבל או לא טבל, או שנמצא 38
המקוה חסר לאחר זמן וכיוצא בספקות אלו - הרי 39
זה טהור. 40

אחר-כך מים כשרים להשלים לארבעים סאה כשרים - לא הוכשר. (5) אמרנו למעלה בפ"ד ה"ו, שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוה שיש בו כשיעור הזה - לא נפסל. (6) מפני שמן התורה, מים שאובים כשרים לטבילה, וחכמים גזרו שיפסלו, וספק דרבנן לקולא. [בהל' אבות הטומאות פי"ד, כתב רבינו: "ואין מורין לו לטבול במקוה זה . . . ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות", וכאן כתב סתם "הרי"ז כשר". ראה הערות בה"ן].

- ב. שני מקואות⁷, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד 1
אין בו, נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן 2
ואין ידוע לאיזה מהן נפלו - ספקו טהור, מפני 3
שיש לו במה יתלה⁸. הרי שניהן פחותין מארבעים 4
סאה ונפלו לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן - כל 5
אחד משניהן פסול, שאין לו במה יתלה⁹; אם לזה 6
נפלו - נפסל, ואם לזה נפלו - נפסל¹⁰. 7

(7 שם. (8) אנו אומרים שנפלו למקוה שיש בו ארבעים סאה. (9) כדי להכשיר. (10) מפני שאי אפשר להכשיר שניהם, אנו מוכרחים לפסול שניהם, שהרי אין הגיון בדבר לבחור אחד מהם ולהכשירו, ולפסול את השני.

- ג. מקוה¹¹ שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא - פשר, 8
מפני שזה ספק מים שאובין¹² למקוה זה. 9

(11) תוספתא, מקואות פ"ב ה"א. (12) ראה ה"ד.

- ד. צנור¹³ שמקלח¹⁴ למקוה והמכתשת¹⁵ נתונה 10
בצידו, ספק מן הצנור למקוה ספק מן המכתשת 11
למקוה¹⁶ - הרי זה פסול, מפני שהפסול מוכח¹⁷. 12
ואם יש במקוה רבו מים כשרים - הרי זה פשר; 13
שזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם מקוה 14
פשר קבוע¹⁸. 15

(13) שם. (14) מי גשמים שהם כשרים. (15) שהיא כלי, והמים שבתוכה הם שאובים. (16) מים מקלחים מן המכתשת, ואפשר שמים אלה נפלו למקוה. (17) פירוש, הפסול נמצא במקום ונראה לעינינו, ולפיכך פסלוהו חכמים. ובמקוה ריקן (בהלכה הקודמת) טיהרו רק כשאין שם דבר שנותן מקום להניח שמים פסולים באו למקוה. (18) ה'כסף משנה' גורס: רוב מקוה כשר קבוע. [רבים תמהו: א. מה בכך שהפסול מוכח? הלא סוף-סוף ספק דרבנן הוא? ב. אם הפסול המוכח מכריע לצד פסול עד שאין כאן ספק השקול, מה מוסיף רוב המים הכשרים, הלא לשיטת רבינו גם רוב שאוב אינו פסול מן התורה, ואם המכתשת שבצד המקוה מחזקת את ההנחה שממנה באו המים כשאין רוב כשרים ודאי, הרי עלינו לפסול את המקוה גם כשיש בו רוב כשרים לפני נפילת המים שניתוספו? והש"ך ביו"ד סי' רא ס"ק קמד, מתרץ את הקושיא הראשונה ואומר, שמדובר כשיש סיבה לתלות יותר במכתשת, כגון שהיא קרובה יותר למקוה. אולם תירוצו זה לקושיא אחת מחזקת את הקושיא השנייה, שהרי במקרה זה אין כאן ספק השקול, ולמה מכשירים ברוב מים כשרים? ונראה ליישב את כל הדיוקים באמצעות מזיגה של שני

בפסול אחד]. (38) נתבאר בהלכה הקודמת. (39) טמאות מספק, אסורות באכילה ואין שורפים אותן, שמא הן טהורות ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (40) לא חל כל שינוי שישפיע עליהן לטומאה או לטהרה. (41) משמיענו, שלא נטמא מפני שבא ראשו ורובו במים שאובים. והטעם, משום שאנו תולים שהטבילה השניה היתה במקוה כשר, ואעפ"כ נשארו הראשונות תלויות ולא טמאות ודאי. (42) הטהרות הראשונות והשניות. (43) בוודאי נטמאו, אם טבילה ראשונה היתה במקוה כשר ונטהר, הרי נטמא האדם בטבילה שנייה משום שבא ראשו ורובו במים שאובים, וטימא את הטהרות השניות. ואם טבילה ראשונה היתה במקוה פסול, נטמאו הטהרות הראשונות וטימאו את השניות בנגיעתן. והראשונות נשארו כשהיו, משום שהשניות שנגעו באדם שבא במים שאובים נפסלו אבל אינן מטמאות אחרות (הר"ש במשנתנו, וה"כסף משנה' קיבל פירוש זה בדברי רבינו). (44) בהלכה הקודמת. (45) ככל ספק טומאה קלה. (46) שהן ספק טומאה חמורה. (47) מאותם הנימוקים. ראשונים יישרפו, כי בין שטבילה ראשונה היתה כשירה ובין שהשנייה היתה כשירה – נטמאו. במקרה הראשון נטמאו בנגיעה בשניות הטמאות, ובמקרה השני נטמאו בנגיעת הטמא שטבל במקוה פסול. (48) בתוספתא שם ה"ה כתוב "אחד שאוב", ורבינו הוסיף וכתב "כולו שאוב". [למעלה בה"ו הוכחנו שספק שאובים גם בטומאה חמורה – טהור. ולפי זה קשה למה פסק כאן בטומאה חמורה טהרותיו תלויות? הלא אפילו כולו שאוב כשר מן התורה לשיטת רבינו? ונראה, שבכולו שאוב החמירו חכמים בספיקו מה שאין כן בשלושה לוגים שבה"א (ראה מה שכתבנו למעלה בה"ד בשם ה'חזון איש' בדין מכתשת), ומשום כך הוסיף רבינו כאן את המילה "כולו". ויש להניח, שגם ברובו שאובים הדין כן]. (49) טומאה חמורה.

ח. שני מקואות⁵⁰ של עשרים עשרים סאה, אחד שאוב ואחד פשר: הקרי⁵¹ באחד מהן ועשה טהרות - הרי אלו תלויות טהורות; הקרי בשני ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי ודאי בא ראשו ורובו במים שאובים, כמו שבארנו.

(50) שם. (51) אדם טהור. שביארנו למעלה, שטהרות שנגעו בבא ראשו ורובו במים שאובים – יישרפו, אף-על-פי שטומאה זו היא מדרבנן ואין לה עיקר בתורה.

יום שני כ"ד אדר ה'תשפ"א

פרק אחד עשר

(1) יבאר שידיים הצריכות טבילה אין מטבילים אותם אלא במקוה כשר. החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. וכל דיני נטילה לחולין ולתרומה. דין הנוטל שתי ידיו משטיפה אחת. כל ספק ידיים לחולין ולתרומה טהור.

א. פבר בארנו², שנטילת ידים³ וטבילתן⁴ מדברי סופרים. וידים שצריכות טבילה - אין מטבילין אותן אלא במקוה פשר שיש בו ארבעים סאה; שבמקום

(23) שם פ"ב מ"א. (24) במקוה. (25) טומאתו היא ודאית (חזקתו שהוא טמא), וספק טבילה אינה מוציאה אותו מחזקתו טומאתו. (26) שאין בו ארבעים סאה. (27) למדנו בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"א, שספק טומאה ברשות הרבים – טהור. (28) על סמך טבילה במקוה זה. (29) לפני שנמדד ונמצא חסר. (30) והטהרות שנעשו לפני מדידה זו – טהורות. (31) שם. זה כתוב במ"ב אחר דין מקוה שנמדד ונמצא חסר, אבל נמשך גם לדינים שבמשנה א, היינו כל הדינים שנימנו בהלכה שאנו עומדים בה. (32) אדם שנטמא באב הטומאה, בין אב הטומאה דאורייתא ובין דרבנן (טהרות פ"ד מ"א). (33) בפ"א מהל' אבות הטומאות, למדנו שהאוכל או שותה דברים טמאים נטמא. טומאה זו היא אחת משמונה-עשרה גזירות שנגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יד, ב). (34) למדנו בהל' אבות הטומאות פ"ט ה"א, שהוא כשני לטומאה מגזירת חכמים. (35) מדברי חכמים, אבל בטומאה הבאה מאב הטומאה אע"פ שהיא מדבריהם – ספיקה לחומרא (משנה, טהרות פ"ד, יא). בה"א לא חילק רבינו בין טומאה חמורה לטומאה קלה, ומשמע שאפילו לטומאה חמורה המקוה כשר. והטעם, מפני שמדובר בפסולי מקוה מדברי חכמים, אולם כאן אנו עוסקים בפסולי מקוה מן התורה. [הר"ש והרא"ש במשנתנו מפרשים "טומאה חמורה" היינו טומאה דאורייתא וספק תורה לחומרא, אבל באב הטומאה דרבנן ספיקות אלו טהורים. ותמה עליהם ה'תוספות יום טוב', שהרי זה מנוגד למשנה טהרות הנ"ל. ולא מצא יישוב לתמיהתן].

ז. שני מקואות³⁶, אחד פשר ואחד פסול³⁷, וטבל באחד מהן מטמאה חמורה³⁸ ועשה טהרות - הרי אלו תלויות³⁹. טבל בשני ועשה טהרות - הראשונות תלויות פשהיו⁴⁰, והשניות טהורות⁴¹. ואם נגעו אלו באלו⁴² - ראשונות תלויות, ושניות ישרפו⁴³. וכן אם נטמא באמצע טמאה קלה שבארנו⁴⁴ וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל באחד מהן מטמאה קלה ועשה טהרות, ונטמא טמאה חמורה וטבל בשני ועשה טהרות - הראשונות טהורות⁴⁵, והשניות תלויות⁴⁶. ואם נגעו אלו באלו - ראשונות ישרפו, והשניות תלויות⁴⁷ פשהיו. היה באחד מהן ארבעים סאה ואחד פלו שאוב⁴⁸, וטבלו בהן שנים, אחד מטמאה חמורה ואחד מטמאה קלה, ועשו טהרות - הטבל מטמאה חמורה טהרותיו תלויות, והטבל מטמאה קלה טהרותיו טהורות. היה אחד טמא⁴⁹ וירד לטבל והשני ירד להקר - זה שירד לטבל באחד מהן טהרותיו תלויות, כמו שבארנו, וזה שירד להקר טהור פשהיה; שזה ספק מים שאובים הוא, שטמא בשאוב טבל פשהקר ונטמא.

(36) תוספתא, שם פ"ב ה"ה. (37) שאין בו ארבעים סאה. [ה'חזון איש' נדחק לפרש שהכוונה לשאוב. וקשה לקבל פירוש זה, שהרי בהלכה זו עצמה בדין טבלו שניים, שינה וכתב רבינו "ואחד כולו שאוב", משמע שלמעלה מדובר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום שהראשונים מטמאים אותם. (16) ולא נטהרו הידיים. [במשנה כתוב: "ונמצא על ידיו קיסם או צרור" ופירש הר"ש: אף על פי שהם רפויים ואינם חוצצים ואף על פי כן ידיו טמאות, מפני שנטמאו במים שעל הצרור. ובהתאם לפירושו זה הוא מבאר את הנימוק שנאמר במשנה. אולם מלשון רבינו ששינה וכתב "דבר חוצץ", משמע שידיו נשארו טמאות מפני החציצה (בהלכה ב למדנו, שכל החוצץ בטבילה חוצץ בידיים). ומזה יוצא, שאם אין חציצה - נטהרו ידיו. והרא"ש והרע"ב קיבלו פירושו של הר"ש]. (17) ואין מטהרים את הידיים עצמן. בפירושו למשנה מבאר רבינו מפני שלא התכוון אלא להעביר את המים הראשונים ולא לטהר את הידיים, ומזה יוצא, שאם התכוון לטהר ידיו - נטהרו. אולם כאן כתב סתם "ידיו טמאות כשהיו" ולא תלה הדבר בכוננתו.

ד. הידיים מתטמאות ומתטהרות עד הפרק¹⁸. כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק ונטל המים השניים חוץ לפרק¹⁹ וחזרו מחוץ לפרק לידיו - הרי ידיו טהורות, שהמים השניים טהורין הן²⁰. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק²¹ וחזרו לידו - נטמאת ידו; שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו מחמת ידיו²², ואין המים השניים מטהרים מים שחוץ לפרק²³, ולפי שחזרו המים שחוץ לפרק לידו טמאיהם.

(18) המקום שמתחברים בו איברי הגוף או חלקי איברים נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם. רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתו לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קו, ב מפרש: הפרק השני היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד. טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל הגוף. (19) כלומר, גם חוץ לפרק. (20) לא נגעו במקום טמא וגם לא במים טמאים. (21) גם בבבא זו המדובר כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. (22) המים שנשארו על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם בידיו בתוך הפרק. (23) כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

ה. נטל את הראשונים לידו אחת, ונטלך ונטל את השניים לשתי ידיו - טמאות; שהשניים מתטמאין מחמת היד שלא נטלה במים ראשונים, וחוזרין ומטמאין את היד השנייה²⁵. נטל את הראשונים לשתי ידיו ונטל את השניים לידו אחת - האחת²⁶ טהורה. נטל ידו אחת ושפשפה בחברתה - נטמאו המים שעליה מחמת חברתה שלא נטלה וחוזרין ומטמאין את היד שנטלה²⁷. שפשפה בראשו או בכתל - הרי זו טהורה²⁸.

(24) קירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתייהן. (25) למעלה בהלכה ג נתבאר, שהמים הראשונים שנשארו

1 שְהָאֲדָם טוֹבֵל - בּוֹ פְּלִים וְיָדִים טוֹבְלִין.⁵ אֲכָל יָדִים
2 שְאִין צְרִיכוֹת אֲלָא נְטִילָה בְּלִבָּד, אִם הִטְבִּילָן בְּמֵי
3 מְקוּהָ - טְהוֹרִין.⁶ וְאִם הִטְבִּילָן בְּמֵים שְאֹבִיבִין, בֵּין
4 בְּכָלִים בֵּין בְּמַקְרָעוֹת - לֹא טְהוֹרֵי יָדֵיו,⁷ עַד שִׁפְּלוּ
5 הַמֵּים הַשְּׂאֹבִיבִים מִן הַפְּלִי עַל יָדָיו; שְאִין נוֹטְלִין
6 לְיָדִים אֲלָא מִן הַפְּלִים וּמִכַּח נוֹתֵן,⁸ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
7 בְּהִלְכוֹת בְּרִכּוֹת.

(2) בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה י"ב. (3) שפיכת מים מכלי על הידיים מטהרת לחולין ולתרומה. (4) לקודש. (5) תוספתא מקואות פרק א הלכה ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים טובלין. (6) בחולין קו, ב אמרו: כל גופו טובל - ידיו לא כל שכן. (7) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. (8) מכוחו של אדם השופך. בחולין קז, א "האי אריתא דלאי (סילון - רש"י שם) אין נוטלין ממנו לידיים, דלא אתו מכוח גברא (שלא הגיעו מכוח בן אדם)".

8 ב. כל החוצץ בטבילה - חוצץ בידים, בין בטבילתן
9 בין בנטילתן. וכל העולה למדת המקוה, כטיט הנרוק⁹
10 - עולה לשעור הרביעיית שנוטלין בהן הידיים. וכל
11 הנוטל ידיו צריך לשפשף¹⁰.

(9) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. (10) לשפשף ידיו זו בזו.

12 ג. הנוטל שתי ידיו לתרומה¹¹ - צריך לחזור ולטל
13 פעם שנייה במים שניים, כדי להסיר המים שעל גב
14 ידיו; שהרי המים שנטל בהן תחלה, והן הנקראין
15 מים ראשונים, נטמאו בידיו¹². לפיכך, אם נפל
16 כפר של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו תחלה
17 - נטמא¹³; ואם נפל לתוך המים השניים - לא
18 נטמא¹⁴. ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד
19 ונפל שם כפר של תרומה - נטמא¹⁵. נטל את
20 הראשונים ונמצא על ידיו דבר חוצץ¹⁶ והסירו
21 ונטל את השניים - הרי ידיו טמאות כשהיו; שאין
22 המים השניים מטהרין אלא הנשאף מן המים
23 הראשונים על גבי ידיו¹⁷.

(11) דעת רבינו שלחולין מספיקה שפיכה אחת ולא אמרו מים שניים אלא לתרומה בלבד. (12) גזרו חכמים שסתם ידיים דינן כשני לטומאה ומיטהרות בנטילה או בטבילה. (13) גזרו חכמים שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה) ולפיכך נטמאה התרומה שנגעה במים שנגעו בידיים. (14) ולמה לא נטמאו השניים מן הראשונים ויטמאו את התרומה? ומתקבל על הדעת תירוצו של בעל התוספות יום טוב, שכן הייתה תקנת חכמים, שהמים הראשונים שנשארו על היד לא יטמאו לא את הידיים ולא את השניים, שאם לא כן לא תיטהרנה ידיים לעולם, כי השניים מתטמאים מן הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידיים. (15) ואפילו אם רבו השניים על הראשונים,

ליטול ידיו משארית זו. ורוב הפוסקים - וביניהם גם הראב"ד - קיבלו פירושם. ודווקא לשני בני אדם מספיק רביעית למים שניים, אבל לא משלושה ולמעלה. (39) ארבע רביעיות בלוג וכשאתה מחלק חצי לוג, שהוא שתי רביעיות - לארבעה, מגיע חצי רביעית לאחד. ואף על פי שמספיק חצי רביעית לאדם - צריך שיהיה בכלי רביעית בתחילה. (40) בתוספת מים, שהרי אין כל אפשרות ליטול מאתיים ידים בלוג אחד מים (כסף משנה).

ט. כלי שֶהִיָּה בּוֹ רְבִיעִית מִים כְּשֵׁרִים לְנִטִּילַת יָדִים וְנָתַן לְתוֹכוֹ מַעֵט מִים פְּסוּלִין לְנִטִּילַת יָדִים - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁרֶיךָ.⁴¹ נָטַל מִן הַכֵּלִי כֶּשֶׁעוֹר שְׁנֵתָן וְנִשְׁאַרְהָ רְבִיעִית בְּלִבְדּוֹ כְּשֶׁהִיָּתָה - הָרִי זֶה פְּסוּלָהָ,⁴² מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים הַפְּסוּלִין הִשְׁלִימוּ שְׁעוֹר הָרְבִיעִית.⁴³

(41) כמו מקווה שיש בו ארבעים סאה ונתן לתוכו שאובים (למעלה פרק ד הלכה ו). (42) בזבחים שם: "כל המשלים למי מקווה משלים לכיור, לרביעית (לנטילת ידיים) - אינו משלים". ומפרש רב פפא שהכוונה לנתן סאה (שאובים למקווה) ונטל סאה: במקווה כשר (כלמעלה פרק ד הלכה ז) ולרביעית פסול, אם הייתה רביעית מכוונת והוסיף פסולים ואחר כך נטל מן התערובת. (43) שהרי לא נשארה רביעית מים מן הכשרים לבדם.

י. כָּל הַמִּים הַפְּסוּלִין לְנִטִּילָה בְּמִים רְאֻשׁוֹנִים, כֶּף הֵן פְּסוּלִין בְּמִים שְׁנִיִּים;⁴⁴ וְכָל כְּלִי שֶׁאֵין נוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ בְּמִים רְאֻשׁוֹנִים, כֶּף אֵין נוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ מִים שְׁנִיִּים; וְכֵשֶׁם שֶׁצָּרִיךָ לְהִיּוֹת הַמִּים הָרְאֻשׁוֹנִים מִפְּנֵי אָדָם, כֶּף הַמִּים הַשְּׁנִיִּים.

(44) נתבאר למעלה בהלכה ג שלא הצריכו חכמים מים שניים אלא לתרומה בלבד אבל לא לחולין. ובדיני נטילת ידיים (בהלכות ברכות פרק ו) לא הזכיר רבינו כלל מים שניים.

יא. כֶּבֶר בְּאַרְנוֹ בַּפֶּרֶק שֶׁשִׁי מְהֻלְכוֹת בְּרִכּוֹת כָּל מִינֵי הַמִּים הַפְּסוּלִין לְנִטִּילַת יָדִים וְהַכְּשָׁרִין, וְכָל הַכֵּלִים שְׁנוֹטֵלִין בָּהֶן לְיָדִים וְשֶׁאֵין נוֹטֵלִין, וְאֵי זֶה נִתְיָנָה הֵיא מִפְּנֵי נֹתֵן וְיִשְׁבְּרָה וְאֵי זֶה נִתְיָנָה אֵינָה מִפְּנֵי נֹתֵן וּפְסוּלָה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים שֶׁבְּאַרְנוֹ שֶׁם בְּנִטִּילַת יָדִים לִפְתַּח חֲלִין, כֶּף הֵן לְתֻרּוּמָה⁴⁵. וְכֵשֶׁם שֶׁכָּל סֶפֶק יָדִים טָהוֹר לְחֲלִין, כֶּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ שֶׁם, כֶּף הֵן לְתֻרּוּמָה כָּל סֶפֶק יָדִים טָהוֹר.

(45) פירוש, כל-שכן לתרומה.

יב. דְּבַר בְּרוּר וְגָלוּי, שֶׁהִטְמָאוֹת וְהִטְהָרוֹת גְּזֻרוֹת הַכְּתוּב הֵן, וְאֵינָן מְדַבְּרִים שְׁדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְכַרְעָתוֹ, וְהָרִי הֵן מְכַלֵּל הַחֲקִים. וְכֵן הִטְבִּילָה מִן הַטְּמָאוֹת מְכַלֵּל הַחֲקִים הוּא; שֶׁאֵין הַטְּמָאָה טֵיט אוֹ צוּאָה שֶׁמַּעֲבֹר בְּמִים, אֲלָא גְזֻרַת הַכְּתוּב הִיא. וְהַדְּבַר תָּלוּי בְּכַוָּנַת הַלֵּב, וְלִפְיָכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: טָבֵל וְלֹא הִחָזֵק⁴⁶ - כְּאֵלּוּ לֹא טָבֵל. וְאֵף עַל פִּי כֵּן⁴⁷ רָמַז יֵשׁ

על היד אינם מטמאים, אבל זה נאמר באותה היד שעליה נשפכו, כדי לטהרה, אבל מטמאים הם את היד השנייה שנגעה בהם. (26) זו שנטל אותה שנית. (27) מי הנטילה אמנם אינם מתטמאים מטומאת היד שטיהרו אותה, אבל מתטמאים מן היד השנייה וחוזרים ומטמאים את היד שעליה נשפכו. (28) מפני שמשקין טמאים אינם מטמאים בנגיעתם חלקי הגוף האחרים אלא ידיים בלבד. וכוותל אינו מקבל טומאה מפני שהוא מחובר לקרקע.

ו. נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו מִשְׁטִּיפָה אַחַת²⁹ - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת, וְאֵין אוֹמְרִין: הָרִי זֶה כְּנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בְּמִים שֶׁיָּרְדוּ מֵעַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה³⁰. אֶפְלוֹ אֲרַבְּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצֵד זֶה³¹ אוֹ זֶה עַל גִּבּוֹ זֶה. וְכִלְכֵּד שִׁירָפָה³² שֶׁיָּבֹאוּ בָּהֶן הַמִּים³³.

(29) אפילו כשידיו זו על גבי זו. (30) כשנוטל שתי ידיו בבת אחת הן נידונות כיד אחת. [במשנתנו אמר תנא קמא: "נטל לידו אחת על שתי ידיו", אבל בבבא שנייה שם שנינו: "לשני ידיו משטיפה אחת - רבי מאיר מטמא", ולמד רבינו מזה שתנא קמא מטהר ופסק כמותו. (31) קירבו את הידיים אלו לאלו ושפך עליהן מכלי רחב וכולן שוטפו בבת אחת. (32) שלא ילחץ את הידיים זו לזו. (33) שאם יהדקן זו לזו לא יבואו מים במקום חיבור הידיים.

ז. נָטַל מִקְצַת יָדוֹ³⁴ וְחִזֹּר וְהוֹסִיף וְנָטַל הַנֶּשְׁאָר מִן יָדוֹ - הָרִי יָדוֹ טְמֵאָה כְּשֶׁהִיָּתָה. וְאֵם עֲדִין יֵשׁ עַל מִקְצַת שְׁנוֹטֵל בַּתְּחִלָּה טוֹפֵחַ עַל מִנֵּת לְהִטְפִּיחַ³⁵ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּמִים רְאֻשׁוֹנִים; אֲבָל בְּשְׁנִיִּים - נוֹטֵל מִקְצַת יָדוֹ וְחִזֹּר וּמוֹסִיף עַל מִקְצָתוֹ.

(34) שם פרק א משנה א: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים". (35) האצבע הנוגעת בתלחלח ותרטיב את הנוגע בה. (36) מפני שטופח על מנת להטפוח מחבר והרי זה כנטילה אחת.

ח. שְׁעוֹר הַמִּים שְׁנוֹטֵלִין בָּהֶן תַּחֲלָה³⁷: רְבִיעִית לְכָל אָדָם וְאָדָם לְשְׁתֵּי הַיָּדִים, אֵין פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, כֶּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּנִטִּילַת יָדִים לִפְתַּח. אֲבָל מִים שְׁנִיִּים - יֵשׁ לְשְׁנִיִּים לִטֹּל יָדֵיהֶן מִרְבִּיעִית³⁸, וּמִחֲצִי לֵג נֹתֵנִין לְשִׁלְשָׁה וְלֹאֲרַבְּעָה³⁹, וּמִלֵּג נֹתֵנִין אֶפְלוֹ לְמֵאָה⁴⁰; שֶׁאֵין הַמִּים הַשְּׁנִיִּים לְטָהֵר, אֲלָא לְהַעֲבִיר הַמִּים הָרְאֻשׁוֹנִים.

(37) מים ראשונים. (38) במקוואות פרק א, א שנינו: "מי רביעית נותנים לידיים, לאחר אף לשניים". ורבינו מפרש שם, שהמדובר במים שניים, אבל ראשונים אינם מטהרים בפחות מרביעית לכל אדם, ומסתמך על מה שאמרו בחולין קז, א בביאור משנה זו: "דקאתו (שהם באים) משוירי טהרה". לדעתו "שוירי טהרה" היינו מים שניים הבאים אחרי שנטהרה היד במים הראשונים. [רש"י ותוספות שם מפרשים "שוירי טהרה" היינו שמתחילה היה שיעור רביעית ונטל האחד ידיו ולא שפך כל המים, ומותר לאדם אחר

"והביא נפשו במי הדעת טהור."

"... כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור". ובזה רבו הגירסאות, ויש שגרסו "והביא נפשו במי הדעת הטהור כו'" או "הביא נפשו במי הדעת הטהור, טהור" וכו'.

ויש לומר שהגירסא הנכונה היא כנ"ל: "והביא נפשו במי הדעת - טהור". כי כידוע דקדק הרמב"ם מאוד בלשונו גם בדקדוק זכר ונקבה וגם בלשון יחיד ורבים. ולכן, אילו רצה לייחס את המילה טהור למים, היה צריך לכתוב בלשון רבים - מי הדעת הטהורים, בדיוק כפי שכתב בהלכה זו עצמה "מים טהורים". ואילו התכוון ליחס את המילה טהור ל"דעת", היה לו לכתוב בלשון נקבה - מי הדעת הטהורה בדיוק כפי שכתב על ה"דעות הרעות" - לשון נקבה. אלא שברור שהמילה טהור מתייחסת לאדם שהביא נפשו במי הדעת שהוא טהור, ולכן יש לקיים גירסא זו: "...והביא נפשו במי הדעת, טהור".

ומה שלא כתב גם על הדעת שהיא טהורה - היפך הדעות הרעות, כי דעת סתם, מתייחסת בפשטות לדעת האמיתית שהיא התורה, ולכן כתב בפשטות "והביא נפשו במי הדעת" ואין צורך לפרש ולכתוב מה היא הדעת הטהורה. ובנוסף, אילו היה כותב הלשון "מי הדעת הטהורה" שהוא ביחס הפוך ל"דעות הרעות" היה עלול להשתמע שגם הדעות הרעות הן "דעות", אבל משכתב כך, רצה לדייק שאין שום דעת אחרת מלבד דעת התורה, וה"דעות הרעות" אינן בכלל דעות כלל. על-דרך שכתב (הל' פרה אדומה פ"א ה"ה ועוד) בנוגע להזאת אפר פרה אדומה באזוב "כל אזוב שיש לו שם לווי פסול, והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד (כלומר ללא תוספת שם לווי) הוא הכשר", על-דרך-זה יש לומר בעניינינו שדעת סתם ללא שם לווי היא הדעת האמיתית, היינו דעת של תורה.

(על פי שיחת ליל ד' דסוכות תשמ"ח ולק"ש ח"ל עמוד 20 הנ' 42)

(46) לא התכוון להיטהר. (47) אף על פי שכולם גזירות הכתוב שלא נתגלה טעמן.

- 10 סֶלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת מְקוֹאוֹת בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא
11 נְגַמְר סִפְר עֲשִׂירִי, וְהוּא סִפְר טְהָרָה.
12 הַלְכוֹתֵי שְׁמוֹנָה, וּפְרָקֵי מָאָה וְאַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה,
13 וְאַלֵּי הֵן: הַלְכוֹת טְמֵאָת מָת - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
14 פְּרָקִים. הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה - חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי פְּרָקִים.
15 הַלְכוֹת טְמֵאָת צִרְעָת - שִׁשָּׁה עֶשְׂרִי פְּרָקִים. הַלְכוֹת
16 מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי פְּרָקִים.
17 הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת - עֶשְׂרִים פְּרָקִים.

1 בְּדִבְרֵי: כָּשֶׁם שֶׁהַמְכוּן לְבו לְטָהֵר - פִּיּוֹן שֶׁטָּבֵל טָהוֹר
2 וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ דְּבָר; כִּף הַמְכוּן לְבו
3 לְטָהֵר נִפְשׁוֹ מִטְּמֵאוֹת הַנְּפִשׁוֹת, שֶׁהֵן מַחֲשָׁבוֹת הָאָוֶן
4 וְדַעוֹת הָרָעוֹת - פִּיּוֹן שֶׁהִסְפִּים בְּלָבוֹ לְפָרֵשׁ מֵאוֹתָן
5 הָעֲצוֹת וְהִבִּיא נִפְשׁוֹ בְּמִי הַדַּעַת, טָהוֹר. הֲרִי הוּא
6 אוֹמֵר: וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִים טָהוֹרִים וְטָהֲרֶתֶם, מִכָּל
7 טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטָהֵר אֶתְכֶם. הַשֵּׁם
8 בְּרַחֲמָיו הִרְבִּים מִכָּל חֶטָּא עוֹן וְאַשְׁמָה יִטְהַרְנוּ,
9 אָמֵן.

"והדבר תלוי בכונת הלב.."

יש הסוברים (מנחת חינוך, מצוה שסד) שלדעת הרמב"ם התשובה אינה מצוה מהתורה אלא שאם ירצה לעשות תשובה מצוה להתוודות בדברים, ועזיבת החטא היא פרט מקדים לווידוי. אבל אדמו"ר הזקן למד ששיטת הרמב"ם שעזיבת החטא היא מצות התשובה ולא רק וידוי דברים, וראה לכך כותרתו בתחילת הלכות תשובה: "מצות-עשה אחת והוא שישב החוטא מחטאו".

על פי זה יובן מדוע בהלכות תשובה (פ"ב ה"ג) המשיל את המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, לטובל ושרץ בידו כי אחיזתו בשרץ היא אחיזה בטומאה שהיא היפך עניין הטבילה והטהרה. כי אזיל לשיטתו שעיקר מצות התשובה היא עזיבת החטא - "ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד כו'" ולכן הביא הדוגמא מטובל ושרץ בידו שעניינו היפך הטהרה כמו זה שלא גמר בלבו לעזוב החטא שהוא היפך התשובה, כי לשיטתו עיקרה של מצות התשובה היא גמירת הלב לעזוב החטא.

(על פי לק"ש חלק ל"ט ע' 167)

"טהור.."

פעולת לימוד החסידות על האדם היא על-דרך טבילה במקווה שהטובל חייב להיות מכוסה כולו במים, כי על ידי לימוד החסידות - מעיינות שבתורה - הוא מכוסה ומוקף באלוקות על-דרך שהי' לעתיד-לבוא "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". מה-שאי-כן בלימוד נגלה דתורה, שבו (כמאמר הגמ') עלול להיות "לא ברכו בתורה תחילה" היינו ששוכח מ"נותן התורה", אבל בלימוד החסידות כאמור מקיף האדם את עצמו באופן של "אתכסיא" שאי אפשר לו לשכוח מנותן התורה.

(על פי לק"ש ח"כ ע' 176 והערה 39)

ובכדי להשיב את הגזילה עליו לחפש את ה"אבידה" שזוהי עבודת התשובה, כמו שכתוב "ובקשתם משם" ואחרי שמוצא את האבידה נעשה בדרגה גבוהה יותר מלפני החטא כי בחינת מ"ה שלו נעשה מושל ושולט יחידי ב"עיר קטנה זה הגוף" שצד ה'לעומת' זה מתהפך לטוב.

גם בסדר פרטי הלכות גזילה מודגש הסדר הנ"ל שפתח "כל הגוזל... עובר בלא-תעשה שנאמר לא תגזול" וממשיך בה"ב "ואסור לגזול כל שהוא דין תורה" ומבאר אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו שהגם שפחות משווה פרוטה אינו נקרא ממון, מ"מ "חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה" כי בכל פרט ופרט שבעולם גם הקטן ביותר ישנו ניצוץ אלוקי ויש לשומרו שלא יפול לרשות ה'לעומת' זה. וממשיך "אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל, זו מצות-עשה". וההוראה היא שגם כאשר גזל דבר מסוים מרשות הקדושה אין לאדם ליפול ברוחו כי יודע שיכול להשיב את הגזילה, ולא עוד אלא שעל ידי זה מקיים מצוה שלא היה יכול לקיימה לולי הגזילה. ופשיטא שלכתחילה אסור לאדם להביא עצמו לידי גזילה אלא שאם ח"ו אירע עניין זה, עליו לדעת שיכול להשיבה ועל ידי זה לבוא לידי עילוי גדול יותר מכפי שהיה קודם הגזילה.

(על פי דקו"ש חלק כ"ה ע' 454)

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פרטן: (א) דין השור. (ב) דין ההבצער. (ג) דין הבזר. (ד) דין הבצעה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ענינו ביאור נזקי בעלי חיים: אי אלו בעלי חיים הם, ולאי זה פועל הם מועדים מתחלתם. ולאוי זה תמים עד שיעדו, ובאי זה רשות שהזיקן הם חייבים, ובאיזה פטורים. וכמה הבעלים משלמים, אם כל הנזק או חציו, וממה הם חייבים לשלם, אם מגוף המזיק בלבד או מנכסיהם. ונתבאר בו השלשה אבות - שהן הקרן והשן והרגל. ושהקרן אינה מועדת מתחלתה. ושיש לכל האבות תולדות שהן כמותן.

א. כל נפש חיה² שהיא ברשותו של אדם שהזיקה - הבעלים חייבין לשלם, שהרי ממונם הזיק³; שנאמר: כי יגף שור איש את שור רעהו. אחד השור ואחד⁴ שאר בהמה וחיה ועוף, לא דבר הכתוב בשור אלא בהמה.

(2) בין בהמה, בין חיה ובין עוף, ראה בבא קמא טו: וכא: (3) והבעלים חייבים לשמור על ממונם שלא יזיק, ראה שם ב: וג: (4) בין... בין. (5) תוספתא בבא קמא פ"ו הלכה ז, ומכילתא דר' שמעון בן יוחאי משפטים כא, לה. "שור"

הלכות טמאת אכלין - ששה עשר פרקים. הלכות כלים - שמונה ועשרים פרקים. הלכות מקנאות - אחד עשר פרקים. הט לפי אל עדותיך ואל אל בצע

ספר אחד עשר והוא ספר נזיקין

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות נזקי ממון. ב. הלכות גנבה. ג. הלכות גזילה ואבדה. ד. הלכות חובל ומזיק. ה. הלכות רוצח ושמירת נפש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וזהו סידורן..."

בסדר ההלכות, הקדים הרמב"ם הלכות גניבה לגזילה (ואבידה) וכן הוא בשו"ע שהקדים הלכות גניבה להלכות גזילה. אבל בשו"ע אדמו"ר הזקן הקדים גזילה לגניבה. וההסבר בזה הוא, כיון שהרמב"ם קרא לספרו "משנה תורה" מהטעם שכתב בהקדמתו "...לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה" הלך גם בסידור ההלכות כסדר שבתורה, כי דיני גניבה הובאו בפרשת משפטים (כא, לו. ואילך) ודיני גזילה בפרשת ויקרא (ה, כא. ואילך).

אבל האדמו"ר הזקן שהשו"ע שלו הוא "הלכות הצריכות מלוקטות" הקדים גזילה לגניבה, כי תיקון הגזילה קודם לתיקון מעשה הגניבה שבגזילה הנעשית בגלוי ובפני רבים הדבר ידוע לכל ואין צורך להמתין לחקירה ודרישה בבית-דין כמו בגניבה תהליך שלוקח משך זמן. והוא על-דרך מה שמצינו בענין בתשובה ש"ספק עבירה צריכה יותר תשובה מעבירה ודאית שעליהם מתחרט האדם בכל לבו משא"כ בספק עבירה שאינו בטוח אם עשאה. ולכן קרבן אשם הבא על הספק יקר יותר מקרבן חטאת הבא על הוודאי.

ומה שחיבר הלכות גזילה ואבידה (אף שאבידה שייכת יותר לגניבה שהרי באה לידו בהיתר ולפי הציווי - "השב תשיב" ומעתה יכול לגנוב אבל לא לגזול) יובן על פי פנימיות העניין: גזילה מורה על כללות החטאים שבכולם גוזל החוטא (בפני הבעלים - הקב"ה) מרשות הקדושה לרשות ה'לעומת' זה. והסיבה לכך היא "אבידה" כי אמרו חז"ל "אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות" וסיבת כניסת ה'רוח שטות' היא כמאמרז"ל: "איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו" כי בכל אחד מישראל יש בחינת מ"ה שנותנים לו - הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" וכשמאבד בחינת מ"ה מגיע למצב של גזילה שיונקים ממנו החיצונים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן פרק ו הלכה א. (19) ומסיים שם: שלם ישלם שור תחת השור, היינו נזק שלם. א"כ קיימים שני מיני "מועד": א. מעשה "כמנהג ברייתו", כגון בהמה שאכלה תבן או קש; ב. מעשה שאינו "כמנהג ברייתו", אבל נשנה פעמים רבות, כגון שור שנגח פעמים רבות.

ה. חמשה מעשים תמים²⁰ יש בבהמה, ואם הועדה²⁶ לאחד מהן²¹ - נעשת מועדת לאותו מעשה. ואלו הן: הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא לגח²², ולא לגח²³, ולא לשון²⁴, ולא לרביץ על פלים גדולים, ולא לבצעט; ואם הועדה לאחד מהן - הרי זו מועדת²⁴. אבל השן מועדת מתחלתה לאכל את הראוי לה²⁵, והרגל מועדת מתחלתה לשפך בדרך הלוחה, והבהמה מועדת מתחלתה לרביץ על פני קטנים²⁶ וכיוצא בהם ולמעך אותן.

(20) בבא קמא טו: (21) שחזרה על אותו מעשה פעמים רבות. (22) בקרן. (23) באחד משאר אברי הגוף. (24) לאותו מעשה ולא למעשה אחר. שהרי אפילו המועד ליגח בקרן ימין, אינו מועד ליגח בקרן שמאל (שם מה: ועיין רש"י שם - הגר"א שפ"ט, סעיף קטן יב). וראה גם בבבא קמא טז. (מגיד-משנה). (25) כגון פירות וירקות לבהמה (להלן פרק ג הלכה א), אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כלים, אין זה "שן" אלא "קרן" ומשלמת רק חצי הנזק (שם הלכה ג). (26) שם טז. לדעת רבי אלעזר.

ו. חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת ברייתן להזיק²⁷, ואפלו הן בני תרבות²⁸. לפיכך, אם הזיקו או המיתו בנזיקה או בנשיכה ודריסה²⁹ וכיוצא בהן - חייב נזק שלם. ואלו הן: הזאב, והארי, והדב והנמר, והברדלס. וכן הנחש שנשף - הרי זה מועד, ואפלו היה בן תרבות³⁰.

(27) בכל דרך שהיא, ואפילו בכוונה. (28) שגידלם אדם בביתו ואין דרכם בכך. ולא כר' אליעזר הסובר, שבני תרבות אינם מועדים (שם טו:). (29) מכה בצפרני כפות רגליה הקדמיות של חיה טורפת. (30) לדעת הכל, ואפילו לרבי אליעזר (שם).

ז. כל מועד³¹ משלם נזק שלם מן היפה³² שבנכסיו, וכל תם משלם חצי נזק מגופו³³. במה דברים אמורים? בשנכנסה הבהמה לרשות הנזק והזיקתה; אבל אם נכנס הנזק לרשות המזיק, והזיקתה בהמתו של בעל הפית - הרי זה פטור על הכל, שהרי הוא אומר לו: אלו לא נכנסת לרשותי³⁵, לא הגיע לך הזק. והרי מפרש בתורה: ושלח את בעירה ובער בשדה אחר³⁶.

(31) בין מועד מתחילת ברייתו ובין מועד על-ידי הרגל. (32) מן הטוב. (33) של המזיק, אחרי שמוכרים אותו (שם), וראה למעלה הלכה ב. (34) שבעל השור חייב בכל נזקי שורו. ובלשון התלמוד: "תורך ברשותי מאי בעי" (שם יג:).

שבתורה הוא דוגמה בלבד הלכותה מן המציאות, וראה בבא קמא נד:

ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותם תמיד כמנהג ברייתו⁶, כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר⁷, או שהזיקה ברגלה בדרך הלוחה⁸ - חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו⁹, שנאמר: מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם¹⁰; ואם שנתה¹¹ ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה בהן, כגון שור שנגח או נשף - חייב לשלם חצי נזק¹² מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור החי וחצו את פספו וגו'.

(6) בהתאם לטבעה. (7) ערימת שבלים שנקצרו. (8) שדרכה על החפץ בלא כוונה להזיק, וזוהי "רגל" להלן הלכה ה. ואם עשתה כן בכוונה להזיק - אין זה "רגל" אלא "קרן", להלן שם. (9) בלשון התלמוד: עידית, וראה להלן פרק ח הלכה י. (10) פסוק זה מדבר על נזקי שן, שהזיקה הבהמה על ידי שאכלה. ועל נזקי רגל, שהזיקה ברגלה דרך הלוחה. ומכיון שדרכה בכך, על הבעלים לשלם נזק שלם, כי עליהם מוטלת שמירת בהמתם, והם אחראים לה (שמות כא, לו), ומכיון שלא שמרו, מן הדין שישלמו את כל הנזק. ומטעם זה אפשר גם לגבות את דמי הנזק מנכסי הבעלים ומן העידיות שבהם, כי הבעלים הם הנאשמים. ראה בבא קמא ב: ג. וטז: (11) ממנהג ברייתו. (12) כיון שאין דרכה בכך. וראה להלן פרק ב הלכה ז, שמטעם זה הם פטורים מן הדין אלא שחייבתם התורה מטעם קנס, אך מגוף המזיק עצמו.

ג. פיצד? שור שוה מנה¹³ שנגח לשור שוה עשרים והמיתו, והרי הנבלה שוה ארבעה - בעל השור חייב לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור¹⁴ שהזיק, שנאמר: ומכרו את השור החי¹⁵. לפיכך, אם המית שור שוה עשרים לשור שוה מאתים, ונבלה שוה מנה - אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל החי תן לי חמשים; אלא אומר לו הרי שור שהזיק לפניך, קחהו וליך, אפלו אינו שוה אלא דינר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(13) מאה דינרי כסף. (14) ולא מנכסים אחרים של בעל השור. (15) בניגוד ל"מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" הנאמר בשן ורגל, ראה שם לד. (16) דינר כסף = זוז.

ד. העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו - הוא הנקרא מועד; והמשנה¹⁷ ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשות בן תמיד, כגון שור שנגח או נשף - הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשנויו פעמים רבות¹⁸ - נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: או נודע פי שור נגח הוא¹⁹.

(17) ממנהג ברייתו. (18) שלש פעמים בשלושה ימים, ראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ד אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 דָּרָךְ הַלֹּכָה⁵⁵, או שֶׁהִזִּיקָה בְּשֹׁעֲרָה⁵⁶ דָּרָךְ הַלֹּכָה,
22 או כְּשֶׁכָּשָׁה בְּזִנְיָה⁵⁷, או בְּאֶכָף שְׁעָלֶיהָ, בְּפֶרֶם⁵⁸
23 שְׂבִיעִיהָ, בְּזֹג שְׂבִיעִיָּא⁵⁹; וְכֵן חֲמֹר שֶׁהִזִּיק בְּמִשְׁאֵו
24 בְּשִׁעַת הַלֹּכָה⁶⁰, וְעִגְלָה הַמוֹשְׁכָת בְּקִרְוֹן שֶׁהִזִּיקָה
25 בְּשִׁעַת מְשִׁיכָתָהּ. כָּל אֵלֹו תוֹלְדוֹת הָרֶגֶל הֵן, וּבְרִשּׁוֹת
26 הָרִבִּים פְּטוּרִין, וּבְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק מְשֻׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם.

(45) נגיחה. (46) ראה למעלה הלכה ה. (47) מעשי נזק הנעשים לא על-ידי קרן ובכל זאת דינם כקרן, מכיון שהם דומים לה. (48) באחד מאברי הגוף. (49) בשן. (50) ברגל. כולן נמנות עם תולדות הקרן, כי הן דומות לה באופיין. (51) כל נזק שיש בו הנאה לבהמה המזיקה (ראה בבא קמא ג.). (52) על-ידי-זה שנתגלגלה עליהם להנאתה (ראה רש"י שם ד"ה נתחככה, ויח: ד"ה דדחיק). או על-ידי גללים (=צואה) המחוברים לגופה. אבל הטילה גללים על הפירות הרי זה "צוררות" ולא שן (ר"י מיגש ב'שיטה מקובצת' לבבא קמא יט. ורבינו חננאל שם ג.). (53) כל דבר שהזיקו מצוי, ואין בו לבהמה כוונה להזיק. (54) ולא בכוונה. (55) שנדבקו כלים בשערה, וגררה אותם ושברתם, בבא קמא ג. ויז: (56) כדרכה, שם יט: (57) רסן. (58) פעמון. (59) בגמרא (שם יז: חסרות המלים "בשעת הילוכו", אבל רבינו תפס את לשון התוספתא. ראה תוספתא (שם פרק א, צוקרמנדל ע' 347). (60) וראה ב"משנה למלך".

27 יא. כְּשֶׁכָּשָׁה בְּזִנְיָה כְּשֶׁפִּשׁוּשׁ רֵב שְׂאִין דָּרְפָה
28 לַעֲשׂוֹתָהּ תָּמִיד וְהִזִּיקָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, או כְּשֶׁכָּשָׁה
29 בְּגִיד⁶¹ שָׁלָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִזִּיקָה - פְּטוּר; וְאִם
30 תִּפְשׁ הַנֶּזֶק - גֹּבֶה חֲצִי נֶזֶק⁶² מִמָּה שֶׁתִּפְשׁ; שְׁנֵי
31 הַדָּבָר סֵפֶק הוּא⁶³ אִם אֵלֹו תוֹלְדוֹת הַקֶּרֶן⁶⁴ שֶׁחִבְּ
32 עָלֶיהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים או תוֹלְדוֹת הָרֶגֶל⁶⁵ שֶׁפְּטוּר
33 עָלֶיהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁶.

(61) באבר המין של זכר. (62) אבל נזק שלם אינו יכול לתפוש. ממה-נפשך: אם זהו "קרן" - אינו משלם אלא חצי נזק, ואם זהו "רגל" - הרי הוא פטור לגמרי ברשות הרבים. (63) בעיה שלא נפתרה (בבא קמא יט:), ומן הספק אין מוציאין ממון. ואם תפס הנזיק, אין מוציאים מידו. (64) שאין דרכה בכך. (65) מכיון שאין כוונתה להזיק. (66) למעלה הלכה ח.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) ענינו לבאר, שיש לרגל תולדה, שהיא חלוקה ממנו - והוא הצוררות. ונתבאר בו משפטי תולדה זו מה הם וכל עניניה בשלימות.

34 א. אֶחָד אַבּוֹת נִזְיָקִין וְאֶחָד² תוֹלְדוֹת. אִם הִיא הָאֵב
35 מוֹעֵד³ - תוֹלְדוֹתֶיהָ מוֹעֵדוֹת⁴, וְאִם הִיא תָּם⁵ -
36 תוֹלְדוֹתֶיהָ כְּמוֹהוֹ⁶. וְכָל אַבּוֹת נִזְיָקִין וְכָל תוֹלְדוֹתֶיהָ
37 מוֹעֵדִין הֵן מִתְחַלְתִּין, חוּץ מִקֶּרֶן וְתוֹלְדוֹתֶיהָ שֶׁהֵן
38 תָּמִים בְּתַחֲלָה עַד שִׁיעוּדוֹ⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸.

(2) בין . . . בין. (3) מתחילתו, כגון שן ורגל. (4) ומשלם

וראה גם כא:). (35) בשדה של איש אחר, כלומר בשדה הנזיק. זוהי הוכחה מן התורה, נוספת על הנימוק ההגיוני הקודם. [בהלכה זו משמענו רבינו הדינים השונים בכל נזקי שור, בין שן ורגל ובין קרן, היינו - ברשות הנזיק חייב וברשות המזיק פטור, ומנמק את הפטור בסברה הגיונית, שכוחה יפה בכל נזקי שור, ואחר-כך הוא מוסיף ומביא את הלימוד מהמקרא המדבר רק בשן ורגל, וכולל כל פטורי שן ורגל, בין האמור בהלכה זו - רשות המזיק - ובין האמורים בהלכות ח-ט העוסקות בדיני שן ורגל בלבד. וצריכים אנו לשני הנימוקים. הנימוק הראשון אינו מסביר טעם כל הפטורים משן ורגל, כגון חצר של שניהם או אינה של שניהם, והנימוק השני מן המקרא אין לו ענין כלל לנזקי קרן, רק לרגל ושן. ובזה מסולקת תמיהתו של הרמ"א בחושן-משפט סימן שפ"ט סעיף י על דברי רבינו כאן, וראה 'מאירת עינים' שם]. (36) לא למזיק ולא לניזק - אלא של אחר, ראה בבא קמא יד.

1 ח. הִזִּיקָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים או בְּחָצֵר שְׂאִינָהּ שֶׁל
2 שְׁנֵיהֶם³⁷, לֹא לְמִזִּיק וְלֹא לְנֶזֶק, או בְּחָצֵר שְׂהִיא שֶׁל
3 שְׁנֵיהֶן וְהִיא מִיחַדָּת לְהִנִּיחַ בָּהּ פְּרוֹת וּלְהַכְנִיס
4 לָהּ בְּהֶמָּה, כְּגוֹן הַבֶּקְעָה³⁸ וְכִיצָא בָּהּ: אִם בְּשֵׁן וְרֶגֶל
5 הִזִּיקָה כְּדָרְפָה - הִרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ רִשּׁוֹת
6 לְהִלָּךְ³⁹ [פֶּאֶן] וְכֹאן, וְדָרָךְ הַבְּהֶמָּה לְהִלָּךְ וּלְאֹכַל
7 כְּדָרְפָה⁴⁰ וּלְשֹׁבֵר בְּדָרָךְ הַלֹּכָה; וְאִם נִגְחָה או נִגְפָה
8 או רָכְצָה או פְּעֻטָה או נִשְׁכָּה: אִם תָּמָה הִיא -
9 מְשֻׁלָּם חֲצִי נֶזֶק, וְאִם מוֹעֵדָת - נֶזֶק שָׁלֵם⁴¹.

(37) ר' שמעון בן אלעזר, בברייתא שם. (38) אבל אם בהמת אחרים (לא של אחד השותפים) הזיקה שם, בשן או ברגל, דינה כהזיקה בחצר הנזיק, כי לה אין רשות להלך שם, וראה שם מו: (39) וזאת ידע בעל הפירות, ועליו לשמור עליהם. (40) שם יד. (41) כיון שאין לו רשות להכניס שם בהמה, אין זה דומה לרשות הרבים, ודינו כאילו נכנס לרשות היחיד של הנזיק. אלו דברי ר' יוסף לפי פירוש הגמרא, שם.

10 ט. הִיתָה הַחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶן מִיחַדָּת לְפָרוֹת וְלֹא
11 לְהַכְנִיס בָּהּ בְּהֶמָּה, וְהַכְנִיס שָׁם אֶחָד מִן הַשֹּׁתְפִין
12 בְּהִמָּתוֹ וְהִזִּיקָה - חִיב אֲפֹלוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל⁴².
13 וְכֵן אִם הִיתָה מִיחַדָּת לְבְּהֶמָּה לְשְׁנֵיהֶם, וְהִיא רִשּׁוֹת
14 לְאֶחָד מֵהֶן בְּלִבָּד לְהַכְנִיס לָהּ פְּרוֹת, וְהִזִּיקָה⁴³
15 פְּרוֹתֶיהָ - חִיב עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרֶגֶל⁴⁴.

(42) בהמתו של השני. (43) מכיון שרק לשותף שלו היתה רשות להכניס פירות, על כן דינו לגבי שן כדין חצר הנזיק (ראה שם). (44) עיקרים הנאמרים בתורה (בבא קמא ב:).

16 י. שְׁלֹשָׁה אַבּוֹת⁴⁵ נִזְיָקִין בְּשׂוֹר: הַקֶּרֶן⁴⁶, וְהַשֵּׁן,
17 וְהָרֶגֶל⁴⁷. תוֹלְדוֹת הַקֶּרֶן⁴⁸: נְגִיפָה⁴⁹, נִשְׁיכָה⁵⁰,
18 רִכְצָה, בְּעִיטָה⁵¹. תוֹלְדוֹת הַשֵּׁן⁵²: אִם נִתְחַפְּכָה
19 בְּכַתֵּל לְהִנָּאֶתָה וְהִזִּיקָה בְּחַפְזָהּ, וְכֵן אִם טָנְפָה
20 פְּרוֹת⁵³ לְהִנָּאֶתָה. תוֹלְדוֹת הָרֶגֶל⁵⁴: הִזִּיקָה בְּגוֹפָה

הדין? האם דינו כדין קרן, וכשם שקרן ברשות הרבים משלם חצי ממה שמשלם בכדרכה, כך ישלם כאן חצי ממה שמשלם בכדרכה, דהיינו חצי מן החצי, כלומר רביע הנזק, או אין דנים דין שינוי בצרורות, ועל כן דין מקרה זה כדין צרורות כדרכה היינו תולדה ברגל, שברשות הרבים פטור. בעיא זו לא נפתרה, ומשום כך אין מוציאים ממון מספק, והמזיק פטור. ומאותו הטעם, אם תפס הניזק רביע נזק, אין מוציאים מידו. השווה פרק א, הלכה יא.

- 22 ו. בַּעֲטָה בְּאַרְץ בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק, וְהִתִּיזָה צְרוּרוֹת מִחֻמַּת
- 23 הַבְּעִיטָה, וְהִזְיקוּ שָׁם - חֵיב לְשַׁלֵּם רְבִיעֵי נֶזֶק²¹, שְׁזָה
- 24 שְׁנוֹי הוּא בְּהִתְזַת הַצְּרוּרוֹת; וְאִם תִּפְשֵׁה הַנֶּזֶק חֲצִי נֶזֶק
- 25 - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְאִפְלוּ הִיתָה מְהֻלָּקֶת בְּמָקוֹם
- 26 שָׂאִי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֹא תִתִּיז²², וּבַעֲטָה וְהִתִּיזָה -
- 27 מְשַׁלֵּם רְבִיעֵי נֶזֶק; וְאִם תִּפְשֵׁה הַנֶּזֶק חֲצִי נֶזֶק - אֵין
- 28 מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

21) דין זה נובע מאותה הבעיה, שהיא יסוד להלכה הקודמת. אם יש שינוי לצרורות, הריהו משלם רבע נזק בלבד, אפילו ברשות הניזק. ואם אין שינוי לצרורות, וגם צרורות על ידי בעיטה נחשבים כמו כדרכם, הרי ברשות הניזק ישלם חצי נזק. על כן, מספק ישלם הניזק רק רבע הנזק. 22) צרורות, גם ללא בעיטה. ויש יסוד לדון מקרה זה כצרורות כדרכם, ולחייב חצי נזק, שזוהי בעיית ר' אבא בר ממל שלא נפתרה, שם יט.

- 29 ז. כָּל הַמְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֹם - הָרִי תִשְׁלֹמִין מִמֶּנּוּ
- 30 שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלְּמוֹ, כְּמִי שְׁלָהּ מִחֻבְרָו²³ שֶׁהוּא חֵיב
- 31 לְשַׁלֵּם; וְכָל הַמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק²⁴ - הָרִי תִשְׁלֹמִין
- 32 קִנְס²⁵, חוּץ מִחֻבְרָו נֶזֶק שֶׁל צְרוּרוֹת שֶׁהוּא הֹלֵכֶה²⁶,
- 33 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו²⁷.

23) משלם לניזק מה שהפסידו. 24) תם בקרן ובתולדותיה. 25) כי בעל הבהמה אינו אשם, ובדין צריך להיות פטור, והתורה הטילה עליו תשלום חצי נזק, כדי שישמור את בהמתו בעתיד, שם טו: 26) שהוא תשלום "ממון" ולא "קנס". 27) לעיל הלכה ב' וג'.

- 34 ח. זֶה הַפְּלֵל²⁸: כָּל הַמְשַׁלֵּם מֶה שֶׁהִזִּיק - הָרִי זֶה
- 35 מִמֶּנּוּ; וְכָל הַמְשַׁלֵּם יִתֵּר אוֹ פְּחוּת, כְּגוֹן תִּשְׁלֹמִין
- 36 כְּפֵל²⁹ אוֹ חֲצִי נֶזֶק - הָרִי הִיתָר עַל הַקֶּרֶן אוֹ הַפְּחוּת
- 37 קִנְס. וְאֵין חֲבִיבִין קִנְס אֲלָא עַל פִּי עֵדִים, אֲכָל הַמוֹדָה
- 38 בְּכָל קִנְס מִן הַקִּנְסוֹת - פְּטוּר³⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

מודה בקנס פטור

תשלומי חצי נזק של שור תם, הם קנס שחל עליהם הדין "מודה בקנס פטור". וצריך להבין: בשלמא מצד המזיק, הודאתו היא עשיית תשובה וחרטה, וכיון שתשלום הקנס אינו חוב ממוני לניזק לכן פטור. אבל בנוגע לניזק קשה, מדוע צריך הוא להפסיד תשלום המגיע לו בגלל שהמזיק עשה תשובה. ובפרט לפי המבואר באגה"ק שגם כאשר

נזק שלם מן העידית שבנכסיו. 5) כגון קרן. 6) ומשלם חצי נזק מגופו. בבא קמא ב: ג. 7) כל סוג של נזק, טעון העדאה מיוחדת. אם הועדה הבהמה לנגיחה בקרן שהוא אב, לא הועדה לתולדות קרן. וכן אם הועדה לתולדה אחת, אינה מועדת לשאר תולדות (ראה מגיד-משנה). 8) למעלה פרק א הלכה ב' וד'.

- 1 ב. כָּל תּוֹלְדָה - בָּאֵב שְׁלָה, חוּץ מִצְרוּרוֹת הַמִּנְתִּיז⁹
- 2 מִתַּחַת רִגְלֵי הַבְּהֵמָה בְּשַׁעַת הַלּוּכָה; שְׂאֵף עַל פִּי
- 3 שְׁתוֹלְדָת הָרֶגֶל הֵם¹⁰, וּפְטוּר עֲלֵיהֶן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים
- 4 כְּרִגְל¹¹, וְאִם הִזְיקוּ בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק - מְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה
- 5 שֶׁבְּנִכְסֵיו, כְּרִגְל¹² שֶׁהוּא אָב, אֵף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ
- 6 מְשַׁלֵּם אֲלָא חֲצִי נֶזֶק¹³.

9) שהזיקו. 10) מכיון שהזיקה בשעת הילוכה וללא כוונה להזיק, בבא קמא ג: 11) דעת רבא שם 12) דעת רב פפא שם. 13) משנה שם, יז. ואין זה קנס כמו קרן, ועל כן גובים אותו אפילו בחוץ לארץ, שאין גובים שם קנס. ואם הודה בעל השור אין פוטרין אותו כמודה בקנס בהלכה ח.

- 7 ג. מִיָּצֵד? בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצֵר הַנֶּזֶק, וְהִלְכָה, וְהָיוּ
- 8 צְרוּרוֹת מִנְתִּיזִין מִתַּחַת רִגְלֶיהָ וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים -
- 9 מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסֵיו. וְדָבָר זֶה הִלְכָה
- 10 מִפִּי הַקְּבֵלָה הִיא¹⁴.

14) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, ואין לה רמז בתורת משה, ע' רש"י בבא קמא יז: [ובהקדמתו לסדר זרעים, כותב רבינו שבהלכות למשה מסיני לא תיתכן מחלוקת כלל. ומכאן סתירה לדבריו, שהרי בסוגיא שלנו שם חולק סומכוס ואומר שצרורות משלם נזק שלם, וראה שו"ת חוות יאיר סימן קצב].

- 11 ד. וְכֵן אִם הִיתָה מְהֻלָּקֶת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְנִתְּנוּ
- 12 צְרוּרוֹת מִתַּחַת רִגְלֶיהָ לְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק¹⁵ וְשִׁבְרוּ אֶת
- 13 הַפְּלִים - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. דְּרִסָּה עַל הַפְּלִים¹⁶ בְּרִשּׁוֹת
- 14 הַנֶּזֶק וְשִׁבְרָתוֹ, וְנִפְל עַל כָּלִי אַחֵר¹⁷ וְשִׁבְרוּ - עַל
- 15 הָרֹאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֹם¹⁸, וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם
- 16 חֲצִי נֶזֶק¹⁹.

15) בבא קמא יט. אף-על-פי שהעקירה היתה ברשות הרבים, ושם פטורים על צרורות, כמבואר למעלה בהלכה ב, בכל זאת במקרה זה חייבים, כי ההנחה היתה ברשות הניזק. 16) שם יז. 17) שהותו שבר מכלי השבור על כלי אחר ושברו. 18) כנזקי רגל. 19) כדין צרורות.

- 17 ה. הִיתָה מְהֻלָּקֶת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּבַעֲטָה²⁰ וְהִתִּיזָה
- 18 צְרוּרוֹת, וְהִזְיקוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - פְּטוּר; וְאִם תִּפְשֵׁה
- 19 הַנֶּזֶק רְבִיעֵי נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ; שֶׁהַדָּבָר סִפֵּק
- 20 הוּא שְׂמָא שְׁנוֹי הוּא וְאֵינוֹ תּוֹלְדָת רֶגֶל, שֶׁהָרִי
- 21 בַּעֲטָה.

20) בעיית ר' אשי שעלתה בתיקו, בבא קמא יט. אם התיזה צרורות על ידי בעיטה בכוונה ולא אגב הליכה כדרכה, מה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ד אדר – ספר נזיקין – הלכות נזקי ממון ק"ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אדם מזיק ממון חברו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים הרי שעל הניזק כבר נגזר שיאבד ממנו וא"כ ממה נפשך, אם נגזר עליו שיקבל חצי נזק איך יתכן שתשלום זה יתבטל על ידי הודאת המזיק, ואם נגזר עליו שיפסיד לגמרי הרי לא יתכן שיזכה בתשלום חצי הנזק שלא על פי רצון ה'.

ואינו דומה לחיוב בקשת מחילה שצריך "לפייסו ולפגוע בו עד שימחול לו כו" הגם שכבר נגזר עליו משמים בווה זו, כי שם מקטין את הבושה שגרם לו כשהלה רואה שמוותר על כבודו וטורח לפייסו. וממילא, אם אינו מפייסו גורם לו נזק נוסף. אלא שבנוגע למזיק אין שייך כל זה מכיון שבהודאתו הוא מזיק את חברו עוד יותר, ובגללה מפסיד גם את חצי הנזק.

והביאור הוא שהודאתו של המזיק היא בירור והוכחה על מה שנגזר על הניזק מן השמים, להפסיד הכל או מחצה בלבד. על-דרך ביאור הרמב"ן בדין עדים זוממין ש"הרגו אין נהרגין" שביאר שעצם מעשה ב"ד הוא בירור והוכחה שכן נגזר עליו משמים.

ויש לבאר בפנימיות העניינים: תם ומועד בעבודת האדם מדבר על נפש הבהמית של יהודי שאינה בגדר מועד, כי נפש יהודי והנהגתה היא באופן של "יעקב איש תם" ומה שאירע הוא מפני שתקפו יצרו.

ובהמה שהועדה וחזרה בה אפילו מפרט קטן (כגון שהפסיקה לנגוח בשבת) מדבר שהועדה בו חזרה לתמותה לאותו עניין, ובעבודת התשובה פירושו שגם לאחר שנעשה מועד לעניין בלתי רצוי, יכול בקלות לחזור לתמותה על ידי הרהור תשובה אחד ולהעשות צדיק גמור, ולא עוד אלא שהוא למעלה מצדיק גמור שהרי נעשה בעל-תשובה שהנהגה עמו היא באופן ש"והיה טרם יקראו ואני אענה" שהקב"ה נענה לתפלתם עוד לפני שמתפלל וקורא!

(על פי "זין מלכות" ספר נזיקין סימן א)

(28) שם טו: (29) של גנב. (30) שם סד: למדו זה מהכתוב "אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים לרעהו" (שמות כב, ח) ולא המרשיע את עצמו.

ט. תַּרְנֻגֹּל שֶׁהוּשִׁיט רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר פְּלִי זְכוּכִית וְתַקַּע בּוֹ וְשִׁבְרוֹ³¹: אִם הָיָה בְּתוֹכוֹ תִּבְלִין וְכִיּוּצָא בְּהִין³², שֶׁהוּשִׁיט רֹאשׁוֹ פְּדִי לְאֶקְלָן - עַל הַתִּבְלִין מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֹם³³, וְעַל הַפְּלִי מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק פְּחָצִי נֶזֶק צְרוּרוֹת³⁴, שֶׁפֶךְ הוּא וְרִפּוֹ³⁵; וְאִם הָיָה הַפְּלִי רִיקָן - הָרִי זֶה מִשְׁנֶה³⁶, וּמִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק פְּכָל הַקֶּנְסוֹת³⁷.

(31) שנבקע הכלי מחמת הקול. (32) ממאכלי תרנגול. (33) כדין שן, הואיל ודרכו בכך. (34) כי הנזק בא לא על-ידי התרנגול גופו, אלא מכוחו. (35) להכניס ראשו לתוך כלי, שיש בו גרעינים, ולהשמיע קול בשעת האכילה,

שם יח: ויט. (36) שהכניס ראשו לתוך כלי ריק. (37) כדין קרן ולא כדין צרורות, וכן פסק הרי"ף בהלכותיו. ואף-על-פי שאם בעטה והתזיה צרורות אינו משלם אלא רביע נזק (למעלה הלכה ה), שם גוף המעשה המזיק, היינו התזת צרורות נעשה על-ידי שינוי. אבל כאן, גוף מעשה ההיזק, היינו קריאת התרנגול הוא כדרכה, אלא שהכנסת הראש לכלי ריק הוא שינוי, ולפיכך אין זה צרורות על-ידי שינוי אלא תולדה של קרן (מגיד-משנה, וראה בראב"ד).

י. וְכֵן סוֹס שֶׁצָּנַף³⁸ וְחִמּוֹר שֶׁנָּעַר וְשִׁבְרָ אֶת הַפְּלִים - מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק. הַתְּרַנְגּוּלִין מוּעָדִין³⁹ לְהִלָּף בְּדֶרֶךְן וּלְשִׁבְרָ. הִיָּה חוּט אֹו רְצוּעָה קָשׁוּר בְּרִגְלֵיהֶן, וְנִסְתַּבֵּף פְּלִי בְּאוֹתוֹ הַחוּט וְנִתְגַּלְגַּל וְנִשְׁבַּר - מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק⁴⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? פְּשָׁקְשָׁרוֹ אֲדָם⁴¹; אֲבָל אִם נִקְשַׁר עַל רִגְלֵיהֶם מֵאֲלִיו - בְּעַל הַתְּרַנְגּוּלִין פְּטוּר⁴². וְאִם הָיָה לַחוּט בְּעֵלִים וְלֹא הָיָה הַחוּט הַפֶּקֶר - בְּעַל הַחוּט חֵיב חֲצִי נֶזֶק, שֶׁהָרִי הוּא פְּכוּר הַמִּתְגַּלְגֵּל⁴³.

(38) השמיע קול. משלם חצי נזק כדין צרורות, שדרכו של סוס לצנוף ושל חמור לנעור. (39) בבא קמא יז. [הפירוש להלכות אלו טעון בירור מוקדם, כי דבריהן בחלקם סתומים, ובחלקם מוקשים. הראב"ד מרבה בהשגות והמגיד-משנה מצדיקן, והרמ"א ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שצ סעיף א, מגדיר דברי רבינו אלה במילים: "זה סתום". הפירוש שלפנינו מבהיר את עומק כוונת רבינו בדינים אלה, ומתוך כך תסתלקנה השגותיו של הראב"ד. ונקדים שש הקדמות קצרות לביאור הענין: א. נתחיל מן המקרא. כתוב בתורה, וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם (שמות כא, לג-ד). ודרשו חכמים (בבא קמא יט:) איש בור ולא שור בור. פירוש: אם בהמה חופרת בור או הניחה מכשול וכדומה, בעל הבהמה פטור. ב. בעל חי שדרס על כלי ולא נשבר על המקום ונתגלגל למקום אחר ונשבר, מסופק רבא (שם יז:) אם חייב נזק שלם כדין רגל או חצי נזק צרורות. נתבאר כבר כמה פעמים שבבעיא שלא נפתרה פוסק רבינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ג. כל דבר המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה והזיק אחרי שנח, נקרא "בור המתגלגל", ודינו כדין בור (שם ו.). ד. אין חייבים על נזקי כלים בבור (להלן פרק יג הלכה א). ה. על בור חייבים ברשות הרבים או ברשות הניזק, אבל על צרורות חייבים רק ברשות הניזק (למעלה הלכה ב.). ו. שני בני אדם שפשעו וגרמו לנזקי בור, כל אחד משלם חצי נזק (לקמן פרק יב הלכה יז ובכמה מקומות). אחרי הקדמות אלו נתחיל לפרש. (40) כדין צרורות ולא כרגל. ראה הקדמה ב. (41) בעל התרנגול (ראב"ד). ואם קשרו אחר לא גרע מנקשר מאליו, שלדעת רבינו בעל התרנגול פטור. (42) אנוס הוא, אינו צריך להעלות על דעתו שייקשר חוט מאליו ברגלי תרנגוליו. ואין זה דומה להתזת צרורות ברגלי הבהמה או למשא שעליה, כי נקשר שלא מדעתם ושלא מרצונם של הבעלים. (43) דין זה עוסק במקרה אחד שונה בכמה בחינות מנושאי הדינים שלפניו. שם דנים בכלים שנשברו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו חייב כלום, כי הוא חסר ערך. (54) שהם דחפוהו עד שנשבר. על כן משלם נזק שלם, כי הזיקו בגופם, שם יח. אם נתגלגל הדלי מאליו ונשבר, אינו משלם אלא חצי נזק מספק, כי קיימת בעיא של רבא (שם) שלא נפתרה, אם זה נחשב כהזיק בגופו או כנזק של צרורות, וראה ר"ף שם. (55) גמרא שם. (56) קרעוהו. (57) כדין שן, כי דרכו בכך לנקר בחזקה את החבל שיש עליו אוכל.

טו. הפלג והגדי⁵⁸ שקפצו מראש הגג מלמעלה למטה ושברו את הפלים - משלמין נזק שלם⁵⁹, מפני שמועדים הן לדבר זה. וכן אם נפלו והזיקו, שעליהן לראש הגג פשיעה⁶⁰; ואף על פי שגפילתן אגס⁶¹, כל שתחלתו בפשיעה וסופו באגס - חייב⁶².

(58) בבא קמא כא: (59) כדין רגל. (60) כי הבעלים ידעו דרכם של הכלב והגדי לטפס לראש הגג. (61) והבעלים לא היו צריכים להעלות על הדעת, שהכלב או הגדי יפלו. (62) כי לולא הפשיעה לא היו נופלים, בבא מציעא מב.

טז. קפצו ממטה למעלה - משלמין חצי נזק. והוא, שנתלש הגדי ונסרף⁶³ וקפץ הפלג; אבל נסרף הפלג ודלג הגדי, בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה - חייבין נזק שלם⁶⁴. וכן תרנגול⁶⁵ שדלג, בין מלמעלה למטה בין מלמעלה למעלה - משלם נזק שלם.

(63) שנעץ צפרניו בכותל. אין זה דרכו של הגדי, ומשום כך משלם חצי נזק כדין קרן, בבא קמא כב. (64) זוהי גירסת רבינו, וגם גירסת הרי"ף ורבינו חננאל שם (בגמרא שלנו, הגירסא: פטורין). (65) דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה, שם כא:

יז. פלג שנטל את התררה⁶⁶ והלך לו לגדיש: אם הניחה בגדיש ואכל את התררה והדליק את הגדיש - על התררה ועל מקום התררה משלם נזק שלם⁶⁷, ועל שאר הגדיש חצי נזק⁶⁸; ואם היה מגרר את התררה על הגדיש והולך ושוורף - משלם על התררה נזק שלם, ועל מקום הגחלים חצי נזק⁶⁹, ועל שאר הגדיש פטור⁷⁰.

(66) עוגה אפויה על גחלים ולפעמים גחלת נדבכת בה. (67) גם על מקום החררה, מכיון שדרכו להניחה על-מנת לאכלה וגם עשה מעשה. (68) כדין צרורות, וראה פירוש המשניות לרבינו, ורבינו חננאל בבא קמא כב. (69) מכיון שזה משונה. (70) [כי זהו כוח כוחו, ובבבא קמא יט. בעיא של רב אשי, אם כוח כוחו ככוחו דמי או לא, ולא נפשטה, ולכן פסק רבינו כשיטתו שאין מוציאים ממון מספק. ראה 'בית יוסף' חושן-משפט סימן שצב. וראה גם רבינו חננאל בסוגיא שלפנינו (וקשה מאוד להבין דבריו על בוריים). ומה בין זה למניח? משום שאילו לא גרר אפשר שהגדיש לא היה נשרף].

יח. במה דברים אמורים? בששומר בעל הגחלת את אשו וסתם הדלת, ובא הפלג וחתר ונטל את התררה מעל האש; אבל אם לא שמר אשו, בעל האש -

ברשות הניזק, ומדין צרורות נגעו בהם. כבר נתבאר כמה פעמים שצרורות חייב רק ברשות הניזק, אבל בדין זה דנים על נזקי בור, ואין חייבים על נזקי כלים בבור (הקדמה ד). ובעל כרחנו, עלינו להעמיד פיסקה זו במקרה שהזק אדם. וכן פירש רש"י שם. או בעל חי אחר שנהרג או הזק, ואפילו ברשות הרבים. ואף-על-פי שדרשו "שור" ולא "אדם" ואם נפל אדם לבור ונהרג, בעל הבור פטור, זה רק כשמת, אבל אם הזק חייב בעל הבור בנזקיו (להלן פרק יג הלכה ג), וכל זה אמור, כשהנזק קרה אחרי שהחוט נח (ראב"ד), כי כל זמן שהמכשול בתנועה אין לו דין בור. וגם דין זה מדבר כשקשרו בעל התרנגול, כבדינים שלפניו, ולכן בעל החוט חייב רק חצי נזק, ובעל התרנגול גם כן חצי נזק משום בור, שגם הוא פשע על ידי קשירת החוט, ושנים שפשעו כל אחד משלם חצי נזק (הקדמה ואו). ראה מגדל עוז כאן. ולא על פעולת התרנגול מחייבים את בעליו, כי "איש בור, ולא שור בור", אלא על קשירת החוט. וראה פסקי הרא"ש ב"ק בתחילת פרק א. ושיטתו שונה לגמרי משיטת רבינו כאן].

יא. הצניע בעל החוט את החוט, והתרנגולים דרסו עליו והוציאוהו, ונקשר ברגליהן ושברו בו את הפלים - אף בעל החוט פטור, שהרי אגוס הוא⁴⁴.

(44) שם יט: בעל התרנגול פטור משום "איש בור, ולא שור בור". [היינו אם הזק האדם או בעל-חי אחרי שהחוט נח, אבל כשהזק דרך הילוכו חייב בעל התרנגול חצי נזק משום "צרורות"].

יב. תרנגולין שהיו מפריחין⁴⁵ מקום למקום ושברו את הפלים: אם בכנפיהם שברו - משלם נזק שלם⁴⁶, ואם ברוח שובכנפיהם - משלם חצי נזק⁴⁷.

(45) שם יז: (46) כדין רגל. (47) בדין צרורות, כי הנזק נעשה לא על ידי התרנגול גופו, אלא באמצעות הרוח, שהם גרמו לנשיכתו.

יג. היו מהדסי⁴⁸ על גפי עסה או על גפי פרות וטפפו או נקרו - משלמין נזק שלם⁴⁹. והזיקו בעפר או צרורות שהעלו בכנפיהן או ברגליהן - משלמין חצי נזק⁵⁰.

(48) חופרים ברגלים, ראה פירוש המשניות לרבינו בבא קמא פרק ב, משנה א. (49) כי דרכם בכך. (50) כדין צרורות, שם יז:

יד. היו מחטטין בחבל⁵¹, ונפסק החבל⁵² ונשבר הדלי - משלמין נזק שלם⁵³. והוא, שנתגלגל הדלי מחמתו⁵⁴ עד שנפל ונשבר. ואם היה על החבל אכל⁵⁵ וקצת אכילתו פסקוהו⁵⁶ - משלם גם על החבל נזק שלם⁵⁷.

(51) שם (בדפוס קושטא רס"ט - היו מחטטין בדליו). (52) נחלש החבל, ונפסק מכובד הדלי. (53) כדין רגל, כי דרכו לחטט ואין כוונתו להזיק. דין זה עוסק בחבל בלוי, שבחטוט קל הוא נפסק, ולכן אין זה משונה, ועל החבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קטו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יש לבחמה רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת ולאכול. (4) הדמים שבעל הבחמה חסך לו על ידי האכילה.

ב. פיצוד? נכנסה לרשות הנזק ואכלה שמשמן או לט וכיוצא בהם בשנה דינר - משלם דינר. ואם אכלתן ברשות הרבים ונהנת - רואין אותן פאלו הם שעורים⁶ או עמיר⁷, ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול⁸.

(5) דינר של כסף = זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל שומשמן לבחמה משלם דינר, כי שן ברשות הנזק משלם נזק שלם והנזק הוא דינר. (6) ברשות הרבים פטורים מלשלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום שבעל הבחמה נהנה, כי לולא אכלה היה צריך לתת לה אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמן, אלא דמי שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבחמה. (7) שעורים בשיבולים שרגילים להאכיל את הבחמה בזמן הקציר (ראה מגיד משנה וסוף משנה). (8) דהיינו שני שלישי המחיר. בבא בתרא קמו: גם במקרה שדרכו להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי יוסף שם, כ.).

ג. אכלה אכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטין - הואיל ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה לאכלן, כגון שאכלה פסות או פלים, בין ברשות הנזק בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שנה שנוי הוא⁹, ודרך בני אדם להניח עליהם¹⁰ וכסותן ברשות הרבים עד שינוחו מעט.

(9) ודינו כתולדה דקין. (10) על כן אין לפטור מטעם "כל המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה פרק ב, הלכה יט.

ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות מרשות הרבים ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר ספק¹¹, לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית¹²; ואם תפש הנזק במה שהזיקה - אין מוציאין מידו, שהרי ברשותו אכלה.

(11) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי בעיית רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. (12) כי אין מוציאם מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל: "דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם.

ה. כלב שנכנס לחצר ונטל פת או פשר והוציאן לרשות הרבים או לחצר אחרת¹³ ואכלם שם - מה שנהנה משלם¹⁴; ואכלם בשדה של בעל החצר - משלם נזק פאלו אכלן בתוך החצר¹⁵, שהרי ברשות הנזק אכל. וכן כל פיצוד בזה.

(13) של בעלים אחרים. (14) כי הולכים אחרי מקום

חייב על שרפת הגדיש¹⁷, ובעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקומה.

(71) כך משמע מלשון הגמרא בבא קמא כג. "מאן חייב? בעל הכלב. וליחייב נמי גחלת?" ומפרש רבינו, שהוא שואל למה אין מחייבים את בעל הגחלת לשלם בעד הגדיש, ובעל הכלב ישלם בעד החררה ומקומה. ומתוך כשימור בעל הגחלת על גחלתו. ומכאן למד רבינו שאם לא שימר גחלתו הוא חייב.

יט. המשפחה כלבו של חברו בחברו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים⁷², ובעל הכלב חייב חצי נזק⁷³; שפיון שהוא יודע שאם שפה את כלבו להזיק נושא, לא היה לו להניחו. ואם שפיהו בעצמו⁷⁴ - בעל הכלב פטור; שפל המשפחה⁷⁵ ובא אחר ושנה בו⁷⁶ - פטור.

(72) פטור מדיני אדם, כי לא עשה מעשה. אבל מבחינה מוסרית מוטלת האחריות עליו וחייב לשלם, אלא שאין בית-דין יכול להכריח אותו לשלם, בבא קמא כד: (73) פסק כה"אם תמצא לומר" של רבא (שם), שבעל הכלב חייב, וכדעת הרי"ף שם. ומשלם רק חצי נזק, כי אין דרכו של כלב לנשוך. [וראה כסף-משנה פרק ב דנזירות הלכה ה, שכתב: "ופסק כ"אם תמצא לומר", וכבר נודע שזוהי שיטתו ושיטת הגאונים", וכן גם ברא"ש מסכת קידושין פרק א סימן ד]. (74) והכלב נשך את המשסה. (75) המשסה שינה, כי אינו רשאי לשסות. (76) הכלב שנשך.

כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלכת, ובעטה מהלכת פרבוצה - חייב חצי נזק⁷⁷; שאף על פי שדרכה להלך עליה, אין דרכה לבעט בה⁷⁸.

(77) כדין תולדה דקין, בבא קמא כד: (78) נימוקו של רבא, שם. סיכום: בפרק זה דובר בעיקר על תשלומי חצי נזק: א. בתור שינוי, כתולדה דקין. ב. בתור צרויות.

יום שלישי כ"ה אדר ה'תשפ"א

פרק שלישי

(1) נתבארו בו עניני השן שהוא האכילה וכל דבר שהבהמה נהנית ממנה. וכן נתבארו בו משפטי המכניס בהמתו ברשות שאינה שלו אם הזיקה בשן ורגל או הוזקה, וחילוקיהם בין נכנסה ברשות לשלא ברשות.

א. הבהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן². לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק ואכלה דברים שדרכה לאכלם - משלם נזק שלם; שנאמר: ובער בשדה אחר מיטב שדהו וגו'. ואם אכלתם ברשות הרבים - פטור³; ואם נהנית - משלם מה שנהנית⁴, לא מה שהזיקה.

(2) משנה, בבא קמא יט: (3) כי כתוב "בשדה אחר", ופירשו חכמים: ברשות הנזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון

27 וְאָכְלָה - מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁהִזְיקָהּ.³² אָכְלָה מִפֶּתַח
28 הַחֲנוּת³³ - מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁנִּהְיִיתָ;³⁴ מִתּוֹךְ הַחֲנוּת -
29 מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁהִזְיקָהּ.

(28) שוק, משנה שם יט: (29) דרכה של בהמה לאכול, ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד, שם כ. (30) קרן זוית. (31) שדינם כדין רשות היחיד של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה, כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצידה הרחבה, דעת שמואל שם כא. (32) כדין בהמה שאכלה ברשות הניזק, שם. (33) הפתוחה לרשות הרבים. (34) כדין שן ברשות הרבים, שם יט:

י. הִיטָה מִהֲלַכְתָּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וּפְשָׁטָה צְאָרָה
וְאָכְלָה מֵעַל גִּבִּי חֲבֵרְתָּהּ, וְאָפְלוּ עֲמֶדָה³⁵ - מְשַׁלֵּם
מֶה שֶׁנִּהְיִיתָ; שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַבְּהֵמָה³⁶ לֵאכֹל זֶה מֵעַל גִּבִּי
זו. וְאִם קָפְצָה וְאָכְלָה³⁷ עַל גִּבִּי חֲבֵרְתָּהּ - מְשַׁלֵּם מֶה
שֶׁהִזְיקָהּ; שֶׁגִּבִּי חֲבֵרְתָּהּ כִּמְצָר הַנִּזֵּק הוּא חֲשׁוֹב³⁸.

(35) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הניזק היא. וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידה הרחבה שבהלכה ט, ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הניזק ממש (ראה בכסף משנה). (36) ודינה כדין שן ברשות הרבים. (37) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם). (38) ומשלם מה שהזיקה.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִחֲלָקָה בְּאֶבֶן אוֹ בְּמִימֵי רִגְלֶיהָ וְנִפְלָה
לִגְגָּהּ³⁹ וְנִחַפְטָה עַל גִּבִּי פְרוֹת וִירִקוֹת אוֹ שֶׁאָכְלָה -
מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁנִּהְיִיתָ. אָפְלוּ הֶלֶכָה מְעֻרְגָּה לְעֻרְגָּה,
וְאָפְלוּ נִשְׁאָרָה שָׁם כָּל הַיּוֹם כְּלוּ⁴⁰ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם
אֶלָּא מֶה שֶׁנִּהְיִיתָ⁴¹. וְיִמָּה הַנָּאֵה יֵשׁ לָהּ בַּחֲבִיטָה?
שֶׁהָרִי מְצָאָה מְקוֹם רֶךְ וְלֹא נִתְרַסְקוּ אֵיבָרֶיהָ. אָבֵל
אִם יָרְדָה בְּדֶרֶכָה וְאָכְלָה - מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁהִזְיקָהּ.
וְאָפְלוּ טִנְפָה פְרוֹת בְּמִי לְדָה⁴² - מְשַׁלֵּם מֶה
שֶׁהִזְיקָהּ, מִפְּנֵי שֶׁתִּחַלְתָּ בַּפְּשִׁיעָה. וְכֵן אִם דִּחַפְתָּהּ
חֲבֵרְתָּהּ וְנִפְלָה - מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁהִזְיקָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה
לוֹ לְהַעֲבִירֵן אַחַת אַחַת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְחֲפוּ זֶה אֶת זֶה.

(39) משנה בבא קמא נה: ופירושם של רב כהנא ורבא, שם נח. (40) ואפשר היה להוציאה. (41) ואינו משלם נזק שלם, מכיוון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן שם. (42) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה אונס, שלא ידע שתלד, משלם נזק שלם, כי תחילתו בפשיעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב.

יב. הִחֲלָקָה וְנִפְלָה, וְצָאָתָה⁴³ וְחִזְרָה לִגְגָּהּ, אָף עַל
פִּי שֶׁחִזְרָה שֶׁלֹּא לְדַעַת הַבְּעָלִים⁴⁴ - מְשַׁלֵּם מֶה
שֶׁהִזְיקָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה לוֹ לְשִׁמְרָהּ⁴⁵ שֶׁלֹּא תִחְזֹר;
שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ, שֶׁפִּינּוּ שִׁידְעָה דֶּרֶךְ הַגְּגָה, הָרִי הִיא
חוֹזֶרֶת מֵאֲלֶיהָ.

האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד. (15) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש - של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הניזק, אפילו לא באותו מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם.

1 ו. בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה אֶבְלִין שְׂאִין דֶּרֶכָה לֵאכֹלֶן אָבֵל
2 אוֹכְלָתָן עַל יְדֵי הַדִּחָק, כְּגוֹן פֶּרֶה שֶׁאָכְלָה שְׂעוּרִים¹⁶,
3 וְחִמּוֹר שֶׁאָבֵל בְּרִשְׁוֹנִים¹⁷ אוֹ דָגִים, וְחִזְרָה שֶׁאָבֵל
4 חֲתִיכַת בָּשָׂר, וְכָלֵב שֶׁלָּקַק אֶת הַשֶּׁמֶן, וְחִתּוּל שֶׁאָבֵל
5 תְּמָרִים, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּאֵלּוּ: אִם אָכְלָה בְּרִשּׁוֹת
6 הַנִּזֵּק - מְשַׁלֵּם נִזֵּק שְׁלֵמִים¹⁸, וּבִרְשׁוֹת הָרִבִּים - פְּטוּר;
7 וְאִם נִהְיִיתָ - מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁנִּהְיִיתָ.

(16) שהם מאכל חמור. (17) שהם מאכל פרה. שם יט: כל הדוגמאות לקוחות מדברי הברייתא ומדברי רב פפא, שם. (18) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק.

8 ז. חִיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לְרִשּׁוֹת הַנִּזֵּק וְטִרְפָּהּ וְאָכְלָה בְּהֵמָה
9 אוֹ בָּשָׂר - מְשַׁלֵּם נִזֵּק שְׁלֵמִים, שֶׁהִיָּה דֶּרֶכָה¹⁹; אָבֵל
10 כָּלֵב שֶׁאָבֵל כְּבָשִׂים קְטַנִּים²⁰, אוֹ חִתּוּל שֶׁאָבֵל
11 תְּרַנְגוּלִים גְּדוּלִּים - הָרִי זֶה שְׁנוּי²¹, וּמְשַׁלֵּם חֲצִי
12 נִזֵּק²².

(19) לשון הברייתא שם טז: (20) אפילו קטנים. (21) כי אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים וחתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר כך בא שם פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא. רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבדל, ואף קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי נזק. (22) אף על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן, אלא תולדה דקרן, שם טז:

13 ח. סֵל שֵׁישׁ בּוֹ לֶחֶם, וְנִכְנַס חִמּוֹר²³ וְשֹׁבֵר הַסֵּל
14 וְאָבֵל הֶלֶחֶם - מְשַׁלֵּם עַל הַסֵּל וְעַל הֶלֶחֶם נִזֵּק שְׁלֵמִים,
15 שֶׁזֶה הוּא דֶּרֶכּוֹ²⁴. וְכֵן שְׂעִיר עִזִּים²⁵ שֶׁרָאָה לֶפֶת
16 וְכִיּוּצָא בּוֹ עַל פִּי הַחֲבִית, וְנִסְתַּבֵּף בַּחֲבִית וְאָבֵל אֶת
17 הֶלֶפֶת וְשֹׁבֵר אֶת הַחֲבִית - מְשַׁלֵּם עַל שְׁנֵיהֶם נִזֵּק
18 שְׁלֵמִים²⁶; כְּשֶׁם שֶׁדִּרְכּוֹ לֵאכֹל, כֵּן דֶּרֶכּוֹ לְהַתְּלוֹת
19 בְּכִלִּים וְלַעֲלוֹת כְּדֵי לֵאכֹל. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. אָבֵל
20 אִם נִכְנַס חִמּוֹר וְאָבֵל אֶת הֶלֶחֶם וְאַחֵר כֵּן שֹׁבֵר אֶת
21 הַסֵּל - עַל הֶלֶחֶם מְשַׁלֵּם נִזֵּק שְׁלֵמִים, וְעַל הַסֵּל חֲצִי
22 נִזֵּק²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(23) לרשות הניזק. (24) לשבר את הסל בשעת אכילת הלחם. (25) עד בן שנה, שם כ. (26) על הלפת מדין שן, ועל החבית מדין רגל. (27) כי זה משונה.

23 ט. בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה מִתּוֹךְ הָרִחֲבָה²⁸, בֵּין דֶּרֶךְ הַלִּיכָתָה
24 בֵּין שְׁעֲמֻדָּה²⁹ וְאָכְלָה - מְשַׁלֵּם מֶה שֶׁנִּהְיִיתָ. וְאָפְלוּ
25 חִזְרָה עַל צִדֵּי הָרִחֲבָה³⁰ וְאָכְלָה מִהֶן. אָבֵל אִם
26 הִנִּיחָה אֶת הָרִחֲבָה וְהִלָּכָה וְעֲמָדָה בְּצִדֵּי הָרִחֲבָה³¹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קיז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורגל אם עשאוהו, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה, ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתיים הפרק בביאור כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל לפי שיש חילוק בשומא כמבואר שם.

- א. הפונס צאן לדיר² ונעל בפניהן פדלת שייכולה לעמד ברוח מצויה³, ויצאה והזיקה - פטור⁴. ואם⁵ אינה יכולה לעמד ברוח מצויה, או שהיו כתלי הדיר רעועין⁶ - הרי לא נעל בפניהם פראוי, ואם יצאת והזיקה - חייב. ואפלו חתרה⁷ ויצאת. ואפלו נפרצה מחיצה פלילה⁸ או פרצה לסטים⁹ - בעל הצאן חייב¹⁰. היתה מחיצה בריאה, ונפרצה פלילה או שפרצה לסטים, ויצאת והזיקה - פטור¹¹.
- הוציאה לסטים והזיקה - לסטים חייבים¹¹.

- 2) מקום מוקף גדר. 3) כך מפרשת הברייתא את דברי המשנה "ונעל בפניה כראוי", בבא קמא נה: (4) מכיון ששמר כראוי. 5) שם. 6) והצאן יכולים להרים אותם, הרי לא נעל בפניהם כראוי, ופשיעה היא, שם נו. 7) ונפלה המחיצה, וזהו מקרה אונס. 8) אונס הוא, אבל ביום אין זה אונס, כי בוודאי ידע על כך והיה לו לתקן. 9) ג"כ אונס. 10) בכל שלושת מקרי אונס אלה חייב בעל הצאן, כי תחילתו בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס חייב. שם נו. 11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים בעד נזקי הבהמה משעה שהוציאה מרשות הבעלים, בין אם הוציאה בידים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

- ב. הפורץ גדר לפני בהמת חברו¹² ויצאת והזיקה: 39 אם היה גדר חזק ובריא - חייב¹³, ואם היה כתל רעוע¹⁴ - פטור בדיני אדם¹⁵ וחייב בדיני שמים¹⁶. 40 וכן הנותן סם המות¹⁷ לפני בהמת חברו - פטור 41 מדיני אדם¹⁸ וחייב בדיני שמים¹⁹.

- 12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. 13) על הנזקים שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה שאין כן בפרצה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם חייבים אם לא הוציאה בידים או הכישוה. 14) והבהמה אינה משתמרת. 15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל גורם בנזקים. 16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שולוא פרץ לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל בין פרצה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חברו - ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט). 17) שם מז: 18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק בלבד. 19) שגרם נזק מתוך כוונה.

- ג. המעמיד בהמת חברו²⁰ על גבי קמת חברו²¹ - 44 המעמיד חייב²² לשלם מה שהזיקה²³. וכן אם 45 הפישה²⁴ עד שהלכה לקמת חברו והזיקה - זה 46 שהפישה חייב. 47

20) וכל-שכן בהמתו. 21) תבואת חברו שטרם נקצרה. 22) על-ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזקה, והרי

43) מן הגינה. 44) כגון שנעל בפניה שלא כראוי. 45) שמירה מעולה.

- 1 יג. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ושרתן בהמתו של בעל הבית - פטור. 2 ואם הזקה בהן - בעל הקדרות חייב. ואם הכניס 3 ברשות - פטור⁴⁶. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור 4 את הקדרות - בעל הבית חייב. 5

46) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הזקה, בעל הבית חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי, שם מח: והלכה כשמואל בדיני.

- 6 יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ואכלתם בהמתו של בעל הבית - פטור⁴⁷. 7 ואם החלקה בהן והזקה - בעל הפרות חייב. ואם 8 הכניס ברשות - פטור. ואם קבל עליו בעל הבית 9 לשמור את הפרות - בעל הבית חייב⁴⁸. הכניסן שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית והזקה 10 באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא 11 תאכל. ואם הכניסן ברשות, והניחו בעלי החצר את זה שהרשהו בחצר לשמור, ואכלתן בהמתו של 12 בעל הבית והזקה באכילתן - בעל הפרות חייב⁴⁹; 13 שפיון שראה הבהמה אוכלת דברים המזיקין לה והניחה - חייב, שהרי אין בעלי החצר מצויין שם 14 להעביר הבהמה מהן. ומעשה באשה שונכסה 15 לאפות בתנור בבית שכנותיה, והניחיה ונתעלמו 16 כדי שלא יביטו בה⁵⁰ בעת לישתה ואפיתה, ובא עז 17 של בעל הבית ואכל הפצק ומת, והיביה חכמים 18 לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה. 22

47) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. 48) על הפירות שאכלה בהמתו. 49) כי השמירה מוטלת עליו. 50) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות.

- טו. המגדיש⁵¹ בתוך שדה חברו שלא ברשות, 23 ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור⁵². ואם 24 החלקה והזקה - בעל הפרות חייב. אכלתן והזקה 25 באכילתן - פטור⁵³. ואם הגדיש ברשות - בעל 26 השדה חייב⁵⁴, אף על פי שלא קבל עליו לשמור; 27 שהשומר בגרנות, כיון שאמר לו 'הגדיש בקאן' - 28 כמי שאמר לו 'הגדיש ואני אשמור לך' הוא חשוב. 29

51) העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט: 52) מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. 53) כי היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. 54) מדובר כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

פרק רביעי

1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים בנזקי שן

19 וְהִזְקָה: אִם אֵינוּ מִשְׁתַּמֵּר אֲלֵא בְּחֻמְשָׁתָן - זֶה שְׁפָשַׁע
20 בְּשִׁמְיָתוֹ חֵיב⁴⁶, וְאִם מִשְׁתַּמֵּר בְּשֶׁאֶרָן - אָף אֵלּוּ
21 הַנִּשְׁאָרִין חֵיבִין⁴⁷.

(45) שם י. (46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

22 ח. שְׁאֵלוּ בְּחֻזְקָת תָּם⁴⁸ וְנִמְצָא מוֹעֵד: אִם יָדַע
23 הַשּׂוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן⁴⁹ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִים חֲצִי
24 נֶזֶק, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הָרִי שֶׁם בְּעָלָיו
25 עָלָיו⁵⁰, וְהַשּׂוֹאֵל מְשַׁלֵּם⁵¹ חֲצִי נֶזֶק, שֶׁאִפְלוּ הָיָה
26 תָּם (כְּשֶׁעָלָה בְּדַעְתּוֹ) חֲצִי נֶזֶק הָיָה מְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי
27 יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן; וְאִם לֹא יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן - אֵין
28 הַשּׂוֹאֵל חֵיב כָּלָם⁵², וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלָם.

(48) שם מ. (49) אולם לא ידע שהוא מועד. (50) על השור, ואין כאן שינוי רשות ממשאל לשואל, ולכן לא בטלה ההעדה (ראה הלכה ט), שם מ: (51) מכיון שידע שהוא נגחן וקיבל עליו שמירתו. (52) כי לא קיבל על עצמו שמירת נגחן.

29 ט. שְׁאֵלוּ כְּשֶׁהוּא תָּם, וְהוֹעֵד בְּבֵית הַשּׂוֹאֵל⁵³,
30 וְהַחֲזִירוֹ לְבַעְלָיו⁵⁴ - חוֹזֵר לְתִמּוֹתָיו; הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנֵּית
31 רְשׁוּתוֹ⁵⁵ - בְּטֻלָּה הַהֶעְדָּה⁵⁶. וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין חֲצִי
32 נֶזֶק, וְהַשּׂוֹאֵל פְּטוֹר שֶׁהָרִי הַחֲזִירוֹ⁵⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והועד בבית השואל"

שור שאול שהועד אצל השואל והוחזר לבעליו, חוזר לתמותו. ובסיבת הדין כתב הרמב"ם "הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה". אבל בשור שנמכר או ניתן במתנה כתב (פ"ו ה"ו) "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו".

וצריך להבין מדוע שינה הרמב"ם לשונו בין שור השאול לשור הנמכר. שבשואל כתב בטלה ההעדה, ובמכור כתב שהרשות שנשתנית משנה דינו. וגם, מדוע הוסיף בשור השאול "והשואל פטור שהרי החזירו" והלא סיבת הפטור היא שחזר לתמותו הואיל ובטלה ההעדה.

דין "רשות משנה" קשה לכאורה להבנה, שהרי שור מועד הוא זה "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, ותם נעשה מועד כאשר הרגיל בשינויו פעמים רבות" ואינו תלוי ברשות בה נמצא אלא בהרגלו של השור.

והסביר זאת המאירי "שיציאת השור מרשות לרשות משנה מזלו וטבעו". אבל רש"י הסביר (בבא קמא לט, א. במשנה) ש"הרשות משנה את דין העדתו". ומדויק בלשונותיהם מצינו שאת דין "רשות משנה" אפשר להסביר בשני אופנים. א: לגבי השור שאם נגח שלוש פעמים נעשה מועד. ב: לגבי הבעלים שאין לחייבם נזק

ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו כמזיק בידים. (24) אף-על-פי שלא הכניסה בידים לקמה, דינו כמעמיד, שם.

1 ד. הַמוֹסֵר בְּהִמָּתוֹ לְשׁוֹמֵר חָנָם אוּ לְנוֹשֵׂא שְׂכָר²⁵ אוּ
2 לְשׁוֹכֵר²⁶ אוּ לְשׂוֹאֵל²⁷ - נִכְנָסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים²⁸, וְאִם
3 הִזְקָה - חֵיב הַשּׁוֹמֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ²⁹ בְּזִמְן
4 שֶׁלֹּא שְׁמִירוֹהָ כָּלָל; אֲבָל אִם שְׁמִירוֹהָ שְׁמִירָה מְעֻלָּה³⁰
5 בְּרֹאיוֹ, וְיִצְאָת וְהִזְקָה - הַשּׁוֹמֵרִים פְּטוּרִין³¹
6 וְהַבְּעָלִים חֵיבִים. אֲפֹלוּ הִמִּיתָה אֶת הָאֲדָמָה³². שְׁמִירוֹהָ
7 שְׁמִירוֹהָ פְּחוּתָה³³: אִם שׁוֹמֵר חָנָם הוּא - פְּטוּר³⁴,
8 וְאִם שׁוֹמֵר שְׂכָר אוּ שׁוֹכֵר אוּ שׂוֹאֵל הוּא - חֵיבִין³⁵.

(25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמירה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור", ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

9 ה. הַנִּיחָה בְּחֻמָּה, אֲפֹלוּ חֲתָרָה³⁶ וְיִצְאָת וְהִזְקָה -
10 חֵיב³⁷ זֶה שֶׁהִנִּיחָה שָׁם; שֶׁכִּינֹן שֶׁהִנִּיחָה בְּחֻמָּה הָרִי
11 הִיא מְצֻטְעָרָת, וּבִזְרָחָת וְעוֹשָׂה כָּל שֶׁאִפְשָׁר לָהּ
12 לַעֲשׂוֹת³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונס הוא. (37) שפשיעה היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם נו.

13 ו. מִסֵּר בְּהִמָּתוֹ³⁹ לַחֲרָשׁ⁴⁰ שׁוֹטָה וְקִטָּן, אָף עַל פִּי
14 שֶׁהָיָה הַשּׁוֹר קָשׁוּר⁴¹ - הַבְּעָלִים חֵיבִין; שֶׁדָּרָךְ הַשּׁוֹר
15 וְכִיּוּצָא בּוֹ לַהֲתִיר הַקָּשׁוּר⁴² וְלִצְאָת וְהִזְקָה. אֲפֹלוּ
16 שְׁמִירוֹהָ שְׁמִירָה מְעֻלָּה, וְחֲתָרָה⁴³ וְיִצְאָה וְהִזְקָה -
17 הַבְּעָלִים חֵיבִים⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר, ודינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה. (41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונס. (44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרוה לחרש שוטה וקטן. ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור להתירו, שם נו.

18 ז. מִסֵּר שׁוֹרוֹ לַחֲמֻשָּׁה⁴⁵, וּפָשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֶן, וְיִצָּא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קיט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהָרִי הַנֶּזֶק אֵימָר לוֹ: לָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ אֶתָּה בְּעֶצְמְךָ
וּמִסֵּרְתָּ לְאַחֵר? שְׁלֹם לִי אֶתָּה, וְלָךְ וַעֲשֵׂה דִין עִם
הַשּׁוֹמֵר שְׁמִסְרְתָּ לוֹ אֶתָּה. מִסֵּר הַשּׁוֹמֵר לִבְנוֹ אוֹ לְבֶן
בֵּיתוֹ אוֹ לְמִסְעָדוֹ⁶⁵ - נִכְנסוּ תַּחַת הַשּׁוֹמֵר וְחִיבִים⁶⁶.

(62) והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני.
(63) בלי דעת בעלים. (64) בכל, אפילו באונסין. שם נו:
(65) לעזור. (66) והשומר פטור, אפילו אי-אפשר לגבות
מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל
דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

יב. פֶּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֹׁלֵם וְאֵין לוֹ, וְהָיָה הַמִּזְיק
תָּם שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מִגּוֹפּוֹ⁶⁷ - הָרִי הַנֶּזֶק
מִשְׁתַּלֵּם מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָהּ, וְיִשְׁאַר דְּמֵי מֶה שֶׁנֶּגְבָּה
הַנֶּזֶק⁶⁸ חֹב עַל הַשּׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה⁶⁹.

(67) למעלה פרק א הלכה ז. (68) חצי נזק או פחות מזה,
אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק.
(69) בבא-קמא סוף דף מ.

יג. פֶּל בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה פְּרוֹת מִחֲבָרִין⁷⁰ - מְשַׁעְרִין
מֶה שֶׁהִזִּיקָה בְּשָׂשִׁים, וּמְשַׁלֵּם זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֹׁלֵם,
בֵּין הַבְּעָלִים בֵּין הַשּׁוֹמְרִים. מִצִּיד⁷¹ הָרִי שֶׁאֵכָלָה
בֵּית סָאָה⁷² - שְׁמִין שְׁשִׁים בֵּית סָאָה בְּאֹתָהּ
הַשְּׂדֵה⁷³, כְּמָה הָיָה שָׁוֶה וְכְמָה הוּא שָׁוֶה עֵתָּה אַחֵר
שֶׁנִּפְסַד בּוֹ הַבֵּית סָאָה, וּמְשַׁלֵּם הַשָּׂאֵר. וְכֵן אִם
אֵכָלָה קָב אוֹ רַבֵּעַ, אֶפְלוּ קֶלַח⁷⁴ אֶחָד - שְׁמִין אוֹתוֹ
בְּשָׂשִׁים.

(70) לקרקע. (71) שם משנה נה: (72) שטח זריעה של
סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר).
(73) חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק.
בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק,
וחישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות
סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד,
ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח המזיק. כדרך ביניים,
בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין
באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית
סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה.
את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או
השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. (74) גבעול עבה של
צמח.

יד. אֵכָלָה פְּרוֹת גְּמֻרִין⁷⁵ שְׂאִין צְרִיכִים לְקַרְקַע⁷⁶ -
מְשַׁלֵּם דְּמֵי פְּרוֹת גְּמֻרִין בְּשׁוּיָהֶן⁷⁷: אִם סָאָה⁷⁸ -
דְּמֵי סָאָה, וְאִם סָאִתִּים - דְּמֵי סָאִתִּים. הָרִי שֶׁאֵכָלָה
פְּרוֹת דָּקָל אֶחָד, וְכֵן הַלּוֹקֵט⁷⁹ פְּרוֹת דָּקָל חֲבֵרוֹ
וְאֶבֶל: אִם הָיָה דָּקָל רוֹמִי וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׂאִין הַתְּמָרִים
שֶׁלוֹ יָפוֹת - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשָׂשִׁים עַל גֵּב הַקַּרְקַע⁸⁰; וְאִם
דָּקָל פְּרָסִי וְכִיּוּצָא בּוֹ הוּא, שֶׁהַתְּמָרִים שֶׁלוֹ
יָפוֹת בְּיוֹתֵר - מְשַׁעְרִין הַדָּקָל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּמָה הָיָה
שָׁוֶה⁸¹ וְכְמָה הוּא שָׁוֶה עֵתָּה⁸².

שלם אלא אם כן התרו בהם שלוש פעמים. המאירי סבר
שזהו עניין שבטבעו של השור, וכאשר עובר לרשות
בעלים חדשים משתנה התנהגותו על פי הסדרים
החדשים.

אבל רש"י דיבר מצד העדת הבעלים שכיון שגזירת הכתוב
שאי אפשר לחייב את הבעלים בלי העדה חדשה בפניהם
ובפני בית-דין, לכן בטלה ההעדה של השואל.

ויש לומר שהרמב"ם סבר שדין "רשות משנה" כולל את
שני האופנים אלא שסובר כמו המאירי גבי מכירה ומתנה
שבזה כתב "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנתה
משנה דינו" כי שינוי הנהגת הבעלים החדשים גורם שינוי
התנהגות השור משא"כ גבי שואל כשאין שינוי רשות
ממש, לא מסתבר לומר שהשור ישנה את התנהגותו
כשהוא עדיין של הבעלים הראשונים וגם השואל לא ישנה
כל כך ממנהג הבעלים כלפי השור. לעומת זאת, בעניין
שואל סובר כרש"י ולכן כתב ש"בטלה ההעדה" והכוונה
לביטול ההעדת הבעלים מכיון שההתראה שהיתה לשואל
אינה מחייבת את המשאל כשחוזר השור לרשותו ומעתה
הוא צריך להתראה בפני עצמו. ולכן הוסיף הרמב"ם
בסיבת הפטור דשואל "שהרי החזירו" כי היה מקום לומר
שמכיון שהשואל הוא שעשהו לשור נגחן, נחייב את
השואל לשלם את חצי הנזק השני שאי אפשר לחייב את
הבעלים. קא משמע לן הרמב"ם שכיון שהחזירו בטלה כל
העדה שהיתה לשואל ואין לחייבו שום ממון.

עפ"י ידוויק גם לשון הרמב"ם בהמשך ההלכה שם (פ"ו
ה"ו) "אבל אם השאילו או מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו"
הכוונה בחזקת נגחן אלא שאין העדת בעלים, והוא הניגוד
לתחילת ההלכה במכר או מתנה שחזקת השור השתנית
הואיל ונשתנו הבעלים.

(על פי לקו"ש חז"ו עמוד 102)

(53) שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ.
(54) ואחר-כך הזיק. (55) מרשות השואל לרשות המשאל.
(56) כרב פפא שם מ: שרשות משנה. (57) ופסקה אחריתו.

1. שׁוֹמֵר שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁמִירַת גּוֹף הַבְּהֵמָה⁵⁸ בְּלִבָּד
2. אֶבֶל לֹא שְׁמִירַת נְזִיקָה⁵⁹, וְהִזִּיקָה - פְּטוֹר מִלְּשַׁלֵּם,
3. וְהַבְּעָלִים חִיבִים. קָבַל שְׁמִירַת נְזִיקָה⁶⁰, וְהִזִּיקָה -
4. חֵיב הַשּׁוֹמֵר; וְאִם הִזִּיקָה - פְּטוֹר⁶¹, וְהַבְּעָלִים עוֹשִׂים
5. דִּין עִם הַמִּזְיק.

(58) שלא תזוק. (59) שלא תזיק. (60) אבל לא שמירת
גופה. (61) כי קיבל שמירת נזיקה בלבד. שם יג: יד. לא
פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש
אם שמירת גופה או נזיקה או שתיהן, עיין שם מח:

6. יא. מִסֵּר הַשּׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁶² - הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן
7. חֵיב לְשֹׁלֵם לְנֶזֶק. שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמִּסֵּר לְשׁוֹמֵר⁶³ - חֵיב⁶⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ודוד כבשה, וכיבוש יחיד אינו כיבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדן חוצה לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיקו ישלמו.

ג. עֲשֶׂה תִּנְאִים¹³ הַתְּנֶה יְהוֹשֻׁעַ¹⁴ וּבֵית דִּינֹו בְּשִׁעָה¹² שְׁחַלֵּק אֶת הָאֶרֶץ, וְאֵלוֹ הֵן:¹³

א) הַתְּנֶה, שְׁמַרְעִין בְּהֵמָה דָּקָה בַּיָּעֲרִים¹⁵ שְׁאִילָגִינָהּ¹⁴ גְּסִינָה¹⁶, אָבֵל אֵין מַרְעִין שָׁם בְּהֵמָה גְּסָה. וּבִינְעֵר שְׁאִילָגִיו דָּקִים¹⁷ - אֵין מַרְעִין בּוֹ לֹא גְּסָה וְלֹא דָּקָה אֲלֵא מַדְעַת בְּעִלְיוֹ.

ב) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂיֵהִיָּה כָּל אָדָם מִתֵּר לִלְקֹט עֲצִים מְשֻׁדָּה חִבְרוֹ. וְהוּא, שְׂיֵהִיו עֲצִים פְּחוּתִים¹⁸ וּקְרוּבִים לְהִיּוֹת קוֹצִים, כְּגוֹן הַזִּמִּי וְהִיגִי¹⁹. וְהוּא, שְׂיֵהִיו לַחִים²⁰ וּמַחְבְּרִין²¹. וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִשְׁרֹשׁ²². אָבֵל שְׁאָר עֲצִים - אֲסוּר.

ג) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂיֵהִיָּה כָּל אָדָם מִתֵּר לִלְקֹט²³ עֲשָׂבִים הַעוֹלִין מֵאֲלֵיהֶן כָּכָל מְקוֹם²⁴, חוּץ מִשְׁדָּה תִּלְתָּן²⁵ שְׁזֵרָעָה לְבֵהמָה²⁶.

ד) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂיֵהִיָּה אָדָם קוֹטֵם נְטִיעָה²⁷ כָּכָל מְקוֹם²⁸, חוּץ מִגְרוּפִּיּוֹת שֶׁל זֵית²⁹. וְאֵינוֹ קוֹטֵם מִן הָאֵילָנוֹת אֲלֵא בִּזְיֹת - כְּבִיעֶה³⁰, וּבִקְנִים וּבִגְפְנִים - מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעֲלָה³¹, וּבִשְׁאָר הָאֵילָן - מִתּוֹכוֹ שֶׁל אֵילָן³², לֹא מִחֲדוֹ³³. וּכְשֶׁהֲתִיר לְקַטֵּם, לֹא הֲתִיר אֲלֵא מִחֲדָשׁ³⁴ שְׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פְּרוֹת, אָבֵל לֹא מִיִּשְׁן שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹת. וְאֵינוֹ קוֹטֵם אֲלֵא מִמְּקוֹם שְׁאֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי חֲמָה³⁵.

ה) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂהַמְעִין הַיּוֹצֵא בַּתְּחִלָּה³⁶ - כְּגִי אוֹתָהּ הַעִיר שְׂיֵצֵא בְּגִבּוֹלָם מִסְתַּפְּקִין מִמֶּנּוּ³⁷, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין עֲקָרוֹ בְּחִלְקָם³⁸, וְאֵין לְאַחֲרִים לְהַסְתַּפֵּק עִמָּהֶם מִמֶּנּוּ. וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂיֵהִיָּה כָּל אָדָם מִתֵּר לְצִיד דְּגִים מִים טְבִירָה³⁹. וְהוּא, שְׂיֵצִיד בְּחִקָּה בְּלִבָּד⁴⁰. אָבֵל לֹא יִפְרֹשׁ קָלָע⁴¹ וַיַּעֲמִיד סִפִּינָה⁴² שָׁם אֲלֵא כְּגִי הַשֶּׁבֶט⁴³ שְׂהַגִּיעַ אוֹתוֹ הֵיטָם בְּחִלְקָם.

ו) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׁכָּל אָדָם שְׂצִירָה לְנִקְבֵּיוֹ - מִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ וְנִכְנָס אַחֲרֵי הַגֶּדֶר שֶׁפָּעַע בּוֹ⁴⁴ וּנְפָגָה שָׁם. וְאִפְּלוּ בְּשִׁדָּה מְלֵאָה פְּרָכִים⁴⁵. וְנוֹטֵל מִשָּׁם צִרוֹר⁴⁶ וּמִקְנָח.

ז) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׁכָּל הַתּוֹעֵה בֵּין הַכְּרָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִפְּסָג⁴⁷ וְעוֹלָה מִפְּסָג וְיוֹרֵד, עַד שְׂיֵצֵא לְדִרְבּוֹ. וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂבִזְמָן שְׂרִירָה הַטֵּיט בְּדִרְכֵי הַרְבִּים אוֹ נִקְיֵי מִים - יִשְׁ⁴⁸ לְעוֹבְרֵי דְרָכִים לְהַסְתַּלֵּק לְצַדֵּי הַדְּרָכִים וּמִהֲלָכִין שָׁם, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִהֲלָכִין בְּדֶרֶךְ שִׁישׁ לָהּ בְּעָלִים⁴⁹.

ח) וְכֵן הַתְּנֶה, שְׂמֵת מַצוּה⁵⁰ קוֹנֶה מְקוֹמוֹ⁵¹ וְנוֹקֵב מִמְּקוֹם שְׂיִמָּצֵא בּוֹ⁵². שְׁלֹא יִהְיֶה מְטִיל עַל הַמַּצֵּר⁵³ וְלֹא בַּתוֹךְ תַּחֲסוֹם הַמְּדִינָה⁵⁴; אָבֵל אִם נִמְצָא עַל

(75) שכבר בישלו כל צרכם. (76) אבל עדיין לא נתלשו. (77) ולא חישוב אגב השדה. (78) משנה שם נח: (79) לענין החישוב האמור, אין הברל אם בהמתו הזיקה או הוא עצמו הזיק. (80) שבה צומח הדקל. (81) לפני הנזק. (82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזקת בשן ורגל אחר התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות, ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב עונים הכניסה ברשות חבירו ולקחת משם אי זה דבר והם דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה שתקן שלמה וכיוצא בזה. ונסתיים הפרק בביאור דיני הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.

א. בְּהֵמָה שְׂיֵהִיָּה רוּעָה, וּפְרָשָׁה² וְנִכְנָסָה בְּשִׁדּוֹת וּבְכְרָמִים³, אֵף עַל פִּי שְׂעִידִין לֹא הִזִּיקָה - מִתְרִין בְּבִעְלָהָ⁴ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים; אִם לֹא שָׁמָּה בְּהֵמָתוֹ וְלֹא מִנְעָה מִלְרַעוֹת - יֵשׁ רִשּׁוֹת לְבַעַל הַשִּׁדָּה לְשַׁחֲטָהּ⁵ שְׂחִיטָה פְּשָׁרָה⁶, וְאִמָּר לְבִעְלָהָ: בּוֹאוּ וּמְכֹרוּ בְּשָׁר שְׁלָכֶם. מִפְּנֵי שְׁאֲסוּר לְאָדָם לְהִזִּיק וּלְשַׁלֵּם מֶה שְׂהִיָּזִיק. אֲפִלּוּ לְגֵרִם הַנִּזְקִי⁷ אֲסוּר.

(2) מקום המרעה. (3) ועלולה להזיק בשדותיהם של אחרים. (4) ולא כמו בשור הנגח שהתראה באה אחרי שהזיק. (5) כדי למנוע היזק משדהו. (6) כדי לא לגרום הפסד רב לבעל הבהמה. (7) על-ידי חוסר שמירה על בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי דשוקא מתרינן במרייהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי", כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה, בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון וברי"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים בבעליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה לתמיהת הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש אע"פ שלא הזיקה, איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ז'.

ב. לְפִיקָה אֲסוּרוֹ חֲכָמִים⁸ לְגַדֵּל בְּהֵמָה דָּקָה⁹ וְחִזָּה דָּקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁰ בְּמִקְוֵם הַשִּׁדּוֹת וּבְכְרָמִים, אֲלֵא בַּיָּעֲרִים וּבְמִדְבָּרוֹת שְׂבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹¹. וּמִגְדִּלִין בְּסוּרִיָּא¹² כָּכָל מְקוֹם.

(8) בבא-קמא עט: במשנה. (9) כגון עזים, מפני שבהמה דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. (10) משום ישוב ארץ ישראל. (11) כי כאן אין נזק. (12) שהיא מחוץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

58) כדי לקצר את הדרך. 59) הגשם שזמנו כרגיל בעשרים ושלשה במרחשון. לפני גשם זה אין דריסת הרגל מזיקה לשדות. מכאן ואילך הזרעים יוצאים וצומחים, ונפסדים כשדורסים עליהם.

ה. ותקנות אלו פלגין⁶⁰ נוהגות בכל מקום, אפלו⁶ בחוצה לארץ⁷.

60) עשר התקנות של יהושע, ותקנת שלמה. 61) כדעת שמואל (שם).

ו. ומשירד הטל בבבל⁶² אסור⁶³ להלף בשבילין⁸ שיש להן בעלים⁹.

62) דברי רב פפא, שם. 63) כי דריסת הרגל מזיקה לקרקע שבבבל אחרי ירידת הטל.

ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, מתר להשהותה קדם לרגל שלשים יום⁶⁴ וקדם למשתה בנו שלשים יום. והטבח⁶⁵ לוקח⁶⁶ ושוחט, לוקח ומשהה עד שישחט מעט מעט. ובבלד שלא תצא ותרעה בעדר⁶⁷; אלא כל המשהה - משהה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.

64) לצרכי סעודת החג, שם עט: 65) הקונה ומוכר לאחרים. 66) קונה. 67) כרבן גמליאל שם פ.

ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל⁶⁸ לאסור בה גדול בהמה דקה וחיה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרמים שם באותם הימים של ישראל.

68) שם.

ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום⁶⁹. ולא את הכלב, אלא אם כן היה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר⁷⁰, ביום קושרו ובלילה מתירו. ואמרו חכמים: ארור מגדל כלבים וחזירים, מפני שהזקן מרבה ומצוי.

69) שם פב. 70) לגבול לשם שמירה, שם פג.

י. רועה שעשה תשובה⁷¹ - אין מחיבין אותו למכר מיד⁷², אלא מוכר על יד על יד⁷³. וכן מי שנפל לו כלבים וחזירים בירשה⁷⁴ - אין מחיבין אותו למכר מיד, אלא מוכר מעט מעט.

71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. 72) מכיון שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. 73) קמעא, קמעא. 74) כגון גר שירש את אביו גוי.

יום רביעי כ"ו אדר ה'תשפ"א

פרק נשייו

1) מבאר דין הקרן שהיא תמה מתחלתה, כיצד תהיה מועדת, אם למין אחד או לכל המינים, אם לימים ידועים או לכל הימים, אם לסיבה ידועה או שלא בסיבה.

1 המצור⁵⁵ או שהיה בתוך התחום - מביאו לבית הקברות.

13) שם פ. פא: 14) עם נוחלי הארץ. 15) ואין לבעל היער זכות לעכב. 16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה גסה מפני שמפסידים את האילנות. 17) ויש חשש לכליון האילנות. 18) בלתי חשובים. 19) קוצים וברקנים. 20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה, ואינו מפקירם. 21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה תלשם לעצמו. 22) שלא יעקור השרשים. 23) מכיון שהעשבים מזיקים לזרעים. 24) אפילו בשדות, כדי להאכיל לבהמתו. 25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור. 26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן שינקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו. סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות ערוגות. 27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה. 28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו. הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. 29) כשהזית מזקין ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית גדול ובעל ענפים, מותר. 30) נניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה ביצה. 31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום. 32) הגירסא הנכונה היא: "מאיכו". פירוש: ענפים רבים ודקים. ויש גורסים: "מחיכו" - פירוש ממחבואו, מאמצע האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. 33) מן הענף שלמעלה. 34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי. 35) מענפים הנסתרים בתוכו של אילן, אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר האילן ומקור הפירות שבו. 36) מחדש. 37) ללא תשלום. 38) אלא בשדהו של אחד. 39) אף-על-פי שהוא כולו בחלקו של שבט נפתלי רשאים בני כל שבטי ישראל לצוד ממנו. 40) שאינה מפריעה לתנועת האניות. 41) לתקוע יתדות ולעשות גדרים קנים במים שיילכדו שם דגים. 42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. 43) להם גם זה מותר. 44) שנזדמן לו. 45) זעפרן, צמח שלפרחיו ריח חריף וטוב. 46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר. 47) מנתק וכורת את הזמורות, המעכבות בדרך, ואינו חייב ללכת סחור סחור לכרם. 48) רשות. 49) כגון בקצה השדות. 50) מת שנמצא, ואין כאן קרובים שיטפלו בו. 51) שעליו נמצא. 52) ואין בעל המקום רשאי לעכב. 53) על הדרך, שמת מצוה קונה מקומו שעליו נמצא. 54) עיר. 55) והעוברים מאהילים עליו ונטמאים, דעת רב ביבי (בבא קמא פא:): "מפנהו לכל מקום שירצה".

3 ד. שלמה תקן⁵⁶, שיהיו עובדי דרכים מתריין בימות

4 החמה⁵⁷ להלף בשבילין שבשדות⁵⁸ שיש להן בעלים עד שתתד רביצה שניה⁵⁹.

56) שם פא: 57) לאחר שכלו פירותיו מן השדה.

- 1 א. אי זהו מועד²? כל שהעידו בו שלשה ימים³.
- 2 אכל אם נגח ביום אחד או נשך או רבץ או בעט
- 3 או נגף אפלו מאה פעמים - אין זה מועד. העידו
- 4 בו שלש פתי עדים ביום אחד⁴ - הרי זה ספק⁵ אם
- 5 הועד או לא הועד.

(2) בבא קמא כג: (3) התרו בבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעוהו על כל אחת בשעתה והתירוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (4) על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (5) בעיניא שלא נפתרה, שם כד.

אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות בבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד.

- 6 ב. אין העדה אלא בפני הבעלים ובפני בית דין;
- 7 שנאמר: והועד בבעליו, ואין העדה אלא בבית
- 8 דין⁶.

(6) מסירת עדות אינה אלא בפני בית-דין.

- 9 ג. שור של חרש שוטף וקטן ומי שהוא במדינת
- 10 הים שנגחו - פטורין; אכל בית דין מעמידין להם
- 11 אפוטרופוסין⁸ ומעידין בהן בפני האפוטרופוסין⁹.

(7) שאינם בני-דעת, שם לט. (8) במקום הבעלים. (9) ומתרים בו שישמור על השור.

- 12 ד. הזיק אחר שהועדו בפני אפוטרופוסין: אם
- 13 עדין הוא תם - משלם חצי נזק¹⁰ מגופו; ואם הועד
- 14 בו שלשה ימים ואחר כך הזיק - משלם נזק שלם
- 15 מן היפה¹¹ שבנכסי אפוטרופוסין¹², ולקשיגדלו
- 16 היתומים¹³ יעשו דין עם האפוטרופוסין וישלמו
- 17 להן¹⁴.

(10) כדעת החכמים "מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו", שם. (11) מן המעולה. (12) מפני שלא שמרו אותו כראוי. זוהי דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (13) כוונתו לשור של קטן. (14) כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפוטרופוס.

- 18 ה. שורים שמשחקין בהן¹⁵ ומלמדין אותן לגח¹⁶ זה
- 19 את זה - אינם מועדים זה לזה. ואפלו המיתו את
- 20 האדם - אינן חייבין מיתה; שנאמר: פי יגח¹⁷ - לא
- 21 שיגחיהו¹⁸.

(15) לפני קהל. (16) "וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כחם. (17) מעצמו. (18) נגד טבעו העצמי, שם לט, מא.

- 22 ו. שור שהועד¹⁹ ונמכר או נתן כמתנה - חזר
- 23 לתמותו²⁰; שהרשות שנסתנת²¹ משנה דינו²². אכל
- 24 אם השאילו או מסרו לשומר - הרי הוא בחזקתו²³.
- 25 וכן שור שהועד בפני אפוטרופוסין, ונתפסח החרש
- 26 ונשתפה²⁴ השוטה והגדיל הקטן, אף על פי שפלטו
- 27 האפוטרופוסין²⁵ - הרי הן מועדין בחזקתן²⁶, שהרי
- 28 ברשות בעלים הן²⁷.

(19) שנעשה מועד. (20) דינו כחם, ואם יגח ברשות הקונה או ברשות מקבל המתנה ישלם חצי נזק מגופו. (21) שיצא מרשות המוכר ונכנס לרשות הקונה. (22) והכל מתחיל מחדש. דעת רב פפא שם מ: (23) אין כאן שינוי רשות "משום שכל מקום שהולך שם בעליו עליו", שם. (24) נעשה שפוי בדעתו. (25) וחובת השמירה עברה לבעלים. (26) אם נעשו מועדים אצל האפוטרופוס, נשאר להם דין מועד גם לאחר שבוטלה האפוטרופוסות. (27) גם בהיותם אצל האפוטרופוס, ואין כאן שינוי רשות. דעת רבי יוסי במשנה שם לט.

- 29 ז. בהמה שהועדה וחזרה בה מדבר שהועדה לו -
- 30 חזרה לתמותה. כיצד? שור שהועד לגח, וחזר שלא
- 31 יגח, אף על פי שהוא נוגף²⁸ - הרי זה תם לנגיחה.
- 32 ומאימתי הוא חזרתו? עד שיהיו התינוקות
- 33 ממשמשין בו²⁹ ואינו נוגח. וכן בשאר הדברים³⁰
- 34 שהועד להן - עד שימשמשו בו ולא יהיה עושה
- 35 אותן.

(28) בגופו (לא בקרניו). (29) "שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם" (פירוש המשניות לרבינו). דעת רבי מאיר במשנה שם כג: כד. (30) כגון נגיפה, נשיכה ובעיטה, השווה למעלה פרק א, הלכה ה.

- 36 ח. שור שהוא מועד למינו³¹ - הרי זה אינו מועד
- 37 לשאינו מינו³². הועד לאדם - אינו מועד לבהמה³³.
- 38 הועד לקטנים³⁴ - אינו מועד לגדולים³⁵. לפיכך, אם
- 39 הזיק את מין שהוא מועד לו - משלם נזק שלם, ואם
- 40 הזיק לשאר המינין - משלם חצי נזק. היה מועד
- 41 לשפחות - אינו מועד לימות החל³⁶; ואם הזיק
- 42 בשפחות - משלם נזק שלם, ובימות החל - משלם
- 43 חצי נזק. ומאימתי היא חזרתו? משימשמשו
- 44 התינוקות בו פיו³⁷ שהוא מועד לו ולא יהיה מזיק
- 45 נזק שהועד לו.

(31) לשוורים. (32) כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לו. שסתמו אינו מועד. (33) וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. (34) כגון עגלים. (35) אפילו באותו מין. (36) בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגח (רש"י). (37) בדוגמא שלפנינו - בשבת.

- 46 ט. נגח שור היום, וחמור למחר, וגמל ביום שלישי
- 47 - נעשה מועד לכל³⁸. ראה שור היום ונגחו, ולמחר

עם השוורים, ואז הוא מועד לשוורים בלבד, או דנים אותו אחר חמור וגמל, ומועד הוא לשלושת המינים. בעיני שלא נפתרה, שם. וכן אם נגח בשלושה שבתות, אם שבת שלישית - ובבעיא ב', שבת ראשונה - מצרפים לשבתות, ומועד לשבתות בלבד, או לשני ימי החול שלאחריה - ובבעיא ב', שלפניה - ומועד הוא לשלושת הימים, ששניים מהם חול.

יג. וכל אלו הספקות וכיוצא בהן, אין מחיבין בהן
את המזיק אלא חצי נזק;⁴⁷ ואם תפיש הנזק נזק
שלם - אין מוציאין מידו.⁴⁸

(47 כדין תם. 48 מחמת ספק.

פרק שביעי

(1) נתבאר בו חיוב קרן התמה אחר השמירה. וכן נתבאר שם התם והמועד שהזיקו גוף האדם ולא המיתוהו. וכן נתבאר משפטי המכנסים בהמתו לרשות שאינה שלו ושם הזיקה בקרן או הוזקה מה דינו, וכן נתבאר שם משפטי תשלומי הנזק כיצד הוא וממה הוא, וכל פרטי תשלומי נזקי הקרן.

א. שור שקשורו בעליו במוסרה² ונעל בפניו כראוי³,
ויצא והזיק⁴: אם תם הוא - משלם חצי נזק⁵, ואם
היה מועד - פטור; שנאמר: ולא ישמרנו⁶, ה'א אם
שקמו⁷ - פטור⁸, ושומר הוא זה. וכן אם הזיק בדבר
שהוא מועד לו מתחלתו, כגון שאכל דברים
הראויים לו או שבר פרטיו בדרך הלכה - פטור
מלשלם⁹.

(2) בחבל. (3) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (4) כגון
שנגח. (5) כי זוהי שמירה פחותה, שכל אדם נזהר בה,
ולכן מחייבת אותו התורה בחצי נזק, כדי שישמור שמירה
מעולה. (6) חיובו תלוי בחוסר שמירה. (7) שמירה כל
שהיא. (8) דעת ר' יהודה, בבא-קמא מה: (9) בשן וברגל
מספקת שמירה פחותה לדעת הכל, שם נה:

ב. היה מועד לקרן ימין¹⁰ ואינו מועד לקרן שמאל,
ויצא אחר שקמו¹¹ כראוי ונגח, בין בקרן ימין בין
בשמאל - משלם חצי נזק¹¹.

(10) שם. (11) אף-על-פי שהוא מועד לקרן ימין, ומועד אם
שמרו כראוי פטור, הוא פטור על החצי הנוסף של מועד
בלבד, אבל החצי שהיה חייב בו בעודו תם אפילו אם שמרו
כראוי, ממשיך הוא להיות חייב בו גם לאחר שהועד. בלשון
הגמרא - "צד תמות במקומה עומדת". כדעת רב אדא בר
אבהו, המפרש כך דברי ר' יהודה במשנה. בהלכה הקודמת
הביא רבינו את דברי ר' יהודה במשנה כלשונם, ובהלכה ב
- את פירוש הגמרא לדעת ר' יהודה. בזה מיושבת תמיהת
ה"שלטי גבורים" בסוגיא זו.

ג. בהמה שתחלה באדם, בין בכונה בין שלא
בכונה: אם תמה היא - משלם חצי נזק מגופה¹²,
ואם מועדת היא - משלם נזק שלם. ופטור מן
השבת¹³ ומן הבשת ומן הצער¹⁴ ומן הרפוי;¹⁵

1 ראה שור ולא נגח, וביום השלישי ראה שור ונגח,
2 ובבית ראה שור ולא נגח, ובחמישי ראה שור
3 ונגח, ובששי ראה שור ולא נגח - נעשה מועד
4 לסרוגין³⁹ לשורים. וכן כל פיוצא בזה⁴⁰.

(38) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה).
מכיוון שנתקיימה העדוה על ידי שלושת המינים, ואין צורך
בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לו. "ואם תמצא לומר
... ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק
שני הלכה יט הערה סט. (39) אם יגח ביום השביעי ישלם
נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק.
(40) כגון דילוג של שני ימים ויותר.

5. י. ראה שור היום ונגח, ולמחר ראה חמור ולא
6 נגח, ובשלישי ראה סוס ונגח, ובבית ראה
7 גמל ולא נגח, ובחמישי ראה פרה ונגח, ובששי
8 ראה ערוד⁴¹ ולא נגח - נעשה מועד לסרוגין
9 לכל⁴²; ואם נגח ביום שהוא מועד לו⁴³ אחד
10 משלושת המינים שנגח בסרוגין - הרי זה מועד.

(41) חמור הבר. (42) זה צירוף של שתי הדוגמאות
שבהלכה הקודמת. "לכל" לאו דוקא, כי אינו מועד אלא
למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. (43) שביעי,
תשיעי וכו'.

11. יא. נגח בחמשה עשר לחדש זה, ובששה עשר
12 לחדש שני, ובשבעה עשר לחדש שלישי - אינו
13 מועד, עד שישלש בדלוג⁴⁴. שמע קול שופר ונגח,
14 קול שופר ונגח, קול שופר ונגח - נעשה מועד
15 לשופרות⁴⁵. וכן כל פיוצא בזה.

(44) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא
הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה
רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י אליבא
דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה תוספות
שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין של מינים
לסירוגין של ימים, שם. (45) ואין אומרים שהנגיחה
הראשונה באה רק מרוב בהלה מקול השופר. אם יגח פעם
רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה, שם.

16. יב. נגח שלשה שורים בשלשה ימים זה אחר זה,
17 ובבית ראה חמור, ובחמישי נגח גמל; או שנגח
18 חמור ונגמל בתחלה בשני ימים זה אחר זה, ואחר
19 כך נגח שלשה שורים זה אחר זה - הרי זה
20 ספק⁴⁶ אם הוא מועד לשורים בלבד או לשלושת
21 המינים הוא מועד. וכן אם נגח בשלש שבתות זו
22 אחר זו ובאחד בשבת ובשני בשבת; או שנגח
23 בחמישי בשבת ובערב שבת וביום השבת ובשתי
24 שבתות הבאות אחריה - הרי זה ספק אם הוא
25 מועד לשבתות בלבד או לשלושת הימים ששנים
26 מהן חול.

(46) אם שור שלישי - ובבעיא ב', שור ראשון - אנו מצרפים

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסוק על הנזק שהזק השור. (29) בעל החצר. (30) דעת רבי במשנה שם מז: , ושמואל פסק כמותו שם מח: , והלכה כשמואל בדינים.

- ו. הכנים שזור³¹ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את בעל הבית או שהזיק בו בעל הבית³², או שחפר בחצר בורות שיחין³³ ומערות - בעל השור חייב בנזקי חצר, ובעל חצר חייב בנזקי הבור³⁴, שהרי עליו לסתמו³⁵.

(31) מימרת רבא שם, מח. (32) כגון שנתקל בו. (33) חפירות ארוכות. (34) אם הפקיר רשותו, אף-על-פי שנעשה על-ידי שור, ונתבאר בהלכה הקודמת, ששור שעשה בור אין בעליו חייבים בנזקיו. (35) לפני שהפקירו שהרי בורו הוא, וכאשר מפקירו הריהו נותן תקלה ברשות הרבים, ועל כן הרי הוא כאילו עשאו בעצמו.

- ז. הזיק בעל הבית את השור³⁶: אם הזיקו שלא לדעת - פטור, שהרי אומרין לו³⁷: למה נכנסת שלא ברשות, שלא ידעתי עד ששגגתי בדך; ואם הזיקו לדעת - חייב³⁸ נזק שלם, מפני שיש לו רשות להוציאו מרשותו, אבל להזיקו אין לו רשות.

(36) גם זה מדברי רבא שם. (37) בעל החצר לבעל השור. (38) דעת רב פפא שם.

- ח. שמיין³⁹ לנזקין. פיצד? הרי ששפר פלי של חברו - בין הוא בין בהמתו - אין אומרים לפזיק: קח אתה הפלי השבור ושלם לזה דמי הפלי, אלא אומדין כמה פחת הפלי מדמיו, ונותן לו פל הפחת⁴⁰ - אם הפזיק מועד, או חצי הפחת - אם היה תם. שגאמר: והמת יהיה לו - לנזק, פחת הנבלה⁴¹ של נזק⁴². ושכח הנבלה⁴³ - חולקין אותו⁴⁴.

(39) מעריכים. (40) אם הכלי היה שוה 10 ש"ח, ולאחר שנשבר שווה 2 ש"ח, הרי הפחת 8 ש"ח, והכלי השבור שייך לניזק. (41) אם פחתו דמיה משעת המיתה עד שעת המשפט. (42) והמזיק ישלם חצי נזק או נזק שלם, לפי מחיר הנבילה בשעת המיתה. (43) אם מחירה עלה משעת המיתה עד שעת המשפט. (44) כדעת ר' יהודה, ולפי תשובת ר' יוחנן, שם לר:

- ט. פיצד? שור שזה מאתים שנגחיהו ומת, והרי הנבלה שזה בשעת מיתה מאה, ובשעת העמדה בדין פחתה והרי שזה שמונים - אין המזיק משלם אלא מאה, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם לו חמשים מגופו⁴⁵.

(45) והנבילה לניזק.

- י. השביחה הנבלה והרי היא שזה בשעת העמדה בדין מאה ועשרים - הרי המזיק משלם לו תשעים⁴⁶, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם

- 1 שארבעה דברים אלו לא חייבה בהן תורה אלא באדם¹⁵ שחבל בחברו, אבל בהמה שחבלה באדם - הרי זה כמי שהזיקה ממונו שאינו חייב אלא חצי נזק בלבד. לפיכך, שורו שפגש - פטור¹⁶, ואם פגש הוא בעצמו - חייב, כמו שיתבאר¹⁷. ושורו שחבל באביו או באמו¹⁸, או שהדליק גדיש חברו בשבת - חייב בנזקין; ואילו היה הוא בעצמו העושה זה - פטור מלשלם¹⁹, כמו שיתבאר²⁰.

(12) כדעת החכמים, האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, אף שור באדם - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", בבא קמא לג. (13) מה שהפסיד בזמן המחלה. אם נשברה ידו, אין מעריכים לפי העבודה שעשה לפני שנשברה ידו, כי זה נכלל כבר בנזק, אלא רואים אותו כשומר קישואים, עבודה שיוכל לעשות גם ביד שבורה לאחר שיבריא. ומשלם את ההפסד של שכר עבודה זו בימי מחלתו. (14) אפילו שלם בעד היד, מעריכים כמה היה אדם נותן שוירידו לו את היד בסם ללא כאב, במקום שישברו לו את היד. הפרש זה הוא חשבון הצער. (15) שם פז. והטעם - "ואיש כי יתן מום בעמיתו" (ויקרא כד, יט), איש בעמיתו ולא שור בעמיתו, שם כו. דין נתינת מומים שחייבה תורה בארבעה דברים, הוא רק באדם שחבל ולא בשור בעמיתו של בעליו. (16) כגון לכלך את האדם, משנה שם לר: (17) בהלכות חובל ומזיק, פרק א. (18) של בעל השור. (19) מפני שהוא חייב מיתה על מעשה זה, ואין אדם מת ומשלם על מעשה אחד. (20) הלכות חובל ומזיק, פרק ד.

- ד. המכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחיו שורו של בעל הבית או נשכו בלבו - פטור²¹. ואם נגח הוא שור של בעל הבית: אם היה תם - משלם חצי נזק²², ואם היה מועד - משלם נזק שלם, בדין הנגח ברשות הרבים.

(21) בעל הבית יכול לומר לבעל השור: מי הרשה לך להכניס שורך לחצרי, בבא-קמא מז: (22) כדעת החכמים במשנה, שם כד:

- ה. נפל לבור שפחצר זו והבאיש את מימיו²³: אם הבאיש את מימיו מיד²⁴ בשעת נפילה - חייב²⁵ בנזקי המים, ואם אחר זמן - פטור; שהרי נעשה השור פקלה²⁶ כבור, והמים הרי הן כפלים, ולא מצינו בור שחייב בו את הפלים²⁷. ואם הכנים ברשות - בעל השור פטור²⁸. ואם קבל עליו בעל הבית לשמר - הרי הוא²⁹ חייב בנזק השור³⁰ שנפל לבור.

(23) המכונסים בו, שם מז: (24) כגון שהיה מלוכלך בצואה. (25) כדין מזיק ממש. (26) ודינו כבור, שם מח: (27) דין זה לומדים מן הפסוק "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג) שור ולא אדם, חמור ולא כלים. שם כח: (28) כי בעל החצר חייב לשמור על בורו, אבל גם בעל החצר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק שמיני

1) נתבאר בו מהות הבעלים שבעלי החיים המזיקים הם שלהם, או שהזיקו ובשעת הנזק לא היו להם בעלים, או שהזיקו דבר שאינו של הדיוט. וכן אם היו להם בעלים ואחר הנזק יצאו לרשות אדון אחר, וכן נתבאר שם האין בית דין גובים נזקין אלו, ואי זו ראייה צריך הניזק כדי שיגבו לו נזקו.

א. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, או שור של הקדש שנגח שור של ישראל - פטור; שנאמר: שור רעהו². וכל הקדשים³ שחייבין בהן מעילה⁴ - אין בהן דין נזקין⁵. ופסולי המקדשין⁶ - יש בהן דין נזקין⁷, בין שהזיקו בין שהזיקו, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חלין.

2) "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ולא שור של הקדש, משנה בבא-קמא לו: (3) בין קדשי מזבח, כגון בהמת עולה או בהמת חטאת משהוקדשה עד אחר זריקת הדם, ובין קדשי בדק הבית. (4) אם נהנה מהם בשוגג, משלם חומש נוסף על הקרן, ומביא קרבן אשם מעילות. (5) כי נקראים "קדשי ה'". (6) כגון שנפל בהם מום ונפדו. (7) כי "שור רעהו" נקרא, שם נג: ואף-על-פי שיש בהם קצת קדושה, שאסורים בגיזה ועבודה.

ב. שלמים⁸ שהזיקו - גובה⁹ מבשרם¹⁰, ואינו גובה מן הבשר כנגד אמריהן¹¹; שהאמורים של קדשים קלים¹² מועלין בהן, כמו שבארנו בהלכות מעילה¹³. וכן תורה שהזיקה¹⁴ - גובה מבשרה, ואינו גובה מן הלחם¹⁵ הבא עמה; שאין הלחם מפלל בשר¹⁶.

8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. 9) חצי נזק. (10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים הוא. (11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, ג-ד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. (12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האמורים מקריבים על המזבח. (13) פרק ב. (14) שם יג: (15) ויקרא ז, יב. (16) ותם גובה מגופו של המזיק בלבד.

ג. וכיצד גובה? שיאכל הנזק וחבורתו מן הבשר בקדשה¹⁷ כנגד חצי נזק שלו. וכיצד אינו גובה כנגד האמורים? שאם היה לו לגבות בחצי נזקו שורה דינר, והיה פל הבשר עם האמורים שורה שני דינרים, והבשר בלא אמורים שורה דינר וחצי - אינו גובה שני שלישו הבשר¹⁸, אלא חצי הבשר בלבד¹⁹.

17) כדין קדשים קלים. (18) כלומר, חצי נזק כולו מן הבשר. (19) כלומר, שלושת רבעי דינר. ורבע הדינר, כנגד החלק המגיע לו מן האמורים, מפסיד הניזק. המזיק יכול לטעון: הבשר שלי והאמורים של הקדש. אני משלם מן הבשר שלי בהתאם לחלקי המוטל עלי, ואין אני אחראי לחלק האמורים, שהם קדשי ה'.

ד. וכן שור הפקר²⁰ שהזיק - פטור; שנאמר: שור

1 ארבעים וחמשה מגופו. והוא שנאמר: וגם את המת יחצון - [שבח המת יחצון].

46) מחלקין את השבח בין המזיק והניזק, וכאילו הנבילה שוה מאה ועשר. א"כ הנזק הוא תשעים.

יא. שור שורה מאתים⁴⁷ שנגח שור שורה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת העמדה בדין השביח הנזק והרי הוא שורה ארבע מאות וזו, ואלולא הנגיחה שהפחיתו היה שורה שמונה מאות⁴⁸ - בין שפטמו בין ששבח מאליו - אין נותן אלא בשעת הנזק⁴⁹. פחש מחמת המכה⁵⁰ בשעת העמדה בדין, והרי הפחת שורה מאה⁵¹ - נותן לו בשעת העמדה בדין.

47) ברייתא שם לד. 48) והנזק הוא ארבע מאות וזו, והניזק תובע מאתים בתם או ארבע מאות במועד. 49) מועד חמשים, ותם עשרים וחמש. 50) אבל אם הפחת בא מחמת מלאכה, נותן כבשעת הנזק, כי אין המזיק אשם בזה. 51) במקום חמשים בשעת הנזק, שם, ואין זה דומה לפחת נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שהפחת של ניזק, כי שם הפחת בא מאליו בגלל קלקול הנבילה, והיה לו לניזק למכרה מיד, אבל במקרה שלנו סבור הניזק לפעמים שהבהמה תתרפא והיא נכשת, ומכיון שזה בא מחמת המכה, חייב המזיק.

יב. השביח המזיק⁵² בשעת העמדה בדין: אם מחמת שפטמו⁵³ שבח - אינו משתלם ממנו אלא מה שהיה שורה בפשה שהזיק; ואם מחמת עצמו השביח⁵⁴ - משתלם חצי נזק ממנו פלו בשעת העמדה בדין.

52) כגון שור תם שוה 50 ש"ח נגח שור, והנזק הוא בשיעור 200 ש"ח. חצי נזק - 100 ש"ח, אולם בתם גובים מגופו, והריהו שוה 50 ש"ח בלבד. בשעת העמדה בדין, עלה מחירו של המזיק למאה ש"ח. הניזק תובע כעת את כל חצי הנזק בסך מאה ש"ח מן המזיק. 53) בעל המזיק לשורו. 54) כלומר 50 ש"ח בלבד. בעל המזיק יכול לטעון: אני הוצאתי כסף ופטמתי את שורי, ואתה תקח? ! (שם).

יג. על המזיק לטרח⁵⁵ בנבילה עד שממציא אותה לנזק. כיצד? כגון שנפל השור לבור ומת - מעלה הנבילה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמין לו פחת נבילה. שנאמר: פספו ישיב לבעליו והמת⁵⁶ יהיה לו - מלמד, שהוא חייב להשיב את הנבילה ואת הפחת שפחתה מן החי לנזק⁵⁷; ואם היה תם - חצי הפחת, כמו שבארנו.

55) גובה הניזק כל חצי הנזק, כי השור שייך לניזק, כדעת ר' עקיבא שם לג. "הוחלט השור" לניזק. 56) דעת אבא-שאלו ואחרים, שם יא. 57) משמע, שאף את המת ישיב לבעליו. 58) זהו פירוש ל"כסף ישיב לבעליו". 59) למעלה הלכה ח.

- 1 רעהו - עד שיהיו הנכסים מיוחדים לבעלים²¹.
- 2 כיצד? שור הפקר שנגח, וקדם שיתפש אותו הנזק
- 3 בא אחר וזכה בו - הרי זה פטור²². ולא עוד, אלא
- 4 שור המיוחד לבעלים שהזיק, ואחר שהזיק הקדישו
- 5 או הפקירו - הרי זה פטור; עד שיהיו לו בעלים
- 6 בשעת הזקו ובשעת העמדה בדין²³.

- (20) בלי בעלים, שם יג: (21) משנה שם ט: (22) כי בשעת הנגיחה לא היו לו בעלים. (23) שנאמר: "והועד בבעליו... והמית איש" (שמות כא, כט) עד שתהא מיתה והעמדה בדין שווין כאחד, כלומר בבעל אחד, שם.
- 7 ה. שור של ישראל²⁴ שנגח שור של עובד פוכבים,
- 8 בין תם בין מועד - פטור; לפי שאין העובדי
- 9 פוכבים מחזיקין²⁵ את האדם על בהמתו שהזיקה,
- 10 והרי אנו דנין להם כדיניהם²⁶. ושור של עובד
- 11 פוכבים שנגח של ישראל, בין תם בין מועד -
- 12 משלם נזק שלם; הנס זה הוא לעובדי פוכבים, לפי
- 13 שאין זיהרין במצות ואין מסלקין הנזק²⁷, ואם לא
- 14 תחייב אותן על נזקי בהמתן - אין משמירין אותה,
- 15 ומפסידין ממון הבריות.

- ט. מועד⁴³ שהזיק, בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו - מה שעשה עשוי⁴⁴. קדמו בעלי חובות והנהיגה⁴⁵, בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב - זכו בו; לפי שאין משתלם הנזק⁴⁶ אלא מן המעלה שבנכסי המזיק⁴⁷, והרי כל נכסיו משעבדין⁴⁸ לנזק זה.

- (43) המשך הברייתא הקודמת. (44) והשור כולו קנינו של ההקדש, של הקונה, או של מקבל המתנה. (45) לרשותם. (46) מגופו. (47) ודינו כבעל-חוב, ובמטלטלין אין דין קדימה, ובעל-חוב מאוחר שקדם וגבה מהם, זכה. (48) ואין שעבודו על גוף השור במיוחד, כמו בתם.

- י. כשפית דין נזקקין לגבות לנזק מנכסי המזיק - גובין מן המטלטלין תחלה⁴⁹; ואם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו לו מטלטלין כנגד כל הנזק - גובין השאר מן הקרקע המעלה שבנכסי המזיק⁵⁰. וכל זמן שימצאו מטלטלין, ואפילו סבין⁵¹ - אין נזקקין לקרקע.

- (49) "כסף ישיב לבעליו" (שמות כא, לד) לרבות שוה כסף, ואפילו סובין, שם ז. וכדעת רב פפא (שם עמוד ב), שכל מטלטלין הם בחינת "מיטב", כי אם אי-אפשר למכור במקום זה, ימכרו במקום אחר. (50) "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שם כב, ד), וכדעת ר' עקיבא, שהכוונה למיטב שדהו של מזיק (שם ז.). בקרקע דרוש "מיטב", כדי שישגי בנקל קונה. (51) קליפות גרגרי התבואה הנשארות בנפה אחרי שהוציאה את הקמח.

- יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נזקקין למטלטלין של יתומים⁵², אלא לקרקע. וגובין לנזק מן הזבורית⁵³. מפני שהנזק נעשה כבעל חוב⁵⁴, והמטלטלין אינן משעבדין לבעל חוב. ואם תפס הנזק המטלטלין בחיי המזיק - גובין לו מהם לאחר מותו⁵⁵.

- (28) ברייתא, שם לג: (29) עם הניזק. (30) והקונה רשאי לעבוד בשור. (31) כי שור תם גובים מגופו, וכאילו עשו אותו אפותיקי לניזק. (32) ואינו דומה לשאר אפותיקי של מטלטלין, שאין גובים מן הקונה. ברייתא זו, לפי דעת רבינו, נאמרה לדעת ר' עקיבא, שאמר "הוחלט השור", אולם זה דוקא לאחר שעמד בדין, ולא לפני שעמד בדין (עי' מאירי לבבא-קמא עמוד 102, ועי' מגיד-משנה).
- ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש³³, כדי שלא יאמר³⁴: הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו - גובה מבשרו. נתנו במתנה - מה שעשה עשוי³⁵, וגובה הנזק ממנו.

- (33) אפילו לדעת רבי עקיבא. (34) היודע שזה שורו של פלוני ואינו יודע שנגח, וראה שהקדישו ויצא לחולין, יאמר: הקדש יוצא בלא פדיון, שם. (35) ורשאי המקבל לעבוד בו, כמו בדין מזיק שמכר.

(52) כי מטלטלין של יתומים אינם משועבדים לא לבעל-חוב ולא לניזק (שם יד:). משמע, שאפילו מטלטלין של יתומים גדולים אין גובים. (53) הקרקע הגרועה ביותר, משנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום חמישי כ"ז אדר ה'תשפ"א

גיטין מח: (54) התובע חוב מן היתומים. (55) כי זכה בהם בתפיסתו, דברי רבא בבא-קמא יד:

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) נתבאר מהו הנקרא "גוף הנזק" כדי שיהיו תשלומי התם נגבים ממנו. וכן נתבאר בו אם אירע ספק או מחלוקת בין המזיק והניזק, דינם ופרטי דברים אלו וכן משפט מזיק אחד שהזיק לשנים וכיוצא בזה באלו הדברים.

א. בהמה² מעפרת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה²⁴ ומולדה³; מפני שהוא מגופה⁴. אבל תרנגולת שהזיקה - אינו גובה⁵ מביצתה⁶; מפני שהביצה אינה מגופה, אבל מבדלת ומפרשת ממנה⁷.²⁷

(2) בבא קמא מו. (3) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מז. (4) הוולד, בהיותו עובר בשעת הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. (5) חצי הנזק. (6) שהטילה לאחר שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם. (7) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד במעיה, מה שאין כן וולד בהיותו עובר שמחובר לפרה. ומזה אתה למד, שאם ידוע שהביצה הייתה מקושרת לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי מגיד משנה וכדעת התוספות).

ב. מעפרת שנגחה ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ולדה⁸ או אחר שנגחה ולדה⁹ - משלם חצי נזק מן הפרה¹⁰, ואינו גובה מן הולד כלום¹¹ עד שביא¹² ראיה שבשעה שנגחה הייתה מעפרת; שהמוציא¹³ מחברו עליו להביא הראיה¹⁴.³²

(8) ואין לוולד כל חלק בנגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך ורק מגוף הפרה. (9) ואז גובה חצי הנזק מן הפרה ומוולדה, כמו בהלכה הקודמת. (10) בנוגע לתשלום מגוף הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. (11) אפילו במקרה שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי מחצי הנזק. (12) הניזק. (13) ממון. (14) זוהי דעת החכמים, דם, מו:

ג. שור שנגח פרה מעפרת ונמצא עברה נופל¹⁵ בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה הפילה¹⁶ או מחמת נגיחה הפילה¹⁷ - משלם נזק הפרה¹⁸, ואינו משלם נזק הולד¹⁹; שהמוציא מחברו עליו הראיה²⁰.³⁶

(15) מת. (16) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר. (17) ובעל השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד. (18) תם כדינו ומועד כדינו. (19) אפילו היה מועד אינו משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שתם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר.

ד. נגח פרה מעפרת והפילה - אין שמין פחת פרה²⁰ בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמו²¹, אלא שמין

יב. פֶּכֶר תִּקְנוּ הַגְּאוֹנִים⁵⁶ לַגְּבוֹת בְּעַל חוֹב מִן הַמְּטַלְטֵלִין⁵⁷, וּפְשָׁטָה תִּקְנָה זֶה בְּכָל בְּתִי דִּינִין. לְפִיכָה מַגְבִּין הַנִּזְקִין⁵⁸ מִן הַמְּטַלְטֵלִין שֶׁל יְתוּמִים. וְאִם לֹא הֵנִיחַ מְטַלְטֵלִין⁵⁹ - גּוֹבֵין לוֹ מִן הַזְּבוּרִית⁶⁰; שֶׁכָּל הָבָא לְפָרַע מִנְכֶּסִי יְתוּמִים - לֹא יִפְרַע אֲלָא מִן הַזְּבוּרִית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶¹.

(56) ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ו.1) (57) מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, והמלוה סומך על המטלטלין (מאיירי). (58) ודינם כבעל-חוב, דעת הרי"ף שם. (59) הסדר כמו במזיק: קודם מטלטלין, ואם אין מטלטלין גובה קרקע. (60) ולא עידית כמו ממזיק עצמו. (61) בהלכה יא.

יג. אין הנזקין⁶² משתלמין, ואין חביבין בכפר⁶³, ואין הפהמה נהרגת⁶⁴, אלא בראיה ברורה⁶⁵ ובעדים הפשרים⁶⁶ להעיד. שלא תאמר: הואיל ואין מצויין באריות הסוסים ובקרפת הבקר וגדרות צאן אלא העבדים והרועים⁶⁷ וכיוצא בהן, אם העידו שבהמה זו הזיקה את זו - שומעין להם, ואם העידו קטנים או נשים שאדם זה חבל את זה או העידו בשאר נזקין - סומכין עליהן⁶⁸. אין הדבר כן, אלא אין מחיבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הפשרים להעיד שאר עדיות⁶⁹, ויעידו⁷⁰, ויחביבו בית דין המזיק לשלם.

(62) משנה בבא-קמא יד: (63) מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים. (64) כשהמיתה אדם. (65) ולא על יסוד אומדנא. (66) ולא בעבדים, בנשים ובגויים. (67) הרועים פסולים לעדות, כי דינם כגזלנים, מפני שמרעים בהמתם בשדות אחרים, סנהדרין כה: (68) מכיון שאין עדים אחרים שראו, ואין לדמות למקרים שאפשר להזמין מראש עדים כשרים, כגון בהלואה ועוד. (69) כגון הלואה. (70) על הנזק וכו'.

יד. שור שהיה רועה⁷¹ על גפי הנהר⁷² ונמצא שור הרוג בצידו, אף על פי שהיה מנגח וזה מועד לגח, זה מנשך וזה מועד לשך - אין אומרים⁷³: בידוע שהיה נשכו וזה נגחו. ואפילו גמל האוחזר⁷⁴ בין הגמלים ונמצא [גמל] הרוג בצידו - אין אומרים⁷⁵: בידוע שהיה הרגו, עד שראוהו עדים פשרים.

(71) בבא-בתרא צג. (72) רשב"ם בגמרא שם אומר: לא גרסינן "על גב הנהר". לעיני רבינו כן היתה הגירסא "ע"ג נהר". (73) לשון הגמרא שם. והטעם הוא, מכיון שיש שם עוד שוורים, אין דנים לפי אומדנא בלי ראיה ברורה. (74) נושך ובוטט. (75) פלוגתא של תנאים שם, ופסק כתנא-קמא.

- 1 בַּמָּה הִיְתָה הַפְּרָה שְׁוֹהַ פְּשִׁיטָה מְעַבְרָתָהּ וּבְרִיאָהּ²³
2 וְכִמָּה הִיא שְׁוֹהַ עֶכְשָׁיָהּ²⁴, הִיא וְהַנֶּפֶל שְׁלָהּ, וּמִשְׁלָם
3 הַפְּחָת²⁵, אוֹ חֲצִי²⁶ - אִם הָיָה תָם.

(20) ההפרש בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה.
(21) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת.
(22) מחיר זה כולל דמי עובר ולא דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך להיות לפי דמי פרה מעוברת. (23) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשר ושמנה, וזה מעלה את דמיה. (24) לאחר הנגיחה. (25) אם הוא מועד. (26) חצי הפחת.

- 4 ה. הִיְתָה הַפְּרָה לְאַחֵר וְהַנֶּלֶד לְאַחֵר: הָרִי פָּחַת
5 הַשְׂמֶן²⁷ שֶׁפָּחַת גּוֹף הַפְּרָה²⁸ - לְבַעַל הַפְּרָה, וּפָּחַת
6 הַנֶּפֶחַ²⁹ - חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּעַל הַפְּרָה עִם הַנֶּלֶד³⁰,
7 וְהַנֶּפֶל - שֶׁל בְּעַל הַנֶּלֶד.

(27) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. (28) שהרי השומן נבלע באיברייה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. (29) כשהפרה מעוברת הנפח שלה גדול יותר ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. (30) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד חלק בגידול הנפח.

- 8 ו. שוֹר שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחֵר שוֹר אַחֵר וְהָזִיק³¹, הַנֶּזֶק
9 אוֹמֵר: שוֹרֵף הָזִיק, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ³², שְׁמָא
10 בְּסֻלַּע לָקָה - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָהּ. וְאֵף עַל
11 פִּי שֶׁהָנִזֵּק אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ בּוֹדְאִי, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי
12 יוֹדֵעַ. טָעַן הַנֶּזֶק וְאָמַר: וְדָאִי אֶתָּה יוֹדֵעַ³³ שֶׁשוֹרֵף
13 הָזִיק - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שֶׁבּוֹעַת הַסֵּת³⁴ שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ,
14 אִם הָיָה מוֹעֵד; אָבָל אִם הָיָה תָם - פֶּטוּר אֵף
15 מִשְׁבּוֹעַת הַסֵּת; שְׁאֵפְלוּ הוֹדָה מְעַצְמוֹ³⁵ - פֶּטוּר,
16 שֶׁחֲצִי נֶזֶק קָנָס הוּא, וּמוֹדָה בְּקָנָס - פֶּטוּר הוּא³⁶.

(31) הנרדף. (32) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה "רישא ניזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. (33) ואתה טוען "איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. (34) שבועה שתקנוה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:); ופירוש המלה "היסת" הוא, החכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפיס את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתור השבועות בזה, שאינה צריכה נקיטת חפץ, כלומר, אין הנשבע אוזח ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג). (35) ששורו נגח. (36) בבא קמא סד: דין זה לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו.

- 17 ז. הָיוּ שְׁנֵים רוֹדְפִים אַחֵר אַחֵד, וְהָרִי עֲדִים שְׁאֵחֵד
18 מִהֵן הָזִיק³⁷, וְאֵין הָעֲדִים יוֹדְעִים אִי זֶהוּ מִשְׁנִיָּהּ,
19 וְזֶה אוֹמֵר: שוֹרֵף הָזִיק, וְזֶה אוֹמֵר: שוֹרֵף הָזִיק -

(37) ולא כמו בהלכה הקודמת שספק הוא, אם השור הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף על פי שאינם יודעים שורו של מי הזיק, מועילה עדותם שלא לדנו כמודה בקנס (לחם משנה, הלכה ט). (38) על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראיה". (39) כי ודאי הוא ששורו הזיק. (40) כשהוא תם. ואם כולו אינו שווה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמא הפחות הזיק. (41) כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הזיק.

- ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴²? בְּשִׁשְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים
עוֹמְדִין; אָבָל אִם מֵת אַחֵד מֵהֶן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אַחֵד
מֵהֶן תָּם, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל אִישׁ אַחֵד - פֶּטוּר,
שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: הִבָּא רָאָהּ⁴³ שְׁוֹהַ הָעוֹמֵד הוּא
שֶׁהָזִיק וְאֶשְׁלָם לָךְ.

(42) שאם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. (43) כי המוציא מחבירו עליו הראייה. שמא המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. [נדין זה נאמר רק כשנאבד התם, אבל כשנאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשך, אם המועד הזיק, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הזיק, הרי הוא עומד לפנינו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירוש זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הבדל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא ידוע איזה מהם תם ואיזהו מועד].

- ט. הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים⁴⁴ הַרוֹדְפִין אַחֵד גְּדוֹל⁴⁵ וְאַחֵד
קָטָן⁴⁶, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: גְּדוֹל הָזִיק, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר: קָטָן
הָזִיק; הָיָה אַחֵד תָּם וְאַחֵד מוֹעֵד, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: מוֹעֵד
הָזִיק⁴⁷, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר: תָּם הָזִיק⁴⁸ - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ
עָלָיו הָרָאָהּ⁴⁹.

(44) שם לה: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. (45) המספיק לתשלום חצי נזק. (46) שאינו מספיק לתשלום חצי נזק. (47) ואתה חייב לי נזק שלם. (48) ומגיע לך רק חצי נזק ומגופו של הנוגח. (49) ואם הניזק לא יביא ראייה, לא יקבל אפילו מה שהודה בו המזיק, בהתאם לכלל "טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי השעורים", שם לה: (ראה פירוש המשנה לרבינו). ואפילו לדעת האומרים שבתם ומועד אין לדנו כטענו חטים והודה לו בשעורים, מפני שגם התם בכלל נכסי המזיק ונכלל בטענתו של הניזק, אף על פי כן פטור המזיק מכלום, כדין מודה בקנס, שהרי אין עדים. הטעם של הכלל הוא: התובע עצמו מודה שהנתבע אינו חייב לו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מורה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאם מידו, סובר רבינו שחצי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאם מיד הניזק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן במגיד משנה.

יב. שור שנגנח ונחזר ונגנח שור אחר - הרי הנזק הראשון והבעלים שתפין בו. פיצד? שור שנה מאתים שנגנח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום - הנזק נוטל מאה, ובעל השור מאה. חזר ונגנח שור אחר⁶⁸ שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום - האחרון נוטל מאה, והנזק שלפניו עם הבעלים נוטלין חמשים חמשים⁶⁹. חזר ונגנח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום - האחרון נוטל מאה⁷⁰, ונזק שלפניו חמשים⁷¹, והנזק הראשון עם הבעלים עשרים וחמשה עשרים וחמשה⁷². וכן על דרך זה חולקין והולכים⁷³.

(68) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והניזק, בתשלום חצי נזק בסך מאה זוז. (69) הבעלים והניזק הראשון מחלקים ביניהם את מאה הזוזים הנותנים. (70) כי כולם אחראים לנזקו. (71) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%, היינו, חמישים זוז, ונשארים לו חמישים זוז בלבד. (72) חמישים זוז הנותנים מחלקים ביניהם הבעלים והניזק הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו. (73) במקרה שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל אפשרות לדין זה, שהרי אחרי שלוש נגיחות נעשה מועד.

יג. נזק שתפס בהמה שהזיקה, לגבות חצי נזקו מגופה - נעשה עליה שומר שכר⁷⁴ לנזקין; ואם יצתה והזיקה - הנזק הראשון חייב⁷⁵ בנזקה, והבעלים פטורין. פיצד? שור שנה מאתים שנגנח והפסיד מאתים, ותפסו הנזק לגבות מנגנו מאה, וחזר ונגנח והפסיד במאה וארבעים - הרי הנזק האחרון משתלם שבעים, והנזק הראשון שתפסו משתלם מותר נזקו, והוא שלשים⁷⁶, והבעלים מאה⁷⁷. וכן כל פיוצא בזה⁷⁸.

(74) כדין המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). (75) כי הוא אחראי לשמירת השור. (76) כי הוא אחראי לכל חצי הנזק בסך שבעים זוז. (77) חלקו הקודם בשור בעינו עומד, משנה שם לו. וגמרא לו: (78) אם מספר הניזקים גדול יותר, תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד.

יד. שני שורים תמים שחבלו זה בזה - משלמין במותר⁷⁹ חצי נזק. שניהם מועדין, או מועד ואדם שחבלו זה בזה - משלמין במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד: מועד בתם⁸⁰ - משלם במותר נזק שלם, תם במועד - משלם במותר חצי נזק. פיצד? שור תם שהפסיד⁸¹ בשור תם אחר שנה מנה, וחזר זה

שעורים, והודאת בעל הדין כמאה עדים. וראה חושן משפט סימן פח עוד כמה טעמים.

1. לא היתה שם⁵⁰ ראיה ברורה שזה הזיק, אלא עדים מעידים שאחד משני אלו הזיק - משלם המזיק כמו שאומר⁵¹. ואם טען הנזק: שאמה יודע ודאי, שזה הזיק בפניו⁵² - הרי המזיק נשבע שבועת התורה⁵³ ומשלם כמו שהודה, שהרי הודה במקצת.

(50) במקרה המתואר בהלכה הקודמת. (51) ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. (52) כגון במקרה של תם ומועד טוען הניזק: אתה יודע שהמועד הזיק. (53) כדין כל מורה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסט (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא ידוע לו איזה שור הזיק ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הזיק.

יא. היו הנזקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמזיקין אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר: גדול הזיק את הגדול⁵⁴ והקטן את הקטן⁵⁵, והמזיק אומר: לא פיה⁵⁶, אלא קטן הזיק את הגדול⁵⁷ וגדול את הקטן⁵⁸; או שהיה אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר: המועד הזיק את הגדול⁵⁹ ותם הזיק את הקטן⁶⁰, והמזיק אומר: תם הזיק את הגדול⁶¹ והמועד הזיק את הקטן⁶² - המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה ברורה⁶³ - המזיק פטור⁶⁴. למה זה דומה? לזה טוען את חברו חטים והודה לו בפעורים, שהוא נשבע שבועת הסת⁶⁵ ופטור אף מדמי פעורים⁶⁶, כמו שיתבאר בהלכות טוען. ואם תפס הנזק - הרי משלם⁶⁷ לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן, כמו שהודה המזיק; אבל אם לא תפס - אין מוציאין מן המזיק כלום.

(54) וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול, מה שאין כן גוף הקטן. (55) ומגופו אקבל חצי הניזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משורך הגדול. (56) לא כן. (57) ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזק של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. (58) ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. (59) ואתה חייב לשלם לי מנכסך דמי שור גדול. (60) ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. (61) ותיקח אותו בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק ותפסיד את ההפרש. (62) ומגיע לך מנכסי דמי קטן בלבד. (63) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הזיק את הגדול, נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). (64) אף ממה שהודה. (65) כי הוא כופר בחיטים. (66) כי התובע מודה שהנתבע אינו חייב לו. (67) ואף על פי שמורה בקנס פטור ובכל

ג. והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו את האדם¹⁴ נסקלין, היאך ימצא מועד להרג¹⁵ עד שישלמו בעליו את הפפר? כגון שהרג שלשה עובדי פוכבים¹⁶ ואחר כך הרג ישראל; שהמועד לעובד פוכבים הרי זה מועד לישראל¹⁷. או שהרג שלשה ישראל טרפה¹⁸ ואחר כך הרג שלם¹⁹. או שהרג וברח²⁰, וברביעי נתפס; שאין הבעלים חייבין בכפר עד שיסקל השור²¹. וכן אם ספן שלשה בני אדם²² כאחד, או שהרג שלש בהמות²³ - הרי זה מועד להרגנה²⁴, ובעלים משלמין את הפפר²⁵. וכן אם הפירו צדים את פעל השור ולא הפירו את השור²⁶ בפעם ראשונה ושניה ושלשית, וברביעית ראו שורו שהרג²⁷ ולא היו יודעין אם זה הוא השור שהרג בשלש פעמים הראשונות או אחר היה²⁸ - הואיל והועדו הבעלים שיש להם בכקרבם שור שהרג שלש פעמים, היה להם לשמור כל בהמתם²⁹, ומאחר שלא שמרו - משלמין את הפפר³².

(14) בפעם הראשונה. (15) זוהי קושיית הגמרא, שם. (16) תשובת ר' שימי, שם. שור שהמית גוי פטור, למעלה הלכה א. (17) המגיד-משנה תמה על רבינו שפסק כדעת רב שימי, שהרי הגמרא מתפלאה על רב שימי, ומקשה: "ומועד לגויים הוי מועד לישראל?!" ומסיימת ואומרת, "אלא אמר ר' שמעון בן לקיש..." - זאת-אומרת שתשובת רב שימי נדחתה. והוא מתוך ואומר: שרבינו אינו גורס "אלא", והוא מפרש בנחותא, ש"מועד לגויים הוי מועד לישראל", ור' שמעון בן לקיש אומר טעם שני. (18) אדם שיש בו אחד הדברים שמטריפים בבהמה, כגון שניקב קרום מוחו, ואין סוקלים שור על טריפה, מכיון ש"אדם הרוג הרג". (19) ומועד לטריפה הרי זה מועד לשלם, שם. (20) שלוש פעמים, שם. (21) כמו שכתוב: "השור יסקל... אם כופר יושת עליו" (שמות כא, כטל). על כן אם לא נתפס, אין הבעלים משלמים כופר. (22) ולא מתו, וכשהרג אדם רביעי מתו כולם, בבא-קמא מא. (23) שם. (24) ומה שפסק רבינו למעלה פרק ו הלכה ח, שמועד לאדם אינו מועד לבהמה, וכל-שכן שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, לא נאמר אלא במועד להזיק, אבל במועד להריגת בהמה מועד גם לאדם, ומכל-שכן להיפך. ראה מאירי לבבא-קמא עמוד 127, וכסף-משנה כאן. (25) כשהרג אדם אחרי ג' הבהמות. (26) הם יודעים מי הוא בעל השור שהמית, אבל אינם יודעים לציין בדיוק איזה שור הוא, כי יש לו לאיש זה כמה שוורים. (27) ויודעים בדיוק איזה שור הרג ברביעית. (28) שגם כן שייך לאותם הבעלים, אבל יודעים הם ששור אחד נגח כל שלש הנגיחות הראשונות. (29) מכיון שאינם יודעים איזהו הרג. זוהי תשובת רבינא בגמרא, שם.

ד. זה שכתוב בתורה³⁰ 'וגם בעליו יומת' - מפי השמועה³¹ למדו, שחייב מיתה זו בידי שמים³²; ואם נתן כפר הנהרג³³ - מתכפר לו. ואף על פי

האחרון והפסיד פראשון שנה ארבעים - הרי פעל הראשון משלם לבעל האחרון שלשים⁸². היו שניהם מועדין - פעל הראשון משלם ששים. הראשון מועד⁸³ ואחרון תם⁸⁴ - פעל הראשון משלם שמונים. הראשון תם⁸⁵ והאחרון מועד⁸⁶ - פעל הראשון משלם עשרה.

(79) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב. (80) אם הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק התם. (81) שעשה הפסד. (82) חצי ההפרש. (83) וחייב מאה זוז. (84) וחייב עשרים זוז. (85) וחייב חמישים זוז. (86) וחייב ארבעים זוז. משמיענו רבינו שלא תחשוב שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד ותם, והמועד משלם רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם המועד רק ששים, אין הדין כן, אלא משלם שמונים, היינו מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

פרק עשירי

(1) נתבאר בו משפט בהמה שהמיתה את האדם אם היא תמה ואם היא מועדת, שהבעלים משלמים את הכופר, וכיצד היא נעשית מועדת לדבר זה, ומהות הבעלים שהבהמה הממיתה היא שלהם, וכיצד תמית ובאי זה רשות ואי זה נפש תמית ותהיה חייבת.

א. שור שהמית את האדם בכל מקום² - בין גדול³ בין קטן⁴, בין עבד⁵ בין פן חורין, אחד תם ואחד מועד⁶ - הרי זה נסקל. ואם המית את העובד פוכבים⁷ - פטור, כדיניהם⁸.

(2) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (3) בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות. (4) שהרי כתוב בפירוש "או בן יגח או בת יגח, כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא). (5) שכתוב "אם עבד יגח השור... והשור יסקל" (שם לב). (6) שבשניהם כתוב עונש סקילה. בתם - "סקול יסקל השור", ובמועד - "השור יסקל" (שם כח, כט). את כל הדינים הנ"ל מביאה המשנה בבא-קמא מא. (7) השור למעלה פרק ח הלכה ה. (8) והרי אנו דנין להם כדיניהם, כנאמר למעלה.

ב. אחד שור ואחד שאר בהמה חיה ועוף⁹ שהמיתו - הרי אלו נסקלין. מה בין תם שהרג את האדם למועד¹⁰ שהרג את האדם? שהתם פטור מן הפפר¹¹, והמועד חייב בכפר¹²; ובליבד שהיה מועד להרג¹³.

(9) אמנם בתורה כתוב "וכי יגח שור", אולם "שור" הוא דוגמה בלבד, ולקוחה מן המציאות היום-יומית. וראה למעלה פ"א, ה"א (וראה עדויות פ"א מ"ב). (10) הלא שניהם נסקלים. (11) פטור מלשלם דמי האדם ההרוג ליורשיו, כי כתוב מפורש "ובעל השור נקי" (שמות כא, כח). שם מא, ומא: (12) שמוות כא, ל. (13) אדם או בהמה, אבל מועד לחבל אדם - אינו חייב כופר, שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **שֶׁהִכְפֵּר בַּפֶּה³⁴, מְמַשְׁכֵּן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בַּכֶּפֶר³⁵ בְּעַל**
- 2 **בְּרָחוּ.**

17 **בְּעָלֵי יוֹמָת - כְּמִיתַת הַבְּעָלִים כֶּף מִיתַת הַשּׁוֹר⁵¹,**

18 **וְכִינּוֹן שֶׁבְּעָלָיו כָּמַת הֵם חֲשׂוּבִים וְאֵינָן צָרִיכִין**

19 **מִיתָה⁵² - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁵³.**

(48) כגון ניקב קרום מוחו, או יש בו אחד משאר י"ז סוגי טרפות. (49) בפני עדים, אבל אם הרג בפני בית-דין הורגים אותו משום "ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ו - ראב"ד). (50) זוהי דעת רב אשי בסנהדרין עח. (51) מקישים זה לזה, מכיון שהתורה כתבתם בפסוק אחד, שם. (52) ואין לקיים בו "וגם בעליו יומת". [בגמרא שם נימוק אחר, שעדות זו אי אתה יכול להזימה, ואולי שני הנימוקים עולים בקנה אחד]. (53) לפיכך גם שורו פטור, ואין מקיימים בו "השור יסקל". אותו הנימוק גם בשור שהוא עצמו טריפה והרג את הנפש. אילו בעליו היו טריפה, היו פטורים ממיתה, כך גם שורו שהוא טריפה פטור ממיתה.

- 20 **ח. הַמְשִׁשָּׁה⁵⁴ פָּלַב בַּחֲבֵרוֹ וְהָרָגוֹ - אֵין הַפֶּלֶב**
- 21 **נִסְקָל⁵⁵. וְכֵן אִם גִּירָה בּוֹ בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה וְהָרָגוּהוּ.**
- 22 **אָבֵל אִם שָׁסָה בּוֹ נָחַשׁ, וְאָפְלוּ הַשִּׁיכּוֹ בּוֹ⁵⁶, וְהָרָגוֹ**
- 23 **- הַנָּחַשׁ נִסְקָל⁵⁷; שְׁאָרֵם הַנָּחַשׁ שֶׁמִּמֵּית מַעֲצָמוֹ**
- 24 **מְקִיא⁵⁸. לְפִיכֵךְ, זֶה הָאָדָם שֶׁהִשְׁחֵף בּוֹ נָחַשׁ פְּטוּר**
- 25 **מִמִּיתַת בֵּית דִּין⁵⁹.**

(54) בקול או בתנועת יד. (55) כדין שור שהגичו אותו, שאינו חייב מיתה, ראה למעלה פרק ו הלכה ה. (56) שם את שיני הנחש בגוף האדם. (57) כדעת החכמים במשנה סנהדרין עו: עח. (58) ולפיכך דינו כהורג מעצמו וחייב, שם עח. (59) אבל חייב בדיני שמים, כי גרם למות האדם.

- 26 **ט. אֵין הַבְּהֶמָּה נִסְקָלָת אִם הַמִּיתָה עַד שֶׁנִּתְפַּוְנָה**
- 27 **לְהִזִּיק לְמִי שֶׁהִיא חִיבַת עָלָיו סְקִילָה⁶⁰. אָבֵל שׁוֹר**
- 28 **שֶׁהִיא מִתְּפִינָה לְהָרֵג אֶת הַבְּהֶמָּה וְהָרֵג אֶת הָאָדָם⁶¹,**
- 29 **נִתְּפִינָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְהָרֵג לְיִשְׂרָאֵל, נִתְּפִינָה**
- 30 **לְנִפְלִים⁶² וְהָרֵג בֶּן קִינָא - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה⁶³. וְאִם**
- 31 **הָיָה מוֹעֵד⁶⁴ - הַבְּעָלִים חִיבִין בַּכֶּפֶר⁶⁵, אוֹ בַקֶּנֶס אִם**
- 32 **הַמִּית עֶבֶד⁶⁶; וְאִף עַל פִּי שֶׁהָרֵג בְּלֹא כְּוִנָּה⁶⁷, הוֹאִיל**
- 33 **וְהוּא מוֹעֵד לְזָה⁶⁸.**

(60) אפילו אם לא נתכוונה לזה שהרגה, כגון נתכוונה להרוג את ראובן והרגה את שמעון - נסקלת, כי אילו הרגה את ראובן, גם כן היתה חייבת סקילה, בבא-קמא מד: (61) משנה שם מד. (62) כל הדוגמאות האלה מובאות במשנה שם. (63) כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שבעל השור שלא נתכוון פטור, כך גם השור שלא נתכוון פטור, שם. (64) כגון שהרג לפניו כן שלוש בהמות. (65) אם המית בן חורין, כדעת שמואל "פטור ממיתה וחייב בכופר", שם עמוד א, וכדעת ר' יוחנן: "לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה", שם מג: (66) ישלם שלושים שקלים, כמו שכתוב: "אם עבד יגח השור או אמה, כסף שלשים שקלים יתן לאדניו" (שמות כא, לב). סכום זה עליו לשלם בין אם העבד שווה פחות ובין אם הוא שווה יותר,

(30) בשור מועד שהרג אדם. (31) מפי קבלת חכמינו ז"ל. (32) ולא בידי אדם. במסכת סנהדרין טו: דרשו: "אמר קרא "מות יומת המכה רוצח הוא" (במדבר לה, כא), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו". (33) תשלום דמי הנהרג. זוהי דעת החכמים: "ונתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) דמי נזק, שם מ. (34) וחייבי כפרה, כגון חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנים אותם. (35) ואינו דומה לחייב קרבן חטאת או אשם, שמוחזק בעינינו שלא יתרשל, ויביא את הקרבן לה', ועל כן אין צורך למשכן אותו. אבל בכופר עלול אדם להקל, כי הוא משלם אותו לחבירו, ויראה בזה חוב רגיל. ולפיכך יש צורך למשכן אותו, אם אינו משלם. זוהי בעיא שלא נפתרה בגמרא שם, ורבינו פוסק לחומרא. ואף-על-פי שדרכו לפסוק שאין מוציאים ממון בבעיא שלא נפשטה, בתשלומי כפרה דין לחומרא, וכן בהלכה ה; ובחידושי הרשב"א תירץ, שרבינו אומר שבית-דין ממשכן את זה שנתחייב בכופר, והאיבעיא בגמרא מתכוונת ליורשי הנהרג (מגיד-משנה).

- 3 **ה. שׁוֹר³⁶ שֶׁל שְׁנֵי שֹׁתְפִין שֶׁהָרֵג - כָּל אֶחָד מֵהֶם**
- 4 **מְשַׁלֵּם כֶּפֶר שְׁלֹם³⁷; שֶׁהָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן צָרִיךְ בַּפֶּה**
- 5 **גְּמִירָה³⁸.**

(36) מועד. (37) ואינו דומה לנזק רגיל, שכל אחד מן השותפים משלם חצי. (38) מה-שאיין-כן בנזק רגיל, שצריך רק להשלים להניזק דמי נזקו בשלמותם. גם זו בעיא שלא נפתרה בגמרא, שם. גם כאן מחמיר רבינו, משום שאין זה ספק ממון סתם שפוסקים לקולא לנתבע, אלא זה ענין של כפרה.

- 6 **ו. אֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֶלָּא בְּפָנֵי בְּעָלָיו³⁹, אִם**
- 7 **הָיָה לוֹ בְּעָלִים; אָבֵל אִם לֹא הָיָה לוֹ בְּעָלִים, כְּגוֹן**
- 8 **שׁוֹר הַמְּקַדֵּשׁ⁴⁰ וְשׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְשׁוֹר שֶׁל גֵּר שִׁמַּת**
- 9 **וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין אִם הַמִּית - הֲרִי זֶה נִסְקָל⁴¹, וְגוֹמְרִין**
- 10 **דִּינוֹ אִף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים⁴². וְכֵן שׁוֹר הָאֲשֶׁה⁴³**
- 11 **וְשׁוֹר הִתּוֹמִים⁴⁴ וְשׁוֹר הָאֶפּוֹטְרוֹפּוּסִים⁴⁵ שֶׁהִמִּיתוּ -**
- 12 **נִסְקָלִין. וְאֵין הָאֶפּוֹטְרוֹפּוּסִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֶּפֶר⁴⁶;**
- 13 **שֶׁהִכְפֵּר בַּפֶּה הוּא⁴⁷, וְאֵין הַקִּטְנִים וְהַחֲרָשִׁים**
- 14 **וְהַשּׁוֹטִים בְּגִי חַיִּיב כְּדִי שִׁיְהִי צָרִיכִין בַּפֶּה.**

(39) שם מד: (40) שהוא הפקר ואין לו בעלים. (41) משנה שם, וכדעת החכמים. (42) כי ההעדה בבעלים בתורה נאמרה רק בשיש לו בעלים. (43) אף-על-פי שבתורה כתוב "בעל השור", לשון זכר (רש"י). (44) שאין להם אפוטרופוס. (45) השייך ליתומים או לחרש ושוטה. (46) ברייתא שם, מ. (47) בניגוד לחצי נזק ונזק שלם, שחייב האפוטרופוס לשלם, וחוזר וגובה מן היתומים כשיגדלו. השווה למעלה פרק ו הלכה ד.

- 15 **ז. שׁוֹר שֶׁהוּא טְרֵפָה⁴⁸ שֶׁהָרֵג אֶת הַנֶּפֶשׁ⁴⁹, אוֹ שֶׁהִיָּה**
- 16 **הַשּׁוֹר שֶׁל אָדָם טְרֵפָה - אֵינוֹ נִסְקָל⁵⁰; שֶׁנֶּאֱמָר: וְגַם**

הפּפּר⁹²; וְאִם נִתְּפֹן לְהִמִּית - נִסְקָל, וְהַבְּעָלִים
פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר, וְכֵן מִקֶּנֶס שֶׁל עֶבֶד⁹³.

(84 שם, כו. (85) שזוהי "רגל" ברשות הניזק. (86) מיד בפעם הראשונה, ולא כמו בקרן שחייב בכופר רק לאחר שלוש נגיחות. (87) מתחילתה, ולפיכך הבעלים משלמים כופר בפעם הראשונה כמו קרן אחר שלוש פעמים. (88) מה-שאינ-כן ברשות הרבים שפטור על שן ועל רגל. (89) למעלה פרק א הלכה ה, ז. (90) כגון נגח. (91) כמו הדוגמה של "דרסה על גבי תינוק דרך הילוכה", והדוגמאות למעלה הלכה ט. (92) כי דין הכופר נאמר בתורה במועד בלבד, שמות כא, ל. (93) תם שהרג עבד פטור מלשלם שלושים שקלים, כי דין זה נאמר בתורה במועד בלבד, ראה למעלה הלכה ט.

יד. נִרְאָה לִי⁹⁴, שְׂאָף עַל פִּי שְׁהֵתָם שְׁהִמִּית בְּכוֹנָה
עֶבֶד אוֹ שְׁפָחָה פְּטוּר מִן הַקֶּנֶס, שֶׁהוּא שְׁלֹשִׁים סָלַע
הַקְּתוּב בַּתּוֹרָה⁹⁵, אִם הִמִּית שְׁלֹא בְּכוֹנָה⁹⁶ - מִשְׁלָם
חֲצִי דָמֵי הָעֶבֶד אוֹ חֲצִי דָמֵי הַשְּׁפָחָה מְגוּפוֹ⁹⁷, כָּאֵלוֹ
הִמִּית שׁוֹר חֲבֵירוֹ⁹⁸ אוֹ חֲמֹרוֹ.

(94) זוהי סברת עצמו, בלי מקור ברור בתלמוד ובגאונים. (95) שמות כא, לב. בתורה כתוב "שקלים". בלשון המשנה נקרא שקל זה בשם סלע. גם התרגום אונקלוס מפרש שם "שקלים" - סלעים. (96) ודינו הוא שפטור מסקילה. (97) כדן תם שהזיק, שמשלם חצי נזק מגופו. (98) כי על עבדו ועל אמתו, אומרת התורה במפורש - באותו פרק, פסוקים אחדים לפני כן - "כי כספו הוא", כלומר דינו כשורו וכחמורו, אבל תם שהרג אדם שלא בכוונה פטור אף מחצי דמיו, מפני שאין דמים לבן חורין (מגיד-משנה).

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו כמות הכופר לפי [מה] שהוא הנהרג אם בן חורין או עבד, וכן [אם] בהמה אחת המיתה והזיקה מה דינה, וכן אם הוציאו הבעלים הבהמה מרשותם אחר שהמיתה, ותשלום דיני בהמה ההורגת.

א. בְּמָה הוּא הַכֹּפֶר? כְּמוֹ שֶׁרָאוּ הַדִּינִין² שֶׁהוּא דָּמִי
הַנֶּהֱרָג³, הַכֹּל לְפִי שְׁוִי שֶׁל נֶהֱרָג. שְׁנֵאמַר: וְנָתַן
פְּדִיָּן נֶפֶשׁ⁴ כָּל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו⁵. וְכֹפֶר הָעֶבְדִּים -
בֵּין גְּדוּלִּים בֵּין קְטָנִים⁶, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִיבוֹת⁷ -
הוּא הַקֶּנֶס הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה: שְׁלֹשִׁים סָלַע כֶּסֶף יָפֵה,
בֵּין שֶׁהָיָה הָעֶבֶד שֶׁהָיָה מֵאָה מְנָה⁸ בֵּין שְׁאִינוֹ שֶׁהָיָה
אֶלָּא דִּינָר. וְכֹל הַמַּעֲקֵב גִּט שֶׁחֲרוּר⁹ - אֵין לוֹ קֶנֶס¹⁰,
הוֹאִיל וְאֵין לוֹ אֲדוּנִי¹¹, שֶׁהָיָה יָצָא לַחֲרוּת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי שווי של נהרג"

במהותו של תשלום כופר יש לחקור האם הוא חיוב נפרד בפני עצמו, או שבא במקום מיתה (ונפק"מ כשהשור פטור ממיתה אם חייב או פטור מכופר). ויש לומר שאין לך אלא

ומשום כך נחשב לקנס. השווה למעלה פרק ב, הלכה ח. (67) כדעת ר' יוחנן: "... לרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה", שם מג: (68) לכן משלם כופר אף-על-פי שהשור אינו נסקל, ואין זה דומה לדין הרג וברח, שאין הבעלים חייבים בכופר מפני שהשור אינו נסקל (למעלה הלכה ג), מכיון ששם השור חייב סקילה, אבל בדין שלפנינו השור פטור מסקילה (כסף-משנה למעלה הלכה ג).

י. הִיָּה מוּעֵד לִפְלִי⁶⁹ עַל בְּנֵי הָאָדָם בְּבוֹרוֹת, וְרֵאָה
יָרֵק בְּבוֹר⁷⁰ וְנִפְל לְבוֹר בְּשָׂבִיל הַיָּרֵק, וְהִיָּה שֵׁם אָדָם
וְמָת; אוֹ שֶׁהָיָה מוּעֵד לְהִתְחַבֵּף בְּכַתְלִים⁷¹ וְלִהְפִּיל⁷²
עַל בְּנֵי אָדָם, וְנִתְחַבֵּף בְּכַתֵּל לְהִנָּאָתוֹ, וְנִפְל⁷³ עַל
אָדָם וְמָת מִחַמַּת חַפּוּכּוֹ - הַשּׁוֹר פְּטוּר מִמִּיתָה, לְפִי
שֶׁלֹּא נִתְּפֹן לְהִמִּית; וְהַבְּעָלִים חַיִּבִּין בְּכֹפֶר, שֶׁהָיָה
זֶה מוּעֵד לִפְלִי בְּבוֹרוֹת עַל בְּנֵי אָדָם אוֹ לְהִפִּיל עֲלֵיהֶם
הַכְּתָלִים. וְהִיאָף יוֹדַע שְׁנִתְחַבֵּף לְהִנָּאָתוֹ?⁷⁴
שְׁנִתְחַבֵּף לְאַחַר שֶׁהִפִּיל וְהִמִּית⁷⁵.

(69) שם מח: (70) דוגמת רב יוסף, שם. (71) שם מד. (72) את הכתלים. (73) הכותל מחמת חיכוכו. (74) ולא נתכוון להרוג אדם. (75) גמרא שם.

יא. אֵין הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֹּפֶר עַד שֶׁתִּמִּית
בְּהֶמְתָּן חוּץ מִרְשוּתָּן; אֲבָל אִם הִמִּית בְּרִשּׁוֹת
הַמַּזִּיק, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּסָקִילָה⁷⁶ - הַבְּעָלִים
פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר⁷⁷. בִּיצֵד? הַנִּכְנָס לַחֲצַר בַּעַל הַבֵּית
שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאֶפְלוּ נִכְנָס⁷⁸ לְתֵבַע שְׁכָרוֹ⁷⁹ אוֹ
חֹבֵב⁸⁰ מִמֶּנּוּ, וְנִגְחָו שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית וְמָת -
הַשּׁוֹר בְּסָקִילָה, וְהַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר; שֶׁהָיָה
אֵין לוֹ רִשּׁוֹת לִנְכָס לְרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ.

(76) טענת הבעלים: "באיזו רשות נכנסת לחצרי", מועילה לענין תשלומי ממון וקנס בלבד, אבל לא לענין מיתת השור, בבא-קמא כג: (77) לגבי כופר מועילה טענה זו. (78) פועל. (79) ברייתא שם, לג. (80) המלווה מן הלווה.

יב. עֶמֶד בַּפֶּתַח⁸¹ וְקָרָא לְבַעַל הַבֵּית, וְאָמַר לוֹ 'הֵן',
וְנִכְנָס⁸², וְנִגְחָו שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית - הָרִי הַבְּעָלִים
פְּטוּרִין; שְׁאִין מְשַׁמֵּעַ 'הֵן' אֶלָּא עֶמֶד בְּמִקוֹמָה⁸³ עַד
שֶׁאֲדַבֵּר עִמָּה.

(81) שם. (82) כי הבין את תשובת "הן" כנתינת רשות להכנס. (83) כדעת החכמים בברייתא.

יג. בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנָסָה לַחֲצַר הַנֶּזֶק, וְדִרְסָה עַל גְּבִי
תֵּינוּק⁸⁴ דֶּרֶךְ הַלּוּכָה⁸⁵ וְהִרְגָתָהּ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין
אֶת הַכֹּפֶר⁸⁶; שֶׁהָרָגַל מוּעֵד⁸⁷ לְהִזִּיק בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה,
וּבְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק חַיִּב אָף עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרָגְלָה⁸⁸, כְּמוֹ
שֶׁבֶאֱרָנוּ⁸⁹. נִמְצְאָתָ לָמָד: שֶׁהַמוּעֵד שֶׁהִמִּית בְּכוֹנָה⁹⁰
נִסְקָל, וְהַבְּעָלִים חַיִּבִּין בְּכֹפֶר; וְאִם הִמִּית שְׁלֹא
בְּכוֹנָה⁹¹ - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה, וְהַבְּעָלִים חַיִּבִּים בְּכֹפֶר.
וְתָם שֶׁהִמִּית שְׁלֹא בְּכוֹנָה - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה וּמִן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. נגח שפחה²¹ ויצאו ילדיה - משלם דמי ולדות²²; 8
שנה פמי שנגח חמור מעפרת²³. ואם היה תם - 9
משלם חצי דמי ולדות מגופו. 10

(21) כנענית. (22) אם הוא מועד, דעת רב פפא שם, מט.
(23) שם.

ה. פיצד שמיין²⁴ אותה? אומדין פמה היתה שפחה 11
זו שנה כשהיתה מעפרת²⁵ וכמה היא שנה עתה²⁶, 12
ונותן לבעליה הפחת²⁷ או חצי²⁸. ואם המית²⁹ 13
השפחה - משלם הפפר הקצוב בתורה בלבד³⁰, כמו 14
שפארנו³¹. 15

(24) מעריכים את השפחה שניגחה ויצאו ילדיה, לשם חישוב
דמי הנזק. (25) לפני הנגיחה. מחירה אז גבוה גם בגלל
העובר וגם בגלל עצמה, שנראית משוכחת ובעלת איברים.
(26) לאחר שנגחו אותה ויצאו ילדיה. חישוב זה עושה
המשנה בבא-קמא מח: (27) כשהוא מועד. (28) כשהוא
תם. (29) והוא מועד. (30) שלושים שקלים, ואינו משלם
דמי ולדות. (31) למעלה הלכה א, שאפילו היתה שווה
מאה מנה, משלם שלושים סלעים בלבד.

ו. שור שנתפון לבהמה ונגח את האדם, אף על פי 16
שאם המיתו פטור³² כמו שפארנו³³, אם חבל בו³⁴ 17
- חייב בנזק³⁵. ואם תם הוא - משלם חצי נזק 18
מגופו³⁶, ואם מועד - נזק שלם. 19

(32) ממיתה. (33) למעלה פרק י, הלכה ט. (34) הזיקו
ולא הרגו. (35) כשם שחייב בתשלומי כופר כשהרג שלא
בכוונה, שם מד: (36) כדעת החכמים האומרים "כמשפט
הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך
משפט שור באדם. מה שור בשור, תם משלם חצי נזק
ומועד נזק שלם; אף שור באדם, תם משלם חצי נזק ומועד
נזק שלם", שם לג. וראה למעלה פרק ז, הלכה ג.

ז. שור תם שהמית³⁷ והזיק³⁸ - דנין אותו דיני 20
נפשות, ואין דנין אותו דיני ממונות³⁹; ומועד 21
שהמית והזיק - דנין אותו דיני ממונות⁴⁰, וחזרין 22
ודנין אותו דיני נפשות. קדמו ודנוהו דיני נפשות 23
תחלה - חזרין ודנין אותו דיני ממונות⁴¹. 24

(37) אדם. (38) ואחר-כך הזיק ממון. (39) שתם אינו
משלם אלא מגופו, והרי הוא נסקל. (40) ומשלם מן
העליה. (41) אף-על-פי שכבר נגמר דינו לסקילה ואין לו
בעלים. כל ההלכה הזאת כלשונה היא ברייתא שם, צ:
אמנם שם כתוב: "קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין חזרין
ודנין אותו דיני ממונות", אולם זה מדובר - לפי רבא אליבא
דרבא עקיבא - במקרה שברח השור לאחר שדנוהו להסקל,
אבל אם לא ברח, גם אם קדמו ודנוהו דיני נפשות, חוזרים
ודנים אותו דיני ממונות.

ח. ומהיכן משתלם⁴²? מן השבח שהשפית 25
ברדתו⁴³ אחר שנגמר דינו; שפיתן שנגמר דינו 26

חידושו המפורש בקרא - עצם תוכן תיבת כופר
שמשמעותו שבא במקום.

ולחידודי יש לומר שהדבר תלוי בשתי מחלוקות: א. האם
כופר הוא דמי מזיק וא"כ הוא במקום מיתתו בידי שמים,
או שהוא דמי נזק וכל עניינו השלמת חיסרון הנזק וא"כ
הרי הוא חיוב בפני עצמו. ב. האם יש כופר על המתה
שלא בכוונה (שאו פטור ממיתה) ואם יש הרי שהוא חיוב
בפני עצמו. או שאין כופר שלא בכוונה וא"כ חיוב הכופר
הוא במקום מיתה וכיון שפטור ממיתה פטור גם מכופר.
ומכיון שפסק הרמב"ם שכופר הוא דמי נזק - "הכל לפי
שויו של נהרג" - ושיש כופר שלא בכוונה (נזקי ממון פ"י
ה"ג) מוכח שסובר שהוא חיוב בפני עצמו.

(על פי לקו"ש ח"ג עמוד 299)

(2) ולא כמו שרואים היורשים. (3) ולא דמי בעל השור
שהמית, אף-על-פי שהכופר בא לכפר על נפשו, דין זה הוא
כדעת החכמים, בבא-קמא מ. (4) של הנהרג. (5) ע"י בית
הדין. (6) כי התורה אינה מבחינה וכותבת "אם עבד יגח
השור", שם, לב. (7) כי כתוב "אם עבד יגח השור או
אמה". (8) לשון המשנה שם מא. משום כך נקרא תשלום
שלושים הסלעים "קנס", כי הוא סכום קבוע בין אם העבד
שוה יותר או פחות מזה. (9) עבד שיצא לחירות אלא טעון
עדיין שטר שחרור, כגון שחיסרו רבו אחד מכ"ד ראשי
איבריו, או שהפקירו או הקדישו, גיטין מב: (10) אם
המית אותו שור מועד - אין לבעליו קנס. (11) והתורה
אמרה: "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". זוהי בעיא
בגמרא שם, שלא נפתרה, ולפיכך בעל השור פטור, כי
המוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. למי נותנין הפפר? ליורשי הנהרג. ואם המית 1
אשה - הפפר ליורשיה מאביה, ואינו לפעל¹². המית 2
מי שחציו עבד וחציו בן חורין¹³ - נותן חצי קנס¹⁴ 3
לרבו, והחצי האחר¹⁵ ראוי לתן¹⁶ ואין מי יקחנו¹⁷. 4

(12) הכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתתה, ולא זכתה בו
האשה מחיים, ואין הבעל יכול לרשת אותו, כי הוא יורש
רק מה שאשתו החזיקה בו מחיים. "אין הבעל נוטל בראוי
- לבוא לאחר מיתתה - כבמוחזק", שם מב: (13) כגון עבד
של שני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. (14) חמשה
עשר סלעים. (15) שהוא בן חורין. (16) חצי כופר
ליורשיו. (17) שהרי אין לו יורשים, כי אין לעבד קידושין,
ועל כן זוכה בו המזיק. מקור הלכה זו בגיטין מב. ומג. לפי
תשובת רבא, שם.

ג. שור שנגח אשה ויצאו ילדיה¹⁸, אף על פי שהוא 5
מועד¹⁹ ליגח - הבעלים פטורין מדמי ולדות; שלא 6
חייבה תורה בדמי ולדות אלא לאדם²⁰. 7

(18) מתים. (19) וכל-שכן כשהוא תם. (20) שהכה אשה
ויצאו ילדיה, כמו שכתוב: "וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה
ויצאו ילדיה. . . ענוש יענוש" (שמות כא, כב), מכאן אמר
ר' עקיבא: "אנשים" ולא שוורים. שם מב.

דנו, סנהדרין עט: פ. (58) ולא כדין נבילה סתם שמותר בהנאה.

יא. פרה מעפרת שהמיתה את האדם, וכן כל בהמה שנעברה בה עברה⁵⁹ - הרי עברה כמות; היא ועברה נגחה⁶⁰, היא ועברה נרבעה.

(59) כגון שנרבעה על-ידי אדם וחייבת מיתה, ויקרא כ, טו. (60) וגם העובר חייב סקילה, דעת רבא שם, פ.

יב. נגחה והמיתה ואחר כך נתעברה⁶¹: אם עד שלא נגמר דינה נתעברה, וילדה קדם גמר דין - ולדה מתר⁶²; ואם ילדה אחר גמר דין - ולדה אסור⁶³, שהעבר ירף אמו הוא⁶⁴. ואם נתעבר ולד זה באחרים - פונסין את כלם בכפה⁶⁵ עד שימותו שם⁶⁶.

(61) כלומר שהעובר לא היה בשעת הנגיחה. (62) כי לא היה בשעת הנגיחה, וגם לא בשעת גמר הדין. (63) אף-על-פי שלא היה בשעת הנגיחה. אבל אינו נסקל, מכיון שלא היה בשעה שנגחה. (64) ומכיון שנגמר דינה של האם, ואסורה באכילה ובהנאה, גם העובר אסור. במה דברים אמורים כשנתעברה לפני גמר דין, אבל נתעברה לאחר גמר דין וילדה, הולד מותר, מפני שגם הזכר המותר באכילה גרם לוולד, וזה וזה גורם מותר (רבינו בהלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה יד). (65) בחדר מאסר. (66) ואין סוקלים אותם, כי הולד האסור עצמו אינו חייב סקילה, ברייתא שם, ס.

יג. שור הנסקל שהוזמו עדייו⁶⁷ - כל הקודם בו זכה⁶⁸, שהרי משנגמר דינו הפקירוהו פעליו⁶⁹. ואם העידו שבעליו רבעה⁷⁰, והזים⁷¹ את העדים - הרי השור לבעליו, והקודם ומשכו לא זכה בו; שפיון שהפעל יודע בעצמו שלא חטא ושאלו עדי שקר הם, והרי הוא מיתל⁷² להזמם, לא הפקיר.

(67) שבאו עדים והעידו על עדי הנגיחה: עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר, ולפי התורה מאמינים לעדים המזימים, ופסק-הדין של סקילה מתבטל. (68) מימרא של רבי יוחנן, כריתות כד. (69) כי האמין לעדים, וסבור היה שאין לו כלום בשור זה, מכיון שאסור בהנאה. (70) והשור חייב סקילה. (71) בעל השור הביא עדי הזמה. (72) מצפה. (73) מימרא של רבא שם.

יום שישי כ"ח אדר ה'תשפ"א

פרק שנים עשר

(1) נתבאר בו מה ענין הבור, ובאי זה רשות יהיה ואי זה דבר יוזק בו ויהיה חייב. ואי זה היא שמירתו, וכמה שיעורו ורוב משפטי הבור וענינו.

א. החופר בור² ברשות הרבים³, ונפל לתוכו שור או חמור⁴ ומת, אפלו היה הבור מלא גזות של צמר⁵ וכליזא בהן⁶ - הרי בעל הבור⁷ חייב לשלם נזק

1 לסקילה אין לו בעלים שיתחייבו בנזקיו⁴⁴. דנהו
2 דיני נפשות וברח - אין דיני ממונות⁴⁵.

(42) במקרה שקדמו ודנו אותו דיני נפשות, ואחר-כך חזרו ודנו אותו דיני ממונות. (43) מן השכר שמכנים השור בחרישתו. (44) ולכן אי-אפשר לגבות מן הבעלים, ואף-על-פי שבשעה שהזיק היו לו בעלים. (45) כי אפשר לגבות רק מחרישת השור, והוא איננו. ברייתא שם צ: ולפי פירוש רבא אליבא דרבי עקיבא שם צא. [רש"י שם מפרש כשברחו הבעלים, אולם רבינו מפרש כשברח השור, כך הבינו דבריו הראב"ד ומגיד-משנה].

3 ט. שור שהמית את האדם⁴⁶ והקדישו פעליו - אינו קדוש⁴⁷; וכן אם הפקירו - אינו מפקר; מכרו - אינו מכור; החזירו שומר לבעליו⁴⁸ - אינה חזרה⁴⁹; ושחטו - בשור אסור בהנאה⁵⁰. במה דברים אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה; אבל עד שלא נגמר דינו לסקילה, אם הקדישו - מקדשו⁵¹; ואם הפקירו - הרי הוא מפקר⁵²; מכרו - הרי זה מכור; החזירו שומר לבעליו⁵³ - הרי זה מחזר⁵⁴; ואם קדם ושחטו - הרי זה מתר באכילה.

(46) הלכה זו מקורה במשנה ובברייתא שם, מד: , מה. (47) כי לאחר שנגמר דינו לסקילה, אין לבעלים כל זכות על השור. (48) לאחר שהמית אדם ברשותו, ונגמר דינו לסקילה. (49) והשומר חייב לשלם דמי השור לבעליו. (50) בברייתא פסחים כב: ובבבא-קמא מא. למדו דין זה ממה שנאמר בתורה (שמות כא, כח) "סקל יסקל השור ולא יאכל את בשרו". ושאלו: אם השור נסקל, למה צריך להוסיף ולהשמיענו שהוא אסור באכילה, הלא אסור משום נבילה? ואם נתכוון לאסרו בהנאה, היה עליו לכתוב "ולא ינהג", אלא "מגיד לך הכתוב, שאם שחטו אחר שנגמר דינו אסור" וכו', וגם עורו אסור בהנאה, מהכתוב שם "ובעל השור נקי", ופירש בן זומא "נקי מנכסיו", ותנאים אחרים למדו הנאת עורו מ"את בשרו" - הטפל לבשרו. (51) והנהנה ממנו מעל. (52) ומי שזכה והשתמש בו לחרישה וכדומה - הרווח שלו. (53) לאחר שהמית אדם ברשותו. (54) והשומר פטור, אפילו אם אחר שהחזירו יגמרו דינו של השור לסקילה, כי בזמן שהחזירו השומר, יכלו הבעלים לשחוט אותו ולאכלו.

12 י. שור שלא נגמר דינו שנתעבר בשורים אחרים - כלן פטורין; לפי שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור⁵⁵, כדין האדם⁵⁶. נגמר דינו ואחר כך נתעבר באחרים, אפלו באף - כלן נסקלים⁵⁷; ונקברין ואסורין בהנאה, כדין בהמה נסקלת⁵⁸.

(55) ומכיון שאין מכירים אותו, אין זה בפניו. (56) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים בפניהם אף שור בפניו, שם מה. (57) ואינו בטל ברוב, כי בעלי חיים חשובים הם ודבר חשוב אינו בטל, ומכיון שכולם אסורים בהנאה, אין הפסד לבעלים בסקילה, על כן סוקלים אותם, כדי לקיים מצות סקילה בשור שנגמר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ו, לומר זה מהפסוק "או כי יכרה", כנראה מהמלה "או".

- ד. אחד החופר או המגלה²⁵ מקום שהיה מכסה; ¹⁷
- שנאמר: כי יפתח איש בור²⁶ או כי יכרה. ואם פסהו ¹⁸
- כראוי²⁷, אף על פי שהתלע²⁸ מתוכו²⁹ ונפל לתוכו ¹⁹
- שור ומת - פטור³⁰; שנאמר: ולא יכסנו. הא אם ²⁰
- פסהו - פטור³¹. פסהו בדבר שיכול לעמוד בפני ²¹
- שורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים, והלכו עליו ²²
- גמלים ונתרועע³², והלכו עליו שורים ונפלו בו: אם ²³
- אין הגמלים מצויין באותו מקום - הרי זה פטור, ²⁴
- מפני שזה אנס³³; ואם יבואו³⁴ שם גמלים אפלו ²⁵
- לפרקים - הרי זה חיב³⁵. ²⁶

(25) בור שנחפר על ידי אחר. (26) יסיר את המכסה מבור שהיה קיים כבר. (27) כיסוי שיכול לעמוד בפני שור. (28) ואינו יכול לעמוד בפני שור. (29) ולא ניכר מבחוץ. (30) כי אנוס הוא, שם נב. (31) ואינו מחוייב לבדוק את הכיסוי ולדרוך עליו ולנקוש עליו, כדי להיווכח אם התלע או לא. (32) ונתקלקל, ואינו יכול לעמוד בפני שורים. (33) כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים, מכיוון שאין גמלים מצויים שם. (34) כלומר, ואם באו ונתרועע הכיסוי, ואחרי כן הלכו שם שורים ונפלו. (35) כי היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים, כדעת ה"איכא דאמרי" שם, נב:

- ה. התלע מתוכו ונפלו בו שורים, אף על פי ²⁷
- שהגמלים מצויין שם תמיד והרי הוא פושע ²⁸
- לגמלים³⁶ - הואיל ומחמת שהתלע³⁷ נפלו בו ²⁹
- השורים, הרי זה פטור³⁸. וכן כל פיוצא בזה³⁹. ³⁰

(36) ולו נפלו בו גמלים היה חיב. (37) ולא שנתרועע מחמת הגמלים. (38) כי אין כל קשר בין הפשיעה ובין מיתת השוורים, שם. (39) שאין אפשרות לתלות את הנזק בפשיעה. ואין זה דומה לתחילתו בפשיעה וסופו באונס שלמעלה בפרק ד, הלכה א, כי שם לולא פשיעתו לא היה מגיע האונס (ראה תוספות כאן).

- ו. המוצא בור וכסהו וחזר וגלהו - בעל הבור ³¹
- חיב⁴⁰, וזה האחרון⁴¹ פטור. סתמו בעפר וחזר ³²
- והוציא את פל העפר - זה האחרון חיב⁴²; שפיון ³³
- שסתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון⁴³. ³⁴

(40) זה שהבור שלו, שהשאירו מגולה. (41) שכיסה וגילה. (42) שסתם והוציא את כל העפר. (43) נסתלק הבור שעשה הראשון, וכשהוציא השני את העפר, הריהו חופר בור חדש וחיב, שם כט:

- ז. בור של שני שתפין, ועבר הראשון ולא פסהו, ³⁵
- השני ולא פסהו - הראשון חיב⁴⁴ עד שימסר ³⁶
- דליו⁴⁵ לשני; ומשםסר דליו לשני לללות ממנו ³⁷
- נפטר הראשון ונתתחיב השני לכסותו. פסהו ³⁸
- הראשון⁴⁶, ובא השני ומצאו מגלה ולא פסהו - ³⁹

- 1 שלם; שנאמר: בעל הבור ישלם⁸. ואחד⁹ שור ¹
- 2 וחמור או שאר מיני בהמה חיה ועוף. לא נאמר ²
- 3 שור וחמור אלא בהמה¹⁰. ³

(2) משנה, בבא קמא נ: (3) מקום שאינו רשאי לחפור שם. (4) הדוגמא לקוחה מן התורה "וכי יפתח איש בור ... ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג). (5) הדוגמא של שמואל, שם. (6) ריפוד רך המונע חבטה, והמוות לא בא מחמת החבטה אלא מחמת ההבל (האוויר המחניק) של הבור. (7) החופר נקרא בעל הבור וחיב, מכיוון שעשהו, אף על פי שאינו שלו. (8) ולא חשוב אם המוות בא מחבטה או מהבל. (9) ודין אחד. (10) דוגמא מן המציאות היום-יומית, משנה שם נד:

- ב. אחד החופר בור ברשות הרבים, או החופר בור ⁴
- ברשותו¹¹ ופתחו לרשות הרבים¹² או פתח לרשות ⁵
- חבירו¹³, או שחפר ופתח לרשותו¹⁴ והפקיר רשותו¹⁵ ⁶
- ולא הפקיר בורו - הרי זה חיב¹⁶ בנזקיו. אבל אם ⁷
- הפקיר רשותו ובורו, או שהפקיר בורו שברשותו¹⁷ ⁸
- או הקדישו - הרי זה פטור. שנאמר: בעל הבור ⁹
- ישלם - מי שיש לו בעלים, וזה הפקר; ובתמלה¹⁸ ¹⁰
- ברשות חפר¹⁹, מפני שחפר ברשותו. ¹¹

(11) כגון בחצירו, מקום שמותר לו לחפור שם. (12) והפתח של הבור, שדרכו אפשר ליפול, נמצא ברשות הרבים. משום כך חיב בעל הבור. (13) אף על פי שהפתח נמצא ברשות היחיד, שאין רבים מצויים בה, בכל זאת חיב. (14) כלומר גם החפירה וגם הפתיחה נעשו ברשותו. (15) וכל אחד רשאי להיכנס לשם. (16) כי הוא בעל הבור, והתורה אומרת "בעל הבור ישלם", אף על פי שחפר את הבור וגם פתחו בחצירו. (17) ולא הפקיר רשותו. (18) כאשר חפר את הבור. (19) ואין לחייבו על מעשה החפירה, כשם שמחייבים את החופר ברשות הרבים על מעשה החפירה, אף על פי שאינו בעל הבור. כל ההלכה הזאת במשנה שם מט: ובגמרא שם נ.

- ג. אחד החופר בור או שחפר מאליו²⁰ או שחפרתו ¹²
- בהמה²¹ או חיה - הואיל והוא חיב למלאת²² או ¹³
- לכסותו ולא עשה, הרי זה חיב בנזקיו. ואחד ¹⁴
- החופר או הלוקח²³ או שנתן לו במתנה; שנאמר: ¹⁵
- בעל הבור ישלם - מי שיש לו בעלים מכל מקום²⁴. ¹⁶

(20) ברשותו, כגון ששקעה האדמה, ובהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו מדובר, כמו בהלכה הקודמת. (21) בין אם זו בהמתו ובין אם זו בהמת חבירו. במקרה שזו בהמת חבירו, חיב בעל הבהמה בנזקי החצר, והאחריות לבור נופלת על בעל הבור ולא על בעל הבהמה, כי יכרה "איש" בור, אמרה תורה, ולא "שור" בור, וחובת הכיסוי מוטלת על בעל החצר בלבד. (22) כי זה בורו, שם מח. (23) הקונה. (24) כולל קנייה ומתנה. מקור דין זה במכילתא דרבי שמעון בן יוחאי. שם נאמר: "... מניין לרבות את שירש ולקח ושניתן לו במתנה? תלמוד לומר בעל הבור ישלם, לרבות את שירש ולקח ושניתן לו במתנה" ובירושלמי בבא קמא פרק ה

1 **הַשְּׁנִי חֵיב. וְעַד אֵימָתִי יִהְיֶה הַשְּׁנִי לְבָדוֹ חֵיב?**
 2 **עַד שְׂדֵעַ הָרֹאשׁוֹן שֶׁהַבּוֹר מְגֻלָּה, וְכָדִי שִׁישְׁכּוֹר**
 3 **פּוֹעֲלִים⁴⁷ וְיִכְרַת אֲרָזִים וְיִכְסְנוּ. וְכָל שְׂיָמוֹת בּוֹ**
 4 **תּוֹךְ זָמַן זֶה - הָרִי הַשְּׁנִי לְבָדוֹ חֵיב⁴⁸ בּוֹ; וְכָל**
 5 **שְׂיָמוֹת בּוֹ אַחֵר זָמַן פְּזָה⁴⁹ - שְׁנִיָּהּ חֵיבִין לְשֹׁלֶם,**
 6 **שְׁהָרִי שְׁנִיָּהּ פֶּשְׁעוֹ בּוֹ.**

66 מוסיף הבל ושקול כשני טפחים יבשה. (67 בעיות שלא נפתרו, והמוציא מחבירו עליו הראייה, שם (לרבינו כאן גירסה אחרת מאשר בגמרא שלנו, ראה שם). הבעיית היא: אם גם בשניים ובשלושה טפחים מים, אומרים שמוסיפים הבל במידה כזאת שהם שקולים כנגד ארבעה ושישה טפחים יבשה, או מכיוון שהבור אינו עמוק, אין תוספת הבל כזאת. (68) כמו בכל מקרה של ספק.

26 **יב. הַחוּפֵּר בּוֹר עֶמֶק עֲשָׂרָה טַפָּחִים, וְכָא אַחֵר**
 27 **וְהַשְּׁלִימוּ לְעֶשְׂרִים, וְכָא אַחֵר וְהַשְּׁלִימוּ לְשָׁלֹשִׁים⁶⁹**
 28 **- בָּלֵן חֵיבִים⁷⁰. חָפֵר הָרֹאשׁוֹן פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה⁷¹**
 29 **אִפְלוּ טַפַּח, וְכָא הָאֲחֵרוֹן וְהַשְּׁלִימוּ לְעֲשָׂרָה⁷², בֵּין**
 30 **שְׁחָפֵר בּוֹ טַפָּח⁷³ אוֹ שֶׁהִגְבִּיחַ בִּנְיָן עַל שְׂפָתוֹ**
 31 **טַפָּח⁷⁴ - זֶה הָאֲחֵרוֹן חֵיב⁷⁵. סֵתֵם טַפַּח שְׁהוּסִיף⁷⁶**
 32 **אוֹ שְׂסֵתֵר טַפַּח שְׁכָּנָה⁷⁷ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם כָּכָר**
 33 **נִסְתַּלֵּק מִעֲשֵׂה רֹאשׁוֹן⁷⁸ אוֹ עֲדִין לֹא נִסְתַּלֵּק.**

69 זוהי הדוגמא של הברייתא. (70) אם נפל לתוכו שור והזק או מת, מפני שכולם שותפים בבור זה של ל' טפחים, כרב וזביד בלשון ראשון, שם עמוד ב. (71) שאין בו כדי להמית. (72) ועשה אותו לבור, שיש בו כדי להמית. (73) והוסיף את הטפח מלמטה. (74) כגון שהניח אבן על שפת הבור, והוסיף מזה טפח למעלה מן הבור, דוגמא של רבא שם, נא: (75) בכול, בין בנזקים ובין במיתה, כדעת רבנן, שם. הטעם הוא, מכיוון שהאחרון עשה בור שלא היה קיים קודם, היינו בור שיש בו כדי להמית, לפיכך הוא לבדו חייב. ואין זה דומה למקרה הקודם, שהשלימו לכ', כי שם גם קודם לכן היה בור שעשוי להמית. (76) מלמטה. (77) מלמעלה. (78) ברגע שהאחרון הוסיף את הטפח, וכל הבור ברשותו של האחרון הוא, ואם כן אפילו סתם את הטפח שלו, נשאר בור של ט' של הראשון כמקודם, והראשון חייב.

34 **יג. חָפֵר הָרֹאשׁוֹן בּוֹר עֶמֶק⁷⁹, וְכָא הָאֲחֵרוֹן**
 35 **וְהִרְחִיבוּ⁸⁰, וְנָפַל לְתוֹכּוֹ שׁוֹר וְמֵת: אִם מִחֲמַת**
 36 **הַבָּל⁸¹ מֵת - הָאֲחֵרוֹן פָּטוּר, שְׁהָרִי מַעֲטַת הַבָּל⁸²; וְאִם מִחֲמַת חֲבָטוֹ⁸³ מֵת - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שְׁהָרִי הוּא**
 37 **קִירֵב הָזָק בּוֹר זֶה⁸⁴. וְכֵן אִם נָפַל הַשׁוֹר מֵאוֹתוֹ הַצָּד**
 38 **שֶׁהִרְחִיב הָאֲחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שְׁהָרִי קִירֵב הָזָק**
 39 **בּוֹר זֶה, אִף עַל פִּי שְׂמַת מִן הַהֶבֶל⁸⁵; וְאִם מִן הַצָּד**
 40 **שְׁחָפֵר הָרֹאשׁוֹן נָפַל⁸⁶ - הָרֹאשׁוֹן חֵיב, שְׁהָרִי הָאֲחֵרוֹן**
 41 **מַעֲטַת הַבָּל.**

79 שיש בו כדי להמית. (80) והגדיל את שטח הבור ואת אפשרות הנפילה לתוכו. (81) האוויר הלא טוב שבבור. (82) כי במידה שהבור רחב יותר, האוויר שבתוכו פחות

44) כי מרגע שהראשון דלה והשאיר את הבור פתוח, נתחייב בנזק שיבוא. זוהי גירסת הרי"ף ורבינו במשנה, שם, שלא כגירסה במשנתנו האומרת, "השני" חייב. (45) את הדלי לדלות מים (ואולי שימש הדלי גם כיסוי לבור, השווה לקמן הלכה ט). זוהי דעת רבי אליעזר בן יעקב שם נא: (46) לאחר שנשתמש בו, משנה שם נב. (47) שיעור הזמן הדרוש לשכירת פועלים. הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן שם. (48) כי הראשון הוא אנוס. (49) הדרוש לפעולות האמורות ולא עשאו.

7 **ח. הַמוֹסֵר בּוֹרוֹ לְשׁוֹמֵר - חֵיב בְּנִזְקֵיוֹ⁵⁰. וְאִם מְסֻר**
 8 **לְחֹרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן⁵¹, אִף עַל פִּי שְׁהָיָה מְכֻסָּה⁵² -**
 9 **הָרִי הַבְּעָלִים חֵיבִים; שֶׁהַבּוֹר עָשׂוּי לְהַתְּגַלּוֹת⁵³, וְאִלּוּ**
 10 **אֵין בָּהֶן דַּעַת⁵⁴.**

50) השומר חייב, כי נכנס במקום הבעלים, השווה למעלה פרק ד, הלכה ד. (51) שאין בהם דעת לשמור. (52) כראוי, שם י. (53) על ידי שקיעת העפר, והבעלים היו צריכים להעלות זאת על דעתם. (54) לתקן ולכסות את הבור. לפיכך אין זו שמירה מספקת, והבעלים חייבים.

11 **ט. הַמְּכַסֶּה בּוֹרוֹ בְּדָלִיו שֶׁל חֲבֵירוֹ⁵⁵, וְכָא בָּעַל הַדָּלִי**
 12 **וְנָטַל דָּלָיו - בָּעַל הַבּוֹר חֵיב⁵⁶.**

55) שלקח מבורו של חבירו שלא ברשות. (56) על הנזקים שהזיק בורו המגולה, כי צריך היה להעלות על דעתו, שבעל הדלי יקח את הדלי. ואין מחייבים את בעל הדלי שיוודיע לבעל הבור, שלקח את דליו, שם ל.

13 **י. אֶחָד הַחוּפֵּר בּוֹר⁵⁷ אוֹ שִׁיחַ⁵⁸ אוֹ מַעְרָה⁵⁹ אוֹ**
 14 **חֲרִיץ⁶⁰. וְלָמָּה נֶאֱמַר⁶¹ בּוֹר? עַד שִׁיחָהּ בּוֹ פָּדִי**
 15 **לְהִמִּית⁶². וְכִמָּה פָּדִי לְהִמִּית? עֶמֶק עֲשָׂרָה טַפָּחִים.**
 16 **אֲבָל אִם הָיָה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וְנָפַל לְתוֹכּוֹ שׁוֹר אוֹ**
 17 **שְׂאֵר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְמֵת - פָּטוּר⁶³; וְאִם הִזְקוּ -**
 18 **חֵיב⁶⁴ בָּעַל הַתְּקָלָה⁶⁵ נֹזֵק שְׁלֹם.**

57) עגול. (58) ארוך. (59) מרובעת ומכוסה בקירוי. (60) רחב ומרובע כמערה ואינה מקורה. כל הנ"ל דינם כדין בור. (61) בתורה (שמות כא, לג). (62) או בהבל או בחבטה. וסתם בור יש בו עומק של עשרה טפחים, ויש בו כדי להמית. (63) כי לא הבור המיתו. (64) כי כל בור בכל עומק שהוא יש בו כדי להזיק. (65) בעל החפירה. אין רבינו אומר: "בעל הבור", כי פחות מעשרה טפחים אין עליו שם בור.

19 **יא. הָיָה עֶמֶק הַבּוֹר תִּשְׁעָה, וְיָמְהָן טַפַּח אֶחָד מִים -**
 20 **חֵיב; שֶׁהִטְפַּח שֶׁל מִים⁶⁶ חָשׁוּב כְּעֶמֶק שְׁנֵי טַפָּחִים**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָאָדָם אוֹ הַבְּהֵמָה הַפְּקֻחָה - חַיֵּב נֹזֵק שְׁלֹם¹⁰², כִּמּוֹ
שְׂבָאֲרֵנוּ¹⁰³.

99) שאינן בנות דעת. 100) אפילו הייתה פקחת.
101) שם, דין זה הוא גזירת הכתוב "ונפל שמה שור",
ודורשים "שור" ולא אדם, בבא קמא כח: 102) טעמו
של דבר, אדם אין דרכו להתבונן בדרכים. ובהמה נזהרת
אמנם ממכשולים גדולים ומסוכנים ביותר, אבל לא
ממכשולים קטנים. 103) בהלכה הקודמת, שחייבים על
נזקי בהמה בבור פחות מ' טפחים.

יז. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר פְּסוּלִי הַמְּקַדְּשִׁין¹⁰⁴ וְמַת - הָרִי
זֶה פְטוּר; שְׁנֵאמַר: וְהַמַּת יִהְיֶה לוֹ - מִי שֶׁהַמַּת
שְׁלוֹ¹⁰⁵, יֵצֵא זֶה שֶׁהוּא אֶסוּר בַּהֲנָאָה וְדִינוֹ שִׁיקְבָּר.

104) כגון שור קרבן שנפל בו מום ואפילו לאחר שנפדה.
105) שיוכל ליהנות ממנו. כל זה לשון רבא, שם נא.

יח. הִנֵּה חוֹפֵר בְּבוֹר, וְנִפְלָה הַבְּהֵמָה בְּתוֹךְ הַבוֹר
מִקּוֹל הַחֲפִירָה וְמַתָּה: אִם נִפְלָה מִלְּפָנֶיהָ - חַיֵּב;
מֵאַחֲרֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּבְעָתָה¹⁰⁶ וְחִזְרָה עַל עֵקֶבָה לְאַחֹר
וְנִפְלָה¹⁰⁷ וְמַתָּה - פְטוּר; שְׁנֵאמַר: וְנִפַּל - עַד שֶׁיִּפֹּל
דֶּרֶךְ נִפְלָה¹⁰⁸. נִפְלָה לְפָנֶיהָ מִקּוֹל הַחֲפִירָה חוּץ
לְבוֹר וְמַתָּה - אֵין בֵּית דִּין מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ¹⁰⁹; וְאִם
תִּפְס הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְאִם נִפְלָה לְאַחֲרֶיהָ
חוּץ לְבוֹר וְמַתָּה אוֹ הִזְקָה - בָּעַל הַבוֹר פְטוּר¹¹⁰.

106) שנבעלה. 107) לתוך הבור. 108) זוהי נפילה על
הפנים ולא על העורף. 109) כי הבהמה מתה מחבטה
בקרע רשות הרבים ולא בקרע של הבור ולא בחבלו.
110) לדעת הכול, שם.

יט. שׁוֹר שֶׁדָּחַף בְּהֵמָה לְתוֹךְ הַבוֹר וְמַתָּה: אִם מוֹעֵד
הוּא - בָּעַל הַבוֹר מְשַׁלֵּם מִחְצָה, וּבְעַל הַשׁוֹר
מִחְצָה¹¹¹; וְאִם תָּם הוּא - בָּעַל הַשׁוֹר מְשַׁלֵּם רְבִיעֵ
מִגּוּפוֹ¹¹², וּבְעַל הַבוֹר מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים¹¹³ מִן
הַיָּפֶה שֶׁבִּנְקָסוֹ. שֶׁבָּעַל הַנִּבְלָה אוֹמֵר לְבָעַל הַבוֹר:
פָּחַת נִבְלָה¹¹⁴ זוֹ יֵשׁ לִי אֲצִלָּה¹¹⁵; אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
גְּדוֹלָה וּפְקָחַת¹¹⁶, כִּיּוֹן שֶׁנִּדְחָפָה הָרִי זוֹ כְּמִי שֶׁנִּפְלָה
בְּלִילָה¹¹⁷; כִּל שְׁאֵנִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִבָּעַל הַשׁוֹר אֲנִי
מוֹצִיא¹¹⁸, וְהַשָּׂאֵר אֶתָּה חַיֵּב לְשַׁלְּמוֹ.

111) כי שניהם המיתוהו. כדעת רבי נתן שם.
112) שאילו השור לבדו היה ממית, היה משלם חצי נזק
מגופו, עכשיו שיש לו שותף, גם התשלום הוא למחצה,
דהיינו רבע הנזק מגופו. 113) במקום חצי.
114) ההפרש בין מחיר הבהמה בחיים לבין מחירה לאחר
מיתה. 115) כי בהמה שלי נמצאה מתה בתוך בורך,
ואתה אחראי לכל הנזק. 116) ואמרנו בהלכה טז, שאם
נפלה ביום ומתה, בעל הבור פטור. 117) כי אין מקום
לנימוק הקודם "שדרך הבהמה לראות ולסור מן
המכשולות". 118) ומבעל השור אי אפשר להוציא יותר

מזיק. 83) המכה שקיבל מקרקעית הבור. 84) בזה
שהגדיל את שטח הבור ושטח החבטה בתוכו. כדעת רב
אשי, שם נא: 85) והלא האחרון מיטע את ההבל, בכל
זאת הוא חייב, כי ייתכן שלולא הרחיב את פי הבור, לא
היה השור מגיע למקום פי הבור שבתחילה, ולא היה נופל
לתוכו. 86) זהו פירוט לדין הראשון שבהלכה זו, שמת
מחמת הבלו, האחרון פטור, ואם מחמת חבטו מת, האחרון
חייב. הבדל זה בין שני הצדדים הוא כדעת ה"ש אומרים"
בשם רב אשי, שם. לדעת רבינו שתי הלשונות של רב אשי
שם משלימות זו את זו, (כסף משנה).

יד. בּוֹר שֶׁחִיבָה עָלָיו הַתּוֹרָה - אֶפְלוּ לֹא מַתָּה
הַבְּהֵמָה אֲלֵא מִהֲבָלוֹ⁸⁷, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר אִם מַתָּה
מִחֲבָטוֹ⁸⁸. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה עֹמֵק הַבוֹר כְּרַחְבּוֹ - אֵין
לוֹ הֶבֶל⁸⁹, וְאִם לֹא נִחְבְּטָה בּוֹ הַבְּהֵמָה וְמַתָּה -
פְטוּר⁹⁰. הָיָה עֹמְקוֹ יָתֵר עַל רַחְבּוֹ - יֵשׁ לוֹ הֶבֶל, וְאִם
מַתָּה בּוֹ הַבְּהֵמָה - חַיֵּב אָף עַל פִּי שֶׁלֹא נִחְבְּטָה
בְּקַרְקָעִיתוֹ⁹¹.

87) שבא מאליו ולא מעצם הבור. 88) שנחבט השור
בקרעית הבור גופו. דין זה הוא כדעת שמואל שם, נ:
89) אין האוויר שבו מזיק, מחלוקת רבה ורב יוסף שם נא:
90) כי המוות לא בא מפאת הבור. 91) כי מתה מחמת
הבל הבור, שם.

טו. עֲשֵׂה תֵל גְבוּהַ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנִחְבְּטָה בּוֹ
הַבְּהֵמָה⁹² וְמַתָּה: אִם הָיָה גְבוּהַ עֲשָׂרָה טַפְחִים⁹³ -
חַיֵּב לְשַׁלֵּם⁹⁴, וְאִם הָיָה פָחוֹת מֵעֲשָׂרָה - פְטוּר עַל
מִיתַת הַבְּהֵמָה⁹⁵. אֲבָל אִם הִזְקָה בְּלִבְד - חַיֵּב לְשַׁלֵּם
נֹזֵק שְׁלֹם, וְאֶפְלוּ בְּתֵל גְבוּהַ כֹּל שֶׁהוּא⁹⁶ אוֹ בְּחֲפִירָה
כֹּל שֶׁהִיא; שֶׁהַנֶּזֶק בְּכֹל שֶׁהוּא דָּבָר מְצוּי וְיָדוּעַ⁹⁷,
וְאֵין הַמִּיתָה בְּכֹל שֶׁהוּא מְצוּיָה, וְהָרִי הוּא כִּמּוֹ
אֲנָס⁹⁸.

92) שעלתה על התל ונפלה. 93) כשיעור העומק של
בור, שיש בו כדי להמית. 94) כדעת שמואל, שהתורה
אמרה "ונפל", בכל נפילה שהיא חייב, ולאו דווקא לתוך
עומק, שם. 95) כי המיתה אינה מצוייה בנפילה פחותה
מעשרה טפחים, ולכן במקרה של מיתה בנפילה כזו, הרי
זה כאונס. 96) כל גובה שהוא, כדעת תנא קמא, תוספתא
שם פרק ו; וירושלמי שם פרק א, הלכה ב. 97) ועל כן
פשע בעל התל, שהיה לו להעלות על דעתו, שהתל יזיק.
98) שלא היה לו להעלות על דעתו אפשרות של מיתה.

טז. וְכֵן אֵינוֹ חַיֵּב עַל מִיתַת הַבְּהֵמָה בְּבוֹר אוֹ עַל
חֲבִיטָתָהּ בְּתֵל אֲלֵא אִם הָיְתָה הַבְּהֵמָה קְטָנָה אוֹ
חֲרִשָּׁת אוֹ שׁוֹטָה⁹⁹ אוֹ סוּמָא אוֹ שֶׁנִּפְלָה בְּלִילָה¹⁰⁰,
אֲבָל אִם הָיְתָה פְקֻחָה וְנִפְלָה בַּיּוֹם וְמַתָּה - פְטוּר;
שֶׁזֶה כִּמּוֹ אֲנָס, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּהֵמָה לְרֹאוֹת וּלְסוֹר
מִן הַמְּכַשּׁוּלוֹת. וְכֵן אִם נָפַל לְתוֹכוֹ אָדָם וְמַתָּה,
אֶפְלוּ הָיָה סוּמָא אוֹ שֶׁנִּפְלָה בְּלִילָה, כִּיּוֹן שֶׁהָיָה בֶּן
חוּרִין אוֹ עֶבֶד - הָרִי זֶה פְטוּר¹⁰¹. וְאִם הִזָּק בּוֹ

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ח אדר – ספר נזיקין – הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אומרת "הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות כו" וכל זאת מלמדנו הדין "שור ולא אדם, חמור ולא כלים" שגם את דיני הממונות יש לקיים לא משום שהם מובנים בשכל אלא משום שכך ציווה הקב"ה. שהרי אין הגיון מדוע יפטר בעל הבור בתשלום נזק הכלים שנפלו לבורו, ועל-אחת-כמה-וכמה לא מובן הדין ששור הנושא כלים שנפל לבור חייב על השור ופטור על הכלים.

מלבד זאת יש הוראה נוספת מדין בור שיש בו שני פרטים, בור עמוק עשרה טפחים, ותל גבוה עשרה טפחים. שבעבודת האדם עניינם משפיע ומקבל שהם שתי תנועות אצל כל אדם, וכל אחד צריך להיות גם מקבל – "איזהו חכם הלומד מכל אדם", וגם משפיע כדוגמא שמצינו שהכל חייבים בנתינת צדקה "אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר".

ומכיון שיש לאדם בחירה יכול ח"ו להפוך עניינים אלו להיפך ולהיות משפיע באופן של "חכמים המה להרע" ו(לדוגמא) מקבל באופן של תלמיד חצוף המעיז פניו כנגד רבו. והעניין של עומק וגובה עשרה מורה על כך ששלמות ההשפעה והקבלה הם כשהדבר חודר בכל עשר כוחות נפשו של אדם, וצריך להיזהר מאוד בבור שלילי כי אז חודר הדבר כל עשר כוחות הנפש והופך לאחד מארבעה אבות נזיקין עד שגורם נזק בל ישוער. אלא צריך לנצל כל הכוחות שניתנו לו הן כמשפיע והן כמקבל לענייני טוב וקדושה ולהשפיע על כל הסביבה.

עניין זה קשור להקמת בתי חב"ד בכל מקום שאינם בגדר "בור עמוק" היינו שמחכים עד שיבוא אליהם המקבל אלא שהם בבחינת "תל גבוה ברשות הרבים" שאפשר להניח עליו חפץ, לטפס עליו ולראות למרחוק וכו' במובנים הרוחניים שבדבר.

(על פי "זין מלכות" ספר נזיקין סימן ה)

(2) משנה בבא-קמא יב. (3) ששמע תלמיד מפי רבו בעל-פה, ורבו מרבו עד משה רבינו. (4) אם אדם נפל לבור ומת, בעל הבור פטור. (5) וכל שאינו בעל חיים, נכלל בדין כלים ופטור, שם נג: (6) כגון העול והמחרישה, ולא כמו בדין הראשון שנפלו כלים בלבד.

ב. הבור מאבות נזיקין⁷ הוא, ותולדותיו⁸ פמזהו¹⁸ מועדין מתחלתו⁹. וכל המניח תקלה¹⁰ - הרי זו תולדת הבור¹¹. ואם הנזק בזה אדם¹² או בהמה - משלם זה שהניח התקלה נזק שלם¹³, בין הפקיר התקלה בין לא הפקירה¹⁴; ואם הנזק בזה פלים - פטור¹⁵.

מרב. כל הטענה הזאת של הנזיק כלפי בעל הבור מובאת בגמרא, שם, שם.

1 כ. וכן המניח אכן על פי הבור¹¹⁹, וכן השור ונתקל
2 בזה, ונפל לבור ומת - המניח את האבן משלם
3 מחצתה¹²⁰, ובעל הבור מחצה.

(119) על שפת הבור. (120) כי הוא ובעל הבור המיתוהו. אין בעל האבן יכול להטיל את כל האחריות על בעל הבור בטענה, שלולא הבור לא הייתה האבן גורמת נזק לשור, כי בעל הבור יכול לענות: לולא נתקל באבן, לא היה נופל בבור. על כן מידת אחריותם שווה, וכל אחד משלם חצי הנזק.

4 כא. וכן שור של הדיוט ושל פסולי המקדש¹²¹
5 שנגחו פאחד: אם תם הוא זה של הדיוט - משלם
6 חצי נזק¹²², ואם מועד - נזק שלם. שהנזק אומר
7 לו: כל שאוכל להוציא מזה אוציא, והשאר ממך;
8 וזה הואיל והקדש הוא ופטור, אתה תשלם לי
9 הפל¹²³.

(121) שלא נפדה, או שאין לו פדיון, כגון בכור בעל מום. (122) ואין שותפות של הקדש מועילה לו כלום, מכיוון שאי אפשר לגבות ממנו בדין. (123) כי כל אחד משני השותפים אחראי לנזק כולו, כדעת רבא שם נג.

10 כב. מי שהיה חופר בור ברשות הרבים, ונפל עליו
11 שור והרגו - בעל השור פטור¹²⁴. ואם מת השור -
12 נוטל בעל השור דמי שורו מיורשי בעל הבור¹²⁵.

(124) כי חופר הבור פשע, ואין השור נסקל, כי לא נתכוון להזיק, בבלי ערכין ז. ראה למעלה פרק י, הלכה ט. (125) אף על פי שזהו חוב בלי שטר גובה מן היורשים, בהתאם לדעתו בהלכות מלווה ולווה סוף פרק יא.

פרק שלשה עשר

(1) נתבארו בו הדברים שבעל הבור פטור מנזיקה, ונזכרה בו תולדת הבור והוא המניח תקלה כנוצר שם, ונתבארו בו פרטי משפטי תולדה זו בשלימות, ונמשך לזה ביאור הדברים שאדם מורשה לעשותן ברשות הרבים, וכיצד יעשה אותם, ומה שאינו רשאי לעשותם שם, ומשפט הרבים עם היחיד בכל מה שהוא ברשותם או על רשותם וכיוצא בזה.

13 א. פלים שנגפלו לבור² ונשתפרו - בעל הבור פטור;
14 שנגמר: ונפל שמה שור או חמור. מפי השמיעה³
15 למדו: שור - ולא אדם⁴, חמור - ולא פלים⁵. אפלו
16 נפל שור בכליו⁶, ומת השור ונשתפרו פליו - חייב
17 על הפהמה ופטור על הפלים.

~ נקודות משיחות קודש ~

ופטור על הכלים...

(7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה, הכוללים בתוכם שאר נזיקין שהם תולדות. שם ב. (8) הנזיקין הדומים לבור. (9) וחייבים לשלם נזק שלם, אף כשהזיקו בפעם הראשונה. (10) ברשות הרבים. (11) שם כח: (12) בור בנזקי אדם

דין זה מלמדנו יסוד גדול הנוגע לכל דיני נזיקין. דיני ממונות בכלל, מובנים על פי שכל והגיון עד שהגמרא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זיתים כדי להוציא שמנם. במקומות אלו רשאים להניח את הכלים, כי אין די מקום בפנים הגת או בית הבד. (38) בבא-קמא כז: (39) כי ידוע שמקומות אלו מלאים כלים. (40) הדוגמא של שמואל, שם. (41) ואין מוצא לעובר אלא לדרוך על הכדים, דוגמא של רב, שם. (42) מפני שהטענה, "היה לו להסתכל" נופלת: באפלה - אי אפשר לראות, ובמילא כל הדרך כדים, אי אפשר לעבור, ואפילו יתבונן בדרך, בלי שישבור כד. (43) מכיון שבגלל האפלה או משום שהדרך חסומה בכדים נתקל אין להאשימו, ולפיכך יש לחייב את בעל הכד.

- 24 ז. נשברה כדו ברשות הרבים⁴⁴, והחלק אחד
- 25 במים⁴⁵ או שלקה בחרסיה - פטור⁴⁶ מדיני אדם,
- 26 לפי שאנוס הוא⁴⁷; וחיוב דיניי שמים⁴⁸, מפני שלא
- 27 סלק החרסים. והרי החרסים והמים מהפקר⁴⁹, ולא
- 28 הפקיר אלא אחר שנאנס⁵⁰, ולפיכך פטור⁵¹. ואם
- 29 נתפנו לזכות בחרסיה⁵², והזק בהן אחר - חיוב⁵³.
- 30 והוא הדין לנפלה גמלו⁵⁴ ולא העמידה⁵⁵ וכל פיוצא
- 31 בה. ואם הזקו כלים בכל אלו⁵⁶ - פטור⁵⁷, בין
- 32 הפקיר בין לא הפקיר, כמו שבארנו⁵⁸.

(44) משנה שם, כח. כגון שנתקל במשהו, ומתוך כך נשבר הכד. (45) וניזוק. (46) כדעת ר' יהודה שם. (47) כי לא שבר את הכד בכוונה, אלא נשבר לאחר שנתקל במשהו. (48) כדעת החכמים שם, כט. (49) כי בדרך כלל אדם מפקיר אותם. (50) ואין זה דומה לדין הפקיר הכד שלמעלה בהלכה ה. (51) אבל אם שבר את הכד בכוונה, אפילו הפקיר את חרסיו חייב, כלמעלה הלכה ה; שם כט: (52) שם כט. (53) כי החרסים הם כבור. (54) ברייתא שם כח: (55) והפקירה והזק בה אחר. בעל הגמל פטור מדיני אדם וחיוב דיניי שמים, ואם לא הפקיר את הגמל והזק בה אחר, חייב משום בור. (56) במים, או בחרסים או בגמל. (57) שבור פטור בכלים, בין בשבירתם ובין בהיזקם. (58) למעלה הלכה א וב.

- 33 ח. שני קדרים⁵⁹ שהיו מהלכין בדרך זה אחר זה,
- 34 ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון: אם היה
- 35 לראשון לעמד ולא עמד - חיוב הראשון בנזקי שני,
- 36 שאף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה - אינו אנוס
- 37 בהיותו מטל בדרך, והרי הוא יכול לעמד⁶⁰; ואם לא
- 38 היה לו לעמד⁶¹ - פטור⁶², ואף על פי שלא הזהיר⁶³
- 39 לזה שנתקל בו, מפני שהוא טורד בנפשו⁶⁴.

(59) מוכרי קדירות, משנה שם לא. (60) ועל כן הוא חייב כבור, כי הרי גופו אינו הפקר, שם. (61) פירוש: לא הספיקה השעה לעמוד. (62) כי אנוס הוא. (63) ואפשר לחייב אותו על שלא הזהיר, בכל זאת פטור. (64) דעת רבי יוחנן שם.

- 40 ט. במה דברים אמורים שהוא חיוב בנזקיו של שני?
- 41 כשהזק גופו של שני; אבל אם הזקו כליו - פטור; ⁴¹
- 42 שאינו חיוב על הכלים כבור, וכל תקלה⁶⁵ תולדת
- 43 בור הוא, כמו שבארנו⁶⁶.

חייב, כי התורה מיעטה את האדם רק במקרה שמת, שם. וכן פסק רבינו למעלה בפ"ב הי"ז. (13) כדין בור. (14) דינה כבור ולא כממונו, דעת שמואל שם, שם. (15) שם.

- 1 ג. פיצד? המניח¹⁶ אכנו או ספינו¹⁷ או תכנו¹⁸ או
- 2 משאו¹⁹ וכיוצא בהן ברשות הרבים, והזקו בהן בין
- 3 אדם בין בהמה - חיוב נזק שלם²⁰. וכן אם הניח
- 4 ברשותו, והפקיר רשותו ולא הפקיר. נתקל בפקר
- 5 ונחבט בתקלה זו והזק בה - חיוב בעל התקלה²¹.
- 6 ואם הזקו כלים בכל אלו או נטפנו²² - פטור²³.

(16) תקלה שדינה כבור. (17) שם ג: (18) כדי שירקב ויעשה זבל, שם ל. (19) שהיה עייף ורצה לנוח. (20) שם כח: (21) אף-על-פי שגם הקרקע השתתפה בנזק, חייב בעל התקלה לשלם הכל, מכיון שהקרקע הפקר היא, ואינה בדין תשלומין. דין זה הוא כדעת ר' נתן, שם כח: השהה למעלה פרק יב, הלכה יט וכו'. (22) כגון השופך מים ברשות הרבים ונתלכלכו כליו של אחר, שם ל. (23) כי דין המים כדין הבור, שפטור בכלים.

- 7 ד. הכניס שורו²⁴ לחצר בעל הבית שלא ברשות,
- 8 והרביץ גללים²⁵, ונטפנו בהן כליו של בעל הבית -
- 9 פטור²⁶; שהגלל זה תולדת בור הוא, ולא מצאנו
- 10 בור²⁷ שחייב בו על הכלים.

(24) שם, מח. (25) צואת הבקר. (26) בעל השור. (27) אפילו אם הכלים לא נשברו אלא נטפנו בלבד, שם כח:

- 11 ה. המניח את הכד²⁸ ברשות הרבים, והלך
- 12 [המהלך] ונתקל בה ושברה - פטור, לפי שאין דרך
- 13 בני אדם להתבונן בדרך²⁹ כשהן מהלכין. ואם הזק
- 14 בה - הרי בעל הכד חיוב בנזקיו³⁰, ואפילו הפקיר
- 15 הכד³¹; שכל המפקיר נזקיו במקום שאין לו רשות³²
- 16 לעשותה מתחלה³³ - חיוב כאלו לא הפקיר³⁴.

(28) כדי לנוח, שם כז: (29) מפני שאדם שקוע במחשבתו וטורד בעניניו, שם כז: (30) כי הכד דינו כבור, וחיוב בנזקי אדם. (31) מחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר, שם כט: (32) כגון ברשות הרבים. (33) אבל אם חפר בו ברשותו, והפקיר רשותו ובורו - פטור, מכיון שבתחילה ברשות חפר, ראה למעלה פרק יב, הלכה ב. (34) והאחריות נופלת עליו, כאילו הוא עדיין בעל הבור.

- 17 ו. הניח את הכד במקום שיש לו רשות להניחה
- 18 שם, כגון מקום הקרנות³⁵ של גתות³⁶ וכיוצא בהן³⁷,
- 19 ונתקל בה ושברה - חיוב³⁸; ואם הזק בה המהלך -
- 20 בעל הכד פטור, מפני שהיה לו להסתכל³⁹. ואם
- 21 היתה אפלה⁴⁰, או שמלא כל הדרך פדים⁴¹ - פטור⁴²
- 22 על שבירתה; ואם נתקל בה - הרי בעל הכד חיוב⁴³.
- 23 וכן כל פיוצא בזה.

(35) הרחבה לפני הגיתות. (36) מקום שדורכין בו ענבים לעשות יין. (37) כגון קרנות של בית הבד, שכותשים בו

יד. לא יוציא אדם⁸⁸ תבנו⁸⁹ וקשו⁹⁰ לרשות הרבים
כדי שידעו ויעשו לו זבל⁹¹. ואם הוציא - קנסוהו
חכמים⁹² שהיו בהפקר⁹³, וכל הקודם בהן זכה מעת
שנעשו והשפיעו⁹⁴. ואם קדם אדם וזכה בהן
משעת הוצאה לרשות הרבים - אין⁹⁵ מוציאים
מיד⁹⁶. ואף על פי שהן בהפקר, אם הזק בהן אדם
או בהמה - הרי זה המוציא חייב לשלם⁹⁷.

(88) שם ל. (89) זה שנשאר אחר דישו. (90) מה
שמשאירים בקרקע אחר קצירה. (91) לזבל את שדהו.
החכמים אסרו להוציא תבן וקש לרשות הרבים, כיון שבני
אדם מתחלקים בהם וניזוקים. (92) כדי שלא יוציאו.
(93) כחפץ בלי בעלים. (94) כלומר, לאחר שהשאיר אותם
זמן רב ברשות הרבים ונעשו זבל. (95) שעדיין לא
השביחו. (96) כי זוהי בעיא שלא נפתרה, אם קונסים אותו
מיד משעה שהוציאם, או לאחר שהשביחו, שם ל:
(97) כדין בור, כדי שלא ירויח על-ידי הקנס שהוטל עליו.

טו. יש⁹⁸ לכל אדם להוציא את הזבל והגללים⁹⁹
לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים ולצבר אותן
שם שלשים יום¹⁰⁰ כדי שיהיה נשוף¹⁰¹ ברגלי אדם
[ורגלי בהמה]. ואף על פי כן, אם הזיק - חייב
לשלם¹⁰². וחייבין על זה הגלל משום גזל¹⁰³; פיון
שאין בו שבח¹⁰⁴ אם נדוש, לא קנסו בו.

(98) רשות. (99) צואת הבקר. (100) דעת רבי יהודה, שם
ל. (101) נדרך. (102) כדעת תנא-קמא החולק שם על ר'
יהודה הפוסטרו מניזוקין, ואומר: "כל אלו שאמרו מותרין
לקלקל ברשות הרבים, אם הזיקו חייבין לשלם". (103) אם
בא אחר ולקח אותו, בניגוד לתבנו וקשו, שכל הקודם בהן
זכה. (104) כדעת רב שאמר "קנסו גופו משום שבחן",
ומכין שאין שבח בגלל, לא קנסו, ואסור לאחר לקחת אותו
משום גזל.

טז. אין שורין טיט ברשות הרבים¹⁰⁵, ואין לוכנים¹⁰⁶
לכנים¹⁰⁶; אבל גובלין טיט¹⁰⁷ ברשות הרבים, אבל
לא לכנים.

(105) אין נותנים את הטיט במים, כדי שיתרכך, מפני
שמשהה אותו ימים רבים, משנה, בבא מציא קיח:
(106) מפני שמשאיר אותן זמן רב עד שיתייבשו.
(107) מערבבים אותו במים על-מנת לתתו מיד בבנין.

יז. הבונה ברשות הרבים¹⁰⁸ - המביא אבנים מביא
והבונה בונה¹⁰⁹. וכלן שהזיקו - חייבין¹¹⁰ לשלם נזק
שלם.

(108) לשון המשנה, שם. (109) מקבל את האבנים מיד
המביא וקובע אותן בבנין, ואל ישהה אותן ברשות הרבים.
(110) כמו בהלכה טו.

יח. החוצב¹¹¹ שחצב אבן¹¹² ומסרה לסתת¹¹³, והזק
בה אדם¹¹⁴ או בהמה - הסתת חייב. וסתת שמשר
לחמור¹¹⁵ - החמור חייב. מסר חמור לכתף¹¹⁶ - הפתף

(65) כגון גופו של הראשון. (66) למעלה הלכה ב.

י. הקדרים והזגים⁶⁷ וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה
אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני
בראשון, והשלישי בשני, וכל אחד מהן יש לו
לעמד⁶⁸ ולא עמד - הראשון חייב בנזקי גופו של
שני, בין שהזק בגופו של ראשון המטל בארץ בין
שהזק במשאאו⁶⁹; והשני חייב בנזקי גופו של שלישי,
אם הזק בגופו של שני⁷⁰, אבל אם הזק במשאאו של
שני שנפל - פטור. שהרי אומר לו השני⁷¹: בור זה,
שהוא משאי, אין אני הפורה אותו; שהרי ראשון
הפיל השני עם משאו. ואם הזהירו זה את זה - פלן
פטורין⁷².

(67) ברייתא שם לא. לפי פירוש רבא. (68) יש לו שהות
ואפשרות לעמוד. (69) אם לא הפקירו, כלמעלה הלכה ז.
(70) אפילו לא הפקירו. (71) טענה זו מביאה הגמרא שם,
לא: (72) אפילו יכול היה לעמוד ולא עמד, שם לא.

יא. נפל הראשון והיה מטל לרחב הדרך⁷³, ונתקל
אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בכטנו - הרי הוא
חייב בנזקי פלן⁷⁴, הואיל והיה לו לעמד ולא עמד.

(73) שם לא: (74) "ואם מחמת ראשון נפלו, ראשון חייב
בנזקי כולם", ברייתא שם לא.

יב. השופף את המים ברשות הרבים⁷⁵, והזק בהן
אחר - חייב בנזקיו⁷⁶; ואם נטפפו פליו - פטור⁷⁷,
כמו שבארנו⁷⁸. נבלעו המים בארץ⁷⁹ ונשארה הארץ
חלקה, והחלק ונפל והזק בקרקע - הרי זה חייב
בנזקיו⁸⁰.

(75) משנה שם ל. (76) כי יש למים דין בור, ואין הברל
אם הפקיר או לא, כי המפקיר נזקיו חייב, השה למעלה
הלכה ב זו. (77) כי בור פטור בכלים. (78) למעלה הלכה
א. (79) גמרא שם. (80) אף-על-פי שהזק בקרקע
והקרקע אינה שלו, כי גם הבור שבתורה הפקר הוא, ובכל
זאת חייבה התורה, אם אדם נחבט בקרקע הבור וניזוק.
הלכה זו היא כדעת שמואל, שכל תקלה, בין הפקירה ובין
לא הפקירה - דינה כבור, ראה למעלה פרק יב, הלכה יד.

יג. כל אלו⁸¹ שפותקין ביבותיהן⁸² וגורפין
מערוותיהן⁸³ - אין להן רשות לשפף המים ברשות
הרבים בימות החמה⁸⁴; אבל בימות הגשמים - יש
להן רשות⁸⁵. ואף על פי כן⁸⁶, אם הזק אדם או
בהמה במים - חייבין נזק שלם⁸⁷.

(81) ברייתא שם, ו. ול. (82) שפותחים את צינורות
השופכין, כדי שהמים יזרמו לרשות הרבים. (83) ומנקים
מערוותיהם ומשליכים את הזבל לרשות הרבים. (84) מפני
שהרחובות נקיים ואסור ללכלך אותם. (85) מכיון
שהרחובות מלוכלכים. (86) אף-על-פי שעשו ברשות בית-
דין. (87) כי בית הדין הרשה להם לשפוך את המים
לרשות הרבים בתנאי שיקבלו על עצמם אחריות לנזקים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא פשע, שהיה צריך להעלות על דעתו, שיהרסו את הכותל הרעוע. (137) בעל הקוצים פטור, שלא היה עליו להעלות על דעתו שישתרו את הכותל. ובעל הכותל הבריא, שהיה מחוייב להצניע את הקוצים לאחר הריסת הכותל, ולא הצניעם - חייב.

כב. חסידים¹³⁸ הראשונים היו מצניעין את הקוצים ואת הזכוכיות בתוך שדותיהן בעמק שלשה טפחים בארץ, כדי שלא תעלם המחרשה. ואחרים שורפים¹³⁹ אותם באש, ואחרים משליכים אותם לים או לנהר¹⁴⁰, כדי שלא יזק בהם אדם.

(138) אנשים העושים לפנים משורת הדין, שם. (139) כגון רב ששת, שם. (140) כגון רבא, שם.

כג. לא יסקל אדם¹⁴¹ מרשותו לרשות הרבים. ואין עושין חלל¹⁴² תחת רשות הרבים, ולא בורות¹⁴³ ולא שחיין¹⁴⁴ ולא מערות¹⁴⁵, ואף על פי¹⁴⁶ שהעגלה יכולה להלך על גביה ויהא טעונה אבנים, שמא תפחת¹⁴⁷ מלמטה שלא מדעתו. והחופר בור לצרכי רבים¹⁴⁸ - מתיר¹⁴⁹.

(141) לא יפנה אבניו מרשותו לרה"ר, כי הן מכשול לרבים, וגם הוא עצמו עלול להתקל בהן, שם נ: (142) אפילו אם הוא מקבל עליו אחריות לנזקים העתידיים לבוא, משנה בבא בתרא ס. (143) עגולים. (144) ארוכים. (145) מרובעות ומקורות. (146) שהכיסוי חזק, שלא כדעת ר' אליעזר המתיר במקרה זה. (147) נימוקו של תנא-קמא שם, שאף-על-פי שהמכסה כעת חזק, חוששים שיתקלקל בעתיד, ואף-על-פי שאינו רשאי לעשות זאת, אם עשה וכסה כראוי - פטור, כמבואר למעלה פרק יב בכמה הלכות (מגיד-משנה). (148) שישתו ממי הגשמים הצבורים בו. (149) בבא-קמא נ.

כד. אין מוציאין¹⁵⁰ זיזין¹⁵¹ וגזזטראות¹⁵² לרשות הרבים אלא אם כן היו למעלה מגמל ורובב¹⁵³; והוא¹⁵⁴, שלא יאפיל הדרך על בגי רשות הרבים. ואם רצה, כונס לתוך שלו¹⁵⁵ ומוציאו. פנס¹⁵⁶ ולא הוציא¹⁵⁷ - הרי זה מוציא כל זמן שצריך¹⁵⁸. אבל אינו יכול להחזיר פתלים למקומן לעולם¹⁵⁹; שכל מצר¹⁶⁰ שהחזיקו בו רבים¹⁶¹ - אסור¹⁶² לקלקלו.

(150) כדי שלא יכשלו בהן עובדי דרך, משנה בבא בתרא ס. (151) קורות קטנות. (152) קורות גדולות הבולטות מן הבית לרשות הרבים. (153) כמו באילן בהלכה כו לקמן, שמקורה במשנה בבא-בתרא כז: כן פסק הרי"ף סוף חזקת הבתים. (154) בתנאי. (155) כונס את הכותל לתוך הקרקע שלו, ומשאיר מן הקרקע לחוץ כדי שיעור הוצאת הזיזין. (156) את הכותל. (157) את הזיזין. (158) ואין אומרים שאם לא הוציא את הזיזין מיד, ויתר עליהם ואבד זכותו, שם ס: (159) מכיון שבינתיים החזיקו רבים באותה חלקת קרקע. זוהי דעת רבי יוחנן שם. (160) דרך. (161) ברשות. (162) לבעל הדרך, דעת רב יהודה, שם.

1 חיב. מסר פתח לבונה - הבונה חיב. מסרה הבונה לזה שמתקן ושיבתה בבנין¹¹⁷ - המתקן חיב. ואם אחר שהעלוה על גבי הדימוס¹¹⁸ נפלה והזיקה, והיו עושין בקבלנות¹¹⁹ - פלן חיבין¹²⁰; ובשכירות¹²¹ - האחרון חיב¹²², וכלן פטורין¹²³.

(111) בבא מציעא קיח: (112) שערך אבנים מן החצבה. (113) הנותן צורה לאבן ומחליקה. (114) בשעה שהיתה תחת ידו של הסתת. (115) המעביר את האבנים המסותות על גבי החמור למקום הבנין. (116) הנושא את האבנים על הכתף ומוסרן לבנאי, העומד על החומה. (117) שתהיה מונחת בדיוק במקומה הנכון בשורה אחת עם שאר האבנים. (118) שורת הבנין. (119) שקבלו עליהם לעשות את כל המלאכה, וכולם שותפים בה, ומשום כך כולם אחראים ביחד לנזק. (120) אבל כל זמן שהאבן בידי אחד מהקבלנים, הוא לבדו אחראי. (121) המקבל שכרו לפי שעות העבודה. (122) זה ששם את האבן על גבי הדימוס. (123) כי אינם אחראים למלאכה כולה, אלא כל אחד לעבודתו.

6 יט. הפתל והאילן¹²⁴ שנפלו לרשות הרבים והזיקו - פטור מלשלם¹²⁵, ואף על פי שהפקידן¹²⁶; לפי שאין דומים לבור, שהרי אין תחלתן להזיק¹²⁷. ואם היו רעועין - בית דין קובעין לו זמן לקץ את האילן ולסתור את הפתל. וכמה הזמן? שלשים יום¹²⁸. נפלו בתוך הזמן והזיקו - פטור; לאחר הזמן - חיב, מפני ששהה אותן.

(124) משנה שם קיז: (125) כי אין בעל הכותל או בעל האילן אשם בכך. (126) ולדעת הכל, בין לרב ובין לשמואל, תקלה שהפקידוה דינה כבור. (127) וברשות בנה את הכותל או נטע את האילן, ומשום כך פטור. (128) זהו זמן בית-דין בכל מקום בתלמוד, שם קיח.

13 כ. המצניע את הקוץ¹²⁹ ואת הזכוכית, והגודר גדרו בקוצים והפרית לרשות הרבים¹³⁰, והזק אחד בהן - חיב¹³¹ נזק שלם. ואם גדר בקוצים בצמצום¹³² בתוך רשותו - פטור, לפי שאין דרך בגי אדם להתחנף בפתלים¹³³.

(129) בתוך כותל, משנה בבא-קמא ל. (130) הקוצים היו בולטים מחוץ לכותל לתוך רשות הרבים. (131) כי אסור לשים מכשול ברשות הרבים. (132) ולא יצא מחוץ לכותל כלום. (133) ולכן אין לדונו כדין נותן מכשול ברשות הרבים. טעם זה "שאין דרך בני אדם..." מובא בגמרא שם.

18 כא. המצניע קוציו¹³⁴ וזכוכיותיו בתוך פתלו של חבירו, ובא בעל הפתל וסתור את פתלו, ונפל לרשות הרבים והזיק¹³⁵: אם פתל רעוע היה - המצניע חיב¹³⁶, ואם פתל פריא הוא - בעל הפתל חיב¹³⁷.

(134) ברייתא, שם. (135) הקוצים או הזכוכית. (136) כי

- 1 כה. לְקַחְתָּ חֶצֶר וְכָה זִיזִין וּגְזוּטָאֵי יוֹצְאוֹת
2 לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים - הָרִי זֶה בְּחֻקְתָּהּ¹⁶⁴; וְאִם נִפְלָה -
3 חוּזֵר וּבִנְיָה אוֹתָהּ¹⁶⁵ בְּשִׁהִיתָהּ.

(163) קנה, שם ס. (164) וטוענים ללוקח ואומרים, שהזיזין והגזוטרואות בהיתר נעשו, מתוך הנחה שהמוכר כונס בתוך שלו היה. אבל במקרה שהרבים תובעים לדין את זה שבנה הבית, והוא טוען שנכנס בתוך שלו, עליו להביא ראיה. (165) ואינו צריך להביא ראיה, שהמוכר כונס בתוך שלו היה, אלא מספיקה ההוכחה, שכך קנה את החצר עם הזיזין.

- 4 כו. אֵילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה¹⁶⁶ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים¹⁶⁷ - קוֹצֵץ¹⁶⁸
5 בְּדִי שִׁיהִיהָ הַגָּמֵל עוֹבֵר בְּרוֹכְבוֹ¹⁶⁹. וּמִנִּיחִין מְקוֹם
6 פְּנוּי¹⁷⁰ מִשְׁתֵּי שְׂפָתוֹת הַנֶּהָר¹⁷¹ בְּרֹחַב פִּתְפִּי הַמַּלְחִים
7 שְׂיִירְדִין שָׁם וּמוֹשְׁכִין הַסְּפִינָה¹⁷². וְכָל אֵילָן הַנִּמְצָא
8 בְּרֹחַב זֶה - קוֹצֵץ אֹתוֹ מִדֶּ, וְאֵין מִתְרִין בְּכַעֲלֵיו,
9 שֶׁהִרְי מַעֲבֵב מוֹשְׁכֵי הַסְּפִינָה.

(166) בבא-בטרא כז: (167) שענפיו יוצאים לרשות הרבים. (168) מן הענפים מלמטה. (169) מתחת לענפים העליונים, כדעת תנא-קמא במשנה, שם. (170) מאילנות ומענפים, בבא-מציעא קז: (171) כי פעמים באה הספינה משפת הנהר מכאן, ופעמים משפת הנהר מכאן. (172) לצד היבשה, ומטים עצמם באלכסון לצד היבשה.

- 10 כז. מִי שֶׁהִיתָה¹⁷³ דֶּרֶךְ הָרִבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ¹⁷⁴,
11 נִטְלָה¹⁷⁵ וְנִתְּנָה לָהֶם מִן הַצֵּד - מֶה שֶׁנִּתְּנָה נֶחֱם וְזָכוּ
12 בוֹ, וְזֶה שֶׁנִּטְלָה לֹא זָכָה בוֹ¹⁷⁶. וְכִמְהָ רֹחַב דֶּרֶךְ
13 הָרִבִּים? אֵין פְּחוֹת מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה¹⁷⁷.

(173) משנה בבא-בטרא צט: (174) בדיעת הבעלים. (175) בעל השדה לעצמו. (176) "שכל מיצר שהחזיק בו רבים אסור לקלקלו", כלמעלה הלכה כד. (177) משנה שם, וראה שבת צט.

פֶּרֶק אַרְבַּעָה עָשָׂר

- (1) נתבארו בו דיני ההבערה בשלימות. וסבת זה הסדר הוא, שראוי להקדים נזקי בעלי החיים לנזקי הבור לפי שהם הולכים ויוצאים לחוץ ומזיקים, ונזקיהם מצויים יותר. וראוי להקדים נזקי הבור לנזקי האש לפי שזנזקי הבור או נזקי תולדותיו מצויים יותר. והפרק המדבר בדברים המבארים ענייני שלשה אבות בעלי החיים והם: הקרן והרגל והשן בכלל הם ותולדותיהם ראוי להיותו ראשון, כי יש להקדים כללים לפרטים, ואחר-כך יש לבאר פרטי כל אחד מהם. והתחיל רבינו בפרק שני בביאור תולדות השן והרגל לפי שהן מועדות מתחלתן ונזקיהם מצויים יותר. ויש להקדים הרגל לשון, לפי שידוע שאין חיוב השן והרגל אלא ברשות הניזק, ואם-כן בהמצא נזק השן כבר קדם לו הרגל, ר"ל שכבר נכנסה הבהמה ברשות הניזק. ואחר ביאור זה במעט עיון תתבאר למבין סיבת סדר כל הלכות אלו.

- 14 א. הַמְדִּלִּיק² בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵירוֹ³, וְעֵבֶרָה הַדִּלְקָה⁴
15 [וְהִזְיקָה] - חֵיב לְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם⁵; שְׁנֵאֲמַר: פִּי תִצָּא
16 אֵשׁ וּמִצָּאָה קָצִים וְנֶאֱכַל גִּדִּישׁ אוֹ הַקֶּמֶה וְגוֹמֵר,

שְׁלֹם יִשְׁלֹם⁶ הַמְבַעֵיר וְגוֹמֵר. וְהַפְעֵרָה מְאֻבּוֹת נִזְיקִין⁷ הִיא⁸.

(2) בבא-קמא ס. (3) בלי רשות. (4) למקום אחר ושרפה. (5) כי אש מועדת מתחילתה. המדליק חייב, אפילו עברה האש מרחק גדול ובלתי צפוי מראש, הואיל והדליק שלא ברשות. (6) בין אם זה גדיש (תבואה שכבר נקצרה) ובין אם זה קמה (תבואה שעדיין מחוברת לקרקע), ובין אם זה קוצים בלבד, שזה נזק פשוט, על הכל הוא חייב לשלם. (7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה (שם ב.).

- 19 ב. הַדִּלְיָק בְּתוֹךְ רִשּׁוֹתוֹ⁸ - צָרִיךְ לְהִרְחִיק מִסּוֹף
20 הַמַּצֵּר⁹ בְּדִי שֶׁלֹא תַעֲבֹר הַדִּלְקָה¹⁰ לְשְׂדֵה חֲבֵירוֹ.
21 וְכִמְהָ שְׁעוֹר הַהִרְחָקָה¹¹? הַכֹּל לְפִי גִבָּה הַדִּלְקָה¹².
22 וְאִם לֹא הִרְחִיק בְּרֵאוּי¹³, וְעֵבֶרָה הָאֵשׁ וְהִזְיקָה - חֵיב
23 לְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם. הִרְחִיק בְּרֵאוּי, וְעֵבֶרָה וְהִזְיקָה -
24 פְּטוּר¹⁴; שֶׁזֶה מִכָּה בְּדִי שְׁמִים הִיא¹⁵. וְכֵן אִם
25 עֵבֶרָה¹⁶ נֶהָר אוֹ שְׁלִילִית¹⁷ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַיִם וְרִחְבָּן
26 שְׁמוֹנָה אַמּוֹת - פְּטוּר¹⁸.

(8) משנה שם פא: (9) הגבול המפריד בין רשותו לרשות חברו. (10) ואין אדם רשאי לעשות ברשותו ככל העולה על רוחו, שמעשיו מביאים נזקים לאחרים. (11) שאלת המשנה, שם. (12) במדה שהאש גבוהה וגדולה יותר, צריך המרחק להיות גדול יותר. זוהי דעת רבי שמעון במשנה שם, לפי פירושו של רבה בר אבוח. (13) אם האש לפי גדולה, יכולה, למשל, להגיע עד מרחק עשרים אמה, והוא הרחיק פחות מזה. (14) בניגוד להלכה הקודמת שחייב בכל מרחק שהוא, מכיון שהדליק בשדה חברו שלא ברשות. (15) ואין המדליק אשם בכך, ועצם ההדלקה ברשות היתה. (16) ברייתא שם סא. (17) מקום שבו מתקבצים מי גשמים. (18) כי אין דרך האש, אפילו היא גדולה, לעבור רוחב שמונה אמות מים, אבל אם אין בהם מים, קובעים את הדין לפי הכלל הקודם, אם הרחיק כראוי או לא.

- 27 ג. עֵבֶרָה גִּדֵּר¹⁹ - אוֹמְדִין גִּבָּה הַגִּדֵּר וְגִבָּה הַדִּלְקָה²⁰
28 וְהַעֲצִים אוֹ הַקּוֹצִים²¹ הַמְצוּיִין שָׁם: אִם אֵינָה רְאוּיָה
29 לְעֵבֶר - פְּטוּר, וְאִם רְאוּיָה לְעֵבֶר - חֵיב. בְּמָה דִּבְרִים
30 אֲמוּרִים? בְּאֵשׁ הַקּוֹדֶחַת²²; אֲבָל אִם הָיָה לָהּ לְהַב
31 גָּדוֹל הַעוֹלָה וְנִכְפָּף מִגִּבָּה עֲלִית הַלֵּהב, וְהָיָה עֲצִים
32 מְצוּיִין שָׁם - אֵין לָהּ אַמֶּד²³, אֲלָא אֲפִלּוּ עֵבֶרָה אֶלָּף
33 אַמָּה²⁴ - חֵיב.

(19) משנה שם סא. (20) במדה שהדליקה גבוהה יותר, צריכה גם הגדר להיות גבוהה יותר. (21) שהאש נאחזת בהם בקלות. (22) נוקבת ושורפת בלי שלהבת גדולה, מלשון "אש קדחה באפי" (דברים לב, כב). זוהי גירסת רבינו חננאל ופירושו, וראה אוצר הגאונים בבא-קמא עמוד 63. זוהי גם גירסת רבינו. בגמרא שלנו הגירסא "קולחת". [המשנה קובעת גובה של ארבע אמות, ובגמרא אומר רב שגובה זה מספיק "בקודחת" או "בקולחת", והלכה כמותו נגד דעת שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיני ממונות. ולפלא, למה רבינו אינו מזכיר כלל

- את השיעור של ארבע אמות]. (23) אין לה שיעור, כי האש הולכת ומתקדמת בלי הרף. (24) בברייתא שם, סא. "אפילו עד מאה מיל".
- ד. נפלה דלקה בחצרו²⁵, ונפל גדר שלא מחמת הדלקה²⁶, ועברה הדלקה בחצר אחרת, אם היה יכול לגדר הגדר שנפל ולא גדרו - חייב²⁷. למה הדבר דומה? לשורו שניצא²⁹ והזיק, שהיה לו לשמרו ולא שמרו.
- (25) פרצה שריפה מחמת האש שהצית בעל החצר, שם כג. (26) אילו נפלה מחמת הדליקה היה חייב, אפילו לא היתה לו שהות להקים את הגדר שנפלה, מכיון שהוא אשם בכך, שלא הרחיק כראוי. (27) אף-על-פי שאין להאשים אותו על האש שהדליק, חייב הוא על שלא שמר על האש שלו שלא תזיק. (28) השוואה זאת מובאת בגמרא, שם. (29) שהכניסו לדיר ולא נעל הדלת כראוי, שהוא חייב.
- ה. השולח³⁰ את הבערה³¹ ביד חרש שוטף וקטן³² - פטור מדיני אדם³³ וחייב בדיני שמים³⁴. במה דברים אמורים? שמסר להן גחלת ולבונה³⁶, שדורן הגחלת להפכות מאליה קדם שתעבר ותדליק; אבל אם מסר להן שלהבת³⁷ - חייב³⁸, שהרי מעשיו גרמו³⁹.
- (30) משנה שם נט: (31) אש, חומר בוער. (32) שאינם בני-דעת. (33) אם החרש, השוטף או הקטן שרפו גדיש, פטור השולח, כי הוא לא שרף. (34) כי גם הוא אשם במידה מסויימת בנזק זה. (35) שפטור מדיני אדם. (36) החרש, השוטף או הקטן נפחו בה והגדילו את הלהבה, ולולא זה היתה גחלת כבה מאליה. (37) כגון אבוקה דולקת. (38) אף בדיני אדם. רבינו פסק כדעת חזקיה ולא כר' יוחנן, משום שחזקיה היה רבו של ר' יוחנן, שם. (39) והריהו כאילו שם בעצמו את השלהבת במקום הגדיש.
- ו. שלח⁴⁰ את הבערה ביד פקח - זה הפקח שהבעיר חייב לשלם⁴¹, והשולח פטור⁴². וכן אם הניח שומר לשומר הבערה - השומר חייב⁴³.
- (40) משנה, שם. (41) כי הוא בר דעת ואחראי למעשיו. (42) אף-על-פי שלמדנו ששלוחו של אדם כמותו, זה רק בדבר מצוה או בדבר רשות, אבל לא בדבר עבירה, ואין לזקוף את מעשה העבירה על חשבון השולח, ומפני כך השולח פטור, אפילו מסר שלהבת ועצים ביד הפקח. (43) שהשומר נכנס במקום הבעלים. השווה למעלה פרק ד, הלכה ד.
- ז. אחד הביא את האור⁴⁵ ואחד הביא את העצים⁴⁶ - המביא את העצים חייב⁴⁷. אחד הביא את האור - המביא את האור חייב⁴⁸. בא אחר ולבה - המלבה חייב⁴⁹. לפתו רוח שאינה מצויה תמיד⁵⁰ - הרי כלן פטורין⁵¹. לבה ולפתו הרוח⁵² - חייב; שהרי הוא גרם⁵³, וכל הגורם להזיק
- (44) המשך המשנה שם. (45) אש. (46) אחרי שהראשון הביא את האש. (47) כי בלי העצים היתה האש נכבית, והראשון לא עשה כלום. (48) תמיד חייב האחרון, מהטעם הקודם. (49) והראשונים פטורים, אם האש לא היתה מתלבה מאליה. (50) ואפילו אם דרכה לבוא לעתים לא רחוקות כל כך. (51) שהרי זה אונס, כי לא היו צריכים להעלות על דעתם, שתבוא רוח שאינה מצויה. ומובן שזה רק כשבאותה שעה לא היתה מנשבת רוח שאינה מצויה. כך פירש הירושלמי את המשנה "ליבתה הרוח כולן פטורין", שמדובר ברוח שאינה מצויה. (52) ברייתא שם, ס. (53) שהרי בלעדו היתה האש נכבית, ועל כן הוא חייב. (54) שן, רגל ובור שבעל המזיק חייב, משום שגרם לנזק ע"י חוסר שמירה. [הברייתא "ליבה ולבתה הרוח" מבחינה בין שני מקרים: אם יש בליבויו כדי ללבותה חייב, ואם לאו פטור. רבינו סתם, ומשמע שבכל מקרה חייב, ועל זה משיג עליו הראב"ד, אולם רבא שם מפרש, שהבדל זה קיים רק במקרה שהרוח שלבתה היתה רוח שאינה מצויה, ועל כן אם אין בליבויו כדי ללבותה פטור, כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שתבוא רוח שאינה מצויה, אולם ליבה ולבתה רוח מצויה, אף-על-פי שבלי הרוח היתה האש כבה מאליה - חייב, כי הרי הוא יודע על קיום הרוח המצויה, ויכול לדעת מראש שאם גם הוא ילבה תפרוץ דליקה ותזיק. ודברי רבינו כאן נאמרו ברוח מצויה (ראה מגיד-משנה)].
- ח. אש⁵⁵ שניצאה ואכלה עצים או אבנים⁵⁶ או עפר⁵⁷ - חייב לשלם; ושנאמר: ומצאה קצים⁵⁸ או השדה⁵⁹. אכלה גדיש⁶⁰ וכיוצא בו, והיו פלים טמונים בתוך הגדיש: אם היו בגון מוריגים⁶¹ וכלי בקר⁶² וכיוצא בהן מדברים שדורן אנשי השדה לטמנם בגדיש - חייב לשלם⁶³; היו בגדים וכלי זכויות⁶⁴ וכיוצא בהן - פטור על הפלים⁶⁵.
- (55) משנה שם ס. (56) אף-על-פי שאינן נשרפות כליל כמו עצים. (57) כגון לחכה נירו (חרש שלא נורע) ונתקלקל. (58) הנשרפים כליל. (59) הקרקע שאינה נשרפת כליל. (60) התבואה שנערמה לאחר הקציר, משנה שם סא: (61) לוח בעל שיני ברזל, שבו דשים את התבואה. (62) כגון מרדעת של חמור ועול בקר. (63) כי בעל הגדיש לא שניה ממנהגו של עולם, ועל המדליק לדעת שכלים כאלו נמצאים בגדיש. (64) שאין דרכם להמצא בגדיש. (65) שלא היה עליו להעלות על הדעת, שכלים אלו נמצאים בגדיש. ומשערים את מקום אותם הכלים כאילו היה מלא תבואה ממין הגדיש. הלכה זו היא כדעת החכמים, ולפי פירוש רבא בגמרא שם.
- ט. במה דברים אמורים? במדליק בתוך שדה חבירו⁶⁷; אבל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו - פטור על כל הפלים הטמונים בגדיש. אבל משלם הוא שיעור מקום הפלים⁶⁹, ורואין אותו כאלו הוא מלא גדיש של חטים או של שעורים⁷⁰.
- (67) במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו. (68) בגדיש. (69) לפי שהוא שיעור מקום הפלים. (70) של שעורים.

(82) משנה שם סא: (83) כל כלי שיאמר בעל הבית שהיה בבית ויתבע תשלומו. (84) כשהוא נשבע, יאחזו בידו חפץ קדוש, כגון ספר תורה. (85) בניגוד לכלל "נשבע ויוצא פטור", שאין בכוח השבועה לחייב ממון. (86) חכמי תורה שבעל-פה הראשונים. (87) בהלכות חובל ומזיק פרק ז, הלכה יז. דין הניזק כדין הנגזל, שחכמינו תיקנו "נשבע ונוטל". (88) שיש לשער שהיו לו, שהולמים את מצבו הכלכלי, דעת רב אשי, שם סב. (89) רגיל. (90) כגון אדם נאמן, ובני אדם רגילים להפקיד אצלו חפצים יקרים.

19 יג. גמל שהוא טעון פשתן⁹¹ ועובר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך החנות⁹² וזלקה בגרו של חנוני, והדליק את כל הבירה⁹³ - בעל הגמל חייב, מפני שהרפה במשאוי⁹⁴. בין שפשתן הפכה⁹⁵ בין שלא עמדה⁹⁶. הניח החנוני גרו מבחוץ⁹⁷ - החנוני חייב אף בדמי פשתן⁹⁸, מפני שהניח גרו מבחוץ⁹⁹. ואפילו נר חנכה¹⁰⁰ היה לו לישיב לשמור¹⁰¹.

(91) משנה בבא-קמא סב: (92) מכיון שמעטן הפשתן היה גדול מדי. (93) בנין גדול. (94) בעל הגמל פשע, מפני שהטעין משא יותר משיעור רוחב רשות הרבים. טעם זה מובא בגמרא שם, כב: (95) שהוסיף פשע על שלא מיהר להרחיק אותה מן המקום. (96) אלא בעברה הדליקה את הבית, גמרא שם כב. (97) ובגלל זה נדלק בו הפשתן. (98) נוסף על חיוב בדמי הבירה, אם איננה של החנוני. (99) דבר האסור לו לעשות. גם טעם זה מובא בגמרא שם כב: (100) שרשאי להניחו בחוץ משום מצוה. (101) ולפיכך הוא חייב, כדעת תנא-קמא, ולא כרבי יהודה האומר "בנר חנוכה פטור", שם סב:

26 יד. הכופה¹⁰² קמתו¹⁰³ של חברו לפני האש¹⁰⁴ עד שתדלק, אם אין האש מגעת לה אלא ברוח שאינה מצויה¹⁰⁵ - פטור מדיני אדם¹⁰⁶ וחייב בדיני שמים¹⁰⁷. והטומן קמתו¹⁰⁸ של חברו בפער¹⁰⁹ או בתבין¹¹⁰, ועברה האש¹¹¹ ואכלה אותה - הרי הטומן פטור מדיני אדם¹¹² וחייב בדיני שמים¹¹³, מפני שהמדליק את האש פטור על הטמון¹¹⁴.

(102) שם נה: (103) תבואתו, המחוברת לקרקע. (104) לצד האש. (105) לעתים קרובות. (106) כי זה מעין אונס, שלא עלה בדעתו שתבוא רוח שאינה מצויה. (107) כי לולא הכפיפה לא היתה האש מגעת, אף ברוח שאינה מצויה, שם נו. (108) דברי רב אשי שם. (109) המגן בפני אש. (110) המגביר את סכנת האש. (111) שהדליק אחר. (112) כי הוא לא הדליק את האש, ולא שרף את הקמה. (113) כי לולא טמן, היה בעל הקמה גובה דמי הקמה מן המדליק את הדליקה. (114) למעלה הלכה ט.

33 טו. אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה בו - הרי המבעיר חייב¹¹⁵ בנזקיו ובשבבתו¹¹⁶ ובכרפויו ובצעריו¹¹⁷ ובבשתו¹¹⁸, פאלו הזיקו בדרו; שאף על פי שאשו ממונו הוא¹¹⁹, הרי הוא כמו שהזיקה

(66) שחייב על הכלים הטמונים בגדיש. (67) מכיון שלא ברשות הדליק. (68) אפילו על אלה שדרכם לטמנם בגדיש, כי כתוב בתורה "או הקמה" (שמות כב, ד), ודרשו החכמים "מה קמה בגלוי, אף כל בגלוי". ולשון הפסוק "כי תצא אש", משמע במדליק בתוך שלו, שם ס. (69) גודל המקום שהכלים תופסים. (70) אם הגדיש היה של שעורים. דין זה מכיון גם למדליק בתוך שדה חברו, שפטור על בגדים וכלי זכוכית, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת.

1 י. המדליק בתוך שדה חברו, ויצאה האש ונאכל הגדיש, והיה גדי פפות לו⁷¹ ועבד סמוך לו ונשרף עמו - חייב⁷²; שכן דרך פני אדם⁷³ לעשות בגדיש. 4 ה'ה עבד פפות וגדי סמוך לו ונשרף עמו - פטור⁷⁴.

(71) קשור לו, משנה שם, סא: (72) על הגדי. מן הפסוק "או הקמה", דורשים החכמים "כל בעלי קומה", כלומר גם בעלי החיים, שם ס. (73) והיה צריך להעלות על הדעת, ואף-על-פי-כן פטור על העבד, כי היה עליו לברוח. (74) מפני שהמדליק חייב מיתה על שריפת העבד, וכל המחוייב מיתה, פטור מכל חיוב ממון הקשור במעשהו זה. כלל זה ידוע בתלמוד בשם: "קיים ליה בדרכה מיניה". ואפילו במקרה שאין בית-דין ממיחים אותו, כגון בשוגג או שהודה מעצמו ואין עדים, פטור מממון.

5 יא. המשאיל⁷⁵ מקום לחברו, והגדיש⁷⁶ בו והטמין בו פלים, והדליק המשאיל ושרף הגדיש - אינו משלם אלא דמי גדיש בלבד⁷⁷. השאילו מקום להגדיש חטים והגדיש שעורים, או להגדיש שעורים והגדיש חטים⁷⁸, או שהגדיש חטים⁷⁹ וחפם בפעורים⁸⁰, או שהגדיש שעורים וחפם בחטים⁸¹ - אינו משלם לו אלא דמי שעורים בלבד. 11

(75) שם סב. (76) עשה גדיש. (77) כי השאיל את המקום לגדיש בלבד. (78) משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים ששויים יותר משעורים, מכיון שלא נתן רשות להגדיש חטים. (79) לאחר שקיבל רשות לכך. (80) וכיסם בשעורים. הדין הוא, שהוא משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים שנגדשו ברשות. הטעם הוא, שהמשאיל יכול לטעון: ראיתי שעורים בלבד, ועל כן לא נזהרתי כל כך. (81) אם השאיל להגדיש שעורים, מובן מאילו שישלם דמי שעורים בלבד, ואם השאיל להגדיש חטים והגדיש שעורים וחפם בחטים, גם כן הדין שישלם דמי שעורים בלבד, ואת מקום החטים - דמי חטים.

12 יב. המדליק את הבירה⁸² של חברו - משלם כל מה שבתוכה; שכן דרך פני אדם להניח כל פליהם וכל חפציהם בבתים. וכל שטיפען פעל הבית⁸³ - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ⁸⁴ ונוטל⁸⁵. ושבועה זו מדברי סופרים⁸⁶, כמו שיתבאר⁸⁷. ובלבד שטיפען דברים שהוא אמוד בהן⁸⁸, או שהוא למוד⁸⁹ להיות אותן הדברים שטיפען פקדון אצלו⁹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תגנוב"

הצייוי "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות, ואילו "לא תגנובו" שבפרשת קדושים מדבר בגניבת ממון. וצריך עיון מדוע בריש הלכות גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב לא תגנוב. אבל בחינוך מצוה רכ"ד מעתיק לשון הרמב"ם לא תגנובו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות מל"ת רמז, ובמניין המצוות בסוף ספר היד - לא תגנובו. (על פי לקו"ש ח"י עמוד 205 הערה 4)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד הגונב ממון ישראל או גונב ממון גוי כו"

ובנוגע לגזילה, ראה רמב"ם ריש הלכות גזילה ואבידה. טוש"ע שם ריש סימן שנט (ראה ש"ך שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא מדאורייתא).

(על פי לקו"ש ח"י עמוד 115 הערה 7)

(2) הגדרת המונח "גנב" ראה להלן הלכה ג. (3) רכוש (ולאו דווקא כסף). (4) מטבע קטנה של נחושת, אחד ממאה תשעים ושניים בדינר של כסף. (5) פחות משווה פרוטה אדם מוחל (ראה סנהדרין נז. ורש"י שם). (6) ויקרא יט, יא. שם כתוב "לא תגנובו". פסוק זה מדבר בגונב ממון, אבל "לא תגנובו" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות (סנהדרין פו. וכן כותב רבינו להלן בפרק ט הלכה א). (7) על אזהרה זו של "לא תגנובו", אף על פי שיש בו מעשה, ו"כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו מעשה, לוקין עליו" (ראה מכות טז. ורש"י). (8) "כיוון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם". (9) "אם המצא ... שניים ישלם" (שמות כב, ג). (10) ואחד ... ואחד = בין ובין. (11) "גזל גוי אסור" - בבא קמא ק"ג א-ב, והוא הדין לגניבה. (12) כי החיוב בתורה בא על הגניבה ולא חשוב אם גנב מגדול או גנב מקטן.

ב. אסור לגנב כל שהוא¹³ דין תורה¹⁴. ואסור לגנב דרך שחוק או לגנב על מנת להחזיר¹⁵ או על מנת לשלם¹⁶; הכל אסור¹⁷, שלא ירגיל עצמו בכך.¹⁸

(13) אפילו פחות משווה פרוטה. (14) אף על פי שהשיעור לעבור על הלא תעשה הוא שווה פרוטה, האיסור הוא אף בפחות משיעור, כמו חצי שיעור באיסורי אכילה. רבינו פוסק כרבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.). (15) את החרץ גופו, ואין בדעתו לעכבו בשבילו. (16) תשלומי כפל משום "שרוצה לההנותו ויודע בו שלא יקבל" (רש"י בבבא מציעא סא:). (17) [בגמרא בבא מציעא שם, למדו דין זה מן הכתוב (ויקרא יט, יא) "לא תגנובו" שהוא מיותר. ולפי טעם זה עובר גנב זה בלאו כגנב ממש שלא על מנת לשלם וכדומה - ומדברי רבינו יש ללמוד שאין בזה לאו ממש, וצריך עיון].

ג. אי זהו גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר¹⁸ ואין הפעלים יודעים, כגון הפושט ידו לתוך כיס חברו¹⁹

1 בַּחֲצִיּוֹ. 120. אֲבָל אִם הִזִּיקָה בְּהֶמְתּוֹ או בּוֹרוֹ אֶת הָאָדָם
2 - אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא בְּנֹזֵק בְּלִבָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.¹²¹

(115) בבא-קמא כג. (116) שנתבטל ממלאכתו בכלל החבלה. (117) שלא נכלל בחישוב הנזק. (118) בגמרא נאמר שם "לחייבו בארבעה דברים", ורבינו וגם רבינו חננאל מפרשים שהכוונה שם לצער, ריפוי, שבת, בושת (שלא כפירוש רש"י). (119) כשורו, ושורו שהזיק חייב על הנזק בלבד. (120) המדליק אש דומה לזורק חץ בידים, ועל כן חייב בחמשת הדברים. זוהי דעת ר' יוחנן שם כב. (121) למעלה פרק יא, הלכה ו; פרק יג, הלכה ב.

3 טז. כָּל תּוֹלְדוֹת הָאֵשׁ¹²² הֵרִי הֵן כְּאֵשׁ¹²³. בִּיצֵד?
4 הַנִּיחַ אֶבֶן¹²⁴ או סִפִּין או מִשָּׂא בְּרֹאשׁ גָּבוֹ¹²⁵, וְנָפְלוּ
5 בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִּיקוּ¹²⁶ - חַיֵּב לְשֵׁלֵם נֹזֵק שָׁלֵם; שֶׁכָּל
6 אֵלוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן תּוֹלְדוֹת הַבְּעֵרָה הֵן¹²⁷. וְאִם נָפְלוּ
7 בְּרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה¹²⁸ וְהִזִּיקוּ - פְּטוּר¹²⁹.

(122) מזיקים הדומים לאש, ואינם מפורשים בתורה. (123) דינם כדין אש, שם ג: (124) דוגמא זו מובאת בגמרא שם. (125) בקצה הגג, שיכולים ליפול משם. (126) בדרך נפילתם. (127) כשם שאת האש מוליכה הרוח, כך הוליכה הרוח את הסכין ואת האבן והזיקו. (128) ולולא זאת לא יכלו ליפול. (129) כי זהו אונס, שלא היה צריך להעלות על דעתו שתבוא רוח שאינה מצויה ותפילם.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת נִזְקֵי מְמוֹן בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

יום ש"ק כ"ט אדר ה'תשפ"א

הלכות גניבה

8 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחִמְשׁ
9 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שֶׁלֹּא לִגְנוֹב
10 מִמּוֹן. (ב) דִּין הַגֶּנֶב. (ג) לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִינִים עִם
11 הַמִּשְׁקָלוֹת. (ד) שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עוֹל בַּמִּדּוֹת וּבַמִּשְׁקָלוֹת.
12 (ה) שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָאָדָם אֶבֶן וְאֶבֶן אִיפָּה וְאִיפָּה, אֵף
13 עַל פִּי שְׁאִינוֹ לּוֹקֵחַ וְנוֹתֵן בְּהֵן. (ו) שֶׁלֹּא יִסִּיג גְּבוּל.
14 (ז) שֶׁלֹּא לִגְנוֹב נִפְשׁוֹת.
15 וּבִאֲוִיר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֶק ראשון

(1) ענינו בביאור איסור הגניבה ומהותה וענין התשלומים, אם תשלומי כפל אם תשלומי ארבעה וחמשה בגונב שור ושה וטבחם או מכרם. ומי הוא הגנב שהוא חייב, ואם הגניבה בעין מה דינה בין נשתנית הגניבה בין לא נשתנית הגניבה, וכן אם הועתקה לרשות הדיוט אחר וכיוצא בזה.

16 א. כָּל הַגִּנְבִּים² מִמּוֹן³ מִשְׁוֶה פְּרוּטָה⁴ וְלִמְעֻלָּה⁵ -
17 עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר⁶: לֹא תִגְנוֹב. וְאֵין לִזְקֵין
18 עַל לֹאוֹ⁷ זֶה, שֶׁהֵרִי נִתֵּן לְתַשְׁלוּמִין⁸, שֶׁהַגֶּנֶב חַיִּבְתּוֹ
19 תּוֹרָה לְשֵׁלֵם⁹. וְאֶחָד¹⁰ הַגִּנְבִּים מִמּוֹן יִשְׂרָאֵל או הַגִּנְבִּים
20 מִמּוֹן עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹¹, וְאֶחָד הַגִּנְבִּים אֶת הַגְּדוּל או
21 אֶת הַקֶּטָן¹².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעצמו - ובמקרה גניבה גם מחזיר את הגניבה - מוותרים
לו על הקנס. דין מודה בקנס, בגמרא שם.
ו. תשלומי כפל נוהגין בכל, חוץ משה ושור; 16
שהגונב את השור או את הששה וטבח או מכר³⁸ - 17
משלם על הששה תשלומי ארבעה, ועל השור 18
תשלומי חמשה. 19

(38) "כי יגנוב איש שור או שם וטבח או מכר חמישה בקר
ישלם תחת השור וארבע צאן תחת הששה" (שמות כא, ז),
והטעם שהחמירו בשור ובשה יותר מבשאר מטלטלין, אם
מכר או שחט בעלי חיים אחרים, פירש רבינו במורה נבוכים
שם, משום שהצאן והבקר נמצאים על פי רוב בשדות, ואי
אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים בתוך היישוב וקל
לגנוב אותם, ובמידה שיותר קל לעשות את העבירה החמירו
בעונשה, כדי שיימנעו מלעשותה. בבקר החמירו יותר
מבצאן, כי הבקר רועים מפוזרים שלא כצאן הרועים יחד,
ויותר קל לגנוב שור מאשר כבשה, ועל כן החמירו בשור,
אם מכר או שחט, יותר מאשר בכבשה. ובמכילתא משפטים
פרשה יב ובתוספתא בבא קמא פרק ז הלכה ג, נמסרו
טעמים אחרים שהובאו גם בגמרא בבא קמא עט: למה
החמירו בשור מבשה, רבי מאיר אומר משום שהשור עובד
בשדה, והגנב ביטלו ממלאכתו. "שור שיש לו מלאכה
משלם חמישה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה", ורבי
יוחנן בן זכאי מסביר, מפני כבוד הבריות, שה הוא נושא
על כתפו ומתבזה, ושור הולך מעצמו.

ז. אחד האיש ואחד האשה³⁹ שגנבו - חיבין⁴⁰
לשלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה⁴¹.
היתה אשת איש שאין לה לשלם⁴² - הרי הפסל⁴³
עליה חוב עד שתתגרש או ימות בעלה, ובית דין
נפרעים ממנה⁴⁴. 24

(39) בין איש ובין אשה, דין אחד לשניהם. (40) השווה
הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. (41) או תשלומי
ארבעה וחמישה. (42) שהרי מעשי ידיה לבעלה, ואם יש
לה נכסים, הרי פירותיהם לבעלה. (43) אבל הגניבה
עצמה, אם היא בידה או ביד בעלה מוציאים ממנה.
(44) מהנכסים שלה.

ח. קטן⁴⁵ שגנב - פטור מן הפסל⁴⁶, ומחזירין לו⁴⁷
דבר הגנוב ממנו. ואם אבדו - אינו חיב לשלם אף
הקרן, ואפילו לאחר שהגדיל⁴⁸. 27

(45) לפני שהגיע לגיל י"ג שנה ויום אחד וצמחו לו שתי
שערות במקומות ידועים בגופו. (46) שקטן איננו בר
עונשין, כי אין בו דעת ואינו אחראי למעשיו (שם לט.).
(47) לבעל הגניבה. (48) כי בשעה שגנב לא נתחייב כלל,
מה שאין כן באשת איש שחייבת לשלם, אלא שאי אפשר
היה לגבות ממנה לפני שנתגרשה או שנתאלמנה, וכן עבר
שנשתחרר, ראה הלכה ט.

ט. העבד שגנב - פטור מן הפסל⁴⁹, ובעליו פטורין.
שאין אדם חיב על נזקי עבדיו, אף על פי שהן 28

1 ולקח מעותיו ואין הבעלים רואים, וכן כל פיוצא
2 בזה. אבל אם לקח בגלוי¹⁹ ובפרהסיא²⁰ בהזק יד²¹
3 - אין זה גנב, אלא גזלן²². לפיכך, לסטים מזין
4 שגנב²³ - אינו גזלן, אלא גנב, אף על פי שהבעלים
5 יודעים²⁴ בשערה שגנב.

(18) ולא לעיני הבעלים. (19) שהבעלים רואים.
(20) לעיני הכול. (21) נגד רצון הבעלים. (22) הגדרה זו
של גזלן מבוססת על הדוגמא שמביאה הגמרא מבניהו בן
יהוידע, שנאמר בו (שמואל-ב, כג, כא): "ויגזול את החנית
מיד המצרי ויהרגהו" (בבא קמא עט:). (23) הבא בסתר
ומפחד מפני אנשים. (24) כי הוא לוקח ממנו בחזקה
באיום הנשק, בכל זאת נחשב גנב, משום שהוא מתחבא
מפני אנשים, ואינו עושה מעשהו בפרהסיא (שם נו: ונו:).

ד. גנב שהעידו עליו עדים²⁵ כשרים²⁶ שגנב - חיב
7 לשלם שנים²⁷ לבעל הגנבה. אם גנב דינר - משלם
8 שנים²⁸; גנב חמור או כסות או גמל - משלם שנים
9 בדמיה²⁹. נמצא מקסיד כשעור שבקש לחסר את
10 חבירו³⁰.

(25) עד אחד לא מספיק, כי כתוב בתורה "לא יקום עד אחד
באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי
שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט,
טו). (26) רשימת הפסולים לעדות, ראה סנהדרין פרק ג
משנה ג וד, וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה
יג שקבע שם כלל: "אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים
עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות".
(27) שכתוב "שניים ישלם" (שמות כב, ג). (28) דינר אחד
שגנב ודינר נוסף כקנס על מעשה הגניבה. (29) כדי שלא
תטעה לומר, שהגנב מחוייב לשלם שני חפצים ממש בעד
כל חפץ שגנב, מדייק רבינו ואומר "שניים בדמיה" פירוש
- הגנב משלם כסף או משהו אחר שדמיו כפליים מדמי
הגניבה. (30) "עונש כל חוטא לזולתו בכלל שיעשה בו
כמו שעשה בשווה ... ומי שהזיק בממון, יינזק בממונו
כשיעור ההוא בשווה ... ישלם שניים לרעהו, רצונו לומר
הדבר אשר לקח, וילקח ממנו כיוצא בו" (מורה נבוכים,
חלק ג פרק מא).

ה. גנב שהודה מעצמו³¹ שגנב - משלם את הקרן³²
12 ופטור מן הפסל³³; שגנאמר: אשר ירשיעון אלהים³⁴
13 ישלם שנים - ולא הפרשיע את עצמו³⁵ משלם
14 שנים. והוא הדין לכל הקנסות³⁶, שהמודה פהן
15 פטור³⁷.

(31) בבא קמא סד: באופן המחייב אותו לשלם את הקרן,
כמבואר להלן בפרק ג הלכה ט. (32) הדבר שגנב.
(33) אף על פי שבאו עדים אחרי כן והעידו שגנב, ראה להלן
פרק ג, הלכה ח. (34) שירשיע אותו השופט על פי עדים.
(35) על ידי הודאתו. (36) כגון חצי נזק ועוד. המושג
"קנס" מקיף כל תשלום שהוא יתר על הקרן או פחות (ראה
למעלה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ח; בבא קמא טו:).
(37) כי הקנס בא כאמצעי למניעת החטא, ואם החוטא מודה

62) ולא העבירה לרשות אחר. (63) כמו שכתוב "והשיב את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), ודרשו רבותינו: אם כעין שגזל (שלא נשתנתה) יחזיר (שם סו.). ודין הגניבה כדין הגזילה. (64) כדעת רב יוסף שם, שאמר, "יאוש אינו קונה ואפילו מדרבנן", ועל כן עליו להחזיר את הגניבה עצמה. (65) והבעלים ישלמו לגנב את דמי השבח. (66) בהלכה הקודמת. (67) כגון הגזול עצים ועשאו כלים, צמר ועשאו בגדים. (68) כדעת רבה, ששינוי קונה (שם). (69) ואינו חייב להחזיר את הגניבה עצמה, אפילו היא ביד הגנב, כי שינוי מעשה בלבד, אף בלי יאוש, קונה.

יג. גנב פחוש⁷⁰ והשמינה⁷¹, או שמינה והכחיש⁷² - משלם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה⁷³ כשעת הגנבה⁷⁴. גנב טלה⁷⁵ ונעשה איל, עגל ונעשה שור - משלם תשלומי כפל כשעת הגנבה⁷⁶. טבח או מקרו אחר שהגדיל - נעשה שנוי⁷⁷ בידו וקנהו, ושליו הוא טובח ושליו הוא מוכר, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

(70) בהמה כחושה, ברייתא שם סה. (71) הגנב פטמה. (72) הגנב הכחיש על ידי עבודה יתירה (שם). (73) אם שחט או מכרה. (74) במקרה שהגנב פיטמה יכול הוא לטעון: "אני פטמתי ואתה תקח"? שם. ובמקרה שהכחיש, אומרים: "מה לי קטלה כולה מה לי קטלא פלגא"? פירוש: אין הבדל בין הרגה לגמרי או הרגה במקצת, כלומר הכחיש, וכשם כשהרגה ממש משלם כשעת הגניבה, כך גם בהכחיש. (75) כבשה צעירה. (76) שם סה: הטעם הוא, שכפל הוא חייב על הגניבה, ובשעת הגניבה היה זה טלה. (77) אף על פי שזה בא מאליו ולא על ידי מעשה.

יד. גנב בהמה או פלי⁷⁸ וכיזא בהן, ובשעת הגנבה היה שוה ארבעה, ועכשו בשעת העמדה בדין שוה שנים - משלם קרן כשעת הגנבה⁷⁹, ותשלומי כפל או ארבעה וחמשה בשעת העמדה בדין⁸⁰. היה שוה בשעת הגנבה שנים, ובשעת העמדה בדין ארבעה: אם שחט או מכר או שבר הפלי⁸¹ או אבדו - משלם תשלומי כפל או ארבעה וחמשה בשעת העמדה בדין⁸²; ואם מתה הבהמה או אבד הפלי מאליו - משלם תשלומי כפל כשעת הגנבה⁸³.

(78) שאין בו תשלומי ארבעה וחמישה. (79) ואינו יכול להחזיר את הבהמה עצמה ולהגיד: "הרי שלך לפניך" (דעת רב שם). וטעמו, שהתורה אמרה בגניבה "חיים ... ישלם" (שמות כב, ג) "אחיה לקרן כעין שגנב", כלומר אם מחיר הקרן ירד, ישלם הגנב כעין שגנב. (80) דעתו של רב שם, בשעה שבית הדין מחייב אותו לשלם כפל או ד' וה' יש לחשב לפי מחיר הגניבה באותה שעה, כי הריהו הוזלה ברשות הבעלים. (81) מקביל לשחט בבעל חי. (82) זה כולל גם את הקרן, שמשלם כשעת העמדה בדין, כי הגניבה שייכת לבעלים, ואם נתייקרה, הרווח לבעלים. זה דומה להשביחה מאליה, שהרווח לבעלים, ראה למעלה הלכה יא.

1 ממונו⁵⁰, מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשמור; 2 שאם יכעיסנו רבו, ילף וידליק גדישו⁵¹ באלה דינר 3 וכיזא בזה משאר נזקין. נשתחרר העבד - חיב 4 לשלם⁵² את הפסל.

(49) כי אין לו כסף לשלם, כי כל מה שקנה עבד, קנה רבו. (50) ואדם אחראי לנזקי ממונו. (51) כדי לחייב את רבו לשלם. טעם זה מובא בגמרא שם. (52) כדין אשה שנתגרשה, כי הפטור הקודם בא רק משום שלא היו לו נכסים, משנה שם פז.

י. ראוי לבית דין להכות את הקטנים⁵³ כפי כח הקטן על הגנבה, כדי שלא יהיו רגילין בה. וכן אם הזיקו שאר נזקין. וכן מפני את העבדים שגנבו או שהזיקו מכה רבה⁵⁴, כדי שלא יהיו רגילין להזיק.

(53) אף על פי שהם פטורין מן הדין. (54) מפני שהם גדולים ויכולים לעמוד במכה רבה בלי לפגום בבריאותם ובכושר עבודתם ומפני שיש בהם דעת ועושים זאת מתוך כוונת זדון. [ואפילו לדעת האומרים שאין בית דין מצווים להרחיק את הקטן מעבירה, זה נאמר רק במצוות שבין אדם למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מוטל על בית הדין להרחיק את הקטנים מלהזיק לאחרים (מגיד משנה)].

9 יא. היתה הגנבה ביד הגנב והשביחה מאליה, כגון 10 כבשה שילדה⁵⁵ וגזזה - משלם אותה ואת גזותיה 11 ואת ולדותיה⁵⁶. ואם אחר יאוש⁵⁷ ילדה וגזזה - 12 משלם כשעת הגנבה⁵⁸. הוציא עליה הוצאה 13 והשביחה, כגון שפטמה - הרי השבח של גנב⁵⁹ 14 אפלו לפני יאוש. וכשמחזיר הגנבה עם הפסל - 15 נוטל השבח⁶⁰ מן הבעלים, או מחשבים לו מן 16 הפסל⁶¹.

(55) משנה שם צג: בדין הגזול, וגנב דינו כגזול לעניין זה. (56) כשהייתה מעוברת וטעונה צמר בשעת הגניבה. דעת רבינו, שאין זה שינוי מעשה גמור, ואין הגנב קונה אותה, ולא את הוולד ולא את הצמר. (57) הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הדבר הגנב. רבינו מפרש את הכלל במשנה זו, האומר: "כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה", שמדובר לאחר ייאוש. (58) אם הייתה מעוברת או טעונה, משלם דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה וגזזה מחזירה כמו שהיא עכשיו. (59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת"? פירוש: אני אפטם ואתה תקח? (שם). (60) תוספת מחיר הבהמה לאחר הפיטום. (61) מנכים לו דמי השבח מן הכפל ומשלם את המותר.

יב. הגנבה עצמה שהיא ביד הגנב⁶² ולא נשתנתה - 17 חוזרת לבעליה⁶³ בין לפני יאוש בין לאחר יאוש⁶⁴; 18 אלא שאחר יאוש השבח לגנב⁶⁵, כמו שבארנו⁶⁶. 19 נשתנתה הגנבה ביד הגנב⁶⁷ - קנאה⁶⁸ וקנה שבחה 20 אפלו לפני יאוש, ואינו משלם אלא דמים⁶⁹.

הרשות מבית הבעלים לבית הגנב אפילו עם יאוש אינו קונה אלא כשיצאה הגניבה מרשות הגנב לרשות אחרת, ואפילו לדעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה פרק ב הלכה ג, ששינוי רשות ואחר כך יאוש קונה. (98) אף על פי שהבהמה היא של הבעלים. (99) והתורה אמרה: "וגונב מבית האיש" (שמות כב, ו) ולא מבית הגנב (משנה בבא קמא סב: וגמרא סז).

יח. גִּנֵּב וטֵבַח, וּבֵא גִנֵּב אַחֵר וּגִנֵּב - הַגִּנֵּב הָאֲחֵרוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל לַגִּנֵּב הָרִאשׁוֹן, שֶׁהָרִי קָנָה בְּשִׁנּוּי מַעֲשֵׂה¹⁰⁰, וּגִנֵּב הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה. גִּנֵּב וּמִכֵּר, וּבֵא אַחֵר וּגִנֵּב מִן הַלּוֹקָח: אִם נִתְּיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים - הָרִי הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה, וְהַגִּנֵּב הַשֵּׁנִי מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל¹⁰¹; וְאִם לֹא נִתְּיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים - אֵין הָאֲחֵרוֹן מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן בִּלְבַד¹⁰².

(100) על ידי השחיטה, ושינוי מעשה בלבד, אפילו בלי ייאוש קונה, שם. (101) לקונה, שקנה בייאוש ובשינוי רשות, ואין הבדל אם הייאוש היה כבר לפני המכירה, או בא רק לאחר המכירה, כשהייתה כבר בידי הקונה, לפי דעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה שם. (102) כי הלוקח לא קנה.

פרק שני

(1) נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם הועתקה הגניבה לרשות הקדש, ומהות הטביחה והמכירה וכיוצא בזה.

א. הַגּוֹנֵב אֶת הָעוֹבֵד פּוֹקְבִים אוֹ שֹׁגֵב נִכְסֵי הַקֹּדֶשׁ² - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא הַקֶּרֶן בִּלְבַד³; שֶׁנֶּאֱמַר: יִשְׁלַם שְׁנֵים לְרֵעֵהוּ. לְרֵעֵהוּ - וְלֹא לְהַקְדֵּשׁ⁴, לְרֵעֵהוּ - וְלֹא לְעוֹבֵד פּוֹקְבִים⁵. וְכֵן הַגּוֹנֵב קִדְּשִׁים מִבֵּית בְּעֻלְיָהוּ, בֵּין קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים⁶ בֵּין קִדְּשֵׁים קְלִיִּים⁷, בֵּין קִדְּשֵׁים שֶׁאֵין הַבְּעָלִים חִיבִין בְּאַחֲרֵיתָן⁸ בֵּין קִדְּשֵׁים שֶׁהַבְּעָלִים חִיבִין בְּאַחֲרֵיתָן⁹ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל וּמִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ - וְלֹא מִבֵּית הַקֹּדֶשׁ¹⁰.

(2) נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית. (3) אבל לא כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני עוסק כאן בדיני כפל וארבעה וחמשה, אבל לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרבת האשם. (ראה רמב"ד). (4) בבא מציעא נז: (5) במכילתא משפטים פרשה טו סימן קנ: "ולא לאחרים". (6) כגון עולה, חטאת ואשם, שאין הזור אוכל מהם. (7) כגון שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. (8) שאם אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על בהמה מסויימת הרי זו עולה או שלמים. (9) כגון שאמר הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא לממון

(83) החיוב בא רק על הגניבה, לכן מחייבים אותו לשלם כשעת הגניבה, מה שאין כן במקרה הקודם, שחייב על שעה שמכר או שבר הכלי.

טו. מִי שֹׁגֵב כְּלִי וְשִׁבְרוֹ אוֹ פָּתְתוֹ⁸⁴, אוֹ נִשְׁבֵּר אוֹ נִפְתַּח מֵאֻלּוֹ - אֵין שְׁמִין לוֹ הַפְּתָח⁸⁵, אֶלָּא רוֹאִין בְּמָה הָיָה שְׂוֵה אוֹתוֹ הַכְּלִי וּמְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים שְׁנֵים בְּדִמְיוֹ, וְהַכְּלִי הַשֹּׁבֵר יְהִי לַגִּנֵּב. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם רָצוּ הַבְּעָלִים לְטַל הַכְּלִי הַשֹּׁבֵר וּיְשַׁלְּמוּ לָהֶם הַפְּתָח⁸⁶ וְהַכֶּפֶל - שׁוּמְעִין לָהֶם⁸⁷.

(84) קלקלו. (85) אין מוסרים את הכלי השבור או הנפחת לבעלים ומשלמים בכסף את ההבדל בין מחיר הכלי השבור למחירו לפני שבירתו. זוהי דעת שמואל (שם יא.), שאמר: "אין שמין לגנב" מכוונים לכל תשלומי הגנב, כלומר לא רק לקרן, אלא גם לכפל (שלא כדעת הראב"ד כאן, וראה ירושלמי שם). (86) הפרש בין מחיר כלי שלם לבין מחיר הכלי השבור. (87) כי לטובת הבעלים נאמר הדין שלמעלה, ולכן אם הבעלים מוותרים או מעדיפים שישאר בידם הכלי המקולקל, שומעים להם.

טז. הַגִּנֵּב שֹׁגֵב וטֵבַח אוֹ מִכֵּר לִפְנֵי יְאוּשׁ בְּעָלִים, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קָנָה לּוֹקָח⁸⁸ וְהָרִי הַגִּנֵּב חוֹזֵרֶת בְּעֻמָּה⁸⁹ מִיד הַלּוֹקָח - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה⁹⁰. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם טֵבַח אוֹ מִכֵּר לְאַחֵר יְאוּשׁ⁹¹ שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה, שֶׁהָרִי הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו⁹² וְקָנָה הַלּוֹקָח⁹³.

(88) כי שינוי רשות בלי ייאוש אינו קונה. (89) ולא הועיל מעשה הגנב, וכאילו לא מכר. (90) כי התורה מחייבת ארבעה וחמישה על עצם המכירה, והרי מכר (דעת רב נחמן שם). (91) כדעת ר' יוחנן, רב נחמן ורב ששת שם, ואין אומרים שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, כי ייאוש בלבד אינו קונה. (92) ומכירתו קיימת, אפילו גילו את הגניבה ביד הקונה. (93) ואין מחזירים את הגניבה לבעלים. [בטביחה החידוש הוא החיוב לאחר ייאוש. שאין אנו אומרים: "שלו הוא טובח", ובמכירה חידושו - החיוב לפני ייאוש אף על פי שלא הועילה כלום, כי שינוי רשות לבד אינו קונה. כל מה שנאמר כאן במקרה של לפני יאוש משתייך איפוא לדין מכירה, והמלה טבח מתוך שיגרה נאמרה שם ואין בה ניגוד לדין].

יז. הַגּוֹנֵב מִגִּנֵּב אַחֵר⁹⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁹⁵ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְאִם טֵבַח וּמִכֵּר - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה לַגִּנֵּב הָרִאשׁוֹן; שֶׁהָרִי דִין הַבְּהֵמָה הַזֹּאת לְחֹזֵר בְּעִינְיָה⁹⁶ לַבְּעָלִים וְלֹא קִנְיָאָה הַגִּנֵּב⁹⁷. וְלַבְּעָלִים אֵינוֹ מְשַׁלֵּם⁹⁸ הַכֶּפֶל אוֹ אֲרָבָעָה וַחֲמִשָּׁה, מִפְּנֵי שְׁלֹא גִנְבָה מִרְשֻׁתָּן⁹⁹.

(94) גנב ראשון גנבה מבעל הבית, וגנב שני גנבה מגנב ראשון. (95) וכל שכן כשלא נתייאשו הבעלים. (96) היא עצמה ולא דמיה. (97) כי יאוש בלבד אינו קונה, ושינוי

27) חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת לכהן. (28) ועדיין לא מסרוה לכהן. (29) שרשאים למסור לכל כהן שירצו. (30) כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופטור משלומי הכפל.

- 16 ו. הגונב משל אביו³¹ וטבח או מכר ואחר כך מת
- 17 אביו - משלם תשלומי ארבעה וחמשה³²; ואם מת
- 18 אביו³³ ואחר כך טבח או מכר - משלם תשלומי
- 19 כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁴. גנב
- 20 וטבח או מכר ואחר כך הקדיש³⁵ - משלם תשלומי
- 21 ארבעה וחמשה; ואם הקדיש ואחר כך טבח או
- 22 מכר³⁶, אף על פי שהקדישו קדשים קלים³⁷ -
- 23 משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה
- 24 וחמשה³⁸. במה דברים אמורים? כשהקדיש אחר
- 25 יאוש⁴⁰; אבל אם הקדיש לפני יאוש - אינו קדוש⁴¹,
- 26 ואם טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה
- 27 וחמשה.

(31) משנה בבא-קמא ע. (32) משלם לאחיו את חלקם בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לו), ולאחיו ישלם פחות מזה - לאחר נכיו חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם עא:). (33) לאחר הגניבה, משנה שם עד: (34) כי בשעה שמכר או שחט היה לו חלק בבהמה, והמכירה או השחיטה לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה' רק אם היתה כולה באיסור (שם עב:). (35) משנה שם ע. (36) משנה שם עד: (37) כגון לקרבן שלמים, שהמקדיש אוכל את בשרו. (38) כי שחט או מכר משל הקדש, שאין בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. (39) שאינו משלם תשלומי ד' וה'. (40) שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. (41) שם סח:

- 28 ז. הקדישו הפעלים⁴² והוא בבית הגנב⁴³ - אינו
- 29 קדוש⁴⁴, לפי שאינו ברשות⁴⁵, ואף על פי שלא
- 30 נתיאשו; ואם טבח או מכר⁴⁶ אפלו אחר הקדשן -
- 31 משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁴⁷.

(42) גמרא שם. (43) החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב. (44) אף-על-פי שהחפץ שייך למקדיש. (45) כדעת רבי יוחנן שאמר: "גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם. (46) הגנב. (47) לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.

- 32 ח. השוחט⁴⁸ ונתנבלה⁴⁹ בידו, והנותר⁵⁰ והמקדש⁵¹
- 33 - משלם תשלומי כפל בלבד⁵²; אבל אם שחט
- 34 לרפואה או לכלבים⁵³, או שנמצאת טרפה⁵⁴, או
- 35 ששחטו בעזרה⁵⁵ - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
- 36 אף על פי שחלין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה,
- 37 הואיל ואסורין מדבריהם⁵⁶ - הרי זה חזב לשלם
- 38 תשלומי ארבעה וחמשה⁵⁷.

(48) משנה שם, עח: (49) נפסלה השחיטה. (50) ממיתה

בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא-קמא עד:). (10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים עדיין בבית המקדש, רשות הקדש עליהם.

- 1 ב. וכן הגונב עבדים¹¹ ושטרות וקרקעות¹² - אינו
- 2 משלם תשלומי כפל. שלא חיבה התורה הכפל אלא
- 3 במטלטלין שגופן ממוין¹³, שנאמר: על שור על
- 4 חמור על ששה על שלמה¹⁴; אבל העבדים הקשו
- 5 לקרקעות, שנאמר: והתנחלתם אתם לבניכם¹⁵,
- 6 והשטרות אין גופן ממוין.

(11) בבא-קמא סב: בבא-מציעא נו: (12) כגון משיג גבול רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו. (13) מה-שאין-כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו ממוין אלא משמש עדות לממוין. (14) כל אלה דוגמאות של מטלטלין הן. (15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה", ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא על מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.

- 7 ג. הגונב פטר חמור¹⁶ של חברו קדם שיפדה¹⁷ -
- 8 משלם תשלומי כפל לפעלים; שאף על פי שאינו
- 9 עבדו שלו¹⁸, ראוי להיותו לו¹⁹ אחר שיפדה.

(16) הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא:). (17) בשה צעריך לתתו לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטר חמור תפדה בשה. (18) שאסור לו להשתמש בפטר חמור לפני שנפדה. (19) על כן נחשב לממוין בעלים. טעם זה מובא בגמרא שם.

- 10 ד. הגונב²⁰ טבלו²¹ של חברו ואכלו²² - משלם לו
- 11 דמי טבלו²³. וכן אם גנב חלבו²⁴ ואכלו²⁵ - משלם
- 12 לו דמי חלבו²⁶.

(20) קידושין נח: (21) תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו מהם תרומה ומעשר. (22) ומתחייב בנפשו. (23) כרבי, ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו. ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן עונש מיתת בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וזרת (חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל), שמיתה בידי שמים וזרת אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה ב). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן "אינו לוקה ומשלם", מכיון שחייב הממון וחייב מלקות אינם באים כאחד. חייב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש מלקות בא רק עם האכילה. (24) כתובות ל: (25) שחייב כרת. (26) "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב", שם. וזקוקים אנו לשני הטעמים, מפני שיטנה אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם לא). ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).

- 13 ה. גנב תרומה²⁷ מבצליה הישראליים שהפרישו²⁸
- 14 - אינו משלם תשלומי כפל; שאין להם אלא
- 15 טובת הנאה²⁹, וטובת הנאה אינו ממוין³⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 וְחִמְשָׁה⁸¹; וְאִם מָכְרוּ חוּץ מִגִּזְתּוֹ אוֹ חוּץ מִקְרָנָיו -
16 חֵיב בְּתַשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה, שְׂאֵלוֹ אֵינָם נִתְּרִים
17 עֲמוֹ בְּשִׁחִטָּה⁸².

(73 שם סח. 74) כך בדפוסים ובכ"י. ברם, לפי העניין, תיבת "למוכר" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדיון, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם עח:). (79) הדוגמא בברייתא שם. (80) כגון בשור. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב שיוור גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבח" או מכור", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה שיוור לגבי מכירה.

18 יב. גִּנֵּב וְקָטַע⁸³ מִמֶּנָּה אֶבֶר וְאַחַר כֵּךְ מָכְרָה⁸⁴, או
19 שְׁמָכְרָה חוּץ מִמְּלֶאכֶתָּה⁸⁵, או שְׁמָכְרָה חוּץ
20 מִשְׁלָשִׁים יוֹם⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁸⁷ תַּשְׁלוּמֵי
21 אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה; וְאִם תִּפְּשֵׁהוּ הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין
22 מִיָּדוֹ⁸⁸.

(83 שם עח: 84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דידן הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לשיוור ופטור או לא. (86) שמותר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לשיוור או לא. (87) כי זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם הנ"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה'.

23 יג. מָכְרָה וְהִיתָה לוֹ בֵּה שְׁתַּפּוֹת⁸⁹ - פְּטוֹר מִתַּשְׁלוּמֵי
24 אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁰.

(89) הגנב היה שותף בבהמה שגנב מחבירו שותפו (משנה שם עח:). (90) כי המכירה לא היתה כולה באיסור, ופטור אפילו מחלק חבירו.

25 יד. שְׁתַּפִּין שְׁגָנְבוּ⁹¹: אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ מָכַר
26 מִדַּעַת חֲבֵירוֹ⁹² - מִשְׁלָמִין תַּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה
27 וְחִמְשָׁה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׁלֵא מִדַּעַת חֲבֵירוֹ - פְּטוּרִים
28 מִתַּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁹⁴, וְחֵיבִין בְּכַפְּלָא⁹⁵.

(91) שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף

במכשיר חד, כגון פגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחיריו עד לכו". (51) עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך שחיטה. (52) כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת "וטבח". (53) ואינו מתכוון (משנה שם ע.). (54) לאחר השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה. (55) בבית המקדש, ונאסר בהנאה. (56) מדרבנן ולא מן התורה (קדושין נז:). (57) כי כל אלה "שחיטה" הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה פטור מד' וה' (בבא-קמא עב.)].

1 ט. וְכֵן הַגִּנֵּב פְּלִאִים⁵⁸ הֵבֵא מִן הַשָּׂה וּמִמֶּיִן אַחֵר⁵⁹,
2 או שְׁגָנֵב טְרִפָּה⁶⁰ או קָטַעַת⁶¹ או חֲגָרַת⁶² או סוּמָא,
3 או בְּהֵמַת הַשְּׁתַּפִּין⁶³, וְטָבַח וּמָכַר - מִשְׁלָם תַּשְׁלוּמֵי
4 אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁶⁴.

(58 שם עז: 59) כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה', אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד' וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד' וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכו לה רגל (שם עח:). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה או השחיטה כולה באיסור (שם עא: וראה למעלה הלכה ו, ולקמן פרק ג, הלכה י').

5 י. גִּנֵּב⁶⁵ וְנָתַן לְאַחַר בְּמִתְנָה⁶⁶, או שְׁנָתַן לְאַחַר
6 לְטַבַּח⁶⁷ וְטָבַח, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְמָכַר וּמָכְרָה לְאַחַר;
7 גִּנֵּב וְהִקְיָה⁶⁸, גִּנֵּב וְהִחֲלִיף⁶⁹, גִּנֵּב וּפָרַע בְּהֶקְפוֹ⁷⁰, או
8 שְׁשָׁלְחוֹ סִבְלוֹנוֹת⁷¹ לְבֵית חָמִיו - מִשְׁלָם תַּשְׁלוּמֵי
9 אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה⁷².

(65 שם עט. 66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדיון המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבון השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות שהארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינים כמכירה.

10 יא. גִּנֵּב וּמָכַר⁷³, וְהִקְנָה לְמוֹכְרוֹ⁷⁴ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים
11 יוֹם⁷⁵, וּבִתּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם הִפֵּר הַגִּנֵּב⁷⁶ - אֵינוֹ מִשְׁלָם
12 אֶלָּא כַּפֵּל⁷⁷. מָכְרוּ חוּץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שְׁבוּ⁷⁸ או חוּץ
13 מִיָּדוֹ אוֹ רִגְלוֹ⁷⁹, כָּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: שְׁשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנֶּתֶר
14 עֲמוֹ בְּשִׁחִטָּה⁸⁰ - פְּטוֹר מִתַּשְׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ט אדר - ספר נזיקין - הלכות גניבה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם לבעלים קרן וכפל, והגנב פטור מכלום. ומוכן שהמדובר כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש אחרת.

האחד ששחט פטור, כי אין כאן "וטבח" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדין טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

יז. הִיָּה הַעֲדָר בַּעֲרָה¹¹⁸ - פִּיּוֹן שֶׁהִפִּישׁ אֶת הַבְּהֵמָה¹¹⁹ וְטָמְנָהּ¹²⁰ בְּתוֹךְ הָאֵילָנוֹת וְהָעֵצִים חֵיֵב בְּתִשְׁלוּמֵי כֶּפֶל¹²¹; וְאִם טָבַחָהּ אוֹ מָכְרָהּ שָׁם¹²² - מִשְׁלָם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה¹²³.

טו. גָּנֵב וְעָמַד בְּדִין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: צֵא תָן לוֹ מֵהַשְּׁגָנְכָהּ, וְיָצֵא וְאַחֵר כֶּף טָבַח אוֹ מָכַר - פֶּטוּר מִתִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חֵיֵב אַתָּה לִיתֵּן לוֹ, וְטָבַח אוֹ מָכַר אַחֵר כֶּף - הִרִי זֶה חֵיֵב בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה, הוֹאִיל וְלֹא חֲתַכּוּ הַדִּין עָלָיו וְעָדִין עוֹמֵד הוּא בְּגִנְיָתוֹ⁹⁸.

(118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: (119) במקל והלכה מחמתו, והרי זה כמשיכה. (120) לשם גניבה. (121) אף-על-פי שלא גנב אותה במו ידיו, חייב כגנב, מכיון שקנה אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. (122) ולא העביר אותה לרשותו לפני המכירה. (123) כשם שנתחייב על הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

(96) מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גוזל, וגוזל אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

יח. גָּנֵב בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹²⁴, וְאַחֵר שִׁידְעוֹ¹²⁵ שְׁגָנְכָהּ הוֹצִיאָהּ וְטָבַחָהּ אוֹ מָכְרָהּ חוּץ מִרְשׁוֹתָיָהּ¹²⁶; אוֹ שְׁגָנֵב וְהוֹצִיא חוּץ מִרְשׁוֹתָיו, וְטָבַח אוֹ מָכַר בְּרִשׁוֹתָיו¹²⁷ - מִשְׁלָם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה.

טז. הַגֹּנֵב⁹⁹ בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהִגְנָהּ עָדִין הִיא בְּרִשְׁוֹתָם¹⁰¹ - פֶּטוּר מִן הַכֶּפֶל¹⁰². וְכֵן אִם טָבַח וּמָכַר שָׁם בְּרִשְׁוֹתָיו - פֶּטוּר¹⁰³. וְאִם הִגְבִּיהַ הַגֹּנֵב¹⁰⁴ - נִתְחַיֵּב מִשּׁוּם גֹּנֵב אֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא הוֹצִיאָהּ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁵. מֵיָצֵד? גָּנֵב טָלָה מִן הַדִּיר, וְהִיָּה מוֹשְׁכּוֹ וְיוֹצֵא, וְיָמַת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁶ - פֶּטוּר; הַגֹּבִיהוּ אוֹ הוֹצִיאָהּ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁷ וְיָמַת - חֵיֵב¹⁰⁸. נִתְּנוּ שָׁם¹⁰⁹ בְּבֵית הַבְּעָלִים לְכֹכֹרֶת בְּנוֹ¹¹⁰ אוֹ לְבַעַל חוּבוֹ אוֹ לְשׁוֹמֵר הָנֶם וּלְשׁוֹאֵל¹¹¹ לְנוֹשֵׂא שְׁכָר¹¹² וּלְשׁוֹכֵר¹¹³, וְהִיָּה מוֹשְׁכּוֹ זֶה שֹׁנֵתָן לוֹ וְיָמַת - פֶּטוּר הַשׁוֹמֵר¹¹⁴; הַגֹּבִיהוּ¹¹⁵ אוֹ שֶׁהוֹצִיאָהּ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים וְיָמַת - חֵיֵב הַשׁוֹמֵר¹¹⁶ אוֹ בַּעַל הַחוּב שֹׁנֵתָן לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעָדִין לֹא הוֹצִיאָהּ הַגֹּנֵב¹¹⁷ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים.

(124) משנה שם, עט. (125) שם עט. (126) כשהוציאה מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים. (127) חייב ד' וה', אע"פ שמכר בשעה שנמצאה ברשות הבעלים, כי משעה שהוציאה אותה קנאה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נתבארו בו דיני הגנב והטובח והמוכר והוא מתחייב במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנב, בין שבאו עדים בין שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסי הגנב.

(99) משנה שם עט. (100) בבית או בחצר הבעלים. (101) של הבעלים. (102) "כי הגנב לא יקרא "גנב" עד שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה גמרא שם). (103) מתשלומי ד' וה', כי אין חיוב טביחה ומכירה במקום שאין חיוב גניבה. (104) קנאה הגנב לחייב עליה משום גניבה. (105) כי הגבהה קונה בכל מקום (קידושין כה.). (106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו. (107) לרשותו, או לסמטה. (108) בכפל. (109) הגנב, לפני שהגביהו (המשך המשנה שם). (110) לכהן בחמשה סלעים של פדיון הבן הבכור. (111) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (112) המקבל שכר על השמירה. (113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים" (שם), כלומר השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין החיובים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר. (115) השומר. (116) לשלם לבעלים. (117) והטלה עדיין

א. כָּכֹר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה², שֶׁפֶל הָעוֹשָׂה עֲבָרָה שֵׁשׁ בָּהּ עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין³ וְתִשְׁלוּמִין⁴ - אֵינּוּ מִשְׁלָם⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה שׁוֹגֵג⁶. וְהָעוֹשָׂה עֲבָרָה שֹׁנֵת חֵיֵב בָּהּ מִלְּקוֹת וְתִשְׁלוּמִין - לֹקָה וְאֵינּוּ מִשְׁלָם, שְׂאִין אָדָם לֹקָה וּמִשְׁלָם⁷. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה שׁוֹגֵג⁸ אוֹ לֹא הִתְרוּ בּוֹ⁹ - מִשְׁלָם וְאֵינּוּ לֹקָה¹⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים¹¹? שֹׁנֵת חֵיֵב בְּתִשְׁלוּמִין עִם עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין בְּאֶחָת¹², אוֹ שֹׁנֵת חֵיֵב תִּשְׁלוּמִין וּמִלְּקוֹת בְּאֶחָת; אָבָל אִם נִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלוּמִין וְאַחֵר כֶּף נִתְחַיֵּב בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוֹ בְּמִלְּקוֹת, אוֹ שֹׁנֵת חֵיֵב מִלְּקוֹת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין וְאַחֵר כֶּף נִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלוּמִין¹³ - הִרִי זֶה לֹקָה וּמִשְׁלָם וְיָמַת¹⁴.

(2) פרק א, הלכה יג. (3) שאם עשה את העבירה במזיד חייב עליה מיתה בבית-דין. (4) כגון שגנב וטבח בשבת, פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיון שחייב מיתה על הטביחה בשבת. (5) שהמחוייב מיתה פטור מן התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יענש" (שמות כא, כב), ופירשו חכמים שמשלם דמי הוולדות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות (כתובות לה.). (6) ופטור ממיתה, בכל זאת פטור גם מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה" (ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון (גמרא שם). (7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, וסמך ליה "ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעיות, מחייבים אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב: והל' נערה פרק א, הלכה יא). (8) שפטור ממלקות. (9) שני עדים, שעל עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. (10) כדעת רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה", ולא חייבי מלקות (כתובות שם). (11) שפטור מתשלומים. (12) שחיוב מיתה וחיוב ממון באים יחד. (13) כגון היוצא ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). (14) לוקה ומשלם, או משלם ומת (כתובות לא.).

מקום, אף ברשות הבעלים. (27) סנהדרין עב. (28) החיוב על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא בשעה שהוציא לרשות הרבים. (29) וחייב מלקות על מלאכה ב"יום טוב", אם התרו בו. (30) של חבירו. (31) שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). (32) על חיוב מלקות. (33) בבא-קמא ע. (34) בהתאם לכלל "אין אדם לוקה ומשלם". (35) ואינו לוקה. (36) אם קצץ אילן חבירו (ב"יום טוב) או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים. (37) אם גנב וטבח שור או שה.

ג. גִּנְבָה וְטִבַּח בְּשֶׁבֶת³⁸ או לַעֲבֹדָה זָרָה⁴⁰, אֶפְלוּ בְּשֹׁגְגָה⁴¹ - פְּטוּר מִתְּשְׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה⁴², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴³.

(38) בין בחול בין בשבת. (39) ונתחייב סקילה על הטביחה (שם עד:). (40) עבירה שיש בה מיתת בית-דין. (41) שאין בית-דין ממיתים אותו. (42) כי חיוב תשלומים ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חייב, כי הוא בא לפני חיוב מיתה. (43) בהלכה א.

ד. הִיָּתָה פָּרָה שְׁאוּלָה אֶצְלוֹ⁴⁴, וְטִבַּחָה בְּשֶׁבֶת דֶּרֶךְ גִּנְבָה⁴⁵ - פְּטוּר אֶף מִן הַכֶּפֶל; שֶׁהָיָה אִסוּר שֶׁבֶת וְאִסוּר גִּנְבָה בְּאֵין פְּאָחָתָה⁴⁶. וְאִם אֵין גִּנְבָה⁴⁷ - אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה⁴⁸.

(44) כתובות לד: (45) בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת אותה לעצמו. (46) בשעה שטבחה, גנבה. (47) ואם הוא פטור מתשלום הקרן של הגניבה. (48) אין חיוב על הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה אליבא דרבי מאיר, ושוכר שבקנס לא אמרו "קם ליה בדרכה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'. אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרכה מיניה" אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה, אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו].

ה. גִּנְבָה וְטִבַּח בְּשֶׁבֶת⁵⁰ או שֶׁמְכַר לַעֲבֹדָה זָרָה - חַיֵּב לְשַׁלֵּם תְּשְׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה; שְׁאֵין בְּמִכְרָה מִיתָה⁵¹. וְאִם נַעֲשִׂית מְלָאכָה בְּשֶׁבֶת בְּעֵת הַמְכִּירָה - פְּטוּר מִתְּשְׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה⁵². פִּיֶּצֶד? כְּגוֹן שֶׁלֹא הִקְנָה לוֹ⁵³ עַד שֶׁתְּנוּחַ בְּחֶצֶר הַלֹּקֶחַ⁵⁴; שֶׁנִּמְצָא, בְּשֶׁהוּצִיא מִרְשוּת לְרְשוּת, אִסוּר שֶׁבֶת וְטִבַּח בְּאֵין פְּאָחָתָה⁵⁵.

(49) בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. (50) בבא-קמא ע. (51) כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. (52) כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. (53) הגנב ללוקח. (54) מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). (55) החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

ו. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחֵט לוֹ⁵⁶, וְשַׁחֵט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשֶׁבֶת

ב. פִּיֶּצֶד¹⁵ זָרֵק חֵץ בְּשֶׁבֶת¹⁶ מִתְחַלֵּת אֲרָבָע לְסוֹף אֲרָבָע¹⁷, וְקָרַע בְּגָד חֲבֵירוֹ¹⁸ בְּהִלְכָתוֹ¹⁹; או שֶׁהִדְלִיק גְּדִישׁ חֲבֵירוֹ בְּשֶׁבֶת²⁰; או שֶׁגָּנַב כִּיס בְּשֶׁבֶת²¹, וְהָיָה מְגֻרָר²² עַד שֶׁהוּצִיאוֹ מִרְשוּת הַבְּעָלִים²³, שֶׁהָיָה רְשׁוּת הַיָּחִיד, לְרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֶבְדּוֹ²⁴ שֵׁם - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשְׁלוּמִין, שֶׁאִסוּר שֶׁבֶת וְאִסוּר גִּנְבָה וְהִזְקָה²⁵ בְּאֵין פְּאָחָד. אֲבָל אִם גָּנַב כִּיס בְּשֶׁבֶת, וְהִגְבִּיהוּ שֵׁם בְּרְשׁוּת הַיָּחִיד²⁶, וְאַחֵר כֶּף הוּצִיאוֹ לְרְשׁוּת הָרַבִּים וְהַשְׁלִיכוֹ לְנֶהֱרֵר²⁷ - חַיֵּב לְשַׁלֵּם תְּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל; שֶׁהָיָה נִתְחַיֵּב בְּאִסוּר גִּנְבָה קֹדֶם שֶׁיִּתְחַיֵּב בְּאִסוּר סְקִילָה²⁸. וְכֵן כָּל פִּיֶּצֶד בְּזֶה. וְכֵן אִם קָצַץ אֵילָן חֲבֵירוֹ בְּיוֹם טוֹב²⁹, וְהִתְרוּ בוֹ; או שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ³⁰ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים³¹, וְהִתְרוּ בוֹ³²; או גָּנַב וְטִבַּח בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים³³, וְהִתְרוּ בוֹ - פְּטוּר מִן הַתְּשְׁלוּמִין³⁴. אֲבָל אִם לֹא הִתְרוּ בוֹ³⁵ - חַיֵּב בְּתְשְׁלוּמִין³⁶, וּמִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה³⁷.

(15) הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת. (16) שם. (17) אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב מיתה. (18) וחייב ממון. (19) אף-על-פי שחיוב מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיראין נקרעו לפני כן - בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת ההנחה. ונימוק נוסף: מכיוון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיראין, כי אין אפשרות להחזיר, שם. (20) שחייב ממון על הגדיש, ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לר:). (21) כתובות לא. (22) ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין בגביה. (23) ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. (24) השמידו, כגון שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות הבעלים וחוזרת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. (25) כגון בשתי הדוגמאות הראשונות. (26) והגביהה קונה בכל

בְּקֶרֶן⁷⁷ קִדְּם שְׂיִבֹאוּ עֲדִים. אֲבָל אִם אָמַר 'לֹא גִנְבְּתִי',¹⁸
שִׁפְטָר עֲצָמוֹ מִן הַכֹּל, וּבָאוּ עֲדִים שְׁגָנָב, וַחֲזָר וְאָמַר⁷⁸¹⁹
בְּבֵית דִּין 'טִבַּחְתִּי אוֹ מִכְרִיתִי'⁷⁹, אִם בָּאוּ עֲדִים אַחֵר²⁰
כִּף שִׁטְבַּח אוֹ מִכָּר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה,²¹
לְפִי שִׁפְטָר עֲצָמוֹ תַּחֲלָה מִכְּלוֹם⁸⁰ עַד שִׁפְּאוּ הָעֲדִים.²²

(76) דוגמא למורה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור.
(77) מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה,
ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78) לאחר שבתחילה
הכחיש את הגניבה. (79) את הגניבה, בלי שהיו עדים על
הטביחה או המכירה. (80) וההודאה על הטביחה אינה
מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מורה בקנס פטור,
ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה
להפטר מארבעה וחמשה, אם יבואו אחר-כך עדים. כל
ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי
רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד
לכלל שהלכה כשמואל בדנינים. והטעם: מפני שרב המנונא,
רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

י. הגִּנֵּב שוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׂתַפְּיִין⁸¹ וּטְבַּחוֹ אוֹ מִכְרוֹ,²³
וְהוֹדָה בְּבֵית דִּין לְאַחַד מֵהֶן⁸² וְכִפֵּר בְּאַחֶר⁸³, וְאַחֵר²⁴
כִּף בָּאוּ עֲדִים שְׁגָנָב וּטְבַח אוֹ מִכָּר - מְשַׁלֵּם לָזֶה²⁵
שִׁפְּפָר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקָרִי⁸⁴ וְאַרְבָּעָה חֲצָאֵי צֹאֲנִי⁸⁵.²⁶

(81) שם עא: (82) ועלי-ידיו נפקע חלקו של שותף זה
בתשלומי ד' וה'. (83) בחלקו של השותף השני.
(84) אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא,
12), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא
שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע
לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85) במקרה
שגנב כבש.

יא. דִּין הַגִּנֵּב⁸⁶ לְשֵׁלֶם הַקֶּרֶן וְהַכֶּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוֹמֵי²⁷
אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה מִן הַמִּטְּלָטְלִין שְׁלוֹשִׁים⁸⁷. אִם לֹא²⁸
נִמְצְאוּ לוֹ מִטְּלָטְלִין - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ וְגוֹבִין²⁹
הַכֶּל⁸⁸ מִן הַיֶּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו⁸⁹, כִּשְׁאָר הַנִּזְקִין, שֶׁנֶּאֱמַר³⁰
בָּהֶן: מִיֵּטֵב שְׂדֵהוֹ⁹⁰. וְאִם אֵין לוֹ לֹא קִרְקַע וְלֹא³¹
מִטְּלָטְלִין - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ⁹¹ וְנוֹתְנִין דָּמָיו³²
לְנִזְק; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ.³³

(86) שם ד: ה. (87) כדין מזיק, שגובים מן המטלטלין
תחילה, כמו שכתוב: "כסף ישיב לבעליו" (שם, לד) ולמדו
מזה חכמים: לרבות שוה כסף, ואפילו סובין (שם ז). וראה
הלכות נזקי ממון פרק ה, הלכה י. (88) גם את הקרן וגם
את הקנס. (89) מן הקרקע הטוב שבנכסיו. (90) וגומר
"מיטב כרמו ישלם". ומכאן לומדים, שכל מקום שכתב
"ישלם" כוונתו ל"מיטב" (שם ה). ומטלטלין דינם כמיטב,
כי הם נוחים למכירה. (91) כעבד.

יב. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה⁹². וְדָבָר³⁴
זֶה מִפִּי הַקֶּבֶלָה⁹³. וְאֵין הַגִּנֵּב נִמְכָּר אֲלָא בְּקֶרֶן⁹⁴,³⁵
אֲבָל בְּכֶפֶל⁹⁵ אוֹ תְּשֻׁלוֹמֵי אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה - אֵינוֹ³⁶
נִמְכָּר⁹⁶, אֲלָא הָרִי זֶה עָלָיו חוֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר.³⁷

1 - הָרִי הַגִּנֵּב חָיִב בְּתְשֻׁלוֹמֵי אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, שְׁהָרִי
2 זֶה הַגִּנֵּב לֹא עָשָׂה עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁷. וְכִכָּר
3 בְּאַרְנוֹ⁵⁸, שֶׁהַשּׁוֹחֵט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ⁵⁹ חָיִב בְּתְשֻׁלוֹמֵין.

(56) שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט
בשבת על דעת עצמו. (57) כי הוא לא שחט בשבת.
(58) למעלה פרק ב, הלכה י. (59) אף-על-פי שבכל מקום
אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין
תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו
שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו
לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר
עבירה, ומעשה השליח אינו נזקף על חשבון הגנב השולח
(ראה משנה למלך כאן).

4 ז. הָיוּ שְׁנַיִם מַעֲיָדִים⁶⁰ שְׁגָנָב, בֵּין שֶׁהֲעִידוּ הֵן עֲצָמָן
5 שִׁטְבַח אוֹ מִכְרִי⁶¹ בֵּין שֶׁהֲעִידוּ אַחֲרֵים שִׁטְבַּח⁶² אוֹ
6 מִכָּר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁶³. הָיוּ שְׁנַיִם
7 מַעֲיָדִים שְׁגָנָב, וְעַד אֶחָד מַעֲיָד שִׁטְבַח אוֹ מִכָּר, אוֹ
8 שֶׁהוֹדָה מַעֲצָמוֹ שִׁטְבַּח⁶⁴ אוֹ מִכָּר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי
9 כֶּפֶל, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה;
10 שֶׁהַמּוֹדֶה בְּקֶנֶס⁶⁵ - פְּטוֹר⁶⁶, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁷.

(60) משנה שם ע. (61) והעידו עדות שלימה על הגניבה
ועל הטביחה. (62) אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על
"חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא
שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים... יקום דבר"
(דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר.
(63) כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים
לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם
(שם ע:). (64) לאחר שבאו עדי הגניבה. (65) המורה
בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי
הקרן או יותר. (66) מלשלם את הקנס. (67) הלכות נזקי
ממון, פרק ב, הלכה ח.

11 ח. מִי שֶׁהוֹדָה בְּקֶנֶס⁶⁸ וְאַחֵר כִּף בָּאוּ עֲדִים: אִם
12 הוֹדָה בְּתַחֲלָה⁶⁹ בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁰ וּבְבֵית דִּין⁷¹ -
13 פְּטוֹר⁷²; אֲבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין⁷³, אוֹ שֶׁהוֹדָה
14 בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבְד⁷⁴, וְאַחֵר כִּף בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה
15 מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּיהֶם⁷⁵.

(68) שם עד: עה. (69) לפני שבאו העדים. (70) בפני
שלשה דיינים. (71) במקום ישיבת בית-דין.
(72) מתשלום הקנס. וזהו דעת רב שם. (73) כגון שפגש את
הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ
לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם.
(74) הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים
בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75) כי
הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם
כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה
לקמן הלכה ט.

16 ט. פִּיצֵד? הוֹדָה בְּבֵית דִּין שְׁגָנָב, וְאַחֵר כִּף בָּאוּ
17 עֲדִים שְׁגָנָב - פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל, שֶׁהָרִי חָיִב עֲצָמוֹ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"האיש נמכר בגנותו אבל לא האשה".

מכאן רואים גודל העילוי והכבוד הניתן לבת ישראל, שהרי הגנב שאין לו מה לשלם נמכר בגנותו ללא כל תנאי, וגם אם נמכרת עלידי אביה אינו יכול לעשות זאת אם לא יוכל ליעדה או לפדותה. כי בבית ישראל צריך שיהיה ניכר בגלוי תכליתה ויעודה - הקמת בית בישראל. ובפנימיות העניינים, אמה עבריה היא הנשמה "וכי ימכור איש את בתו לאמה" מדבר בירידת הנשמה למטה שאינה מתבצעת אם לא שהובטחה מראש תכליתה של הירידה שהיא לצורך העליה - יעוד (או פדיון האמה) שהוא יחוד קוב"ה וכנסת ישראל - שלימות הדירה בתחתונים לעצמותו ית'.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 372)

(92) משנה סוטה כג. (93) דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה (שם כג.). (94) אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95) אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96) "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח.).

1 יג. גִּנֵּב אֶת הַעֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ הַקֶּדֶשׁ⁹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר
2 עַל הַקֶּרֶן⁹⁸, אֲלֵא הִרִי זֶה עָלָיו חֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

(97) שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98) כי הפסוק "ונמכר בגנותו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה. . . שנים ישלם". וראה 'אור החיים' לפסוק זה.

3 יד. הִיָּה קֶרֶן הַגֵּנֵבָה⁹⁹ שְׁוֶה מֵאָה, וְאִין הַגֵּנֵב שְׁוֶה
4 אֲלֵא חֲמִשִּׁים - הִרִי זֶה נִמְכָּר¹⁰⁰, וְשָׂאָר הַקֶּרֶן עִם
5 הַכֶּפֶל עָלָיו חֹב עַד שְׁיַצָּא פְּשִׁיעִית¹⁰¹ וַיַּעֲשִׂיר
6 וַיִּשְׁלֹם. הִיָּה הַגֵּנֵב שְׁוֶה מֵאָה וְאַחַד - אֵינוֹ נִמְכָּר;
7 שְׁנָאֵמֶר: וְנִמְכָּר בַּגֵּנֵבָתוֹ - עַד שְׁיִהְיֶה דָמָיו כֶּלֶן
8 מְבֻלְעִין בַּגֵּנֵבָתוֹ¹⁰².

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בבביתא

שם. הגירסא שם "וחוזר ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת המכילתא "ואינו חוזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי שעובד שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם". (102) מה-שאיין-כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה (גמרא שם).

טו. גִּנֵּב וְנִמְכָּר¹⁰³, וְחֹזֵר וְגִנֵּב: אִם לְשָׁנִי גִנֵּב - הִרִי
זֶה נִמְכָּר פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאַפְּלוּ גִנֵּב לְמֵאָה אֲנָשִׁים -
נִמְכָּר מֵאָה פְּעָמִים; וְאִם לְרֵאשׁוֹן גִּנֵּב פַּעַם שְׁנִיָּה -
אֵינוֹ נִמְכָּר שְׁנִיָּה¹⁰⁴, אֲלֵא יִשְׁאָר עָלָיו הַכֶּל חֹב.

(103) גמרא שם. (104) "בגניבתו" - "כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

טז. גִּנֵּב לָזָה, וְחֹזֵר וְגִנֵּב לָזָה, וְחֹזֵר וְגִנֵּב לָזָה - כֶּלֶם
שֶׁתִּפְּסִין בּוֹ¹⁰⁵. אִם הָיָה דָמָיו כִּנְגֵד הַקֶּרֶן שֶׁל שְׁלֹשָׁתָן
אוֹ פְּחוֹת מִן הַקֶּרֶן - נִמְכָּר, וּמַחְלִקִין בִּינֵיהֶן¹⁰⁶,
וְשָׂאָר הַכֶּפְּלוֹת¹⁰⁷ חֹב עָלָיו; וְאִם הָיָה דָמָיו יִתְּרָה¹⁰⁸ -
אֵינוֹ נִמְכָּר¹⁰⁹, וְהַכֶּל חֹב¹¹⁰ עָלָיו עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב.
(106) שלושת הנגנבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב.
(107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת, וצריך להיות "ושאר הקרן והכפלות"] (108) על דמי הקרן של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם הקרן.

יז. שֶׁתִּפְּסִין שְׁנֵי גִנְבֵי פְּאָחֵד¹¹¹ - מְשֻׁלְשִׁין בִּינֵיהֶן¹¹²,
וְכָל אֶחָד מֵהֶן נִמְכָּר בְּחִלְקוֹ מִן הַקֶּרֶן¹¹³. וְכָל מִי
שֶׁדָּמָיו יִתֵּר עַל חֵלֶק הַקֶּרֶן שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ - אֵינוֹ
נִמְכָּר¹¹⁴.

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ג-כ"ט אדר ה'תשפ"א

מחמת חשד שיתעורר עליהם בקשר אתה, המגרש אשתו וחזר ובעלה, שלא ישא אשה ודעתו לגרשה, שלא יגרש אשתו הראשונה, שמצוה לגרש אשה רעה בדעותיה.

א. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בַּחֲבוּר זֶה שֶׁהֵגֵט בְּטֹל, אוֹ אֵינוֹ
גֵּט, אוֹ אֵינָהּ מְגֵרֶשֶׁת - הִרִי זֶה גֵּט בְּטֹל מִן הַתּוֹרָה,
וְעַדִּין הִיא אִשָּׁת אִישׁ גְּמוּרָה. וְאִם נִשְׁאָת - תֵּצֵא
וְהוֹלֵךְ מִמֶּזֶר. וְאִם הִיָּה פְּעֻלָּה כְּהֵן - לֹא נֶאֱסָרָה עָלָיו

יום ראשון כ"ג אדר ה'תשפ"א

הלכות גירושין

פרק עשירי

(1) ביאר בו רבינו מה בין גט בטל לבין גט פסול, אשה שנשאת ונמצא גיטה בטל או בא בעלה, נתייבמה ונמצא בעלה חי, נשא אשה ונמצאת ערוה, האסורים לישא אשה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ג אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) שלא ידעה שגיטה בטל, ואשה שזינתה תחת בעלה בשגגה מותרת לבעלה. (15) והתורה אמרה: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". (16) הראשון - משום מחזיר גרושתו שכופים אותו להוציא. והשני - קנסוה חכמים להיאסר עליו עולמית משום ביאת זנותם שהייתה בעבירה.

ה. וכן הדין באשה שפאו עדים שמת בעלה, ונשאת¹⁷, ואחר כך בא בעלה - בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש, בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש, שאין קדושין קדושין גמורים¹⁸ - תצא משניהם, וצריכה גט מזה ומזה, ונאסרה על שניהם עולמית.

(17) שאף על פי ששני עדים העידו על מותו, אין לה דין של אנוסה המותרת לבעלה הראשון. (18) אלא מדברי סופרים.

ו. הרי שנתקדשה¹⁹ ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל - הרי זו מתרת לבעלה. ואינה צריכה גט משני, שאין קדושין תופסין בעריות²⁰. ואין חוששין שמא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, פיון שלא נשאת יאמרו: תנאי היה בקדושין ולא נתקיים²¹.

(19) ועדיין לא נבעלה, נמצא שלא עשתה איסור ואין מקום לקנסה. (20) והרי היא אשת איש והיא ערוה על המקדש. (21) ונעקרו הקידושין ואינה צריכה גט.

ז. האשה שנשאת ונמצא הגט בטל, או בא בעלה אחר ששמעה שמת - אין הפעל הראשון והשני זכאין לא במציאתה²² ולא במעשי ידיה²³ ולא בהפדת נדריה²⁴. וכל פרות²⁵ שאכלו שניהן אחר שנשאת - אין מוציאין מהן. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה - תחזיר²⁶. וכל מה שפלה או אבד מנכסיה, ואפלו מנכסי צאן ברזל - אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה²⁷. והולד מן השני ממזר²⁸. ואם בא עליה הראשון קדם שגרש השני - הרי הולד ממזר מדבריהם²⁹. גרשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל - אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן הכתובה³⁰.

(22) השני אינו זכאי בשום דבר מן הדברים המנויים כאן, לפי שאינה אשתו, והראשון אינו זוכה, משום שכל הטעם שמציאת אשה לבעלה - הוא כדי למנוע איבה ביניהם, וכאן לא איכפת לנו אם תהיה איבה, ויוציאנה בהקדם. (23) כי מעשי ידיה לבעלה הם כנגד מזונותיה שחייב בעלה, וזו הואיל ואין לה מזונות אין לו מעשי ידיה. (24) הבעל מיפר נדריה כדי שלא תתגנה עליו (כגון נדרי עינוי נפש, "שלא ארחץ", "שלא אתקשט") וזו, - תתגנה ותתגנה.

משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה: הרי את מגרשת ממני ואין את מתרת לכל, שאף על פי שאין זה גט - הרי זו פסולה לכהנה מדבריהן; שנאמר: ואשה גרושה מאישה. אמרו חכמים: אפלו לא נתגרשה אלא מאישה ולא התרה לכל - נאסרה לכהנה. וזהו ריח הגט שפוסל בכהנה² מדבריהם³.

(2) שאף על פי שאין בו ממש, ריח יש בו. (3) ולדעת מפרשים אחרים ריח הגט פוסל בכהונה מן התורה שסוברים שזהו דרש גמור.

ב. וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד. ונפסלה בו מן הכהנה מדברי תורה⁴. ולא תנשא לכתלה; ואם נשאת - לא תצא⁵ והולד פשוט. וכותבין לה גט אחר פשוט ונותנין לה והיא תחת בעלה⁶. ואם אי אפשר לכתב אחר, והיה הפעל ותיק⁷ וגרש מעצמו - הרי זה משבח, אם אין לה בנים; אבל אם יש לה בנים - לא יוציא מפני פסול הגט, שמא יוציא לעז⁸ על בניו.

(4) שהרי מן התורה היא מגורשת. (5) בין יש לה בנים ובין אין לה בנים. (6) כמו שאמרו כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה וכו'. (7) ישר ובעל מידות טובות. (8) שם רע.

ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה הרי זה ספק גירושין, או שהיא ספק מגרשת - לא תנשא⁹; ואם נשאת - תצא; והולד ספק ממזר, מפני שהיא ספק ערוה. וכן אם גרש את אשתו בגט פסול, או שהיתה ספק מגרשת, ורצה להחזירה - הרי זו מתרת לבעלה¹⁰. ואינו צריך לחדש הנשואין¹¹ ולברך שבע ברכות¹² ולכתב כתובה¹³, עד שתתגרש גירושין גמורים¹⁴.

(9) מן התורה. (10) ישראל. אבל אם בעלה כהן - אסורה לו. (11) אבל צריך לקדשה קידושין שניים, שהרי מן התורה פנויה היא. ואפילו "ספק מגורשת" צריך לקדשה מחדש, שהרי היא ספק פנויה מן התורה, ואין תעמוד תחתיו בלי קידושין גמורים. (12) והטעם, שאין מברכים על הספק, ואפילו המגורשת ב"גט פסול", אף על פי שמן התורה פנויה היא, הואיל ומדבריהם אינה פנויה - אין לברך. (13) כיוון שלא הייתה יכולה לגבות כתובתה הראשונה כשהיא ספק מגורשת.

ד. כל מי שנשאת בגט בטל - הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהן, כדי שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להתיירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם, אף על פי שנבעלה בשגגה¹⁴, כדי שלא יאמרו: החזיר זה גרושתו אחר שנשאת¹⁵. ואם עבר אחד משניהן והחזירה - יוציא¹⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(39) כתב קבלה שהאשה נותנת לבעל עם קבלת פרעון כתובתה. (40) האיש והאשה. (41) אחרי גירושיה. (42) ואין הוא נאמן לאבד זכותו של שני, שאנו חוששים שמא עשו קנוניה ביניהם והחליפו שטרותיהם לאחר שנישאת.

יב. המוציא את אשתו משום שם רע⁴³ או משום שהיא פרוצה בנדרים, אומרין לו: הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי ליסרה⁴⁴, ודע שאין אתה מחזירה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא מחזירה לעולם⁴⁵? גזרה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון: אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע⁴⁶. לפיכך אומרים לו: גמר בלבך לגרשה, שאין זו חוזרת לך לעולם⁴⁷. ואם עבר והחזיר קדם שנתקדשה לאחר - לא יוציא⁴⁸.

(43) שיצא עליה לעז זנות. (44) "שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים". (45) אפילו אם נמצאו הדברים שקר. (46) ובניה ממזרים. ואף על פי שמצד הדין אין ממש בדבריו, שהרי לא התנה כן בשעת נתינת הגט, - חששו חכמים ללעז, משום כבוד האשה ובניה. (47) אפילו אם תמצא צנועה, ושוב לא יוכל להוציא עליה לעז, שהרי לא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים, ובזה גילה דעתו, שלא הייתה חביבה עליו. (48) אבל לאחר שנתקדשה נאסרה על הראשון. וכופים אותו להוציאה.

יג. וכן המוציא את אשתו משום אילונית⁴⁹ או משום שרואה דם בכל עת תשמיש⁵⁰ - הרי זה לא מחזיר לעולם. שמא תנשא לאחר, וחלד האילונית ותתרפא הנדה, ויאמר: אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים. ואם עבר והחזיר - לא יוציא.

(49) שחושב שהיא איילונית, איילונית לשון איל, שאינה יולדת. (50) והרי היא אסורה לבעלה.

יד. שלח שהביא גט חוזר לארץ⁵¹ ואמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמא עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה. וכן העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיו - הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר את האשה על בעלה בנדר⁵² - הרי זה לא ישאנה. וכן הנטען⁵³ על השפחה ונשתחררה, על הנכרית ונתגירה - הרי זה לא ישאנה⁵⁴. וכן עפ"ם ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר העפ"ם ונתגיר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא ישאנה⁵⁵. וכלן אם עברו ונשאו - אין מוציאין מידם.

(51) כלומר בחוץ לארץ ממקום למקום או מארץ ישראל לחוץ לארץ או מחוץ לארץ לארץ ישראל. (52) שנדרה

(25) מנכסי מלוג שלה. (26) ואין תפיסתה מועילה לה. (27) אלא מחזירים לה נכסיה כמו שהם ואם פחתו פחתו לה. (28) מן התורה. (29) ואסור בממזרת גמורה, שהרי מן התורה - בן כשר הוא. וכן אסור בבית ישראל כשרה, מחמת קנס. ועל כורחו אינו נושא אלא גיורת שממזר מותר בה. או ממזרת מדבריהם כמותו. (30) כשם שאינה מוציאה כתובתה ממנו, כך אינו מוציא ממנה מה שנטלה, שכשנטלה, בהיתר נטלה הואיל ולא נודע עדיין דבר איסורה לבעלה זה.

ח. וכן הדין באחיו, שקדש אחד אשה והלך אחיו ושמע בו שמת ויבם את אשתו ואחר כך פא³¹ - תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה³², וכל הדברים האלו בה. וכן אם קדש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע³³ שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה - צריכות שתיהן ממנו גט, וכל הדרכים האלו בהן.

(31) והרי היא אסורה עליו גם משום אשת איש וגם משום אשת אח. (32) מהראשון, צריכה גט מן התורה, שהרי אשתו היא, ומן השני צריכה גט מדבריהם. (33) שני עדים אמרו כן.

ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע בה שמתה ונשא אחותה ונמצאת אשתו קימת - אין אחותה צריכה ממנו גט, ואשתו מתה. וכן שאר העריות שנשאן בחזקת התר³⁴ ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין קדושין תופסין בעריות.

(34) שלא ידע שהיא קרובתו.

י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט³⁵? שמא יאמרו: תנאי היה בארוסין³⁶ ובדת נשא אחותה³⁷. והואיל ויצאה אחותה בגט, אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי שלא יאמרו: נשא אחות ארוסתו³⁸.

(35) והרי אחות אשתו היא וערוה היא ואין קידושין תופסין בה. (36) ולא נתקיים ובטלו קידושיה. (37) השנייה. (38) והיא ערוה עליו עד שתמות ארוסתו.

יא. כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר³⁹ לאשה, או שטעו הן⁴⁰ ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר, וכמדתה להן שנתגרשה, ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש: אם לא נשאת - הרי זו אינה מגרשת, ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה, ויתן לה הגט בפנינו, ותהיה מגרשת משעת נתינתו; ואם נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר: עדיין לא נתגרשה, שהרי הגט בידי ולא הגיע לידיה - אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא הרי זו בחזקת גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה⁴¹ והרי בא לאסרה על הבעל השני⁴².

מקדשת⁷². ואם היתה מגרשת מן הארוסין - אין
חוששין לה, שהרי אין לבו גס בה.

(69) ולא ראוה נבעלת בפניהם. (70) ולא שאחד ראה אותם
בשחרית והשני בין הערביים, כי המקדש בעד אחד אין
חוששים לקידושי ואפילו שניהם מודים. (71) כלומר, אף
על פי שלא ראוה נבעלת בפניהם הרי זה כאילו ראוה
נבעלת, כי עדות היחוד היא כעדות הביאה, הואיל ולבם גס
זה בזה, ודאי לא פרשו זה מזה. (72) ואם יקדשנה אחר
תהיה מקודשת גם לשני מספק.

יט. הורי מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני
עדים - צריכה גט; חזקה שאין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות⁷³. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על
דעתם, עד שהורו, שמי שיש לו בן משפחתו⁷⁴ -
חוששין לו ולא תתייבם אשתו⁷⁵, שמא שחרר
שפחתו ואחר כך בא עליה⁷⁶. ויש מי שהורה,
שנדאי שחררה, שאין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות⁷⁷. וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד
מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמך עליהן. שלא
אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגרשה בלבד,
או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא,
ובאשתו היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד
שיתפרש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא
בועל; אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה בחזקת
שבעל לשם זנות עד שיתפרש כי הוא לשם קדושין.
ואין צריך לומר בשפחה או פותית, שאינה בת
קדושין, שאין חוששין לה כלל; והרי הבן מהן
בחזקת פותי ועבד עד שיודע בודאי שגשתה⁷⁸
אמו או נתגירה.

(73) וכהטעמת הראב"ד: "העמד בני ישראל ובנות ישראל
על חזקתן ובחזקת כשרותן, שלא יתפרצו בפני עדים
לזנות". (74) הכנענית. (75) אם מת ולא הניח בנים אלא
בן זה בלבד. (76) ואז הוא בנו לכל דבר, אבל בנו מן
השפחה אינו פוטר את אשתו מן הייבום, "שזרע הבא מן
השפחה - עבדים ... וכאילו אינם. (77) שהרי בידו
לשחררה ואינו מניח היתר ועושה איסור.

כ. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן
הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר
או פלה מעבירין הקול שנתגרשה - אין חוששין
לה⁷⁸, והרי היא בחזקתה. אבל אם יצא שמה בעיר
מקדשת, והחזק הקול בבית דין, שהרי היא מקדשת
בספק כמו שבארנו, ואחר כך יצא עליה קול
שנתגרשה מאותן הקדושין - הקול אסרה והקול
התירה, והרי זו מגרשת⁷⁹.

(78) לאוסרה על בעלה כהן. (79) ומותרת להינשא
לאחרים.

כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה⁸⁰. ולא תהיה

הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לחכם להתיר לה נדרה
ולא מצא לה פתח לחרטה. (53) טוענים עליו דברי לעז
על יחסים בינו לשפחה. (54) שלא יאמרו אמת היה הקול
הראשון. (55) שלא יאמרו משום אשה זו נתגייר או
נשתחרר.

טו. וכלן שהיו להם נשים⁵⁶, ומתו נשותיהן או
שנתגרשו⁵⁷, והיו הנשים הן שהרגילו⁵⁸ את בעליהן
לגרשם - הרי אלו מותרות להנשא להן לכתחלה⁵⁹.
וכן אם הלכו נשים אלו ונשא לאחרים⁶⁰,
ונתאלמנו או נתגרשו⁶¹ - הרי אלו מותרות להנשא
להן לכתחלה⁶².

(56) בשעת מעשה. (57) לאחר זמן. (58) שהתחילו
בקטטה להקניט את בעליהן. (59) שעכשיו אין עליהם
שום חשד. (60) כשאסרה החכם, או כשהעיד העד.
(61) מהנישואין השניים. (62) שכשנישאו לאחרים באמצע
נסתלק מהם כל חשד.

טז. וכל אחת מהן מתרת להנשא לבן העד שהעיד
לה, או לבן החכם שאסרה על בעלה, או לבן הנטען
עליה, או לשאר קרובין; שאין אדם חוטא כדי
שיהנה אחר. ומתרת האשה להנשא לאחד מעדי
גרושיה או מעדי מאניה⁶³, או לאחד מן הדיינים
שחלצה בפניהם⁶⁴; שאין חוששין אלא לעדות אחד.
וילעולם יתרחק אדם מעדות מאון⁶⁵, ויתקרב
לחליצה⁶⁶.

(63) קטנה יתומה שהשיאה אחיה או אמה ואינה רוצה
בבעלה, ממאנת בפני שניים והולכת לה. (64) כשהיא
יבמה. (65) שמא כשתגדיל תתחרט על מיאונה. (66) ואף
שמעיקר הדין מצוות יבום קודמת למצוות חליצה, בכל זאת
טוב להתדבק בחליצה.

יז. המקדש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קדם
שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנשואין בין מן
הארוסין - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת
שהחזירה, ולשם קדושין בעל ולא לשם זנות.
ואפלו ראו אותה שנתן לה מעות⁶⁷. שחזקה היא,
שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, והרי
בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת
מקדשת קדושי ודאי⁶⁸, וצריכה ממנו גט שני.

(67) אין אומרים שנתן לה מעות אלו באתננה ולשם זנות
בעל. (68) אף על פי שלא אמר לה הריני בועליך לשם
קידושין.

יח. נתחד עמה בפני עדים⁶⁹ - והוא, שיהיו שני
העדים באחד⁷⁰: אם היתה מגרשת מן הנשואין -
חוששין לה שמא נבעלה, והן הן עדי יחוד הן הן
עדי ביאה⁷¹; שכל המקדש בביאה - אינו צריך
לבעל בפני עדים, אלא יתחד בפניהן ויבעל, כמו
שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא ספק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

להם". ונמצא שהנישואין של הקב"ה וכן נסת ישראל לא היו מעולם "על-מנת לגרשה" כי בוודאי שלא רצה הקב"ה שיהיה עניין הגלות, והזהיר את ישראל על כך כדי שהנישואין יהיו באופן תמידי.

ההוראה מכך לכל יהודי, שצריך לדעת שהוא למעלה מהגבלות הטבע והעולם, ואף שמצד טבע העולם יכול לבוא למצב של "השחתה", וכפירוש הרמב"ם על הפסוק "וקם העם הזה וזנה גו" - "הודיענו הבורא מנהגו של עולם", מכל-מקום אין הדבר מכריחו כלל וכלל, וגם אחרי שנמצא בגלות יש ביכולתו להפוך אותו במהירות למצב של גאולה עליידי עסק בתורה שהיא 'בעלת הבית' על מציאות העולם, על-דרך שמצינו ברשב"י שכשלא ירדו גשמים אמר תורה על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" וירדו גשמים.

(על-פי יין מלכות' ספר נשים סימן יז)

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה".

ובהלכות איסורי ביאה (פכ"א הכ"ח) שינה הלשון וכתב "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, שנאמר אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך..." וצריך להבין, מדוע שנה הרמב"ם דין זה פעמיים, ומדוע לא הביא כאן את הכתוב שהוא המקור להלכה זו "אל תחרוש על רעך כו" כפי שהביא בהלכות איסורי ביאה.

ויש לומר שדין זה אפשר לפרשו בשני אופנים, האחד שהוא איסור "אל תחרוש", וההדגשה בזה היא על האיש החורש רעה ונוהג בהנהגה מגונה. והשני שהעיקר הוא הצער והביזוי שגורם לחבירו. ונפקא-מינה להלכה, כאשר מודיעו מתחילה, שאז לפי הטעם הראשון יצא מכלל איסור, אבל לפי הטעם השני עדיין יש כאן צער לזה היושב אתו, וקשה לו לצאת משיבה זו עם חבירו החורש עליו רעה, ולכן עדיין יש בזה איסור "אל תחרוש על רעך כו".

ולדעת הרמב"ם, שניהם אסורים ויש כאן שני דינים שונים, מהות הנישואין היא "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", ואם דעתו לגרשה הרי זה חיסרון בעצם הנישואין, ולזה כיוון בהלכות גירושין "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה".

אבל ישנו דין נוסף של "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך" והוא איסור בהנהגת בני אדם זה לזה, ש"אסור לאדם" לישא אשה ודעתו לגרשה, ולכן כתב דין זה בהלכות איסורי ביאה, בפרק שבו מבאר גדרי הנהגות איש ואשה זה לזו.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 141)

1 יוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו וּמְשַׁמֶּשֶׁתוֹ וְדַעְתּוֹ לְגַרְשָׁהּ. וְלֹא יִגְרֹשׁ
2 אָדָם אִשְׁתּוֹ רְאוּשָׁנָה אֲלֵא אִם בֵּן מֵצֵא בָּהּ עֲרֹת
3 דָּבָר, שְׁנֵאֲמַר: כִּי מֵצֵא בָּהּ עֲרֹת דָּבָר וְגו'. וְאֵין
4 רְאוּי לּוֹ לְמַהֵר לְשַׁלַּח אִשְׁתּוֹ רְאוּשָׁנָה⁸¹. אֲבָל שְׁנֵי, 5
אִם שְׁנֵאֲהָ - יִשְׁלַחָהּ⁸².

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה".

דין זה כתב הרמב"ם גם בהלכות איסורי ביאה (פכ"א הכ"ח) "אסור לאדם לישא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך, ואם הודיעו תחילה שהוא נושא אותה לימים, מותר". המשנה למלך מביא את דברי ה'טור' "לא ישא אדם כו", וכתב הרמב"ם ז"ל ואם הודיעה תחילה שהוא נושא אותה לימים ידועים מותר". והקשה עליו הב"י למה תלה ההלכה ברמב"ם, והלא היא גמרא מפורשת (יבמות לז) "מכריז ואומר מאן הויא ליומא". ומביא תירוץ שבגמרא שם הקשו על עובדה זו, וממילא אין משם ראייה. אבל על-פי-זה קשה לאידך גיסא, מהו מקורו של הרמב"ם לדין זה.

ונראה לומר, שמקורו מפשטות דברי הגמרא, שהטעם ש"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה" הוא משום שנאמר "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך" שמצב זה אינו שייך אם הודיעה שבדעתו לגרשה.

בעצם הדין יש להבין, הלא מובא בגמרא על הפסוק "וברותי מכם המורדים והפושעים" אלו תשע מידות שאחת מהן היא "בני גרושות" שגמור בדעתו לגרשה, וכן פסק הרמב"ם שלא יבוא עליה אחר שגמור בדעתו לגרשה (איסורי ביאה פכ"א הי"ב) וא"כ כיצד יכול לשאת אשה לימים כשהודיעה שנושא אותה לימים ואח"כ יגרשנה, הרי יש דין של גרושת הלב, ותן לחכם ויחכם עוד.

והנה כללות עניין הגלות הוא הגירושין שבין כנסת ישראל והקב"ה, שאומר "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה", ומשמעו של פסוק זה הוא שאין שאלה על ש"שילחתיה", וכל השאלה היא היכן ה"ספר כריתות". וא"כ יש לשאול הרי הקב"ה ידע שתהיה גלות והיו גירושין, וא"כ היאך יכול היה להיות עניין הנישואין בין הקב"ה וכנסת ישראל בשעה שהיה בדעתו של הקב"ה לגרשה.

והביאור: בסוף הלכות יסודי התורה, כותב הרמב"ם: "דברי הפורענות שהנביא אומר... אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לבנותא... שהקב"ה ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי ניונה". וכן כל אריכות הלשון בפרשת "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם כו" אינה אלא לעורר את ישראל שיזהרו מהנהגה בלתי רצויה זו, וגם כאן "אפשר שיעשו תשובה ונסלח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ד אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80) שנאמר: "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך". (81) שנאוי המשלה ... כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות... ואפילו אם מצא בה ערוות דבר כגון שהעיד לה אחד, שמצוה לגרשה, לא יאמר אני מאמין לו ויגרשה מייד אלא יהיה מתון בדבר ... ויעשה חקירה יפה, אולי לא יצטרך לגרשה". (82) ומטעם זה כתב הרשב"א שאין מברכים על מצות גירושין, מפני שיש גירושין שהם בעבירה, כגון שלא מצא בה ערוות דבר ומגרשה מחמת שנאה.

1 כב. אשה רעה בדעותיה⁸³, ושאונה צנועה כבנות
2 ישראל הפשורות - מצוה לגרשה, שנאמר: גרש לך
3 ויצא מדין. ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין
4 ראוי לאדם פשר שישאנה, שלא יאמר: זה הוציא
5 רשעה מביתו וזה מכניסה.

(83) במידותיה.

6 כג. מי שנתגרשה⁸⁴ אשתו - הרי זה מגרשה בגט
7 ותהיה מגרשת⁸⁵; אבל אם נשתטת - אינו מוציא עד
8 שתבריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא
9 תהא הפקר לפרוצין, שהרי אינה יכולה לשמור
10 עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת, ומאכילה
11 ומשקה משלה⁸⁶. ואין מחיבין אותו בשאר כסות
12 ועונה, שאין פח כן דעת לדור עם השוטים בבית
13 אחד. ואינו חייב לרפאתה ולא לפדותה. ואם גרשה
14 - הרי זו מגרשת⁸⁷. ומוציאה מביתו, ואינו חייב
15 לחזור ולהטפל בה⁸⁸.

(84) שנאלמה, אינה שומעת ואינה מדברת. (85) אף על פי שאין לה דעת, שהאשה מתגרשת בעל כורחה ואין אנו צריכים דעתה. (86) שהרי הוא נותן לה כתובתה ומוכן לגרשה, אלא שהחכמים מנעוהו, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר - לא חייבוהו לפרנסה. (87) שמן התורה מגורשת אם יודעת לשמור גיטה. (88) אבל חייב לתת לה כתובתה, שהרי נולד בה מום זה לאחר שנתארסה ונסתחפה שדהו.

יום שני כ"ד אדר ה'תשפ"א

פרק אחד עשירי

(1) נתבאר בו נישואי קטנה, יתומה בחיי האב, מיאון של קטנה, גט מיאון, שלא להחזיר גרושתו, שלושת חודשי הבחנה.

16 א. אין נושאין את הקטנה². והנושא קטנה יתומה³
17 ולא רצתה בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה
18 צריכה ממנו גט; שאין קדושין של קטנה קדושין
19 גמורין, כמו שבארנו⁴. וכן קטנה שהשיאה אביה
20 ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה - הרי היא
21 פיתומה בחיי אביה⁵, ואם נשאת כשהיא קטנה⁶ -
22 הרי זו ממאנת⁷.

(2) שמא אם היתה גדולה לא היתה מתרצית (קידושין מא.

וב'תוספות' שם. וכן בכתובות נז: וראה לעיל פ"ג מהל' אישות ה"ט. (3) מאביה. (4) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח "שאין קידושה קידושין גמורים מן התורה אלא מדברי סופרים. והן תלוין, שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה, גמרו קידושה ונעשית אשת איש גמורה ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה וכו'". (5) כמו שכתב רבינו לעיל (פ"ג מהל' אישות ה"ב): "כיון שנשאת, אין לאביה בה רשות לעולם". אבל הנישואין הראשונים שע"י אביה הם נישואין גמורים מן התורה, ואינם נפקעים במיאון אלא ע"י גט ממש, כמבואר שם ה"א, ולעיל פ"ב מהלכות גירושין, ה"ח"ט. (6) בחיי אביה, אחרי שיצאה מרשותו, כנ"ל. (7) יבמות קט, א. וסדר מיאונה מבואר לקמן ה"ח, וכן ההבדל למעשה בין מיאון לגט, מבואר לקמן ה"ט, טז.

23 ב. החרשת⁸, אף על פי שנישואיה מדברי סופרים⁹
24 כנישואי קטנה, לא תקנו לה שתמאן, כדי שלא
25 ימנעו מלנשאה¹⁰.

(8) שאינה שומעת ואינה מדברת. (9) כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט, ופי"א ה"ד. (10) הואיל ולעולם תוכל למאן מפני חרשותה, אבל בקטנה יש גבול, וסובר אפייסנה כל שעה עד שיעבור זמן מיאונה (יבמות קיג. וברש"י). אבל בגט מתגרשת החרשת, כמבואר לעיל פ"י הכ"ג.

26 ג. ממאנת היא הקטנה בין מן הארוסין בין מן
27 הנשואין, בין בפני בעלה בין שלא בפניו¹¹. וכשם
28 שממאנת בפעל, כך ממאנת ביבם¹². וממאנת בפעל
29 זה וממאנת בפני, אם נשאת לאחר, וכן בפשלישי,
30 אפילו בפמה פעמים. כל זמן שהיא קטנה יש לה
31 למאן¹³. וקטנה שלא מאנה, אף על פי שהיא
32 נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה -
33 קדושיה הם הם מאוניה¹⁴.

(11) שם קז, א. במשנה כדברי בית הלל. (12) אם מת בעלה ולא מיאנה בו, ונפלה לפני יבם - ממאנת בו ואינה צריכה חליצה (שם, כדברי בית הלל). (13) שם. שלא כדברי בית שמאי האומרים: "אין בנות ישראל הפקר אלא ממאנת וממתנת (מליארס לאחר) עד שתגדיל". (14) שם קח, א. שבקידושה היא מגלה דעתה, שאין רצונה בבעלה הראשון. "ולכתחילה יש לבית דין להזהר שלא להשיא יתומה קטנה במקום שנראה להם שתבוא לידי מיאון, ואין לדיין בזה אלא מה שענינו רואות" (שו"ע אהע"ז סי' קנה ס"א).

34 ד. עד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה, עד
35 שתהיה נערה¹⁵ או עד שיודע שהיא אילנית¹⁶. בפמה
36 דברים אומרים? כשלא בא עליה הפעל אחר
37 שנעשית בת שמים עשרה שנה ויום אחד¹⁸; אבל
38 אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה - הואיל והבעילה
39 קונה מן התורה כמו שבארנו¹⁹, הרי זו אינה
40 ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למאון, שחזקתה
41 שהביאה סימנין²⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 שְׁגָדְלָהּ - תּוֹפְסִין בָּהּ קְדוּשִׁין שֶׁל שְׁנֵי³². וְאִם גֵּרֶשׁ
17 הָרָאוּשׁוֹן - יִכְנַס הַשְּׁנִי³³. אָכֵל אִם גֵּרֶשׁ שְׁנֵי - לֹא
18 יִקְיָם רָאוּשׁוֹן, שְׁמָא יֵאמְרוּ: הַחֲזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ מֵאַחֵר
19 שֶׁנִּתְאַרְסָהּ³⁴. וְאִם בָּא עָלֶיהָ שְׁנֵי קָדָם שִׁיגְרֶשׁ רָאוּשׁוֹן
20 - תֵּצֵא מִזָּה וּמִזָּה, מִפְּנֵי שְׁדוּמָה לְאִשָּׁה שִׁשְׁמָעָה
21 שְׁמַת בְּעֵלָה וְנִשְׂאָת וְאַחֵר כֵּךְ בָּא בְּעֵלָה³⁵. וְאִין הִוְלָד
22 מִן הַשְּׁנִי מִמְזָר³⁶. וְאִם בָּא עָלֶיהָ רָאוּשׁוֹן קָדָם שִׁגְרֶשׁ
23 שְׁנֵי - הִוְלָד מִמְזָר³⁷.

26 הגיעה לשתיים-עשרה שנה ויום אחד, וגם הביאה שתי
שערות. (27 נדה נב, א. 28) ולפיכך תופסים בה קידושי
שני, אפילו אם לא נתגרשה מן הראשון, כפי שמבאר והולך.
29 מן התורה. (30) והביאה סימנים. (31) מקודשת ודאי.
32 מן התורה. (33) אם ירצה, וכמבואר בגיטין פט, ב.
34 שיאמרו לאחר שגירשה ראשון תחילה קידשה שני,
ואסור להחזיר גרושתו משנתארסה, כמבואר בסמוך הי"ב
(גיטין שם). והשווה לעיל פ"ט מהל' אישות הכ"ו.
35 ראה לעיל פ"י, ה"ה: "בין שהיה בעלה פקח, בין שהיה
חרש". והוא מ'ירושלמי' יבמות פ"ד, ה"א. והרי אם בעלה
חרש אינה מקודשת אלא מדבריהם, ובכל זאת תצא מהשני
אפילו היה פיקח וקידושו קידושין גמורים הם, בגלל איסור
אשת-איש מבעלה החרש (ביאור הגר"א אהע"ז סי' קנה,
עד). (36) שמן התורה מקודשת היא לשני ומותרת לו,
וכמו שאמרו (גיטין פ:): כל שנשאת לשני ע"י גט פסול
(כשר מן התורה ופסול מדבריהם), הולד מן השני כשר.
37 מן התורה. שהרי אשת איש היא מן השני בקידושי
תורה. וראה יבמות קט, ב.

24 ז. אי זו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש עד
25 בת עשר שנים - בודקין אותה לפי יפי דעתה: אם
26 יודעת לשמר קדושיה³⁸, ושהן קדושין, לא שתשומר
27 אותן בדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן -
28 הרי זו צריכה מאון³⁹; ואם אינה יודעת לשמר
29 קדושיה - אינה צריכה למאן, אלא הולכת לבית
30 אמה כאלו לא נתקדשה מעולם⁴⁰. ופחותה מבת
31 שש, אפילו יודעת לשמר - אינה צריכה מאון.
32 ויתרה על בת עשר, אפילו סכלה ביותר⁴¹ - צריכה
33 מאון. וכל מי שהיא אמה אחיה או אמה או קרובה
34 שלא לדעתה - אינה צריכה למאן⁴².

38 כסף קידושיה. (39) גיטין סה, א: "הפעוטות מקחן
מקח, וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון", וכירסת הרי"ף
שם. וסתם פעוטות מגיל שש עד עשר, כל פעוט לפי
חריפות שכלו, כמבואר בגיטין נט, א. (40) יבמות קז, ב.
41 לא שעושה מעשה שטות, אלא שאינה חריפה כלל -
הואיל והיא יתירה על עשר, חזקה עליה, שהיא יודעת
לשמור קידושיה (כסף-משנה בהל' אישות פ"ד ה"ז,
והשווה דברי רבינו שם ולעיל פ"ב הי"ט). (42) יבמות,
שם. ובי'ירושלמי' (שם פ"ג, ה"ב) אמרו: איזו לדעתה?
עושים לה חופה ומלבישים אותה מלבושים נאים ומזכירים
לה גבר (שתנישאל לבעל). - שלא לדעתה? עושים לה חופה

15) בת שתיים-עשרה שנה והביאה שתי שערות, ואם הגיעה
לגיל זה ולא הביאה שתי שערות - עדיין קטנה היא עד
עשרים שנה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"ג.
16) שהגיעה לגיל העשרים ולא הביאה שתי שערות ונראו
בה סימני איילוניות. ואם לא נראו בה סימני איילוניות, עדיין
קטנה היא עד שתהיה בת שלשים וחמש שנה (שם ה"ד).
17) שאם לא הביאה סימני נערה, יכולה למאן אע"פ שמלאו
לה שתיים-עשרה שנה. (18) שאין קידושיה מן התורה אלא
מדברי סופרים בלבד, שהרי קטנה היתה כשנתקדשה,
ולפיכך כשנבדקה ולא הביאה שתי שערות, עדיין קטנה היא
וממאנת, שאפילו כבר הביאה שתי שערות ונשרו - אינה
אלא מקודשת מדבריהם בלבד, ומספק אין אנו מחמירים בה
להחזיקה גדולה. (19) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח: "שאם
ישבה עם בעלה עד שגדלה, גמרו קידושיה ונעשית אשת
איש גמורה, ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה".
20) שהרי היא מקודשת קידושי תורה, ובאיסור תורה עלינו
להחמיר ולומר: חזקה כבר הביאה סימנים ואינה ממאנת,
שהרי גדולה היא (נדה מו.).

1 ה. הרי שנבדקה²¹ ולא נמצאו לה סימנים - הואיל
2 ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנים, הרי זו
3 חוששין לה שמה הביאה ונשרו²², ולפיכך צריכה
4 גט מספק. ואם מאנה אחר שנבדקה²³, ונתקדשה
5 לאחר - צריכה ממנו גט מספק²⁴. ואם נשאת - תצא
6 מזה ומזה, והולד ספק ממזר משניהם²⁵.

21) ע"י נשים, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"כ.
22) ונפלו. הואיל ואילו הביאה סימנים הרי היא מקודשת
קידושי תורה כשנבעלה אחר ההבאה, ספק תורה להחמיר.
אבל אם לא בעלה, ובדקה ולא נמצאו לה סימנים, הרי היא
עדיין קטנה וממאנת ואין חוששים שמא נשרו, שאפילו
נשרו אינה אלא מקודשת מדבריהם, וספק מדבריהם - להקל
(נדה שם, וכן בבבא-בבא קנו, א: "בודקין למיאונים"
וברי"ף יבמות סוף פ"ג). (23) ולא נמצאו לה סימנים.
24) שמא כשנבעלה לראשון עדיין לא הביאה סימנים כלל,
ונמצא שאינה מקודשת לו מן התורה, וממילא מקודשת היא
לשני, כי גם בנוגע לשני יש להחמיר ולומר, שמא הביאה
עכשיו ונשרו ומקודשת היא לו קידושי תורה מספק. ראה
'בית שמואל' סי' קנה, אות ל'. (25) אם תחזור לראשון
אחרי שנתקדשה לשני ולא נתגרשה ממנו וילדה מן
הראשון. ודין ספק ממזר מבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו
הכ"א.

7 ו. קטנה שלא מאנה והגדילה²⁶, ואף על פי שלא
8 בעלה בעלה משנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום
9 אחד - הרי זו אינה ממאנת, שהרי הגדילה²⁷.
10 וצריכה גט מדברי סופרים²⁸. שהרי לא בא עליה
11 אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמה
12 הביאה סימנים ותהיה ספק מקדשת²⁹, ולא בא עליה
13 אחר שהגדילה³⁰ כדי שתהיה אשת איש גמורה³¹,
14 ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות שהן
15 מדברי סופרים. לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר

17 שְׂרָאָה אוֹתָהּ שְׂמָאָה וְשִׁמְעָה מֵאוֹנִיָּה יֵשׁ לוֹ לִכְתֹּב גֵּט
18 מֵאוֹן לָהּ אֶף עַל פִּי שְׂאִין מִפִּיָּהּ⁵⁷. וְכָבֵד נִהְגוּ
19 יִשְׂרָאֵל לִכְתֹּב גֵּט מֵאוֹן בְּנִסָּח זֶה:

(54) שקטנה זו כך שמה, שאם לא יכירה, יש חשש שמה יכתבו לקטנה זו שם של קטנה אחרת, ואם תמות הקטנה ההיא, יוציאו קרוביה גט מיאון זה כדי שלא יירשנה בעלה ויירשוהו הם (יבמות קו. ובר"ן שם). (55) שזוהי אשתו של פלוני בעלה, שאם לא ידעו את בעלה, יש לחוש שמה יש קטנה אחרת ששמה כשם קטנה זו, ויכתבו בגט מיאון זה את שם בעלה של אותה קטנה. אבל אם מכירים את בעלה של זו שלפנינו, שוב אין לחוש שמה שם בעלה של קטנה אחרת כשם בעלה של זו, שכל-כך אין לנו לחשוש (מגיד-משנה). (56) הואיל ואין ממאנים אלא-אם-כן מכירים. (57) כי בוודאי לא הוזקו השנים למיאונה טרם שהכירוהו (יבמות שם). והשווה לקמן פ"ד מהל' יבום הכ"ט).

20 גֵּט מֵאוֹן

21 יא. בְּכֶךְ בְּשִׁבְתָּ, כֶּךְ וְכֶךְ יוֹם לְחֹדֶשׁ פְּלוֹנִי, שְׁנַת כֶּךְ
22 וְכֶךְ לְמִנְיָן פְּלוֹנִי⁵⁸, מֵיֶאָה פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי בְּפָנֵינוּ,
23 וְאִמָּהּ: שְׂאִמִּי אוֹ אֲחִי הַטְּעוֹנִי וְהַשִּׂיאוֹנִי אוֹ
24 קִדְּשׁוֹנִי וְאִנִּי קִטְּנָה לְפְלוֹנִי בֶּר פְּלוֹנִי, וְהַשְׁתָּא גְּלִיתִי
25 דַּעֲתִי קִדְּמִיכוֹן⁵⁹ דְּלֹא צְבִינָא בֵּיהּ וְלֹא קִאִימְנָא
26 עֲמִיהָ⁶⁰. וּבְדִקְנָא⁶¹ פְּלוֹנִית דָּא וְאִתְּפַרְר לְנָא דַּעֲדִין
27 קִטְּנָה הִיא⁶². וְכִתְבָנָא וְחִתְמָנָא וְיִהְיֶינָא לַה⁶³ לְזִכּוֹת
28 וְלִרְאָיָה בְּרוּרָה. פְּלוֹנִי בֶּר פְּלוֹנִי עַד. פְּלוֹנִי בֶּר פְּלוֹנִי
29 עַד⁶⁴.

(58) ליצירה או לשטרות, כמבואר לעיל פ"ד הי"ב.
(59) לפניכם. שאיני רוצה בו ולא אעמוד עמו.
(61) ובדקנו (ע"י נשים, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"כ). (62) ויכולה למאן. (63) וכתבנו וחתמנו ונתנו לה.
(64) ראה נוסח המיאון ב'ירושלמי' סנהדרין פ"א ה"ב, ובתלמוד בבלי יבמות קז, ו. וב'אוצר הגאונים' יבמות חלק התשובות סי' תקלב-תקלד. ובשו"ע אהע"ז סי' קנא סכ"ב: "וממאנת אפילו בזמן הזה, וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו ודלא כיש מחמירים שאמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל".

30 יב. הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר, אֶף עַל פִּי
31 שְׂלֹא בַּעֲלָה - נֶאֱסָרָה עַל הָרָאוֹשׁוֹן⁶⁵. וְאִם הִחְזִיר
32 הָרָאוֹשׁוֹן וּבַעֲלָה - לֹקָה, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא;
33 שְׁנֵאמַר: לֹא יוּכַל בַּעֲלָה הָרָאוֹשׁוֹן⁶⁶ וְגו'.

(65) יבמות יא, ב. (66) ולמעלה מזה כתוב: "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", והיתה - לשון הויה, שהיא קידושין, שאפילו רק נתקדשה לאחר - אסורה לראשון (רש"י, שם). השווה פ"ט מהל' סנהדרין ה"ד, 'ספר המצוות' לא-תעשה קנר. אבל אם חזר הראשון וקידשה ועדיין לא בעלה - אינו לוקה, כמבואר בקידושין עח, א.

ומלבישים אותה בגדים נאים ולא מזכירים לה גבר (לפי גירסת הרשב"א שם).

1 ח. פִּיצֵד מִמָּאָנָה? אוֹמֶרֶת בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים: אֵין
2 רְצוֹנִי בְּפְלוֹנִי בַּעֲלִי, אוֹ: אֵין רְצוֹנִי בְּקִדּוּשִׁין
3 שְׁקִדְּשׁוֹנִי אִמִּי אוֹ אֲחִי, וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרֵים אֲלוֹ⁴³. אֶפְלוּ
4 הָיוּ אוֹרְחִין מְסֻבִּין בְּבֵית בַּעֲלָה⁴⁴, וְהִיא עוֹמֶדֶת
5 וּמִשְׁקָה עֲלֵיהֶן, וְאִמָּרָה: אֵינִי רּוֹצָה בְּפְלוֹנִי בַּעֲלִי -
6 הֲרִי זֶה מֵאוֹן⁴⁵.

(43) יבמות, שם. (44) ואלה ישתקו ולא יודיעו כלל על דבר מיאונה משום כבוד הבעל הסועדים אצלו, וגם לא הלכה אליהם במיוחד על דבר מיאונה אלא בהודמנות הגשת הכיבוד אמרה מה שאמרה, ואולי מתוך טורח ורעונו הביעה את מיאונה לבעלה המטריחה. (45) שם קח, א. וכתב בספר 'מעשה רוקח': טעם המיאון תיקונוהו לטובתה, הואיל וקטנה היא אין כח ביד חכמים להכריחה לישב תחת בעלה נגד רצונה, כמו שאמרו (פסחים קטז). "חייב לדרדקים?" ומפני שיש לחוש שמה תניח בית בעלה ותלך לבית אמה, ושוב תתפייס ותשוב לבעלה, ושוב תחזור לבית אמה והרי זה כצחוק וגיחוך, וגם יש לחוש, שמה תפקיר עצמה באותן העתים שהיא בורחת מבעלה, ולפיקך כשהיא ממאנת בפני שנים ואומרת: אין רצוני בבעלי זה, אז היא מרגשת בכבוד עצמה ולא תשוב עוד אליו, וזהו שאמרו: נתקדשה לאחר - "קידושיה הם הם מיאוניה", כיון שנתקדשה לאיש אחר, אין לחוש עוד שינהגו בה מנהג הפקר.

7 ט. הַשְּׁנִים שְׂמָאָנָה הַקִּטְּנָה בְּפָנֶיהֶן פּוֹתְבִין לָהּ:
8 בְּיוֹם פְּלוֹנִי מֵאָה פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי בְּפָנֵינוּ בְּפְלוֹנִי
9 בַּעֲלָה, וְחֹתְמִין וְנוֹתְנִין לָהּ. וְזֶה הוּא גּוֹפּוֹ שֶׁל גֵּט
10 מֵאוֹן⁴⁶. וְגֵט מֵאוֹן אֵינוֹ כֶּגֶט הַגְּרוּשִׁין, שְׁנִיתָנָה⁴⁷
11 מְגִרָשָׁה⁴⁸. וְאֵינוֹ צָרִיךְ בְּתִיבָה לְשִׁמָּה, וְלֹא מִסִּירָה⁴⁹,
12 וְלֹא דָבָר מְמַשְׁפָּטִי גֵט הַגְּרוּשִׁין⁵⁰. וְאֵין פּוֹתְבִין בּוֹ
13 טַפְסִי⁵¹ הַגֵּט, שְׂמָא יִרְאָה כֶּגֶט גְּרוּשִׁין⁵², לְפִי שְׂאִינוֹ
14 אֶלָּא כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין⁵³.

(46) יבמות, שם. (47) של גט. (48) וכל עוד לא נתנו לה הבעל או שלוחו - אינה מגורשת, כמבואר לעיל פ"א ה"ג, הי"ב. ואילו גט מיאון - אין צורך בנתינתו, אלא מעת מיאונה בפניהם נעקרו קידושיה. וכל עיקרו של גט מיאון אינו אלא לראיה בידה שמיאנה. וכן שנינו (בבא-מציעא פ"א מ"ח) "מצא . . . מיאונין הרי זה יחזיר" ואין חוששים שמה לא נתנו לה, הרי שאין צורך בנתינתו (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קנא, יז). (49) כלומר, אינו צריך לא כתיבה לשם גט מיאון (כגט, לעיל פ"א ה"ג) ולא מסירה לידה לשם גט מיאון (כגט, לעיל שם ה"ט). (50) כגון דין תלוש, המבואר שם ה"ו. (51) נוסח. (52) יבמות קז, ב. קח, א. שמתוך זה יבואר לאסור קרובותיה כדין גרושתו, ובאמת אינו כגט גירושין והוא מותר בקרובותיה, כמבואר לקמן הט"ז (מגיד-משנה). (53) תעודה בידה לראיה שמיאנה.

15 י. הַשְּׁנִים שְׂמָאָנָה בְּפָנֶיהֶן צָרִיכִין שִׁיְהוּ מִפִּירִין
16 אוֹתָהּ⁵⁴ וְאֵת בַּעֲלָה שְׂמָאָה בּוֹ⁵⁵. לְפִיכָךְ⁵⁶, כָּל מִי

קידושין לחרש, לא ייפו את כוחו יותר מהפיקח; שהחרש יהא מותר להחזיר גרושתו משנתקדשה לחרש כיוצא בו. 79) שאין קידושי החרש או נישואיו יכולים להרע לקידושי הראשון הפיקח שקידושו מן התורה, שהרי מן התורה אין נישואי החרש כלום, ולא תיקנו חכמים נישואין לחרש לקפח את קידושי הראשון, שהוא הפיקח ("ירושלמי" יבמות פ"ד ה"א ע"פ גירסת רבינו: "אשתו של פיקח שגירשה ונישאת לחרש, אין אני קורא עליה: לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה" - מגיד-משנה).

טז. הממאנת (באיש) - אינה מגרשת ממנו⁸⁰, ודינה עם בעלה שמאנה בו כדינה עם מי שלא קדשה מעולם⁸¹: היא מתרת בקרוביו, והוא מתר בקרובותיה, ולא פסלה מן הכהונה⁸². ואם נשאת לאחר, וגרשה האחר או מת או מאנה בו - מתרת לחזר לראשון⁸³. ולא עוד, אלא אפלו גרשה הראשון והחזירה, ומאנה בו, ונשאת לאחר שמהנה בו, וגרשה האחר - מתרת לחזר לראשון; שכל היוצאת במאון, אף על פי שקדמו גט - הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומתרת לחזר לו. אבל המגרש את הקטנה בגט, ונשאת לאחר, ומאנה בו - אסורה לחזר לראשון, מפני שיוצאת ממנו בגט, אף על פי שיוצאת מן האחרון במאון⁸⁴. ואין צריך לומר אם גרשה האחרון או מת⁸⁵. וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו, פשאר הגרושות, אף על פי שיוצאת מן האחרון במאון⁸⁶.

80) שתיאסר לקרוביו והוא בקרובותיה, המבוארים בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז, ובביאורנו לעיל פ"ט מהל' אישות הט"א. 81) שהמאון עוקר את הקידושין למפרע. 82) יבמות קח, א. 83) שם. שהמאון שלאחר-כך גילה עליה שקטנה היא וביטל הגט הקודם. 84) ואין מיאון חבירו מבטל גט שלו, כי חוששים אנו מתוך שהיא מכרת ברמיזותיו וקריעותיו של הראשון, ילך הלה וישדלה למאן בשני כדי שתחזור אליו, שהרי היא אוהבתו, שלא מיאנה בראשון אלא נתגרשה ויצאה ממנו שלא לדעתה. אבל מיאון שלו מבטל גט שלו, ואין חוששים שמא ישדלה ברמיזותיו כשתנשא לאחר וישבשנה, כדי שתחזור אליו, שהרי ניסה לפייסה בהיותה תחתיו ולא נתפייסה, שהרי מיאנה בו ויצאה ממנו (שם קח:). 85) שלא מיאנה כלל ולא עקרה את גירושה הראשונים, שבוודאי אסורה לחזור לראשון (שם). 86) כאמור, שאין מיאון חבירו מבטל גט הראשון, ואפילו קרוביו שאינה מכרת ברמיזותיהם, נאסרה עליהם, גזירה משום בעלה (שם וברש"י).

יז. הממאנת ביבם⁸⁷ - אסורה לאביה, מפני שננאת פכלתו בעת שמת בנו⁸⁸; אבל לשאר קרובים - מתרת. לפיכך, אם מאנה באחד מן היבמין - מתרת לאחיו⁸⁹.

87) כמבואר לעיל ה"ג. 88) שהרי הועילו לה נישואי

יג. זנתה עם אחר פשהיא גרושה - מתרת לחזר לבעלה⁶⁷; שנאמר: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר - היתה לאיש אחר, שהיא הקדושין, היא שאוסרת אותה על בעלה לחזר לו.

(67) סוטה יח, ב במשנה שם.

יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שזנתה תחת בעלה - נאסרה עליו ולוקה עליה⁶⁸; שנאמר: אחרי אשר הטמאה⁶⁹ - והרי נטמאה⁷⁰. אלא אם פן היתה אשת ישראל שנאנסה⁷¹. לפיכך⁷², כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קנוי וסתירה⁷³, אם בעל אותה⁷⁴ - מפין אותו מפת מרדות⁷⁵. ואם עבר והחזירה אחר שגרשה - יוציא בגט.

(68) מן התורה, מלקות ארבעים. (69) נבעלה לאחרים, כלשון הכתוב (במדבר ה, יג) "ונסתרה והיא נטמאה". (70) ועל כרחנו פסוק זה עוסק גם באשה שזינתה תחת בעלה, שאילו במחזיר גרושתו - אפילו נתקדשה לשני ועדיין לא נטמאה - לוקה עליה, כמבואר לעיל. מעתה אמור, שלא זו כולל גם אשה שנטמאת תחת בעלה, שהוא לוקה עליה אם יבוא עליה - אפילו לא גירשה כלל. (71) שהיא מותרת לו, כמבואר לעיל פכ"ד מהל' אישות ה"ט, אבל "אשת כהן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום טומאה, שנאמר לא יוכל בעלה . . . אחרי אשר הוטמאה. הכל בכלל, שאם נבעלו אסורין על בעליהן, פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה, שהיא מותרת . . . אבל אשת כהן באיסורה עומדת שהרי היא זונה" (לשון רבינו בפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"ז). (72) הואיל ואילו נטמאה ודאי, הוא לוקה עליה מן התורה. (73) שהתרה בה בפני שנים אל תסתרי (=אל תתייחדי) עם איש פלוני, ונסתרה (=ונתייחדה) עמו בפני שנים (שראום מבחון) ושהתה עמו כדי טומאה, שאסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר, כמבואר לקמן בפ"א מהל' סוטה, ה"ב. (74) הבעל שלה. (75) מדבריהם, שהרי אין זה ודאי שנטמאה, אלא ספק. ואע"פ שאסורה עליו מן התורה, כמבואר בסוטה כח, א. וגם עובר עליה בלאו, כמבואר שם (ז). - אין לוקים על הספק, אלא מכת מרדות. מרדות - שמרד על דברי תורה, ומכים אותו לא במספר קבוע כ"אם לפי ראות עיני הדיין (נזיר פ"ד מ"ג, וברע"ב שם). וראה בפ"א מהל' איסורי ביאה הכ"ב.

טו. חרש שגרש ברמיזה, כמו שבארנו⁷⁶, והלכה ונתקדשה לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח⁷⁷ - אסורה לחזר לבעלה החרש⁷⁸. אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת לחרש, ונתגרשה - מתרת לחזר לבעלה הפקח⁷⁹.

(76) לעיל פ"ב ה"ז, שאם נשא כשהוא חרש - מגרש ברמיזה. (77) שקידושו קידושין גמורים מן התורה. (78) כי אין יוכל להחזירה אחרי שנתקדשה קידושין גמורים לפיקח, ואסור להחזיר גרושתו משנתקדשה, ואפילו כשנתקדשה לחרש אחר אסורה לראשון, כי כשתיקנו חכמים

מפרישין אותן תשעים יום, כדי להבחין בין זרע
שנזרע בקדשה לזרע שלא נזרע בקדשה¹⁰³. וכן יפת
תא¹⁰⁴, אף על פי שנתנה לה תורה שלשים יום
לתקנת עצמה¹⁰⁵ - צריכה להמתין תשעים יום
לתקנת הולד. והשלשים¹⁰⁶ מפלל התשעים¹⁰⁷.

(102) והיו השפחה והגירות נשואות לבעליהן בעבודתן או
בגיותן. אבל היו פנויות אינן צריכות להמתין, שהמונה אינה
צריכה להמתין, כמבואר בהלכה הבאה. (103) לפני
גירותם (יבמות מב. וראה שם לה.) וראה ב'תוספות' שם
מב, א. ובשו"ע יו"ד סי' רסט ס"ט. (104) שנלקחה בשביה
בגיותה בצאת ישראל למלחמה על אויביו, כאמור בתורה
(דברים כא, יא). (105) לבכות את אביה ואמה עד שתקבל
על עצמה להכנס תחת כנפי השכינה, כמבואר בפ"ח מהל'
מלכים ה"ה. (106) של בכיה. (107) יבמות מה, ב.
השווה ה"ל מלכים שם ה"ו. אבל על הביאה הראשונה
שלפני נישואיה בשעת שבייתה, אין אנו חוששים משום
הבחנה, שאותו בן אם יוולד לו מביאה ראשונה אינו נחשב
זרעו כלל, כי בנך הנולד מן הגויה אינו בנך, כמבואר שם
ה"ח (כסף-משנה שם).

כב. המקאנת אינה צריכה להמתין¹⁰⁸. לא גזרו אלא
בגרושה. וכן המזנה¹⁰⁹ אינה צריכה להמתין, מפני
שמשמרת עצמה שלא תתעבר¹¹⁰. וכן אנוסה¹¹¹
ומפטה אינן צריכות להמתין.

(108) שהרי קטנה היא ואינה ראויה ללדת, ואין לגזור בה
משום גדולה, שגדולה אינה ממאנת (יבמות לד: וברש"י).
(109) אפילו גדולה. (110) "אשה מזנה מתהפכת [שיצא
הזרע] - שלא תתעבר" (שם לה.). (111) אף-על-פי
שהאונס בא עליה לפתע פתאום - משתמרת היא שלא
תתעבר, כמבואר בכתובות לו, א.

כג. מי שנשאט בטעות, ונודע שהיא אסורה
לבעלה¹¹², והוציאה בית דין מתחתיו, אם היתה
קטנה שאינה ראויה לילד - אינה צריכה
להמתין¹¹³; שזה¹¹⁴ דבר שאינו מצוי הוא¹¹⁵, וכל
דבר שאינו מצוי ברב לא גזרו בו¹¹⁶.

(112) כגון שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה
הוחלפו של זה בשל זה (יבמות לג:). (113) שם.
(114) נישואי טעות בעבירה. (115) יבמות לה, א. ודוקא
קטנה, שאינה ראויה לילד, וכל איסורה אינו אלא מחמת
גזירה משום גדולה, אבל גדולה שאסורה מן הדין - צריכה
להמתין משום חשש ממזרות, שהרי סבורה כי זה בעלה
ואינה מתהפכת. (116) בבא-מציעא מו, ב. והשווה ה"ל
יום-טוב פ"א ה"כ.

כד. המקארת בתוך תשעים יום - מנדין¹¹⁷ אותו.
ארת וברח - אין מנדין אותו¹¹⁸. פנס בתוך תשעים
יום - מפרישין אותו¹¹⁹ עד אחר זמן, ויעמוד עם
אשתו.

(117) מרחיקים אותו מתוך הקהל על שעבר על דברי

הבעל המת, ליפול לפני היבם להצריכה מיאון כדי שתוכל
להנשא לאחרים, ומשום מראית עין אסורה לו (שם קז:).
(89) ואינה כגרושת האח, שכבר אמרנו מיאון עוקר את
הקידושין למפרע (שם). ומכאן למד רבינו שמותרת גם
לשאר קרובי המת. ולדעת הרמב"ן אסורה לשאר קרובים
כשם שאסורה לאביה, ואינה מותרת אלא לאחיו משום מצות
יבום, שאפילו עקרה זיקת יבום מאח אחד, עדיין מותרת
לשאר אחיו משום מצות יבום. והכל מודים, שאם לא נשאר
יבם אחר מיתת בעלה, אין לה במי למאן וממילא אסורה
בקרוביו (מגיד-משנה).

יח. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא
תנשא ולא תתאגרס⁹⁰ עד שתמתין תשעים יום, חוץ
מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו⁹¹ וחוץ מיום
שנתאגרסה בו, כדי שידע אם היא מעברת או אינה
מעברת⁹², להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של
שני⁹³.

(90) לא תתקדש, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ב.
(91) יבמות מא, א. ומג, א. וכן ב'ירושלמי' שם, פ"ד ה"א:
"תשעים יום שלמים". (92) שזמן הכרת העובר - שלשה
חדשים, זכר לדבר: "ויהי כמשלוש חדשים ויוגד ליהודה
לאמר וגו' הנה הרה וגו'" (בראשית לח, כד), כמבואר
ב'ירושלמי' שם. (93) שלא תלד בן, ספק בן תשעה חדשים
לבעל הראשון או בן שבעה לאחרון, והתורה אמרה (שם יז,
ז) "להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך" - להבחין בין זרע
של ראשון לאחרון, שאין השכינה שורה אלא על הוודאים
(יבמות מב. וברש"י) וראה בפ"כ מהל' איסורי ביאה
ה"ח-ט.

יט. ומיום פתיכת הגט מונין למגרשת. ואפלו היה
על הנאי⁹⁴, או שלא הגיע לידה אלא לאחר פמה
שנים⁹⁵ - מיום הפתיכה מונין⁹⁶, שהרי אינו מתיוחד
עמה משתבתו לה⁹⁷.

(94) ועדיין לא נתקיים התנאי. (95) כגון ששלח גט לאשתו
ונשתהה שליח בדרך. (96) גיטין יח, א. (97) ראה לעיל
פ"ג ה"ה, ופ"ח ה"ב.

כ. וגזרת חכמים היא, שאפלו אשה שאינה ראויה
לילד⁹⁸, ואפלו נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין -
צריכה להמתין תשעים יום. אפלו קטנה או זקנה
או עקרה⁹⁹ או אילנית¹⁰⁰, ואפלו בעלה במדינת הים
או חולה או חבוש בבית האסורין, ואפלו בתולה
מן הארוסין - צריכות להמתין תשעים יום¹⁰¹.

(98) מחמת סם או חולי. (99) שנעקר רחמה וניטלה האם
שלה" (לשון רש"י יבמות מב:). (100) מפורש לעיל פ"ב
מהל' אישות ה"ד-ו. (101) גזרו שאינה ראויה לילד -
מחמת הראויה לילד, שלא תחלוק בין אשה לאשה (יבמות
שם).

כא. שפחה שנשתחררה וגירת שנתגירה¹⁰² -
ממתנין תשעים יום. ואפלו גר ואשתו שנתגירו -

128) שלא יוכל להחזירה עולמית משום גרושה (יבמות לו: ולז.). אבל המאסר בתוך תשעים יום האמור לעיל הל' כד, אינו חייב להוציא בגט אלא מפרישים אותם בלא גט, כי כאן החמירו משום סכנת הוולד, וגם משום שהזמן הוא ארוך קשה להם להשתמר, אבל למעלה הזמן קצר רק שלשה חדשים ויכולים להשתמר (מגיד-משנה). 129) ומותרת לו, שהרי ברה, ובריתו מצילתו, כמבואר לעיל הל' כד. 130) שלא אמרו: "יוציא" אלא אם נשא, אבל אם קידש - לא הוזכר (יבמות, שם) שיוציא. וכן יש להוכיח ממה שאמרו (כתובות ס.) "מינקת שמת בעלה... לא תתארס ולא תינשא", ואם כשאירס צריך לגרש - למה לו לשנות: "ולא תינשא" הרי כבר גירשה, אלא ודאי שאינו חייב לגרשה, ולפיכך משמיעה הברייתא חידוש, אע"פ שאירס - לא ישא ('תוספות' יבמות שם, וכן בבבאור הגר"א לאהע"ז סי' יג, יב). 131) הלשון דחוק, ובכת"י התימנים: ולא יכנסו, וכן הנוסח בשו"ע אהע"ז סי' יג, סי"ב.

יום שלישי כ"ה אדר ה'תשפ"א

פרק שנים עשר

1) כלל בו רבינו נאמנות האשה והבעל לומר שנתגרשו, הכחשות שתי עדים בענין זה, ערעור הבעל על הגט, נאמנות האשה לומר מת בעלה, ונאמנות עד אחד ועדים פסולים בענין זה, הכחשות בענין הנ"ל.

- א. האשה שבאה ואמרה: אשת איש הייתי וגרושה אני - נאמנת; שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.²⁰
- החזקה אשת איש, ובאה ואמרה: גרשני בעלי - אינה נאמנת²¹ להתיר עצמה לשוק,²² אבל פסלה עצמה לפהנה לעולם.²³ ואם מת בעלה - חוששין לדבריה, וחולצת ולא מתנייבמת.²⁴

2) כתובות כב, א. ואפילו אמרה: גרושה אני, לאחר כדי דיבור, הרי היא נאמנת להתיר עצמה, שהרי אינה עוקרת דיבורה הראשון (אשת איש הייתי) אלא פוטרת את עצמה מצד אחר מצד הגירושין, ולא עוד אלא אפילו דיבורה הראשון משמעו כך: אשת איש הייתי, ועכשיו פנויה אני (מגיד-משנה). 3) הואיל ואין גיטה בידה, ואפילו אם נשאת - תצא, כמבואר שם כג, א. 4) להנשא לאחר. ובכת"י התימנים, תיבה זו אינה. 5) כי לדבריה גרושה היא וגרושה אסורה לכהן, "שעשתה עצמה (לכהן) כחתיכה של איסור", לקמן סוף ה"ג. 6) שמא גרושה היא, וגרושת אחי אסורה לו, וכיוצא בזה ביבמות קיח, ב. והשווה פ"ג מהל' יבום הי"ד.

- ב. היו לה שני עדים שהיא גרושה, אף על פי שאין שם גט - הרי זו תנשא לכתחלה.²⁵ הוציאה גט מתחת ידה ואמרה: גרשני בעלי בזה - הרי זו נאמנת ותנשא בו, אף על פי שאינו מקיים,²⁶ כמו שבארנו.²⁷

7) ואפילו אומרים: עכשיו נתגרשה, והיא טוענת נאבד גיטי או נקרע הרי הם נאמנים (מגיד-משנה להלן ה"ו). וכן אמרו

חכמים, ולא יושבים בארבע אמותיו וכו', כמבואר בפ"ז מהל' תלמוד תורה ה"ד. 118) יבמות לו, א. בריחתו מצילתו מן הנידוי, רמז לדבר: "גלות מכפרת עון", כמבואר בסנהדרין לו, ב (מגיד-משנה). 119) ואינו מוציאה בגט, ולפיכך אפילו היה כהן - מחזירה לאחר זמן (וראה להלן בהכ"ח). ולדעת הראב"ד בין אירס בין כנס, מנדים אותו עד שיגרש בגט.

- 1 כה. וכן גזרו חכמים, שלא ישא אדם מעפרת חברו¹²⁰ ומינקת חברו¹²¹. ואף על פי שהזרע ידוע למי היא מעפרת, שמא יזיק הולד בפשעת תשמיש¹²², שאינו מקפיד על בן חברו. ומניקה - שמא יתעפר¹²³ החלב, והוא אינו מקפיד לרפאת החלב בדברים המועילין לחלב לפשתעפר¹²⁴.

120) שמת, או גירשה והיא מעוברת ממנו. 121) שנתארמלה או נתגרשה, והיא מיניקה את בנה שילדה ממנו. 122) בהיותה מעוברת (יבמות מב). 123) יודהם ע"י שתתעבר ממנו, והחלב נעצר לאחר שלשת חדשי עיבור (כתובות ס.) או ע"י מאכלים רעים המעכרים החלב, כמבואר שם. 124) או להאכיל את בן חברו ביצים וחלב כשם שמקפיד על בנו כשחלב אמו נעצר, ומתוך שאשה בושה לבוא לבית-דין, היא נמנעת מלתבוע את יורשי בעלה הקודם, ונמצא בנה מת ברעב (יבמות מב). ומינקת חברו שנתגרשה ממנו אע"פ שאינה משועבדת להניק את בנו, ואם רצתה מחזירה לו את בנו והוא מטפל בו, כמבואר לעיל פכ"א מהל' אישות הט"ז - כל זה כשלא הניקה אותו עד שהכירה, אבל אם הכירה - אין מפרישים אותו מאמו, שמא יבוא לידי סכנה, כמבואר שם.

- 7 כו. כמה הוא זמן הניקה? ארבעה ועשרים חדש¹²⁵. חוץ מיום שנולד בו ומיום שנתארסה בו.

125) כתובות, שם. והוא-הדין למעוברת חברו שאינה מותרת להארס עד שיעברו כ"ד חדשי הניקה לאחר שתלד. ובשו"ע אהע"ז סי' יג, סי"א פסק: "בין שהיא אלמנה בין שהיא גרושה בין שהיא מזנה, ויש להקל במופקרת לזנות כדי שיהא בעלה משמרה".

- 9 כז. בשם שאסור לשא פה אסור לארס עד אחר זמן זה. אפילו נתנה בנה למניקה או שגמלתו בתוך ארבעה ועשרים חדש - לא תנשא¹²⁶. מת בנה - מתרת לנשא, ואין חוששין שמא תהרגנו¹²⁷.

126) שגמלתו מחמת שרוצה להנשא (כתובות שם, וברש"י). 127) כדי להנשא, כי אינה חשודה על כך (שם).

- 13 כח. עבר ונשא מעפרת או מניקה בתוך זמן זה - יוציא בגט, ואפילו היה כהן¹²⁸. ואם היה ישראל - יחזירה אחר ארבעה ועשרים חדש של מניקה. נשא וברח, ולאחר זמן בא וישב עם אשתו - אין בכך פלוס¹²⁹. ארס מעפרת או מניקה - אין פושין אותו להוציא¹³⁰. ולא לכנס¹³¹ עד אחר זמן הניקה או עד ששמות הולד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר נשים - הלכות גירושין קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תיבת "או" ליתא. (23) בזה יישב רבינו את הקושיא, למה לא תהא האשה עצמה נאמנת באמרה נתגרשתי (ראה למעלה ה"ד). (24) בדפוס רומי וקושטא, אין כל הפסקא הזאת המוקפת לפנינו בסוגריים מרובעים. (25) גם בזה יישב, למה לא תהא היא עצמה נאמנת, שכל נאמנותה היא מפני שאינה מעיזה פניה בפני בעלה, אבל כאן כשהבעל מסייעה - יכולה להעזי, וראה גיטין סד, ב.

ו. שנים אומרים 'נתגרשה', ושנים אומרים 'לא נתגרשה', אפלו הבעל עומד והיא אומרת לו 'גרשתי' - הרי זו בחזקת אשת איש גמורה, מפני שהעדים סומכין אותה ואפשר שתעז פניה. לפיכך, אם נשאת - תצא²⁶ והולד ממזר.

(26) כתובות כב, ב. וגיטין שם.

ז. במה דברים אמורים? כשאמרו 'עכשיו נתגרשה', שהרי אומרים לה: אם אמת הדבר - הוציאי גט²⁷; אבל אם אמרו העדים 'מפמה ימים נתגרשה' - יש לומר אבד הגט. והואיל והיא אומרת 'גרשה אני בודאי', ושני עדים מעידין לה, אף על פי שהשנים מכחישים אותן, אם נשאת לאחד מעדיה - לא תצא²⁸; שהרי היא ובעלה יודעין בודאי שהיא מתרת, וחזקה היא שאין מקלקלין עצמן. אבל אם נשאת לאחר, הואיל והדבר אצלו ספק; וכן אם אמרה 'אני יודעת', אפלו נשאת לאחד מעדיה - הרי זו תצא²⁹ והולד ספק ממזר.

(27) ואילו לא היו עדים מכחישים כנגדם, היתה מגורשת אם טוענת נאבד הגט (מגיד-משנה, וראה למעלה הערה ו). (28) כתובות, שם. וראה להלן הכ"ג, ולמעלה פ"י הט"ז. (29) כתובות, שם.

ח. אמרו שנים 'ראינוה שנתגרשה', ושנים אומרים 'לא ראינוה', אם היו כלם שרוים בחצר אחת - הרי זו לא תנשא³⁰; ואם נשאת - לא תצא והולד פשר, שבני אדם עשויין לגרש בצנעה³¹.

(30) משום לזות שפתים, שיאמרו אילו נתגרשה היה קול לדבר (רש"י כג). (31) שם כג, א. ואין טענת לא ראינוה - ראינה. וראה למעלה פ"ט מהל' אישות ה"ל.

ט. האשה שלא החזקה אשת איש, ובא עד אחד ואמר: אשת איש היתה ונתגרשה, ובא עד אחד ואמר: לא נתגרשה - הרי שניהן מעידין שהיא אשת איש, ואחד מעיד שהיא גרושה, ואין דבריו של אחד במקום שנים. ולפיכך לא תנשא, ואם נשאת - תצא³².

(32) כתובות, שם. ולענין קידושין אינו כן, שהרי שניהם מעידים שפנויה היתה קודם שנתקדשה, וכמבואר למעלה פ"ט מהל' אישות ה"א.

(כתובות פט). "כשאין שם עידי גירושין", משמע מזה אילו היו לה עדים היא נוטלת כתובתה, ומכאן שהיא מותרת להנשא, כי כל שאינה יכולה להנשא - אינה גובה כתובתה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קנב, יא). (8) שלא זיהו חתימת העדים. (9) לעיל פ"ז הכ"ד, ושם בביאורנו הבאנו הוכחות לדין זה. ולדעת הראב"ד אינה נאמנת עד שיקריים הגט.

ג. בא הבעל וערער: אם אומר: לא נתתיו לה, אלא נפל ממני ומצאה אותו - אינו נאמן, שהרי הודה שכתבו לה¹⁰ והרי הוא יוצא מתחת ידה; אבל אם אומר הבעל: על תנאי היה¹¹, פקדון היה, מעולם לא כתבתיו, מזנף הוא¹² - יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה¹³, כמו שבארנו¹⁴. ואם לא נתקיים - אינה מגרשת להיות מתרת לאחרים, אבל פסלה נפשה מכהנה, כמו שבארנו¹⁵; שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה, ועשתה עצמה כחתיכה של אסור¹⁶.

(10) וכן אמרו (בבא-מציעא כח). "הוא אומר סימני הגט, והיא אומרת סימני הגט - ינתן לה", הרי שאפילו אין הגט בידה - אינו נאמן לומר: ממני נפל, שנמלכתי שלא ליתן, כל-שכן כשהגט בידה (ביאור הגר"א שם, סי' קנב, יד). (11) ולא נתקיים. (12) נראה שטענה אחת היא, ובכתי" התיימנים: "לא כתבתי ומזוייף הוא". וכן הוא ב'טור' אהע"ז סי' קנב: "או שהוא מזוייף ולא כתבו מעולם". (13) ע"י העדים שבפניהם מסר גט זה לידה, נדע שלא היה על תנאי או פקדון, שהם יודעים כל הפרטים. (14) לעיל פ"ז ה"ב, ע"פ הש"ס גיטין ט, א. ועדי מסירה נאמנים, כמבואר שם טז, ב: "מה אילו יאמרו בפנינו גירשה, האם לא יאמנו", וראה בהל' י"ד שם. (15) לעיל ה"א. (16) לשון הש"ס בכתובות כב, א.

ד. פאה היא ובעלה, היא אומרת: גרשתי ואבד גטי, והוא אומר: לא גרשתיך - אף על פי שהחזקה אשתו, הרי זו נאמנת; חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה¹⁷.

(17) גיטין פט, ב. וראה למעלה פ"ד מהל' אישות ה"ג, ופס"ז הכ"ו.

ה. אומר הבעל: גרשתי את אשתי - אינו נאמן¹⁸. וחוששים לדבריו, ומהיה ספק מגרשת¹⁹. ואפלו הודת לו שגרשה - אינו נאמן; שמה יתבון²⁰ לקלקלה²¹, או בגט²² בטל גרשה והיא אינה יודעת²³, [או שמה תעז פניה בו מפני שהוא מאמינה, והיא אינה יודעת]²⁴ ככד האסור שלה²⁵. לפיכך אומרים לו: אם אמת הדבר - הרי אתם קיימים, גרש אותה עתה בפנינו.

(18) להתירה להנשא (בבא-בתרא קלה). (19) שאסורה לכהונה אם ימות, וכן אינה מתייבמת אלא חולצת, שמה גרושה היא (שם). (20) ה'טור' (אהע"ז סי' קנב) הביא: "מכיון". (21) להכשילה, שלאחר שתינשא תצא מזה ומזה. (22) אולי צריך להיות "ובגט". ובכתי" התיימנים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יוצא מתחת ידה, והיא אינה יודעת אם בעלה
2 שלחו⁴³ לה או שליח קבלה שלה או שלוחו של
3 בעלה⁴⁴ - הרי זו מגרשת, כמו שבארנו⁴⁵.

(42) שראו הגט בידו כששלחו לה. (43) שלא רצה בשליחה לקבלה, ושלחו ביד שליח הולכה. (44) השליח הראשון של בעלה, עשה שליח שני להולכה. (45) לעיל הי"א, שהשליח נאמן לומר לגירושין נתנו לי, ואע"פ שאין השליח עומד בפנינו, אולם הואיל והעדים מעידים שראו הגט יוצא מתחת ידו, אין לנו צורך לידע כיצד בא לידו, וכמבואר בהלכה הבאה.

28 יד. בא בעל וערער שלא כתבו, או שהוא גט בטל⁴⁶
29 - יתקיים בחותמיו⁴⁷, שהרי עדים מעידים שהגט
30 שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כידה; ואף
31 על פי שהיא אינה יודעת⁴⁸, הרי העדים ידעו⁴⁹. ואם
32 לא נתקיים - אינה מגרשת⁵⁰.

(46) שנכתב שלא לשמה, או כתבו הסופר שלא ברשות הבעל והרי זה גט בטל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ה. (47) יאושר ע"י זיהוי חתימות העדים, ואז אין משגיחים בערעור הבעל, כמבואר לעיל פ"ז ה"ו. (48) והרי הוא טוען טענת ודאי שהוא מזויף - בכל זאת הגט כשר, כיון שהעדים יודעים שהיה ביד שלוחה. (49) והרי זה כאילו השליח עומד בפנינו וטוען: לגירושין נתנו לי, שאילו לקחו לפקדון לא היה שולחו לה. (50) שהרי הבעל עומד ומערער שלא כתבו, וכמבואר לעיל הי"א, שאין שליח לקבלה עדיף מהאשה עצמה, שאם הוציאה גט ובעלה מערער שהוא מזויף - יתקיים בחותמיו, והשווה לעיל פ"ז הכ"ד.

33 טו. מי שהחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה
34 למדינת הים, ושלום בינו לבינה ושלום בעולם⁵¹,
35 ובאה ואמרה: מת בעלי - נאמנת, ותנשא או
36 תתנבם⁵². חזקה שאינה מקלקלת עצמה⁵³ - ותאסר
37 עצמה על בעלה הראשון ועל זה, ותפסיד כתבתה
38 מזה ומזה, ולהיות בניה ממזרי⁵⁴ - בדבר העשוי
39 להגלות לכל, ואי אפשר להכחיש ולא לטען טענה;
40 שאם הוא חי - סופו לבוא, או יודע שהוא חי. וכן
41 אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - תנשא על
42 פיו, שהדבר עשוי להגלות⁵⁵. אפלו עבד או אשה
43 או שפחה⁵⁶ ועד מפי עד⁵⁷ - מפי עבד, מפי שפחה,
44 מפי קרוביו - נאמנים לומר 'מת פלוני', ותנשא
45 אשתו⁵⁸ או תתנבם על פיהם⁵⁹.

(51) אבל אם קטטה ביניהם או אם מלחמה בעולם - אינה נאמנת, כמבואר לקמן פ"ג ה"א-ב. (52) אם בעלה לא הניח בנים (יבמות קיד:). (53) שם ככ, א. (54) לעיל פ"י ה"ז. (55) יבמות קטו, א. (56) גויה שנמכרה לישראל וטבלה לשם שפחה, שאינם כשרים להעיד עדות אחרת. (57) שלא ראה בעצמו את דבר העדות אלא שמעו מפי אחר, ואינו נאמן במקום אחר, כמבואר בפ"ח מהל' עדות ה"ה.

1 י. אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה
2 אומר: זו אשתי וזה עבדי, וזה אומר: זו אשתי וזה
3 עבדי, והאשה אומרת: שגהן עבדי - הרי היא
4 מתרת לכל. ואף על פי ששניהן החזיקוה באשת
5 איש, הואיל וכל אחד מהן העיד לעצמו, אינן
6 נאמנין³³.

(33) קידושין סה, ב.

7 יא. שליח קבלה³⁴ שהוציא גט מתחת ידו, והבעל
8 אומר: מזיף הוא - יתקיים בחותמיו או בעדי
9 מסירה, כמו שבארנו³⁵. אמר הבעל: לפקדון נתתיו
10 לו³⁶, והשליח אומר: לגרושין נתנו לי - השליח
11 נאמן³⁷. וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה,
12 והיא אומרת: שליח זה נתנו לי, והשליח אומר: כן
13 נתתיו לה ולגרושין נתנו לי, והבעל אומר: לא
14 נתתיו לו אלא לפקדון - השליח נאמן והיא
15 מגרשת³⁸.

(34) שעשאתו האשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, ומשיגיע הגט לידו - תתגרש כאילו הגיע לידה, כמבואר לעיל פ"ו ה"א. (35) לעיל ה"ג, בדיון אשה עצמה המוציאה גיטה מתחת ידה, והוא-הדין לשלוחה. (36) שיהא מוכן לגרש בו כשירצה, ולא בתורת שליח קבלה, שתהא קבלתו כקבלת האשה. (37) שהרי האמינו כשמסר הגט לידו (גיטין סד. כרב חסדא). ואפילו אם שלשתם בעיר אחת, אין אומרים אילו היה נותנו לגירושין היה נותנו ישר ליד האשה (שם) וברש"י. וכן פסק הר"ף בשבועות(י). (38) ואין אומרים שאין השליח נאמן אלא כשהגט בידו, אלא הואיל ויכולה להחזירו לידו - הריהו כאילו עדיין בידו (בית שמואל) אהע"ז סי' קמא ס"ק פג).

16 יב. אבד הגט, אף על פי שהבעל אומר 'לגרושין
17 נתתיו לשליח' והשליח אומר 'נתתיו לה'³⁹ - הרי זו
18 ספק מגרשת⁴⁰; שהרי החזקה אשת איש, ואין פאן
19 אלא עד אחד ובעל. ואפלו אמרה האשה: בפני
20 נתנו לו לגרושין ונתנו השליח לי - הואיל והבעל
21 והשליח סועדין אותה, אפשר שתעז פניה, ושמא
22 לא נתגרשה⁴¹.

(39) מלשון זה משמע, שבשליח הולכה ידובר כאן, ואינה מתגרשת אלא עד שיגיע הגט לידה, כמבואר לעיל פ"ו ה"ה, כי בשליח קבלה אין צורך שיאמר: נתתיו לה, שאפילו לא נתן לידה מתגרשת. (40) אולי שליח עשה שליחותו, ומתוך שספק הוא, הולכים בו להחמיר, וחולצת ואינה מתייבמת. וכן אם נתקדשה לאחר, צריכה גט משני (גיטין סד:). "שאיין אומרים באיסורין: חזקה שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר" (פ"ד מהל' תרומות ה"ו). (41) גיטין, שם.

23 יג. שליח קבלה שקבל גט לאשה ושלחו לה בפני
24 שני עדים⁴², והגיע הגט לידה ונטלתו, והרי הגט

הָרֹאשׁוֹן וְאָמַר 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תֵצֵא מִהֶתֶרָה 14
וְתִנָּשֵׂא; שְׂעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּעֵדוֹת אִשָּׁה כְּשֶׁנִּי עֲדִים 15
בְּשָׂאָר עֲדִיּוֹת, וְאֵין דְּבָרֵינוּ שֶׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם.⁷⁴ 16

74) שם קיז, ב. השווה פ"א מהל' סוטה ה"טז, והל' רוצה פ"ט ה"ג.

יט. בָּאוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד, זֶה אֹמֵר 'מֵת' וְזֶה אֹמֵר 17
'לֹא מֵת', אִשָּׁה אֹמֶרֶת 'מֵת' וְאִשָּׁה אֹמֶרֶת 'לֹא מֵת' 18
- הָרִי זֶה לֹא תִנָּשֵׂא, וְאֵם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא,⁷⁵ מִפְּנֵי 19
שֶׁהִיא סֶפֶק.⁷⁶ וְאֵם נִשְׁאֵת לְעֵד שֶׁהֶעִיד לָהּ, וְהִיא 20
אֹמֶרֶת 'בְּרִי לִי שָׁמַת' - הָרִי זֶה לֹא תֵצֵא.⁷⁸ בָּאוּ 21
שְׁנַיִם וְאָמְרוּ 'לֹא מֵת' - אֶף עַל פִּי שְׁנֵינֵיהֶם תֵּצֵא.⁷⁹ 22

75) שם קיז, ב - קיח, א. (76) והבא עליה, בספק כרת, כמבואר בכתובות כב, ב לענין שנים נגד שנים, והשווה לקמן הכ"ג. (77) ברור לי שמת. "אילו היה קיים, היה בא" (רש"י בכתובות שם). אולם בר"ן שם מפרש: ברי לי, ש"ראיתי מ"ת". ויתכן, שזוהי גם כוונת רבינו (ביאור הגר"א אהע"ז סי' יז, לו). (78) ב"ירושלמי" יבמות פט"ו ה"ד, השוו דין זה לדין של "שנים ושנים" המבואר לקמן הכ"ג, שכשם שב"שנים ושנים", לא תצא אם נישאת לאחד מעדיה, כך באחד נגד אחד (מגיד-משנה), וכן בתוספתא יבמות פ"ד, ה"א. (79) יבמות קיז, ב.

כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁸⁰ בְּשִׁהִיָּה הָעֵד אֶחָד 23
שְׁנֵינֵיהֶם עַל פִּי כְּמוֹ הַשְּׁנַיִם שֶׁבָּאוּ וְהִכְחִישׁוּ אוֹתוֹ, 24
כְּגוֹן שְׁנֵינֵיהֶם עַל פִּי אִישׁ וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ 'לֹא 25
מֵת', אוֹ שְׁנֵינֵיהֶם עַל פִּי אִשָּׁה אוֹ עַל פִּי עֲצֻמָּה וּבָאוּ 26
שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְסוּלִין שֶׁל דְּבָרֵיהֶן וְאָמְרוּ 'לֹא 27
מֵת'; אֲבָל עַד כָּשֶׁר אֹמֵר 'מֵת' וְנָשִׁים רַבּוֹת אֹמֶרֶת 28
'לֹא מֵת', אוֹ פְסוּלִין⁸¹ אֹמְרִים 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה 29
כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה⁸², וְאֵם נִשְׁאֵת לְאֶחָד מֵעֲדֵיהָ⁸³ 30
וְהִיא אֹמֶרֶת 'וְדַאי מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תֵצֵא. 31

80) שאפילו אם נשאת תצא. (81) ובכת"י התימנים: "או פסולין של דבריהם", וראה למעלה ה"ז. (82) ובדפוסים ראשונים: "כמחצה למחצה", וכן בכת"י התימנים. ואם באו בבת אחת לא תינשא, ואם נשאת תצא, אבל אם באו הנשים אחרי שהתירוה לינשא על-פי עד אחד הכשר, הרי זו לא תצא מהיתרה הראשון ותינשא, שהראשון נחשב כשנים, והמכחישים נחשבים רק כאחד, וכמבואר לעיל ה"ח, וכן דעת רש"י (יבמות קיז): וכן ב'שולחן ערוך' אהע"ז סי' יז, לו. (83) לעד שהעיד לה שמת, וכמבואר לעיל ה"ט, וראה ב'בית שמואל' לאהע"ז שם.

כא. אִשָּׁה אֹמֶרֶת 'מֵת' אוֹ הִיא שְׁאֵמְרָה 'מֵת בְּעַלִּי', 32
וְאַחֵר כֶּף בָּא עַד כָּשֶׁר וְאָמַר 'לֹא מֵת' - הָרִי זֶה לֹא 33
תִנָּשֵׂא, וְאֵם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא.⁸⁴ 34

84) כיון שהורע כח הנשים לגבי עד אחד, שכולן לגבי עד אחד הן כמחצה למחצה, כמבואר בהלכה הקודמת, הורע גם כח אשה אחת לגבי עד אחד, אפילו כשהיא העידה

(58) יבמות קכב, א. ראה להלן פ"ג הכ"ט. (59) שם צד, א: "עד אחד נאמן ביבמה". וכשם שעד אחד נאמן, כך כל אלו נאמנים כדין עדות מיתת הבעל (מגיד-משנה פ"ג מהל' יבום ה"ה).

1 טז. וְהַכֵּל נֶאֱמָרִים לְהַעֲדִיד לָהּ עֵדוֹת זֹו, חוּץ מִחֻמֵּשׁ 1
נָשִׁים, שֶׁחֻזְקָתָם שׁוֹנְאוֹת זֹו אֶת זֹו, שְׁאֵין מַעֲדִידוֹת זֹו 2
לִזֹּו בְּמִיתַת בַּעֲלָהּ, שֶׁמָּא יִתְּבַנּוּ לְאֶסְרָהּ עַלִּיו וְעֵדֶן 3
הוּא קִשְׁמִי.⁶⁰ וְאֵלּוּ הֵן: חֲמוּתָהּ⁶¹, וּבֵת חֲמוּתָהּ, 4
וְצִרְתָּהּ⁶², וּבִמְתָּהּ⁶³, וּבֵת בַּעֲלָהּ⁶⁴. אֲפִלּוּ עַכְשָׁם 5
הַמִּסִּיחַ לְפִי תָמוּ⁶⁵ - נֶאֱמָן, וּמִשְׁיָאִין עַל פִּיו, כְּמוֹ 6
שִׁיתְּבָאָר⁶⁶. וְאֵם נִתְּכּוֹן לְהַעֲדִיד - אֵינוֹ נֶאֱמָן.⁶⁷ 7

60) יבמות קיז, א. ואם לאחר מות בעל זה שהוא קרובן, הלכה ונשאת לאיש אחר, נאמנות להעיד שמת בעלה האחרון, שאינן חשודות להעיד שקר אלא להפריד בינו ובינה בלבד (כסף-משנה). (61) שונאתה, שאומרת בלבה: זו תאכל כל יגיעי ועמלי, וכן בת חמותה אומרת: זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה. (62) אשת תחרותה של בעלה, והן צורות ואויבות זו את זו, וכן הכתוב אומר (שמואל-א, ו) "וכעסתה צרתה", ומתכוונת לאוסרה על בעלה. (63) אשת אחי בעלה, ואפילו היא אחותה, חזקתה ששונאתה, כמבואר לעיל פ"ז ה"ג. וכן אמרו ב'ירושלמי' יבמות פט"ו ה"ד: "יבמתו אפילו אחותה". (64) זו באה במקום אמי ואוכלת כל עמלה (רש"י יבמות קיז). וראה להלן פ"ג מהל' יבום ה"ו. וב'ירושלמי' שם שנינו: "כשם שאינן נאמנות עליה, כך אינה נאמנת עליהן". וחכמינו המליצו על זה הפסוק: "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט) אם הוא שונא את זה - גם הוא שונא, ולפיכך כלה פסולה להעיד לחמותה ולבת חמותה ולבת בעלה (יבמות שם). (65) משוחח ומספר דבר מה שלא בכונה תחילה. (66) לקמן פ"ג ה"א, מיבמות קכא, ב. (67) יבמות, שם.

8 יז. וְכֵן הַפְּסוּלִים⁶⁸ בְּעִבְרָה מִן הַתּוֹרָה⁶⁹: אֵם בָּא לְהַעֲדִיד 9
בְּאִשָּׁה שָׁמַת בַּעֲלָהּ - אֵינוֹ נֶאֱמָן⁷⁰, וְאֵם הִיָּה מִסִּיחַ 10
לְפִי תָמוּ - נֶאֱמָן. אֵין זֶה פְּחוּת מִן הַעֲכוּ"ם⁷¹. אֲבָל 11
פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם⁷² - נֶאֱמָן לְעֵדוֹת אִשָּׁה⁷³.

68) לעדות. (69) שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה, כגון שאכל נבילות או חילל יום-טוב, או שהלווה ברבית קצוצה אע"פ שאינו לוקה, כמבואר בפ"י מהל' עדות ה"ג-ד. (70) יבמות כה, ב שהוא חשוד לשקר (ט"ז אהע"ז סי' יז סק"ב). (71) ר"ף, יבמות פט"ז. (72) שעבר עבירה שחיובה מדברי חכמים בלבד, כגון שאכל בשר עוף בחלב או שחילל יום-טוב שני של גלויות, וכן העובר על גזל של דבריהם, כגון מפרחי יונים ומשחקים בקוביא שהם אבק גזל, כמבואר בהל' עדות שם ה"ד. (73) יבמות כה, ב. השווה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ו, ולקמן הל' סוטה פ"א ה"ט.

12 יח. בָּא עַד אֶחָד וְהֶעִיד שָׁמַת בַּעֲלָהּ, וְהִתִּירוּהָ 13
לְהִנָּשֵׂא עַל פִּיו, וְאַחֵר כֶּף בָּא אַחֵר וְהִכְחִישׁ אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ופרטי דיני העדאת העדים בענין זה, וטעם למה התירו אשת איש בעדות קלושה.

- א. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי בפני פלוני ופלוני, ובאו אותן העדים והכחישה, ואחר כך הלכה היא ובעלה, ושלום בעולם², ובאה ואמרה: מת בעלי - אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית, ורוצה להשמיט מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - לא תנשא, שמה היא שברה אותה³; ואם נשאת - לא תצא, שהרי יש לה עד.

(2) כלומר, אף על פי ששלום בעולם, וכל שכן כשמלחמה בעולם, שאינה נאמנת. (3) הואיל והוחזקה שקרנית והוברר הדבר שהיא שונאתו, יש לחוש שהיא ממשיכה להישמט ממנו בתחבולות שקר אפילו עד כדי שכירת עד שקר.

- ב. וכן אם היתה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: מת בעלי במלחמה - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה שלום בינו לבינה; (שמא) תסמך דעתה על דברים שרפן למיתה ותאמר 'מת'. כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה בעלה באמצעו, שהרי היא אומרת: מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג הוא בכללן. לפיכך אינה נאמנת, ואפילו אמרה 'מת במלחמה וקברתי'⁴. אבל אם אמרה 'מת על משות' - נאמנת⁵.

(4) אף על פי שאינה מוחזקת שקרנית, הואיל והיא מדברת מתוך אומדן ודמיון מוטעה, או מחמת בהלה קברה אחר וסוברת שזה בעלה. (5) שלא במלחמה, אלא על מטתו בביתו. (6) "והוא הדין אם אומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה ... אפילו הלך שם סמוך למערכה לקנות שלל, נאמנת".

- ג. לא החזקה מלחמה בעולם⁷, ובאה ואמרה: מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה - לא תנשא לכתחלה, ואם נשאת - לא תצא.

(7) כלומר, לא ידוע על מלחמה בעולם.

- ד. וכן האשה שאמרה: מת בעלי תחת המפלת⁸ - אינה נאמנת. וכן אם היה שלוח⁹ נחשים ועקרבים, ואמרה: נשכו נחש או עקרב ומת - אינה נאמנת, שמא תסמך דעתה על רב אנשים שמתו כך בנשיכה¹⁰.

(8) נפל הבית עליו, או שבאה רוח סערה והפילה כל בתי העיר, שמפולת הרי היא כמלחמה ואומרת כן על פי הדמיון. (9) כלומר, שנשלחו עליהם מן השמים. (10) וברור הדבר שאם אמרה מת על מטתו בביתו נאמנת בכל האופנים האלו, כמו שנאמנת בדין מלחמה.

- ה. אמרה: עשנו עלינו בית¹¹ או מערה, הוא מת ואני נצלת - אינה נאמנת; כשם שנעשה לה גס כך

תחילה והתירו להנשא על פיה (מגיד-משנה ע"פ יבמות קיז:). ונראה, שאם שתי העידו שמת והתירוה, ואח"כ בא עד אחד כשר ואמר לא מת - הרי זו לא תצא מהיתרה הראשון, שהן שקולות כמותו, והן התירוה תחילה, נמצא שהן כשנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים. וכמבואר לעיל הי"ח, ולפיכך לא ציין רבינו אלא: "אשה (אחת) אומרת מת" וכו' (מגיד-משנה).

- כב. אשה אומרת 'לא מת' ושתי נשים אומרות 'מת' - הרי זו תנשא. וכן אם אמרו עשר נשים 'לא מת' ואחת עשרה אומרות 'מת' - הרי זו תנשא. שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים פשרים⁸⁵, אבל בפסולין - הלך אחר הרב, בין להקל⁸⁶ בין להחמיר⁸⁷.

(85) ואז לא תינשא, ואם נשאת תצא, כמבואר בהלכה הבאה, כי ב"עדות כשרה, שנים כמאה ומאה כשנים" (שבועות מב.). (86) בענין שלפנינו. (87) כדין המוזכר בהל' כ' (יבמות קיז:).

- כג. שני עדים אומרים 'מת' ושנים אומרים 'לא מת' - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא, מפני שהיא ספק. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת 'ברי לי שמת'⁸⁸ - הרי זו לא תצא⁸⁹.

(88) "אין לבי נוקפי, שאילו היה קיים היה בא" (כתובות כב: וברש"י). (89) השווה לעיל ה"ז.

- כד. מי ישיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה 'מת בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו שפארנו⁹⁰; וצרתה אסורה, שאין צרה מעידה לחברתה⁹¹. ואפילו נשאת זו תחלה⁹² - אין אומרים: אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו⁹³; שמא משנא אתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה ואומרת 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה מעידה לה להתירה, כך אינה יכולה להעיד לה לאסרה⁹⁴. זאת אומרת 'מת' וצרתה אומרת 'נהרג' - הואיל ושתייהן אומרות שאינו קיים, הרי אלו ינשאו⁹⁵.

(90) לעיל ה"ט"ו. (91) לעיל ה"ט"ז. (92) אחרי שהעידה על מות בעלה, הלכה ונשאת לאחר. (93) ומקיימת בעצמה: "תמות נפשי עם פלתיים" (יבמות קב.). וכן אמרו ב'ירושלמי' שם פט"ו ה"ז: "חשודה היא לקלקל עצמה, כדי לקלקל חברתה". (94) יבמות קיז, ב. (95) שם, א. ודין "עד אומר מת, ועד אומר נהרג" מבואר בשו"ע אהע"ז סי' יז, ס"ט.

יום רביעי כ"ו אדר ה'תשפ"א

פרק שלשה עשר

(1) ביאר בו רבינו המשך דין נאמנות האשה לומר מת בעלה

שהיה עם הרוצחים והוא לא הרגו, נמצא נאמן הוא להשיאה ואינו נאמן על עצמו שהוא הרגו.

יא. כָּבֵר אֶמְרָנוּ, שֶׁהַעֲפוּ"ם שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ - 24
מִשִּׁיאִין עַל פִּיו. פִּיֶּצֶד? הִיָּה עֲפוּ"ם מִסִּיחַ וְאָמַר: 25
אִי לְפִלוֹנִי שְׁמָת, בְּמָה הִיָּה נֶאֱחָה וְכִמָּה טוֹבָה עָשָׂה 26
עָמִי; אוֹ שֶׁהִיָּה מִסִּיחַ וְאָמַר: כִּשְׁהִיִּיתִי בָּא בְּדֶרֶךְ 27
נָפַל פִּלוֹנִי שֶׁהִיָּה מְהֵלֶךְ עֲמָנוּ וְנָמַת, וּתְמַהֲנִי לְדָבָר 28
זֶה פִּיֶּצֶד מֵת פְּתָאם; וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵן 29
מִרְאִין שְׂאִין בְּנִתְנוֹ לְהַעֲדִיד - הֲרִי זֶה נֶאֱמָרָן¹⁹. 30

(19) אבל אם נתכוון להעיד אינו נאמן וכל שכן אם נתכוון להתירה להינשא - שאינו נאמן.

יב. יִשְׂרָאֵל שִׁשְׁמַע מִעֲפּוּ"ם הַמִּסִּיחַ לְפִי תָמוּ - 31
מַעֲדִיד שִׁשְׁמַע מִמָּנּוּ, וְתִנְשֵׂא עַל פִּיו. בְּמָה דְּבָרִים 32
אֲמֹרִים? שֶׁלֹּא הִיָּתָה שֵׁם אֲמַתְלָא²⁰; אָבָל אִם הִיָּתָה 33
שֵׁם אֲמַתְלָא בְּשִׁיחַת הַעֲפּוּ"ם שִׁמָּא לֹא יִתְכַּוֵּן אֱלָא 34
לְדָבָר אַחֵר, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר לְאַחַד: עָשֵׂה לִּי כָךְ וְכָךְ, 35
שֶׁלֹּא אֶהְרֵג אוֹתָךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁהֲרֵגְתִּי פִּלוֹנִי - אֵין זֶה 36
מִסִּיחַ לְפִי תָמוּ²¹, שֶׁפְּנִתָּה לְהַטִּיל אִימָה עַל זֶה. 37

(20) תרואנה, הנמקה למראית עין. (21) להאמינו על הריגת אותו פלוני ולהשיא אשתו.

יג. וְכֵן אִם שִׁמַּע מִעֲרַפְאוֹת²² שֶׁל עֲפּוּ"ם שֶׁאָמְרוּ: 38
הֲרֵגְנוּ פִּלוֹנִי - אֵינָם נֶאֱמָרִין, שֶׁהֵן מִתְזַקְקִין יָדֵי עֲצָמָן 39
בְּכִזָּב בְּדִי לְהַטִּיל אִימָה. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ. 40
(22) בתי משפט.

יד. עֲפּוּ"ם שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ תַּחֲלָה, אָף עַל פִּי 41
שֶׁשָּׁאֵלוּ אוֹתוֹ אַחֵר כָּךְ וּבְדִקְוֵהוּ עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ כָּל 42
הַמֶּאֲרֵעַ - הֲרִי זֶה נֶאֱמָר, וּמִשִּׁיאִין עַל פִּיו. 43

טו. כָּבֵר הוֹדַעְנוּ, שֶׁהַעֲדִיד שֶׁאָמַר 'שִׁמַּעְתִּי שְׁמָת 44
פִּלוֹנִי', אֶפְלוּ שִׁמַּע מֵאִשָּׁה שִׁשְׁמַעָה מִעֲבֵד - הֲרִי זֶה 45
כָּשֵׁר לְעִדּוֹת אִשָּׁה, וּמִשִּׁיאִין עַל פִּיו²³. אָבָל אִם אָמַר 46
הַעֲדִיד אוֹ הָאִשָּׁה אוֹ הָעֲבֵד: מֵת פִּלוֹנִי וְאֵנִי רִאִיתִיו 47
שְׁמָת - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: הֵיאָךְ רִאִיתָ וּבְמָה יָדַעְתָּ 48
שְׁמָת? אִם הַעֲדִיד בְּדָבָר בְּרוּר - נֶאֱמָר, וְאִם הַעֲדִיד 49
בְּדָבָרִים שֶׁרָבֵן לְמִיתָה²⁴ - אֵין מִשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ; 50
שְׂאִין מַעֲדִידִין עַל הָאָדָם שְׁמָת אֱלָא כְּשֶׁרְאוּהוּ שְׁמָת 51
וְדַאי וְאֵין בּוֹ סֶפֶק. 52

(23) ואף על פי שאין אנו יודעים כיצד ידע האומר הראשון שזה מת, הואיל ואי אפשר לנו לבדוקו - שהרי אינו בפנינו - אנו סומכים שבדודאי ראהו מת ממש ומשיאים את אשתו. (24) ומיעוטם לחיים, וייתכן שגם זה נמלט והוא חי.

טז. פִּיֶּצֶד? רְאוּהוּ שֶׁנָּפַל לַיָּם, אֶפְלוּ טָבַע בַּיָּם 53
הַגָּדוֹל - אֵין מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמָת, שִׁמָּא יֵצֵא בְּמָקוֹם 54
אַחֵר. וְאִם נָפַל לַמַּיִם מְקַבְּצִים, כְּגוֹן בּוֹר אוֹ מַעְרָה, 55

1 נַעֲשֶׂה לוֹ. הִיָּתָה שְׁנֵת רַעְבוֹן וְאָמְרָה: מֵת בַּעֲלִי -
2 אֵינָה נֶאֱמָרָת¹²; מֵת וּקְבָרְתִּיו - נֶאֱמָרָת¹³.

(11) הציתוהו באש ונתמלא עשן. (12) כי אפילו לא מת אומרת שמת, מתוך דמיונה וסמיכות דעתה, שבלי מזון לא יוכל לחיות ואף על פי שעזבתו חי. (13) כי ברעבון אינה בהולה כל כך לברוח, כי אין שם פחד חרב ואימת מוות, ובוודאי נתעסקה בו לקבור, אבל במלחמה אינה נאמנת לומר: מת וקברתי, כי בהולה היא לברוח מפחד המלחמה, ואיך נתעסקה בו לקבור, ובוודאי היא מדמה והוזה הזייה בלבד.

3 ו. אֲמָרָה: נָפַלוּ עָלֵינוּ עֲפּוּ"ם אוֹ לִסְטִים, הוּא נֶהְרַג
4 וְאֵנִי נִצְלָתִי - נֶאֱמָרָת; שְׂאִין דְּרָפֵן לְהַרְגֵּן אֶת הַנָּשִׁים¹⁴
5 בְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשֵׁם שֶׁנִּצְלָה הִיא כָּךְ נִצַּל הוּא.

(14) "אשה כלי זינה עליה", אין הם הורגים אותה, שאינה בעלת מלחמה ומריבה כאיש, ומרחמים עליה. ובירושלמי אמרו: יכולה אשה להטמין את עצמה ולומר נכרייה אני ואין האיש יכול להטמין עצמו ולומר נכרי הוא."

6 ז. הִיָּה דָבָר בַּעֲוֹלָם וְאָמְרָה: מֵת בַּעֲלִי - נֶאֱמָרָת.
7 שֶׁדָּבָר פְּשוּט בְּפִי כָל אָדָם, שֶׁבִּשְׁנֵת הַדָּבָר זֶה חֵי וְזֶה
8 מֵת, וְאֶפְשָׁר שִׁימּוֹתוֹ בְּדָבָר נְעָרִים חֲזָקִים וְיִנְצְלוּ
9 הַזְּקֵנִים הַחוּלִים, וּלְפִי זֶה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שִׁמָּא
10 סִמְכָה דַּעְתָּה עַל רַב הַמֵּתִים.

11 ח. כָּבֵר אֶמְרָנוּ, שֶׁעַד מִפִּי עַד כָּשֵׁר לְעִדּוֹת אִשָּׁה.
12 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שִׁשְׁמַע מִפִּי בֶן דַּעַת שְׁמָת
13 פִּלוֹנִי, כְּגוֹן עֲבֵד אוֹ שִׁפְחָה¹⁵; אָבָל אִם שִׁמַּע מִפִּי
14 שׁוֹטֵה אוֹ מִפִּי קָטָן - אֵינוּ מַעֲדִיד, וְאֵין סוֹמְכִין עַל
15 דְּבָרֵיהֶם.

(15) והם בני דעת.

16 ט. שִׁמַּע מִן הַתִּינוּקוֹת שֶׁהֵן אוֹמְרִין: עֲכָשִׁיו בָּאנוּ
17 מִהֶסֶד פִּלוֹנִי, כָּךְ וְכָךְ סִפְדִּין הָיוּ שֵׁם, וּפִלוֹנִי
18 הֶחָכֶם, וּפִלוֹנִי עָלָה אַחֵר מִשְׁתּוֹ, כָּךְ וְכָךְ עָשׂוּ
19 בְּמִשְׁתּוֹ - הֲרִי זֶה מַעֲדִיד מִפִּיהֶן עַל פִּי הַדְּבָרִים
20 הָאֵלּוּ¹⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וּמִשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ.

(16) שאין כאן עדות סתם, שאינם נאמנים עליה, אלא סיפור דברים מעסקי מיתתו שרק עכשיו ראו אותם.

21 י. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר: הֲרֵגְתִּי אֶת פִּלוֹנִי - הֲרִי זֶה תִּנְשֵׂא
22 עַל פִּיו; שְׂאִין אָדָם מִשִּׁים עֲצָמוֹ רָשָׁע¹⁷, וְהֲרִי הַעֲדִיד
23 שְׁמָת¹⁸.

(17) להאמין לו שהוא בעצמו הרגו, שהרי קרוב הוא לעצמו וקרוב פסול לעדות, כי אילו היה נאמן לעצמו הרי נעשה רשע (שרצח את הנפש) וממילא אינו נאמן לעדות אשה, שהתורה אמרה: אל תשת ירך עם רשע להיות עד". (18) ו"פליגין דיבוריה", כלומר "מחלקים דיבורו" ומפרשים,

- 1 שְׁעוּמֵד וְרוּאָה כָּל סְבִיבֵי²⁵, וְשָׂהָה כְּדִי שֶׁתֵּצֵא
2 נִפְשׁוֹ²⁶ וְלֹא עָלָה - מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאִין אֶת
3 אִשְׁתּוֹ. וְכֵן אִם הִשְׁלִיכוּהוּ בֵּינָם, וְהִשְׁלִיכוּ מִצּוּדָה²⁷
4 אַחֲרָיו וְהִעָּלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָר²⁸ שְׂאֵי אֲפָשָׁר שְׁיִנְטֵל מִן
5 הַחֵי וְיִחְיֶה - הָרִי זֶה מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאִין
6 אֶת אִשְׁתּוֹ²⁹.
- (25) "מים שיש להם סוף - אשתו מותרת ושאין להם סוף
אשתו אסורה." (26) והוא כשלוש שעות. (27) רשת.
(28) והכירו על ידי סימן מובהק שאבר זה של המושלך הוא.
(29) וכתבו הרמב"ם והרשב"א שאינה מותרת אלא לאחר
שנים עשר חודש.
- 7 יז. רְאוּהוּ שְׁנֵפֶל לְגַב³⁰ אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן
8 - אֵין מְעִידִין עָלָיו, אֲפָשָׁר שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּהוּ. נִפֵּל
9 לַחֲפִירַת נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים³¹, או לְתוֹף בְּכֶשֶׁן הָאֵשׁ,
10 או לְתוֹף יוֹרָה רוֹתַחַת מְלָאָה יֵין או שְׁמֵן³², או
11 שֶׁשְׁחָטוּ בוֹ שְׁנֵי סִימְנִין³³ או רֶבֶן, אֲפִלּוּ עֲמֵד וּבְרַח
12 - מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, שְׂוֹדָאֵי סוּפּוֹ לְמוֹת. וְכֵן כָּל
13 כִּיּוּצָא בְּזֶה מְדַבְּרִים שְׂאֵי אֲפָשָׁר שְׁיִחְיֶה, אֲלֵא יְמוֹת
14 מִיָּד בְּזֵמַן קָרוֹב - הָרִי אֵלּוּ מְעִידִין עָלָיו.
- (30) מאורת חיות. (31) על ידי שדוחקם בנפילתו כשעומד
עליהם מזיקים אותו. (32) והוא הדין ליוורה של מים
רותחים, העומדת על האש. (33) הקנה והוושט.
- 15 יח. רְאוּהוּ צְלוּב³⁴ וְהַעוֹף אוֹכֵל בוֹ, אֵף עַל פִּי
16 שֶׁדְּקָרוּהוּ אוֹ יָרוּ בוֹ חֲצִים - אֵינוּ מְעִידֵי עָלָיו שְׁמַת.
17 וְאִם רָאוּ הַעוֹף אוֹכֵל בְּמִקּוֹם שֶׁהִנָּפֵשׁ יוּצָאָה
18 בְּנִטְיֻלָּתוֹ, בְּגוֹן מַחוֹ אוֹ לְבוֹ אוֹ בְּגִי מַעֲיו - הָרִי זֶה
19 מְעִידֵי עָלָיו שְׁמַת.
- (34) תלוי.
- 20 יט. עַד אֶחָד אוֹמֵר: רְאִיתִיו שְׁמַת בְּמִלְחָמָה אוֹ
21 בְּמַפְלָת, או שֶׁטָּבַע בֵּינָם הַגְּדוֹל וְמָת³⁵, וְכִיּוּצָא
22 בְּדַבְּרִים אֵלּוּ שֶׁרָבֵן לְמִיתָה: אִם אָמַר 'קִבְּרָתִיו' -
23 נֶאֱמָן, וְתִנְשָׂא עַל פִּי³⁶; וְאִם לֹא אָמַר 'קִבְּרָתִיו' -
24 לֹא תִנְשָׂא, וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תֵצֵא.
- (35) ששהה שם כדי שתצא נפשו ולא עלה. (36) ואף על
פי שאשה אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה וקברתיו,
יש לחלק ביניהם, כי האשה מתוך צער גופה וחשקה
להינשא עלולה לשקר ולומר קברתיו, או שקברה אדם אחר
וסוברת שזהו בעלה, ואומרת בדומה, אבל עד המעיד למה
יעיד שקר, ואין דמיונו מטעהו כל כך.
- 25 כ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהַעִיד לָהּ עַד אֶחָד שֶׁטָּבַע בְּעָלָהּ
26 בֵּינָם או בְּמִים שְׂאִין לָהֶם סוּף וְלֹא עָלָה³⁷, וְאָבַד זָכְרוֹ
27 וְנִשְׁתַּפַּח שְׁמוֹ - הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא עַל יְדוֹת זֶה, כִּמּוֹ
28 שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁸; וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תֵצֵא. וְאֲפִלּוּ הָיָה
29 הַעֲפוּיִם שֶׁהִסִּיתָ לְפִי תָמוּ וְאָמַר 'טָבַע פְּלוֹנִי בֵּינָם',
- 30 וְנִשְׂאָת עַל פִּי - הָרִי זֶה לֹא תֵצֵא. וְחֻכָּם שֶׁהוּרָה
31 לְהִשְׁאִיָּה לְכַתְחָלָה - מְנַדִּין אוֹתוֹ³⁹.
- (37) ששהה עליו שיעור כדי שתצא נפשו. (38) ואפילו אם
שניים מעידים כך הרי זו לא תינשא, הואיל ואינם מעידים
אלא על הטביעה ולא על המיתה. (39) ואם הורה שטעה
- אף על פי שכבר נישאת על פיו אין מנדין אותו.
- 32 כא. מְצִאָוהוּ הָרוּג אוֹ מֵת: אִם פָּדַחְתּוּ⁴⁰ וְחָטְמוּ
33 וּפְרָצוּף פָּנָיו קִימִין, וְהַפִּירוּהוּ בְּהֵן שֶׁהוּא פְּלוֹנִי -
34 מְעִידִין עָלָיו⁴¹; וְאִם נָטַל אֶחָד מֵאֵלּוּ, אֵף עַל פִּי
35 שֵׁשׁ לָהֶם סִימְנִין בְּגוּפוֹ וּבְכָלִיו⁴², וְאֲפִלּוּ שׂוּמָא⁴³ -
36 אֵין מְעִידִין עָלָיו, שְׂמָא אַחֵר הוּא. בְּמָה דְּבָרִים
37 אֲמוּרִים⁴⁴? בְּשִׂרְאוּהוּ בְּתוֹף שְׁלִשָּׁה יָמִים אַחֵר
38 הָרִיגְתּוֹ אוֹ אַחֵר מִיתָתוֹ; אֲבָל אַחֵר שְׁלִשָּׁה - אֵין
39 מְעִידִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁפְּרָצוּף פָּנָיו מְשִׁתָּה.
- (40) מצחו. (41) שכן כתוב: "הכרת פניהם ענתה בם", הרי
שאין עדות בשאר הגוף אלא בהכרת פנים. (42) בגדיו.
(43) יבלת, שהיא סימן מובהק במקצת. (44) שמעידים על
פרצוף פניו וחוטמו.
- 40 כב. טָבַע בֵּינָם וְהִשְׁלִיכוּ הֵימָּה לִיבִשָּׁה אֲפִלּוּ אַחֵר בְּמָה
41 יָמִים⁴⁵, אִם הַפִּירוּ פָּנָיו וְחָטְמוּ - מְעִידִין עָלָיו,
42 שְׂאֵינוּ מְשִׁתָּה בְּמִים אֲלֵא לְאַחֵר זְמַן מִרְבָּעָה⁴⁶. וְאִם
43 שָׂהָה בִּיבִשָּׁה אַחֵר שֶׁהִשְׁלַף מִן הַיָּם שְׁתֵּים עָשָׂרָה
44 שָׁעוֹת וְנִתְפַּח⁴⁷ - אֵין מְעִידִין עָלָיו, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּפַּח.
45 כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִין בְּצוּרָתוֹ כְּדִי לְהַפִּירוֹ לְהַעִיד עָלָיו⁴⁸ -
46 בּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְרוֹאִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ כִּלְיָה לְאוֹר הַיָּר
47 אוֹ לְאוֹר הַלְּבָנָה.
- (45) לטביעתו. (46) שהמים צומתים צורת הפנים ואין
מניחים אותם לנפוח ולהשתנות. (47) נפחו פניו.
(48) כשמת או נהרג.
- 48 כג. רָאוּ אֶחָד עוֹמֵד מִרְחוֹק, וְאָמַר⁴⁹ שֶׁהוּא פְּלוֹנִי
49 בֶּן פְּלוֹנִי, אוֹ פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָרִי נִשְׁכּוֹ נִחַשׁ
50 וְהָרִי הוּא מֵת, וְהִלְכוּ וּמְצִאָוהוּ שֶׁנִּשְׁתַּפַּח לֹא
51 הַפִּירוּהוּ - הָרִי אֵלּוּ מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ⁵⁰.
- (49) על עצמו הוא אומר. (50) שאפשר שנשכו בפנים
ונתפח שנשתנה צורתו.
- 52 כד. כָּא אֶחָד וְאָמַר: אָמַרְוּ לִי בֵּית דִּין אוֹ אֲנָשִׁים:
53 כְּשֶׁתִּלְּךָ לְמִקּוֹם פְּלוֹנִי, אָמַר לָהֶם שְׁמַת יִצְחָק בֶּן
54 מִיכָאֵל; וְכֵא שֶׁלִּית וְאָמַר לָנוּ, וְהִשְׁלִית אֵינוּ יוֹדֵעַ
55 מִי הוּא זֶה, הוֹאִיל וְאֵנִי יוֹדֵעִים פְּלוֹנִי הִידוּעַ בְּשֵׁם
56 זֶה - הָרִי אִשְׁתּוֹ מְתָרַת, וְאֵין אוֹמְרִין שְׂמָא יִצְחָק בֶּן
57 מִיכָאֵל אַחֵר הוּא שְׁמָת⁵¹.
- (51) הואיל ולא הוחזקו באותו מקום שניים בשם זה, ואפילו
הוחזקו, אם אחד מהם חי - משיאים את אשתו של השני.
אבל אם הוחזקו ואין ידוע בכל אחד מהם אם הוא חי או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) אף על פי שאין עדות מתקבלת מן הכתב, שהתורה אמרה "על פי שניים עדים" - "מפיהם ולא מפי כתבם" - בעדות אשה הקילו, כשם שהתירו בעד מפי עד. וכל זה כשכתבו ישראל, אבל כתבו גוי - לא תינשא, שלא הוכשר גוי אלא במסיח לפי תומו. 61) בדיקות העדים לראות אם דבריהם מכוונים, שמדקדקים עליהם שתיים ושלש פעמים לראות אם אין סתירות בדבריהם. 62) כיוון הזמן והמקום, באיזה יום ובאיזו שעה וכו'. 63) "וכל המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת חכמים נוחה הימנו". אבל במקום שיש לחוש לערמה צריך לדרוש ולחקור.

מת, לא תינשא אשתו של אחד מהם עד שיתברר מי הוא המת.

1 כה. יצא עכו"ם וישראל מעמנו למקום אחר, ובא העכו"ם והסיח לפי תמו ואמר: איש שייצא עמי מקאן מת - משיאין את אשתו, ואף על פי שאין העכו"ם יודע אותו האיש. והוא, שייאמר 'קברתי'ו.⁵²

52) הואיל ואינו מכירו וגם לא נקב בשמו אינו נאמן עד שיאמר "קברתי", כי חוששים שמא הוא אומר על פי אומדן וסמיכות דעתו בלבד, אבל כשמכירו ובקי בשמו, כל שאמר מת נאמן ואפילו כשלא יאמר "קברתי".

6 כו. וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום, והן אסורין בקולר או נושאים גמלים⁵³ וכיוצא בדברים אלו, והסיח העכו"ם לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כף וכף מתו כלם⁵⁴ וקברנום⁵⁵ - משיאין את נשותיהם.⁵⁶

53) כלומר: אסורים בקולר שהם שלשלאות של ברזל, או אסורים בחבלים כבדים, שמושכים בהם גמלים. 54) הרי שלשה סימנים: מניין האנשים, וסימון יציאתם ממקום פלוני למקום פלוני (וידענו בהם שכך הוא) וגם סימן הקולר שבצוואריהם, שאם לא כן, יש לחוש שמא אלה או מקצת מהם הלכו ונפרדו בדרך, ואחרים באו במקומם. 55) הואיל ואין הגוי מכיר את האנשים צריך הוא לומר: "קברנום". 56) "מעשה בשישים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר (כשבאה ביתר במצור) ובא גוי ואמר חבל על שישים בני אדם שהיו מהלכים בדרך ביתר, שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם".

12 כז. ישראל שאמר: מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כך וכן צירתו וכן היו סימניו - אין אומרים באמד הדעת פלוני הוא, עד שיעיד העד שהוא פלוני ויזכיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר: אחד יצא עמנו מעיר פלוגית ומת⁵⁷ - מחפשין באותה העיר, אם לא יצא משם אלא הוא - תנשא אשתו.⁵⁸

57) ולא הזכיר שמו כלל. 58) "והוא הדין בגוי מסיח לפי תומו".

18 כח. מצאו כתוב בשטר⁵⁹: מת איש פלוני בן פלוני או נהרג פלוני בן פלוני, ונודע שזה כתב ישראל - הרי זה תנשא אשתו⁶⁰. וכן מי שנשתתק, ויבדקו אותו בדרך שבדקין לגטין ונמצאת דעתו מכוונת, וכתב שמת פלוני בן פלוני - סומכין על פתיכתו ותנשא. ואין בודקין עדי אשה בדרישה⁶¹ וחקירה⁶². שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל⁶³, משום התרת עגונה.

59) שהיה כתוב וחתום, אבל בלא חתימה אין הכתב מועיל.

כט. אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה²⁶ החמורה⁶⁴ בעדות אשה⁶⁵ או עבד או שפחה או עכו"ם המסיח לפי תמו, ועד מפי עד, ומפי הכתב, ובלא דרישה וחקירה כמו שבארנו, שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות⁶⁶ אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על פרי⁶⁷ אלא מפי העדים ובעדותך, כגון שהעידו שזה הרג את זה⁶⁸ או הלזה את זה; אבל דבר שאפשר לעמוד על פרי⁶⁹ שלא מפי העד הזה, ואין העד יכול להשמיט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת פלוני⁶⁹ - לא הקפידה תורה עליו, שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר⁷⁰. לפיכך הקלו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד אחד, מפי שפחה ומן הכתב ובלא דרישה וחקירה, כדי שלא תשאנה בנות ישראל עגונות.⁷¹

64) איסור ערוה שהוא חמור ועונשו מיתת בית דין. 65) שאשה נאמנת בעדות זו. 66) כגון דרישה וחקירה. 67) =בירורו. 68) שלולא העדאתם לא היינו יודעים אף פעם אם זהו הרוצח. 69) שאם יבוא חי לפנינו - יתגלה שקרו. 70) כאמרם ז"ל: "דבר העשוי להיגלות אין אנשים משקרים בו". 71) שלא תאמר מה ראו חכמים על ככה להקל בדבר, בעוד שבהרבה מקומות החמירו בדבר שהוחזק בו איסור לא להאמין עד אחד אפילו בדבר העשוי להיגלות, כגון חתיכת חלב מונחת לפנינו ובא עד אחד ואמר זה שומן ולא חלב - אינו נאמן, לפיכך מנמק רבנו, שמשום התרת עגונה ראו חכמים להקל בזה.

סליקו הלכות גרושין

יום חמישי כ"ז אדר ה'תשפ"א

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה, ומצוה אחת לא תעשה, וזהו פרטן: א) ליבם. ב) לחלץ. ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם מעליה. והאשה שהיא ראוייה ליבום נקראת יבמה ונקראת ליבום, ורשות היבם נקראת יבמה.²

ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

(1) "לייבם - לחלוץ", שמצות ייבום קודמת למצות חליצה, כדלהלן ה"ב. (2) לשון קשר, ככתוב (איוב לו, ח) "ואם אסורים בזיקים" (רמ"א לאהע"ז סי' קנו, ס"א), שכן כל יבמה קשורה ואגודה לרשות היבם עד שייבמה או שתחלוץ, כמבואר בסמוך.

פרק ראשון

(3) כלל בו רבינו מצות יבום ושהיא קודמת למצות חליצה, איזה זרע פוטר ואיזה אח זוקק, יש לאח המת כמה נשים, מתו לו כמה אחים ונפלו נשותיהם לפניו, כנס יבמתו וגרשה מותר להחזירה, יבומו של קטן ושל קטנה וחליצתם, חדשי הבחנה, יבומה וחליצתה של מעוברת.

א. מצות עשה מן התורה שייבם⁴ אדם אשת אחיו מאביו⁵, בין מן הנשואין בין מן הארוסין⁶, אם מת בלא זרע; שנאמר: וכן אין לו, יבמה יבא עליה. ומן התורה אינו צריך לקדש יבמתו⁷, שזו אשתו היא שהקנו אותה לו מן השמים⁸, אלא יבוא עליה⁹ וכתבתה על נכסי בעלה שמת¹⁰.

(4) מלשון הכתוב (דברים כה, ה) "יבמה יבוא עליה, ולקחה לו לאשה ויבמה". (5) יבמות יז, ב. (6) שם יג, ב. (7) בכסף או בשטר. (8) במיתת בעלה הוזקה ממילא לאחיו (יבמות לט). (9) מתייחד עמה בפני שני עדים ובעלה כמו בכל קידושי ביאה (שליטי הגיבורים) בהגהותיו לרי"ף יבמות סוף פ"ג. כאמור, כל זה אינו אלא מן התורה, אבל מדרבנן לא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדשנה תחילה בכסף או בשטר, כמבואר להלן פ"ב, ה"א. (10) יבמות לט, א. שהואיל והקנו לו אשה מן השמים, אינו בדין שהיבם ישעבד נכסיו לכתובתה ולא יוכל למכרם בכל עת שירצה, אלא שעבד כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואין היבם יכול למכרם בין קודם יבום בין אחר יבום, אבל אם אין לה כתובה מהראשון, יכתוב לה יבמה כתובה מאה זוז, וכל נכסיו אחרים לכתובתה, כמבואר למעלה פכ"ב מהל' אישות ה"ד.

ב. לא רצה לייבם¹¹ או שלא רצתה היא¹² - הרי זה חולץ¹³ לה¹⁴, ואחר כך תהיה מתרת להנשא לאחר¹⁵. ומצות עשה מן התורה לחלוץ אם לא רצה לייבם, שנאמר: וחליצה נעלו וגו'. ומצות יבום קודמת¹⁶ למצות חליצה.

(11) שנאמר (דברים כה, ז, ט): "ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו - ונגשה יבמתו - וחליצה נעלו". (12) שאמרה מאוס הוא עלי (להלן פ"ב ה"י - מגיד-משנה), או שהיה מוכה שחין (שם ה"ד - 'מעשה רוקח'). (13) היא חולצת את נעלו מעל רגלו, אלא מתוך שהיבם מסייע בחליצה, שצריך שיתכוין לחלוץ (להלן פ"ד ה"ח), לפיכך שונה בכל מקום 'חולץ'. ואמנם חרש שאינו בר כוונה, נאמר בו (יבמות קד:): "החרש שנחליץ" (פירוש המשנה לרבינו שם, וב'נמוקי יוסף' שם). (14) בעל כרחו, כמבואר לקמן פ"ב, ה"י. (15) שפקעה מעליה זיקת היבם. (16) יבמות לט, ב. כדעת

רבנן ולא כאבא שאול. ואף אם אינו מתכוין לשם מצוה, אלא לשם נוי או לשם ממון, אין זה כפוגע באיסור ערוה (איסור אשת אח) "לפי שמאחר שנשתלק ממנה איסור הערוה כשמת אחיו בלא בנים, הרי הוא מותר ואפילו נתכוין שלא לשם מצוה, ולפיכך יהיה הדין, שמצות יבום קודמת למצות חליצה בכל זמן" (רבינו בפירושו למשנה, בכורות פ"א, מ"ז). וראה למעלה פ"י מהל' גירושין ה"טז ובהערה צד. ולפי שמצות יבום קודמת למצות חליצה, אם לא רצתה היבמה להתייבם, דינה כדין מורדת, להלן פ"ב ה"י, אבל אנו פוסקים להלכה שמצות חליצה קודמת למצות יבום, "ואם שניהם רוצים ביבום, אין מניחים אותם לייבם אלא-אם-כן ניכר וידוע שמכוונים לשם מצוה" (אהע"ז סי' קפה ס"א).

ג. זה שנאמר בתורה 'וכן אין לו' - אחד הבן ואחד הבת¹⁷, או זרע הבן¹⁸ או זרע הבת, הואיל ויש לו זרע מכל מקום¹⁹, ובין מאשה זו בין מאחרת - הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום. אפילו היה לו זרע ממזר²⁰ או עובד פוכבים ומזלות - הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום²¹.

(17) בבא-בבא קט, א. ומפרש הרשב"ם: שנאמר (דברים כה, ה) "וכן אין לו" - עיין עליו, כלומר, בדוק אחריו שמה נשאר לו זכר כל שהוא. (18) שמת הבן, והניח אחריו זרע. (19) שם קטו, א. לענין נחלה, והשוו דין יבום לדין ירושה, כמבואר ב'תוספות' שם. וכן ברא"ש יבמות פ"ב אות ג. כי כל שנשאר אחריו זרע, אין שמו מחוי מישראל, ואין צורך שיבוא אחיו להקים לו שם. (20) שבא על הערוה והוליד ממנה בן, והרי הוא ממזר. ומדובר כאן, שהערוה היתה מיוחדת לו, כמו פילגש וכדומה, ואנו בטוחים שילדה ממנו. שאם לא כן - יש לחוש כשם שזינתה עמו, כך זינתה עם אחר ואין זה בנו ודאי, לא ספק, וחולצת ולא מתייבמת, כמבואר לקמן פ"ג ה"ד ('כנסת הגדולה' בהגהותיו ל'טור' אהע"ז סי' קנו אות ט). (21) יבמות כב, ב: "מי שיש לו בן מכל מקום, פוטר את אשת אביו מן הייבום" - מכל מקום 'לרבות ממזר, משום שנאמר: 'וכן אין לו' - עיין עליו. וכן עובד עבודה-זרה לא נזכר שם, אולם מכיון ששנינו שם במשנה: ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הגוים - נראה שרק אלו אינם בניו, אבל בנו מישראלית והמיר דתו - הרי הוא כבנו לענין יבום. ואף לענין קידושין דינו כישראל, כמפורש ביבמות מז, ב. ובפ"ד מהל' אישות ה"טז ('הגר"א באהע"ז סי' קנו סק"ח). וראה לקמן ה"ו ובביאורנו.

ד. אכל בנו מן השפחה ומן הפותית אינו פוטר את אשתו; שזרע הבן מן השפחה - עבדים²², והבן מן הפותית - פותי, וכאלו אינם²³. הרי הוא אומר בשפחה: האשה וילדיה תהיה לאדניה²⁴ - מלמד שילדה כמותה. ובכפותית הוא אומר: כי יסיר את בנה מאחרי²⁵ - מסייר אותו מלחשבו בקהל²⁶. ואף על פי שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגיר בנו מן הפותית - הרי הן פשאר הגרים והמשחררין, ואינם פוטרין את אשתו²⁷. הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו ושחררו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְשִׁחְרָרָהּ וּנְשָׂאָהּ, וּמֵת בְּלֹא זָרַע - הָרִי זוֹ תִּתִּיבָם לְאֶחָיו
2 וְאִם עַל פִּי שְׂבָנָה מִמֶּנּוּ קָנָם שְׂפָכָר שִׁחְרָרָו²⁸.

22) ואינו מתייחס אחריו. 23) אינם שלו. 24) בשפחה כנענית שייחדה אדוניה לעבד עברי - הכתוב מדבר, ואמרה תורה שלא יצא הבן חפשי עם אביו בצאתו לחפשי, כי אין זה בנו כלל (קידושין סח: וברש"י). 25) ולמעלה ממנו כתוב: "ובתו לא תקח לבנך", ושיעור הדברים כך הוא: אם תקח בתו לבנך, אזי יסיר החותן את בנך מאחרי, שאין הזרע הבא מהם מתייחס אחר בנך אלא אחר הנכרית (קידושין שם, וכפירוש רבינו-רמב"ם ב'תוספות' שם). 26) שאינם בניו. 27) כאילו אין לו בנים (יבמות כב:). 28) כלומר, אע"פ שהוא ישראל גמור, שהרי שחררו, בכל זאת אינו פוטר מביבום לפי שאינו נחשב כבנו. ולדעת קצת גאונים "מי שיש לו בן משפחתו חוששים לו, ולא תתייבם אשתו, שמא שחרר שפחתו ואחר-כך בא עליה. . . שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות". והביא רבינו את דבריהם בפ"י מהל' גירושין ה"ט, וכתב עליהם: "וכל הדברים האלה רחוקים הם. . . ואין ראוי לסמוך עליהם, שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד. . . בשפחה או גויה שאינה בת קידושין אין חוששין להן כלל. . . עד שיודע בוודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה".

3 ה. מִי שִׁמֵּת וְהֵנִיחַ אֶשְׁתּוֹ מַעֲבֵרָת: אִם הִפִּילָה²⁹ אַחֵר
4 מוֹתוֹ - הָרִי זוֹ תִּתִּיבָם³⁰; וְאִם יָלְדָה וְיָצָא הַיֶּלֶד חַי
5 לְאֹוִיר הָעוֹלָם, אָפְלוּ מֵת בְּשָׂעָה שְׁנוּלָד - הָרִי אִמּוֹ
6 פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם³¹. אָבֵל מַדְבְּרִי
7 סוֹפְרִים - עַד שִׁיָּדַע בּוֹדָאִי שֶׁפָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו³² וְנוֹלָד
8 לְתִשְׁעָה חֲדָשִׁים גָּמוּרִים³³; אָבֵל אִם לֹא נֹדַע לְכַמָּה
9 נוֹלָד: אִם חֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה וְלֹד קִימָא³⁴
10 וּפְטוּר נָשִׁי אֲבִיו מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם; וְאִם מֵת
11 בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים, אָפְלוּ כִּיּוֹם הַשְּׁלֹשִׁים, בֵּין שִׁמֵּת
12 מִחֲלִי בֵּין שְׁנֵפֶל מִן הַגַּג אוֹ אָכְלוּ אֶרֶץ³⁵ - הָרִי זֶה
13 סָפֵק גָּפֶל סָפֵק בֶּן קִימָא, וְצָרִיכָה חֲלִיצָה מַדְבְּרִי
14 סוֹפְרִים³⁶, אָבֵל לֹא תִּתִּיבָם³⁷.

29) שנוולד מת, והרי הוא נפל. 30) שהרי מת בעלה בלא ולד של קיימא (יבמות לה:) וראה לקמן הכ"ב. 31) מן התורה. ואע"פ שנוולד בחודש השמיני לעיבור אמו, הואיל ונגמרו סימניו שהוא "שלם בשער ובצפרניו, הרי זה ולד שלם, ובן שבעה הוא אלא שנשתתה" (= נתעכב בבטן אמו. - מלשון רבינו הל' מילה פ"א ה"ג, ע"פ סוגיית הש"ס יבמות פ:). 32) חדשי עיבורו. 33) מיום שנשתתרה אמו, ואז אפילו לא נגמרו סימניו, הרי הוא ולד של קיימא (נדה מד: ושבת קלו:). וכתב הרמ"א באהע"ז סי' קנו, ס"ד: "בזמן הזה אפילו לא נכנסה (אמו) בחדש התשיעי רק יום אחד מלבד יום שנשתתרה בו, הרי זה ולד קיימא. ואע"פ שאמרו (יבמות מב.) יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין (חדש תשיעי חסר), כבר תמחו על זה רבים שהחוש מכחיש זה, אלא שאנו צריכים לומר שעכשיו נשתנה הענין, וכן הוא בכמה דברים". 34) כדברי רב שמעון בן גמליאל (שבת קלח: ויבמות לו:) האומר: "כל ששהה שלשים יום באדם,

אינו נפל". ואפילו לא נגמרו סימניו (מגיד-משנה). 35) שאילו לא סיבות אלו, יתכן שהיה ולד קיים (שבת קלו:). 36) יבמות לו, ב. 37) כי אולי הוא בן קיימא, והרי היא באיסור ערוה על היבם. אלא שאם נגמרו סימניו, אע"פ שלא כלו לו חדשיו - הרי הוא ולד שלם מן התורה, ורק מדברי סופרים אסורה אמו להנשא לאחרים עד שתחלוץ, ולפיכך אם כבר נתקדשה לכהן, קודם חליצה - אין מצריכים אותה לחלוץ, שהרי תיאסר על בעלה הכהן שאסור בחלוצה, "אין אוסרים על זה אשתו משום ספק דבריהם" (לשון רבינו לקמן פ"ב, הכ"א) וסומכים בזה על דין התורה. ואם לא נגמרו סימניו, ולא ידוע אם כלו לו חדשיו, וגם לא חי שלשים יום, הרי זה ספק ולד קיימא מן התורה וחולצת מן התורה, ואפילו נתקדשה לכהן, תחלוץ מיבמה, ואסורה לבעלה הכהן, מספק. כללו של דבר: כלו לו חדשיו - הרי זה ולד גמור אפילו מדברי סופרים, וכן אם לא כלו חדשיו וחי שלשים יום מלאים, הרי זה ולד גמור, ואפילו לא נגמרו סימניו. בן שמונה חדשים שנגמרו סימניו ולא שהה שלשים יום, הרי זה ולד קיימא מן התורה (בן שבעה הוא אלא שנשתתה), אבל חכמים החמירו בו שלא תינשא אמו לאחרים עד שתחלוץ, וכן ההורגו אינו נהרג עליו, כמבואר בפ"ב מהל' רוצח ה"ו, מכיון שאינו חשוב כוולד שלם לכל דבר, אינו בדין שיהא אדם נהרג עליו, וכן אין מתאבלים עליו - אם מת, כמבואר בפ"א מהל' אבל ה"ז. ואם לא נודע אם כלו חדשיו, ולא נגמרו סימניו וגם לא חי שלשים יום, הרי זה ספק ולד ספק נפל, ואמו חולצת מן התורה ואינה מתייבמת (מגיד-משנה).

15 ו. מִי שִׁישׁ לוֹ אֶחָ מִכָּל מְקוֹם, אָפְלוּ מִמֶּזֶר אוֹ עוֹבֵד
16 כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - מְשַׁיָּעָא רֵאשׁוֹ
17 וְרַבִּי³⁸ לְאֹוִיר הָעוֹלָם קָדָם שְׁמִימוֹת אֶחָיו הָרִי זֶה זֹקֵק
18 אֶת אֶשְׁתּוֹ לִיבּוּם³⁹. וְאִם הָיָה לוֹ אֶחָ מִן הַשְּׂפָחָה אוֹ
19 מִן הַפּוֹתִית - אֵינוֹ אֶחָיו לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ
20 זֹקֵק אֶת אֶשְׁתּוֹ⁴⁰. וְאִם עַל פִּי שְׁהִיטָה לְדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ⁴¹
21 - הוֹאִיל וְהִיטָה הוֹרָתוֹ שְׁלֹא בְּקִדְשָׁהּ⁴², אֵינוֹ אֶחָיו⁴³.

38) לדעת הגר"א בביאורו לאהע"ז סי' קנו סק"ב, הכוונה כאן ראשו או רובו ואין צורך בשניהם כאחד, כמבואר בנדה כט, א: "הראש כרוב איברים". וכן פסק רבינו בפ"י מהל' איסורי ביאה ה"ו. 39) יבמות כב, א. כלומר, לדין יבום שלא תוכל להנשא לאחר, אבל ודאי שאינה מתייבמת לו, כי ממזר הוא ואסורה לו, אלא צריכה ממנו חליצה. אבל נולד לאחר שמת אחיו אינו זוקק, שנאמר: "כי ישבו אחים יחדיו" - עד שישבו שניהם יחד בעולם, וכמבואר לקמן פ"ו, הט"ז. וכן הדין אם היה בעלה המת עובד ע"ז, אשתו זקוקה לאחיו, כמבואר בשו"ע אהע"ז סי' קנז, ס"ה. ופסק הרמ"א (שם, ס"ד): "המקדש אשה ויש לו אח מומר, יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול, שאם תפול לפני המומר ליבום שלא תהא מקודשת", והרי זו פטורה מזיקתו. 40) יבמות כב, ב. וכמבואר לעיל ה"ד. 41) שנתגיירה אמו בהיותה מעוברת עמו. 42) שכשנתעברה היתה עדיין גויה או שפחה. 43) יבמות צז, ב. וכמבואר בסמוך ה"ח. וכן אמרו (קידושין ט:): "כל ולד במעי שפחה, כוולד במעי בהמה".

14 - בֵּית אֶחָד הוּא בּוֹנָה, וְאֵינוּ בּוֹנָה שְׁנֵי פְתִים⁵⁷. וְכֵן
15 אִם הָיוּ לוֹ אֲחִים רַבִּים - אֶחָד מֵהֶן חוֹלֵץ אוֹ מִיָּבֵם⁵⁸
16 לְאַחַת מִן הַיָּבָמוֹת, וְיִתְּרוֹ שְׂאֵר הַצָּרוֹת⁵⁹.

(55) בלא בנים. (56) ומותרות להנשא לאחרים, כי היא פועלת בשליחות כולן (שם י:). (57) יבמות מד, א. וכן אינו חולץ לשתייהן, שנאמר "בית חלוץ הנעל", בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים (שם). (58) שהוא עושה שליחותם של כל האחים (שם י:), וראה בסמוך הי"ב. (59) שאר נשי האח המת, שהן צרות זו לזו, כלשון הכתוב (שמואל א, ו) "וכעסתה צרתה": "לצרות" (ויקרא יח, יח).

17 י. הָיוּ בִיבָמוֹת אֵלּוּ קְשָׁרוֹת לְפָהֳנָה וּפְסוּלוֹת⁶⁰. אִם
18 הָיָה מִיָּבֵם - מִיָּבֵם לֹא זֶה שְׂרִירָה, וְאִם הָיָה חוֹלֵץ
19 - יִחַלֵּץ לְפְסוּלָה, פְּדִי שְׂלָא יִפְסֹל אֶת הַקְּשָׁרָה לְפָהֳנָה
20 בְּחִלְצָהּ⁶¹.

(60) כגון נשים גרושות האסורות לכהן. (61) שהחלוצה אסורה לכהן מדרבנן, כמבואר לעיל בפ"א מהל' אישות ה"ז, ו"לא ישפוך אדם מי בורו, ואחרים צריכים להם" (יבמות מד).

21 יא. מֵתוּ לוֹ אֲחִין רַבִּים וְנָפְלוּ נְשׁוֹתֵיהֶן לְפָנָיו. אִם
22 אָפְשָׁר לוֹ לִיָּבֵם אֶת פֶּלֶן⁶² - מִיָּבֵם⁶³, וְאִם לֹא -
23 חוֹלֵץ פֶּלֶן, אוֹ חוֹלֵץ לְמִי שְׂרִירָה מֵהֶן וּמִיָּבֵם לְמִי
24 שְׂרִירָה, אַחַת מִפֶּל בֵּית וּבֵיתָה⁶⁴.

(62) "שיכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת", כדברי רבינו לעיל בפ"ד מהל' אישות ה"ג. (63) יבמות מג, ב במשנה. ושם נאמר "ארבעה אחים נשואים ארבע נשים ומתו, אם רצה כו' ליבם את כולן, הרשות בידו". ואמרו שם בגמרא (מד.) שארבע דווקא ולא יותר. שעצה טובה היא שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחודש. וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' אישות ה"ד. (64) מכל אח ואח, ולא יותר. כנ"ל בה"ט.

25 יב. הַפּוֹגֵם אֶת יָבָמָתוֹ - נֶאֱסָר וְצָרוּתָהּ עָלָיו וְעַל
26 שְׂאֵר הָאֲחִין. וְאִם בָּא הוּא אוֹ אֶחָד מֵהָאֲחִין עַל
27 צָרָתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בַּעֲשָׂה⁶⁵, שְׂנֵאָמַר: יָבָמָה יָבֵא
28 עָלֶיהָ - וְלֹא עָלֶיהָ וְעַל צָרָתָהּ⁶⁶; וְלֹא הָבֵא מִפֶּלֶל
29 עֲשֶׂה - עֲשֶׂה⁶⁷. וְכֵן הַחוֹלֵץ לִיבָמָתוֹ - נֶאֱסָרָה
30 הַחֲלוּצָה הִיא וְכָל צָרוּתָהּ עַל הַחוֹלֵץ וְעַל שְׂאֵר
31 אֲחִין. וְכָלֵן אֲסוּרוֹת עָלֶיהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁸
32 פְּשָׁנוֹת⁶⁹; שְׂמֵאֲחֵר שְׂמַת אָחִיו פֶּלֶא וְלָד, נִסְתַּלַּק
33 אֲסוּר עֲרוּהָ מֵעַל פֶּל נְשִׁיו⁷⁰. לְפִיכָף תּוֹפְסִין בָּהֶן
34 הַקְּדוּשִׁין פְּשָׁנוֹת.

(65) יבמות יא, א. וכן גירסת הרי"ף שם פ"ד. (66) וכעין זה דרשו בפסחים סב, א: "לכפר עליו - עליו ולא על חבריו", אמנם בסוגיית התלמוד ביבמות שם, אין דרש זה נזכר, ורש"י (שם) מפרש: טעם העשה, משום שנאמר "בית אחיו", בית אחד הוא בונה ואינו בונה בני בתים.

1 ז. אֲחִים מִן הָאֵם אֵינָן חֲשׁוּבִין אֲחִין (אֵלָּא
2 לְאַבְלוֹת⁴⁴ וּלְעִדוֹת⁴⁵, אֲבָל) לְעִנְיַן יִרְשָׁה אוֹ לְעִנְיַן
3 יָבוּם וְחֲלִיצָה - הָרִי הֵן כְּמִי שְׂאֵינָן⁴⁶; שְׂאֵין אַחֲוָה
4 אֵלָּא מֵאָב⁴⁷.

(44) מדבריהם בלבד, כמבואר בפ"ב מהל' אבל, ה"א. (45) מדברי סופרים, כמבואר בפ"ג מהל' עדות ה"א. (46) ש"האחים מן האם, אינם יורשים זה את זה" (פ"א מהל' נחלות ה"ו), וכן אין זוקקים את נשותיהם ליבום. (47) לענין ירושה אמרו (ב"ב קט:): "ממשפחתו וירש אותה" - "משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה, דכתיב למשפחותם לבית אבותם". וביבום וחליצה, למדו (יבמות יז:): "גזירה-שוה" "אחיה - אחיה" מבני יעקב, נאמר כאן "כי ישבו אחים יחדיו", ונאמר בבני יעקב "שנים עשר אחים בני אבינו" - מה להלן בבני יעקב באחים מן האב, אף כאן ביבום וחליצה באחים מן האב.

5 ח. גֵּרִים שְׁנִתְגִּירוּ וְעֲבָדִים שְׁנִשְׁתַּחֲרָרוּ - אֵין לָהֶן
6 אַחֲוָה קָלָל, וְהָרִי הֵן פְּזָרִים זֶה לָזֶה⁴⁸. וְאִפְלוּ אֶחָד
7 מֵהֶם הוֹרָתוֹ שְׂלָא בְּקִדְשָׁה וְלָדָתוֹ בְּקִדְשָׁה⁴⁹ וְהַשְׁנִי
8 הוֹרָתוֹ וְלָדָתוֹ בְּקִדְשָׁה⁵⁰ - הָרִי הֵן פְּזָרִים⁵¹. וְאִפְלוּ
9 תְּאוּמִים⁵² וְנוֹלָדוֹ בְּקִדְשָׁה - אֵין בִּינְיָהֶן אַחֲוָה⁵³, עַד
10 שְׂתֵּהָא הוֹרְתָן וְלָדָתָן בְּקִדְשָׁה⁵⁴.

(48) יבמות צז, ב. וכל אחד מהם מותר באשת אחיו (פרט לאשת אחיו מאמו שנשאה אחיו אחר שנתגייר, פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ג), שהגר שנתגייר הרי הוא כקטן שנולד (הל' איסורי ביאה שם ה"א), וכן מעידים זה לזה, כמבואר בפ"ג בהל' עדות ה"ב. (49) שנתגיירה אמו לפני שילדתו. (50) אין אומרים: הואיל ולידת שניהם בקדושה, הרי הם כישראל ותצטרך אשתו חליצה, כדי שלא יבואו להחליף באשת אח ישראל, להתיר אשתו להנשא לאחרים בלא חליצה. (51) ואין על אשתו זיקת יבום, שמצות יבום נוהגת רק באחים מן האב, והאח הראשון אין לו שאר אב, שהתורה הפקירה את זרעו, ככתוב (יחזקאל כג, כ): "וזרמת סוסים וזרמתם" (יבמות שם, וברש"י). ולדעת רש"י שם, אסורים אחים אלו, זה באשת זה, וחייבים כרת, שכיון שנולדו בקדושה, הרי הם אחים מן האם. וכן דעת ה"בית יוסף ב'טור' י"ד סי' רסט. וראה בש"ך שם ס"ק ו. ובידגול מרבבה' שם הוכיח, שכן היא דעת הרמב"ם. (52) והדבר ברור, שאביו של זה הוא אביו של זה, שהרי "טיפה אחת היא ונחלקה לשתיים". כמבואר ביבמות צח, א. (53) לנהוג בהם דין יבום. כי התורה הפקירה את זרע הגוי, כנזכר למעלה, ואינם נחשבים כאחים מן האב (שם צט). אבל חייבים משום אשת אח מן האם, שהרי היא כישראלית שילדה בנים, וכמבואר בפ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ד. (54) שכיון שנתגיירו הוריהם לפני הורתם, הרי בניהם "כישראלים לכל דבריהם" (יבמות צז:).

11 ט. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת וְיָמָת⁵⁵ - בִּיאָתָהּ אוֹ
12 חֲלִיצָתָהּ שְׂל אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרֵת אֶת הַשְּׂאֵר⁵⁶. וְאֵינוּ
13 מִיָּבֵם לְשִׁתָּם, שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר לֹא יָבָנָה אֶת בֵּית אָחִיו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחזיר⁸⁴; מפני שהיא אשתו לכל דבר⁸⁵, ולא נשאר
עליה שם⁸⁶ אסור מפני אחיו כלל, לא מדברי תורה
ולא מדברי סופרים.

(84) אין אומרים: מצות יבום שהטילה עליו התורה עברה,
ועכשיו תחזור ותעמוד עליו באיסור אשת אח (שם לט.).
(85) שנאמר: "ולקחה לו לאשה" - כיון שלקחה, הרי היא
כאשתו לכל דבר (שם). (86) מילה זו מצויה כמה פעמים
בדברי רבינו. וראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובפ"ד
מהל' אישות ה"ז.

טז. פבר בארנו בהלכות אישות⁸⁷, שפן תשע שנים
ויום אחד ביאתו ביאה, ודבר זה הלכה מפי
הקבלה⁸⁸. לפיכך, יבם קטן שבא על יבמתו, אם
היה בן תשע שנים ויום אחד - יקיים⁸⁹. אבל אינו
חולץ עד שגדל ויבדק⁹⁰, שהרי 'איש' כתוב
בפרשה⁹¹ לענין חליצה⁹². ואם היה פחות מזה - אין
ביאתו ביאה. וביאת בן תשע שנים אינו קונה קנין
גמור⁹³. לפיכך אין יבמתו נותרת לזר עד שגדל
עליה אחר שהגדיל⁹⁴ או עד שתחליץ⁹⁵, כמו
שיתבאר⁹⁶.

(87) פ"א ה"ג. (88) שקיבלו איש מפי איש עד משה מסיני,
כמבואר בהל' ממרים פ"א, ה"ב-ג. והשווה הל' נזירות פ"ג,
ה"ב; הל' ממרים פ"ד, ה"ג; הל' אבל פ"ג, ה"ח.
(89) יבמות קיא, ב. שהרי קנאה בביאתו, ואינו יכול לגרשה
בגט שאין גט קטן כלום, וכן אין חליצתו כלום, כמבואר
בסמוך. (90) אם הביא סימני גדלות והם שתי שערות,
כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"י [ומקור הדברים בנדה
מו, א שלענין חליצה, אע"פ שהיא בת י"ב שנה, אין
סומכים על החזקה שהביאה סימני גדלות]. (91) "ואם לא
יחפוץ האיש לקחת את יבמתו" (דברים כה, ז).
(92) יבמות סא, ב. (93) שתהיה אשתו גמורה ותיפקע
מעליה זיקת יבום ולא תצטרך אח"כ אלא גט בלבד - שהרי
אין ביאתו אלא כמאמר בגדול, שאינו קונה קנין גמור,
כמבואר לקמן פ"ב ה"א (יבמות צו.). (94) ויגרשה בגט.
(95) כשיגדל ולא יבוא עליה, ואז תצטרך גם גט לביאתו
שבימי קטנותו, כדין העושה מאמר ביבמתו ואינו רוצה
לבעול, שצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו, כמבואר לקמן
פ"ה ה"ג (נדה מה.). (96) לקמן פ"ה הכ"א.

יז. וכן היבמה הקטנה⁹⁷, אם רצה היבם⁹⁸ ליבם
אותה - מיבם⁹⁹; אבל אינה חולצת עד שתגדיל
ותבדק¹⁰⁰. ואפילו נבעלה אחר שתיים עשרה שנה¹⁰¹
- אינה חולצת¹⁰² עד שתבדק וימצאו בה
הסימנים¹⁰³.

(97) הפחותה מבית שתיים עשרה שנה ויום אחד.
(98) אפילו כשהוא גדול. (99) ואין חוששים שמא תימצא
איילנית, שאינה ראויה לילד, ונמצאו פוגעים באיסור אשת
אח שלא במקום מצוה, שהרי אינה בת יבום (להלן פ"ו
ה"ח) - כי אנו הולכים אחרי הרוב, ורוב בנות אינן

(67) יבמות נד, ב. השווה לעיל פ"א מהל' אישות ה"ח.
(68) סמך לכך: "אשר לא יבנה את בית אחיו", ולא כתוב
"אשר לא בנה", לומר לך: כיון שלא בנה (שלא ייבם) שוב
לא יבנה. והואיל והחולץ פועל בשליחות אחיו, וכן
החולצת - בשליחות צרותיה, נמצא שכולן נאסרו על כל
האחים איסור שוה (יבמות י:). וכן אמרו שם (מ): "חלוצה
(מדרבנן) לא גזור רבנן שניות" (ועיי"ש בפירש"י ד"ה
בערוה). אולם הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (מצוה
יד) מונה זה בין מצוות לא-תעשה. ולדעתו, החולץ ליבמתו
נאסרה עליו איסור לאו גמור על סמך הדרש הנ"ל: "כיון
שלא בנה, שוב לא יבנה". וכן אמרו ביבמות י, ב - שרבי
יוחנן סובר שזוהי מחייבי לאוין, וכמבואר שם נב, ב -
בענין חלץ ואח"כ עשה מאמר, שלרבי עקיבא אין מאמרו
מועיל, הואיל והוא סובר: "אין קידושין תופסין בחייבי
לאוין", הרי שהחלוצה נאסרה עליו איסור לאו.
(69) לערוה, שאיסורן מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א
מהל' אישות ה"ו. (70) יבמות י, ב.

יג. החולץ ליבמתו - פ"ש שהיא אסורה עליו, כך
קרובותיה אסורות עליו⁷¹, כגון אמה ובתה. וכן היא
אסורה לבנו⁷² ולאחיו⁷³. ואפילו שניות שפלה
אסורות, כגון בת בת בתה⁷⁴. וכן היא אסורה לכן
בן בנו⁷⁵. כללו של דבר: הרי היא כאשתו
שגורשה⁷⁶. וכן אם מתה יבמתו ועדין היא זקוקה
לז"ל - אסור בקרובותיה, כאלו היתה אשתו וימתה
תחתיו⁷⁸. וכל האסורין האלו מדבריהן⁷⁹. ומתיר אדם
לשא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה⁸⁰.

(71) הרי היא כגרושתו, וכמבואר בסמוך. (72) הרי היא
כאשת אביו. (73) משום אשת אחיו. (74) שאפילו
באשתו גמורה אינה אלא מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א
מהל' אישות ה"ז. (75) והרי היא עליו אשת אבי אביו,
שהיא שניה, כמבואר לעיל, שם. (76) יבמות מ, ב. שנאסר
בקרובותיה, כמבואר בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז.
(77) שלא נתייבמה ולא חלצה. (78) שהזיקה ליבום עושה
אותה ככנוסה (יבמות יז:). (79) שם מ, ב: "אחות גרושה
- מדברי תורה, אחות חלוצה מדברי סופרים".
(80) שכשהיבמה חולצת, אין צרתה הולכת עמה לבית-דין,
וכשישא אחות צרתו - לא יאמרו אחות חלוצתו נשא (שם
מא. וברש"י). וראה לקמן פ"ו, ה"כ.

יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו⁸¹, כגון אמה
או בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה או יחליץ לה,
ותסור זקתו מעליה⁸², וישא אמה או בתה או שאר
קרובותיה. אף על פי שהן כלן אסורות על אחיו
שחליץ או יבם, כמו שבארנו⁸³.

(81) שעדיין לא נתייבמה ולא חלצה, והרי היא אגודה
וקשורה לאחים היבמים לייבם או לחלוץ. (82) מכיון
שנפקעה זיקתה, הותרו קרובותיה לשאר האחים (יבמות
מא.). (83) בהלכה הקודמת.

טו. הפונס את יבמתו וגרשה, אם רצה להחזיר -

כ. החולץ ליבמתו¹¹⁴ ונמצאת מעברת וילדה¹¹⁵: אם
היה ולד של קימא - הרי זו פמי שלא נחלצה לו
מעולם, ומתרת לכהנה¹¹⁶ ומתבר בקרובותיה; ואם
הפילה¹¹⁷ או שלא שהה שלשים יום אחר שנולד¹¹⁸
- חוזר וחולץ לה הוא או אחד מאחיו; שחליצת
המעברת אינה חליצה, וביאת המעברת אינו
יבום¹¹⁹.

(114) בתוך שלושה חדשים ולא הוכר עוברת. (115) נמצא
שאינה בת חליצה כלל, שהרי הניח בעלה בן אחריו.
(116) להנשא לכהן כשאר האלמנות (יבמות לה: במשנה).
(117) שילדה ולד מת. (118) ולא נודע אם כלו לו חדשיו,
כי אם כלו לו חדשיו, אפילו מת בתוך שלשים יום - אמו
פטורה מן החליצה ומן היבום, כמבואר לעיל ה"ה.
(119) יבמות, שם. שנאמר: ובן אין לו - עיין עליו, שאם היא
מעוברת אינה בת חליצה ויבום, ובכל זאת נאסר מדברי
סופרים בקרובותיה ונפסלה לכהונה בחליצה זו, כמבואר
במשנה שם, שהרי הפילה, אלא שמן התורה אין חליצה זו
פוטרת וצריכה חליצה אחרת (שם). ולדעת הרא"ש (שם)
אין החולץ עצמו חוזר וחולץ לה, שהורעה זיקתו, והריהו
כאילו נתן לה גט, שאין חליצתו מעולה - אלא אחד משאר
האחים יחולץ לה, וראה באהע"ז סי' קסד ס"ב.

כא. לפיכך, הפונס או החולץ ליבמתו המעברת -
לא תנשא צרתה עד שתלד זו, שאין הולד מתיר עד
שציא לאויר העולם¹²⁰.

(120) שהרי חליצת זו אינה כלום, וכן ביאתה. שמה תאמר,
אם כן תינשא צרתה מוחמת הולד שיהיה בר קיימא, והלך
אחרי רוב נשים היולדות ולד קיים - אין הולד מתיר עד
שיצא לאויר העולם (יבמות לו.).

כב. הפונס את יבמתו ונמצאת מעברת - מפרישין
אותן¹²¹ וממתניין לה: אם הפילה - יחזר ויקיים;
ואם ילדה, אפילו מת ביום שנולד¹²² - הרי זה
מוציאה בגט¹²³ וחולץ לה¹²⁴, ואחר כך תהיה מתרת
לאחרים; ואם נהקים הולד שלשים יום אחר שנולד
- הרי זה ולד של קימא¹²⁵, ואינה צריכה ממנו גט,
מפני שהיא ערוה עליה¹²⁶.

(121) שמה ימצא הולד קיים, ואסורה עליו משום אשת אחיו
שלא במקום מצוה. (122) אלא שנגמרו סימניו, והם:
שערו וצפרניו שלמים, כמבואר בבאורנו לעיל ה"ה, שמן
התורה ולד שלם הוא אע"פ שלא ידוע אם כלו לו חדשיו.
(123) לביאתו, שהרי היא כנשואתו. (124) שמדברי סופרים
ולד כזה אינו פוטר את אמו מן החליצה והיבום, כמבואר
לעיל ה"ה, וראה לקמן פ"ב, הכ"א. (125) וכן אם ידוע
בוודאי שכלו לו חדשיו, ואפילו מת בתוך שלשים יום.
(126) איסור אשת אח שלא במקום מצוה, ואין קידושין
תופסים בערוה (יבמות לה:). ולא עוד אלא ששניהם חייבים
קרבן חטאת, כמבואר שם ובהל' שגגות פ"א ה"א.

כג. ילדה לאחר ששה חדשים משנתיבמה ולד של

איילוניות (יבמות קיט.). (100) אם הביאה סימני נערות,
כי אנו מדמים "אשה - לאיש", כמבואר בסמוך בהלכה
הבאה. (101) [חששו שמא לא היו לה סימנים בעת
שנבעלה והרי היא קטנה. ואע"פ ששנינו (נדה מד:): "בת
שלש שנים ויום אחד - ואם בא עליה יבם קנאה" - סובר
רבינו שכשם שבקטן, שאף הוא קונה יבמתו מן התורה,
עשו חכמים ביאתו כמאמר (להלן פ"ה הי"ח) - כמו כן
בקטנה. וב'אור שמח' כתב שלפני המגיד-משנה היתה
הנוסחא בדברי רבינו: "ואפילו נחלצה אחר י"ב שנה אינה
חליצה". אבל זה סותר למה שכתב להלן (פ"ד הט"ז)
שקטנה שחלצה "חליצתה פסולה" ולא ש"אינה חליצה",
ראה להלן שם, והערה עד שם]. (102) [שלענין חליצה אין
סומכים על החזקה, ראה למעלה הערה פח]. (103) יבמות
קה, ב.

יח. פשם¹⁰⁴ שאין היבם חולץ עד שיעשה איש, כך
אין היבמה חולצת עד שתעשה אשה גדולה¹⁰⁵.
ויבם קטן שבה על יבמה קטנה¹⁰⁶ - יגדלו זה עם
זה¹⁰⁷.

(104) בכת"י התימנים, אין כאן שום הפסק, והכל הלכה אחת
היא. (105) שנאמר: "ואם לא יחפוץ האיש לקחת את
יבמתו ועלתה יבמתו השערה" (דברים כה, ז), מה הוא גדול
אף היא גדולה (יבמות שם וברש"י). וראה להלן פ"ו ה"ג,
וה"ו. (106) אע"פ שאינם ראויים "להקים לאחיו שם"
אינם אסורים זה בזה, שנאמר: "יבמה יבוא עליה", ואפילו
כל שהוא (שם קיא:). (107) שהרי אינו יכול לגרשה, שאין
גט קטן כלום, וכן אינו יכול לחלוץ, נמצא שעליו לקיימה
עד אשר יגדל, ואז אם ירצה יגרשנה בגט (שם).

יט. היבמה לא תתיבם ולא תחליץ עד שתמתין
תשעים יום, חוץ מיום המיתה ומיום היבום ומיום
החליצה, כשאר כל הנשים¹⁰⁸. ומפני מה לא תחליץ
בתוך תשעים יום? מפני שאינה ראויה ליבום¹⁰⁹,
ונאמר: אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו
וחלצה נעלו וכו' - בעת שהיא עולה ליבום¹¹⁰ עולה
לחליצה, וכל זמן שאינה עולה ליבום אינה עולה
לחליצה¹¹². ואם יבם אותה או חליץ בתוך השלשה
חדשים - הואיל ואינה מעברת, הרי זו נפטרה ואינה
צריכה פלוס¹¹³.

(108) הגרושות, או האלמנות, שאסור להן להתארס עד
שימתינו תשעים יום חוץ מיום מיתת הבעל, וחוץ מיום
האירוסין (יבמות מג). עד שיוודע אם היא מעוברת או אינה
מעוברת, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין הי"ח.
(109) והלא בחליצה אין שום חשש? (110) שמה היא
מעוברת, והולד הוא בן קיימא, נמצא שפגע באיסור אשת
אח שלא במקום מצוה (שם מא:). (111) כשרה ליבום.
ולשון "עולה", הוא על פי הכתוב: "ועלתה יבמתו
השערה". (112) שם. (113) ברייתא שם: "יבמה שחלצו
לה אחים בתוך שלשה, צריכה להמתין שלשה חדשים"
(מיום מיתת הבעל), הרי שחליצתה כשרה, וכן דעת
ה'תוספות' (שם לה: דיבור-המתחיל ונמצאת מעוברת).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יבמין כדן קידושי אשה (קידושין מד). וראה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"א. (9) שהיתה ארוסה לאחיו המת. (10) שאז היא ברשות אביה וכסף קידושיה לאביה, כמבואר בפ"ג מהל' אישות ה"א. (11) קידושין, שם. אבל קטנה מן הנישואין, אין לאביה רשות בה ואינה מתקדשת אלא לדעתה, כמבואר בהל' אישות שם ה"ב, ופ"ד ה"ז.

ב. ויָשֶׁם שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ אֶת יְבֻמָּתוֹ, כִּף הוּא מְבָרֵךְ בְּרֶפֶת נְשׂוּאֵינִי¹² בְּעֶשְׂרָה וְכוֹתֵב כְּתָבָהּ¹³, כְּדִין כָּל נִשְׂאָא אִשָּׁה¹⁴. הָבָא עַל יְבֻמָּתוֹ וְלֹא עָשָׂה בָּהּ מְאָמֵר - קָנָה קֶנֶן גָּמוּר¹⁵, וְאִינוּ צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אַחֵר הַבְּעִילָהּ. וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת¹⁶. וְכוֹתֵב לָהּ כְּתָבָהּ¹⁷.

(12) המבוארת לעיל פ"י מהל' אישות ה"ג (דעת הגאונים הובאת בספר 'העיתור'). והוא-הדין שמברך ברכת אירוסין (ראה הל' אישות פ"ג, הכ"ג) כשמקדשה במאמר, כמבואר ב'טור' אהע"ז סי' קסו בשם 'העיתור' ובב"ח שם. (13) יבמות נב, א. (14) ראה לעיל פ"י מהל' אישות ה"ז. ונוסח כתובת יבמה, מובא להלן פ"ד הל"ב. (15) ליורשה ולהטמא לה, וכן הוא זוכה בנחלת אחיו המת, ואם בא לגרשה יוציאה בגט בלבד (יבמות נב. וברש"י שם נג:). וראה לקמן פ"ה, ה"ג. (16) שם. על שמרד על דברי חכמים לקדשה לכתחילה בביאה, וכלשון רבינו לעיל בהל' אישות (פ"ג הכ"א): "כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה". מדרות - "מכת רידוי מדרבנן, שנהג קלות ראש בעצמו" (רש"י ביבמות שם). (17) שאסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (לעיל פ"י מהל' אישות ה"ז). וראה לעיל פ"א ה"א, והל' אישות פכ"ב הי"ד.

ג. הָבָא עַל יְבֻמָּתוֹ בֵּין בְּשׁוּגָה¹⁸ בֵּין בְּמִזִּיד¹⁹ בֵּין בְּאִנּוּס²⁰ בֵּין בְּרָצוֹן²¹, בֵּין שֶׁהָיָה הוּא מְזִיד וְהָיָה שׁוּגָתָה²² אוֹ אִנּוּסָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה הָיָה מְזִידָה וְהָיָה שׁוּגָה אוֹ אִנּוּסָה, בֵּין שֶׁהָיָה יְשָׁנָה בֵּין שֶׁהָיָה עֶרְה, (בֵּין שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶפָה בֵּין שֶׁלֹּא בְּדֶרֶפָה)²³, אַחֵד הַמְּעָרָה²⁴ וְאַחֵד הַגּוֹמֵר²⁵ - קָנָה²⁶.

(18) סבר שהיא אשתו או אשה אחרת. (19) לשם זנות ולא למצוה. (20) שנתכוין לאשתו, ותקפתו יבמתו ובא עליה (יבמות נד.). (21) שנתכוין לה ולשם מצוה, או שזה מוסב על "שוגג ומזיד" - בין שהיו באונס, שאנסוהו לעשות כן, בין שהיו ברצון ('תוספות' ליבמות נג:). (22) באופן ששניהם לא נתכוונו לשם מצוה. (23) יבמות נד, א. (24) שלא גמר ביאתו אלא הכניס ראש העטרה בלבד, מלשון הכתוב (ויקרא כ, יח): "את מקורה הערה". (25) "שהכניס כל האבר" (לשון רבינו פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י). (26) יבמות נג, ב: שנאמר: "יבמה יבוא עליה" - מכל מקום (שם נד.). וכן אמרו שם: "יבמה יבוא עליה" - כדרכה, ולקחה - שלא כדרכה, וכמו שאמרו (סנהדרין נד:): "משכבי אשה" (ויקרא כ, יג) - מגיד לך הכתוב, ששני משכבות באשה. השווה פירוש המשנה לרבינו, יבמות פ"ו מ"א. ולענין הערה (מערה) למדו ביבמות נה, ב מ'גזירה

1 קָנָמָא - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ סִפֵּק אִם בֵּין תַּשְׁעָה לְרֵאשֹׁן¹²⁷
2 אִם בֵּין שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן¹²⁸. לְפִיכֵךְ יוֹצִיא בְּגִט¹²⁹,
3 וְהוֹלֵךְ כְּשֶׁר¹³⁰. וְאִם בָּא עָלֶיהָ אַחֵר שְׁלִידָה - הַבָּנִים
4 שֶׁיּוֹבֵאוּ אַחֲרָיו סִפֵּק מִמְּזוּרִים¹³¹.

(127) לבעלה המת. (128) ליבם. שהיולדת לשבעה חדשים, יולדת למקוטעים (שם מב.). (129) אסורה לו - שמא הוא בן תשעה לראשון, ואינה בת יבום וחליצה. אבל אינה יוצאה ממנו בלי גט, שמא הוא בן שבעה לאחרון ונתייבמה כדן והרי היא אשתו. (130) על-כל-פנים, בין אם הוא בנו של ראשון, בין אם הוא בנו של אחרון. (131) שמא הראשון הוא בן תשעה לראשון, ונמצאת זו ערוה על היבם, כמו שאמרו (שם לו:): "ראשון ראוי להיות כהן גדול, ושני ספק ממזר ואסור בממזרות", כמבואר בפט"ו מהל' איסורי ביאה הכ"ב.

יום שישי כ"ח אדר ה'תשפ"א

פרק טעני

(1) נתבאר בו קידושי "מאמר" ביבמה, כתובה ביבמה, קנין היבום בשוגג ובאונס, שעיקר המצוה על גדול האחים, כפייה ביבום ובחליצה, דין מורדת ביבמה, יבמה שראויה לחליצה ולא ליבום, יבמה שזינתה.

5 א. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, שֶׁלֹּא יָבֹא הֵיכֶם עַל יְבֻמָּתוֹ עַד
6 שִׁיקְדֵּשׁ אוֹתָהּ² בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים בְּפְרוּטָה אוֹ בְּשִׁוָּה
7 פְּרוּטָה. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מְאָמֵר³. וְאִין הַמְּאָמֵר קוֹנֶה
8 בִּיבְמָה קֶנֶן גָּמוּר⁴ כְּמוֹ הַבִּיאַה⁵. וְהָעוֹשָׂה מְאָמֵר
9 בִּיבְמָתוֹ שֶׁלֹּא מִדְּעָתָה⁶ - לֹא עָשָׂה כָּלום⁷, שֶׁאִין
10 הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת אֲלֵא בְּרָצוֹנָה⁸. וְקִטְנָה מִן
11 הָאִירוּסִין⁹, אִין עוֹשִׂין בָּהּ מְאָמֵר¹⁰ אֲלֵא מִדְּעַת
12 אֲבִיהָ¹¹.

(2) יבמות נב, א: "מצות יבמה - מקדש ואחר-כך בועל", כי פריצות היא להתחיל קנינו בביאה, כמבואר שם. והשווה לעיל פ"ג מהל' אישות הכ"א. (3) שאומר לה: התקדשי לי במאמר יבמין זה (רש"י שם). ונקרא מאמר "לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה. . . אבל יבום אפילו בשוגג, שסבר אשה אחרת היא - קנאה" ('תוספות יום-טוב' יבמות פ"ב, מ"א). וב'קובץ' (הל' יבום פ"ב, ה"א) מביא בשם ה'נמוקי יוסף': משום שאינם קידושין גמורים אלא כדיבור סתם, נקראו "מאמר". והוא-הדין שיכול לקדשה בשטר, כדן קידושי אשה (ראה לעיל פ"ג מהל' אישות ה"ג), כמבואר ביבמות שם (מגיד-משנה). (4) ליורשה, או להטמא לה אם היבם כהן. וכן אם ירצה לגרשה, לא תותר להנשא לזר, עד שתחלוץ לזיקתו ותקבל גט למאמרו. (5) שהיא קונה קנין גמור מן התורה. כי אע"פ שנתן לה כסף קידושין, אין קידושיה קידושין גמורים, שהרי אין קידושין תופסין באשת אחר, והתורה לא התירתה לו להעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוה והיא ביאה שנכתבה בתורה (יבמות שם וברש"י). וראה להלן פ"ה ה"ג. (6) שלא בהסכמתה. (7) ואינה צריכה גט למאמרו. (8) ודין מאמר

מלבעול יותר משלושים יום, ובוודאי בעל (שם קיא:).
(45) ואין יכולים לכופו לחלוץ, כי לדבריו מספיק הגט בהחלט להתירה לאחרים הואיל וכבר נבעלה, והוא מקפיד שלא לחלוץ לה, לפי שמתבייש שתרוק בפניו בבית דין (תוספות' שם). וגם אם יחלוץ לה, לא יוכל להחזירה עולמית, אבל כשיגרשה בתור אשתו, יוכל אח"כ להחזירה כשיתפייסו, כמבואר לעיל פ"א הט"ו (נמוקי יוסף). והיא אסורה להנשא לזר בלא חליצה, כי לדבריה שלא נבעלה, עדיין לא הותרה זיקתה, ועשתה עצמה חתיכת איסור על כל העולם. (46) נוסף על גיטה, שהרי לדברי שניהם לא הותרה זיקתה עדיין, ולפיכך אי-אפשר שהרי גירשה ונאסרה עליו (שם קיא:). (47) בין בתוך שלושים יום, בין לאחר שלושים. (48) ולדבריו אינה מותרת לאחרים עד שיחלוץ לה. (49) והואיל וכן, חזקה שבעלה, ואינה צריכה ממנו אלא גט בלבד (שם קיב:).

- 17 ו. מי שמת והניח אחים רבים - מצוה על הגדול
- 18 ליבם או לחלוץ, שנאמר: והיה הבכור אשר תלד.
- 19 מפי השמועה⁵⁰ למדו⁵¹, שאינו מדבר אלא בבכור
- 20 שבאחיו. כלומר, גדול האחין יקום על שם אחיו
- 21 המת⁵². וזה שנאמר 'אשר תלד' - משמעו אשר
- 22 ילדה האם⁵³, ואין⁵⁴ משמעו אשר תלד היבמה.

(50) כלומר, אע"פ שפשוטו של מקרא אין משמעו כך, אולם מפי השמועה (מבעלי הקבלה שקיבלו זה מפי זה) למדו להוציא המקרא מפשוטו, ולפרשו בדרך דרשה כדלהלן. וראה בבאורנו להל' יסודי התורה פ"ה, ה"ד. (51) יבמות כד, א. (52) לייבם את אשתו ולנחול נחלתו, ולא יחלקו שאר אחיו עמו (רש"י שם). "אתה אומר לנחלה או אינה אלא לשם (ובכן שילול לו מדבר הכתוב): יוסף - קוראים אותו יוסף, יוחנן - קוראים אותו יוחנן, נאמר כאן: "על שם אחיהם יקראו בנחלתם" - מה שם האמור להלן - נחלה, אף שם האמור כאן - לנחלה" (שם). (53) אם האחים, "ובא העתיד במקום עבר" (פירוש המשנה, יבמות פ"ב, מ"ו). (54) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "עם משמע אשר תלד היבמה", וכן דרשו ביבמות כד, א: "אשר תלד - פרט לאיילונית שאינה יולדת", הרי שגם ביבמה עצמה הכתוב מדבר, וכלשון רבינו לקמן פ"ו ה"ח, וראה ב'מגיד משנה'.

- 23 ז. לא רצה הגדול ליבם⁵⁵ - מחזירין על כל האחין⁵⁶.
- 24 לא רצו - חוזרין אצל הגדול ואומרים: עליך מצוה,
- 25 או חליץ או יבם. ואין פופין את היבם ליבם⁵⁷, אבל
- 26 פופין אותו לחליץ⁵⁸.

(55) ואפילו רצה לחלוץ. (56) ואין הגדול מאחיו (חוץ מהגדול שבכולם), קודם לקטן ממנו, כמפורש במשנה (יבמות לט). "מצוה בגדול ליבם, לא רצה - מהלכין על כל האחין, לא רצו - חוזרין אצל גדול כו'". וכן גרס רבינו בדברי אב"י קשישא (שם כד). וראה להלן הערה עא. (57) שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת (בית שמואל' לאהע"ז סי' קסא, ס"ק ה) וכן מפרש רבינו-תם ב'תוספות'

שוה', "ביאה-ביאה" - נאמר ביבמה "יבוא עליה", ונאמר בממזר: "לא יבוא", מה להלן, העראה כגמר ביאה, אף בקנין יבמה, העראה כגמר ביאה.

- 1 ד. במה דברים אמורים? שנתפון לבעל; אבל (אם
- 2 נפל מן הגג²⁷ ונתקע בה²⁸, או) שפא עליה שכור
- 3 שאינו מפיר פלוס²⁹, או ישן³⁰ - לא קנה. נתפון
- 4 לדבר אחר³¹ והטיח³² ביבמתו - לא קנה³³; להטיח
- 5 בבהמה והטיח ביבמתו - קנה, שהרי נתפון לשום
- 6 בעלה מכל מקום³⁴.

(27) כשנתקשה לאשתו. (28) ביבמתו. (29) שאע"פ ששוטה שייבם - קנה ('ירושלמי' יבמות פ"ו ה"א, ותוספתא שם פ"א, וכן הוא בדברי רבינו להלן פ"ו ה"ג) - היינו דווקא כשמתכוין לביאה, אבל שיכור שאינו מכיר כלום, אינו מתכוין לביאה כלל, ודומה כנתכוין להטיח בכותל שלא קנה, כמבואר בסמוך ('אור שמח'). (30) אף הוא אינו מכוין לביאה כלל (יבמות נד. 'תוספות' שם ד"ה ישן). (31) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "נתכוין להטיח בכותל" (מלשון הגמרא ביבמות שם). (32) בעל, לשון יריית חץ, ככתוב (בראשית כא, טז) "כמטחוי קשת", על שם שהזרע יורה כחץ (רש"י לתורה, שם). (33) יבמות שם. שהרי לא נתכוין לשם ביאה כלל. (34) שם.

- 7 ה. יבמה שנתפמה³⁵, ואמרה בתוך שלשים יום לא
- 8 נבעלתי, ואף על פי³⁶ שהוא אומר 'בעלתי',
- 9 וגרשה³⁷ - כופין אותו שיחליץ³⁸, הואיל וקדם
- 10 וגרשה בגט³⁹. ואם עדיין לא גרשה⁴⁰ - כופין אותו
- 11 שבעל⁴¹ או יחליץ⁴², ויוציא בגט⁴³. גרשה לאחר
- 12 שלשים יום, והיא אומרת 'לא נבעלתי'⁴⁴ - מבקשים
- 13 ממנו שיחליץ לה⁴⁵. ואם היה מודה שלא בעל -
- 14 כופין אותו לחליץ⁴⁶. היא אומרת 'נבעלתי'⁴⁷, והוא
- 15 אומר 'לא בעלתי'⁴⁸ - אינה צריכה חליצה, שאין זה
- 16 נאמן לאסרה על כל אדם אחר שפנסה⁴⁹.

(35) שכנסה היבם. (36) בכת"י התימנים: אע"פ. (37) שגיטה יוצא מתחת ידה, ולדבריו גירשה אחרי שבעלה, ואינה צריכה עוד חליצה. (38) כי לדבריה שלא נבעלה, אינה ניתרת להנשא לזר עד שתחלוץ, והיא נאמנת יותר ממנו כי עד שלשים יום אדם יכול לעמוד על נפשו שלא לבעול. (39) כלומר, לפיכך כופים אותו לחלוץ ואין כופים אותו לייבם, הואיל וגירשה ונאסרה עליו, כמבואר לקמן פ"ה ה"א: "שהרי נעשה כמי שחליץ לה". (40) שהיא מותרת לו. (41) כי מצות יבום קודמת לחליצה. (42) אם אינו רוצה לייבם. (43) כי חוששים אנו לדבריו שכבר בעלה, וממילא אינה ניתרת לאחרים בלא גט. ולדעת ה'מגיד משנה' בהבנת דברי רבינו, אפילו אם לא יאמר היבם: בעלתי, אינה יוצאה בלא גט, כי כל שכנסה מסתמא בעל, כמבואר ביבמות קיב, א - בעובדא, ששניהם הודו שלא נבעלה, ובכל זאת הצריכה גט נוסף לחליצה, וכן נראה מדברי הרי"ף שם. (44) והוא טוען בעלתי. וכאן הוא יותר נאמן ממנה, כי חזקה היא: אין אדם יכול לעמוד על נפשו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 הָרִי אֶחָי לְפָנֶיהָ, וְתָבַע אוֹתָהּ אֶחָד מִן הָאֲחִין לְיָבוֹם
22 וְהָיָא אֵינָהּ רוֹצָה בּוֹ, וְרָצָתָה בָּאָח אַחֵר וְהָיָא רוֹצָה
23 בָּהּ - אֵין זֶה מוֹרְדָת; מֵאַחֵר שְׁנִסְתַּלַּק הַגְּדוֹל שְׁמָצוּהָ
24 בּוֹ - הָרִי כְּלָן שְׁוִיָּה⁷², וְהוֹאִיל וְהָיָא רוֹצָה בָּאֶחָד מֵהֶן
25 וְהָיָא רוֹצָה בָּהּ - הָרִי זֶה לֹא מוֹרְדָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא
26 אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת, וְאָמְרָה: הָרִי אֲנִי
27 מִמִּתְנַת אוֹתוֹ⁷³ עַד שְׁיָבֹא וַיִּבֶם אוֹתִי, אָבֵל זֶה אֲנִי
28 רוֹצָה בּוֹ - אֵין זֶה מוֹרְדָת. וְאָמְרִים לָזֶה שְׂאִינוֹ
29 הַגְּדוֹל הַתּוֹבֵעַ אוֹתָהּ: אִם תִּרְצֶה לְחַלֵּץ לָהּ וְלָתֵן לָהּ
30 כֶּתֶבֶה - חֲלִץ, וְאִם לֹא - הָרִי רָצָתָה שֶׁתֵּשֵׁב עַד
31 שְׁיָבֹא אַחֶיהָ⁷⁴, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ דִּין קְדִימָה עָלֶיהָ.

(72) כבמשנה (יבמות לט.), וכן גרס בדברי אב"י קשישא (שם כד.): "לא רצה - הולכים על כל האחים" (מגיד משנה). והיא גירסא ספרדית ('מגדל עוז'). ולדעת הראב"ד, כל הגדול מחבירו - קודם למצוה, והוא גורס בדברי אב"י קשישא (יבמות שם): "מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אחר גדול" (=קטן ממנו, וגדול משאר אחיו). וכעין זה גם הגירסא שלפנינו שם (וכן היא ברש"י ו'תוספות' שם): "לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן". (73) בכת"י התימנים, תיבה זו איננה. (74) ואע"פ ששנינו לעיל ה"ט, שאין הקטן יכול לומר המתנינו לאחי הגדול שיבוא, ואין משהים את המצוה!?! - שם מדובר שהקטן אינו רוצה לייבם ולא לחלוץ, והמצוה מתבטלת בינתיים, ואילו כאן הרי יכול לחלוץ לה ואין המצוה מתבטלת כלל, וזהו שדייק רבינו: "אם תרצה לחלוץ לה . . . חלוץ" (משנה-למלך). וה'אור שמח' מתרגם, שכל איסור השהיית המצוה יסודו בעיגון האשה, כי אם נמתין עד שהגדול יבוא, בינתיים הוא מעגנה, ואסור לו לעגנה. ואילו בדין שלפנינו, היא בעצמה רוצה להמתין ליבם שיבוא לייבמה ואין שום עיגון מצדנו, והרשות בידה לבקש את הרצוי לה.

32 יג. בָּא זֶה שֶׁתִּלְתֶּה בּוֹ וְלֹא רָצָה בָּהּ - חוֹזְרִין אֶצֶל
33 זֶה שֶׁתָּבַע אוֹתָהּ לְיָבֵם וְהָיָא אֵינָהּ רוֹצָה בּוֹ, וְאָמְרִין
34 לָהּ: אֵין בָּאָן מִי שֶׁרָצָה לְיָבֵם אֶלָּא זֶה, וּמִצֻּת יָבוֹם
35 קוֹדֶמֶת⁷⁵; או תְּתִיבֵם לוֹ, או תֵּצֵא בְּלֹא כֶּתֶבֶה בְּדִין
36 כָּל מוֹרְדָת⁷⁶.

(75) למצות חליצה, וכן אמרו ביבמות לט, א: "ביאת קטן (קטן מאחיו, אבל גדול הוא בשנים), וחליצת גדול, ביאת קטן עדיפה", הרי שאפילו במקום שהגדול רוצה לחלוץ - ביאת הקטן עדיפה, כל-שכן בדין שלפנינו, שהגדול אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ. (76) וכבר ביארנו לעיל ה"ז שיש חולקים על זה, ולדבריהם אינה מורדת ולא הפסידה כתובתה.

37 יד. כָּל יָבֵמָה שְׂאִמְרָנוּ שְׂדִינָה שֶׁתִּחַלֵּץ וְלֹא תִתֵּיבֵם⁷⁷
38 - הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת כֶּתֶבֶתָהּ, אִם יֵשׁ לָהּ כֶּתֶבֶה⁷⁸, כְּשֶׁאֵר
39 כָּל הָאֲלָמְנוֹת⁷⁹. וְכֵן אִם הָיָה יָבֵמָה מִבֵּה שְׁחִין אוֹ
40 שֵׁשׁ בּוֹ שָׁאָר מוֹמִי אֲנָשִׁים⁸⁰ - חוֹלֵץ לָהּ⁸¹ וְנוֹטֶלֶת
41 כֶּתֶבֶתָהּ. נוֹלָדוּ בָּהּ מוֹמִין כְּשֶׁהָיָא שׁוֹמְרֶת יָבֵם⁸² -

יבמות לט, ב שאין כופין לייבם. (58) ואין כופין אלא את הגדול, הואיל והמצוה מוטלת עליו (שם לט.).

1 ח. אָמַר הַגְּדוֹל: הַמְתִּינוּ לִי עַד שְׁיִגְדִּיל הַקָּטָן, או
2 עַד שְׁיָבֹא הַהוֹלֵץ⁵⁹, או עַד שְׁיִכְרִיא הַחֶרֶשׁ, וְנִמְלֹךְ
3 בּוֹ⁶⁰, וְאִם לֹא יִרְצֶה אֲנִי אֲנִיבֵם או אֲנִי אֲחַלֵּץ - אֵין
4 שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא אוֹמְרִין לוֹ: עָלֶיךָ מִצְוָה, או יָבֵם
5 או חֲלִץ⁶¹.

(59) שהלך למדינה אחרת. (60) נתייעץ אתו, אולי יסכים לייבם. (61) שם.

6 ט. וְכֵן אִם הָיָה הַגְּדוֹל בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת - אֵין אַחִיו
7 הַקָּטָן⁶² יָכוֹל לֹאמַר: עַל אֶחָי הַגְּדוֹל הוּא⁶³ הַמִּצְוָה,
8 הַמְתִּינוּ לוֹ עַד שְׁיָבֹא; אֶלָּא אוֹמְרִין לָזֶה שֶׁהוּא
9 בָּאָן: יָבֵם או חֲלִץ⁶⁴.

(62) הצעיר ממנו, והוא גם כן גדול בשנים, שמלאו לו י"ג שנה ויום אחד. (63) בכת"י התימנים: היא. (64) ואין משהים את המצוה (יבמות שם).

10 י. יָבֵמָה הָרְאוּיָה לְיָבוֹם⁶⁵ שְׁלֹא רָצָתָה לְהִתִּיבֵם⁶⁶ -
11 דִּינָה בְּדִין מוֹרְדָת עַל בַּעֲלָהּ⁶⁷; וְכוֹפִין אֶת יָבֵמָה
12 לְחַלֵּץ לָהּ⁶⁸, וְתֵצֵא בְּלֹא כֶּתֶבֶה⁶⁹. וְאִם הִנִּיחַ אַחִיו
13 נָשִׁים רַבּוֹת - כָּל מִי שֶׁתִּבְעֶה הַיָּבֵם מֵהֶן לְיָבוֹם וְלֹא
14 רָצָתָה הִיא הַמּוֹרְדָת, וְחוֹלֵץ לָהּ וְתֵצֵא בְּלֹא כֶּתֶבֶה⁷⁰;
15 וְשֶׁאֵר צְרוּרֶיהָ שְׁלֹא תִבְעֶנּוּ נוֹטְלוֹת כֶּתֶבֶתָן כְּשֶׁאֵר
16 הָאֲלָמְנוֹת.

(65) שהיא כשרה ליבם. (66) ללא טענה מספקת, אבל אם יבמה אינו הגון לה, או שהוא בעל מום, חולצת ונוטלת כתובתה, כמבואר בסמוך ה"ד. (67) שאמרה מאסתיho ואיני יכול להבעל לו, ודינה מבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח, כי הואיל ומצות יבום קודמת למצות חליצה (ראה לעיל פ"א ה"ב), והיא מסרבת להתייבם, הרי זו מורדת, כמו שרבינו מבאר בסמוך ה"ג. וכן פסק הרי"ף בכתובות פ"ה, על-פי מסקנת הסוגיא בכתובות סד, א. (68) כשם שכופין את הבעל לגרש כשאשתו מורדת, וכמבואר בהל' אישות שם. וכבר ביארנו שם שהרבה פוסקים חולקים על רבינו בזה, ולדעתם אין כופין את הבעל לגרש כשאשתו מורדת, אלא באותם מקומות שהזכירו חכמי התלמוד בפירוש. (69) בדין המורדת. (70) ובשו"ע אהע"ז (סי' קסה ס"א) הביא דעת הפוסקים, שמצות חליצה קודמת, ולפיכך אם אינה רוצה להתייבם אין לה דין מורדת, וכן פסק הרמ"א שם.

17 יא. הִיוּ הַיָּבָמִין רַבִּים, וְתָבַע אוֹתָהּ הַגְּדוֹל לְיָבוֹם,
18 וְהָיָא אֵינָהּ רוֹצָה בּוֹ וְרוֹצָה בָּאֶחָי - אֵין שׁוֹמְעִין
19 לָהּ, שְׁמָצוּהָ בְּגְדוֹל לְיָבֵם⁷¹.

(71) וכיון שאינה מתרצית למי שהמצוה בו, הרי זו מורדת (מגיד-משנה). אולם לשון רבינו: "אין שומעים לה" אין משמע שנקראת מורדת ('מעשה רוקח').

20 יב. אָמַר הַגְּדוֹל: אֲנִי רוֹצָה לֹא לְיָבֵם וְלֹא לְחַלֵּץ,

13 אֹתָהּ לָזֶה מִן הַשָּׁמַיִם⁹⁵, רָצָה - מִיָּבֵם, רָצָה - חוֹלֵץ⁹⁶
14 וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ אִמְרָה: אֲנִי נְזוּנָה
15 מִשְׁלִי וְאֶשֶׁב עֲגוּנָה⁹⁷ כָּל יְמֵי חַיִּי - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ⁹⁸;
16 שְׁהִירִי הֵיכֶם אוֹמֵר לָהּ: כָּל זֶמֶן שָׁאֵת זְקוּקָה⁹⁹ לִי אֵין
17 נֹתְנִין לִי אִשָּׁה אַחֶרֶת¹⁰⁰. וְאֶפְלוּ הִיא נָשׁוּי - אֶפְשָׁר
18 שְׂשִׂיאָ אִשָּׁה אַחֶרֶת¹⁰¹, אוֹ תִהְיֶה לוֹ מְרִיבָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
19 מִפְּנֵי הֵיכָמָה¹⁰².

(93) בבית שגר בעלי המת, ואתון מנכסיו. (94) ראה לעיל
בפי"ח מהל' אישות ה"א. (95) במיתת בעלה, ולא מדעתו
בחר בה היבם. (96) כתובות סד, א: "תבע לחלוץ נזקקין
לו". וכן פירשו ה'תוספות' שם, דיבור-המתחיל תבע לחלוץ.
וכן אמרו ביבמות לט, ב - שביבם הדבר תלוי, שנאמר: "אם
לא יחפוץ האיש" - הכל כרצונו, רצה - מייבם, רצה -
חולץ. (97) קשורה לבעלי ולזכרו, לא להנשא לאיש אחר,
מלשון הכתוב (רות א, יג): "הלהן תעגנה". (98) אלא
חולצת בעל כרחה. (99) קשורה. (100) כתובות, שם.
(101) וכל זמן שזו זקוקה לו, לא יתנוה לו. (102) שאשתו
תחשוב כי ייבם אותה, ותהיה לה כצרה בבית (מתוך סתימת
סוגיית הגמרא בכתובות שם). ואם שניהם מסכימים שלא
לחלוץ ולא לייבם, משמע שאין קפידא בדבר ('בית שמואל'
לאהע"ז סי' קסה, אות ט, וכן בתשובות 'חכם צבי' סי' א).
ובזהר פרשת חוקת עמ' קפ, משמע שיש מצוה בחליצה.
אבל ה'חתם סופר' אהע"ז ח"ב סי' פה כתב, שגם הזהר לא
התכוון לומר שיש מצוה-עשה לחלוץ באופן חיובי, אלא
שסגולה היא למת ולנשמתו, שתהא אלמנתו חולצת, ואין
זו אלא גמילות-חסד עם המת, כעין אמירת קדיש או הדלקת
שמן זית, ואין לכופף את האשה לחלוץ אם אינה רוצה בכך
מפני הבושה או הטורח וכיוצא בזה, אם תרצה להטיב עם
המת - תטיב, ואם לאו - אין בית-הדין יכול לכופה על כך.

20 יִז. יִבְמָה שְׁלֹא הִיא לָהּ עַל בְּעֻלָּה כְּתֻבָּה מִפְּנֵי
21 שְׁהִיתָה אִסּוּרָה עָלֶיהָ¹⁰³, וְהִירִי הִיא מִתֵּרֶת לִיָּבֵם¹⁰⁴
22 כְּמוֹ שְׁתִּיבָאָר¹⁰⁵, אִם רָצָה הֵיכֶם לִיָּבֵם - מִיָּבֵם, וְאֵין
23 לָהּ עָלֶיהָ כְּתֻבָּה¹⁰⁶ כִּדְרָךְ שְׁלֹא הִיא לָהּ עַל בְּעֻלָּה.
24 וְדִינָה עִם יִבְמָה בְּתוֹסֶפֶת - כְּמוֹ שְׁהִיתָה עִם
25 בְּעֻלָּה¹⁰⁷. אֲבָל אִם לֹא כְּתֹב לָהּ בְּעֻלָּה כְּתֻבָּה¹⁰⁸, אוֹ
26 שְׁמִכְרָה לוֹ כְּתֻבָּה אוֹ מִחְלָה אוֹתָהּ - צְרִיךְ הֵיכֶם
27 לְכַתֵּב לָהּ כְּתֻבָּה¹⁰⁹ כְּשֶׁאֵר הָאֲלֻמְנוֹת¹¹⁰.

(103) כגון שהיתה שניה לו (אם אמו). (104) שהיו אחים
מן האב ולא מן האם (ראה יבמות פד. וברש"י שם).
(105) לקמן פי"ו ה"ג. (106) כשבא עליה וקנאה, ועכשיו
רוצה להוציא - אין לה כתובה (יבמות פה.). אבל אם רוצה
להשהותה אצלו, צריך שיכתוב לה כתובה, שהרי אסור
לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה, כמבואר לעיל פי"ו
מהל' אישות ה"י. וה'אור שמח' מפרש את דברי רבינו,
שאינו כותב לה שום כתובה אפילו כשירצה לקיימה אצלו,
הואיל ויש לה תוספת, כמבואר בסמוך בדברי רבינו, והרי
אינה קלה בעיניו להוציא, שיצטרך לשלם לה התוספת.
ולפיכך במקרה השני, כשמחלה לבעל על הכתובה, הרי
מחלה גם על התוספת, ונשארה קלה בעיני היבם להוציא,

1 נִסְתַּחֲפָה שְׂדֵהוּ⁸³; אִם לֹא רָצָה לִיָּבֵם - יִחְלֹץ וְיִתֵּן
2 כְּתֻבָּה⁸⁴.

(77) ראה לעיל פ"א, ה"ה. ולקמן פ"ג, ה"ד, יג, יד; ופי",
ה"ז. (78) פרט לארוסה שאין לה כתובה מבעלה, כמבואר
לעיל פי" מהל' אישות ה"א, או שהיתה אסורה עליו,
כמבואר לקמן ה"י. (79) ביבמות פה, א - שאלו: שניה
לבעל ולא שניה ליבם, יש לה כתובה מיבם או לא, ואילו
על שניה ליבם ולא שניה לבעל - לא שאלו כלל, כי אע"פ
שחולצת, נוטלת כתובתה מנכסי בעלה, שהרי לא נעשה בה
שום איסור (הרשב"א ליבמות שם, וכן במגיד-משנה לקמן
ה"ז). (80) המנויים לעיל פכ"ה מהל' אישות, ה"א.
(81) כמו שאמרו (יבמות ד.): "מניין ליבמה שנפלה לפני
מוכה שחין, שאין חוסמין אותה (אין סותמים טענותיה
לכופה להתייבם, אלא כופים אותו וחולץ - רש"י), שנאמר
(דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, וסמוך לו: כי ישבו
אחים יחדיו", כלומר, עלינו לדרוש סמיכות הפסוקים האלה
ולפטרם מלהתייבם לו. ואפילו "מי שהיה בעלה בעל ריח
הפה . . . ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום . . .
יכולה היא לומר, לאחיה הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה
לקבל - ויחלוץ ויתן כתובתה" (פכ"ה מהל' אישות ה"ג).
(82) ממתנת לו להתייבם, אחרי שמת בעלה. (83) נשטפה
שדהו ונתקלקלה. כלומר, מזלו גרם. (84) כדין האשה
שנולדו בה מומין אחר שנתארסה, המבואר לעיל פכ"ה
מהל' אישות ה"ד, ומקורו בכתובות עה, א.

3 טו. יִבְמָה שְׁנִדְרָה הִנֵּה מִיָּבְמָה בְּחַיֵּי בְּעֻלָּה⁸⁵, או
4 שְׁנִדְרָה הִנֵּה מִפֶּל הַיְּהוּדִים⁸⁶ - כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁיַחֲלֹץ
5 לָהּ וְתִטֵּל כְּתֻבָּתָהּ⁸⁷. וְאִם נִדְרָה לְאַחֵר מִיתָת בְּעֻלָּה⁸⁸
6 - מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שְׁיַחֲלֹץ לָהּ⁸⁹; וְאִם לֹא רָצָה - הִרִי
7 זֶו מוֹרְדָתָה⁹⁰. וְכֵן אִם נִתְּפִינָה בְּנִדְרָה אֶפְלוּ בְּחַיֵּי
8 בְּעֻלָּה כְּדִי שְׁלֹא יִיָּבֵם אוֹתָהּ - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ
9 לְחַלֹּץ⁹¹, אֲלֵא אִם בֶּן מְרָדָה, וְתִצָּא בְּלֹא כְּתֻבָּה⁹².

(85) שלא תהנה ממנו, ולא פירטה הנאת תשמיש, שלא
נתכוונה לפטור עצמה ממנו לאחר מיתת בעלה (יבמות קיא:
וברש"י). (86) שלא תיבעל להם, שהתשמיש קשה לה,
ונתכוונה להפסיק דעתו של בעלה שלא יחשדנה כי נתנה
עיניה באחר (שם קיב. וברש"י). (87) שהרי אינה יכולה
להתייבם מחמת נדרה, ואין לה דין מורדת, כי לא נתכוונה
להפטר מן היבום (שם כרב, דאמר: "יבם אינו כבעל",
וכפירוש ה'תוספות' שם). (88) שנתכוונה להפטר מן
היבום. (89) ואם יסכים מרצון, יחלוץ לה ויתן כתובתה
(שם קיא:). (90) וכופים אותו לחלוץ - ותצא בלא כתובה,
כמבואר לעיל ה"י. (91) וליתן לה כתובתה, שיכול לומר
רצוני לייבמה, והעיכוב ממנה הוא, שהיא הגורמת.
(92) כלומר, אינך יכול לכופף אותו לחלוץ וליתן כתובה, אלא
לכופף כדין מורדת שאינה מקבלת כתובה ('חזון איש' ע"פ
המגיד-משנה).

10 טז. יִבְמָה שְׁתַּבְּעָה הֵיכֶם לְחַלִּיצָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: אֲנִי
11 חוֹלֵצָה וְלֹא נוֹטֵלֶת כְּתֻבָּה, אֲלֵא אֶשֶׁב בְּבֵית בְּעֻלָּי⁹³
12 וְכִשְׁאָר כָּל הָאֲלֻמְנוֹת⁹⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, שְׁהִירִי הֵקְנוּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החליצה, אסורה לו לעולם משום קנס - הואיל וקידשה שלא ברשות (רמב"ן).

כ. חזר ה'ר שג"ר מן הארסין ונשאה אחר שחלץ לה יבמה - אין מוציאין אותה מידו¹²¹. אבל אם גרשה מן הנשואין, וחזר ונשאה אחר שחלצה - מוציאין אותה מידו; מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובא בעלה, שהיא אסורה על זה ועל זה, כמו שפארנו¹²². והיבמה שזנתה¹²³ והיא זקוקה¹²⁴ - לא נאסרה על יבמה¹²⁵, אלא רצה חולץ רצה מיבם.

(121) אע"פ שאסורה עליו משום קנס, כנ"ל - אין קונסים אותה להוציאה אחר שנשאה, שדי לנו להחמיר בזה רק לכתחילה (רשב"א, הובא במגיד-משנה). (122) לעיל פ"י מהל' גירושין ה"ז, וכן אמרו (יבמות צב:): "יבמה - קידושין אין בה, נישואין יש בה, דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים". (123) בלא קידושין. (124) כשהיא שומרת יבם, ועדיין לא חלצה ולא נתייבמה. (125) שאינה כאשת איש החמורה, הואיל ואין בה אלא איסור לאו (סוטה יח:). ואינה דומה לנשאת לאחר, שנאסרה על יבמה, כמבואר לעיל ה"ח, כי שם יש לחוש, שיאמרו: חלץ לה יבמה ונישאת וחזר לכנסה והרי זה נושא חלוצתו, אבל זנות אין לה קול כל-כך, וידעו שפריצות היא מצדה ולא יחשדו בה שחלצה (רש"י לגיטין פ:). ואם יבמה כהן, נאסרה עליו, שהרי נבעלה לאסור לה ונעשתה זונה, וכהן אסור בזונה (ראה בפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"א; ובפ"ט ה"ה, ובשו"ע אהע"ז ס' קנט ס"ג).

כא. כל יבמה שהיא ספק מדבריהם¹²⁶ אם יש עליה זקת יבם¹²⁷ או אין עליה זקת יבם, פגון יבמה שילדה ולד שלא פלו לו חדשיו¹²⁸ ומת בתוך שלשים יום, שדינה שתחלץ מספק מדבריהם כמו שפארנו¹²⁹, אם הלכה ונתקדשה לאחר קדם חליצה - חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה¹³⁰. ואם נתקדשה לכהן, שהוא אסור בחליצה - אינו חולץ לה¹³¹; שאין אוסרין על זה אשתו משום ספק דבריהן¹³². גרשה הכהן או מת - הרי זו חולצת¹³³, ואחר כך מתרת לאחרים לכתחלה.

(126) מדברי חכמים. (127) קשר עם היבם, להתייבם או לחלוץ. (128) כלומר, שאינו ידוע אם נולד לתשעה חדשים, אבל סימניו גמרו, שהוא שלם בשעריו ובצפרוניו, ומן התורה הוא וולד גמור. (129) לעיל פ"א ה"ה, ועיי"ש בהערה כט. (130) ואינה צריכה קידושין שניים. (131) יבמות לו, ב ובר"ף שם, וכל-שכן אם נישאת קודם חליצה, שאין מוציאים אותה מתחת בעלה, כמבואר בר"ף שם, וכן בשו"ע אהע"ז סי' קסד, ס"ז. (132) שמן התורה ולד גמור הוא, הואיל וגמרו סימניו - ואין עליה זיקת יבם. (133) שהרי לא התירוה לבעלה בלא חליצה אלא כדי שלא לאסרה עליו, וכיון שגירשה אין צורך להתירה בלא חליצה (מגיד-משנה). אולם ב'שלטי הגיבורים' לרי"ף שם כתוב: שמאחר שהתירוה לכהן בלא חליצה, אם מת הכהן אין

כאן ציין רבינו: "צריך היבם לכתוב לה כתובתה", כמבואר לעיל פכ"ב מהל' אישות ה"ד. (107) שיש לה תוספת שהתחייב לה אע"פ שאין לה עיקר כתובה, והטעם מבואר לעיל (שם פכ"ד ה"ג). (108) למרות שהיתה מותרת לו. (109) שהרי בעלה עצמה אם רצה לקיימה אחרי שמכרה או מחלה לו כתובתה, חייב לחזור ולכתוב לה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות ה"י. (110) שכתובתן מנה. ואין זה סכום הכתובה שהיה רשום בכתובתה שמכרה לבעלה. השווה לעיל פכ"ב מהל' אישות ה"ד ובביאורנו שם, ולהלן פ"ד ה"ב והערה קפד.

יח. היבמה קדם שיבוא עליה יבמה או קדם שיחלץ לה הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר: לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. ואם נשאת לאחר ובעל - לוקה הוא והיא¹¹¹. ומוציאה פגט¹¹², ואפילו היו לו כמה בנים ממנה¹¹³. ונאסרה עליו¹¹⁴ ועל יבמה¹¹⁵. ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת לאחרים.

(111) כדרך שלוקין על כל מצוות לא-תעשה המנויות בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ד. ואם נישאה ועדיין לא נבעלה - אינם לוקים. (112) אפילו כשלא נבעלה עדיין, שהרי אפילו נתקדשה בלבד צריכה גט, כמבואר בסמוך ה"ט. (113) אין אומרים: יחלוץ לה יבמה ותשאר תחת בעלה, שלא להוציא לעז על בניה שהם פסולים, אלא אסורה עליו עולמית. (114) ואפילו לא נבעלה עדיין, הואיל ונישאה הרי זו בחזקת בעולה ונאסרה, כמו שכתב רבינו בפ"ט מהל' איסורי ביאה ה"ג: כהן שנשא אשה מאיסורי כהונה אע"פ שלא נבעלה נתחללה, שכל נשואה בחזקת בעולה היא (מעשה רוקח'), אלא שאינם לוקים אם לא נבעלה ודאי. (115) שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובא בעלה, שאסורה על זה ועל זה (יבמות צב: ובר"ף שם ע"פ ה"ירושלמי" שם פ"י, ה"ד). אלא שאין בניה מן השני ממזרים, שיבמה לשוק אינה אלא איסור לאו בלבד, ואין ממזר מאיסור חייבי לארץ. ראה פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"א-ב.

יט. נתקדשה לאחר¹¹⁶ - לא נאסרה על יבמה¹¹⁷, אלא נותן לה ה'ר שקדשה גט¹¹⁸ ויבמה מיבם או חולץ. ואם היה יבמה כהן, שאינו יכול לשא גרושה¹¹⁹ - תצא מן ה'ר פגט, כדי שלא יהא החוטא נשכר, ויחלץ לה יבמה¹²⁰.

(116) ועדיין לא נישאה לו. (117) שאינה גרושה מאשת איש שנתקדשה לאחר ובא בעלה, שלא נאסרה על בעלה הראשון, כמבואר לעיל בפ"י מהל' גירושין ה"ו. (118) שהרי קידושין תופסים ביבמה לשוק מספק, כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ד, וצריכה ממנו גט. (119) ויש סברא שהכהן יחלוץ לה (שהרי לייבם אינו יכול, שגרושה היא) ותהא מותרת למקדש - לא אמרו כן אלא המקדש נותן לה גט. (120) שאלמלא חטאו היה היבם מייבמה, ועכשיו אסורה לו, ועל-ידיה תישאר ברשותו?! ואף לאחר

קפב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ט אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצריכים אותה לחלוץ אפילו אם רוצה להנשא לישראל, שמאחר שהותרה - הותרה.

יום ש"ק כ"ט אדר ה'תשפ"א

פרק שְׁלִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו נאמנות לומר זה בני לפטור מן היבום, וזה אחי לחייב ביבום, מי נאמן לומר מת היבם.

1 א. האומר 'זה בני', או שאמר 'יש לי בנים' 2 - הרי זה נאמן, ופוטרו את אשתו מן החליצה ומן היבום.

(2) ואין אשתי זקוקה (לאחר מותי) לייבום. (3) ואפילו הוחזק שיש לו אחים אינה זקוקה להם, שאילו רצה היה פטורה בגט ומה לו לשקר, לפיכך נאמן להתירה ולפטורה מזיקת יבום, ומה גם, שאין דיבורו סותר את "חזקתו באחים", שאפילו אם יש לו אחים, הואיל ויש לו בנים הרי זו פטורה מיבום.

3 ב. אומר 'זה אחי', או שאמר 'יש לי אחין' 4 - אינו נאמן לאסור את אשתו 5 ולהניחה זקוקה לייבום; שהרי זה מתפנן לאסרה לאחר מותו.

(4) והרי היא זקוקה ליבום, והיא הייתה עד כה בחזקת שאינה זקוקה לייבום. (5) להינשא לאחרים עד שתחלוץ. (6) ואינו נאמן להוציאה מחזקתה הקודמת שאינה זקוקה.

6 ג. היה מחזק שלישי לו אחין, ואמר בשעת מיתתו 'אין לי אחין' 8 - אינו נאמן. 9 וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו 'אין זה אחי' - אינו נאמן. 10 לא היה מחזק באחין, ויצא קול שלישי שם עדים שיעידו שלישי לבעלה אחין, והעדים במדינה אחרת, אפלו אמר הוא בשעת מיתתו 'אין לי אח' - הרי זו חוששת 11, ותמתין 12 עד שיבואו העדים שאמרו 13 וישאלו 14.

(7) שהיא שעה רצינית ואינו עשוי לשקר בשעה זו. (8) והרי היא פטורה מזיקת יבום. (9) ואינו נאמן במה שבידו לגרשה כי אין "מיגו" מועיל נגד חזקה, והרי הוחזק שיש לו אחים ואין נאמינו שאין לו, אולם ב"אמר יש לי בנים" אינו סותר את חזקת האחים ולפיכך נאמן. (10) לבטל החזקה הקודמת, והרי היא זקוקה לייבום. (11) לקול, ואפילו לא הוחזק הקול בבית דין. (12) מלהינשא לאחרים, שמא יש בקול ממש והרי היא זקוקה לייבום. (13) אחרים עליהם, שהם יודעים שיש לו אחים. (14) ייבדקו, מכיוון שאפשר לברר ולעמוד על הדבר מפי עדים - עלינו לברר ולא נקל באיסור אשת איש.

(28) נשי שני אחים. (29) להינשא לזר. (30) שהוא יבמה וזקוקה לו, ואינו בפנינו שתחלוץ לו. (31) ושמא הוא חי.

ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שלישי לה העד עומדת באסורה 32, שאינה אסורה מפני בעלה אלא מפני יבמה 33; וזו שאין לה עד מתרת, שהרי העיד העד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר שמת בעלי.

(32) להינשא לזר. (33) שאין עדות על מות יבמה, אלא יבמתה, והיא אינה נאמנה לה.

ט. היה לזו בנים 34 ולזו אין בנים - זו שאין לה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ט אדר - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לזר, והרי היא בחזקת זקוקה ליבום. (51) ולא היה כאן יבם, והרי היא בחזקת היתר לזר. (52) שילדה חמותי במדינת הים בן. (53) להינשא לזר. (54) שאמרה ניתן לי יבם והחזיקה עצמה זקוקה לייבום. (55) שהרי אמרה מת יבמי.

יג. האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים, ובאה ואמרה 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - נאמנת⁵⁶; שהרי היתה בחזקת היתר לזר⁵⁷ בעת שהלכה⁵⁸. אמרה 'מת בני ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם⁵⁹. וחוששין לדבריה⁶⁰, וחולצת⁶¹ ולא מתיבמת.

(56) להינשא לזר. (57) אם ימות הבעל. שהרי יש להם בן ואינה זקוקה לייבום. (58) שהרי היה לה בן. וגם עכשיו אינה מוציאה עצמה מחזקתה. (59) שהרי הייתה בחזקת מותרת לזר ואינה זקוקה לו, ויש לחוש שמא מחמת אהבתה אליו היא משקרת. (60) להחמיר, לא להתירה לזר, שהרי לדבריה זקוקה היא לייבום, ועשתה עצמה חתיכת איסור להינשא לזר. (61) כדי שתהיה מותרת לזר.

יד. הלכה היא ובעלה בלבד⁶², ובאה ואמרה 'נתן לי בן במדינת הים ומת ואחר כך מת בעלי'⁶³ - נאמנת ומתיבמת; שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה בעת שהלכה. אמרה 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנפל לי' - אינה נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה⁶⁵. וחוששין לדבריה⁶⁶, וחולצת ולא מתיבמת.

(62) ויש לה יבם והרי היא בחזקת זקוקה לו. (63) נמצאת שהיא זקוקה ליבם. (64) ואינה זקוקה עוד לייבום. (65) שהרי הוחזקה זקוקה. (66) לא להתיבם, שהרי עשתה עצמה חתיכת איסור על היבם.

טו. במה דברים אמורים⁶⁷? כשהיתה פסולה לכהונה מתחילה⁶⁸, כגון שהיתה גרושה או חללה⁶⁹, או שאמרה 'במערה היינו כשמת⁷⁰; אבל אם אין הדבר פן - אינה חולצת. שמא תחליץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר פנוי כמו שאמרה והבעל מת תחילה⁷¹, ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ותנשא לכהן, ויראה הרוצה אותה שחליצה ונשאת לפה וידמה שהחליצה מתרת לכהונה, והוא אינו יודע בעדים שפאו. לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשא בחזקת זקוקה כשהיא עדיין עדים.

(67) שהיא חולצת על סמך דבריה. (68) טרם שנישאה לבעלה זה. (69) שנולדה מאיסור כהונה, כגון שאמה הייתה גרושה ונישאה לאביה הכהן, הרי בתם חללה ואסורה להינשא לכהן. (70) ואין איש עמנו לבוא ולהעיד מי מת תחילה האב או הבן. (71) לפני שמת הבן, ואינה זקוקה ליבם.

טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה⁷² למדינת הים,

בנים אסורה³⁵, וזו שיש לה בנים מתרת³⁶. הרי להן יבם אחר כהן - הרי זה מיבם לשתייה³⁷.

(34) מבעלה, ואינה זקוקה לייבום. (35) בגלל זיקתה ליבמה. (36) ובגמרא שם אמרו: "לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתייה מותרת", שאין כאן זיקת ייבום, זו מפני בניה, וזו בעידי חברתה. (37) שהרי משני בתים הן, ואין אחת פוטרת את חברתה.

י. מת זה היבם שייבם אותן³⁸ - אסורות להנשא לזר, כשהיו בתחלה³⁹. נתיבמו ונתגרשו⁴⁰ - הרי אלו מתרות לזר.

(38) ולא הניח בנים, נמצאו שתייה זקוקות (מצד מיתת היבם) לייבמיהן שבמדינת הים, שמא חיים הם. (39) לפני הייבום, שאין האחת נאמנת כלפי חברתה להעיד שמת יבמה. (40) מיבמן. והוא הדין אם מת יבמן והניח בנים, שאין זקוקות עוד לייבום.

יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי ותנשא'⁴¹ או תתיבם⁴², אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא לזר; הואיל והוא אסור לאי⁴³, שמא יהיה קל בעיניה⁴⁴. וכן אין היבם נאמן לומר 'מת אחי' שייבם את אשתו, שמא עיניו נתן בה⁴⁵. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי' שתפנס לביתה, ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי' שישא את אחותה, עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה ואחר כך תפנס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה⁴⁶, כמו שבארנו⁴⁷.

(41) לזר, באופן שאינה זקוקה לייבום, כגון שיש לו בנים, או אין לו אחים. (42) כשהיא זקוקה ליבם. (43) האמור בתורה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". (44) ולא תדקדק היטב אם מת יבמה, בניגוד לאומרת מת בעלי, שהוא איסור "אשת איש" וענשו מיתת בית דין, ובניה מהשני ממזרים. (45) שהרי אפילו חכם שאסר את האשה על בעלה בנדר, הרי זה לא יישאנה, שמא עיניו נתן בה. (46) שאינה יכולה להינשא לשום איש בעולם, אם לא נקבל עדותו. אבל זו יכולה להינשא לאחרים, וכן גיסה יכול לישא לו אחרת. (47) "שלא תשאנה בנות ישראל עגונות".

יב. לפיכך⁴⁸, האשה שהלכה היא ובעלה⁴⁹ ויבמה למדינת הים, ובאה ואמרה 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או שאמרה 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה נאמנת⁵⁰. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד⁵¹, ובאה ואמרה 'נתן לי יבם במדינת הים ומת⁵²', בין שאמרה 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' בין שאמרה 'מת בעלי ואחר כך מת היבם שנפל לי' - הרי זו נאמנת⁵³; שהפה שאסר⁵⁴ הוא הפה שהתיר⁵⁵.

(48) הואיל ואינה נאמנת לומר: "מת יבמי". (49) ואין לבעלה בנים והרי היא בחזקת זקוקה ליבם. (50) להינשא

נַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל חֻזְקָתָהּ, וְהָרִי הִיא מִתְּרֵת⁸⁵. וְהוּא
הַדִּין לֹאֲשֶׁה שְׁמַת בַּעֲלָהּ וְהָיָה לוֹ בֶּן בְּמִדְיָנָה אַחֶרֶת
- הָרִי זֶה מִתְּרֵת לָזֶר; וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מֵת הַבֶּן⁸⁶,
אֵלָּא הַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל חֻזְקָתָהּ⁸⁷.

(83) ולא הניח בניס ולא היה לו אח. (84) וזקוקה לו.
(85) להינשא לזר. (86) "שמה מת לא חוששים", והעמידהו
על חזקתו שהוא חי. (87) הקודמת, שהייתה בחזקת היתר
לזר.

יח. יצאת חמורתה מעברת - הרי זו חוששת, ולא
תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמורתה,
שמה נולד לה יבם קדם מיתת הבעל⁸⁸.

(88) והרי היא זקוקה לו עד שתחלוץ ממנו. ודקדק לכתוב
"קודם מיתת הבעל", שאילו נולד היבם לאחר מיתת הבעל
אינה זקוקה לו ליבום, שהרי היא "אשת אחיו שלא היה
בעולמו".

יט. האשה שהלך בעלה ויבנה למדינת הים, ובאו
ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך⁸⁹, ונשאת,
ואחר כך נודע שהלך היה הדברים⁹⁰ - תצא, והנולד
בשר⁹¹. אמרו לה: מת בנך ואחר כך מת בעליך,
ונתיבמה, ואחר כך נודע שהיו הדברים חלופה⁹² -
תצא, והנולד שנוולד לפני השמועה⁹³ או לאחר
השמועה ממזר⁹⁴.

(89) והרי היא מותרת לזר. (90) שבנה מת לפני בעלה,
וזקוקה היא ליבם ואסורה לזר. (91) כי בנישואי יבמה לזר
אין אלא איסור לאו בלבד ואין ממזר אלא מחייבי איסור
כרת. (92) נמצאת זו אסורה ליבמה, ואיסור אשת אח שלא
במקום מצוה הוא בעונש כרת. (93) ההודעה האחרונה,
אף על פי שהייתה שוגגת ואנוסה. (94) כי הלכה היא יש
ממזר מחייבי כריתות.

1 וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ לָהּ⁷³ 'מַת בְּעַלְיָךְ' - הָרִי זֶה לֹא
2 תַּחֲלִץ וְלֹא תִתְּנֶבּם לְעוֹלָם, עַד שִׁיָּדַע אִם יִלְדָּה
3 צָרְתָּהּ⁷⁴ אוֹ לֹא יִלְדָּה. וְלָמָּה לֹא תַּחֲלִץ אַחֵר תַּשְׁעָה
4 חֳדָשִׁים⁷⁵ מִמִּיתָה הַבַּעַל וְתִהְיֶה מִתְּרֵת לָזֶר עַל כָּל
5 פְּנִים⁷⁶, שְׁאִם יִלְדָּה צָרְתָּהּ⁷⁷ - הָרִי נִפְטָרָה זֶה, וְאִם
6 לֹא יִלְדָּה - הָרִי נִחְלָצָה? גִּזְרָה שְׁמָא יָנִידַע אַחֵר
7 הַחֲלִיצָה שִׁיָּלְדָה צָרְתָּהּ וְלָד שֶׁל קָנְמָא, וְנִמְצָאת זֹאת
8 שְׁאִינָה חֲלוּצָה⁷⁸, וְתִנְשָׂא לְכַהֵן אַחֵר שֶׁנִּחְלָצָה,
9 וַיֹּאמֶר הַרְוָאָה שְׁלֹא יָדַע בְּעֵדִים שְׁבָאוּ שֶׁהִחְלוּצָה
10 מִתְּרֵת לְכַהֵן, וַיַּעֲיֵד שְׂרָאָה אוֹתָהּ נִשְׁאת לְכַהֵן עַל
11 פִּי בֵּית דִּין. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה אֲסוּרָה לְכַהֵן
12 מִתַּחֲלָתָהּ⁷⁹ - הָרִי זֶה חוֹלֶצֶת לְאַחֵר תַּשְׁעָה וְתִנְשָׂא
13 לָזֶר. אָבֵל זֶה הַצָּרָה שֶׁהָיְתָה עִם בַּעֲלָהּ בְּשִׁמַּת -
14 תַּמְתִּין תַּשְׁעִים יוֹם בְּשָׁאֵר הַיָּבָמוֹת⁸⁰ וְתַחֲלִץ אוֹ
15 תִּתְּנֶבּם, וְלֹא תַחֲוֹשׁ לְצָרְתָּהּ שֶׁבְּמִדְיָנָה הָאֲחֶרֶת⁸¹,
16 הוֹאִיל וְלֹא הָיָה בַּעֲלָהּ עֲמָה בְּמִדְיָנָה⁸².

(72) שהיו לו שתי נשים, שהן צרות זו לזו. (73) לזו
שנשארה כאן. (74) מבעלה. ואז תינשא לזר, כי הוולד
פוטרה מן הייבום. (75) כי בתוך תשעה חדשים אינה
יכולה לחלוץ, שמא צרתה מעוברת ואין הוולד של קיימא,
וחליצת מעוברת אינה חליצה, אפילו כשהחולצת עצמה
אינה מעוברת אלא צרתה מעוברת. (76) צדדים.
(77) לאחר תשעת חדשי העיבור. (78) שהרי חליצה שלא
לצורך. (79) שהייתה גרושה או חללה כשנישאה לו.
(80) שאינן חולצות או מתייבמות אלא לאחר תשעים יום
מיום מיתת הבעל, לדעת אם מעוברת הן אם לא.
(81) שנשארה כאן שמא מעוברת היא. (82) אם כן לא
נתעברה ממנו.

17 יז. האשה שמת בעלה⁸³ והייתה לה חמות במדינת
18 הים - אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן
19 לה יבם במדינה אחרת⁸⁴, שלא גזרו בדבר זה; אלא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג כ"ט אדר ה'תשפ"א

42 "במים חיים" (שם, יג). ואין הפוגה באמרנו שהטבילה
43 מצות עשה, שפולטמא חייב לטבול בהכרח, כדרך
44 שפולטמא חייב לטבול בהכרח, או שפולטמי
45 שיש לו בית חייב לעשות מעקה — אלא פוגתי בכך
46 לדין טבילה שאנו נצטוונו שפולטמא להטהר
47 משמאנו לא יתכן דבר זה אלא בטבילה במים, ואז
48 יטהר. ולשון ספרא (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים,
49 יכול גזרת מלך (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תלמוד
50 לומר: ואחר יבא אל המקנה — מפני הטמא". הריהו
51 רומז לכלל הגזרה שבאנתי לך: שזה דין בלבד למי

יום ראשון כ"ג אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קט.

34 המצוה הק"ט — הצווי שנוצטוונו לטבול במי
35 מקנה ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה שנטמאנו בו,
36 והוא אמרו יתעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא
37 טו, טז), ובא בקבלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שכל-
38 בשרו עולה בהם והוא שעור מקנה", אלא אם היו מים
39 נובעים (ממעין), שלהם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות
40 מצוה זו (הלכות מקואות). ומתנאיה, שהזב בלבד יהיו
41 המים שייטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הכתוב:

יום חמישי כ"ז אדר ה'תשפ"א

מצות עשה רמא.

המצוה הרמ"א — הצווי שנוצטוינו בדין הבערה
(אש), והוא אמרו יתעלה: "פִּי־תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קוֹצִים"
(שמות כב, ה). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ב' ופרק
ו' (מבבא קמא).

יום שישי כ"ח אדר ה'תשפ"א

מצות עשה רמא.

המצוה הרמ"א — הצווי שנוצטוינו בדין הבערה
(אש), והוא אמרו יתעלה: "פִּי־תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קוֹצִים"
(שמות כב, ה). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ב' ופרק
ו' (מבבא קמא).

יום ש"ק כ"ט אדר ה'תשפ"א

מצות לא תעשה רמד.

מצות עשה רלט.

המצוה הרמ"ד — האזהרה שהזהרנו מלגנוב ממון,
והוא אמרו: "לֹא תִגְנוֹבוּ" (ויקרא יט, יא). ובמקלףא (פרשת
משפטים): "לֹא תִגְנוֹבוּ — הָרִי אֲזִיָּה לִגְנוֹב מִמּוֹן".
והעובר על לאו זה — חייב בתשלומין שהזכיר הכתוב:
או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או התזרת
הקרן בלכד (כשהודה). ובספרא (פרשת קדושים): "לִפִּי
שְׁנָאֵמֶר בְּגִנְיָה: 'שְׁנִים יִשְׁלַם' (שמות כב, ג) לַמִּדְנֵה עֲנֵשׁ,
אֲזִיָּה מִנֵּן? תִּלְמִיד לֹמֵר: 'לֹא תִגְנוֹבוּ' עַל מִנַּת לִמְקֻט",
כְּלוּמֵר: (אל תגנובו) כְּדִי לְהַגִּיז אֶת־הַגִּנְיָה וְלִתְּבִיאָהּ
בְּמִבְיָה, וְאַחֲרֵכֶּן תִּחְזִיר לוֹ; "לֹא תִגְנוֹבוּ" עַל מִנַּת
לִשְׁלֹם לוֹ תְּשֻׁלִּימִי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה". וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ז' מבבא קמא.

המצוה הרל"ט — הצווי שנוצטוינו בדין הגנוב
שנגנב ממנו תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה,
או נהרגנו אם בא במחירת, או נמכרנו, וכל־ענשי הגנב
בכלל כמו שבאר הכתוב. וכבר נתבאר כל־משפטי דין
זה בפרק ז' (מבבא קמא ופרק ח' מסנהדרין ופרק ג'
מבבא) מצינא ובמקומות מעטים בכתבות (ל): וקדושין
(נח): ושבועות (מב):.

שְׂרֻצָּה לְהִטְהַר שְׂעִשְׁה־כָּף — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה;
אָבֵל לֹא שְׁנִמִּיָּהּ טְבִילָה דְּקָא, אֵלָּא הַרֹצָה לְהִשְׁאֹר
בְּטַמְאָתוֹ וְלֹא יִכְנָס לְמִתְנָה שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית
המקדש ולפנים) אִיזָה זֶמֶן — רִשְׁאִי. וְכָכֵר בְּאֵר סִפֵּר
הָאֱמֶת ("ספר התורה") שְׂכַל־מִי שְׁנִטְמָא וְטָבֵל שֶׁהוּא
טָהוֹר, אֵלָּא שְׂאִין טְהֻרָתוֹ שְׁלֵמָה עַד שְׂעִירִיב שְׁמִשׁוֹ
(שתשקע השמש ביום הטבילה). וְכֵן בָּא גַם בְּפִרְוֵשׁ
הַמִּקְדָּשׁ, שְׂצָרִיף לְטָבֵל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נִגָּע בְּשִׁטַּח הַמַּיִם.
אָמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל־בָּשָׂרוֹ — שְׁלֵא יֵהָא דְּכָר חוֹצֵץ
בֵּינֵינוּ וּבֵין הַמַּיִם". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׁמִצְוָה זוֹ — וְהִיא
מִצְוַת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה
וְדִינֵי טָבִיל יוֹם (זה שטבל ועדיין לא העריב — שקעה —
שמשו). וּמִצְוָה זוֹ מְבִאֶרֶת בְּמִסְכַּת מְקֻאוֹת וּבְמִסְכַּת
טָבִיל יוֹם.

יום שני כ"ד אדר ה'תשפ"א

מצות עשה קט. רלז.

המצוה הק"ט נדפסה ביום הקודם.

המצוה הרל"ז — הצווי שנוצטוינו לזון בדין השור,
והוא אמרו יתעלה: "וְכִי־יִגַּח שׁוֹר וְגו'" (שמות כא, כח),
"וְכִי־יִגּוֹף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ" (שם, לה). וכבר
נתבאר הלכות דין זה בששת הפרקים הראשונים
(מבבא קמא).

יום שלישי כ"ה אדר ה'תשפ"א

מצות עשה רמ.

המצוה המשלימה מאתים וארבעים — הצווי
שנוצטוינו בדין ההבצר (שביערו בהמותיו, והזיקו שדות
אחרים), והוא אמרו יתעלה: "כִּי יִבְעַר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־
כָרֶם וְגו'" (שמות כב, ד). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בכללותו בפרק ב' ופרק ו' (מבבא קמא ופרק ה' מגטין).

יום רביעי כ"ו אדר ה'תשפ"א

מצות עשה רלח.

המצוה הרל"ח — הצווי שנוצטוינו לזון בדין הבור,
והוא אמרו יתעלה: "וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" (שמות כא, לג).
וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ג' ופרק ה' (מבבא
קמא).

ירמיה פרק נא - נא-סב

נא בִּשְׁנוּ כִּי־שָׁמַעְנוּ חֲרָפָה כְּפִתָּה כְּלָמָה פָּגִינוּ כִּי בָּאוּ זָרִים עַל־מִקְדָּשִׁי בֵּית יְהוָה: נב לִכֵּן הִנֵּה־יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וּפָקַדְתִּי עַל־פְּסִילֶיהָ וּבְכָל־אַרְצָהּ יֵאָנֶק חָלָל: גכ פִּי־תַעֲלֶה בְּכָל־הַשָּׁמַיִם וְכִי תִבְצֹר מְרוֹם עֲזָה מֵאֲתִי יָבֹאוּ שָׂדֵדִים לָהּ נְאֻם־יְהוָה: נד קוֹל וְעֶקֶה מִבָּבֶל וְשֹׁכֵר גְּדוֹל מֵאַרְצֵן פִּשְׁדִּים: נה כִּי־שָׁדַד יְהוָה אֶת־בָּבֶל וְאַפְדֹּ מִמֶּנָּה קוֹל גְּדוֹל וְהָמוֹ גְּלִיָּהֶם כָּמֹיִם רַבִּים נָתַן שְׁאוֹן קוֹלָם: נו כִּי בָּא עָלֶיהָ עַל־בָּבֶל שׁוֹדֵד וְנִלְכְּדוּ גְבוּרֶיהָ חֲתָתָהּ קִשְׁתוֹתֶיהָ כִּי אֵל גְּמָלוֹת יְהוָה שָׁלֵם יִשְׁלָם: נז וְהִשְׁפַּרְתִּי שָׁרִיָּה וְחִכְמָיָהּ פַּחוּתֶיהָ וּסְגֻיָּתָהּ וּגְבוּרֶיהָ וְיִשְׁנוּ שְׁנַת־עוֹלָם וְלֹא יִקְצוּ נְאֻם־הַפֶּלֶד יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: נח כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת חֲמוֹת בָּבֶל הִרְחֵבָה עֲרֵעַר תִּתְעַרְעֵר וּשְׁעֶרֶיהָ הִגְבִּיהִם בָּאֵשׁ יִצְתּוּ וְיִגְעֻ עַמִּים בְּדִירֵיק וּלְאָמִים בְּדִירֵאֵשׁ וְיַעֲפוּ: נט הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה אֲדָמָה וְיִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶת־שָׁרִיָּה בֶן־נִרְיָה בֶן־מַחְסִיָּה בְּלָכְתָּו אֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּכָל בִּשְׁנַת הַרְבַּעִית לְמַלְכוֹ וּשְׁרִיָּה שָׂר מְנוּחָה: ס וַיִּכְתֹּב יִרְמְיָהוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־תָּבוֹא אֶל־בָּבֶל אֶל־סַפֵּר אֶחָד אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִים אֶל־בָּבֶל: סא וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל־שָׁרִיָּה כְּבֹאֲךָ בָּבֶל וְרֹאיתָ וּקְרֹאתָ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: סב וְאָמַרְתָּ יְהוָה אֱלֹהֵי דְבָרְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַכְרִיתוֹ לְבִלְתִּי הֵיוֹתָבוֹ יוֹשֵׁב לְמַאֲדָם וְעַד־בְּהִמָּה כִּי־שָׁמְמוֹת עוֹלָם תִּהְיֶה:

רש"י

(נא) כי שמענו חרפה. שהיו כשדים אומרים ומחרפים אותנו לאמר יד אלהינו רמה שהחרבנו את ביתו: (נב) יאנק חלל. יצעק חלל כשהורגים את האדם בחץ או ברומח והוא גונח כשמוציא הרומח הוא האנקה: (נג) וכי תבצר. לשון מבצר חוזק: מאתי יבואו שודדים לה. מאתי מן השמים הגבוהים ממנה יבואו לה

מצודת דוד

(נא) בושנו. הנה עד הנה בושנו כי שמענו חרפת האויב וכסתה כלימה פנינו כאשר באו זרים על מקדשי בית ה' והם האולם וההיכל והדביר ר"ל כאשר חרבו את בית המקדש חרפו האויבים ואמרו מבלי יכולת ה' לא הציל מקדשו: (נב) ופקדתי. אשגיח להביא פורעניות על פסיליה: ובכל ארצה. בכל מקומות ארצה: יאנק חלל. בעת תצא הנשמה: (נג) כי תעלה. אם תעלה בכל אל השמים להשגב שם מפני האויב ואם תעשה מבצר חזק במרום לא תועיל לעצמה כי ממני יבואו לה השודדים ואין שום מבצר עומד נגדי והוא ענין מליצה והפלגה לומר אם תתחזק במלחמה בהרבה תחבולות לא תועיל לעצמה: (נד) מבבל. נשמע מבבל:

מצודת ציון

(נא) זרים. עמים עכו"ם: (נב) יאנק. ענין גניחה ואנחה שהיא בעת יציאת הנפש וכן באנוק חלל (יחזקאל כ"ו): (נג) תבצר. מלשון מבצר: מרום. השמים הרמים: עזה. חזקה: (נה) נתן. ר"ל נשמע וכן ו' נתן קולו (ויאל ב'): שאון. ענין המימה: (נו) התתה. ענין שבירה כמו חת מרודך (לעיל כ'): (נז) והשכרתי. מלשון שכרות: פחותיה וסגניה. מיני שררה: יקיצו. ענין הערה מהשינה: (נח) ערער תתערער. ענין חורבן והשחתה כמו ערו ערו (תהלים קל"ז): יצתו. מל' הצתה והדלקה: בדי ריק. בהרבה ריק וכן בדי אש וכמו בדי שופר יאמר האח (איוב ל"ט): (ס) ספר. כן נקרא מגילה כתובה:

(נה) קול גדול. כי היתה בת רבת עם וקול שאונם היה גדול מאד: והמו גליהם. ר"ל ומה שגליהם היו הומים, כלומר מה שהמו בגאווה ובהתרוממות כגלים וכמו המיית מים רבים כן היה נשמע קולם את כל זה יאבד המקום ממנה: (נו) חתתה קשתותם. לא יוכלו לירות ולהתגבר במלחמה כאילו נשברה קשתותם: כי אל גמולות ה'. כי ה' הוא משלם גמול המעשה ולכן ישלם לבבל את גמולה שהרעה לעשות: (נז) והשכרתי. אשכר אותם עד כי ישנו עד עולם ולא יקיצו ר"ל אבל דעתם ויפלו ולא יקומו: ה' צבאות שמו. המורה שהוא מושל בצבאות מעלה ומטה: (נח) הרחבה. אשר כל אחת רחבה: ערער תתערער. תחרב ותשחת: ויגעו עמים. העמים אשר בבבל יגעו בהרבה ריק ר"ל מה שיגעו במלחמה מול האויב יהיה לריק כי לא יצליחו מאומה: בדי אש. יגיעות הלאומים יהיה בהרבה אש כי אש יהיה תכליתם ויהיה עיפם ולא יוכלו לכבות את האש ותאכל עד אבדון: (נט) את צדקיהו. עם צדקיהו: שר מנוחה. רצה לומר, שעמד עם המלך בעת מנוחתו לדבר עמו מסתרות לבו: (ס) ויכתוב וכו'. בתחלה אמר שכתב ספר ואח"כ אמר שצוה לו בדבר הספר שכתב: אל ספר. אמר ע"ש סופו כי אחר שכתב נעשה ספר: הכתובים אל בבל. הכתובים פה על בבל: (סא) וראית. אז תראה בספר ותקרא בו: (סב) אתה דבורת. ר"ל הלא מפיק אמר ירמיה ואם כן הלא בידך לקיים מאמריך: למאדם. בין אדם בין בהמה:

עזרא פרק ב סא-ע

סא ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשר ויקרא עלישם: סב אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצאו ויגאלו מן-הכהנה: סג ויאמר התרשאת להם אשר לא-יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים: סד כל-הקהל באחד ארבע רבוא אלפים שלש-מאות ששים: סה מלבד עבדיהם ואמהותיהם אלה שבעת אלפים שלש מאות שלשים ושבעה ולהם משרים ומשררות מאתים: סו סוסייהם שבע מאות שלשים וששה פרדיהם מאתים ארבעים וחמשה: סז גמליהם ארבע מאות שלשים וחמשה חמרים ששת אלפים שבע מאות ועשרים: (פ) סח ומראשי האבות בבואם לבית יהוה אשר בירושלם התנדבו לבית האלהים להעמידו על-מכונו: סט כבדם נתנו לאוצר המלאכה זהב דרכמונים שש רבאות ואסף (ס) וכסף מגים חמשת אלפים וכתנת פתנים מאה: (ס) ע וישבו הכהנים והלויים ומן-העם והמשרים והשוערים והנתינים בעריהם וכל-ישראל בעריהם: (ס)

רש"י

הקהל כאחד. כשהיו כולם ביחד עם הכהנים והלויים והנתינים היה בהם חשבון זה ובני ישראל המנויים למעלה הם של שבט יהודה ובנימין ואותם אשר נחסרו מחשבון זה שלא תמצאם למעלה הם היו משאר השבטים וכן מפורש בסדר עולם כל הקהל כאחד ארבע רבוא וגו' ובפרט אינן אלא שלשים אלף י"ג אלף היכן הם אלא שעלו משאר השבטים: (סח) מלבד עבדיהם ואמהותיהם. שלא היו בכלל הקהל: ולהם משרים ומשררות מאתים. לפי שהיו עולים בשמחה מבבל לא"י היו צריכים למשוררים ומשוררות כדי שיהיו מטיילות בהם ברוב שמחתם: (סח) התנדבו. היו מתנדבין לבניין הבית: (ט) ככחם. כפי כחם וממונם: דרכמונים. שם מטבע של זהב: וכתנות כהנים. לשרת בהם:

מצודת ציון

(סב) המתיחשים. ענין יחוס הוא הודעת סדר הדורות מן המשפחות ממי יצאו ומי אביהם: ויגאלו. ענין טינוף ונמאס כמו לחם מגואל (מלאכי א'): (סד) רבוא. הוא עשרת אלפים: (סו) פרדיהם. הם הבאים מן הסוס והחמור: (סח) מכונו. מל' כן ובסיס: (ט) דרכמונים. שם מטבע ידוע אצלם: מגים. שם משקל ליטרא:

מצודת דוד

(סא) ומבני הכהנים. והם בני חביה וגו': אשר לקח. הוא חוזר על בני ברזלי לומר שאביהם לקח אחת מבנות ברזלי לאשה ולזה היה נקרא עליהם שם ברזלי לומר עליהם בני ברזלי: (סב) אלה. הכהנים האלה: כתבם. דבר כתוב מהם: המתיחשים. אשר יסופר בו סדר הדורות: ולא נמצאו. בספר היחוס לא נמצאו אלה כתובים וזכורים: ויגאלו. ולכן נמאסו מן הכהונה: (סג) התרשאת. הוא נחמיה בן חכליה וכן נאמר

ויאמר נחמיה הוא התרשאת (נחמיה ח) וארז"ל לפי שהיה משקה למלך והתירו לו חכמים לשנות יין נסך לכן נקרא התרשאת והיא מלה מורכבת התר שאת: אשר לא יאכלו. ר"ל משפטם היא אשר לא יאכלו מקדש הקדשים וארז"ל זו היא תרומה וקדשי המזבח: לאורים ולתומים. לשאול בהם אם הם כהנים כשרי' וכאומר עד שיבוא המשיח וישאלו אז באורים ותומים כי בבית השני לא היו האורים ותומים לשאול בהם: (סד) כל הקהל כאחד. כולם יחד הישראלים והכהנים הלויים והנתינים בני עבדי שלמה: ארבע רבוא וגו'. ובפרט לא יעלו אף למספר שלשה רבוא אבל לא חשב בפרט כ"א הישראלים מבני יהודה ובנימין ועם מהם שעלו מיתר השבטים היו כחשבון הזה וכן מפורש בסדר עולם: (סה) מלבד. החשבון הזה הוא מלבד עבדיהם ואמהותיהם של אלה הנזכרים והיו שבעת אלפים וכו': משוררים ומשוררות. זכרים ונקבות לשורר בדרך כי עלו בשמחה ובטיול: (סח) ומראשי. מקצת מראשי האבות: לבית ה'. ר"ל למקום בית ה' כי עדיין לא בנו הבית: לבית האלהים. וחוזר ומפרש: להעמידו וגו'. ר"ל להעמיד הבית על כנו ובסיסו: (ט) ככחם. כל אחד התנדב כפי כח עשרו: לאוצר המלאכה. אל המקום שאצרו שם הזהב והכסף למלאכת הבנין: וכתנות כהנים. שילבשו אותם הכהנים בשעת העבודה: (ע) ומן העם. מבני יהודה ובנימין: בעריהם. אשר היו ערי נחלתם עד שלא גלו: וכל ישראל. הם העולים מיתר השבטים:

יא בַּהֶרֶת פִּחְצֵי גֵרִים וְאֵין בָּהּ פְּלוּם, נִלְוָה בַּהֶרֶת פִּחְצֵי גֵרִים וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת – הָרִי זֶה לְהַחֲלִיט. מִפְּנֵי שְׁאֻמְרוֹ: אִם בַּהֶרֶת קִדְמָה לְשַׁעַר לָבָן – טָמֵא, וְאִם שְׁעַר לָבָן קִדְם לְבַהֶרֶת – טָהוֹר; וְאִם סָפֵק – טָמֵא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קֵהָה. פֶּרֶק ח מֵי שִׁי

א כָּל סָפֵק נִגְעִים טָהוֹר, חוּץ מִזֶּה, וְעוֹד אַחֵר. וְאִיזֵה זֶה? מִי שֶׁהִתֵּה בּוֹ בַּהֶרֶת בְּגָרִים וְהִסְגִּירָהּ, בְּסוֹף שְׁבוּעָה וְהָרִי הִיא פְּסָלָה, סָפֵק שֶׁהִיא הִיא, סָפֵק שֶׁאַחֲרֶת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ – טָמֵא.

ב הַחֲלִיטוּ בְּשַׁעַר לָבָן, הִלֵּךְ שְׁעַר לָבָן, וְהוֹר שְׁעַר לָבָן; וְכֵן בְּמַחֲתָהּ, וּבְפִשְׁיוֹן; בַּתְּחִלָּה, וּבְסוֹף שְׁבוּעָה רִאשׁוֹן, בְּסוֹף פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

יא וְנִלְוָה בַּהֶרֶת פִּחְצֵי גֵרִים וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת כִּי הָרִי זֶה לְהַחֲלִיט. כָּל הֵיכָא דִּתְנִן וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אוּ וּבָהּ שְׁעֵרָה אַחַת, לֹא דֹאֲתוּ שְׁעֵרוֹת וּבַהֶרֶת בַּהֲרִי הָרִי, אֲלֵא דְבַהֶרֶת קִדְמָה וְאִחָב־כּ בָּאוּ שְׁעֵרוֹת: וְאִם שְׁעַר לָבָן קִדְם לְבַהֶרֶת טָהוֹר. דְּכַתִּיב (וַיִּקְרָא י') וְהָיָה הַפֶּכֶה שְׁעַר לָבָן, הַבַּהֶרֶת הִיא שְׁנִימָה לְשַׁעַר שִׁיהֶפֶךְ לָלָבָן: סָפֵק טָמֵא. סָפֵק אִם שְׁעַר לָבָן קִדְם לְבַהֶרֶת אוּ בַּהֶרֶת קִדְמָה לְשַׁעַר לָבָן, טָמֵא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קֵהָה. גְּרִסִּינָה. מִלְשׁוֹן תַּקְדִּינָה שִׁינּוּ. כְּלוּמָר, הָיוּ שִׁינּוּ קְרוֹת מִדְּבַרִּי הָאוֹמֵר סָפֵק טָמֵא. דִּרְאוּהוּ סָבַר סָפֵק טָהוֹר. וְאֵין הִלְכָה כִּי יְהוֹשֻׁעַ:

ה א כָּל סָפֵק נִגְעִים. חוּץ מִזֶּה. דְּסָפֵק בַּהֶרֶת קִדְמָה סָפֵק שְׁעַר לָבָן קִדְם: הָרִי הִיא כְּסָלָה. נְעֻשִׁית רַחֲבָה וְגִדּוּלָה כְּסָלָה: סָפֵק שֶׁהִיא הִיא. וְרֹאיוּהָ לְהַחֲלִיט שֶׁהִיא פֶּשֶׁה: סָפֵק שֶׁאַחֲרֶת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ. וְהִיא שְׁנִימָה הִלְכָה וְרֹאיוּהָ לְהַסְגִּיר, דָּאֵין פִּשְׁיוֹן מִטָּמֵא בַּתְּחִלָּה: טָמֵא. וּמַחֲלִיטוּ:

ב הִלֵּךְ שְׁעַר לָבָן. שֶׁהוֹחֲלֵט עֵבְדוּרָו: וְחֹזֵר שְׁעַר לָבָן. אַחֵר תַּחְתּוּיָו: וְכֵן בְּמַחֲתָהּ וְכֵן בְּפִשְׁיוֹן. אוּ שְׁלָא חוּר שְׁעַר לָבָן, אֲלֵא שְׁנִלְוָה בּוֹ מַחֲתָה שְׁהִיא גִ'כּ

משניות מבוארות – קהתי

בבית: א) בהרת כחצי גרים ואין בה כלום, נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערות אחת. דהיינו שהפכה כל הבהרת מקצת השער, אינה אלא להסגיר; ב) בהרת כחצי גרים ובה שערות אחת, נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערות אחת, והרי שהפכה מקצתה שערות אחת ומקצתה האחרת הפכה שערות האחרת, אף על פי כן אין זה נחשב כאילו הפכה כולה את כולה, ואינה אלא להסגיר; ג) בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות, נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערות אחת, שהפכה מקצת הבהרת את כל השער, ומקצתה האחרת הפכה על כל פנים שערות אחת, אף על פי כן אינה אלא להסגיר; ד) בהרת כחצי גרים ואין בה כלום, נולדה בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות, היינו כפי שצריך להיות באמת, שהפכה כולה את כל השער, הלכך הרי זו להחליט. ועל כך מסיים התנא: מפני שאמרו וכו' כלומר לפיכך הוצרכתי לפרש לך בכל הבבות הללו, באיזה אופן תהיה הקדימה שיוחלט על ידה, שצריך שתקדים כל הבהרת לכל השער הראוי לה.

בגמרא מובא (בבא מציעא פו, א): "נחלקו במתיבתא דרקיע: אם בהרת קודמת לשער לבן – טמא; ואם שער לבן קודם לבהרת – טהור; ספק (ואם ספק – מהו הדין)? הקב"ה אמר: "טהור". וכל הפמליא של מנצלה אמרה: "טמא". אמר: מי יוכיח? – ויוכיח רבה בר נחמני, שאמרו רבה בר נחמני: "אני יחיד בנגעים, אני יחיד באהלות". שלחו שליח אחריו – ולא יכלו מלאך המוות ליגע בו, משום שלא פסק פיו מתלמודו. בתוך כך נשב רוח וקם רעש בין הקנים, סבר לגיון של פרשים הוא (הרודף אחריו) – אמר: אמות בידי מלאך המוות ולא אסתר ביד מלכות. בשעת פטירתו אמר: "טהור, טהור". יצאה בת קול ואמרה: אשריך רבה בר נחמני, שנפך טהור ויצאה נשמתך ב"טהור".

באור משנה א

כָּל סָפֵק נִגְעִים טָהוֹר, חוּץ מִזֶּה – ששינוי בסוף הפרק הקודם, ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם; יש מפרשים, שמשנתנו סתמה כאן שלא כרבי יהושע ("כסף משנה" עפ"י הרמב"ם הל' טומאת צרעת ב, ט); ויש מפרשים: חוץ מזה – שיש בו מחלוקת תנאים, וְעוֹד אַחֵר – ועוד ספק נגעים אחר, שאינו טהור. וְאִיזֵה זֶה? מִי שֶׁהִתֵּה בּוֹ בַּהֶרֶת בְּגָרִים וְהִסְגִּירָהּ – לשבוע, בְּסוֹף שְׁבוּעָה וְהָרִי הִיא פְּסָלָה – ובסוף השבוע ראה הכהן והיא גרולה כסלע, כלומר שנשתנתה מאד והיא נראית כבהרת אחרת, סָפֵק שֶׁהִיא הִיא – אותה הבהרת שהסגירה, אלא שפשתה הרבה, וראויה להחליטה לטומאה, סָפֵק שֶׁאַחֲרֶת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ – שהבהרת הראשונה הלכה, וזו בהרת חדשה, וטעונה הסגר, טָמֵא – מחליטה לטומאה, שספק זה טמא.

יש מפרשים שבספק נגעים שבמשנתנו טמא מן התורה אף לדעת הרמב"ם, שהוראיל והיתה בתחילתה בהרת כגרים, הרי היא כמוחזקת לטומאה (ענין "תוספות יום טוב": "משנה אחרונה").

יו"ט שני

באור משנה ב

הַחֲלִיטוּ – החליט הכהן את המנוגע, בְּשַׁעַר לָבָן – מחמת שתי

יו"ט ראשון באור משנה יא

בַּהֶרֶת פִּחְצֵי גֵרִים וְאֵין בָּהּ פְּלוּם – אין בה כל שער לבן, נִלְוָה – אצלה, בַּהֶרֶת פִּחְצֵי גֵרִים וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת – לבנות; יש מפרשים, שלא נולדה הבהרת ושתי השערות כאחד, אלא הבהרת קדמה ואחר כך באו שתי שערות (הר"ם; הר"ב); ויש מפרשים, שמדובר כאן אפילו בכגון שהבהרת ושתי השערות באו כאחת (תפארת ישראל), הָרִי זֶה לְהַחֲלִיט – לטומאה, לפי שהבהרת כגרים קדמה לשתי השערות (ולדעת בעל "תפארת ישראל", אף על פי שהבהרת השנייה כחצי גרים באה עם שתי השערות ביחד, מכל מקום אנו אומרים, הואיל והבהרת הראשונה כחצי גרים קדמה לשערות, בודאי גם הבהרת השנייה כחצי גרים קדמה לשערות, ומצטרפות להיטמא). וטעם כל הדינים הללו, מִפְּנֵי שְׁאֻמְרוֹ: אִם בַּהֶרֶת קִדְמָה לְשַׁעַר לָבָן – אם בהרת כגרים קדמה לשתי שערות לבנות, טָמֵא – שבכגון זה השער הלבן הוא סימן טומאה, כמו שהבאנו לעיל את הכתוב (ויקרא יג, י'): "והיא הפכה שער לבן", שהבהרת הפכה את השער ללבן; וְאִם שְׁעַר לָבָן קִדְם לְבַהֶרֶת, טָהוֹר – כלומר אין השער הלבן סימן טומאה; ועל כל פנים צריך הנגע הסגר (תפארת ישראל); וְאִם סָפֵק – אם בהרת קדמה או שער לבן קדם, טָמֵא – במפרשים מבואר, שאין הולכים כאן אחר חזקת טהרה של הגוף, משום שמסתבר יותר שהבהרת קדמה לשער הלבן, לפי שהשערות דרכן להיות שחורות, אלא שהנגע הוא שהופך אותן ללבן, והואיל ויש כאן ריעותא בחזקת הגוף, לפיכך אם ספק, טמא (תוספות נידה יט, א; וענין הרי"ם ו"תוספות יום טוב" שהאריכו בענין זה). ולפי הטעם האמור, נראה למפרשים, שהוא טמא מן התורה, שהרי לא מטעם ספק סוברים חכמים, שהוא טמא, אלא משום שתולים במצוי, שדרך השער להיות שחור, ומן הסתם מחמת הנגע הוא שנתלבן (ענין "תוספות יום טוב"; תפארת ישראל). אבל הרמב"ם כותב: "ויידאה לי שטומאתו בספק" (הל' טומאת צרעת ב, ט). וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קֵהָה – כלומר היו שינוי קהות מדברי האומר ספק טמא, שכן הוא סובר: ספק טהור (ברטנורא עפ"י הרמב"ם); ויש מפרשים: קיהה – דקדק בדבר הרבה וטירה (תוספות יבמות ק, ב); ויש מפרשים, שהוא לשון אסיפה (כלשון הכתוב בפי יוחי: "ולו יקהת עמי"). כלומר שאסף חכמים להסכים עמו לטהר בכגון זה ("תפארת ישראל").

בעל "תפארת ישראל" כותב (בעקבות פירושו של הגר"א), שלאחר שסיים התנא את כל המחלוקות של רבי עקיבא וחכמים, בא להשמיענו, שהוראיל וכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער נגע הפך לבן", שמשמע שכבר היה כל הנגע קודם שנראה השער הלבן, וכתוב גם (שם שם, כ): "ושערה הפך לבן" במפקח ה"א, שמשמע כל שער הראוי לה צריך שיהפכה הנגע ללבן, ממצאנו למדים, שכל הנגע צריך שיהפוך את כל השער, ולפיכך נקט התנא ארבע

שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר – הָרִי הֵיא כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה. הַחֲלִיטוֹ בְּמַחִיָּה, וְהִלְכָה הַמַּחִיָּה, וְחִזְרָה הַמַּחִיָּה; וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן, וּבְפִשְׁיוֹן; בְּתַחֲלָה, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר – הָרִי הֵיא כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה. הַחֲלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן, הִלָּךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחִזְרָה הַפִּשְׁיוֹן; וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן; בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי, לְאַחַר הַפֶּטוּר – הָרִי הֵיא כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה.

ג שֹׁעַר פְּקוּדָה – עֲקִיבָא בֶן מַהֲלָאֵל מִטְּמֵא; וְחַכְמִים מִטְּהָרִין. אֵיזָה הוּא שֹׁעַר פְּקוּדָה? מִי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּהֶרֶת וּבֵה שֹׁעַר לָבָן, הִלְכָה הַבְּהֶרֶת וְהַיָּחִיָּה לְשֹׁעַר לָבָן בְּמִקְוָמוֹ, וְחִזְרָה – עֲקִיבָא בֶן מַהֲלָאֵל מִטְּמֵא; וְחַכְמִים מִטְּהָרִין. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מוֹדָה אֲנִי בְּזֶה שֶׁהוּא טָהוֹר. אֵיזָה הוּא שֹׁעַר פְּקוּדָה? מִי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּהֶרֶת בְּגָרִים וּבֵה שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, וְהִלָּךְ הַיָּמִנָה בְּחֻצֵי גְרִים, וְהַיָּחִיָּה לְשֹׁעַר לָבָן בְּמִקְוָם הַבְּהֶרֶת, וְחִזְרָה. אָמְרוּ לוֹ: כִּשֶּׁם שֶׁבָּטְלוּ אֶת דְּבָרֵי עֲקִיבָא, אַף דְּבָרֶיךָ אֵינָן מְקִימִין.

פירוש ברטנורא

סימן טומאה, או שפשה הנגע: בתחילה בסוף שבוע ראשון. כלומר, בין שהחלט היה בתחילה כשהובא אל הכהן, בין בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני, בין לאחר הפטור כגון שעמד בעינו שני שבועות ופטרו ואחר הפטור בא שער לבן והחליטו, ככל הני גזוני אם הלך לו שער לבן וחזר שער לבן, או מחיה או פשיון חרי היא כמות שחיתת. כלומר, נשאר בטומאה כמו שחיה, הואיל ויש בו סימן טומאה, אע"פ שאין זה אותו סימן שהיה בשעת החלט: וחזר הפשיון וכן בשער לבן. הא דלא קתני הכא וכן במחיה, לפי שכשהלך הפשיון ובאת המחיה, פעמים שחיה טהור, כגון שהמחיה מיעטה הנגע מכגריס:

ג שער פקודה. לשון פקדון, שהפקידה הבהרת את השער בעור הבשר והלכה לה: וחכמים מטהרים. וטעמיהו, דכתיב והיא הפכה, שהפכתו היא ולא הפכתו חברתה: אף דבריד אין מקיימין. דהאי נמי טהור. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

שֹׁעַר פְּקוּדָה – כמפורש לקמן במשנתנו, עֲקִיבָא בֶן מַהֲלָאֵל מִטְּמֵא – את הבהרת משום אותו שער, וְחַכְמִים מִטְּהָרִין – שלדעתם אינו סימן טומאה. אֵיזָה הוּא שֹׁעַר פְּקוּדָה? מִי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּהֶרֶת וּבֵה שֹׁעַר לָבָן, ואחר כך הִלְכָה הַבְּהֶרֶת – שנתרפאה, וְהַיָּחִיָּה לְשֹׁעַר לָבָן בְּמִקְוָמוֹ, וְחִזְרָה – הבהרת, כלומר שחזרה בהרת שנייה במקום הראשונה, והרי השער הלבן בתוכה; שער זה נקרא "שער פקודה". מלשון פיקדון, כאילו הפקידה אותו הבהרת בעור הבשר עד שתחזור, עֲקִיבָא בֶן מַהֲלָאֵל מִטְּמֵא – את הבהרת שחזרה מחמת שער הפקודה, שסימן טומאה הוא לה; ואף על פי ששער לבן שקדם לבהרת אינו סימן טומאה, כמו ששינוי בסוף הפרק הקודם, מכל מקום סובר עקיבא בן מהללאל בשער פקודה שהוא מטמא, אף על פי שקדם לבהרת, שהואיל והפך לבן בבהרת הראשונה ונעשה סימן טומאה, הריהו סימן טומאה אף לבהרת שחזרה (דחומ"ט; דחאב"ד; דר"ב); או הטעם הוא, שהואיל והשער הלבן במקומו עומד, הרי רגלים לדבר, שהבהרת הראשונה לא נרפאה עדיין, והבהרת שחזרה, מחמת הראשונה באה, והרי היא כאילו לא הלכה כלל (דאב"ד); וְחַכְמִים מִטְּהָרִין – כלומר שלדעתם בהרת אחרת היא, וכיון שהשער הלבן קדם לבהרת זו, אינו סימן טומאה לה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מוֹדָה אֲנִי בְּזֶה שֶׁהוּא טָהוֹר – כדעת חכמים. אֵיזָה הוּא שֹׁעַר פְּקוּדָה – שטמא, כדעת עקיבא בן מהללאל? מִי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּהֶרֶת בְּגָרִים וּבֵה שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת – לבנות, וְהִלָּךְ הַיָּמִנָה בְּחֻצֵי גְרִים, וְהַיָּחִיָּה לְשֹׁעַר לָבָן בְּמִקְוָם הַבְּהֶרֶת, וְחִזְרָה – כחצי הגריס, ושוב יש כאן בהרת כגריס ושתי שערות לבנות בה, בכגון זה הבהרת השנייה טמאה מחמת שער הפקודה, שהואיל ולא הלכה הבהרת כולה אלא מקצתה, לפיכך כשחזרה, אנו אומרים שודאי היא הבהרת הראשונה שחזרה, והרי שקדמה הבהרת לשער הלבן. אָמְרוּ לוֹ – לרבי עקיבא: כִּשֶּׁם שֶׁבָּטְלוּ – חכמים; ויש גורסים: כשם שבטלת (הגריס) – אֶת דְּבָרֵי עֲקִיבָא, אַף דְּבָרֶיךָ אֵינָן מְקִימִין – שאף שער פקודה כזה אינו מטמא, לפי שאותו כחצי גריס שושאר לאו כלום הוא, וכאילו איננו, ולכן אף בכגון זה שלא הלך מן הבהרת אלא כחצי גריס, דינה כאילו הלכה הבהרת כולה, וכשחזר כחצי הגריס, הרי זו נחשבת לבהרת אחרת, וכיון ששתי השערות קדמו לאותה בהרת אינו סימן טומאה לה.

שערות לבנות שהיו בנגע, ואחר כך הִלָּךְ שֹׁעַר לָבָן – נעלמו שתי השערות הלבנות שבנגע, וְחִזְרָה שֹׁעַר לָבָן – ובאו שתי שערות אחרות במקומן, וְכֵן בְּמַחִיָּה, וּבְפִשְׁיוֹן – שלא חזר שער לבן, אלא שנולדה בנגע מחיה, או שפשה הנגע; בְּתַחֲלָה – בין שהחליטו בשער לבן בתחילה כשהובא אל הכהן, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – ובין שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי – של הסגר, או לְאַחַר הַפֶּטוּר – כגון שעמד הנגע בעינו שני שבועות ופטרו, ולאחר הפטור נראה שער לבן, והחליטו לטומאה; בכל האופנים הללו, אם הלך השער הלבן וחזר שער לבן או שבאה מחיה או שפשה הנגע, הָרִי הֵיא כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה – הבהרת נשאת בטומאה כבתחילה, ואין הכהן צריך לחזור ולטמאה, משום סימן הטומאה החדש. ואף על פי שפשיון אינו מטמא בתחילה, מכל מקום כאן, הואיל והוחלטה הבהרת מתוך שער לבן, לפיכך אם הלך השער הלבן ובא הפשיון במקומו, הבהרת טמאה כבתחילה (יאלוהו רבא). הַחֲלִיטוֹ בְּמַחִיָּה – מחמת מחיית בשר חי שהיתה בבהרת, וְהִלְכָה הַמַּחִיָּה – שהתפשטה הבהרת במקומה, וְחִזְרָה הַמַּחִיָּה – שנולדה מחיה אחרת; וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן, וּבְפִשְׁיוֹן – שלא חזרה המחיה אלא שבא שער לבן או פשיון, בְּתַחֲלָה – בין שהחליטו במחיה בתחילה, כשהובא אל הכהן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי – של הסגר, או לְאַחַר הַפֶּטוּר – בכל האופנים הללו הָרִי הֵיא כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה – הבהרת נשאת בטומאה. הַחֲלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן – משום שפשה הנגע, ואחר כך הִלָּךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחִזְרָה הַפִּשְׁיוֹן; וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן – שלא חזר הפשיון אלא בא שער לבן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן – בין שהחליטו בסוף שבוע שני, בין לְאַחַר הַפֶּטוּר – אבל בתחילה אין פשיון מטמא, הָרִי הֵיא כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה – הבהרת נשאת טמאה כמו שהיתה.

ולמה לא נקטה המשנה בסיפא "וכן במחיה"? יש מבארים הטעם, לפי שכשהלך הפשיון ובאה המחיה, פעמים שהבהרת טהורה, כגון שהמחיה מיעטה אותה מכגריס, כמבואר בפרק הבא משנה ב (דחומ"ט; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב" שמביא טעם אחר בשם הר"ש, אבל מקשה על טעמה; ועיי' "תפארת ישראל", שמקשה גם על טעם הרמב"ם שהבאנו, ומביא טעם אחר).

ד כל ספק נגעים בתחלה – טהור, עד שלא נזקק לטמאה. משנזקק לטמאה – ספקו טמא. ביצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת בגרים, ובזה פסלע; בסוף שבוע בזה פסלע, ובזה פסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה, בין באיש אחד בין בשני אנשים – טהור. רבי עקיבא אומר: באיש אחד – טמא, ובשני אנשים – טהור. ה משנזקק לטמאה ספקו טמא, ביצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת בגרים, ובזה פסלע; בסוף שבוע, בזה פסלע ועוד ובזה פסלע ועוד – שניהן טמאין. אף על פי שחזרו להיות פסלע וכפסלע – שניהן טמאין, עד שיחזרו להיות בגרים. זה הוא שאמרו: משנזקק לטמאה ספקו טמא.

פרק ששי

א גופה של בהרת – בגרים הקלקי מרבע. מקום הגרים תשע עדשות. מקום עדשה ארבע עדשות. נמצאו, שלשים ויש שערות.

פירוש ברטנורא

ד בין באיש אחד. אע"ג דמה נפשך יש בו בהרת אחת שפשתה, אותה שתחלתה כגרים ועכשיו כסלע, והיה ראוי להחליטו, אפילו הכי הוהיל ואינו יודע על איזה נגע מחליט, טהור, מגזרת הכתוב דכתיב (ויקרא י"ג) ואם פשה תפשה בעור וטימא הכהן אותו, את הנגע הוראי הוא מטמא, ואינו מטמא את הנגע שיש בו ספק: בין בשני אנשים. אע"פ שאחד מהם טעון הסגר שבעת ימים שנית בסוף שבוע ראשון, והאחר מוחלט, הוהיל ואינו יודע איזה להסגר ואיזה להחליט, שניהם טהורים מגזרת הכתוב: ר' עקיבא אומר כו'. ואין הלכה כר' עקיבא: ה שניהם טמאין. דבשניהם פשה: אף על פי שחזרו להיות כסלע. דהשתא אחד מהם טהור, הוהיל והזקיק לטומאה, שניהם טמאים. דכתיב (שם) וטיהרו הכהן, את הוראי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק: עד שיחזרו להיות בגרים. דהשתא ודאי שניהם טהורים, שהפסיון שבעבור הוחלטו הלך משניהם: ו א גופה של בהרת. בגרים. חצי פול: הקלקי. שם מקום. ופולין שבו גדולים: מרובע. והיו שיעור מצומצם שבבהרת. ואם היה הנגע עגול או על צורה אחרת, אם יש בו כדי שיכנס בתוך הנגע כגרים הקלקי מרובע, טמא, ואם לאו, טהור:

משניות מבוארות – קהתי

הספק (תורת כהנים), עד שיחזרו להיות בגרים – שבכגון זה ודאי שניהם טהורים, הוהיל והפסיון הלך משניהם. זה הוא שאמרו: משנזקק לטמאה ספקו טמא – שכיון שהוחלט לטומאה מעמידים אותו על חזקתו.

בענין ששנינו במשנתנו: "אף על פי שחזרו להיות כסלע וכסלע, שניהן טמאין", בארנו הטעם כפי הרב מברטנורא (על פי תורת כהנים). שנאמר: "וטיהרו הכהן" – את הוראי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. אבל בעל "משנה אחרונה" כותב, שאנחנו אין צורך בפסוק, שכלאו הכי הרי מספק אין לטהרו, שבחזקת טומאה הוא, אלא הוהיל וגילה הכתוב בענין ששנינו במשנה הקודמת שאין הולכים אחר חזקה, שהרי אף על פי שהוחזק להסגר, מכל מקום טהור הוא, הוהיל ועדיין לא נזקק לטומאה, לפיכך צריך להביא כאן פסוק, שמשנזקק לטומאה הולכים אחר חזקה כמו בכל מקום (עיין "משנה אחרונה" על המשנה הקודמת ועל משנתנו).

יום רביעי

באור משנה א

גופה של בהרת – שיעור גדלה של הבהרת, כדי להיות נידונה כנגע, בגרים הקלקי – כגודל הגרים, היינו חצי פול, שמוצאו מארץ קיליקיה שבאסיה הקטנה (ורח"א), מרבע – יש מפרשים: כגרים מרובע, שכן הגריסים הקיליקין היו גדולים ומרובעים (עיין באורנו למשנה מעשרות ה, ח); ויש מפרשים: כריבוע של גרים, היינו ריבוע שכל אחת מצלעותיו כאורך הגרים (הרא"ש, "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"): ואם היה עגול או שהיתה לו צורה אחרת, אם יש בשטחו כדי שייכנס בתוכו כגרים הקיליקי מרובע (כפי הפירושים שהבאנו), הריהו טמא; ואם לאו, טהור. מקום הגרים תשע עדשות – כמקום שאפשר ליתן בו תשע עדשים מצריות. מקום עדשה ארבע עדשות – ריבוע של שתי שערות על שתי שערות. נמצאו, שלשים ויש שערות – מקום הגרים (4 פעמים 9 = 36), היינו שש שערות על שש שערות, כזה:

•	•	•
•	•	•
•	•	•

בתורת כהנים שנה: "ומחית בשר חי בשאת" (ויקרא יג, י) – יכול כל שהוא? תלמוד לומר (שם) "שער לבן ומחית בשר חי" – מה שער לבן מקום שתי שערות, אף

יום שלישי

באור משנה ד

כל ספק נגעים בתחלה – כשהנגוע עדיין בחזקת טהור, טהור – ספקו טהור, עד שלא נזקק לטמאה – כל זמן שלא החליטו הכהן לטומאה. משנזקק לטמאה – לאחר שכבר הוחלט לטומאה, ספקו טמא – שמעמידים אותו על חזקתו. ביצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת בגרים, ובזה פסלע; בסוף שבוע בזה פסלע ובזה פסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה – איזה נגע היה בתחילה כגרים והוא פשה, בין באיש אחד – שהיה לו שתי בהרות, ואחת מהן פשתה, ואין ידוע איזו מהן היא שפשתה, בין בשני אנשים – שהיה באחד מהם בהרת כגרים ובאחר בהרת כסלע, ובסוף השבוע היתה בכל אחד מהם בהרת כסלע, ואין ידוע במי מהם פשתה, טהור – אף על פי שבאיש אחד הרי ממה נפשך יש בו בהרת אחת שפשתה, היינו אותה שהיתה בתחילה כגרים ועכשיו היא כסלע, והיה ראוי להחליטו לטומאה, מכל מקום הוהיל ואין הכהן יודע על איזה נגע בא להחליטו, הרי הוא טהור מגזירת הכתוב, שנאמר (ויקרא יג, כב): "ואם פשה תפשה בעור, וטימא הכהן אותו". ודרשו: אותו ודאי (את הנגע הוראי) הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק (רמב"ם; הר"ם; ברטנורא; ועיין "משנה אחרונה"). וכן בשני אנשים, אף על פי שאחד מהם טעון הסגר לשבוע שני, והאחר ראוי להחליטו, מכל מקום הוהיל ואין הכהן יודע איזה מהם להסגר ואיזה להחליט, שניהם טהורים. וזהו שאמרו: ספק נגעים טהור קודם שנזקק לטומאה. רבי עקיבא אומר: באיש אחד, טמא – שהרי בהרת אחת ודאי פשתה; ובשני אנשים, טהור – כל אחד טהור, משום הספק. ואין הלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ה

משנזקק לטמאה ספקו טמא, ביצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת בגרים ובזה פסלע; בסוף שבוע, בזה פסלע ועוד ובזה פסלע ועוד, שניהן טמאין – שהרי בשניהם פשתה הבהרת. אף על פי שחזרו להיות פסלע וכפסלע – נמצא שהלך הפסיון מן הנגע שהיתה בו בהרת כסלע, וטהור הוא, מכל מקום הוהיל והוחזקו לטומאה, שניהן טמאין – מספק, שנאמר (ויקרא יג, כג): "וטיהרו הכהן". ודרשו את הוראי הוא מטהר, ואינו מטהר את

ב בַּהֲרַת פְּגָרִים וּבִה מַחִיה פְּעֻדָּשָׁה, רִבְתָּה הַבְּהֵרֶת – מִמָּאָה, נִתְמַעְטָה – מְהוּרָה; רִבְתָּה הַמַּחִיה – מִמָּאָה, נִתְמַעְטָה – מְהוּרָה.

ג בַּהֲרַת פְּגָרִים וּבִה מַחִיה פְּחוּתָה מִפְּעֻדָּשָׁה, רִבְתָּה הַבְּהֵרֶת – מִמָּאָה, נִתְמַעְטָה – מְהוּרָה; רִבְתָּה הַמַּחִיה – מִמָּאָה, נִתְמַעְטָה – רַבִּי מֵאִיר מִטְמֵא, וְחֻכְמִים מִטְהָרִים, שְׁאִין הִנָּע פּוֹשֶׁה לְתוֹכָהּ.

ד בַּהֲרַת יִתְרָה מִפְּגָרִים וּבִה מַחִיה יִתְרָה מִפְּעֻדָּשָׁה, רַבּוּ אוֹ שְׁנַתְמַעְטוּ – מִמָּאִין, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְמַעְטוּ מִפְּשֻׁעוֹר.

פירוש ברטנורא

ב רבתה הבהרת. מבחוץ: טמאה. משום פסיון: נתמעטה טהורה. דליא כגרים: רבתה המחיה. וכנסה הבהרת: טהורה. דאין המחיה מבוצרת. דבעינן בהרת כעדשה מכל צד סביב למחיה:

ג רבתה הבהרת. מבחוץ: טמאה. שהרי פשתה בעור: נתמעטה טהורה. ואפילו היתה המחיה כעדשה: רבתה המחיה. ונעשית כעדשה, טמאה: נתמעטה. שפשתה הבהרת עליה: ר' מאיר מטמא. דחשיב ליה פסיון מבפנים כמו מבחוץ: וחכמים מטהרים. דפשיון שבפנים לא חשיב פסיון. והלכה כחכמים:

ד שלא יתמעטו מכשיועור. בהרת מכגרים ומחיה מכעדרשה:

משניות מבוארות – קהתי

והסגיר הכהן את הבהרת, שהואיל יש בה כגרים הרי טעונה היא הסגר (ענין בשולי באורנו למשנה. פירוש הרא"ש): **רִבְתָּה הַבְּהֵרֶת** – לצד חוץ, **מִמָּאָה** – שהרי הבהרת פשתה בעור; **נִתְמַעְטָה** – הבהרת, **מְהוּרָה** – שהרי נפחתה מכגרים; ולא נקט התנא בבא זו אלא אגב המשנה הקודמת, או משום סיפא של משנתנו (נתמעטה המחיה): **רִבְתָּה הַמַּחִיה** – ונעשתה כעדשה, **מִמָּאָה** – הבהרת מחמת המחיה; אבל אם רבתה עד ליותר מכעדרשה, הבהרת טהורה, לפי שאין המחיה מבוצרת, כמו שבארנו במשנה הקודמת. **נִתְמַעְטָה** – המחיה, על ידי שפשתה הבהרת לתוכה, **רַבִּי מֵאִיר מִטְמֵא** – משום פשיון, שלדעת רבי מאיר אף פשיון לצד פנים חשוב סימן טמאה, **וְחֻכְמִים מִטְהָרִים** – כלומר שאין פשיון זה סימן טמאה, **שְׁאִין הִנָּע פּוֹשֶׁה לְתוֹכָהּ** – לתוך הבהרת, אלא חוץ לגנע בעור, אבל פשיון לפנים אינו חשוב פשיון לטומאה. והלכה כחכמים.

הרא"ש מפרש, שמדובר במשנתנו בכגון שיש בבהרת כגרים בלא המחיה, שהרי שנו בתוספתא: בהרת ובה מחיה פחותה מנעדרשה, רבי מאיר אומר: יסגיר; וחכמים אומרים: אין נוקקין לו. רבי מאיר סובר, שמחיה פחותה מנעדרשה מצטרפת עם הנגע להשלימה לכגרים, ולכן יסגיר; וחכמים סוברים, שאין המחיה מצטרפת לבהרת להשלימה לכגרים אלא אם כן יש בה כעדרשה, שהיא סימן טמאה, אבל אם המחיה פחותה מנעדרשה אינה אלא כשאר עור בשר, הלכך לחכמים אם אין בבהרת כגרים אינה טעונה הסגר, ואם כן לא שייך לשנות "רבתה הבהרת", שאין פשיון סימן טמאה אלא לאחר הסגר. אלא מכאן, שמדובר כאן בכגון שיש בבהרת כגרים בלא המחיה. ואל תתמה שבמשנה הקודמת (לשיטת הרא"ש) המחיה היא בכלל הבהרת כגרים, וכאן אין המחיה בכלל, שכן במשנה הקודמת המחיה היא סימן טמאה לבהרת, שהרי היא כעדרשה, הלכך ראוי לכלולה עם הבהרת, אבל במשנתנו אין המחיה אלא כשאר עור בשר, הלכך אינה כלולה בבהרת. והוה הטעם, שדווקא במשנתנו חולק רבי מאיר בנתמעטה המחיה, וסובר שהבהרת טמאה, ואילו במשנה הקודמת אינו חולק, שהואיל ובמשנה הקודמת מדובר שאין בבהרת כגרים אלא בצירוף המחיה, לפיכך אם נתמעטה המחיה אף רבי מאיר סובר, שהבהרת טהורה, לפי שאין נגע פחות מכגרים שיטמא בפשיון. אבל במשנתנו הרי מדובר שיש בבהרת כגרים בלא המחיה, הלכך חולק רבי מאיר וסובר שאם נתמעטה המחיה, היינו שרבתה הבהרת במקומה, הרי היא טמאה מחמת פשיון. ברם, חכמים סוברים, שפשיון לפנים אינו חשוב פשיון, כמו שבארנו. והגרא"ס כתב בטעמו של רבי מאיר, שהואיל ובמשנה הקודמת מדובר במחיה שהיא כעדרשה שהיא סימן טמאה, לפיכך אם נתמעטה המחיה, נמצא סימן הטומאה הולך וגורף, ואפילו לדעת רבי מאיר אין כאן פשיון, אלא ריפוי סימן טמאה. אבל במשנתנו שמדובר בה במחיה פחותה מנעדרשה, שאינה סימן טמאה כלל, סובר רבי מאיר, שכשנתמעטה המחיה, הרי יריבוי הבהרת לתוכה חשוב פשיון ("אילו רבא"; ועיין "תפארת ישראל").

באור משנה ד

בַּהֲרַת יִתְרָה מִפְּגָרִים וּבִה מַחִיה יִתְרָה מִפְּעֻדָּשָׁה, רַבּוּ אוֹ שְׁנַתְמַעְטוּ – רבתה הבהרת או המחיה, או שנתמעטה הבהרת או המחיה, **מִמָּאִין** – טמאין הבהרת, **וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְמַעְטוּ מִפְּשֻׁעוֹר** – שלא תתמעט הבהרת מכגרים ולא המחיה מכעדרשה; והרמב"ם

מחיה מקום שתי שערות (היינו שתי שערות על שתי שערות מרובע – הר"ש). יכול לא תהיה טמאה עד שיהא בה שער לבן ומחיה? תלמוד לומר (שם) (יא): "צרעת נושנת היא" – היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לסייעה (ענין "תורה תמימה"). אם כן למה נאמר "שער לבן ומחיה בשר"? לומר לך שלא תהיה טמאה עד שיהא בה כדי לקבל שער לבן ומחיה. יכול שער לבן מצד אחד ומחיה מצד אחד? תלמוד לומר: "בשאת", שתהא מבוצרת לתוך השאת. הא כיצד? מקום שתי שערות מימינה, ומקום שתי שערות משמאלה, ומלמעלה ממנה, ומלמטה ממנה מרובע. נמצאו שלושים ושש שערות (שהרי שיעור המחיה שתי שערות, ושיעור שתי שערות צריך שיקף אותה מכל צד, ואם כן שיעור גודל הנגע שש שערות על שש שערות). נמצא גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע". ומכאן בנין אב לכל נגע, ששיעורו כגרים.

בעל "משנה אחרונה" כתב, שהואיל ולמידים (בהרת כהנים) שיעור הנגע מן הפסוק "שער לבן ומחיה בשר ח", לפיכך נקטה משנתנו את השיעור גם כעדרו וגם כשערות, שכן מחיה אינה פחותה מנעדרשה ושער לבן אינו פחות משתי שערות (ענין "תפארת ישראל" שמביא על זה עשמים אחרים).

באור משנה ב

בַּהֲרַת פְּגָרִים וּבִה מַחִיה פְּעֻדָּשָׁה – היינו כשיעורה לטמא, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת; ומבואר ברוב המפרשים, שמדובר כאן בכגון שהבהרת עם המחיה שבה היא כגרים. **רִבְתָּה הַבְּהֵרֶת** – לצד חוץ, **מִמָּאָה** – משום פשיון (הרא"ש; הר"ב); ואמנם אפילו לא רבתה הבהרת, טמאה היא מתחילה משום המחיה, אלא משום שבא התנא לנקוט בסיפא "רבתה המחיה", נקט גם כאן "רבתה הבהרת" (מהר"ם; הרא"ש); או שבא התנא להשמיענו, שפשיון הוא סימן טמאה אף בנגע טמא הפושה, ואם הלכה המחיה, נשאת הבהרת טמאה משום הפשיון (הרא"ש). **נִתְמַעְטָה** – הבהרת, **מְהוּרָה** – משום שאין בה כגרים; **רִבְתָּה הַמַּחִיה** – בתוך הבהרת, **מִמָּאָה** – רוב המפרשים מגיחים כאן: טהורה. שהואיל והבהרת עם המחיה אינה אלא כגרים, הרי משרבתה המחיה שוב אינה מבוצרת, שכן צריך שתהא הבהרת כעדרשה סביב המחיה מכל צד, לפיכך הבהרת טהורה (רמב"ם; ר"ם; רא"ש; ברטנורא; "משנה אחרונה"). ויש מקיימים גירסת משנתנו: טמאה, אלא שמשום כך צריכים הם לבאר, שמדובר במשנתנו בכגון שהבהרת עצמה בלא המחיה שבה היא כגרים, ובהא במשנה להשמיענו שבכגון זה אפילו רבתה המחיה, כל זמן שנשארה מבוצרת, כלומר מוקפת בבהרת כשיעור עדרשה מכל צד, הריהי טמאה. ואמנם מה ששינוי לעיל: נתמעטה (הבהרת), טהורה. היינו שנתמעטה כל כך עד שלא נשאר בה עם מחייתה כגרים (הר"ם לפי גירסתנו; "תפארת ישראל"). **נִתְמַעְטָה** – המחיה, **מְהוּרָה** – שהרי אין בה עוד כעדרשה, וכבר הזכרנו לעיל שאין המחיה סימן טמאה אלא בשיעור כעדרשה.

ה בהרת פגרים ומחיה מעדשה מקפתה, וחזין למחיה בהרת – הפנימית להסגיר, והחיצונה להחליט. אמר רבי יוסי: אין המחיה סימן טמאה לחיצונה, שהבהרת לתוכה. נתמעטה והלכה לה – רבן גמליאל אומר: אם מבפנים היא פלה – סימן פשוט לפנימית, והחיצונה טהורה; ואם מבחוץ – החיצונה טהורה, והפנימית להסגיר. רבי עקיבא אומר: בין כך ובין כך טהורה.

ו אמר רבי שמעון: אימתי? בזמן שהיא מעדשה מובאת. היתה יתרה מעדשה – המותר סימן פשוט לפנימית, והחיצונה טמאה. היה בהק פחות מעדשה – סימן פשוט לפנימית, ואין סימן פשוט לחיצונה.

פירוש ברטנורא

ה בהרת פגרים. מרובע ורצועה של בשר חי ברוחב כעדשה מקפת אותה מסביב, וחזין לאותו בשר חי מקפת בהרת פגרים מסביב, והרי יש כאן שתי בהרות אחת פנימית ואחת חיצונה ומחיה מפסקת ביניהן סביב: **הפנימית להסגיר.** דאין לה מחיה באמצעה; **והחיצונה להחליט.** דמחיה המקפת לפנימית סימן טמאה לחיצונה, שהרי היא מבוצרת באמצעה: **שהבהרת בתוכה.** לפי שהבהרת לתוכה אינה חשובה סימן טמאה לחיצונה, דבעינן מבוצרת, נגע מכאן ונגע מכאן ומחיה באמצע [בלי הפסק דבר אחר בתוך המחיה], והכא יש כאן נגע ומחיה ונגע ומחיה ונגע. ואין הלכה כר' יוסי: **נתמעטה המחיה.** שפשתה הבהרת עליה: **והלכה לה.** או שהלכה לה כולה: **אם מבפנים היא כלתה.** שבהרת הפנימית כיסתה המחיה: **סימן פשוט לפנימית.** ומחליטה, שהרי פשתה מבחוץ: **והחיצונה טהורה.** שהלכה מחיתה או נתמעטה מעדשה: **אם מבחוץ.** שהבהרת החיצונה כיסתה המחיה: **החיצונה טהורה.** שנתמעטה מחיתה או הלכה, ופשוט לוכא שאין הנגע פושה לתוכה: **והפנימית להסגיר.** שהנגע עמד בעינו: **בין כך ובין כך.** בין כלתה מבפנים בין כלתה מבחוץ: **טהור.** שכשם שאם פשתה החיצונה למחיה שבתוכה אינו פשוט, כך כשפשתה הפנימית למחיה שבתוך הבהרת החיצונה אינו פשוט, והלכה כר' עקיבא:

ו אימתי. החיצונה טהורה כשפשתה הפנימית או החיצונה על המחיה, דאמון לעיל שהחיצונה טהורה, הני מילי בזמן שהיא מעדשה מובאת, שהמחיה מעדשה מצומצמת לא פחות ולא יותר. אבל אם היתה המחיה יתרה מעדשה המותר **סימן פשוט לפנימית** והחיצונה **טמאה.** כלומר אם פשתה הפנימית על אותו מותר, שתיהן להחליט. פנימית משום פסיון וחיצונה משום מחיה. ואם פשתה החיצונה על אותו מותר, מכל מקום החיצונה להחליט משום מחיה והפנימית להסגיר. ואין הלכה כרבי שמעון: **היה בוחק פחות מעדשה.** סמוך לפנימית, והחיצונה מקפת לבוהק: **סימן פשוט לפנימית.** אם פשתה הפנימית וכיסתה את הבוחק, הפנימית להחליט, שהרי פשתה מבחוץ. ואם החיצונה פשתה וכיסתה את הבוחק, אינו סימן פסיון לחיצונה, שאין הנגע פושה לתוכו.

משניות מבוארות – קהתי

טומאה לה, שכשם שאם פשתה החיצונה לתוך המחיה אינו פשוט, כך כשפשתה הפנימית לתוכה אינו פשוט, לפי שהמחיה עצמה חשובה בהרת, ואין הנגע פושה לתוך הנגע, הלכך אם הוא בסוף שבוע ראשון, אף כשכלתה המחיה מבפנים, הפנימית להסגיר, כדון נגע שעמד בעיניו, שהוא טעון הסגר שני; והחיצונה טהורה, הואיל והלך ממנה סימן טמאה; ואם הוא בסוף שבוע שני, אף הפנימית טהורה (תפארת ישראל¹). והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ו

אמר רבי שמעון: אימתי – אמר רבי עקיבא, שבין כלתה המחיה מבפנים ובין כלתה מבחוץ, אין הפשיון סימן טמאה לא לחיצונה ולא לפנימית? **בזמן שהיא מעדשה מובאת** – שהמחיה היא מעדשה מצומצמת ("מובאת" היינו מכוונת). שאין בה יותר מעדשה. **היתה – המחיה – יתרה מעדשה, המותר סימן פשוט לפנימית** – אם המותר על כעדשה נתמעט על ידי שפשתה עליו הבהרת הפנימית, ונשתתרה מחיה מעדשה, הרי פשוט זה סימן טמאה לפנימית, שיותר המחיה אינו חשוב כבהרת אלא כעור הבשר, והרי שהבהרת הפנימית לא פשתה לתוך הנגע אלא לעור הבשר (הראש²); **והחיצונה טמאה** – והבהרת החיצונה טמאה בכגון זה, משום מחייתה מעדשה, כדעת תנא קמא במשנה הקודמת. ואם המותר נתמעט על ידי שפשתה עליו הבהרת החיצונה, מכל מקום החיצונה טמאה משום המחיה; והפנימית להסגיר (כמו ברישא של המשנה הקודמת). **היה בוחק פחות מעדשה** – אם בין הבהרת החיצונה לפנימית היה בוחק, היינו כתם לכן כהה, שלובנו הוא למטה מארבעה המראות של נגעים, והיה רחבו פחות מעדשה, **סימן פשוט לפנימית** – אם פשתה הבהרת הפנימית לתוך הבוחק, הואיל ופשתה מבחוץ, הרי היא טמאה משום פשוט, ואילו לרבי עקיבא הסובר שאין הנגע פושה לתוך הנגע, לפי שלא פשתה הבהרת הפנימית לתוך נגע אלא לתוך הבוחק, שדינו כעור הבשר, ואף על פי שהוא פחות מעדשה, מכל מקום הריהו הפסק בין הפנימית לחיצונה, ופשיון מטמא בכל שהוא (תפארת ישראל³). ואין סימן פשוט לחיצונה – אבל אם הבהרת

מוסיף: ולא תקרב המחיה לסוף הבהרת בפחות מכדי צמיחת שתי שערות.

י ו ש ש י

באור משנה ה

בהרת פגרים ומחיה מעדשה מקפתה, וחזין למחיה בהרת

– והרי כאן שתי בהרות, אחת פנימית, המוקפת על ידי המחיה, ואחת חיצונה, המקפת את המחיה, והבהרת החיצונה והמחיה כל אחת רוחבה כעדשה, כזה: **הפנימית להסגיר** – הבהרת הפנימית דינה להסגר, לפי שאין מחיה באמצעה, **והחיצונה להחליט** – והבהרת החיצונה דינה להחליט לטומאה, שהמחיה סימן טמאה לה, הואיל והמחיה באמצעה; וכבר שנינו (לעיל ג, א), שבכגון זה פוסק הכהן דינה של האחת ואחר כך דינה של האחרת. **אמר רבי יוסי: אין המחיה סימן טמאה לחיצונה** – לבהרת החיצונה, **שהבהרת לתוכה** – שהבהרת הפנימית היא בתוך המחיה, שהרי המחיה מקפתה, ובכגון זה אין המחיה סימן טמאה; נמצא לדעת רבי יוסי שאין כאן להחליט, אלא להסגיר שתיהן. ואין הלכה כרבי יוסי. **נתמעטה** – המחיה, **והלכה לה** – או שהלכה לה כולה, **רבן גמליאל אומר: אם מבפנים היא פלה** – המחיה כלתה, שהבהרת הפנימית פשתה לתוכה, **סימן פשוט לפנימית** – והיא טמאה, שהרי פשתה מבחוץ. **והחיצונה טהורה** – לפי שנתמעטה מחייתה מעדשה או הלכה לה לגמרי; **ואם מבחוץ** – כלתה המחיה, שהבהרת החיצונה פשתה על המחיה, **החיצונה טהורה** – שנתמעטה מחייתה מעדשה או הלכה לה, והפשיון שהוא לפנים אינו חשוב פשוט, **והפנימית להסגיר** – לשבוע שני, שהרי עמדה בעינה. **רבי עקיבא אומר: בין כך ובין כך** – בין כלתה המחיה מבפנים ובין כלתה מבחוץ, **טהורה** – גם הפנימית, כלומר אין הפשיון סימן

ז עֲשִׂים וְאַרְבַּע רָאשֵׁי אֲבָרִין בְּאֶדָם, שְׁאִינָן מִמָּטְמָאִין מְשֹׁם מַחִיָּה: רָאשֵׁי אֲצַבְעוֹת יָדִים וְרַגְלִים, וְרָאשֵׁי אֲזָנִים, וְרָאשֵׁי הַחֹטֶם, וְרָאשֵׁי הַגְּוִיָּה, וְרָאשֵׁי הַדָּדִים שְׂבָאָשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף שֶׁל אִישׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף הַיְּבֵלֹת וְהַדְּלוּלִין אֵינָן מִמָּטְמָאִין מְשֹׁם מַחִיָּה.

ח אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בְּאֶדָם שְׁאִינָן מִמָּטְמָאִין בְּבִהְרָתָ: תוֹךְ הָעֵין, תוֹךְ הָאָזֶן, תוֹךְ הַחֹטֶם, תוֹךְ הַפֶּה, הַקָּמָטִין, וְהַקָּמָטִין שֶׁבְצִוָּאָר, תַּחַת הַדָּד, וּבֵית הַשְּׁחִי, כֶּף הַרְגֵל, וְהַצִּפְרָן, הָרֹאשׁ, וְהַזָּקָן, הַשְּׁחִין וְהַמְכוּה וְהַקָּדָח הַמְוֹרָדִין — אֵינָן מִמָּטְמָאִין

פירוש ברטנורא

והאי דנקט בוקח פחות מכעדשה, דאם היה כעדשה היה מטמא משום מחיה, דק"ל מחיה מטמאה בכל המראות. אבל פחות מכעדשה אין כאן מחיה, דאין מחיה פחותה מכעדשה:

ז שְׁאִינָן מִמָּטְמָאִין מְשֹׁם מַחִיָּה. דכתיב וראהו הכהן, בעיני שיראה את הנגע עם המחיה כולה כאחד, וכשיש כגרים בראש החוטם או בראשי אצבעות הוא שופע אילך ואילך ואינו יכול לראות כולו כאחד: רָאשֵׁי אֲזָנִים. נחשבים כאחד. וכן ראשי דרין, ואין הלכה כר' יהודה שמנה ראשי דרין שבאיש: וְרָאשֵׁי הַגְּוִיָּה. הוא גיד האמה: יְבֵלֹת. לשון [או חרוץ או יבלת] (ויקרא כ"ב). פורו"ש בלע"ז: ודלדולין. בשר שפירש וגדלדל. ואית דגרסי ותלתולין, בשר שנעשה כמו תל גבוה. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ח שְׁאִינָן מִמָּטְמָאִין בְּבִהְרָתָ. בארבע מראות נגעים, שאת ותולדתה בהרת ותולדתה: תוֹךְ הָעֵין תוֹךְ הָאָזֶן, שכל אלו אינן חשובים כעור בשר, והכתוב אומר (שם י"ג) והיה כעור בשרו: הַקָּמָטִין. שבשאר הגוף: וְהַקָּמָטִין שֶׁבְצִוָּאָר. תנא סיפא לגלוי דקמטין דרישא קמטין של שאר הגוף הן. דלא תימא קמטין דצוואר דוקא דלא מתחיו כאחריני: תַּחַת הַדָּד. כשנראית כמניקה את בנה, מה שאינו נראה באותה שעה אינו מטמא: וּבֵית הַשְּׁחִי. כשנראה כמוסק זיתים: כֶּף הַרְגֵל. מה שתחת [הקערויות] של הרגל. דכל אלו אינן עור בשר הנראה: וְהַצִּפְרָן. לא חשיבא עור בשר: הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן. אינן מיטמאין בבהרת, דכתיב (שם) נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא, אין לראש ולזקן טומאה אלא טומאת נתקין בלבד: הַשְּׁחִין וְהַמְכוּה וְהַקָּדָח הַמְוֹרָדִין. שלא נתרפאו יפה ולא

משניות מבוארות – קהתי

ברם, אדם שאחד מראשי איבריו עבה ורחב כגרים, וכן יבלות ודלדולים שהם רחבים כגרים, הרי הם מיטמאים משום מחיה (תוספות).

באור משנה ח

אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בְּאֶדָם שְׁאִינָן מִמָּטְמָאִין בְּבִהְרָתָ — בנגע שבעור הבשר; מהם שאינם "עור בשר", והכתוב אומר (ויקרא יג, ב): "והיה בעור בשרו לנגע צרעת", ומהם שמכוסים ונחשבים כבית הסתרים שאינו מטמא בנגעים, שנאמר (שם שם, יב): "כלל מראה עיני הכהן" — פרט לבית הסתרים (ותורת כהנים): תוֹךְ הָעֵין, תוֹךְ הָאָזֶן, תוֹךְ הַחֹטֶם, תוֹךְ הַפֶּה — ואף אודם שפתיים נידון כתוך הפה, לפי שבזמן שאדם סוגר את פיו אינו נראה (תוספות; עיני "תוספות יום טוב"), הַקָּמָטִין — שבגוף, כגון באדם שמן, וְהַקָּמָטִין שֶׁבְצִוָּאָר — בכל אדם (מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב"), תַּחַת הַדָּד — מה שאינו נראה שם בשעה שהאשה מניקה (כמו ששנינו לעיל ב. ד.) וּבֵית הַשְּׁחִי — מה שאינו נראה שם בשעה שמרים זרועותיו כמי שמוסק זיתים (לעיל ב, ד), כֶּף הַרְגֵל — שהיא חשובה כבית הסתרים, הואיל ודורכים עליה (ברטנורא; "תפארת ישראל"). ויש מבארים, לפי שעורה קשה ואינו חשוב "עור בשר" (הרא"ש), וְהַצִּפְרָן — שאינה בכלל "עור בשר", הָרֹאשׁ, וְהַזָּקָן — אינם מיטמאים בבהרת, שנאמר (ויקרא יג, ג): "נתק הוא, צרעת הראש או הזקן הוא" — אין לראש ולזקן אלא טומאת נתקים בלבד (ותורת כהנים), היינו שרק נתק מטמא בהם ולא שאר סימני טומאה שבכל הגוף; הַשְּׁחִין וְהַמְכוּה וְהַקָּדָח הַמְוֹרָדִין — שלא נקדם עורם ולא נרפאו; ורב המפרשים מבארים, כי "שחין" היינו דלקת העור הבאה מאליה, ו"מכוח" היינו ליקוי העור שבא על ידי כויה באש, ו"קדח" היינו שחין שבא מחמת מכה באבן או בעץ וכדומה, או מכווה שלא באה מחמת אש ממש אלא מחמת תולדות האש, כגון על ידי רמץ או גחלת או מים רותחים, ולמדים מריבוי תיבת "שחין" שנאמר (שם שם, יח-ט): "ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא. והיה במקום השחין" וכו', וכן מריבוי תיבת "מכוח", שנאמר (שם שם, כד): "או בשר כי יהיה בעורו מכוח אש, והיתה מחית המכוח" וכו', שאף הקדח דינו כשחין ומכוח, והרי בשחין נאמר (שם שם, יח): "ונרפא. והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדת". ובמכוח נאמר (שם שם, כד): "והיתה מחית המכוח בהרת לבנה אדמדת או לבנה". ומכאן שכל זמן שלא נרפאו קצת אינם מיטמאים משום מראות נגעים, והוא הדין לקדח. אבל הרמב"ם כותב (בפירושו למשנתנו): שחין היא הכאה בכל מה שיזכה, באבן או בעץ

החיצונה פשתה לתוך הבהק, אין הפשיון סימן טומאה לה, שאין פשיון לפנים חשוב פשיון.

מה שנקטה המשנה "בוקח פחות מכעדשה". נאמרו על כך פירושים שונים. הרמב"ם כותב, שאילו הבהק היה כעדשה היה מטמא משום מחיה, שכן ההלכה היא, שמחיה מטמאה בכל המראות. וכן מפרש גם הרב מברטנורא. אבל בעל "תוספות יום טוב" מקשה הרבה על זה, ומביא ראיות, שכל שמראהו כבוקח אינו מטמא משום מחיה. מכאן נראה לו כפירוש הר"ש, שכוונת המשנה היא, שבין המחיה לבהרת הפנימית היה בוקח פחות מעדשה; ובאה המשנה ללמדנו, שאם במקום המחיה נעשתה בהרת, הרי זה סימן פשיון לפנימית. כלומר שהבהרת הפנימית טמאה משום פשיון, אף על פי שהבוקח מפסיק בינה למחיה, שהואיל והבוקח הוא פחות מכעדשה אינו חשוב הפסק לפשיון; אבל אין זה סימן פשיון לחיצונה. שאין הנגע פושה לתוכו, כמו שבארנו במשנה. ויש מבארים: היה בו בוקח או מחיה פחות מעדשה (עיני "אליהו רבא" ו"משנה אחרונה").

ואמנם בבאורנו נקטנו דרך הרמב"ם והר"ב (כפי שנראה גם ממשנתנו לשון המשנה). שבוקח פחות מעדשה היה מפסיק בין הבהרת הפנימית לחיצונה, אבל מה שנקטה המשנה "בוקח פחות מעדשה" בארנו לפי "תפארת ישראל", שהיא באה להשימינו רבותא, שאף על פי שהבוקח פחות מעדשה, מכל מקום הריהו חשוב הפסק בין שתי הבהרות, ודינו כשאר עור הכשר.

שבת קודש

באור משנה ז

עֲשִׂים וְאַרְבַּע רָאשֵׁי אֲבָרִין בְּאֶדָם, שְׁאִינָן מִמָּטְמָאִין מְשֹׁם מַחִיָּה — שאם היה באחד מהם נגע, ומחיה בתוכו, אין המחיה שם סימן טומאה, שנאמר (ויקרא יג, ג): "וראהו הכהן וטמא אותו", צריך שיראה הכהן את הנגע עם המחיה כולו כאחד, וכשיש נגע עם מחיה באחד מראשי האברים, הריהו משופע לכאן ולכאן, ואין הכהן יכול לראות את כולו כאחד, הלכך אינו טמא; ואילו הם עשרים וארבע ראשי האברים: רָאשֵׁי אֲצַבְעוֹת יָדִים וְרַגְלִים — הן עשרים, וְרָאשֵׁי אֲזָנִים — היינו כל שפת האוזן סביב; ושתי האזניים נחשבות כאן כאחת, הואיל והן שוות, וְרָאשֵׁי הַחֹטֶם, וְרָאשֵׁי הַגְּוִיָּה — ראש הגיד שבאיש, וְרָאשֵׁי הַדָּדִים שְׂבָאָשָׁה — שאף הן נחשבות כאן כאחת, הרי עשרים וארבע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף שֶׁל אִישׁ — אף ראשי הדדים של איש דינם כשאר ראשי איברים; ברם, תנא קמא סובר, שהואיל ושל איש אינם בולטים כל כך, אין זה שיפוע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף הַיְּבֵלֹת וְהַדְּלוּלִין — אם המחיה היא בראש יבלת או בראש בשר המדולדל, שנתלש מן האדם והוא תלוי בו, אֵינָן מִמָּטְמָאִין מְשֹׁם מַחִיָּה — מהטעם שבארנו לעיל בראשי איברים.

בנגעים, ואִינן מְצַטְרְפִים בְּנִגְעִים, ואִין הִנֵּנּוּ פֹשֶׁה לְתוֹכָן, ואִינן מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחִיה, ואִינן מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָבָן. חֹזֵר הָרֹאשׁ וְהוֹקֵן וְנִקְרָחוֹ, הַשְּׁחִין וְהַמְכוּה וְהַקֶּדֶח וְנִעְשׂוּ צָרֶכֶת – הָרִי אֵלּוּ מִטְמְאִין בְּנִגְעִים, ואִינן מְצַטְרְפִין בְּנִגְעִים, ואִין הִנֵּנּוּ פֹשֶׁה לְתוֹכָן, ואִינן מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחִיה, אֲבָל מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָבָן. הָרֹאשׁ וְהוֹקֵן עַד שֶׁלֹּא הֵעֵלוּ שַׁעַר, וְהִדְלִדּוּלִין שֶׁבְּרֹאשׁ וְשִׁבְנוֹן – נִדּוּנִים פְּעוֹר הַבָּשָׂר.

פירוש ברטנורא

נקרם העור שלהם כקליפת השום: אין מיטמאין משום נגע. דבשחין כתיב (שם) שחין וגרפא, ובמכוח נמי כתיב (שם) והיתה מחית המכוח: קדה. הוא שחין שבא מחמת דבר אחר, כגון מחמת מכת אבן או עץ או גפת או סיד, ומכוח נמי שלא באה מחמת האש עצמו אלא מחמת תולדות האש, כגון רמץ חם וגפסית חם, כל אלו קרויין קדה. לשון כקרות אש המסים. וקדה המורד נמי שלא נתרפא ולא העלה קרום כקליפת השום, אינו מטמא משום נגע: המורדים. כל זמן שלא נתרפא שלא העלו קרום קרויין מורדים, כלומר שעדיין עומדים במדרם. ואית דגרסי מורדים, בשני ריש"ן. לשון רר בשרו (שם מ"ו): ואין מצטרפים בנגעים. אם היה חצי גרים נגע בעור בשרו וחצי גרים באחת מן המקומות הללו, אין מצטרפין לכגרים: ואין הנגע פושה לתוכן. דיון דלא מיטמא באום לא מיטמא נמי בפשיון: ואִינן מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחִיה. דאם פרח ככולו ויש בראשו או בכף רגלו או בקמטין בשר חי, אין מיטמאין משום מחיה. אי נמי, אם היה אחד מן המקומות הללו מכוצר בתוך הנגע, אינו מיטמא משום מחיה: ואִינן מְעַכְבִּים אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָבָן. אם פרח הצרעת ככולו חוץ מאחד מן המקומות הללו, אין מעכבין, דכתיב (ויקרא י"ז) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע, עור הראוי להיות בו נגע, פרט לאלו שאין מיטמאין משום נגע: חֹזֵר הָרֹאשׁ וְהוֹקֵן וְנִקְרָחוֹ. שנקרחה השער שהיה בהן ונעשה כעור בשר. וכן השחין והמכוח והקדח שנעשו צרבת, שנתרפאו וקרם עליהם עור כקליפת השום: הָרִי אֵלּוּ מִטְמְאִין בְּנִגְעִים. בארבע מראות. וז"ל דהוי מצי למתני נתפשטו הקמטין, נמי מיטמאין בנגעים: ואִין מְצַטְרְפִין בְּנִגְעִים. ראש וזקן אין מצטרפין. וכן עור הבשר והראש, אין מצטרפין. דאם בא לו חצי גרים נתק בראש, אי נמי חצי גרים נתק בזקן וחצי גרים נגע בעור בשר, אין מצטרפין. וכן חצי גרים שחין וחצי גרים מכוח, אין מצטרפין לכגרים: ואִין הִנֵּנּוּ פֹשֶׁה לְתוֹכָן. נגע של עור בשר אין פושה לא בנתק הראש. ולא בנתק הזקן ולא בשחין ולא במכוח, דלא חשיבי כעור בשר: ואִין מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחִיה. דנתקים מיטמאין בשער צהוב ופסיון, ושחין ומכוח בשער לבן ופסיון: אֲבָל מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָבָן. שאם פרח הצרעת ככולו ונשאר הראש או הזקן שנקרחו שלא פרח הצרעת בהן, או השחין והמכוח והקדח שנעשו צרבת, טמא עד שיפרח ככולו: הָרֹאשׁ וְהוֹקֵן שֶׁלֹּא הֵעֵלוּ שַׁעַר. כגון קמן דלא צמח זקנו או לא השעיר ראשו, נידונים כעור בשר ליטמא בבהרת. וכן הדלדולין שבראש ובזקן דלית בהו שער, נידונים כעור בשר, ומעכבים את הפריחה, והנגע פושה לתוכן, ומצטרפין לכגרים:

משניות מבוארות – קהתי

בראש או בזקן שנקרחו וכחצי גרים בעור, וכן אם יש כחצי גרים בצרבת השחין או המכוח וכחצי גרים בעור, אין הם מצטרפים לטומאה. ואף ראש וזקן או שחין ומכוח אינם מצטרפים לכשיעור גרים, כמו שיבואר להלן במסכתנו: ואִין הִנֵּנּוּ פֹשֶׁה לְתוֹכָן – שאם נגע שבעור פשה לתוך נתק הראש או לתוך נתק הזקן או לתוך השחין או המכוח, אין זה חשוב פשיון: ואִין מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחִיה – אין המחיה סימן טומאה בהם, שנתקים אינם מיטמאים אלא בשער צהוב ובפשיון, ושחין ומכוח – בשער לבן ובפשיון (הרא"ש; ברטנורא), ויש מפרשים כדלעיל, שאם אחד מהם באמצע הנגע, אינו חשוב מחיה (רמב"ם): אֲבָל מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָבָן – שאם פרח הצרעת ככולו חוץ מן הראש או מן הזקן שנקרחו או חוץ מצרבת השחין או המכוח, אינו טהור. הָרֹאשׁ וְהוֹקֵן עַד שֶׁלֹּא הֵעֵלוּ שַׁעַר – קודם שצמחו עליהם שערות, כגון תינוק שעדיין אין לו שער הראש והזקן או נער שעדיין אין לו שער הזקן, וְהִדְלִדּוּלִין שֶׁבְּרֹאשׁ וְשִׁבְנוֹן – בשר המדולדל בראש או בזקן, שאין בו שער; ויש מפרשים: ריבוי שער שיש לפעמים בפנים או בצואר סמוך לראש או לזקן (מהר"ם). נִדּוּנִים פְּעוֹר הַבָּשָׂר – לכל דבר, שמיטמאים בנגעים, ומצטרפים לכגרים, והנגע פושה לתוכם, ומעכבים את ההופך כולו לבן.

או בברזל וזולת זה; ומכוח היא הכאה באש או בדבר שנתחמם באש, כגון באבן או בברזל חם וכדומה; וקדח הוא נגע ההווה מליחה נשרפה בלהבה בגוף, כמורסות והציצאות אשר ינקבו העור ויקצרוהו; ואִין מִטְמְאִין בְּנִגְעִים – כל אלו שנימנו לעיל אינם מיטמאים בנגעים שבעור הבשר, היינו בבהרת: ואִין מְצַטְרְפִים בְּנִגְעִים – אם בנגע שבעור הבשר לא היה כשיעור גרים, אין הנגע שבאחד המקומות הללו מצטרף להשלימו לכגרים; ואִין הִנֵּנּוּ פֹשֶׁה לְתוֹכָן – אם הנגע שבעור הבשר פשה לתוך אחד המקומות הללו, אינו חשוב פשיון לטמא; ואִין מִטְמְאִין מִשּׁוּם מַחִיה – אם אחד מן המקומות הללו באמצע הנגע, אינו מטמא משום מחיה; ואִין מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָבָן – אם פרח הצרעת בכל העור חוץ מאחד המקומות הללו, אינו מעכב את טהרתו, שנאמר (שם שם, יב): "וכסתה הצרעת את כל עור הנגע" – עור הראוי להיות בו נגע, פרט לאלו שאינם מיטמאים משום נגע. חֹזֵר הָרֹאשׁ וְהוֹקֵן וְנִקְרָחוֹ – השערות שבהם, שבכגון זה הנגע המתהווה שם דינו כנגע בעור הבשר, אלא שאינו מטמא שם בשער לבן; וכן אם חזר הַשְּׁחִין וְהַמְכוּה וְהַקֶּדֶח וְנִעְשׂוּ צָרֶכֶת – שנרפאו קצת, ועלה עליהם קרום, שדינם כשאר עור הבשר, הָרִי אֵלּוּ מִטְמְאִין בְּנִגְעִים – בנגעי עור הבשר, ואִין מְצַטְרְפִין בְּנִגְעִים – שאם יש כחצי גרים

נמצאים אנו בחותם וסיום דחודש אדר, אשר על כל החודש כולו נאמר, ונהפוך הוא לשמחה ויום-טוב, הנה ייהפכו כל העניינים המזנועים מעבודת השם יתברך לאורה שמחה וששון ויקר וגם כפשוטו של מקרא.

ממכתב כ"א אדר, תש"כ

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

צור ישראל – מושל באדם אני, מי מושל בי? צדיק מושל בי, ומבטלה. **עירא היאירי** – הוה מותני לדוד אגב כרים וכסתות, ודוד הוה מותני לרבנן על גבי קרקע. **ראש לשלשה אבות** – שהוא הולך לפנייהם לעולם הבא. **מעדן עצמו** – כופף עצמו ידיו ורגליו ביחד ויושב לארץ. **כרבר אוריה החתי** – נטלו לו מאתים. **סנו שומעניה** – שיוצאין עליו שמועות רעות. **צריכי ליה רבנן** – דאתריה, דהוה רבהון. **ואם לאו אל יבקשו תורה** – הואיל וסנו שומעניה, הא דצריכי ליה רבנן לאו כלום הוא, דמוטב דלא ילפי מיניה. **אתא איהו** – האי מנודה נמי בהדיהו.

דף טו ע"ב: ביאור הפסוקים שאחרי: נאמר (שם כג ג) **'אמר אליהו ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים'**, ויש לברר מאי קאמר. **אמר רבי אבהו הכי קאמר, 'אמר דוד, אלהי ישראל לי דבר צור ישראל'**, ודבריו הם **אני מושל באדם**, אך **מי מושל בי**, הצדיק, **שאני גוזר גזרה** והוא מבטלה.

ביאור פסוק נוסף בהמשך אותו פרק: נאמר (שם כג ח) **'אלה שמות הנפלים אשר לדוד יושב בשבת וגו' תחקמני ויש לברר מאי קאמר. אמר רבי אבהו הכי קאמר, ואלה שמות הנפלים אשר לדוד, הגבורה הראשונה 'יושב בשבת', שבשעה שהיה יושב בשיבתו, לא היה יושב על גבי כרים ובקשות אלא על גבי קרקע**, משום **דכל כמה דהוה רביה עירא היאירי קיים, הוה מתני להו** - היה שונה תלמודו לרבנן על גבי כרים ובקשות, ודוד למד ממנו ולכן ישב נמוך ממנו על הקרקע. **וכי נח נפשיה של עירא היאירי, הוה מתני דוד לרבנן, ויהוה יתבי** - והיה יושב על גבי קרקע, **אמרו ליה רבנן, ליתבי מר אכרים ובקשות, ולא קביל עליה דבריהם**, אלא ישב בענוה על הקרקע כמותם. גבורה נוספת של דוד **'תחקמוני'**, **אמר רב לבאר זאת, אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד, הואיל והשפלת עצמך ללמד על הקרקע, תהא כמוני, שאני גוזר גזרה ואתה מבטלה** כשם שאני מבטל גזרות ומחשבות בני אדם. גבורה נוספת **'ראש השלישים'**, כלומר שבשכר זה תהא ראש לשלשת אבות, שתלך לפנייהם לעולם הבא. גבורה נוספת **'הוא עדינו העצמי'**, יש לדורש, **שבשעה דוד יושב ועוסק בתורה, היה מעדן עצמו** - כופף עצמו כשידיו ורגליו יחד ויושב על הקרקע **בתולעת**, ואילו **בשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו בעין ומזדקף בגבורה**. וגבורה נוספת **'על שמנה מאות חלל בפעם אחת'**, כלומר **שהיה זורק חץ ומפיל שמנה מאות חלל בפעם אחת**, והיה מתאנח על מאתים חללים נוספים שלא הפיל, **דבתיב (דברים לב ל) 'איכה ירדה אחד אלה'** ומבואר שיתכן שאחד ירדוף ויפיל אלף איש, ועל כך יצתה בת קול ו**אמרה 'רק בדרב אוריה החתי' (מלכים א' טו ה)**, כלומר שמפני החטא של גרימת הריגת אוריה במלחמה, מנעו ממנו להפיל עוד מאתים איש.

הגמרא חוזרת לענין נידוי, ומביאה מעשה בענין נידוי תלמיד חכם שסרח: **הוא צורבא מרבנן דהוה סנו שומעניה** - שהיו יוצאים עליו שמועות רעות. **אמר רב יהודה, היכי לעביד** - כיצד נדון אותו, **לשמתייה** - אם נגדה אותו, הרי **צריכי ליה רבנן** תלמידיו ללמוד תורה ממנו, ובנידויו יתרחקו ממנו, **לא לשמתייה** - ואם לא נגדה אותו **קא מיתחיל שמא דשמתייה** - יתחלל שם שמים, שיראו שכן נוהגים תלמידי חכמים ויבואו ללמוד מהם. **אמר ליה רב יהודה לרבה בר בר חנה, מידו שמייע לך ביהא** - האם שמעת דבר הלכה בזה. **אמר ליה רבה בר בר חנה, הכי אמר רבי יוחנן, מאי דבתיב (מלאכי ב ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא'**, כינה הכתוב את הכהן המלמד תורה 'מלאך ה', לדרוש שאם **דומה תרב למלאך ה'** בטוהרה ובמעשים טובים, ומקיים מה שמורה לתלמידים, **יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו**, שמא ילמדו ממעשיו הרעים, וממילא יש לגדותו אף שלא ילמדו ממנו, שהרי אכן אין ללמוד ממנו. וכששמע זאת **שמתייה** [נידהו] **רב יהודה**.

המשך המעשה: **לסוף איחלש** [חלה] **רב יהודה, אתו רבנן לשיולי ביה** [לבקרו], **ואתא איהו נמי בהדיהו** - ובא עמם גם החכם המנודה. **בר חיייה** - כשראהו **רב יהודה** לאותו חכם **חייך** [צחק]. **אמר ליה החכם, לא מסתיך דשמתייה** - וכי לא דיין שנידית להחוא **גברא** [אותו], **אלא אחוכי נמי חייך בי** - עוד הנך צוחק עלי. **אמר ליה רב יהודה, לאו בדיך מתייבנא** - לא עליך אני צוחק, **אלא משום דכי אזלינא להחוא עלמא בריחא דעתאי** - שכשאלך לעולם הבא אהיה שמח, כיון **דאפילו לגברא בנותך לא תניפי ליה** - אף לאדם חשוב כמוך לא החנפתי במקום חילול השם.

49. וזכרנו על הַנֶּחֱסֵי בְּנֵי־נִסָּה – בכניסת השבת, דהיינו בקידוש הלילה.
 50. ועדיין אֵין לִי – אין אני יודע דין קידוש אֵלָא בְּלִילָה, בְּיוֹם מַנִּין,
 51. תְּלִמּוֹד לִזְמַר 'זְכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת', ויש לרבות מתיבת 'יום' גם את
 52. קידוש היום, אף שאינו עיקר בקידוש הלילה.
 53. הגמרא מבררת את נוסח ברכת קידוש היום: בְּיוֹם מָאֵי מְבָרַךְ – איזו
 54. ברכה מברכים בקידוש היום. אָמֵר רַב יְהוֹדָה, 'בּוֹרָא פְּרִי הַנֶּחֱסֵי'.
 55. כלומר, אין אומרים ברכה על הקידוש כלל, אלא מברכים 'בורא
 56. פרי הגפן' על כוס יין ושתיים.
 57. מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רַב אֲשִׁי אִיקְלַע ו-נודמן לְעִיר
 58. מְחוּזָא, אָמְרוּ לֵיהּ – אמרו לו בני העיר ביום השבת, לִיקְדִּישׁ לָן מִר
 59. – יקדש לנו הרב 'קידושא רב' – קידוש גדול. הֲבֵנוּ לֵיהּ – נתנו לו
 60. כוס יין לקדש עליו. כָּבֵר – חשב רב אשי, מָאֵי נִיהוּ – מה היא
 61. כוונתם שאקדש להם 'קידושא רב', אָמֵר לעצמו, מְבָרַךְ – הרי כל
 62. הַבְּרִכּוֹת בּוֹלֵן של קידוש על היין 'בּוֹרָא פְּרִי הַנֶּחֱסֵי' אָמְרִי בְּרִישָׁא –
 63. פותחות דין בברכת 'בורא פרי הגפן', ולפיכך אָמֵר על הכוס ברכת
 64. 'בּוֹרָא פְּרִי הַנֶּחֱסֵי', וְאֵינִי בִּיה – והאריך בה, כדי לראות אם ימחר
 65. אחד מן המסובים להכין עצמו לשותות, ובכך יבין שאין הם
 66. מברכים עוד ברכה בקידוש זה. ואכן תְּחִילָה – ראה רב אשי לְהוֹמָא
 67. סָבָא – לזקן אחד, דְּנָחִין וְשָׂתִי – שהתכוּפַּף לשותות מכוס שהיתה
 68. לפניו. קָרִי אֲנִישִׁיהּ – קרא רב אשי על עצמו את המקרא (קהלת ב
 69. יד) הִקְחֶם עֵינַי בְּרִאשׁוֹ.
 70. הגמרא מבארת דין מן שלא הבדיל במוצאי שבת: אָמְרִי בְּנֵי רַבִּי
 71. חֲזִיא, מִי שָׁלָא הַבְּדִיל בְּמוּצָאֵי שַׁבָּת מְבָדִיל וְהוּלָךְ בְּכָל הַשַּׁבָּת
 72. (ו-השובע) בּוֹלָא.
 73. מבררת הגמרא: וְעַד כִּמָּה – עד איזה יום ניתן עוד להבדיל. אָמֵר
 74. רַבִּי יוֹרָא, עַד יוֹם רִבְעִי בְּשַׁבָּת. דהיינו, בימי ראשון שני ושלישי,
 75. שהם נידונים אחר השבת שעברה, אבל מיום רביעי ואילך נגזרים
 76. הימים אחר השבת הבאה, ושוב אי אפשר להשלים בהם את
 77. הבדלת השבת שעברה.
 78. כִּי הָא – וכמו שמצינו דין זה לגבי ענין אחר, דִּיתִיב (ו-שישב) רַבִּי
 79. יוֹרָא קָמִיה (לפני) דְּרַב אֲסִי, וְאָמְרִי לֵהּ – ויש אומרים שישב רַב אֲסִי
 80. קָמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְיִתִּיב וְאָמֵר – וישב רב אסי ואמר דין זה, לְעֵינֵן
 81. דִּין גִּישִׁין, תְּדָא בְּשַׁבָּתָא תְּרִי וְתִלְתָּא – יום ראשון בשבוע, וכן יום
 82. שני ושלישי, בְּתֵר שַׁבָּתָא – נמשכים אחר השבת שעברה, ולפיכך
 83. אם אמר אדם לאשתו 'הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתיים זה
 84. אחר השבת', אם נתנה לו עד סוף יום שלישי הרי זו מגורשת, אבל
 85. אם נתנה לו מיום רביעי ואילך אינה מגורשת. ואילו אֲרַבְּעָה וְחֲמִשָּׁא
 86. וּמֵעַל יוֹמָא – יום רביעי וחמישי ושישי, קָמִי שַׁבָּתָא – נמשכים אחר
 87. השבת העתידה לבוא. ולפיכך אם אמר אדם לאשתו 'על מנת
 88. שתתני לי קודם השבת', ונתנה אותם ביום רביעי או חמישי או
 89. שישי הרי זו מגורשת.
 90. אָמֵר רַב יַעֲקֹב בְּרִי אִדִּי, אֲכַל לֹא מְבָרַךְ עַל הָאוֹר – על האש. דהיינו,
 91. אף שניתן להשלים את ההבדלה עד ליום רביעי, מכל מקום אין
 92. לברך ברכת 'בורא מאורי האש' אלא במוצאי שבת בלבד,
 93. והמבדיל בימים שלאחר מכן אינו מברך ברכה זו.
 94. הגמרא מבררת דין המפסיק בקידוש בין נטילת ידים לסעודה: אָמֵר
 95. רַב בְּרִינָא אָמֵר רַב,

1. ז. ושמע מינה, אָמֵר שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת, כלומר שתי מצוות הטעונות
 2. כוס, כגון ברכת המזון והבדלה, עַל כּוֹס אֶחָד, אם אין לו אלא כוס
 3. אחד, אף שכאשר יש לו שני כוסות, מבואר בגמרא לעיל (קב)
 4. שאין לומר שתי קדושות על כוס אחד.
 5. ח. ושמע מינה, ששיטת ברייתא זו כפית שְׁמָאֵי הִיא וְאֵלִיבָא דְּרַבִּי
 6. יְהוֹדָה שביאר שלבית שמאי מברכים על הנר תחילה ואחר כך על
 7. הבשמים ולבית הלל תחילה על הבשמים ואחר כך על הנר.
 8. רב אשי אינו מונה אלא שבע הלכות הנלמדות מן הברייתא: רַב
 9. אֲשִׁי אָמֵר, אין ללמוד מן הברייתא אלא שבע הלכות, משום ששני
 10. הדינים מְעַמּוּ פְּגָמָא, וְכֹסֶם שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שִׁיעוּר, תְּדָא מִלְּתָא הִיא
 11. – דבר אחד הם, וְהָכִי קָאָמֵר, מָאֵי מְעַמּוּ מְעַמּוּ פְּגָמָא – מהו הטעם
 12. שאם טעמו לכוס של הבדלה פגמו ושוב אינו ראוי לברכת המזון,
 13. שעל כן מבואר בברייתא שכשאין לו אלא כוס אחד אינו מבדיל
 14. על הכוס קודם שיאכל כיון שיוכרח לטעום ממנו ושוב לא יוכל
 15. לברך עליו ברכת המזון אלא מניחו לאחר הסעודה כדי לברך
 16. ברכת המזון ולהבדיל על אותו הכוס, מְשׁוּם דְּכֹסֶם שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ
 17. שִׁיעוּר, וכיון שטעם מן הכוס נחסר מן השיעור, אכן אם היה הכוס
 18. גדול, ובטעימתו לא נחסר משיעור רביעית, אין הכוס נפגם
 19. בטעימה זו. נמצא שאין ללמוד מן הברייתא אלא ש'כוס של ברכה
 20. צריך שיעור'.
 21. הגמרא מביאה דעות שונות באיזה אופן נעשה היין פגום: רַבִּי יַעֲקֹב
 22. בְּרִי אִדִּי קָפִיד אֲחִיבָא פְּגִימָא – הקפיד אף על כד של יין פגום,
 23. כלומר שאם שתה אדם מִכֵּד של יין שוב לא היה מברך על היין
 24. שבכד. רַב אִדִּי בְּרִי שִׁישָׁא קָפִיד אֲכִסָּא פְּגִימָא – הקפיד דווקא אם
 25. שתה אדם מן הכוס עצמו, אבל אם שתה מן הכד לא הקפיד. מִר
 26. בְּרִי אֲשִׁי קָפִיד אֲפִילוּ אֲחִיבָא פְּגִימָתָא – הקפיד אפילו שתה
 27. אדם מחבית של יין שוב לא היה מברך על היין שבחבית.
 28. הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מן המקרא את חובת הקידוש
 29. בלילה וביום: תִּנּוּ רַבָּנִי, נאמר בכתוב (שמות כח) 'זְכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת
 30. לְקַדְּשׁוֹ', ויש לדרוש את המקרא כך, 'זְכוֹרְהוּ עַל הַיֵּין'. כלומר, שיש
 31. לקדש את השבת בהזכרת ברכה על כוס של יין. אֵין לִי – ועדיין
 32. אין אני יודע את חובת הקידוש אֵלָא בְּיוֹם, שהרי נאמר בפסוק
 33. 'זְכוֹר אֵת יוֹם', אך קידוש בְּלִילָה מַנִּין יש ללמוד. תְּלִמּוֹד לִזְמַר 'זְכוֹר
 34. אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, ומתיבת 'לקדשו' יש לרבות את קידוש
 35. הלילה, שהוא בזמן שמתקדש יום השבת בכניסתו.
 36. הגמרא מקשה על כך שתי קושיות: שנינו בברייתא 'בְּלִילָה מַנִּין'.
 37. כלומר, שפשוט הדבר שיש לדרוש את עיקר הכתוב על קידוש
 38. היום, אלא שיש לברר מהיכן לומדים שיש חיוב קידוש אף בלילה.
 39. ועל כך יש לתמוה, אֲדָרְבֵּת, הרי עֵינֵךְ קִדְּשָׁא בְּלִילָה הוּא (קִדְּשׁ)
 40. – עיקר מצות קידוש בלילה היא, שכן מתיבת 'לקדשו' יש ללמוד
 41. דְּכִי קִדְּשׁ תְּחִלַּת יוֹמָא בְּעֵי לְקִדְּשֵׁי – שהשעה שבה מתקדש היום
 42. בכניסתו היא הראויה לקדש על הכוס.
 43. וְתוֹ – ועוד יש להקשות, על מה ששנינו בברייתא 'בְּלִילָה מַנִּין',
 44. תְּלִמּוֹד לִזְמַר 'זְכוֹר אֵת יוֹם', שהרי הַתָּנָא מִיתֵּד אֲלֵלָה – מחזור אחר
 45. דרשה לרבות את קידוש הלילה, וְקָא נָסִיב לֵיהּ קְרָא דִּמְטָא –
 46. וכיצד הוא מביא על כך מקרא העוסק בקידוש היום.
 47. מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמֵר – כך יש לגרוס בדברי הברייתא, נאמר
 48. בכתוב 'זְכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ', ויש ללמוד מכך שצריך להיות

והשם יתברך המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית יצליחם בזה, ובפרט שנמצאים אנו בחודש אדר אשר ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר.

ממכתב י"ז אדר, תש"כ

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קצו

ושמע מינה אומר שתי קדושות על כוס אחד – ובשאין לו כדאמר לעיל (קב). **משום** דכוס של ברכה צריך שיעור – רב אשי לא פליג אממוראי דבסמוך, ואית ליה שפיר טעמו פגמו, אלא דמחא ליכא למשמע מינה קאמר. **קפיד** אכסא פגימא – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דקפיד לכתחלה דוקא, ואם אין לו

אלא פגום – יקדש עליו. ותמינה: אם כן איך התירו לאכול קודם הבדלה משום קפידא דפגימא? מיהו: ראו רבינו שמואל בן מאיר לסמוך עליו בשעת הדחק. **זוכרהו** על היין – דזכירה כתיב על היין: "זכרו כיון לבנו" (דנחשע יד), "נזכירה דודך מיין" (שיר א) והאי זכירה היינו קידוש, ד"ויכולו" לא מציעו על הכוס אלא בתפלה כדאמר בשבת (קטג, ב) ולא ניתקן על הכוס אלא להוציא בניו ובני ביתו, ומה שרגילין לומר ויכולו אחר התפלה בקול רם – היינו משום יום טוב שחל להיות בשבת שמחפלין "אתה בחרתה" ואין אומר "ויכולו" בתפלה, וחקנו נמי לומר בכל שבתות שלא לחלק בין שבת לשבת, ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא. והא דאמר ב"מי שמחה" (ברכות ב, ב) נשים חיובית קידוש היום דבר תורה – היינו דוקא קידוש היום, אבל על היין לא היא אלא מדרבנן כדמשמע בריש נזיר (ג, ב), דקאמר: "מיין ושכר יייר" לאסור יין מצוה כיון הרשות, ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה, – מושבע ועומד מהר סיני הוא, דאיצטריך קרא למיסר: אלא, כי האי דאמר רבא: שבושעא שאתה חזור ואמר הריני נזיר – איצטריך קרא דנזירות חל עליו אף על פי שמושבע ועומד הוא, ועוד: מציעו למימר דקידוש על היין דבר תורה, אבל הא דאמר המברך צריך שיטעום זהו מדרבנן, **הוה** חזון ושתי – ואם תאמר: דברקב "שלשה שאכלו" (ברכות מ, א) אמרינן "אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום המברך"? רש ילמה: דהיינו דוקא ב"המוציא" שצריך לאכול כדאמרין בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כט, ב), לא יפרסו אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמך, הלכך צריך להמתין עד שיטעום המברך, אבל קידוש שאין חובה לשנות להמברך – אין צריך להמתין, ומיהו בירושלמי דברכות, אמר ר' אבא בשם רב: מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המברך, ר' יהושע בן לוי אומר: שותין אף על פי שלא שתה, ולא פליגי: מה דאמר ר' אבדו – כשהיו כולן דוקקין לכוס אחד, מה דאמר ר' יהושע – כשיש לכל אחד כוס בידו, ומשמע נמי: אם אין

ושמע מינה אומרים שתי קדושות על כוס אחד – היבא דלית ליה אלא כוס אחד כי הכא. אף על גב דאמר לעיל (קב, א) אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, היבא דלית ליה שאני, כדמורצנין לעיל, ושמעת מינה ביה **שפאי היא ואליבא דרבי יהודה** – דאמר לעיל: מאור ואחר כך בשמים, ואילו לבית הלל ברישא בשמים, ואחר כך מאור, והא ליכא למימר, רבי מאיר ואליבא דבית הלל, כדאמר לעיל: ובית הלל אומרים נר ובשמים מון והבדלה, ועני רבא: זו דברי רבי מאיר הוא, דהכי נמי פריכין בברכות פרק "אלו דברים" (נב, א), ומשני: לא סלקא דעתך מודקתני ומשלשן לאחר המזון, מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא זמון ברישא – רבי יהודה, כדאמר לעיל: רבי יהודה אומר לא נחלק בית שמאי ובית הלל על המזון שבתחלה ועל הבדלה שבסוף בו, אלאמר רבי יהודה היא ואליבא דבית שמאי, דאילו לרבי מאיר מ' תנא לה משלשן לאחר המזון? דלדידיה מאור ברישא בין לבית שמאי בין לבית הלל, ולא מון, כדאמר לעיל: זו דברי רבי מאיר, **משום דכוס של ברכה צריך שיעור** – אבל אי הוה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו, **קפיד אכסא פגימא** – לקידוש ולהבדלה ולברכת המזון ולכל ברכות שתקנו לסדרן על היין, שלא יברך על כוס פגום, אבל אם רוצה לשנות יין, צריך לברך "בורא פרי הגפן", שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ומיהו אם אין לו אלא יין פגום מקדש עליו, ד"קפיד" לכתחלה משמע. **אפילו אחביתא** – חביות קטנות, אבל אם חבית של עץ גדולה – אין להקפיד, הכי גרסין: תנו רבנן "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין אין לי אלא ביום בלשמה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת, בלילה מנץ? עיקר קידושא בליליא הוא דכי קדיש יומא בעיא לקדוש ותו, בלילה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת" תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא לימנא? הכי קאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין בבניסות אין לי אלא בלילה בו, לקדשו – משמע בשעה שמתקדש היום, אין לי אלא ביום – ולקמן פריך: אדרבה, עיקר קידושא בליליא הוא קדשותו, **הכי קאמר בו** – אף על גב דאין לפרש לשון השני בברייתא בענין זה אלא על ידי שאנו מפרסין אותה למפרע – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששניה למפרע דבמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מנץ" טעה התנא בשמועתו, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מנץ" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא, ביום **מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא, והתניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס, **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למדת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין, והכי מפרש בשאלות דרב אחאי בפרשת "ושמע ותר"ר, **קידושא רבה** – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קידוש קאמר ליה, **ואמר ביה** – האריך בו לדעת אם יסרבו אחד מהם לשנות, ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשן קידוש גדול של לילה כמנהגו, עד **רביעי בשבת** – ולא עד בכלל, אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב, **לענין נישין** – אם אמר לה: "הרי זה יטיר על נמתי על מנת שתתני לי קודם השבת", אבל לא על **האור** – אם לא בריך על הנר "בורא מאורי האש" כמוראי שבת שבו אינו מברך, ר' נחמיה על הדבר כדכתיב ב"מקום שנהג" (נר, א), אין מברכין בו אלא בליל מוצאי

שבת, ואילו ותחלת ברייתו הוא, **ושמע מינה: אומר שתי קדושות על כוס אחד. ושמע מינה: בית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה. רב אשי אומר: מעצמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור. משום דכוס של ברכה צריך שיעור. רבי יעקב בר אידי אפסא פגימא. מר בר רב אשי קפיד אפילו אחביתא פגימא. תנו רבנן: "זכור את יום השבת לקדשו" – וזכרהו על היין. אין לי אלא ביום, בלילה מנץ – תלמוד לומר: "זכור את יום השבת לקדשו". בלילה מנץ? אדרבה, עיקר קידושא בלילה הוא קדיש, דכי קדיש יומא בעיא לקדשו ותו, בלילה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת" תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא לימנא? הכי קאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין בבניסות אין לי אלא בלילה בו, לקדשו – משמע בשעה שמתקדש היום, אין לי אלא ביום – ולקמן פריך: אדרבה, עיקר קידושא בליליא הוא קדשותו. הכי קאמר בו – אף על גב דאין לפרש לשון השני בברייתא בענין זה אלא על ידי שאנו מפרסין אותה למפרע – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששניה למפרע דבמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מנץ" טעה התנא בשמועתו, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מנץ" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא, ביום **מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא, והתניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס, **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למדת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין, והכי מפרש בשאלות דרב אחאי בפרשת "ושמע ותר"ר, **קידושא רבה** – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קידוש קאמר ליה, **ואמר ביה** – האריך בו לדעת אם יסרבו אחד מהם לשנות, ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשן קידוש גדול של לילה כמנהגו, עד **רביעי בשבת** – ולא עד בכלל, אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב, **לענין נישין** – אם אמר לה: "הרי זה יטיר על נמתי על מנת שתתני לי קודם השבת", אבל לא על **האור** – אם לא בריך על הנר "בורא מאורי האש" כמוראי שבת שבו אינו מברך, ר' נחמיה על הדבר כדכתיב ב"מקום שנהג" (נר, א), אין מברכין בו אלא בליל מוצאי**

שבת, ואילו ותחלת ברייתו הוא, **ושמע מינה: אומר שתי קדושות על כוס אחד. ושמע מינה: בית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה. רב אשי אומר: מעצמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור. משום דכוס של ברכה צריך שיעור. רבי יעקב בר אידי אפסא פגימא. מר בר רב אשי קפיד אפילו אחביתא פגימא. תנו רבנן: "זכור את יום השבת לקדשו" – וזכרהו על היין. אין לי אלא ביום, בלילה מנץ – תלמוד לומר: "זכור את יום השבת לקדשו". בלילה מנץ? אדרבה, עיקר קידושא בלילה הוא קדיש, דכי קדיש יומא בעיא לקדשו ותו, בלילה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת" תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא לימנא? הכי קאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין בבניסות אין לי אלא בלילה בו, לקדשו – משמע בשעה שמתקדש היום, אין לי אלא ביום – ולקמן פריך: אדרבה, עיקר קידושא בליליא הוא קדשותו. הכי קאמר בו – אף על גב דאין לפרש לשון השני בברייתא בענין זה אלא על ידי שאנו מפרסין אותה למפרע – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששניה למפרע דבמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מנץ" טעה התנא בשמועתו, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מנץ" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא, ביום **מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא, והתניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס, **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למדת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין, והכי מפרש בשאלות דרב אחאי בפרשת "ושמע ותר"ר, **קידושא רבה** – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קידוש קאמר ליה, **ואמר ביה** – האריך בו לדעת אם יסרבו אחד מהם לשנות, ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשן קידוש גדול של לילה כמנהגו, עד **רביעי בשבת** – ולא עד בכלל, אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב, **לענין נישין** – אם אמר לה: "הרי זה יטיר על נמתי על מנת שתתני לי קודם השבת", אבל לא על **האור** – אם לא בריך על הנר "בורא מאורי האש" כמוראי שבת שבו אינו מברך, ר' נחמיה על הדבר כדכתיב ב"מקום שנהג" (נר, א), אין מברכין בו אלא בליל מוצאי**

ואליבא דרבי יהודה – דאמר: מאור ואחר כך בשמים. משום דכוס של ברכה צריך שיעור – אבל אי הוה ביה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו, **קפיד** – לקידוש והבדלה וברכת המזון, אבל אם בא לשנות מכוס פגום, מברך עליו ברכת היין, לקדשו – משמע: משעה שמתקדש היום, אין לי אלא ביום – לקמן פריך: אדרבה, עיקר קדושה בלילה הוא, דבניסות היא קדושתו. **קידושא רבא** – בורא פרי הגפן, ואחיי קרי ליה קידושא רבא דאכולהו קידושא אמרי לה, **ואמר ביה** – האריך בו, עד **רביעי בשבת** – אבל מרביעי ולהלן – גבי שבת הבא מתחשב, **לענין נישין** – אמר לה: הרי זה יטיר על נמתי שתתני לי מאתים זה אחר השבת, או שאמר: קודם השבת תתני לי, אבל לא על **האור** – אם לא בריך בורא מאורי האש כמוראי שבת – שוב אינו מברך, נמל

רשב"ם **ושמע מינה אומרים שתי קדושות על כוס אחד** – היבא דלית ליה אלא כוס אחד כי הכא. אף על גב דאמר לעיל (קב, א) אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, היבא דלית ליה שאני, כדמורצנין לעיל, ושמעת מינה ביה **שפאי היא ואליבא דרבי יהודה** – דאמר לעיל: מאור ואחר כך בשמים, ואילו לבית הלל ברישא בשמים, ואחר כך מאור, והא ליכא למימר, רבי מאיר ואליבא דבית הלל, כדאמר לעיל: ובית הלל אומרים נר ובשמים מון והבדלה, ועני רבא: זו דברי רבי מאיר הוא, דהכי נמי פריכין בברכות פרק "אלו דברים" (נב, א), ומשני: לא סלקא דעתך מודקתני ומשלשן לאחר המזון, מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא זמון ברישא – רבי יהודה, כדאמר לעיל: רבי יהודה אומר לא נחלק בית שמאי ובית הלל על המזון שבתחלה ועל הבדלה שבסוף בו, אלאמר רבי יהודה היא ואליבא דבית שמאי, דאילו לרבי מאיר מ' תנא לה משלשן לאחר המזון? דלדידיה מאור ברישא בין לבית שמאי בין לבית הלל, ולא מון, כדאמר לעיל: זו דברי רבי מאיר, **משום דכוס של ברכה צריך שיעור** – אבל אי הוה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו, **קפיד אכסא פגימא** – לקידוש ולהבדלה ולברכת המזון ולכל ברכות שתקנו לסדרן על היין, שלא יברך על כוס פגום, אבל אם רוצה לשנות יין, צריך לברך "בורא פרי הגפן", שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ומיהו אם אין לו אלא יין פגום מקדש עליו, ד"קפיד" לכתחלה משמע. **אפילו אחביתא** – חביות קטנות, אבל אם חבית של עץ גדולה – אין להקפיד, הכי גרסין: תנו רבנן "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין אין לי אלא ביום בלשמה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת, בלילה מנץ? עיקר קידושא בליליא הוא דכי קדיש יומא בעיא לקדשו ותו, בלילה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת" תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא לימנא? הכי קאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין בבניסות אין לי אלא בלילה בו, לקדשו – משמע בשעה שמתקדש היום, אין לי אלא ביום – ולקמן פריך: אדרבה, עיקר קידושא בליליא הוא קדשותו, **הכי קאמר בו** – אף על גב דאין לפרש לשון השני בברייתא בענין זה אלא על ידי שאנו מפרסין אותה למפרע – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששניה למפרע דבמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מנץ" טעה התנא בשמועתו, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מנץ" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא, ביום **מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא, והתניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס, **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למדת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין, והכי מפרש בשאלות דרב אחאי בפרשת "ושמע ותר"ר, **קידושא רבה** – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קידוש קאמר ליה, **ואמר ביה** – האריך בו לדעת אם יסרבו אחד מהם לשנות, ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשן קידוש גדול של לילה כמנהגו, עד **רביעי בשבת** – ולא עד בכלל, אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב, **לענין נישין** – אם אמר לה: "הרי זה יטיר על נמתי על מנת שתתני לי קודם השבת", אבל לא על **האור** – אם לא בריך על הנר "בורא מאורי האש" כמוראי שבת שבו אינו מברך, ר' נחמיה על הדבר כדכתיב ב"מקום שנהג" (נר, א), אין מברכין בו אלא בליל מוצאי

שבת, ואילו ותחלת ברייתו הוא, **ושמע מינה: אומר שתי קדושות על כוס אחד. ושמע מינה: בית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה. רב אשי אומר: מעצמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור. משום דכוס של ברכה צריך שיעור. רבי יעקב בר אידי אפסא פגימא. מר בר רב אשי קפיד אפילו אחביתא פגימא. תנו רבנן: "זכור את יום השבת לקדשו" – וזכרהו על היין. אין לי אלא ביום, בלילה מנץ – תלמוד לומר: "זכור את יום השבת לקדשו". בלילה מנץ? אדרבה, עיקר קידושא בלילה הוא קדיש, דכי קדיש יומא בעיא לקדשו ותו, בלילה מנץ? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת" תנא מהדר אלילה ונסיב לה קרא לימנא? הכי קאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכורו על היין בבניסות אין לי אלא בלילה בו, לקדשו – משמע בשעה שמתקדש היום, אין לי אלא ביום – ולקמן פריך: אדרבה, עיקר קידושא בליליא הוא קדשותו. הכי קאמר בו – אף על גב דאין לפרש לשון השני בברייתא בענין זה אלא על ידי שאנו מפרסין אותה למפרע – אפילו הכי לא שייך למימר חסורי מיחסרא, שהרי אין חסר ממנה כלום אלא ששניה למפרע דבמקום שהיה לו לומר: "אין לי אלא בלילה, ביום מנץ" טעה התנא בשמועתו, ושנה: "אין לי אלא ביום, בלילה מנץ" הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסרא, ביום **מאי מברך** – דאי אמרת קידוש מרישא, והתניא: שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס, **אמר רב יהודה "בורא פרי הגפן"** – אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי, משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למדת חול, שהוא ענין שיר, שאין אומרים שירה אלא על היין, והכי מפרש בשאלות דרב אחאי בפרשת "ושמע ותר"ר, **קידושא רבה** – "בורא פרי הגפן", וקרי ליה קידושא רבא דאכולהו קידוש קאמר ליה, **ואמר ביה** – האריך בו לדעת אם יסרבו אחד מהם לשנות, ובכך יבין ד"בורא פרי הגפן" רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן, היה אומר לו ולקדשן קידוש גדול של לילה כמנהגו, עד **רביעי בשבת** – ולא עד בכלל, אבל מרביעי ואילך, גבי שבת הבאה מתחשב, **לענין נישין** – אם אמר לה: "הרי זה יטיר על נמתי על מנת שתתני לי קודם השבת", אבל לא על **האור** – אם לא בריך על הנר "בורא מאורי האש" כמוראי שבת שבו אינו מברך, ר' נחמיה על הדבר כדכתיב ב"מקום שנהג" (נר, א), אין מברכין בו אלא בליל מוצאי**

הנוטל ידיו לא יקדש — פירש רבינו שמואל בן מאיר ובסדר דרב עמרם: משום היסח הדעת. וקשה: דהא רב גופיה קאמר בפרק "כל הבשר" (תולין ק"ב): נוטל ארס ידיו שחורית ומתנה עליהם כל היום! ויש לומר: דהנאי לא מהני אלא היכא דלא שכביו מיא כגון שאין לו מים בסמוך או יש לו גרצין לדברים אחרים, אבל היכא דשכביו מיא ויש לו בסמוך — לא יועיל תנאי, כדמשמע מהם דקאמר, אמר

לו רבא לתנו בני פקתא דערבות: כגון אתון דלא שכביו לבו מיא, משו ידייכו מצפרא ואתון עלייהו כולי יזמא. איכא דאמרי בשעת הדחק ופליגא דרב, ואיכא דאמרי אף שלא בשעת הדחק והיינו דרב, משמע דרב נמי איירי בלא שכביו מיא, כדקאמר: כגון אתון דלא שכביו לבו מיא, קאמר והיינו דרב. והרב ר' אלחנן מפרש: נטל — לא יקדש משום דמחזיו כנטול ידיו לפירות הדרי — זה מנסי דרות. **ויזמנין** סניאין הוה קאימנא קמיה דרב כן — השתא מסיק דקידוש לא הוה היסח הדעת. ואם תאמר: בדפכר "אלו דברים" (ברכות נ"א), אמרי בית הלל: מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים, ומפרש טעמא משום דתבין לנטילת ידים סעודה, וכי מוזגת הכוס הוה טפי היסח הדעת מקידוש: ויש לומר: דשאני מוזגה שהיא בחמין וגרצין דדוקא שלא יחסר ושלא יותיר והוה טפי היסח (והדעת) מקידוש. ורבינו חם פירש: דהתם איירי בחול ויש לחוש שאם יטול קודם מוזגה שיעסוק בשאר דברים ולא

יאכל לאתור ולא אדעתיה, אבל בשבת אין לחוש שיפליג לדבר אחר שהשלחן ערוך ויאכל מיד. **מקדש** אריפתא — פירש רבינו שמואל בן מאיר: שהיה מקדש על הפת במקום יין, ואם כן היה נוטל תחלה ולא הוה קידוש הפסק, וקשה לרבינו תב: דקידוש על הפת ודאי לא הוה הפסק, שהקידוש הוא לאחר "המוציא" והוה כמו גבול לתורי דלא הוה הפסק בין ברכה לאכילה, וכל שכן דלענין נטילה לא הוה הפסק, אבל במקדש על היין, שהוא קודם המוציא, היה הפסק בין נטילה לאכילה ומיהו יש לישב פירושו: דפעמים היה דעתו לקדש אריפתא והיה נוטל ואחר כך לפעמים היה נמלך והוה מקדש אחמרא והיה סומך על אותה נטילה. ואין להקשות לרבינו שמואל בן מאיר: דהא משמע לקמן דאין מבדילין על הפת, מדאמימר בת סוטה, ואם כן כל שכן דאין מקדשין על הפת דקידוש חמור מהבדלה כדאמינן לעיל (ק"א) דקובעת לקידוש ולא להבדלה, ולקמן אמרינן: סבור מינה קידושי הוא דלא מקדשין הא אבדולי מבדלינן — דאינה קשיא, דאיכא טעמא: דכיון שמצא לסעוד סעודת שבת — שייך קידוש על הפת, אבל הבדלה אין ענינה אצל פת אלא דוקא על היין דשייך בכל דבר הדואק ושיירה. מכל מקום נראה לרבינו חם דאין מקדשין על הפת כלל, והכא הכי פירשו: הנוטל ידיו לא יקדש — משום דסבירא ליה לרב יש קידוש שלא במקום סעודה וחיישין שמא יפליג וילך לחוץ. אמר ליה רב יצחק ב"ר יזמני דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא, כלומר: הוה מקדש אחמרא על דעת לאכול מיהו ריפתא ונטל מיד ידיו קודם קידוש לעיל דמי למוזגת הכוס כדפרישתי לעיל, וזימנן דחביבא ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא במקום ריפתא, דהיינו סעודה, דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה. ומאן דסבר אין קידוש אלא במקום סעודה — כל שכן דנטל ידיו ומקדש, דלא הוה היסח. ובידושלמי

דברכות גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל במכר על היום ואחר כך במכר על היין, משמע בפירוש רבינו חם דאין מקדשין על הפת, דאמר ר' זעירא: מדברין שניהם נלמוד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין, אמר רבי יוסי בריבי בון: נהנינן תמן מקום שאין יין שליח צבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע הוותם ב"מקדש ישראל ויום השבת", משמע שאין מקדשין על הפת. וצריך עיון אם מקדשין על השכר היכא דהוה חמור מדינה כמו שמבדילין, וכולה שמעתין דאסרה לקדוש אשכרא איכא לאוקמי בשאני חמור מדינה, ותוע, מדקאמר רב כשם שאין מקדשין כן אין מבדילין, ובחמור מדינה פשיטא דמבדילין. ולקמן נמי, דאמר: אין מקדשין בלא יין, וכן הוזיא דירושלמי שהבאתי, איכא לאוקמא דלא אתי לטעוני אלא בשאני חמור מדינה. ואי מקדשין על השכר היכא דהוה חמור מדינה אתי שפיר ביום טוב שאחר השבת שיעשו יקדשו על השכר, אבל אי אין — מקדשין על השכר. ולרבינו שמואל בן מאיר שאומר לקדש על הפת, תימנה: איך יעשו חצי יקדשו? על הפת חוצי? על השכר? ומיהו בסדר דרב עמרם יש: אף על גב דאין מבדילין על הפת — ביום טוב שחל במצוא שבת מבדילין כיון דקידוש עיקר, כדפסקין יקדשו, ומקדשין על הפת — נעשה הבדלה טפילה לה ומבדיל על הפת עם הקידוש. וכוס ברכת המזון נראה דמברכין על השכר היכא דהוה חמור מדינה, דהא אפילו הבדלה דסעודה כוס לכולי עלמא מבדילין — כל שכן ברכת המזון דאיכא ברייתא ב"אלו דברים" (ברכות נ"א), שסוברת דאינה טעונה כוס. ועוד, דאמינן בשמעתין: אין אומרים דהא כוס של ברכה, פירוש: בלכר ברכת המזון, אלא על היין, והני מילי — דלא קבע סעודתיה עליו, אבל קבע סעודתיה עליו — לית לו בה, משמע: דאם קבע סעודתו עליו שמברכין עליו ברכת המזון, וכל שכן אם הוא חמור מדינה. מיהו רבינו שמואל בן מאיר מחזיק מן הספרים. מסקנא דמילתא: מבדילין על השכר אם הוא חמור מדינה ולא על הפת, ולרבינו חם אין מקדשין נמי על הפת. אך יש להסתפק אם מקדשין על השכר. **טעם** אינו מקדש — פירוש: עד למחר קודם אכילה. ואם תאמר: למאי דפרישתי לעיל אף יד יין יצאו — כששתה בבית הכנסת, אם כן איך יקדש שוב בביתו? ויש לומר: דלא מיקרי 'טעם' כיון שלא טעמו אלא מבוס של ברכה. **אישתלי** וטעים מיד — מה שמקשים: השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה — יש לומר: דהכא שהמאכל מותר אלא שהשנה אסורה אין שייך להקשות. ובמקום אחר מפורש (גיטין ז"א), **שבקיה** כריבה סבירא ליה — פירש בקונטרס: ר"ל, דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה. ותימנה: דרב אסי נמי תלמידו של רב! והלשון משמע כריבה ולא רביה. אלא נראה: "כריבה" כרב הונא (וכדאמר) בפרק שני דקדושין (מו"א) דרב ירמיה תלמידו של רב הונא, דקאמר: נראין דברי תלמיד. ואף על גב דרב ירמיה רבא תלמיד חבר דרב הוה בפרק "תפלת השחר" (ברכות כ"ב), דקאמר ליה: מי בדלתא, ולא קאמר ליה. מי. בברכות גרסין ברוב ספרים רב ירמיה ובקדושין רבי ירמיה.

נפל ידיו לא יקדש — דקידושא מפסיק בין נטילה לאכילה, והוה כהיחוס הדעת, ובעי נטילה אחריתי בחר קידושא. דחביבא ליה ריפתא — שהיה רעב מקדש אריפתא, אלמא לא בעי נטילה אחריתי, אלא מעיקרא משי ואכל נהמא דקידושא. דחביבא ליה חמרא — שהיה צמא. **טעם** — אם אכל, שוב אינו מקדש כל הלילה. **אישתלי** — רב ירמיה. **אמרה** ליה דביתו — דרב אסי לרב אסי. והא פ"ל **עבדי הכי** — דאמר רב אסי: טעם אינו מבדיל. **כריבה** — כרב. דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה. **כל**

רשב"ם

נפל ידיו לא יקדש — אלא אחר יקדש, והוא יצא ידי חובתו בשמיעה ושתייה. דאין כאן היסח הדעת מאחר שהוא עצמו אינו מבדל, אבל הוא עצמו לא יקדש אם נטל ידיו כדי שיאכל על סמך נטילה דלפני קידוש. דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה, והוה כהיחוס הדעת ובעי נטילה אחריתי בחר קידושא. דחבין לנטילת ידים — סעודה. ובשביל קידוש לא בעי נטילה, דהנטל ידיו לפירות היה זה מגסי הרוח, והא קא משמע לן: דנטילה שרי לה קידוש אינה עולה לו. לפיכך יקדש תחלה ואחר כך נוטל ידיו. וכל שכן דהנטל ידיו לא יבדיל, דהא אפילו קידוש דבמקום סעודה הוה, ואיכא למימר דליכא היסח הדעת, אפילו הכי אין יכול לסמוך על נטילה דלפני קידוש. והא דקאמר: "נטל לא יקדש" ולא אמר: "מקדש וחזור ונטל ידיו", היינו משום דלא בעינן נטילת ידים תרי זימנן, דחרא מינייהו ברכה לבטלה. הלכך לא יקדש הוא אבל חביו יקדש לו. דחביבא ליה ריפתא — שהיה רעב מקדש אריפתא, אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ידיו ואכל נהמא דקידוש. אלמא, קידוש שלאחר נטילה לא חשיב היסח הדעת. וכן הילכתא. דמי שנטל ידיו קודם קידוש אין צריך לחזור ולנטלן אחר קידוש, ולא אפילו רבנן בין מקדש אריפתא למקדש אחמרא, מדלא קא מוהר ליה לרב יצחק בר שמואל מיד, ומיהו לכתחלה מוזגין ואחר כך נוטלין לידים, כבית הלל במסכת ברכות (נ"א). ומורב שמענין שמקדשין על הפת ואומר "יכולו" ומכר "המוציא" אינו אוכל, גם לא יפסוד עד שיקדש אחריו, כן דוקא קידוש אבל הבדלה אינה אלא על הכוס של יין, כדאמינן (שם לג"א), העשירו — קבעוה על הכוס. ומי שאין לו כוס יין במקום שריגלין לשותות יין אל יבדיל על הפת, ודי לו בהבדלת תחלה. בסידור רב עמרם. **טעם** — אם אכל — לא יקדש כל הלילה, אלא למחר קודם סעודה. **אני אומר טעם מבדיל** — ואף על גב דלגבי קידוש אמנא: טעם אינו מקדש, בהבדלה אין להחמיר כל כך. **אשתלי** — רב ירמיה. **אמרה** ליה דביתו — דרב אסי. והא פ"ל **עבדי הכי** — דאמר רב אסי: טעם אינו מבדיל. **אמר** ליה — רב אסי. שבקיה כריבה **סבירא** ליה — דסבירא ליה כרב ורב הונא משמיה דרב היה אומר, וכך פירש רש"י.

כל

דברכות גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל במכר על היום ואחר כך במכר על היין, משמע בפירוש רבינו חם דאין מקדשין על הפת, דאמר ר' זעירא: מדברין שניהם נלמוד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין, אמר רבי יוסי בריבי בון: נהנינן תמן מקום שאין יין שליח צבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע הוותם ב"מקדש ישראל ויום השבת", משמע שאין מקדשין על הפת. וצריך עיון אם מקדשין על השכר היכא דהוה חמור מדינה כמו שמבדילין, וכולה שמעתין דאסרה לקדוש אשכרא איכא לאוקמי בשאני חמור מדינה, ותוע, מדקאמר רב כשם שאין מקדשין כן אין מבדילין, ובחמור מדינה פשיטא דמבדילין. ולקמן נמי, דאמר: אין מקדשין בלא יין, וכן הוזיא דירושלמי שהבאתי, איכא לאוקמא דלא אתי לטעוני אלא בשאני חמור מדינה. ואי מקדשין על השכר היכא דהוה חמור מדינה אתי שפיר ביום טוב שאחר השבת שיעשו יקדשו על השכר, אבל אי אין — מקדשין על השכר. ולרבינו שמואל בן מאיר שאומר לקדש על הפת, תימנה: איך יעשו חצי יקדשו? על הפת חוצי? על השכר? ומיהו בסדר דרב עמרם יש: אף על גב דאין מבדילין על הפת — ביום טוב שחל במצוא שבת מבדילין כיון דקידוש עיקר, כדפסקין יקדשו, ומקדשין על הפת — נעשה הבדלה טפילה לה ומבדיל על הפת עם הקידוש. וכוס ברכת המזון נראה דמברכין על השכר היכא דהוה חמור מדינה, דהא אפילו הבדלה דסעודה כוס לכולי עלמא מבדילין — כל שכן ברכת המזון דאיכא ברייתא ב"אלו דברים" (ברכות נ"א), שסוברת דאינה טעונה כוס. ועוד, דאמינן בשמעתין: אין אומרים דהא כוס של ברכה, פירוש: בלכר ברכת המזון, אלא על היין, והני מילי — דלא קבע סעודתיה עליו, אבל קבע סעודתיה עליו — לית לו בה, משמע: דאם קבע סעודתו עליו שמברכין עליו ברכת המזון, וכל שכן אם הוא חמור מדינה. מיהו רבינו שמואל בן מאיר מחזיק מן הספרים. מסקנא דמילתא: מבדילין על השכר אם הוא חמור מדינה ולא על הפת, ולרבינו חם אין מקדשין נמי על הפת. אך יש להסתפק אם מקדשין על השכר. **טעם** אינו מקדש — פירוש: עד למחר קודם אכילה. ואם תאמר: למאי דפרישתי לעיל אף יד יין יצאו — כששתה בבית הכנסת, אם כן איך יקדש שוב בביתו? ויש לומר: דלא מיקרי 'טעם' כיון שלא טעמו אלא מבוס של ברכה. **אישתלי** וטעים מיד — מה שמקשים: השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה — יש לומר: דהכא שהמאכל מותר אלא שהשנה אסורה אין שייך להקשות. ובמקום אחר מפורש (גיטין ז"א), **שבקיה** כריבה סבירא ליה — פירש בקונטרס: ר"ל, דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה. ותימנה: דרב אסי נמי תלמידו של רב! והלשון משמע כריבה ולא רביה. אלא נראה: "כריבה" כרב הונא (וכדאמר) בפרק שני דקדושין (מו"א) דרב ירמיה תלמידו של רב הונא, דקאמר: נראין דברי תלמיד. ואף על גב דרב ירמיה רבא תלמיד חבר דרב הוה בפרק "תפלת השחר" (ברכות כ"ב), דקאמר ליה: מי בדלתא, ולא קאמר ליה. מי. בברכות גרסין ברוב ספרים רב ירמיה ובקדושין רבי ירמיה.

אמר

הַנּוֹמֵל יִדְּיוּ לַסְעוּדָה קוֹדֵם קִידוּשׁ, לֹא יִקְדָּשׁ עַל הַיַּיִן אַחֵר הַנּוֹמֵל, מֵאַחֵר וְהַקִּידוּשׁ מִפְּסִיק בֵּין נְטִילָה לְאַכִּילָה, וְהָרִי זֶה כְּהִיסָח הַדַּעַת. אֲלֵא אִדָּם אַחֵר יִקְדָּשׁ, וְהוּא יֵצֵא יָדֵי חוּבְתָהּ בְּשִׁמְעָהּ וּשְׁתִּיהָ. [וְכֵן אָמַר רַב אֱדָא בַּר אֲהֵבָה אָמַר רַב, נָטַל יִדְּיוּ לֹא יִקְדָּשׁ].

אָמַר לְהוּ רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מִרְתָּא לְרַב בְּרוּנָא וּלְרַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה, אִפְתִּי לֹא נָח נִפְשִׁיהָ דְּרַב שְׁכַנְיָהוּ הַשְּׁמַעְתִּיהָ – עַד יֵינָן לֹא נִפְטָר רַב מִן הָעוֹלָם וְכַבֵּר שְׂכָחוּ אֶת הַהִלְכוֹת שְׁלִימָד לָנוּ. וְיֵמֵינוּ סְנִיאִין הָיָה קְאִימָנָא קְמִיָּה דְּרַב – הָרִי פַעֲמִים רַבּוֹת הָיִיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי רַב בְּשַׁעַת הַקִּידוּשׁ, וְנוֹכַחְתִּי לִרְאוֹת דְּוִימָנָן דְּהַבְיָא עָלֶיהָ רִיפְתָּא מְקַדָּשׁ אֲרִיפְתָּא – שְׁפַעֲמִים שְׁהִיתָה הַפֶּת חֲבִיבָה לּוֹ, כְּשֶׁהִידָּה רַעֲב, הִיָּה מְקַדָּשׁ עָלֶיהָ, וְיֵמֵינוּ דְּהַבְיָא לִיָּה חֲמָרָא מְקַדָּשׁ אֲחֲמָרָא – וּפַעֲמִים שְׁהִיָּה הַיַּיִן חֲבִיב לּוֹ, כְּשֶׁהִידָּה צִמָּא, וְקִידָּשׁ עָלֶיהָ. וּמֵאַחֵר שְׁלַפְעָמִים הִיָּה מְקַדָּשׁ עַל הַפֶּת, יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּךְ שְׁמוּתָּה לִיטוֹל יָדִים קוֹדֵם קִידוּשׁ, וְאֵין בְּכַךְ הִיסָח הַדַּעַת בֵּין נְטִילָה לְאַכִּילָה, שְׁהָרִי הַמְקַדָּשׁ עַל הַפֶּת בְּהִכְרַח צָרִיךְ לִיטוֹל יָדָיו תַּחֲלוּלָה.

הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת דִּינוֹ שֶׁל הַטּוֹעֵם קוֹדֵם קִידוּשׁ אוֹ הַבְּדִלָּה: אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב, אָדָם שֶׁטָּעָם דְּבַר מֵאֵכֶל קוֹדֵם קִידוּשׁ הַלִּילָה, אִפִּילוּ אִם טָעָם רַק דְּבַר מוֹעֵט וּבִשְׁגָגָה, שׁוֹב אֵינוֹ מְקַדָּשׁ בָּאוֹתוֹ הַלִּילָה, אֲלֵא רַק לְמֹחַר קוֹדֵם סְעוּדָה.

בְּעָא מִיָּנָה וְ–שָׁאֵל רַב הוֹנָא בַּר חִינָנָא מִרַב הוֹנָא, אָדָם שֶׁטָּעָם דְּבַר מֵאֵכֶל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קוֹדֵם הַבְּדִלָּה, מָהוּ שְׁיִבְדִּיל לְאַחֵר מִכָּן. אָמַר לִיָּה רַב הוֹנָא, אֵינִי אוֹמֵר שָׁאֵף אִם טָעָם רִשְׁאֵי הוּא לְהִיּוֹת מְבָדִיל לְאַחֵר מִכָּן, וְאֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר בְּהַבְּדִלָּה כְּמוֹ בְּקִידוּשׁ, וְאִילוּ רַב אִפִּי אָמַר, שָׂאֵם טָעָם קוֹדֵם הַבְּדִלָּה שׁוֹב אֵינוֹ מְבָדִיל.

מְבִיאָה הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: רַב יִרְמְיָה בַּר אֲבָא אִיקְלַע וְ–נֹזְדִמָּן לְבִי וְ–לְבִיתוֹ שֶׁל רַב אִפִּי. אִישְׁתְּלִי וְטָעִים מִיָּד – שָׂכַח רַב יִרְמְיָה וְטָעָם דְּבַר מֵאֵכֶל קוֹדֵם הַבְּדִלָּה. לְאַחֵר מִכָּן הָבּוּ לִיָּה בְּסָא וְאַבְדִּיל – הִבִּיאוּ לוֹ כּוֹס שֶׁל יַיִן וְהַבְּדִיל עָלָיו. אָמַרְהָ לִיָּה דְּבִיתָהּ – אִמְרָה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל רַב אִפִּי לְרַב אִפִּי, וְהָא מָר לֹא עָבִיד הָכִי – וְהָרִי אֲתָה אֵינָךְ נוֹהֵג כֵּן, אֲלֵא סוֹבֵר אֲתָה טָעָם אֵינוֹ מְבָדִיל. אָמַר לָהּ רַב אִפִּי, שְׂבָקִיָּה – הִנֵּחִי לּוֹ, כְּרַבִּיָּה כְּכִירָא לִיָּה – הוּא סוֹבֵר כְּשִׁיתָת רַבּוֹ, רַב, שָׂאֵמֶר רַב הוֹנָא בִּשְׁמוֹ טָעָם מְבָדִיל.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מַחְלּוֹקֶת אֲמוּרָאִים בְּדַעַת שְׁמוּאֵל בַּעֲנִין זֶה: אָמַר רַב יוֹסֵף [אָמַר רַב יְהוֹדָה] אָמַר שְׁמוּאֵל, אָדָם שֶׁטָּעָם דְּבַר מֵאֵכֶל קוֹדֵם קִידוּשׁ שׁוֹב אֵינוֹ מְקַדָּשׁ, וְכֵן אָדָם שֶׁטָּעָם דְּבַר מֵאֵכֶל קוֹדֵם הַבְּדִלָּה שׁוֹב אֵינוֹ מְבָדִיל. [וְרַב אָמַר וְ–בִּשְׁם] רַב נַחֲמָן אָמַר שְׁמוּאֵל, אָף אִם טָעָם קוֹדֵם קִידוּשׁ רִשְׁאֵי הוּא לְהִיּוֹת מְקַדָּשׁ לְאַחֵר מִכָּן, וְאָף אִם טָעָם קוֹדֵם הַבְּדִלָּה רִשְׁאֵי הוּא לְהִיּוֹת מְבָדִיל.

אגרות קודש

ב"ה, פורים קטן, ה'תשס"א

ברוקלין

אל ידידינו אני"ש די בכל אתר ואתר

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

כולל חב"ד רמבעה"ן, אשר יסדו הוד כ"ק רבינו אדמו"ר הזקן זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ובססו במסירות נפש, ואחריו הוד כ"ק רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר שמשו בנשיאות הכולל חב"ד בכל דור ודור התאמצו ביותר בהחזקתו וקיומו - נמצא בשנים האחרונות במצב קשה.

וז"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר, בין שאר דברי קדשו, בקריאתו האחרונה, בעלמא דין, למען הכולל, י"ט יום קודם הסתלקותו :

"כל אחד ואחד מאני"ש עליו החובה לזכור בכל עת ובכל שעה כי מצות צדקת הרמבעה"ן שאנו מצווים עלי' מפי כ"ק רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, היא חובת גברא של כל איש ואשה, והיא נוהגת בכל מקום ובכל זמן וקבועה לדורות, ואף ברכות הקדש.. מיועדות מפי כ"ק רבוה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לכל מחזיקי הצדקה המקודשת הזאת, קבועה וקיימת לנצח".

בטח חרותים דברי קודש אלו על לבות אני"ש שי', ולא באתי בזה אלא לזרז למזורזים ולהעדפה להעלות בקודש, אשר אלו שמאיזה סיבה שתהי', אין עדיין בביתם שופר רמבעה"ן כולל חב"ד, יזדרזו להביאו ולקבעו בביתם. וכל מחזיקי שופרות הרמבעה"ן כולל חב"ד וגבאי הכולל, חבריו עושי ומעשיו, כל אחד ואחת מהם, יוסיף אומץ בעזרתו לכולל חב"ד, בכדי שיוכל הכולל למלא תעודתו ותפקידיו מתאים לדרישת השעה.

וגדולה צדקה זו לעורר חסדים עליונים להמשיך לכל אחד ואחת מעושי' ברכות מאליפות להתברך הם ובני ביתם שיחיו, בכל הדרוש להם בגשמיות וברוחניות.

בברכת טוב גשמי ורוחני,

מ. שניאורסאהן

לרבי, אמר, מִן־כֶּרֶן וּמִפְּסִים – משקה זה שגורם לצער הגוף, וכי ראוי
הוא לפייס ולרצות לקדוש ברוך הוא על ידי אמירת קידוש עליו.
הגמרא מביאה מימרות של אמוראים בענין הרכקה משתית
שיכר: אמר רב יוסף, אִדּוּר בְּרִבִּים – אנדור בפני אנשים רבים,
שהוא נדר שאין לו הפרה, וְלֹא אִשְׁתִּי שִׁיכָרָא – שלא אשתה
שיכר.
אמר רבא, אִשְׁתִּי מִי וּדְרִין – מעדיף אני לשתות מים ששורים בהם
פשות, שהם סרוחים ביותר, וְלֹא אִשְׁתִּי שִׁיכָרָא – ולא לשתות
שיכר.
ועוד אמר רבא, תִּהְיוּ שְׁקוּתִית שִׁיכָרָא – תהיה שתייתו שיכר, מֵאֵן
דְּמִקְדֵּשׁ אִשְׁיכָרָא – למי שמקדש על השיכר. כלומר, אדם שמקדש
על שיכר אף כשיש יין בביתו יענש מן השמים מדה כנגד מדה,
שלא תשיג ידו לקנות יין ויזכר לשתות רק שיכר.
הגמרא מביאה מעשה שאירע עם רב בענין קידוש על שיכר: רב,
אִשְׁבָּחִיה רב הונא – מצאו רב הונא לרב, דְּקָדִישׁ אִשְׁיכָרָא – שהיה
מקדש על שיכר, אף שהיה יין בעירו, לפי שהיה השיכר חביב
עליו. אמר ליה – אמר לו רב הונא לרב, שְׂרִי אֲבָא לְמִיכְנִי אִסְתִּידִי
מִשִּׁיכָרָא – התחיל אבא להרויח מעות מן השיכר. כלומר, מאחר
והתחלת לעסוק בשתיית שיכר, והנך משתכר בו, לפיכך חביב הוא
בעיניך לקדש עליו.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת אם שיכר ראוי ל'כוס של ברכה':
תנו רבנן, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל תַּיִן, וְאֵין מְבָרְכִין אֶלָּא עַל תַּיִן.
סברה הגמרא, שכונות הברייטא היא שאין מברכים ברכה
ראשונה אלא על היין, ועל כן היא מקשה: אִמּוּ אִשְׁיכָרָא וְאִמּוּ מֵי
לֹא מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן – האם אין מברכים על שיכר ומים קודם
שתייתם שֶׁחֵלֵב נִתְּהָ בְּדִרְבִּי.
אמר אבהי, הֲבִי קְאָמֵר – כך כוונת הברייטא לומר, אֵין אֲמָרִים קְבֵא
בּוֹם שֶׁל בְּרָכָה לְבָרְכָה עֲלֵיו בִּרְכַת הַזֶּמֶן אֶלָּא עַל תַּיִן, ולא על שיכר
או מים.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדיני קידוש: תנו רבנן, אֵין
מְקַדְּשִׁין עַל הַשִּׁכָּר, מִשּׁוּם [וּמִשּׁוּמוֹ שֶׁל] רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן
אֲמַר, מְקַדְּשִׁין אף על השיכר.
דין נוסף: מְפַעֲמִית יוֹן כֵּל שְׁהוּא. כלומר, די בכך שיטעם המקדש
מ'שהו' מכוס של קידוש. רבי יוסי בִּר יְהוּדָה אֲמַר, צָרִיךְ שִׁישְׁתָּה
מֵלֹא לִזְמָנָא, דְּהֵינָּה, שִׁיהָא פִּיו מֵלֹא בֵּינָן.
עוד בענין שתיית מלא לוגמיו: אֲמַר רב הונא אֲמַר רב, וְכֵן תַּנִּי
[וְשֶׁנָּה בְּרִיתָא] רַב גִּידּוּל דָּמֵן [וּמִמָּקוֹם שֶׁשְׁמוֹ] נָרִישׁ, הַמְּקַדֵּשׁ וְטַעֲמֵם
מֵלֹא לִזְמָנָא יָצָא, וְאֵם לֹא טַעַם בְּשִׁיעוּר זֶה, לֹא יָצָא.
אֲמַר רב נחמן בִּר יִצְחָק אֲנָא תַּנִּינָא לָךְ – אני שנית ברייתא זו בשמו
של רב גידול, אֲךָ לֹא בִשְׁם גִּידוּל בִּר מְנַשֵּׂא וְלֹא בִשְׁם גִּידוּל בִּר
מְנִינִי, אֶלָּא בִשְׁם רב גידול קְהָמָא. כלומר, אין אני יודע איזה רב
גידול שנה ברייתא זו.
מבררת הגמרא: לְמָא נִפְקָא מִינָהּ – מה חילוק יש בדבר, לידע
איזה רב גידול שנה ברייתא זו. מבארת הגמרא: לְמִיִּרְמָא דִּידִיה
אִידִּיה – להקשות משמועה אחת של רב גידול על שמועה אחרת
שלו. שאילו היינו יודעים מי הוא ששנה ברייתא זו יכולים היינו
להקשות עליו משמועה אחרת שאמר, אֲךָ מאחר ואין יודעים זאת
אי אפשר להקשות.
שנינו במשנה: ערב פסחים סְמוּךְ לַמִּנְחָה לֹא יֵאבֵל אָדָם עַד
שתחשך.
הגמרא מסתפקת באיזו 'מנחה' עוסקת המשנה: אִיפְעָא לָהּ –
נסתפקו בני הישיבה, האם סְמוּךְ לִזְמַן 'מִנְחָה גְדוּלָּה' תֵּנֶן – שנינו
במשנה, שאסור לקבוע סעודה על הפת, דְּהֵינָּה מַחְצוֹת הַיּוֹם
והלאה, שהוא סוף שעה שישית ותחילת שביעית, או דִּילְמָא – או
שֵׁמָא סְמוּךְ לִזְמַן 'מִנְחָה קְטַנָּה' תֵּנֶן – שנינו במשנה, דְּהֵינָּה, מסוף
שעה תשיעית של היום ותחילת שעה עשירית.
הגמרא מבארת את צדדי הספק: האם סְמוּךְ לַמִּנְחָה גְדוּלָּה תֵּנֶן –
שנינו במשנה שלא לקבוע סעודה על הפת, וְטַעַם האיסור הוא
מִשּׁוּם הַקִּרְבַּת קֶרֶבן פֶּסַח בִּזְמַנָּה, שחששו חכמים שאם יקבע אדם
סעודה על הפת סמוך לזמן מנחה גדולה דִּילְמָא אֲתִי לְמִימְשָׁה –
שֵׁמָא יבוא להימשך בסעודתו,

הגמרא מביאה פסקי הלכה בדיני קידוש והבדלה: אֲמַר רַבָּא,
הִלְבַּתָּא – נוקטים אנו להלכה, שאדם שטַעַם קודם קידוש רשאי
להיות מְקַדֵּשׁ לאחר מכן, וְכֵן אדם שטַעַם קודם הבדלה מְבָרֵךְ
לאחר האכילה. וְמִי שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ בְּעֶרֶב [ובליל] שָׁבֶת, רשאי להיות
מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךָ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, עַד מוֹצָאֵי שָׁבֶת. וְמִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל
בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת, מְבָרֵךְ וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךָ כָּל הַשָּׁבֶת [השבוּע] כּוּלּוֹ, עַד
יום רביעי.
הגמרא מביאה לשון אחר בדברי רבא: אֲמַרְה, פָּתַח לָהּ לְהָא
שְׁמַעְתָּא דְּרַבָּא בְּהָא לִישָׁנָא – היה אומר את פסק ההלכה משמו
של רבא בלשון זה. אֲמַר רַבָּא, הִלְבַּתָּא מִי שְׁטַעַם קודם קידוש
רשאי להיות מְקַדֵּשׁ לאחר מכן, וְמִי שְׁטַעַם קודם הבדלה רשאי
להיות מְבָרֵךְ. מִי שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ בְּעֶרֶב שָׁבֶת, מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךָ כָּל
הַיּוֹם כּוּלּוֹ. מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת, מְבָרֵךְ וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךָ כָּל
הַיּוֹם שְׁלֹאֲחֵרֵי כּוּלּוֹ. כלומר, לפי לשון זה שאמר אמימר, לא התיר
רבא להשלים את ההבדלה במשך כל השבוע ודְּהֵינָּה עד יום
רביעי, אלא רק ביום ראשון לבדו.
הגמרא מביאה מעשה בענין הבדלה על 'חמר מדינה': אֲמַרְה לִיה
[אִמְרוּ לוֹ] מִרְיָא וְנִינְקָא וְמִרְיָא קְשִׁישָׁא בְּרִיה [בניו] דְּרַב חֲסָדָא לְרַב
אִשִּׁי, וְיִנְקָא הָדָא אִיקְלַע אֲמִימֵר לְאַתְרֵין – פעם אחת נודמן אמימר
למקומו, וְלֹא הָיָה לָן חֲמָרָא – ולא היה לנו יין להבדלה. אִייתִינָא
לִיה שִׁיכָרָא וְלֹא אֲבָרִיל – הבאנו לו שיכר, ולא רצה להבדיל עליו.
וְכַת מוֹתָא – והלך לישון כשהוא מעונה בלא אכילה. לְמָחָר – ביום
ראשון, מִתְרַנֵּן וְאִייתִינָא לִיה חֲמָרָא – טרחנו והבאנו לו יין, וְאֲבָרִיל
וְטַעֲמֵם מִידִּי – והבדיל עליו, ולאחר מכן טעם דבר מה. לְשָׁנָה
האַחֲרַת תּוֹ אִיקְלַע לְאַתְרֵין – שוב הודמן אמימר למקומו, ואף
הפעם לֹא הָיָה לָן חֲמָרָא אִייתִינָא שִׁיכָרָא – לא היה לנו יין להבדלה
והבאנו שיכר. אֲמַר אֲמִימֵר, אִי הָבִי – אם כן, שלעולם אין היין
מצוי בעיר הזאת אלא השיכר, נמצא שהשיכר חֲמָר מְדִינָה הוּא –
כיין של מדינה זו הוא נידון, אֲבָרִיל וְטַעֲמֵם מִידִּי – הבדיל על השיכר
וטעם דבר מה.
שְׁמַע מִינָהּ תַּלְתָּא – ויש ללמוד ממעשה זה שלשה דינים: האחד,
שְׁמַע מִינָהּ שֶׁהִמְבָּרֵךְ בְּתַפְלָה באמירת 'אתה חוננתנו' צָרִיךְ שִׁיכָרָא
גַּם עַל הַכּוֹס, שהרי אמימר הבדיל בתפילה, ואף על פי כן רצה
להבדיל על הכוס. הדין השני שיש ללמוד ממעשה זה, וְשְׁמַע מִינָהּ
אֲסוּר לִי לֵאמֹר שִׁיאֲכַל קוֹדֵם שִׁיכָרָא, ולפיכך לֹא אמימר כשהוא
במעונה. והשלישי, וְשְׁמַע מִינָהּ מִי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת מְבָרֵךְ
וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךָ כָּל הַשָּׁבֶת [השבוּע] כּוּלּוֹ, שהרי אמימר לא הבדיל
במוצאי שבת, והשלים את ההבדלה למחרת.
הגמרא דנה בענין קידוש והבדלה על שיכר: קָעָא מִינָהּ [וּשְׁאֵל]
רַב הוּנָא מִרַב חֲסָדָא, מָהוּ לְקַדְּשֵׁי אִשְׁיכָרָא – האם מותר לקדש על
שיכר העשוי מתמרים, במקום שאין היין מצוי.
אֲמַר לוֹ רַב חֲסָדָא, הִשְׁתָּא – מעתה יש לתמוה, וְמָה פִּירְזוּמָא –
שיכר העשוי משעורים, וְהָאִנִּי – ושיכר העשוי מתאנים, וְאִכְנִי –
ושיכר העשוי מפירות הסנה, כגון תותים, שהם משובחים יותר
משיכר העשוי מתמרים, דְּקָעָא מִינָהּ – ששאלתי מִרַב אֵם מותר
לקדש עליהם, וְרַב שָׁאֵל אֵתִין מְרַבִּי עֲלֵיו, וְרַבִּי תַּנְיָא שָׁאֵל זֹאת
מְרַבִּי, וְלֹא פָשַׁט לִיה רַבִּי אֵת הַסֶּפֶק, דְּהֵינָּה, שלא התיר לו לקדש
עליהם, שִׁיכָרָא – סתם שיכר העשוי מן התמרים, מִיפְעָא – האם
צָרִיךְ לומר שאין מקדשים עליו.
סְבוּר מִינָהּ – סברו התלמידים ששמעו דין זה ממנו, קְדוּשִׁי הוּא דִּלָּא
מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהֶן – שרק קידוש אין עושים על השיכר, אֲבָל אֲבָרִיל
מְבָרֵכִין – מותר להבדיל עליו. אֲמַר לָהּ [להם] רַב חֲסָדָא, הֲבִי
[כֵן] אֲמַר רַב, כְּשֶׁם שְׁאֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיו – על השיכר, כֵּךְ אֵין
מְבָרְכִין עֲלֵיו. אִיתָמֵר נָפִי – וכן נאמר בבית המדרש, אֲמַר רַב
תַּחְלִיפֵא בִר אֲבִימִי אֲמַר שְׁמוּאֵל, כְּשֶׁם שְׁאֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיו כֵּךְ אֵין
מְבָרְכִין עֲלֵיו.
הגמרא מביאה מעשה בענין קידוש על שיכר: לִי שְׂדֵר לִיה [וּשְׁלַח]
לוֹ לְרַבִּי שִׁיכָרָא בִר תְּלִיפֵר מִנֵּי – שיכר שנעשה על ידי כתישת
שלש עשרה ערימות של תמרים. טַעֲמִיָּה – טעם רבי לשיכר זה,
הוּא כְּסִים מוֹכָא – והיה טעמו ערב לו ביותר. אֲמַר רַבִּי, שִׁיכָר כְּנוֹן
זֶה רַאֲיוֹ לְקַדֵּשׁ עֲלֵיו בשבת, וְלִמֹּר עֲלֵיו כָּל שִׁירוֹת וְתוֹשָׁבְתוֹת
שְׁבָעוּלָם. מְלִילָא צַעֲרִיה – בלילה גרמה שתיית השיכר צער הגוף

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רא
רש"י
תוספות

כל השבת – כדאמרן לעיל עד יום רביעי. **פירושא** – שבר שעורים בלשון לעז
בריש. **ותאני** – שבר תאנים. **ואבני** – שבר תותים. **שיבא** – שבר תמרים. בר
תליסר **מני** – שנתנו מים על התמרים ואחר שזבו נתן על תמרים אחרים, וכן הביא
תמרים עד שלשה עשר פעמים. **מיסרין ופפיים** – מצערין, ובשעת שתייה מפייסין הן,
כלומר טובים הן וראוי לומר עליהן קידוש
הבדלה. **אדור ברבים** – נדר שאין לו הפרה. מי
וזרין – מי משרת הפשתן. שרי ליה **אבא** –
התחלת לעשות שבר ולהשתכר בו מערב, לכך
הוא יפה בעיניך ומקדש אתה עליו. כוס של
ברכה – ברכת המזון. מפעמית יין בכל שהוא –
אותה טעמיה שאמר: המבורך צריך שיטעום –
בכל שהוא. מנחה גדולה – (משבע) שעות
ומחצה ולמעלה זמן הקרבת תמיד כשאתה בא
להקדימו. **ומשום פסח** – שמוא ישב בסעודה
וימנע ויפשע מעשות פסח.
או

רשב"ם

כל השבת כולה – כדאמרן לעיל: עד יום
רביעי, והבי קיימא לן כרבא דאמר: טעם
מקדש. ואם שבת ולא קידש – מקדש למחר
כל היום כולו. וכן טעם מבדיל, ואם לא הבדיל
– מבדיל וחולץ עד יום רביעי. ובת שוות –
לן מענה שלא אבל וקרא הוא בדניאל. חפר
מדינה – אין יין אחר בעיר הזאת כי אם שבר,
הלכך מבדילין בו, וכן הלכה. אבל מים לא
איקרו חמר מדינה, ואין מבדילין על המים
אפילו היבא דליכא שבר ויין. שפעת מינה
תלת – שלשה דברים בסידור הבדלה, ואף על
גב דשמעין מינה דמבדילין על חמר מדינה אף
על פי שאינו יין, לא חשיב, דלא איירי אלא
בסדר הבדלה. אי נמי, מילתא דפשיטא הוא,
דכיון דאין קין אחר בעיר – טוב לו שיבדיל על
השכר משלא יבדיל כלל. מהו לקדשי **אשכרא**
– במקום שאין יין. **פירושא** – שבר שעורין.
ותאני – שבר תאנים. **ואבני** – שעושין שבר
מפרי סנה, כגון תותין והללו חשובים יותר
מסתם שבר שלהם שהיה של תמרים. אבל
אבדולי מבדילין – אליבא דרב. תליסר **מני**
– שנתן המים על התמרים ואחר כך נותן על
תמרים אחרים, וכן הביא אחרים עד שלש
עשרה פעמים. **ומגני** – נראה שהוא לשון "אשר
מגן צריך בידך" (בראשית יד) ומתרגמין "מוסר"
והוא לשון מסר, כך השכירא היה כותש גם כן
ומשבר התמרים חרשים שלש עשרה פעמים.
צעריה – שלשול, דתמרים ממשלשין
כדאמרין בכתובות (יב) מיסרין ופפיים –
בתמיא, וכי מי שמעזעז ראווי הוא לפייס ולרצות
להקדוש ברוך הוא ולומר עליו קידוש. **אדור**
ברבים – נדר שאין לו הפרה. מי זורין – מי
משרת פשתן. תיהוי שקיותיה **שיבא** – עני
יהיה. שלא יוכל לקנות יין, מדה כנגד מדה.
מקדש **אשיבא** – ואף על פי שהיה יין בעירו,

וטעמיה משום דחביב ליה, כדאמר לעיל: וימנע דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא. שרי ליה **אבא** –
התחיל לעשות שבר ולהשתכר בו, ויפה בעיניך, ומקדש אתה עליו. ואין מברכין
ברכת המזון כדמפרש לקמן. **כוס של ברכה** – ברכת המזון: הני מילי דלא קבע עליה, אבל קבע עליה – לית לן בה, לא גרסינן כלל. מפעמית יין כל שהוא – אותה טעמיה
שאמר: המבורך צריך שיטעום, אותה טעמיה די בכל שהוא. **ושעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא** – והכי הלכתא. והוא שלא טעם אחד מכל המסובין, אבל טעם אחד מהם,
יצאו כולן ידי חובתן ואף על פי שלא טעמו. **אמר רב נחמן בר יצחק** **אבא** תנינא לה – לההיא מתניתא משמיה דרב גידל (דמנרש) אבל אינו מזכיר מי הוא, שמו גידול בר
מנשיא. או גידול דמן ריש. מנחה גדולה – משש שעות ומחצה ולמעלה, דהיינו זמן עשיית תמיד הערב כשאתה בא להקדימו, כגון בערב הפסח שחל להיות בערב שבת
שנעשה בשש ומחצה והפסח אחריו, כדאמרין ב"תמיד נשחט" (לעיל נחא). **ומשום פסח** – שמוא ישב בסעודה ויפשע מעשות פסח.

אמר רבא הלכתא טעם מקדש – וכן הלכה. **אמימר** מתני לה בו – בסוף מילתיה
גרסינן: מבדיל וחולץ כל היום כולו, דאי לאו הכי – היינו לישנא קמא. והלכה כלישנא קמא
דמבדיל עד רביעי בשבת, כדאמר רבי חיאי לעיל. ובתשעה באב שחל להיות במוצאי שבת,
נמי רגילין להבדיל אחר התענית, וכן סדר דרב עמרם.

ושמע מינה מבדיל כל השבת כולה – לא
שמעין מינה אלא כל היום, אלא נקט
הכי משום דהלכה כן.

אדור ברבים בו – דקסבר דברבים אין לו
הפרה. ואין הלכה כן, אלא דוקא על
דעת רבים אין לו הפרה. ובמקום אחר מפורש
(גיטין לזא). **אם** טעם מלא לוגמא יצא –
וכדמפרש ביומא (פא). כל שאילו מסלקו לצד
אחר דיאה כמלא לוגמיו. והוי פחות מרביעית,
כדאמרין דתם. אבל מלא לוגמיו – אמרין דתם
דהוי יותר מרביעית, ונראה שהוא רוב רביעית,
דאמרין לקמן: והוא דשתה רובא דכסא. ודוקא
לאדם בינוני אבל לעונ מלך הבשן בעי טפי
כדאמרין דתם.

סמוך למנחה – תימיה: אמאי קרי ליה מנחה?
דאי משום דמנחה היתה קריבה בין
הערבים – הלא גם בשחר קריבה מנחת חביבין
ומנחת תמיד? ויש לומר: בשחר יש שם אחר תפלת
שחרית, ועוד, דאמרין בפרק קמא דברכות (ו.ב).
הוי וזרי בתפלת מנחה שאף אילו לא נענה אלא
בתפלת מנחה. ושמוא: בשעת הקרבת מנחה נענה,
ולכך קרי ליה תפלת מנחה שזו היתה שעת רצון.
ואתני

בולו. **בָּעָא מִיָּנִיָּה רַב הוּנָא מֵרַב חֲסָדָא: מַהוּ לְקֹדְשִׁי אֲשִׁיכָרָא? אָמַר: הֲשֵׁתָא וּמַה פִּירוּשָׁא**
וְתַאֲנִי, וְאַסְנִי, דְּבָעָא מִיָּנִיָּה מֵרַב, וְרַב מֵרַבִּי חִיָּיא, וְרַבִּי חִיָּיא מֵרַבִּי וְלֹא פָּשַׁט לֵיהּ, שִׁיכָרָא
מִיָּנִיָּעָא? סָבּוֹר מִיָּנִיָּה: קְדוּשִׁי הוּא דְּלֹא מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהּ, אָבֵל אֲבֹדִיל - מְבַדְּלִין. אָמַר לְהוּ
רַב חֲסָדָא, הָכִי אָמַר רַב: כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו - כֵּךְ אֵין מְבַדְּלִין עָלָיו. אִיתְמַר נָמִי, אָמַר
רַב תַּחְלִיפָא בַר אֲבִימִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו - כֵּךְ אֵין מְבַדְּלִין עָלָיו. לִוִּי
שָׁדַר לִיהּ לְרַבִּי שִׁיכָרָא בַר תַּלְיִסֵּר מִגְּנִי, טַעְמִיָּה, הָיָה בָּסִים טוֹבָא. אָמַר: כְּגֹזֵז זֶה רָאוֹי לְקַדְּשׁ
עָלָיו, וְלֹאִמַר עָלָיו כָּל שִׁירֹת וְתוֹשָׁבְחוֹת שְׁבַעוֹלָם. בְּלִילִיא צַעְרִיָּה. אָמַר: מִיִּסְרִין וּמִפְּפִים. אָמַר
רַב יוֹסֵף: אָדוּר בְּרַבִּים דְּלֹא אִישְׁתִּי שִׁיכָרָא. אָמַר רַבָּא: אִישְׁתִּי מִי זורִין וְלֹא אִישְׁתִּי שִׁיכָרָא.
וְאָמַר רַבָּא: תִּיהִי שְׁקוּתִיהּ שִׁיכָרָא מֵאֵן דְּמְקַדְּשׁ אֲשִׁיכָרָא. רַב, אֲשַׁכְּחִיהִי רַב הוּנָא דְּקַדְּשׁ
אֲשִׁיכָרָא. אָמַר לִיהּ: שְׁרִי אָבָא לְמִיקְנִי אִיסְתִּירִי מִשִּׁיכָרָא. תִּנּוּ רַבָּנִן: אֵין מְקַדְּשִׁין אֱלֹא עַל הַיֵּין,
וְאֵין מְבַרְכִין אֱלֹא עַל הַיֵּין. אָטוּ אֲשִׁיכָרָא וְאַמְיָא מִי לֹא מְבַרְכִין עָלֵיהּ שֶׁהִפֵּל נְהִיָּה בְּדִרְבּוֹ?
אָמַר אֲבִי, הָכִי קָאָמַר: אֵין אוֹמְרִים "הָבָא כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה לְבִרְךְ" אֱלֹא עַל הַיֵּין. תִּנּוּ רַבָּנִן:
אֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשֶּׁכֶר. מִשּׁוֹם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: מְקַדְּשִׁין. מִטַּעְמִית יוֹן - כָּל
שֶׁהוּא. רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אוֹמַר: מֵלֹא לֹגְמָא. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, וְכֵן תִּנּוּ רַב גִּידֵל דְּמֵן
נִרְשׁ: הַמְקַדְּשׁ וְטַעַם מֵלֹא לֹגְמָא - יָצָא, וְאֵם לֹא - לֹא יָצָא. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אָנָּא
תִּנְיָנָא לֹה לֹא גִידוּל בַּר מְנַשִּׁיא, וְלֹא גִידוּל בַּר מְנוּיָמִי, אֱלֹא גִידוּל סַחְמָא. לְמַאי נִפְקָא מִיָּנִיָּה?
לְמִירְבָּא דִּידִיהּ אֲדִידִיהּ. "סְמוּךְ לְמַנְחָה". אִיבַעֲיָא לְהוּ: סְמוּךְ לְמַנְחָה גְּדוּלָּה תִּנּוּ, אוּ דִּילְמָא
סְמוּךְ לְמַנְחָה קִטְנָה תִּנּוּ? סְמוּךְ לְמַנְחָה גְּדוּלָּה תִּנּוּ - וּמִשּׁוֹם פֶּסַח, דִּילְמָא אֲתִי לְמִימְשָׁד
וְאֲתִי

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ואתני לאימנועי מפסח – ואפילו אחר שיעשה פסח אסור כדי שלא ימחר לאכול ויעשה פסח שלא כראוי. **דילמא** אתי למיכל אכילה גסה – ואינה אכילה, כדאמרין בפרק בתרא דיומא (פ.ב.) האוכל אכילה גסה ביום הכפרים – פטור. וקשה דאמרין בגמרא (בגא.) גבי פסח זה שאכלו אכילה גסה "ופושעים יכשלו בם", ופריך: רשע קרית ליה? נהי דלא עבדי מצוה מן המובחר, פסח מיהא קא עבדי!

ואומר רבינו תם, דתרי גזיני אכילה גסה: אחת – שנפשו קצת מלאכל – ועל אותה פטור ביום הכפרים, ויש אכילה גסה שאינו מתאחד לאכול, אך יש בה טעם. והא דפסח נאכל על השבע – היינו שמתאחד לאכול קצת. ועוד יש לומר: דאין לו לקרותו רשע כיון שקיים מצוה פסח אף על פי שלא קיים מצוה אכילה, דאכילת פסחים לא מעבא. ומה שפירש רבינו שמואל בן מאיר דנקט מצוה משום דרשיבא אפילו בזמן הזה דליכא פסח – לא נהירא, דאפילו הוי טעמא משום פסח, אסור בזמן הזה כדמוכח בסמוך גבי רב ששת דהוה יתיב כולי יומא בתעניתא. ופירוש אחר עיקר, שפירש דנקט מצוה דאכילה מועטת הוי אכילה גס. **אפילו** אגריפס המלך – פירש רבינו שמואל בן מאיר: מלך כשר ומבני חשמונאי היה. ולא דק, דבסוטה (מא.א.) אמרין כשהגיע ל'מקרב אחיך תשים עליך מלך' – זלגו עיניו דמעות.

שהיה רגיל לאכול בתשע שעות – יש מפרשים: לפי שדרך מלכים לעמוד בשלש שעות. והיה מתנהג בתלמודי חכם לאכול בשעה ששית אחרי קומה. ואין נראה: דאם כן הוה ליה לשימור תשע שעות לאגריפס כשש שעות לתלמודי חכם. **מיני** תרגומא – פירש רבינו שמואל בן מאיר: פירות ובשר בלא לחם. ולא נהירא, דאמרין בתוספתא ד"כיצד מברכין": הביאו לפניו מיני

תרגומא מברך "בורא מיני מזונות" ואין מברכין "בורא מיני מזונות" אלא על חמשת מינים. ומיהו בפרק בתרא דיומא (ע.ט.) איכא חד שינויא דמשני: ואיבעית אימא, מאי מיני תרגומא – פרי. **נירו** לכם ניר – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דעל ידי חרישה מקבלת הוריעה – הבי נמי על ידי אכילת תרגומא יאכל מצוה. מיהו חרישה הוריעה תרי מילי נינהו, ולא דמי לשתי אכילות. ונראה שזה הפסוק משל הוא, כענין זה דכתב (ירמיה ד.) "אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב אם תסיר שקרצין" וגו', פירושו: לאחר שתסירו שקרצים – אז תשובו אלי, וכל זמן ששקרצים עמכם ונתייאשתם ממני – לא תוכלו לשוב, "כי בה אמר ה'..." נירו לכם ניר ואל תורעו אל קרצין" כל זמן שהקרצים בתוכה – אינה מועלת וזריעתה כלום, והכי נמי מייחזי זכר לדבר כשאכל קצת לבו נמשך יותר, אבל כשלא אכל כלל ותליאש – אין לבו נמשך אחר אכילה הוי כוורק אבן לחמא.

אלא

שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעינן למימר לקמן לא גרס ליה. סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא פטא ליה עידן איסוריה – קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הבא מויד דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמור סעודתו בתוך זמן איסוריה ובמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתיבא השע דאגריפס בארבע לדידן דמי – דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות בארבע שעות לדידן דמי, ואיכא גס הוא מצוה לתיאבון, גם הוא כמותו שאוכלין בארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואכתי לא מטא זמן איסורא נישא לאכול בתחלת תשעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה שייך לשינוי "אפילו" דכיון טעמא משום דילמא אחר לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצוה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשעית לאגריפס כרביעת לדידן דמי, והכך שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל** ואוכל – מן המנחה ולמעלה. **תרגומא** – פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול, **בירקא** – היה אוכל ירק מן המנחה ולמעלה לפי שאינו משיב, ונראה בעיני דמגרר ליבא למיכל, ואכל מצוה לתיאבון יותר, ולפיכך היה אוכל וירקין ולא היה נוהג בן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "חולין" (קמב.) אמר רב תוסדא: בר בי רב לא ליכול ירקא משום דמגררי ליבא כר, וכדאמר נמי בסמוך: רבא הוי שתי חמורא במעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריר לליביה. ודברים הללו, כגון מיני תרגומא וירקות ממשכין את הלב לאכול, כדמוכח נמי בברכות (מבא.) שהיו רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את הלב, כדנתן: בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת. תניא נמי הכי – דאובלין מיני תרגומא ערב הפסח כדי להמשיך את הלב. **השמש מטביל בבני מעים** – כלומר, בבני מעים של בהמות והשחשות לסעודת יום טוב, וגם נותן מהם לפני האורחין המגויין יחד על הפסח, כדי שיאכלו מצוה פסח לתיאבון, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים. ואפילו מן המנחה ולמעלה, דלעיל מינה תניא: ערב פסח סמוך למנחה לא יאכל כר. **ואף על פי שאין ראייה לדיבר** – דאכילה מושכת אכילה, זכר לדבר יש קצת, דכתבי: "נירו לכם ניר" הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף אדם האוכל דברים שאין משיבין את האדם פותחים בני מעים. ומרחיבין אותו, ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבון. כך נראה בעיני שישוה זו ועיקרה. ורבינו שלמה זקני פירשה כן בני מעים – הואיל ועוסק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעים, מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל ועוסק בהן מצוה ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משיב ליה. **נירו לכם ניר** – כשאתם טורחים וטורחין שותכולו ליהנות ממנו, ושמש זה שעוסק בסעודה או בבית המטבחים אם אינו נהנה ממנו צוה ליה, ולא נהירא. עוד יש לשון אחר ואין בו ממש.

או דילמא סמוך למנחה קטנה – בתשע שעות כשהוא מאוחר, בפרק "תמיד" (לעיל נטא.) ומשום מצוה – שייכנס לה כשהוא תאוה. **אגריפס המלך** – לא היה אוכל עד תשע שעות. **אי אסרת בשלמא** סמוך למנחה קטנה היינו רבותיה – דאף על גב דעדיין לא אכל, וזמן איסוריה אכתי לא מטא בשעה תשעית עד לאחר תשע, אפילו הכי לא יאכל, משום דמשך ליה עד זמן איסורא יתענה ולא יאכל. **אלא אי אסרת** – ממנחה גדולה ואילך אסור, מאי רבותיה דאגריפס? והא כבר חל זמן איסוריה משש שעות ואילך, וצריכא למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא ונשרי למיכל מתחלת תשע? **אבל** – יכול אדם לטבול ולאכול מיני תרגומא – פירות. והא דנקט "מטביל" לפי שמאכלם על ידי טיבול, **בירק** – היה אוכל ירק מן המנחה ולמעלה לפי שאין משיב, **בבני מעים** – הואיל ועוסק בסעודה יכול הוא לאכול בבני מעים מה שדרך השמש לאכול, רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל דהוא עוסק בהן מצוה ליה אי לא אכיל, ואי אכיל לא משיב ליה. **נירו לכם ניר** – כשאתם טורחים וטורחין שותכולו ליהנות ממנו, ושמש זה שעוסק בסעודה יכולין ליהנות ממנו, ושמש זה שעוסק בסעודה ובית המטבחים אם, אינו נהנה – מצוה ליה. **בין**

רשב"ם

או דילמא סמוך למנחה קטנה – והיינו בגמרא תשע שעות, דמתשע שעות ומחצה הוי זמן הדקרבת תמיד של כל השנה כשהוא מאוחר, דהשתא משום אומללם מפסח לילא, דערב הפסח היה התמיד קרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו מיד, לפיכך אם בא לאכול סמוך למנחה קטנה, דהיינו בגמרא תשעה וכבר נשחט הפסח, ואין כאן לחוש אלא משום מצוה שלא יאכלנה אכילה גסה. ונהי נמי דמשום פסח איכא למיחש לאכילה גסה, דאף על גב דהוא נאכל על השובע, אכילה גסה מיהא אינה אכילה, ובקדשים מוזק הוא דחשבין ליה ביכמות (מא.) אלא משום דלגבי לחם הוא אכילה גסה, באכילה מועטת נקט מצוה. אי נמי, רבותא קאמר דהכי קאמר: או דילמא סמוך למנחה קטנה ואפילו בזמן דליכא פסח, דליכא למיחש לעשייתו ולא לאכילתו, משום אכילת מצוה מיהא איכא דלא ליהוי אכילה גסה חישתין. **אגריפס המלך** – מלך כשר היה ממלכית חשמונאי, ולא היה אוכל עד שעה תשע. **רבותיה דאגריפס** – כלומר, היינו רבותא דקתני בברייתא: "אפילו אגריפס", דאף על גב דעדיין לא אכל, וזמן איסורא לא מטא אכתי בשעה תשעית עד לאחר תשע, אפילו הכי לא יאכל משום דמשך ליה עד זמן איסור ויתענה קאמר. **אלא אי אסרת** – ממנחה גדולה ולמעלה אסור, מאי "אפילו אגריפס" הא מטא כבר זמן איסוריה משש

שעות ומחצה ואילך, וצריכה למימר דאסור? בתמיה, דאטו משום דלא אכל בעי למיעבד איסורא? כדבעינן למימר לקמן לא גרס ליה. סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא פטא ליה עידן איסוריה – קודם שיגמור סעודתו. דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא, ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הבא מויד דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע שעות שגמור סעודתו בתוך זמן איסוריה ובמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסיר. מהו דתיבא השע דאגריפס בארבע לדידן דמי – דכיון דלמוד לאכול בתשע שעות בארבע שעות לדידן דמי, ואיכא גס הוא מצוה לתיאבון, גם הוא כמותו שאוכלין בארבע שעות ביום, והלכך הואיל ואכתי לא מטא זמן איסורא נישא לאכול בתחלת תשעית, אף על פי שתמשך סעודתו לאחר תשע, קא משמע לן דאסור לאכול. אבל אי הוה תנינן "סמוך למנחה גדולה" ליכא רבותא כלל, ולא הוה שייך לשינוי "אפילו" דכיון טעמא משום דילמא אחר לאימנועי מפסח, ולא משום אכילה גסה דמצוה, ליכא למימר הכי: מהו דתימא תשעית לאגריפס כרביעת לדידן דמי, והכך שמעינן מינה דמנחה קטנה תנן. **מטביל** ואוכל – מן המנחה ולמעלה. **תרגומא** – פירות ובשר בלא לחם. והא דנקט "מטביל" שכל מאכלם על ידי טיבול, **בירקא** – היה אוכל ירק מן המנחה ולמעלה לפי שאינו משיב, ונראה בעיני דמגרר ליבא למיכל, ואכל מצוה לתיאבון יותר, ולפיכך היה אוכל וירקין ולא היה נוהג בן כי אם ערב הפסח כדי להמשיך ולאכול בלילה, כדאמרין במסכת שבת בפרק "חולין" (קמב.) אמר רב תוסדא: בר בי רב לא ליכול ירקא משום דמגררי ליבא כר, וכדאמר נמי בסמוך: רבא הוי שתי חמורא במעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריר לליביה. ודברים הללו, כגון מיני תרגומא וירקות ממשכין את הלב לאכול, כדמוכח נמי בברכות (מבא.) שהיו רגילין לאכול פרפרת קודם אכילת הפת לגרר את הלב, כדנתן: בירך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת, אלמא דפרפרת קודם לפת. תניא נמי הכי – דאובלין מיני תרגומא ערב הפסח כדי להמשיך את הלב. **השמש מטביל בבני מעים** – כלומר, בבני מעים של בהמות והשחשות לסעודת יום טוב, וגם נותן מהם לפני האורחין המגויין יחד על הפסח, כדי שיאכלו מצוה פסח לתיאבון, ובערב הפסח קאי בתוספתא דפסחים. ואפילו מן המנחה ולמעלה, דלעיל מינה תניא: ערב פסח סמוך למנחה לא יאכל כר. **ואף על פי שאין ראייה לדיבר** – דאכילה מושכת אכילה, זכר לדבר יש קצת, דכתבי: "נירו לכם ניר" הראה לנו הנביא דוגמא שחורשין את הקרקע כדי לקבל את הוריעה, ואם אינה חרושה אינה מקבלת הוריעה. אף אדם האוכל דברים שאין משיבין את האדם פותחים בני מעים. ומרחיבין אותו, ויקבל המאכל של סעודה אחרי כן לתיאבון. כך נראה בעיני שישוה זו ועיקרה. ורבינו שלמה זקני פירשה כן בני מעים – הואיל ועוסק בסעודה יכול הוא לאכול בני מעים, מה שדרך השמש לאכול רשאי הוא לעשות כן מן המנחה ולמעלה, דהואיל ועוסק בהן מצוה ליה אי לא אכיל ואי אכיל לא משיב ליה. **נירו לכם ניר** – כשאתם טורחים וטורחין שותכולו ליהנות ממנו, ושמש זה שעוסק בסעודה או בבית המטבחים אם אינו נהנה ממנו צוה ליה, ולא נהירא. עוד יש לשון אחר ואין בו ממש.

בין

39 **בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת הָיָה דָּמִי** – שיש לדמות את אכילת אגריפס בשעה
40 תשיעית לאכילה שלנו בשעה רביעית, דהיינו, כשם שאנו רשאים
41 לאכול בערב פסח בשעה רביעית של היום, כפי רגילותינו בכל
42 יום, ואין חוששים שמחמת כן לא נאכל מצה לתיאבון בערב, כך
43 יהא אגריפס רשאי לאכול בשעה תשיעית, כפי רגילותו בכל יום,
44 שהרי אין זה מונע ממנו בכל יום לאכול בערב לתיאבון, **קָא מְשַׁמְעַ**
45 **לָן** – לפיכך הוצרכה הברייתא להשמיענו שאין הדין כן, אלא
46 אפילו אגריפס אינו רשאי לאכול בערב פסח עד שתחשך.
47 הגמרא מפרשת דברים המותרים באכילה בערב פסח: **אָמַר רַבִּי**
48 **(יוסי) [אָסִין]**, אף על פי שאין אדם רשאי לקבוע סעודתו על הפת
49 בערב פסח סמוך למנחה, **אֲבָל מְטַבִּיל הוּא** – אובל על ידי טיבול
50 בַּמִּינִי תְּרִיגִּימָא, כלומר, רשאי הוא לאכול מן המנחה והלאה פירות
51 ובשר בלא לחם.
52 **רַבִּי יִצְחָק מְטַבִּיל בְּרִנָּה** – היה אוכל ירקות מן המנחה והלאה, לפי
53 שאינם משביעים, אלא גוררים תאות המאכל.
54 **תִּנְיָא נָמִי רַבִּי** – ואכן שנינו כן בברייתא, שמותר לאדם לאכול מן
55 המנחה ולמעלה מיני תרגימא, כדי למשוך הלב לסעודת הערב,
56 **הַשְּׂמֵשׁ מְטַבִּיל בְּכָנִי מַעֲיִין** – רשאי לאכול בערב פסח מן המנחה
57 ולמעלה בני מעיים, של בהמות שנשחטו לצורך סעודת יום טוב,
58 וְגוֹתָנָן – ואף נותן מהם לִפְנֵי הָאוֹרְחִים המנויים עמו על הפסח, כדי
59 שיאכלו בערב מצה ופסח לתיאבון. **וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין רֹאֵה גְמוּרָה**
60 **לְדָבָר**, שאכילה מביאה תיאבון לאכילה נוספת, מכל מקום יש זָכַר
61 לְדָבָר – קצת ראייה, **שְׁנַאמֶר** (ירמיה ד א) **נִירוּ לָכֶם נִיר וְאֵל תִּזְרְעוּ אֵל**
62 **קוצים** – חירשו את האדמה תחילה להמית השורשים, כדי שלא
63 תזרעו לאחר מכן על קוצים. ויש להביא דוגמא ממקרא זה,
64 שכשם שהחרישה נצרכת כדי שתוכל האדמה לקבל לאחר מכן
65 את הזריעה, ואם אין הקרקע פרושה אינה מקבלת הזרע, כך
66 אכילת דברים שאינם משביעים גורמת לפתיחת המעיים
67 והרחבתם, ועל ידי כן מקבל האדם לאחר מכן את מאכלי הסעודה
68 לתיאבון.
69 הגמרא מביאה הנהגתו של רבא בערב פסח: **רַבָּא הָוָה שְׂתֵי תַּמְרָא**
70 **בּוֹלִי מַעְלֵי יוֹמָא דְּפִיסְחָא** – היה שותה יין בכל היום של ערב פסח,
71 **כִּי הָיָה דְּנִינְדְּרִיה לְיִבְיָה** – כדי ששתיית היין תגרום את תיאבון
72 ליבו, **דְּנִיכּוֹל מַצָּה מִפִּי לְאוֹרְחָא** – ועל ידי כן יאכל את המצה יותר
73 בתיאבון.
74 **אָמַר רַבָּא, מָנָא אֲמִינָא לָהּ** – מניין למדתי לומר דבר זה, **דְּתַמְרָא**
75 **מִינְדָר גִּירִי** – ששתייה (מרובה) של יין גוררת את התיאבון, **דְּתַנָּן** –
76 שכך שנינו (לקמן קיד).

1 **וְאֵתִי לְאִימָנוּנִי מְלִמְיָעֵד פְּסָחָא** – ויבוא להימנע מלעשות פסח. או
2 **דִּילָמָא** – או שמא סמוך לזמן מנחה קמנה תנן, ומשום אכילת מצה,
3 לפי שחששו חכמים שאם יקבע אדם סעודתו סמוך לזמן מנחה
4 קטנה דִּילָמָא אֵתִי לְמִיכָלָה לַמַּצָּה – שמא יבוא לאכול את המצה
5 אֲכִילָה נֶפֶשׁ, דהיינו, שיאכל הרבה בערב פסח, עד שלא יוכל
6 לאכול את המצה בערב אלא בקושי, ואכילה כזו אין עליה שם
7 'אכילה', ונמצא שאינו מקיים מצוות אכילת מצה.
8 הגמרא פושטת את הספק מברייתא: **אָמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע** – בוא
9 ושמע ראייה לפשוט הספק. שנינו בברייתא: **אֲפִילוּ אֲנָרִיפִס הַמָּלָךְ,**
10 **שְׁהוּא רִגִּיל לְאֹכֹל סְעוּדָה רֵאשׁוֹנָה בְּיוֹם בְּתִשְׁעֵי שָׁעוֹת** – בשעה
11 תשיעית של היום, מכל מקום אותו היום של ערב פסח לא יאכל
12 סעודה עד שִׁתְּחַשֵּׁךְ.
13 ומבאר רבינא כיצד יש לפשוט מכך את הספק: **אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא**
14 – דברי הברייתא מבוארים הם, אם תאמר שסמוך לַמְּנַחָה קמנה
15 תנן – שנינו במשנה, כלומר, שהאיסור לקבוע סעודה בערב פסח
16 הוא רק מסוף שעה תשיעית, דהיינו רְבוּתִיָּה דְּאֲנָרִיפִס – שזה הוא
17 החידוש שנקטה הברייתא לגבי אגריפס, שאף על פי שהיה נוהג
18 להתחיל סעודתו בתחילת השעה התשיעית, קודם זמן האיסור,
19 מכל מקום אסור לו לאכול בערב פסח, מאחר ויהיה נמשך
20 בסעודתו אחר השעה התשיעית, ואז יחול עליו איסור אכילה.
21 **אֵלָא אִי אֲמַרְתָּ** – אבל אם תאמר, סמוך לַמְּנַחָה נְדוּלָּה תנן – שנינו
22 במשנה, כלומר, שזמן איסור אכילה בערב פסח מתחיל כבר מסוף
23 שעה שישיית, אם כן, **מָאי רְבוּתִיָּה דְּאֲנָרִיפִס** – מה הוא החידוש
24 שנקטה הברייתא לגבי אגריפס, שאף הוא נאסר באכילה, הרי חל
25 **אִיסוּר עָלֶיהָ מַעֲיָקָא** – כבר חל עליו איסור אכילה מסוף שעה
26 שישיית, ופשוט הדבר שבהגיע זמן סעודתו בשעה תשיעית אסור
27 לו לאכול, וכי משום שלא אבל עד עתה סבורים היינו להתיר לו
28 איסור אכילה בערב פסח.
29 מקשה הגמרא: **אֵלָא מָאי** – מה כוונתך להוכיח מכך, שסמוך
30 לַמְּנַחָה קמנה תנן – שנינו במשנה, כלומר, שלא נאסרה האכילה
31 בערב פסח אלא מסוף שעה תשיעית, סוף סוף **מָאי רְבוּתִיָּה**
32 **דְּאֲנָרִיפִס** – מכל מקום עדיין יש לתמוה מה הוא החידוש שנאמר
33 בברייתא לגבי אגריפס, שאסור לו להתחיל סעודתו בשעה
34 תשיעית, **הָא מְטִיא לֵיה זְמַן אִיסוּרָא** – הרי מגיע אליו זמן האיסור.
35 כלומר, שאף על פי שהוא מתחיל את סעודתו קודם זמן האיסור,
36 מכל מקום מאחר ודעתו להמשיך בסעודתו אף בזמן האיסור
37 פשוט הדבר שאסור לו להתחיל הסעודה.
38 מתרצת הגמרא: **מָהוּ דְּתִקָּא** – שמא תאמר, תִּשְׁעֵי שָׁעוֹת לְאֲנָרִיפִס

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר א', ה'תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מספרים בשם רבנו הזקן, אשר "מיט אן עצה שלאגט מען זיך ניט אן" אבל כיון שכותב
לי ע"ד מצבו ורצונו שיהי ביכולתו להעתיק מושבו לעבר הים, הנה, לדעתי, מתאים יותר ובהרבה,
להשתדל ע"ד אחת המדינות בדרום אמריקא, מאשר אודות ארצות הברית, כפי הידיעות המתקבלות
- שם בקל יותר להסתדר, כי רוב המהגרים באים לכאן, ומי שאין שאלת חינוך ב"ב שלו עומדת אצלו
על הפרק, סרה עי"ז המניעה העיקרית להתיישבות שם.

אחתום באיחול בריאות הנכונה והסתדרות טובה בגו"ר,

הדו"ש ומברכו.

בשתי הכוסות האחרונות.
מוסיפה הגמרא: אָמַר לָהּ לְהָא גִּיסָא וְאָמַר לָהּ לְהָא גִּיסָא – יש
שאמרו את החילוק בין הכוסות הראשונות לאחרונות לצד זה,
יש שאמרוהו לצד זה. ומבארת הגמרא את דבריה: אָמַר לָהּ לְהָא
גִּיסָא, תָּרִי כְּסִי קָמָא – שתי הכוסות הראשונות שנתקנו על אמירת
ההגדה, בְּעוּ הַסִּיבָה – צריך להסב בהם, משום דְּהִשְׁתָּא הוּא דְקָא
מִתְחַלָּא לָהּ חִירוּת – שבהם מתחילה החירות, שעסוקים בגאולת
מצרים, ואז מתאים להסב דרך חירות, אבל תָּרִי כְּסִי בְּתָרֵיא – שתי
הכוסות האחרונות לא בְּעוּ בהם הַסִּיבָה, שהרי נתקנו אחר אמירת
ההגדה, וְאָמַר הִנּוּ הָהּ – כבר סיפרו את גאולת מצרים, וכעת
כבר אין צורך להסב. וְאָמַר לָהּ לְהָא גִּיסָא – יש שאמרו להיפך,
אֲדִרְבָּה תָּרִי כְּסִי בְּתָרֵיא שנתקנו אחר אמירת ההגדה בְּעוּ הַסִּיבָה,
משום דבְּתָרֵיא שְׁעָתָא דְקָא הֵינָא חִירוּת – שהיא כבר שעת
החירות, שסיים לספר על השעבוד והגיע לגאולה באמירת
ההגדה, אבל תָּרִי כְּסִי קָמָא – שבשעת אמירת ההגדה, לא בְּעוּ
הַסִּיבָה, משום דְּבָתֵּיבּ וְשַׁעֲדִין – עֲבָדִים הֵינּוּ קָמָר בְּהַגְדָּה, ועדיין
לא הגיע לספר על הגאולה. מסיקה הגמרא: הִשְׁתָּא דְאִתְּמַר הָכִי
וְאִתְּמַר הָכִי – עתה שנאמר בלשון הראשון שחיוב ההסיבה
בכוסות הראשונות, ובלשון השני שחיוב ההסיבה בכוסות
האחרונות, אִידִי וְאִידִי – כל הארבע כוסות בְּעוּ הַסִּיבָה מספק.
הגמרא מבארת כיצד אין להסב: פְּרָקֵן זה – השוכב על אחוריו ופניו
כלפי מעלה, לא שְׁמִיָּה הַסִּיבָה, שאין זה דרך חירות. וכן הַסִּיבָה
וְמוֹטָה עַל צֶדֶן שְׁמִין, לא שְׁמִיָּה הַסִּיבָה, משום שהיו צריך לאכול בימנו,
ובשמוטה לימינו אינו יכול לאכול ביד ימין. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שִׁישׁ
חֲשֵׁשׁ שְׁמָא כשיהא מוטה לימינו יקדים קִנָּה לְוֹשֵׁשׁ – יפתח הכובע
שעל הקנה, ויכנס בו המאכל, ויבא לִידִי סִבָּתָה.
הגמרא מבארת מי חייב בהסיבה: אֲשֶׁה האוכלת אֲצֵל בְּעֵלָהּ לֹא
בְּעֵינָא וְאֵינָה צְרִיכָהּ הַסִּיבָה, מפני שכפופה לבעלה ואימתו עליה.
וְאֵם אֲשֶׁה חֲשׂוּבָה הִיא, שאין בעלה מקפיד עליה, צְרִיכָהּ הַסִּיבָה.
בְּן האוכל אֲצֵל אָבִיו, בְּעוּ שְׁמִיָּה הַסִּיבָה, משום שהינו כפוף כל כך לאביו.
הגמרא מבארת האם תלמיד מיסב אצל רבו: אִיבְעֵינָא לָהּ, תלמיד
האוכל אֲצֵל רְבוֹ, מֵאִי, האם צריך להסב או לא. פושטת הגמרא:
תָּא שְׁמַע רֵאזִי לפשוט את הספק, (אמר) [דְּאָמַר] אֲבִי, כִּי הֵינִי כִּי
מֵר – כשהינו אצל רבו (שהיה רבינו) בליל הסדר, וְגִינִי אֲבִירִי
דְּהָדָר – כל אחד היה נשען בהסיבתו על ברכי חבירו. ולאחר
פטירת רבו, כִּי אֲתֵינִי – (כשבאנו) לְבִי רַב יוֹסֵף, שהוא נתמנה
לראש הישיבה אחר רבו, אָמַר לֵן רַב יוֹסֵף, לא צְרִיכָתִי – אינכם
צריכים להסב, משום שמורא רָבָךְ בְּמִוְרָא שְׁמִים, שאין להראות
חירות וקלות ראש בפני רבו, וכיון שכן יש לכם איסור להסב.
מקשה הגמרא: מִיתֵיבִי, עַם חָבֵל יש חיוּב לְאָדָם להיות מִיִּסְבּ בליל
הסדר, וְאִפְּלִי תלמיד אֲצֵל רְבוֹ. ומדוע אמר רב יוסף שאין תלמיד
מיסב בפני רבו. מתרצת הגמרא: כִּי תִנְיָא הָיָא – מה ששנינו
בברייתא שתלמיד מיסב אצל רבו, מדובר בְּשׁוּלְיָא דְגִנְרִי –
בתלמיד של נגר המלמדו אומנות, שאין אצלו דִּין 'מורא רב'.
הגמרא מבארת האם שמש צריך להסב: אִיבְעֵינָא לָהּ, שְׁמַשׁ
המשמש לפני בעל הבית או לפני חבורה, מֵאִי, האם צריך להסב.
פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע רֵאזִי לפשוט את הספק, דְּאָמַר רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, הַשְׁמַשׁ שֶׁאֵכָל פִּיֶּת מִצָּה בְּשֶׁהוּא מִיִּסְבּ, יָצָא יָדִי חוּבָה.
ויש לדייק, דווקא אם מִיִּסְבּ, אין – יצא. אבל אם לא מִיִּסְבּ כלל,
לֹא יצא. שְׁמַע מִיָּה שמשש בְּעוּ – (צריך) הַסִּיבָה. מסיקה הגמרא:
אכן שְׁמַע מִיָּה שהשמש צריך הסיבה.
מימרא נוספת מרבי יהושע בן לוי בהלכות ליל הסדר: וְאָמַר רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, נִשְׁמִי חֲבִיבוֹת בְּשִׁתִּית אֲרָבָה פּוֹסוֹת חֲלָלִי בליל
הסדר, ואף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא,

בין הכוסות חֲלָלִי – בין כוס ראשון לכוס שני של ארבע כוסות, או
בין שני לשלישי, אִם רָצָה אדם לְשִׁתּוֹת עוד יין וְשִׁתָּה, אבל בין כוס
שְׁלִישִׁי לְרִבְעִי לֹא וְשִׁתָּה, לפי שהוא נראה כמְוִסִּף על הכוסות.
ומבאר רבא כיצד יש להוכיח מן המשנה ששתיית יין אינה
משביעה, אלא גוררת תאוות המאכל. וְאִי אֲמַרְתָּ מִסְקֵד סְעִיד –
ואם תאמר ששתיית יין משביעה, אם כן אֲמַאי וְשִׁתָּה – מדוע רשאי
הוא לשנות בין הכוסות הראשונות. תָּא קָא אֲכִיל לְמִצָּה אֲכִילָה
נָסָה – הרי יש לחוש שישבע ביותר משתיית היין, ויאכל לאחר
מכן את המצה ב'אכילה גסה', דהיינו, שלא יוכל לאוכלה אלא
בקושי, ונמצא שאינו מקיים המצוה. אֲלֵא שְׁמַע מִיָּה מְנַרְר גִּרִיד –
בהכרח יש ללמוד מכך ששתיית יין גוררת תאוות האכילה ואינה
משביעה.
הגמרא מביאה הנהגות של רב ששת בערב פסח: רַב שֵׁשֶׁת הָוָה
יְתִיב בְּתַעֲנִיתָא כֹּה מַעְלִי יוֹמָא דְּפִסְחָא – היה יושב בתענית בכל
היום של ערב פסח.
מבשרת הגמרא: גִּיסָא – האם יש לומר בטעם הדבר, דְּקָא סָבַר –
שסובר רב ששֶׁת, סְמוּךְ לְמִנְחָה גְדוֹלָה הָיָה – שנינו במשנתנו, דהיינו,
שאיסור קביעת סעודה בערב פסח הוא מתחילת שעה שביעית,
וְשִׁשּׁוֹם פִּסְחָא הוּא – וטעם האיסור הוא משום קרבן פסח, שחששו
חכמים דִּילְמָא מִיִּמְשָׁךְ – שמא ימשך אדם בסעדו, וְאִתִּי לְאִימְנוּעִי
לְמִסְקֵד פִּסְחָא הוּא – ויבוא להימנע מלעשות הפסח, וְסָבַר לָהּ כִּי
הָא – וסובר רב ששת כמו מימרא זו דְּאָמַר רַבִּי אִשְׁמְעֵאל אָמַר רַבִּי
אֲלֵעִזֵּר, מְכַשֵּׁר הָיָה בֶּן בְּתָרִיא דְּקָרְבִן פִּסְחֵי שְׁשִׁמְטוּ שְׁחָרִית וְבִבּוּקָר
בְּאִרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִינִי לְשִׁמּוֹ – לשם פסח. וּמִצְפָּרָא וְכֵן פִּסְחָא הוּא –
ונמצא אם כן, שזמן הקרבת הפסח מתחיל מן הבוקר של יום
ארבעה עשר בניסן, דְּכֹלִי יוֹמָא הוּא לְפִסְחָא – שכל אותו יום ראוי
להקרבת הפסח, משום דְּסָבַר בֶּן בְּתָרִיא שכוונת הכתוב (שמות יב ו)
וְשִׁשְׁטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדֹת יִשְׂרָאֵל בִּין הָעֶרְבִים כך היא, בִּין סִיּוֹם
הָעֶרֶב דְּאֵתְמֹל, דהיינו משעילה עמוד השחר של יום ארבעה
עשר, ועד לְעֶרֶב דְּהָאִידִן – עד שקיעת החמה של יום זה. כלומר,
דעת בן בְּתָרִיא היא שאף על פי שעיקר זמן הקרבת הפסח הוא
אחר חצות היום, מכל מקום בדיעבד ניתן להקריבו מהבוקר,
וסברה הגמרא שרב ששת סובר כשיטה זו, ולפיכך נהג שלא
לאכול במשך כל היום, שכן לשיתו איסור האכילה בערב פסח
תלוי בזמן ההקרבה, שכל זמן שמותר להקריב אסור לאכול, כדי
שלא ימנע מלהקריב.
דוחה הגמרא: אָמַר – אמרו בני הישיבה, לֹא – אין הכרח לבאר
כך בשית רב ששת, אלא שְׁאֵי רַב שֵׁשֶׁת דְּאִסְתֵּינִים הָוָה – שונה
הדבר לגבי רב ששת שהיה אדם מעונג ומפונק, דְּאִי מְעִים בְּצִפְרָא
מִידִי – שאלו היה טועם בבוקר איזה דבר מאכל, לְאֹרְתָא לֹא הָוָה
מְהִי לִיה מִיכָלָא – לא היה אוכל לתיאבון בערב, ולפיכך הוצרך
להימנע מאכילה ביום ארבעה עשר כולו, כדי שיאכל בערב מצה
לתיאבון.
שנינו במשנה: וְאִפְּלִי עֲנִי שְׁבִישְׁרָאֵל לֹא יֵאכֵל עַד שְׁיִסְבּ. הגמרא
מבארת באילו דברים צריך להסב בליל פסח: אִתְּמַר, באכילת
כזית מִצָּה בליל פסח צְרִיךְ הַסִּיבָה על צד שמאל כבני חורין, כיון
שהיא זכר לגאולת מצרים. ובאכילת הַקִּירִי אִין צְרִיךְ הַסִּיבָה, כיון
שהיא זכר לעבדות, ואין להתנהג בזה כבני חורין.
הגמרא מבארת מתי יש חיוב הסיבה בארבע כוסות: בשתיית יין
של ארבע כוסות נאמרו שתי שמועות בשם רב נחמן, אִתְּמַר
מִשְׁמִיָּה דְרַב נַחְמָן שְׁצִירֵי הַסִּיבָה, וְאִתְּמַר מִשְׁמִיָּה דְרַב נַחְמָן שְׁאִין
צְרִיךְ הַסִּיבָה. ומבארת הגמרא: וְלֹא פְּלִגִי – שתי השמועות לא
נחלקו, הָא בְּתָרֵיב כְּסִי קָמָא – אחת השמועות עוסקת בשתי
הכוסות הראשונות, הָא בְּתָרֵיב כְּסִי בְּתָרֵיא – והאחרת עוסקת

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רה
רש"י תוספות

אלא אי אמרת מסעד סעיד – והא דאמרין בפרק "כיצד מברכין" (ברכות לה.) דחמרא
סעיד ומשנה – מפרש התם דטובא גריר פורתא סעיד. רב ששת הוה יתיב
בתעניתא – לאו דוקא, אלא שומר עצמו מלאכול. אי נמי: היה מקבל עליו נמש תענית כדי
שיהא נזכר ונזדר מלאכול. והבכורות נהגו להתענות ערב פסח, דקתני במסכת סופרים (פרק
כא הלכה ג) שאין מתענן בניסן אלא הבכורות
בערב הפסח.

נימא קא סבר רב ששת משום פסח – ואף על
גב דהשתא ליכא פסח – מכל מקום
האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל. ואף על גב
דרכי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד,
אבל לכתחלה אסור משום "לא תשחט על חמץ"
לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים, עד שש שעות,
ולא אשכחון חמץ דפליג – מכל מקום כיון
דייעבד כשר, סבירא ליה להחמיר שלא לאכול
מן הבקר. מאי דהוה הוה – שכבר אמרו
גאולה לפני הסעודה. ואף על גב דמצה צריכה
הסיבה, ולא אמר מאי דהוה הוה – שאני מצה
שהיא עיקר סעודה יותר מין. ועוד, ביין היסב
כבר בשני כוסות דראשונים. ועוד, שכתובה
בתורה זכר לחירות. שלא תספיק בעצם להחמין
עד שנגאל. ואף על גב דהוה לחם עוני – יש
לאוכלה דרך חירות. ומה שצריך הסיבה במצה –
היינו כשמברכין "על אבילת מצה" ובאפיקומן.
כולחא נמי צריכי הסיבה – וכל ארבע כוסות
צריכים הסיבה בשעת שתיה. וצריך עיון: אם שחב
ולא היסב אם יחזור וישתה, וכן אם בכוס שלישי
לא היסב, אם יכול לחזור ולשתות בחסיבה אף על
גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה.

פרקדן פניו למעלה – ולא במפרש פניו למטה
– דאין דרך לאכול בענין זה. וכן
משמע ב"המזכיר את הספית" (בבא בתרא עד)
במתי מדבר דגנו אפרקדי ואוילי פרשא תותי
כרעיה כדנקט רומחא בידיה.
כפני רבו אין צריך הסיבה – נראה דאביו והוא
רבו נמי אין צריך דלא גרע מרבו אחר. מיהו, סתם
אב מלמד לבנו תורה. כדאמרין בפרק קמא
דקידושין (לא, א) שהבן ירא מאביו יותר מאמו
מפני שמלמדו תורה, ואפילו הכי קאמר בפני אביו
צריך הסיבה.

שאף

צריכה הסיבה. בן אצל אביו – בעי הסיבה. איבעיא להו: תלמיד אצל רבו מאי? תא שמע,
אמר אביי: פי הוינן פי מר, וגינן אפירפי דהדדי; פי אתינן לבי רב יוסף, אמר לו: לא צריכתא,
מוזא רבך כמורא שמים. מיתבי: עם הפל אדם מוסב, ואפילו תלמיד אצל רבו! פי תניא
ההיא – בשוליא דנגרי. איבעיא להו: שמש מאי? תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי: השמש
שאכל פזית מצה כשהוא מוסב – יצא. מוסב – אין, לא מוסב – לא. שמוע מיונה: בעי הסיבה.
שמוע מיונה. ואמר רבי יהושע בן לוי: גשים חיובות בארבעה פוסות הללו,
שאף

שנתון שצארו שוחה לאחוריו שפי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה, וקנה פושט למעלה, והמאכל נכנס לתוכו ונתקן. כך פירש רבינו שלמה. וקשיא לי: אמאי לא
סמכיה להאי ולא אהסיבת ימין? ורבותי פירשו: שמא יקדים קנה לושת. דושת הוי על (דרך) (וצד) ימין, ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה כלפי ימין, ואם יכנס בו
המאכל הרי סכנה שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושת, ולכך נראה בעיני דאהסיבת ימין קאי, מדסמכיה לידידה. אשה אינה צריכה הסיבה – מפני אימת בעלה וכפופה לו
ומפרש בשאלתות דרב אטא: לאו דרביהו דנשי למיזוגא. בן אצל אביו צריך הסיבה – דלא הוי כפוף כל כך. בי מר – רבה. הוה זנינן אביריבי דהדרי – כל אחד נשען על ברכי
הבירו. כי אתינן לבי רב יוסף – דרבה מלך מקמי דרב יוסף. כמורא שמים – דכתיב (דברים ו): "את ה' אלהיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים (לעיל כבב), הושה מורא רבו למורא
שמים. בשוליא דנגרי – תלמידו של נגר שמלמדו אומנות. שמש שאכל כוית מצה – לא גרסין באחרונה.

שאף

בין הכוסות הללו – בין הראשון לשני. נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן,
ומשום פסח – וקסבר כרבי יהודה בן בתירא דאמר: כולי יומא זמן שחיטה הוא, ומאי
"בין הערבים"? ערב דאתמול. משכלה ערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב
דהאידינא. משום הכי מתענה כולי יומא ואף על פי שלא היה פסח בימיו הואיל ומיתסרא

בכך. לא רב ששת איסתנים – מעונג היה. ואי
הוה טעים מצפרא לא מצי למיטעם מצה
לתיאבון לאורתא. עד שיסב – הסיבה על צד
שמאל. מצה צריכה הסיבה – כבני חורין שהוא
זכר לגאולה. מרור אין צריך הסיבה – שהוא
זכר לעבדות. שמא יקדים – אפרקדן קאי,
שנתון שצארו שוחה לאחוריו שיפי כובע
הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה.
והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו
ונתקן. הוה זנינן אביריבי דהדרי – נשענן כל
אחד על ברכי הבירו. בשוליא דנגרי – תלמידו
של נגר המלמדו אומנות. ארבע כוסות –
שלשה כנגד שלש כוסות שנאמרו בפסוק זה:
"כוס פרעה בידך וגומר, ורביעי ברכת המזון.
שאף

רשב"ם

בין הכוסות הללו – בין הראשון לשני, בין
השני לשלישי, ומשום דחמרא מגריר גריר ליה
הוא, כדמפרש ואזיל. בין שלישי לרביעי לא
ישתה – שלישי דברכת המזון, דכיון דלא
חישנין עוד לגרירי ליבא, לא שרינן ליה.
דנראה כמסוקף על ארבעה כוסות ובגמרת
ירושלמי נמצא: למה? כדי שלא ישתכר דתו
לא חזי למיגמר להילל. ופרקי דתם: הלא כבר
משוכר הוא שחרי שתה הרבה בסעודתו! ומשני
יין שבתוך המזון לא משכר, שלאחר המזון –
משכר. נימא קסבר רב ששת סמוך למנחה
גדולה תנן ומשום פסח – וקסבר לה בשחיטת
פסח כרבי יהודה בן בתירא דאמר: כוליה יומא
זמן שחיטה הוא. ומאי "בין הערבים" דכתיב
בפסח? בין ערב דהאידינא לערב דאתמול.
משכלה ערב דאתמול דהיינו משיעלה עמוד
השחר לערב דהאידינא. משום הכי מתענה
כוליה יומא. ואף על פי שלא היה פסח בימיו,
הואיל ואיתסר – איתסר. ואי טעם מרד בצפרא
– לא מצי למיכל מצה לתיאבון לאורתא. עד
שיסב – הסיבה של צד שמאל. מצה צריכה.
הסיבה – כשאוכל מצה של מצוה לילה
הראשון כבני חורין, שהוא זכר לגאולה. מרור
אין צריך הסיבה – שהוא זכר לעבדות. דההיא
שעתא משתעי בחירות – ובגאולה, שהוא
אומר הגדה. השתא שמענין מינה דארבעה
כוסות צריך הסיבה, מרור אין צריך הסיבה.
פרקדן – פניו כלפי למעלה ושוב על אחוריו.
הסיבת ימין לאו שמה הסיבה – שחרי בימני
הוא צריך לאכול. שמא יקדים – אפרקדן קאי,

שנתון שצארו שוחה לאחוריו שפי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה, וקנה פושט למעלה, והמאכל נכנס לתוכו ונתקן. כך פירש רבינו שלמה. וקשיא לי: אמאי לא
סמכיה להאי ולא אהסיבת ימין? ורבותי פירשו: שמא יקדים קנה לושת. דושת הוי על (דרך) (וצד) ימין, ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה כלפי ימין, ואם יכנס בו
המאכל הרי סכנה שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושת, ולכך נראה בעיני דאהסיבת ימין קאי, מדסמכיה לידידה. אשה אינה צריכה הסיבה – מפני אימת בעלה וכפופה לו
ומפרש בשאלתות דרב אטא: לאו דרביהו דנשי למיזוגא. בן אצל אביו צריך הסיבה – דלא הוי כפוף כל כך. בי מר – רבה. הוה זנינן אביריבי דהדרי – כל אחד נשען על ברכי
הבירו. כי אתינן לבי רב יוסף – דרבה מלך מקמי דרב יוסף. כמורא שמים – דכתיב (דברים ו): "את ה' אלהיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים (לעיל כבב), הושה מורא רבו למורא
שמים. בשוליא דנגרי – תלמידו של נגר שמלמדו אומנות. שמש שאכל כוית מצה – לא גרסין באחרונה.

כאשר חסר אצלו בהעניין דנקי כפיים ובר לבב, אינו יכול להיות בהר הוי', ובמילא נופל הוא מהר הוי'.

מזמור פורים תשי"ז

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

שאף הן היו באותו הגס – ואי לאו האי טעמא – לא היו חייבות, משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא. אף על גב דארבעה כוסות דרבנן – כעין דאורייתא תיסק. **היו** באותו הגס – פירש רבינו שמואל בן מאיר: שעל ידם נגאלו, וכן במגילה – על ידי אסתר, ובחנוכה – על ידי יהודית. וקשה: ד"אף משמע שאין עיקרו ועוד, דבירושלמי גרס:

שאף הן היו באותו הגס. אמר רבי יהודה אמר שמואל: ארבעה פוסות הללו צריך שיהא בהן פרי מוית פוס יפה. שתאן חי – יצא; שתאן פבת אחת – יצא, השקה מהן לכניו ולכני ביתו – יצא. "שתאן חי – יצא". אמר רבא: ידי יין יצא, ידי חירות לא יצא. "שתאן פבת אחת", רב אמר: ידי יין – יצא, ידי ארבעה פוסות – לא יצא. השקה מהן לכניו ולכני ביתו – יצא. אמר רב נחמן בר יצחק: והוא דאשתי רופא דקסא. מיתבי: ארבעה פוסות הללו צריך שיהא בהן פרי רביעית, אחד חי ואחד מווג, אחד חדש ואחד ישן. רבי יהודה אמר: צריך שיהא בו טעם ומראה יין. קתני מיהת: פרי רביעית, ואף אמרת פוס יפה! אמרי: אידי ואידי חד שיעורא הוא. מאי "פרי מוית פוס יפה" דקאמר – לכל חד וחד, דהוי להו פולחן רביעית. "רבי יהודה אמר: צריך שיהא בו טעם ומראה". אמר רבא: מאי טעמא דרבי יהודה – דכתבי: "אל תרא יין כי יתאדם". תנו רבנן: הכל חייבין בארבעה פוסות הללו, אחד אנשים ואחד נשים, ואחד תינוקות. אמר רבי יהודה: וכי מה תועלת יש לתינוקות ביינ? אלא, מחלקין להן בריה, כדאמרין בסוף "גיד הנשה" (חולין קב).

גבי צפור טמאה בין בדייה בין במיתה בכל שהו, ואמרין נמי (בבא קמא נד, א): שביחיתו זו היא מיתה, ואחי שפיר דכולהו עשרה דברים אבוי קיימי. ונראה דרובא דבינות שלהם שהיו חוקים – צריך מוזה, אבל בשלנו – לא. **בבת** אחת – נראה כפירוש רבינו שמואל בן מאיר ששתאן רצופין ולא כפירוש רש"י שעירה ארבעתן לחור כוס אחד, ד"שתאן" משמע דרבה כוסות.

ידי יין יצא – פירוש: ידי שמחת יום טוב. וסלקא דעתך הואיל ותיקנו ארבע כוסות לא נפיק מידי שמחת יום טוב אלא אם כן יצא ידי ארבעה כוסות.

אחד חדש ואחד ישן – פירש שפירש רבינו שמואל בן מאיר דישן עדיף הוא עיקר, כדאמרין (מגילה טו, ב): "ולאבי שלח בנות" וגו' – יין ישן שרוד וקנים נוחה הימנו, ואמרין (בבא בתרא צא, ב): כל מילי עתיקא מעלו. והא דנקט שאינו פשוט קודם – פירוש לעיל ב"כיצד צולין" (פה), גבי אחד עצם כו'. **רובא** דכסא – היינו כמלא לוגמיו, כדפרישית לעיל. ומיהו לכתחילה צריך לשתות רביעית. **ואת** אמרת כדי מוית כוס יפה – אית ספרים דגרסי: מאי כדי מוזה כוס יפה לכל אחד ואחד, ולפי זה סלקא דעתך דמקשה דמוית כוס יפה דקאמר שמואל – בין כולם קאמר, דהיינו רובע רביעית הלוג. ובריייתא קתני רביעית הלוג יין חי בין כולן רובע רביעית לכל אחד. והא דקתני אחד מווג – לא שדי ברביעית מווג, אלא כלומר אחד יכול לשתות מווג, אבל מכל מקום ברייתא לא מיירי אלא כדי דסגי רביעית לכל ארבעה. אך קשה: איך היה סבור המקשה דסגי לכולהו במוית כוס יפה? והא איכא בתי ארבעה כוסות כוס של ברכה שזאו כוס יפה! ורבינו שמואל בן מאיר נמי הקשה: הלא ברייתא סתמא קתני? לכך נראה ספרים דגרסי: אידי ואידי חד שיעורא הוא, וכדי מוית כוס יפה זהו רובע רביעית הלוג יין חי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המוזה. והכי נמי מייירי ברייתא דמזכרא רביעית עם המוזה. ומתחילה היה סבור דמזכרין יין חי לרביעית הלוג יין חי בין כולן רובע רביעית לכל אחד. ואשתיה קאי ולא ארבעית דבריייתא, אבל לבתר דשני קאי שפיר ארבעית. והך סוגיא כרב נחמן וכתבא דרש"י "המוציא" (שבת ע"ב, דסברי: כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית הלוג יין חי כדי שיימוגו ויעמוד על רביעית הלוג. ושיעור ההוצאת יין תנן ההם דהוי כמוית הכוס יפה דהיינו רובע רביעית, ועל ידי מוזה עמוד על רביעית כשיעור כל המשקין, דקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית. דאבי פריך עלה ההם, חזא: דתנו ובמוזא שני חלקי מים, ועוד: מאי בכד ומצטרפין. ונראה לפרש: דלאבי צריך רביעית שלמה להוצאת שבת, וכן משמע מהם בודאי בשמחה דקאמר אביי: עד כאן לא קאמר רבי נתן האב דבית בעי רביעית כו' ופירש רש"י דהתם לא נהירא כמו שמפירש שם, וסבר דכוס של ברכה – בעי רביעית יין בין חי בין מווג, אבל מים בכד – לא מצטרפים. **אל** תרא יין כי יתאדם – האב מייתי האי קרא לחשיבות יין אדום, ובי"מכור פירוש" (בבא בתרא צא, ב) פירש רבינו שמואל בן מאיר ההם דמייתי לה לגרעינות ושם מפורש.

שאף הן היו באותו הגס – כדאמרין (סוטה יא, ב): בשכר נשים צדקיות שבאותו הדור נגאלו. וכן גבי מקרא מגילה נמי אמרין הכי, דמשום דעל ידי אסתר נגאלו, וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (כג, א). וכדי מוית כוס יפה – שיעורו רובעו רביעית כדי שיימוגו ויעמוד על רביעית לוג. דחמרא דלא דרי על חד – תלת מיא, לאו חמרא הוא. וקא סלקא דעתך דבין כולם קאמר שמואל דליהו רובע רביעית יין, שתאן חי – שלא מווג במים. **בבת אחת** – עיין ארבעתן לחור כוס אחד. ידי יין יצא – ששתה ארבע כוסות. ידי חירות לא יצא – כלומר, אין זו מצוה שלמה. כדי רביעית – בין כולן, קשיא לשמואל דאמר רובע רביעית, דהיינו כוס יפה. הכי גרסין: מאי כוס יפה דקאמר שמואל, לכל חד וחד, דהוה להו כולוהו רביעית. אל תרא יין כי יתאדם – אלמא יין מראה בעי.

קליות

רשב"ם

שאף הן היו באותו הגס – דאמר במסכת סוטה (יא, ב): בשכר נשים צדקיות שהיו באותו הדור, נגאלו. וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי, משום דעל ידי אסתר הוה, וכן גבי חנוכה במסכת שבת (כג, א) לשון מורנו הלוי. אמר רב יהודה אמר שמואל ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן – בכל אחד כדי שיהא בהן מוית כוס יפה של ברכה. שיעורו רובע רביעית לוג כדי שיימוגו ויעמוד על רביעית לוג. דכל חמרא דלא דרי על חד – תלת מיא, לאו חמרא הוא. הכי מפרשין לה במסכת שבת ב"המוציא יין" (ע"א), והשתא קא סלקא דעתך דמיתג כוס יפה, ורובע רביעית, לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה – כוס של ברכת המוון משום דעשרה דברים נאמרו בבוס של ברכה כו' כדאיחא במסכת ברכות (נא, א). שתאן חי – שלא מווג במים. יצא, ובגן שיש בו רביעית לוג, דבבציר מרביעית לאו כלום הוא, דכי היכי דמווג בעינן רביעית בין הכל, הכי נמי חי בעינן רביעית. **בבת אחת** – עירה ארבעתן בתוך כוס אחד, כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא, דאפילו שותה דרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד, דהאי רביעית אינו אלא למעטי פחות מרביעית, אבל טפי מרביעית בבוס אחד חשוב כוס אחד. ונראה לי דהכי פירשו: בבת אחת שלא על סדר משנתנו, אלא שתאן רצופין. השקה פוהן – מכל כוס וכוס, שלא שותה כולו, כדמפרש לקמן. ידי יין יצא – ששתה ארבעה כוסות. ידי חירות לא יצא – כלומר, אין זו מצוה שלמה. שאין חשיבות אלא בין מווג, והני מילי בינות שלהן דדרו על יום – תלת מיא, אבל ינות שלטו לא בעי מוזה. יין יין יצא – משום שמחת יום טוב כדנתיא לקמן (קט, א): "שמחת בחגך" במה משמחו – בין. אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא – וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר. וצריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר. צריך שיהא בהן כדי רביעית – כלומר, בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג. אחד חי – צריך רביעית, דבציר מרביעית לא חשיבא שתייה, כדנפקא לן מ"כל משקה אשר ישתה" (ויקרא יא). ואחד מווג – שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעין מים, דהוי בין כולוהו רביעית. ואחד ישן – שאין בו טעם יין כל כך, שנעשה חלש. אי נמי, חדש אין בו טעם יין. צריך שיהא בו טעם יין – למעטי חדש וישן. וסמא – שיהא אדום. קתני מיהת כדי רביעית – לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מוית כוס יפה לכל אחד ואחד, וסלקא דעתך דשני שיעורין הן, מדלא קאמר שמואל "כדי רביעית" כלשון הבריייתא. הכי גרסין כמו שכתוב בספרים: אידי ואידי חד שיעורא כדי מוית כוס יפה. היינו רביעית. ותיירצא היא, לומר שלשון שמואל ולשון הבריייתא אחד הן. וכדי מוית כוס יפה דקאמר שמואל, היינו רובע רביעית יין, כדי שיימוגו ויעמוד על רביעית. כדאמר ב"המוציא יין" (שבת ע"ב, ב) כך נרתיא שיטה בעינן, ועיקר. ורבינו פירש: שכן מקשה הגמרא דקא סלקא דעתך דשמואל קאמר רביעית בין כולן, ובריייתא קאמר לכל אחד ואחד, ותיירץ הגמרא: דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד. וקשיא לי: הלא ברייתא סתמא קתני: צריך שיהא בהן, ואיכא לפרשי נמי דבין כולן קאמר. **אל תרא יין** – אל תחמוד להיות רגיל בו, כי יתאדם. מכלל דין נמי מראה בעי, וטעמא נמי בעי, כדמוזרד עליה שלא להשתכר בו. ואחד התינוקות – שגם הם נגאלו. וכי מה תועלת יש לתינוקות – הלא פטורין מן המצוה.

קליות

אל תרא יין כי יתאדם – האב מייתי האי קרא לחשיבות יין אדום, ובי"מכור פירוש" (בבא בתרא צא, ב) פירש רבינו שמואל בן מאיר ההם דמייתי לה לגרעינות ושם מפורש.

חץ

יפה: מיתבי, שנינו בברייתא, ארבעה בוסות הללו שתיקנו לשתות
בליל פסח, צריך שיהא בהן כדי שיעור רביעית בכל כוס, אחד חי
ואחד מווג – בין אם היין חי ובין אם הוא מווג, וכן אחד חדש ואחד
ישן – בין אם היין חדש שאין טעם היין שבו חזק כל כך, ובין אם
הוא ישן שהוא משובח, בכל אופן צריך שיהא רביעית. רבי יהודה
אומר, צריך שיהא בו מעט יין המשכר, ולא יין חדש שאין בו טעם
יין, וכן צריך שיהא בו מראה יין שהוא אדום. מדייקת הגמרא:
קתינה מיתה – מכל מקום שנינו בברייתא, שצריך שיהא בהם כדי
רביעית, ואף אמרת שיהא כדי מזיגת בוס יפה, והבינה הגמרא
שהם שני שיעורים. מתרצת הגמרא: אמרי, אידי ואידי – כדי
רביעית וכדי מזיגת בוס יפה] חד שיעורא הוא, (מאי כדי מזיגת בוס
יפה דקאמר לכל חד וחד דהו להו בולחו רביעית) [וכדי מזיגת בוס
יפה שאמר שמואל הכוונה רובע רביעית יין, שכשמוזג בשלשה
חלקים מים יהא רביעית, והיינו רביעית האמורה בברייתא].
שנינו בברייתא לעיל, רבי יהודה אומר צריך שיהא בו מעט ומראה
יין. הגמרא מבארת מניין שצריך טעם ומראה יין: אמר רבא, מאי
מעטא דרבי יהודה שצריך טעם ומראה יין. דכתיב (משלי כג לא) 'אל
תרא יין כי יתאדם', כלומר, אל תחמוד להיות רגיל בין שהוא
במראה אדום והוא נחמד ומשובח. ומוכח שיין צריך להיות אדום,
וממה שמזהיר שלא ישתכר בו מוכח שצריך שיהיה בו טעם יין.
תנו רבנן, הכל חייבין בארבעה בוסות הללו, אחד אנשים ואחד נשים
ואחד תינוקות, שגם הם נגאלו ממצרים. אמר רבי יהודה, וכי מה
תועלת יש לתינוקות ביון, הרי הם פטורים ממצוות, אלא מחלקין
להן

משום שאף הן (הנשים) היו באותו הנם של יציאת מצרים, שהנס
נעשה על ידן.
הגמרא מביאה דינים נוספים בענין ארבע בוסות: אמר רב יהודה
אמר שמואל, ארבעה בוסות הללו צריך שיהא בהן (בכל אחד
מהם) שיעור כדי מזיגת בוס יפה של ברכת המזון, שהוא רובע
רביעית הלוג יין חי, שאחר שימוגנו (יערבנו) במים יהיה שיעורו
רביעית הלוג, שהוא שיעור כוס לברכת המזון. שתאן (את ארבע
הבוסות) מיין חי, בלי מזיגת מים, יצא ידי חובתו. וכן אם שתאן כבת
אחת – ברציפות, ולא שתה כל כוס בזמן המיועד לו על פי הסדר
ששנו במשניות להלן, יצא. וכן אם השקה מהן (מכל כוס) לבניו
ולבני ביתו, ולא שתה את כולו בעצמו וכפי שתבאר הגמרא
בסמוך, יצא.
הגמרא מבארת את דברי שמואל: שתאן חי יצא, אמר רבא,
הכוונה היא שידי יין (שתיית ארבע בוסות) יצא, אבל ידי מצות
חירות לא יצא, כלומר שאין זה קיום מצוה בשלימות, שאין
חשיבות אלא ביין מווג.
ומה שאמר שמואל שתאן כבת אחת יצא, רב אמר, הכוונה היא
שידי יין (ידי חובת שמחת יום טוב) יצא, ידי חובת מצות ארבעה
בוסות לא יצא, אלא נחשב ככוס אחת, וצריך לשתות עוד שלש
בוסות על הסדר.
ומה שאמר שמואל השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא, אמר רב נחמן
בר יצחק, והוא דווקא דאשתרי רבא דרבא – ששתה את רוב הכוס,
ואת השאר השקה לבני ביתו, אבל אם לא שתה רוב כוס, לא יצא.
הגמרא מקשה על דברי שמואל שצריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר א', ה'תשי"א

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"מ עוסק בצרכי צבור באמונה

כו' מוה"ר משה שי הכהן

שלום וברכה!

בעתו קבלתי את הפ"נ ששלח בעד עצמו, בעד זוגתו תחי' בעד... וב"ב יחיו, וקראתים ביום
ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר על הציון שלו, ובטח מעורר הוא וגם יעורר להבא, רחמים על
המקושרים אליו בכלל, ועל כבוד זוגתו והנ"ל, יחיו כולם בטוב, בפרט להמצטרך להם, והשי"ת ימלא
ברכות צדיק על מילואן, כי גדולים צדיקים כו' יותר מבחייהן.

ויוכל לבשרני טובות מהטבת בריאות כהנ"ל.

כן מטובו להודיע ממצב מר... ביהדות ושמירת המצות.

ידוע פתגם הבעש"ט, אשר לפעמים נשמה יורדת למטה לשבעים שמונים שנה בשביל לעשות
טובה לאחד או לאחת מבניי בגשמיות או ברוחניות.

אבל פשיטא שאין להסתפק בעשיית טובה פעם אחת או שנים כו' אלא, כמורגל בלשון רז"ל
אפילו מאה פעמים (עיין חולין פ"ז, א': הכא כתיב מיעוטא),

ואם עוזר להנ"ל בבריאות, פרנסה וכו' בטח מתענין גם כן במצבם ברוחניות ועוזר להם ככל
האפשרי בזה.

וכלשון הכתוב בפרשת השבוע: ונשא אהרן (ומעשה אבות סימן לבנים) את משפט בניי על לבו
לפני הוי' תמיד.

בברכה ופ"ש כל חבורתו תחי',

מקיימים מצות שמחה אלא באכילת בשר שלמים, שנאמר (דברים כו)
 וְיִבְחַתְּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. וְעָבְשִׂיו – בזמן
 הזה שאין בית המקדש קיים, ואין בשר שלמים, אין שמחה אלא
 בשתיית יין, שמצאנו לשון שמחה ביון, שנאמר (תהלים קד טו) וַיִּין
 יִשְׂמַח לִבִּי אֲנֹשׁ.
 הגמרא מבארת איך משערים רביעית לארבע כוסות: אמר רבי
 יצחק, קסתא דמוריקא – כלי שהמוכרים מודדים בו את המוריקס
 דהוה בציפורי, היא הוה קמין לונא דמקדשא – מידתה היתה
 כשיעור לוג שהיה במקדש, ובה משערין רביעית יין לארבע כוסות
 של ליל פסח, שמחלקים את מידתה לארבעה חלקים, וכל חלק
 הוא רביעית הלוג.
 אמר רבי יוחנן, תמנייתא קדמייתא דהוה בבתרא – מידת תומן
 הקדומה שהיתה בטבריה, הוה יתירה על דא – היתה יתירה על
 מידת תומן שבימינו, רביעא – רביעית הלוג, ובה משערין רביעית
 יין לארבע כוסות של פסח, שממלאים את מידת התומן הקדומה,
 ושופכים למידת התומן שבימינו, ומה שנשאר זו היא מידת
 רביעית.
 אמר רב חסדא, רביעית של תורה – שיעור מידת רביעית שמצאנו
 בתורה, חלל מידת הכלי המכיל מידה זו בריבוע הוא באורך
 אצבעים – שתי אצבעות על רוחב אצבעים, פרום – בגובה
 אצבעים ועוד חצי אצבע ועוד חומש אצבע. והראיה לכך: פדתנא
 בברייתא, נאמר לגבי טבילת הטמא (ויקרא טו טז) וַיִּרְחֹץ בַּמֵּיִם אֶת כָּל
 בְּשָׂרוֹ, ודרשו, שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים. וממה שלא
 נאמר 'במים' אלא 'במים' דורשים שיש לטבול במי מקנה – במים
 המקוים – אסופים ועומדים לכך מעצמם, ולא שישאב מים
 ויטבול בהם. וממה שלא נאמר 'את בשרו' אלא 'את כל בשרו',
 משמע שיש לטבול במים שכל גופו עולה – מתכסהו כהן בבת
 אחת. ומבארת הברייתא: ובה הן שיעור מידת המים שכל גופו
 עולה בהם,

קליות – חיטים קלויים באש ונאגזין בערב פסח, כדי שהתינוקות
 יראו שינוי שמקדימים לתת להם את הקליות ואגוזים לפני
 הסעודה, ולא ישנו בליל הסדר וישאלו מה נשתנה. ומביאה
 הברייתא מעשה בענין זה: אמרו עליו על רבי עקיבא, שהיה מחלק
 קליות ונאגזין לתינוקות בערב פסח, כדי שלא ישנו וישאלו.
 וכעין זה תנא – שינוי בברייתא, רבי אליעזר אומר, חומשין מצות
 – מסלקים המצות מיד התינוקות בליל פסחים אחר שאכלו מעט,
 בשביל שלא יאכלו התינוקות כדי שביעתם ויתעייפו, כדי שלא
 ישנו, וישאלו את הקושיות כשיראו את השינויים שאנו עושים.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין שנת התינוקות: תנא, אמרו
 עליו על רבי עקיבא, שמקויו לא אמר בבית המדרש ללומדים 'הגיע
 המדש', כלומר, מעולם לא אמר בבית המדרש ללומדים 'הגיע
 הזמן לעמוד' כדי שילכו לבתיהם, חוץ מערבי פסחים וערב יום
 הכפורים. והטעם שבזמנים אלו אמר כך, בערבי פסחים אמר
 שילכו לבתיהם, בשביל שיראו שינוי התינוקות בערב פסח, כדי
 שלא ישנו בליל הסדר. ובערב יום הכפורים אמר שילכו לבתיהם,
 כדי שיאכילו את בניהם, שמצוה לאכול בערב יום הכפורים, כמו
 ששינו (ברכות ח) שהאוכל ושותה בערב יום כיפור, כאילו התענה
 תשיעי ועשירי.
 הגמרא מביאה ברייתא מבארת כיצד מקיימים מצות שמחה
 ברגל: תנו רבנן בברייתא, חייב אדם לשמח את בנו ואת בנו ביתו
 בגלל, שנאמר (דברים טו יד) וְשָׂמַחְתָּ בְּחֶגְדְּךָ אֶתְּךָ וּבִנְךָ וּבִתְךָ. ומבארת
 הברייתא, כמה משמחם, בשתיית יין. רבי יהודה אומר, אין השמחה
 שוה בכלם, אלא אנשים גדבר הראוי להם ושמחים בו, ונשים
 גדבר הראוי להן ושמחות בו. מבררת הגמרא: אנשים הראוי להם,
 היינו בשתיית יין, ויש לברר נשים בראוי להן, במאי משמחן.
 מבארת הגמרא: תני רב יוסף, כבכל משמחן בקניית בגדי אביו, ו
 ובארץ ישראל משמחן בקניית בגדי פשתן מנהיגין.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מצות שמחה ברגל: תנא
 בברייתא, רבי יהודה בן בתירא אומר, בזמן שפית המקדש קיים אין

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר א', תשי"א

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"מ וכו'

מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

קבלתי הודעתו אשר, ת"ל, סוף סוף קבלו רשיון הכניסה למארוקו, ובדאי יתדברו עתה ע"ד
 פרטי נסיעתם עם הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נ"מ וכו' מוה"ר בנימין שי גאראדעצקי, ויהי רצון
 שיהי' הכל בעתו ובזמנו היותר מתאים למילואי תפקידנו במארוקו, להעלות שם נר תמיד, נר מצוה
 שיאיר באור תורת החסידות על צד היותר טוב.

והדרך לזה הוא להעריך אותו מערב (אף שיש העלמות והסתרים מניעות ועכובים, ברישא
 חשוכא, ובמילא יהי') ועד בקר (והדר נהורא, עיין תו"א סד"ה ואתה תצוה).

בברכת הצלחה ובריאות הנכונה לו ולזוגתו יחיו,

מ. שניאורסאהן

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רט
רש"י

קליות – קלי מחטים ישנים. חושפין מצה – מגביהין את הקערה בשביל תינוקות
שישאלו, ואית דמפרש: "חוטפין מצה" – אוכלין מזה. וזה הלשון עיקר מדמייני
הא דרבי עקיבא בחדה. חוץ מערבי פסחים – כדי שישנו התינוקות ביום ולא
בלילה בשעת הגדה. קסתא דמורייסא – מדה שמוכרין בה את המורייס. תמנא
קרימיתא – מדה שהיתה בה כבר בטבריא.
הות יתירה – על תמנא דהשתא רביעית.
ובה פשעין רביעית לפסח – שהיו ממלאין אותה ומנערין אותה לתוך ארבעה של עכשיו
עד שהיא מליאה, ומים הנשארים בתמנא דן
הן רביעית. ברום אצבעים – וברום חצי אצבע
ורום חומש אצבע. ריביתא – בגדול שיש
בטפח ארבע אצבעים מוק.
אמה
רשב"ם
קליות – קלי מחטים ישנים דחדש אסור עדיין
בלילה הראשון של פסח. ומקומות יש בספר
שמידישין חטים ישנים במחבת על גבי האור
ואוכלין אותם עם אגוזים בקינות סעודה. מפי
רבינו שמאלא חסיד. וגם במשנה מצונו קלית
מחטים ישנים ושניה במסכת תרומות (פרק
חמישי משנה ג) אגב גררא. דתני: טאה תרומא
טהורה שנפלה לפחות ממנא חולין טמאין
תירום ותשרף, רבי אליעזר אומר: תעלה
ותאכל נקדים או קליות, או תלוש במי פירות.
חושפין מצה – מגביהין את הקערה בשביל
תינוקות שישאלו, ואית דמפרש: "חוטפין מצה"
– אוכלין מזה. שני לשונות הללו פירש רבינו.
יש גורסין "מצות", מגביהין את הקערה שיש
בה מצה ומרור ושני בתשליל, ולי נראה:
"חוטפין" – מסלקין את הלחם מיד התינוקות
שלא יזו ישנים מתוך מאכל הרבה, בדרך
התינוק אחר אבילותו, ושבו לא ישאלו, אבל
עכשיו כשחוטפים מוק לא ישנו וישאלו, כלומר
לא ישנו – שלא אכלו כדי שבעו, וישאלו –
כשיראו השניים שאנו עושין והיכירא לתינוקות
כדלקמן. וכן מוכח לשון התוספתא. דתניא: רבי
אליעזר אומר חוטפין מצה לתינוק כדי שלא
יישן, רבי יהודה אומר משמו: אפילו לא אכל
אלא חזרת אחת ולא טיבל אלא פרפרת אחת,
חוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן. כלומר,
חולץ. ורבינו פירש: שכן עיקר אותו הלשון
שפירשתי "חוטפין" – ממוהין לאכול מוקדתי הא דרבי עקיבא בתרא. ואיכא לממר
דאגב גררא דקאמר כדי שלא יישן, קא מייתי נמי להא עובדא דרבי עקיבא דחייש
שלא ישנו, ותרין מילי ניהו, רבי אליעזר איירי לחטוף מן התינוקות אחר שאכלו מעט
כדי שלא יישנו, ורבי עקיבא איירי שצריך למחר לעשות הסדר טרם יישנו. חוץ מערבי
פסחים – כדי שישנו את התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה. אי נמי, כשמעכבין
עד הלילה לאחר שהחשיך, ישנים התינוקות. אנשים בראוי להם כיון – גמרא קאמר
לה. קסתא דמורייסא – מדה שמוכרין בה המורייס. ובה משערין רביעית של פסח –
שממלאין אותה ומחלקין אותה לארבע כוסות, דלוג ארבע רביעיות. תמנא – מדה
דהיינו תומן ועובלמא דמסכת סוטה (חב). הוות יתירה על דא – תמנא. ובה משערין
רביעית של פסח – שהיו ממלאין אותה ומנערין לתוך אותה של עכשיו עד שהיא
מליאה, ומים הנשארים בתמנא היא רביעית. ורביעית של תורה – כגון רביעית יין
של נזיר הלכה למשה מסיני (סוכה וא), ורביעית דם הבאה משני מתים דנפקא לן מקרא
(נזיר לחא), וכגון רביעית שמן לרקיקי נזיר דאיכא דילוף לה מקראי במנחות (פטא).
ומרת חלל הכלי בריבוב הוי אצבעים אורך על אצבעים רוחב ברום אצבעים, וחצי
אצבע וחומש אצבע ומנא לך? ממקד. כרתניא "ורחץ במים את כל בשרו" – במים
– במי מקד – מים המיוחדים שנקו מתחלה מעצמן, מדלא כתב במים למעוטי שאובין
דאזיל השתא ומייתי וטביל. כל בשרו – מדלא כתב "בשרו", משמע שכל גופו עולה
בזן שאינו נראה אלא כולו מכוסה בזן.

פסחים. פרק עשירי - ערבי פסחים דף קט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות רש"י

הזשאר בגובהו שהוא אחד מעשרים וארבע – ישאר שיעור הירושלמי יתר בדבר מועט, ולחומר לא דק. ועוד מפרש: בירושלמי איירי בעגלות שיוכל לרבע אצבעים על אצבעים מותכם, ודחיתא טפי, בדמורה ריבועא מגו עיגולא – פלגא. פירושו: פלגא של ריבוע הפנימי, ודחיתא טליש מנבה שער שלשה עשר חומשין וחצי – ושאריו תשעה חומשין שדם אצבעים חסר חומש. והדמם נקט חסר שער,

אָמַחַּ עַל אָמַחַּ בְּרוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְשִׁיעְרוֹ חֲכִימִים
שִׁיעוּר מִי מְקוּהָ אַרְבָּעִים סָאָה. אָמַר רַב אֲשִׁי,
אָמַר לִי רַבִּין בַּר חִינָנָא: שׁוֹלְחֵן שֶׁל מְקַדֵּשׁ שֶׁל
פְּרָקִים הוּא. דְּאֵי סֵלְקָא דַּעְתָּךְ הִדְרִיקוּ הוּא מִיִּהְרֵק
- אֲמַתָּא בְּאַמָּתָא חִיבִי מִמְבָּלִיחַ? מַאי קוֹשְׁיָא?
דִּילְמָא בֵּינִי שַׁעֲשֻׁה שְׁלֵמָה הוּא מִמְבָּלִי לִי? דְּתַנּוּ רַבִּי
חֲנִינָא: יֵם שַׁעֲשֻׁה שְׁלֵמָה מְחֻזֵּק מֵאַה וְחֻמָּשִׁים מְקוּהָ
מְהֻרָּה. "וְלֹא יִפְתָּחוּ לוֹ מֵאֲרֻכָּה." חִיבִי מְתַקְנִי רַבְּנָן
מִיָּד דְּאֲתִי בַּה לְיָדִי סִבְנָה? וְהִתְנַנָּא: לֹא יֵאכַל אָדָם
תְּרִי, וְלֹא יִשְׁתֶּה תְּרִי, וְלֹא יִקְבֹּחַ תְּרִי, וְלֹא יַעֲשֶׂה צָרְכּוֹ
תְּרִי! אָמַר רַב נַחֲמָן, אָמַר קְרָא: "לֵיל שְׁמוֹרִים" - לֵיל
הַמְשׁוּמֵר וְכָא מִן הַמְזִיקִין. רָבָא אָמַר: כּוּם שֶׁל בְּרָכָה
מְצַטְרֵף לְטוֹבָה, וְאִינוּ מְצַטְרֵף לְרָעָה. רַבִּינָא אָמַר:
אַרְבָּעָה כִּסֵּי תִקְיֵנוּ רַבְּנָן דְּרֹד חִירוֹת, כָּל חַד וְחַד

אמרת באמתה היכי יתיב — ואם תאמר: אפילו אי אמתא באמתא יתיב, תיסק ליה; הדין: כול להטביע השלחן אמתיס ארכי ואמה חצי קומותו במקדש דהוי אמה על אמה וש למור: שעם הרגלים היתה קומתו אמה וחצי, ודרגליים לא היו מחוברין עם השלחן. וכן פירש רשי יב בפרשת תרומה. **בים** עשעה שלמה — ובירושלמי פריך: והלא שאזנין הון ואף על גב דכלי בשחרות ארבעים סאה ביה שדן כלום אינן נקבל בטומאה. ואלא מיטלטל מלא וריקן, לענין שאיבה — כלי הוא. בדאמר בישמונה עשרה דבר' (שבת טו), גבי המניח כלים תחת הצינור כו'. ועוד: ים עשעה שלמה היה של חנוטה ומקבל טומאה אף על גב דאין מיטלטל מלא וריקן. דרוקא כלי עץ אינתק לשמן, ומשני: תיפתר בשדיו וגלי' השוורים שהיה צמוד עליו נקובים כמוציא רמון, והיו מחוברין למעיין שתחתיהן. והא דנקט כמוציא רמון — עמד לבטל השלחן ומותרת ליה שלא יקבל טומאה; ולא להכשיר המים שבים — שן כשפורת הנוד. כדתנן פורת ששיר מרבית (משנה ה'): ומטבילין בשידה הימים ומגדל סין נקובין כשפורת הנוד. ומורי הרב ר' יהואל פירש: דצריך כאן כמוציא רמון לפי שהשוורים מפסיקין בין הים למעיין, והיה ליה בחורק מבלי אל בלי, כיון דמרחקי עובא וצריר שיבווא שם מיס בשפע והביא רפייה מתוספתא. **ארבעה** סוחי — ירושלמי תמן תנינן: אין שמשלים יין של תרומה מפני שמעטיו, ר' יהודה מיתיב מפני שמשבשבו. אמר, ר' יוחנן: מחלפנא שטיהיה דרבי יהודה. פירושו: דקטני תרומין יין שאינו מבושל על המבחשל, אבל אל מן המבושל על שאינו מבושל. ולכן מחלקי אתני: אין אב משל יין של תרומה מפני שממעטיו, דברי רבי יהודה. וחכמים מתיין, מפני שמשבשבו. ורבי אלעזר פליג עליה התם ולא מחליף. והלכה כרבי יוחנן ורבנן. ואם כן, ודאיין ארבע סכות במבושל ומקדשין עליו ומברכין עליו "בורא פרי הגפן". **רבא** אמר כוס של ברכה אין מצטרף לרשה — אף על גב דרב גופיה קאמר לקמן: "ישומרך" למה! אמצטרף וארבעה אין בהם משום זוגות — תיירך רבינו שמואל בן אחיה: דהיינו דוקא מקמיין אבל לכתובא אינן למיחס.

עשרה

אָבֹהַם עַל אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת — מִחוּזִיק אַרְבַּעִים סָאָה, חֲלָקוֹת תּוֹחֵלָה כּוֹלוּ בְּרוּמוֹ
שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, יֵשׁ בָּהֶן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵי טַפְחִים, חֲלָקִים שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים, וְתֹמָצַא לְכָל חֶלֶק
וְחֶלֶק טַפַּח וְחֻצִּי אַצְבֵּעַ, וּמִחוּזִיק אֶחָד מִשְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי כַּאֲרַבְעִים סָאָה, כִּמָּה בָּהֶן שְׁתֵּי סָאִין וְחֻצִּי
סָאָה? טַפַּח וְחֻצִּי אַצְבֵּעַ, כִּמָּה חֹמֶשֶׁי אַצְבָּעוֹת הָ? עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם וְחֻצִּי חֹמֶשֶׁי, הִטְפַּח
עֶשְׂרִים חֹמֶשֶׁי, חֻצִּי אַצְבֵּעַ שְׁנֵי חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי,
חֶלֶק עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי חֲלָמְשֶׁי
חֲלָקִים — תִּמְצָא בְּכָל חֶלֶק אַרְבַּעֶיךָ חֹמֶשֶׁי
וְחֻצִּי, חֶלֶק שְׁתֵּי סָאִין וְחֻצִּי סָאָה חֲלָמְשֶׁי
חֲלָקִים — תִּמְצָא בְּכָל חֶלֶק חֻצִּי סָאָה, נִמְצָא
דַּאֲרֵבַע חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי חֹמֶשֶׁי מִחוּזִיק סָאָה,
וְעַד אַרְבַּעֶיךָ חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי חֹמֶשֶׁי מִחוּזִיק
סָאָה, וְעַד אַרְבַּעֶיךָ חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי חֹמֶשֶׁי מִחוּזִיק
חֻצִּי סָאָה, נִמְצָא כֹּל אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֵי חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי חֹמֶשֶׁי, מִחוּזִיק סָאָה וְחֻצִּי
סָאָה, חֲשׁוֹב סָאָה וְחֻצִּי סָאָה לֹאֲזִין, תִּמְצָא
שְׁלֹשֶׁי וּשְׁשֶׁה לֹאֲזִין, כִּיִּצֵּד? סָאָה וְחֻצִּי סָאָה —
תִּשְׁשֶׁי בְּקִין, שְׁשֶׁי בְּקִין, שְׁשֶׁי לֹאֲזִין, וְחֻצִּי אַרְבַּעֶיךָ
לֹאֲזִין, הָרִי שְׁלֹשִׁים וּשְׁשֶׁה לֹאֲזִין בְּכָל אִמָּה עַל
אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי חֹמֶשֶׁי וְחֻצִּי חֹמֶשֶׁי.
חֶלֶק הַכֹּל בְּאוּרֵךְ וְרוּחֵב לְטַפְחִים, תִּמְצָא הָאִמָּה
עַל אִמָּה שְׁלֹשִׁים וּשְׁשֶׁה טַפְחִים טַפַּח עַל טַפַּח,
שְׁהֵאִמָּה שְׁלֹשִׁים טַפְחִים, וְכִשְׁתַּחֲלָקוּ לְאוּרֹכּוֹ
בְּרִאצּוֹת שֶׁהֵן רַחְבּוֹת טַפַּח, תִּמְצָא בִּשְׁשֶׁי
רִצּוֹעוֹת, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד רַחְבּוֹ טַפַּח וְאֶרְכּוֹ
מִצּוֹת

25 ששה. חלקו כל רצועה לארבע לשש, תמצא בשש רצועות שלשים וששה טפחים, בטפח
26 על טפח. ומחזיק שלשים וששה לוגין, נמצא כלי שהוא טפח על טפח ברום שלשה עשר
27 חומשים וחצי חומש, מחזיק לוג וטפח ארבע אצבעות. חלקו ארבע אצבעות על ארבע
28 אצבעות שתי ועבר לארבעה, נמצא כל רביעית, אצבעים על אצבעים נמצא כל
29 אצבעים על אצבעים ברום שלשה עשר חומשים וחצי חומש, מחזיק רביעית הלוג. חשוב
30 שלשה עשר חומשים וחצי, ותמצא בהן אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע. של פירקין
31 הוה — שיכולין לפרוק רחבו לשנים. דמי סליקא דעתך החזקי מיהדך — שאין יכולין לפרוק
32 רחבו. היכי מצי' טמבלי ליה — הואיל ורחבו אמה, בכלי ביהא אמה על אמה. תרי
33 זוגות. ולא יעשה אדם צריכי — תשמעו. כוס של שרת המזון — שהוא
34 (רביעי). לרעה אין מצטרף — אבל בעלמא מצטרף. כגון אם שהה שני כוסות והוא
35 שלשים, ולרעה אין מצטרף כגון אם שהה שלש והוא רביעי.

מצוה

רשב"ם

1 דהיינו אמה על אמה ברוב שלש אמות — צריך שיהא הכלי מלא מים שיטבול בו האדם,
2 ששיערו חכמים דהיינו ארבעים סאה, ומינה ילפינן לרביעית של תורה. כיצד? חלקה
3 ממחלה כולו לרומו, רומו של מקוה שלש אמות. דהיינו שמונה עשר טפחים, וחלקם
4 לששה עשר חלקים ותמנא, בכל חלק וחלק טפח וחצי אצבע גובה, ברחב אמה על
5 אמה. ומחזיק אחד מששה עשר בארבעים סאה, דהיינו שני סאין וחצי סאה. טפח וחצי
6 אצבע כמה חומשי אצבעות הן? עשרים ושנים וחצי חומש. מארבע אצבעות עשרים
7 חומשין, ומחצי אצבע שני חומשין וחלקם לחצי עשרים ושנים וחומשין וחצי, לחמשה
8 חלקים, ותמנא, בכל חלק וחלק ארבעה חומשין וחצי. השלך חזק שני חלקים, שחן
9 תעשה ותמנא, ועבך בידך שלשה חלקים, שחן שלשה עשר וחומשין וחצי, של רום הכלי
10 דהיינו רום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע, ובאשר מיעטת רום הכלי שני חלקים

סאן חוצי, דהיינו חמשה חצאין, השלך השני חלקים ועבב השלשלו חלקים שחן סאה
קדו לרבוהו מאד על אמה, יש בו ששה ושלשים חתיכות של טפח על טפח, והסאה חוצי
מנצב, חוצי לוג, דהיינו ארבע רביעיות. חלקהו לרובוהו ששה חתי, ותמצאו בו ארבע
זוס אצבעים חצי אצבע וחומש אצבע, מחזיק רביעית, דהיינו ביצה ומעבר, לשון רב
קדו ארבע לוגין, לוג ששה ביצים, דהיינו ארבע רביעיות, פירושא דקבא לא טרסין כלל
וששה טפחים, בטפח על טפח, שהאמה ששה טפחים, וכשתחלקנה לאורכו ברצועות שחן
כך חלק כל רצועה לארבעה ליששה, תמצא בה ששה פעמים טפח על טפח, וכן ליששה
ביה יבד (שמות כה): "אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה חוצי קומתו". של פ'קים הזה —
עיקתן דהויין מיהד — שאין יכולין לפרק רחבו, הויזי מצי מפבלי ליה — והאילו ורחבו
אין, נמי, באמת מדיזם שבעוהו שבה מטפילין כל שרת שטנמאיהו, ויהיה רחבה
אישון לשון רבינו יעקב, מדמאר בר אישי למלתייה גבי מקדו: השלחן מקבל סומאה
מכלל שהוא טמא, מחזיק טמא וחמישים קיקו מיהד — מבוססת עירובין מפרש
דאר לקמן דארבעה אין בו משום זוגות אלא בחרי, לענין כשפים מיהד ויהישין
של ברבת חמוין — שהוא משלש לרעה אינו מצטרף להשלים זוגות לסכנה אם
לקמן: "ושומר" לרעה אינו מצטרף.

מצוה

אורך אמה על רוחב אמה מרובע, ברום ו-בגובה] שלש אמות, ולפי זה שיעור חכמים ששיעור מי מקנה הוא ארבעים סאה, שזו כמות המים הנכנסת באמה על אמה ברום שלש. ועל פי שיעור זה יוצא ששיעור רביעית הוא אצבעיים על אצבעיים בגובה אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע, וכדלהלן. בגובה שלש אמות יש שמונה עשר טפחים ושכל אמה היא ששה טפחים, ואם נחלק את שמונה עשר הטפחים לששה עשר חלקים, נקבל בכל חלק טפח ועוד חצי אצבע ושטפח הוא ארבע אצבעות ברוחב אמה על אמה. עכשיו נחלק את הארבעים סאה לששה עשר חלקים, נקבל בכל חלק שתיים וחצי סאה. נמצא שגובה טפח ועוד חצי אצבע ברוחב אמה על אמה מחזיק שתיים וחצי סאה [צירור א].

עתה נחשב את הטפח וחצי אצבע ושהם ארבע וחצי אצבעות בחמישיות האצבע ודהיינו נחלק כל אצבע לחמשה חלקים, נקבל עשרים ושתיים חומשי אצבעות ועוד חצי חומש אצבע. ונחלקם לחמשה חלקים, נקבל בכל חלק ארבע וחצי חומשי אצבעות. ניקח מהם שלשה חלקים ושל ארבע וחצי חומשי אצבעות, נקבל שלש עשרה וחצי חומשי אצבעות, שהם שתיים וחצי אצבעות ועוד חומש אצבע, ברוחב אמה על אמה. עכשיו נחלק באותו היחס את השתיים וחצי סאה, ודהיינו נחלקם לחמשה חלקים, בכל חלק נקבל חצי סאה, וניקח מהם שלשה חלקים ודהיינו סאה וחומצה. נמצא ששתיים וחצי אצבעות ועוד חומש אצבע ברוחב אמה על אמה, מחזיק סאה וחומצה [צירור ב].

עתה נחלק את המקוה לרוחבו, ודהיינו נחלק אמה לשש רצועות, נקבל בכל רצועה טפח על אמה. נחלק כל רצועה לששה חלקים, נקבל שלשים וששה חלקים של טפח על טפח. עכשיו נחלק באותו היחס את הסאה וחצי לשלשים וששה חלקים, נקבל לוג. שכל סאה היא ששה קבים, וסאה וחצי הם תשעה קבים, וכל קב הוא ארבעה לוגים, ואם כן תשעה קבים הם שלשים ושש לוגים. נמצא שכל חלק הוא לוג. נמצא שטפח על טפח בגובה אצבעיים וחצי ועוד חומש אצבע מחזיק לוג [צירור ג].

עתה נחלק כל טפח על טפח לארבעה חלקים מרובעים, נקבל בכל חלק שתי אצבעות על שתי אצבעות ושטפח הוא ארבע אצבעות. וכן באותו היחס נחלק את הלוג לארבעה חלקים, ונקבל רביעית הלוג. נמצא שאצבעיים על אצבעיים בגובה אצבעיים וחצי ועוד חומש אצבע מחזיק רביעית הלוג [צירור ד].

הגמרא מבארת כיצד הטבילו את השולחן של בית המקדש כשנטמא: אמר רב אשי, אמר לי רבין בר חנינא, שולחן של בית

המקדש שהיה מונח עליו לחם הפנים, של פתקים הנה – היה עשוי מכמה חלקים, והיו יכולים לפרק את רחבו לשנים. דא סלקא דעתך חידק הנה מיהדק – שאם עולה בדעתך שהיה מחובר ולא היו יכולים לפרקו, אם כן קשה, הרי מידת השולחן היתה שתי אמות אורך על אמה רוחב, ואם יטמא השולחן לא יהיו יכולים להטבילו במקוה, שאף אם יכניס אותו לרוחבו, אמתא באמתא חייב מטביליה – איך אפשר להכניס כלי בגודל אמה למקוה שחללו אמה בצמצום, הרי צריך שיהיה חלל המקוה גדול קצת יותר מהכלי הנכנס לתוכו. אלא בהכרח שהשולחן היה מתפרק לרוחבו, והיו מטבילים כל חלק בנפרד. דוחה הגמרא את הראיה: אפשר לומר שלא היו יכולים לפרק את השולחן, ומאי קושיא – ומה שהקשו איך הטבילוהו, דילמא לא היה מטבילו במקוה, אלא בים שששה שלמה המלך בבית המקדש הנה מטביל ליה – היה מטבילו. דתני רבי חיאיא, ים שששה שלמה בבית המקדש היה מחזיק מים בשיעור מאה וחמשים מקנה מהרה, ושם היה אפשר להטביל את השולחן בלי לפרקו.

שנינו במשנה: ולא יפתחו לו – ולענין מארבעה כוסות של יין. הגמרא מבארת מדוע לא חששו חכמים לזוגות בארבע כוסות. מקשה הגמרא: הרי ארבע כוסות הם זוגות, והייב מתקני רבנן מידי דאיתי קה ליד סבנה – כיצד מתקנים חכמים תקנה שאפשר לבא מכך לידי סכנה. ונתנא בברייתא, לא יאכל אדם ממאכל אחד תרי – שתיים, כגון שתי ביצים או שני אגוזים, וכן לא ישתה תרי – שתי כוסות, ולא יקנה עצמו בבית הכסא תרי פעמים, ולא יעשה צרכיו – וישמש מיטתו תרי פעמים. ומדוע תיקנו חכמים ארבע כוסות לביל פסח ולא חששו לזוגות.

מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, בלילה זה אין לחשוש ממזיקים, דאמר קרא על ליל פסח (שמות יב מב) 'ליל שמונים הוא לה' וגו' שמיים לכל בני ישראל לדרתם, והכוונה ליל המשוחרר וכן מן המצות, ואין חשש שינזקו בלילה זה מזוגות, ולכן לא חששו חכמים לתקן שישתו ארבע כוסות.

תירוצ נוסף: רבא אמר, בוס של ברכה – של ברכת המזון שהוא הכוס השלישי, מצטרף לזוכה – מצטרף לשתי הכוסות הראשונות להוציאם מידי זוגות, ואינו מצטרף לרעה – אם שותה כוס רביעי אחריו אין הכוס השלישי מצטרף לזוגות, וכאילו שתה רק שלש כוסות.

תירוצ נוסף: רבינא אמר, ארבעה קבי – וכוסות תיקנו רבנן לביל פסח דרד חירות, אולם אין הם מצוה אחת, אלא כל חד וחד – כל כוס וכוס

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב אדר"ר, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"מ וכו' מוה"ר אפרים אליעזר הכהן שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו, שבשבוע העבר היתה צ"ל אספה בנוגע לעניני כת"ר, ובטח אם יהיו בשורות משמחות בזה, יודעיני ג"כ, ואשמח גם אני.

בברכה שתקויים בעגלא דידן קריאת שבת זה כי תשא את ראש בני ישראל, בשנת תישא, כי יש אם למקרא ונקרא מלא (מפרשי רש"י ס"פ שלח, ועייג"כ תוד"ה לא מנחות לט, א. לקו"ת פ' בהר ד"ה את שבתותי ספ"א. וכלשון זח"ג רכו, א: ואי חסר יו"ד הא חירק באתרי').

ובברכת שבתא טבא.

56 רָבָה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תַרְוִיחָהוּ, כּוֹס חֲמִישִׁי שֶׁהוּא כִּמְנִין 'וְיִחְנֹךְ',
 57 שְׁהִיא תִּיבָה חֲמִישִׁית בִּפְסוּק (שם ו כה) 'יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלָיִךְ וְיִחְנֹךְ',
 58 לְמוֹכָה מִצְטָרָה, לְרַעָה לֹא מִצְטָרָה, וְאֵף בִּשְׁשָׁה אֵין מִשּׁוּם זִוְגוּת,
 59 אֲבָל אֲרִבְעָה כּוֹסוֹת יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם זִוְגוּת.
 60 אֲפִי וְרַבָּא דְּאָמְרֵי תַרְוִיחָהוּ, כּוֹס שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא כִּמְנִין 'וְיִשְׁמְרֶךָ'
 61 שֶׁבִּפְסוּק (שם ו כה) 'בְּרַבְּךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ', לְמוֹכָה מִצְטָרָה, לְרַעָה לֹא
 62 מִצְטָרָה, וְאֵף בִּארְבַּעָה אֵין מִשּׁוּם זִוְגוּת, וְאֵין חֲשֵׁשׁ זִוְגוּת אִלָּא
 63 בִּשְׁתֵּי כּוֹסוֹת בִּלְבַד. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְאִדְּאָר רַבָּא לְמַעֲמֵיחַ – וְהוֹלֵךְ
 64 רַבָּא לְשִׁיתוֹ, דְּרַבָּא כִּשְׁדִּי הַחֲכָמִים יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, הִיָּה נִדְּחָה
 65 לְהַשְׁקוֹתָם, וּפְעָמִים דְּאִפְסָקִינָהוּ לְרַבֵּן בְּאַרְבְּעָה בּוֹסוֹת – שְׁהוֹצִיאִם
 66 אַחֵר שִׁשְׁתּוֹ רַק אַרְבַּע כּוֹסוֹת, וְלֹא חֲשֵׁשׁ שִׁישְׁתּוֹ כּוֹס נוֹסֵף. הִרִי
 67 שֶׁסָּבַר שֶׁאֵין חֲשֵׁשׁ בִּארְבַּע כּוֹסוֹת. וְאֵף עַל גַּב דְּאִיתוּק רַבָּא בְּרִי יוֹאִי
 68 בְּדֶרֶךְ אַחֵר שֶׁהִשְׁקִיָּהוּ רַבָּא אַרְבַּע כּוֹסוֹת, לֹא חֵשׁ לָהּ לְמִלְלָתָא – לֹא
 69 חֲשֵׁשׁ רַבָּא שֶׁנִּיזָק הוֹזְגוּת, דְּאָמַר רַבָּא עַל כֵּךְ, הִהוּא – מָה
 70 שֶׁרַב רַב לְיוֹאִי נִיזָק, מִשּׁוּם דְּאִוְרָבִין בְּפִיִּיקָא הָהּ – שֶׁהִשְׁקִיָּה לִי
 71 בִּשְׁעַת הַדְּרָשָׁה וּבִישְׁנֵי בְּרִיבִים.
 72 הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֵת הָאֵם צָרִיךְ לְהוֹדֵר מִזִּוְגוּת: אָמַר רַב יוֹסֵף, אָמַר לִי
 73 יוֹסֵף שְׂדָא וְהַשְׁדִּי אֲשֶׁמְדָא מְלָכָא דְּשִׁדְיָא וְהַשְׁדִּי וְהַשְׁדִּי מְמוֹנָה
 74 הוּא אֲבִילָהוּ זִוְגִי – עַל כֹּל הוֹזְגוּת, וְהִרִי מְלָכָא לֹא אִיִּיקָא וְלֹא
 75 נִקְרָא מִיָּד, וְאִינוּ רִגִּיל לְהוֹזִיק, וְאֵין צָרִיךְ לְחַשּׁוֹשׁ לָכֵךְ. אִיִּיקָא
 76 דְּאָמְרֵי לָהּ לְהָא יוֹסֵף – יֵשׁ שְׁפִירָשׁוֹ לְצַד הַשֵּׁנִי, אֲדִרְבָּה, מְלָכָא
 77 [רַתְּחָא וְכַעֲסוֹן הוּא], מָאִי דְּקָעִי עָבִיד – עוֹשֶׂה מָה שֶׁרוּצָה, שְׁהִרִי
 78 הַמֶּלֶךְ פּוֹרֵץ נֶגֶד לְעִשּׂוֹת לוֹ דְּרָה, וְאֵין מוֹחִץ בְּיָדוֹ אֵף אֵם מוֹחֵץ
 79 לְאֲחֵרִים, וְאֵם רוּצָה יָכוֹל לְהוֹזִיק לְעוֹשִׂים זִוְגוּת.
 80 הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֵת חִילוּק בֵּין שְׁתֵּי שְׁתֵּי שְׁתֵּי אַרְבַּע: אָמַר רַב
 81 פִּפְא, אָמַר לִי יוֹסֵף שְׂדָא, יֵשׁ חִילוּק בֵּין שְׁתֵּי כּוֹסוֹת לֹאֲרַבְעָה, דְּבִתְרִי
 82 קְמָלִין – הַשְׁוֹתָה שְׁתֵּי אֲנוּ הוֹרִגִים אוֹתוֹ, אֲבָל בְּשׁוֹתָה אֲרִבְעָה, לֹא
 83 קְמָלִין – אֵין אֲנוּ הוֹרִגִים אוֹתוֹ, אֵךְ מִכֹּל מִקּוֹם בְּאַרְבְּעָה מְזִינִין –
 84 מִזִּיקִים אוֹתוֹ. וְעוֹד חִילוּק, בְּתֵרִי כּוֹסוֹת שֶׁהוֹרִגִים, הוּא בֵּין אֵם
 85 שְׁתֵּי בְּשׁוֹנֵי וּבֵין אֵם שְׁתֵּי בְּמִיד, אֲבָל בְּאַרְבְּעָה שְׁמִזִּיקִים, דּוּקָא
 86 הַשְׁוֹתָה בְּמִיד, אֵין – מִזִּיקִים אוֹתוֹ, אֲבָל הַשְׁוֹתָה בְּשׁוֹנֵי, לֹא מִזִּיקִים
 87 אוֹתוֹ.
 88 שִׁנְיָה לְעִיל שֶׁחֲשֵׁשׁ מִזִּוְגוּת הוּא דּוּקָא בִּיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ, הַגְּמָרָא
 89 מִבְּאֵרֵת מָה יַעֲשֶׂה אֵם יֵצֵא לְדֶרֶךְ. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: וְאִי אִיִּיקָא
 90 וְאִיִּיקָא וְנִפְקָא – אֵם שֶׁכָּח יוֹצֵא לְדֶרֶךְ אַחֵר זִוְגוּת, מָאִי תַּקְנִיתָהּ שֶׁלֹּא
 91 נִיזָק. לִיִּיקָא וְנִפְקָא דִּידֵיהּ דִּימִינִית בְּיָדָהּ דְּשִׁמְאִלִיָּה וְנִפְקָא דְּשִׁמְאִלִיָּה
 92 בְּיָדָהּ דִּימִינִית – שִׁיאַחֵחַ אֲגוּלָּה שֶׁל יָד יִמִּינוּ בִּיד שְׁמָאֵל, וְאֲגוּלָּה
 93 שֶׁל יָד שְׁמָאֵל בִּיד יִמִּינוּ, וְנִיפָא הָכִי – וִיאַמַר כֵּךְ, אֲתוֹן וְאִנָּא הָא
 94 תִּלְתָּא – אֲתָם וְאִנִּי הִרִי שֶׁלֹּשׁ, וְאֵין כָּאן זִוְגוּת. וְאִי שְׁמִיעַ לִיה דְּאָמַר
 95 – וְאֵם שׁוֹמַע קוֹל שְׁעוֹנָה לוֹ, אֲתוֹן וְאִנָּא הָא אֲרִבְעָה – אֲתָם וְאִנִּי
 96 הִרִי אַרְבַּעָה, וּמִמִּילָא הוּא עוֹמֵד בּוֹזוּגוֹת, נִיפָא לִיה – שִׁיעֲנָה לוֹ,
 97 אֲתוֹן וְאִנָּא הָא תַּמְשָׁה, וְאֵין כָּאן זִוְגוּת. וְאִי שְׁמִיעַ לִיה שׁוֹב קוֹל
 98 דְּאָמַר, אֲתוֹן וְאִנָּא הָא שִׁיתָא וְשִׁשׁ, נִיפָא לִיה, אֲתוֹן וְאִנָּא הָא
 99 שְׁבַעָה, וְכֵן הִלָּא. מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא: הָהּ עוֹבְדָא – הִיָּה מַעֲשֶׂה בָּאֵם
 100 שִׁיאַחֵחַ לְדֶרֶךְ אַחֵר זִוְגוּת, וְעִשָׂה סְגוּלָּה זוֹ, וְהוֹסִיף עָלֶיהָ הַשְׁדִּי, וְהוּא
 101 הוֹסִיף עַל הַשְׁדִּי עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמִאָּחַ וְחֵר, וְנִפְקָא וְהִתְבַּטֵּל שְׂדָא
 102 מִרְבּוֹב צַעֲר.
 103 הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֵת כִּיצַד לְהַנְצִל מִנְשִׁים מִכְשָׁפוֹת: אָמַר אֲמִירָה, אֲמִירָה
 104 לִי רִישְׁתִּינִי וְהַשְׁדִּי וְהַשְׁדִּי בְּשִׁפְטִינִי, וּמִלְמַדָּה אוֹתוֹן כְּשִׁפְטִים,
 105 הָאִי מָאִי דְּפָנֵעַ בָּהּ וְהַשְׁדִּי בְּשִׁפְטִינִי, כִּדִּי שֶׁלֹּא נִיזָק
 106 מִהֵן נִיפָא הָכִי, הִרִי חֲמִישִׁי בְּדִיקוּלָא בְּיָדָהּ לְפִיִּיקָא נִשִּׁי דְּחִרְשִׁיא
 107 – צוּאָה חֲמֵה בְּסִלִּים קְרוּעִים וְנִקְוִים הִיָּה לְפִיִּיקָא, נִשִּׁים כְּשִׁפְטִינִי,
 108 יֵדִי רְצוֹן דְּקָרָה קְרִיתִיכִי – שִׁמְרָטוֹ אוֹתוֹן שְׁעוֹת שֶׁלֹּכֵן שֶׁאֵתוֹן
 109 מִכְשָׁפוֹת בָּהֶן, וְכֵן פָּרַח פְּרִיתִיכִי – שֶׁהִרִיחַ תִּשָּׂא אֶת פִּירוֹרֵי הַלֶּחֶם
 110 שֶׁאֵתוֹן מִכְשָׁפוֹת בָּהֶן.

1 מִצְנָה בְּאִפִּי נִפְשָׁה וְכִי בִּפְנֵי עֲצָמָהּ הוּא, וְאֵין הַכּוֹסוֹת מִצְטָרִפִּים
 2 לְמִנְיָן אַחֲדוֹ, וְאֵין כֹּה חֲשֵׁשׁ זִוְגוּת.
 3 שִׁנְיָה בְּבִרְיִיתָא לְעִיל: לֹא יַעֲשֶׂה צָרִיכֵי תֵרִי. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר
 4 יֵשׁ כָּאן זִוְגוּת, הִרִי כִּשְׁגָמַר בִּיאָתוֹ הִרְאִשׁוֹנָה בְּטִלָּה תִּאֲוֹתוֹ,
 5 וְעַתָּה נִמְלָךְ הוּא לְשִׁמְשׁ פַּעַם נוֹסֶפֶת. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲמִירָה,
 6 אֲבָן בְּעִשִׂית צָרִיכֵי פַּעַם שִׁנְיָה אֵין זִוְגוּת, וְהַבְּרִייתָא הָכִי קָאָמַר,
 7 לֹא יֵאָכֵל תֵּרִי וְלֹא יִשְׁתֶּה תֵּרִי. וְאֵם אֲכָל אוֹ שְׁתֵּה שְׁתֵּים, לֹא
 8 יַעֲשֶׂה צָרִיכֵי אֲפִילוּ פַּעַם אַחַת עוֹד וְזִמָּן מְרֻבָּה, שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ דִּילְמָא
 9 חֲלִישׁ וְיִמְתָּרַע – שְׁמָא יִחַלָּה מִחֲמַת תִּשְׁמִישׁ, וִירַע מִזִּל מִחֲמַת
 10 הוֹזְגוּת.
 11 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה בְּרִייתָא נוֹסֶפֶת בַּעֲנִין זִוְגוּת: תִּנּוּ רַבֵּן, הַשְׁוֹתָה
 12 בְּכָלִים – זִוְגוּת, דְּמָו בְּרִאשֵׁי – עוֹן מִיתָתוֹ שֶׁגֵּרַם לְעַצְמוֹ מוֹטֵל עַל
 13 רִאשׁוֹ. אָמַר רַב יְהוֹדָה, אִיִּיקָא אֵין לְשִׁתוֹת זִוְגוּת, בְּזִמָּן שֶׁלֹּא רָאָה
 14 פָּנֵי הַשּׁוֹק בֵּין כּוֹס לְכּוֹס, אֲבָל אֵם רָאָה פָּנֵי הַשּׁוֹק אַחֵר כּוֹס
 15 רִאשׁוֹנָה, הִרְשִׁית בְּיָדוֹ לְשִׁתוֹת עוֹד כּוֹס. אָמַר רַב אֲשִׁי, חִזְקָא לִיה
 16 וְרִאִיתוֹן לְרַב חֲנִינָא בְּרִיבִי דְּנָהָה כֵּן, וְאֲבָל כְּמָא הָהּ נִפְקִי וְחִזְקִי
 17 אֲפִי שׁוּקָא – אַחֵר כֹּל כּוֹס הִיָּה יוֹצֵא וְרוּאָה פָּנֵי הַשּׁוֹק.
 18 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: וְלֹא אֲמִירָה שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ שִׁנְיָה, אֲמִירָה כִּשְׁדִּיעָתוֹ לְצִאָתָהּ
 19 לְדֶרֶךְ אַחֵר אֲבִילָתוֹ אוֹ שְׁתִּיתָהּ, אֲבָל אֵם נִשְׁאָר בְּבִיתוֹ, לֹא צָרִיךְ
 20 לְחַשּׁוֹשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹדָא, וְאֵם הוֹלֵךְ לִישׁוֹ, בְּלִצְאָתָהּ לְדֶרֶךְ דְּמָו, וִישׁ לוֹ
 21 לְחַשּׁוֹשׁ מִזִּוְגוּת. אָמַר רַב פִּפְא, וְלִצְאָתָהּ לְבֵית הַכְּסָא, בְּלִצְאָתָהּ לְדֶרֶךְ
 22 דְּמָו, וִישׁ לוֹ לְחַשּׁוֹשׁ.
 23 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי בְּבִיתוֹ לֹא צָרִיךְ לְחַשּׁוֹשׁ, וְהָא רַבָּא בִּשְׁתִּיתוֹ מִנִּי
 24 בְּשׁוֹרִי – הִיָּה מוֹנָה קוֹרוֹת, בְּכּוֹס הִרְאִשׁוֹנָה הַסֵּתֵכֵל עַל קוֹרָה אַחַת,
 25 וּבְכּוֹס הַשֵּׁנִיָּה הַסֵּתֵכֵל עַל קוֹרָה שִׁנְיָה, וְכֵן הִלָּא, לִידַע מִסְפֶּר
 26 הַכּוֹסוֹת וְלְהוֹדֵר מִזִּוְגוּת. וְכֵן עִשָׂה אֵף כִּשְׁלֹא הִיָּה יוֹצֵא לְשׁוֹק. וְכֵן
 27 אֲבִי כִי שְׁתֵּי חֵד כְּמָא – כִּשְׁשֶׁתָּה כּוֹס אַחַת, מְנַקֵּיט לִיה אִיִּיקָא תֵּרִי
 28 בְּכִי בְּתֵרִי יִדֵּיהּ – הִיתָה אֲמוֹ אוֹחוֹת עוֹד שְׁתֵּי כּוֹסוֹת בִּשְׁתֵּי יִדֵּיהּ,
 29 וְיַחַד הֵם שֶׁלֹּשׁ כּוֹסוֹת, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁכּוּ וִישְׁתֶּה זִוְגוּת. וְכֵן רַב נִחְמֵן
 30 בְּרִי יִצְחָק, כִּי הָהּ שְׁתֵּי תֵרִי בְּכִי, מְנַקֵּיט לִיה שְׁמִיעִיה חֵד כְּמָא
 31 כִּשְׁשֶׁתָּה שְׁתֵּי כּוֹסוֹת הַחִזְקִי שְׁמִישׁוֹ כּוֹס אַחַת, וּכִשְׁשֶׁתָּה חֵד כְּמָא,
 32 מְנַקֵּיט לִיה – הַחִזְקִי שְׁמִישׁוֹ תֵּרִי בְּכִי בְּתֵרִי יִדֵּיהּ. וּמִכֹּל אֵלוֹ רוֹאִים
 33 שֶׁאֵף שֶׁלֹּא יֵצֵא לְדֶרֶךְ חֲשֵׁשׁוֹ מִזִּוְגוּת. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם אֵין
 34 חֲשֵׁשׁ כִּשְׁהוּא בְּבִיתוֹ, וְאִמְרָאִים אֵלוֹ חֲשֵׁשׁ מִשּׁוּם שְׁאָרָם שְׁשׁוֹב
 35 שְׁאִנִּי, שְׁהַמִּזִּיקִים מוֹטְרִים נִפְשָׁם כִּדִּי לְהוֹזִיק, וְצָרִיךְ לְחַשּׁוֹשׁ אֵף
 36 בְּבִיתוֹ.
 37 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה מִחֲלוקֶת עַד כְּמָה כּוֹסוֹת יֵשׁ לְחַשּׁוֹשׁ לְזוּגוּת: אָמַר
 38 עוּלָא, עֲשֶׂרָה בּוֹסוֹת אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם זִוְגוּת, מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ נִמְנָה עִם
 39 הַמִּסְפָּרִים הַקּוֹדֵמִים, אִלָּא הוּא מִסְפֶּר בִּפְנֵי עֲצָמָהּ, דִּהִינּוּ פַּעַם אַחַת
 40 עֲשָׂרָה. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: עוּלָא לְמַעֲמֵיחַ – הוֹלֵךְ לְשִׁיתוֹ, דְּאָמַר
 41 עוּלָא, וְאִמְרֵי לָהּ בְּמִתְנִיתָא תָנָא – וִישׁ שֶׁאִמְרוּ שִׁנְיָה כֵּן בְּבִרְיִיתָא,
 42 עֲשֶׂרָה בּוֹסוֹת יִין תִּיקְנוּ חֲכָמִים לְהַשְׁקוֹת הָאֲבָלִים בְּבִית הָאֲבָל. וְאִי
 43 פִּלְקָא דְּעָתָה – וְאֵם יַעֲלֶה בְּדַעֲתָה שֶׁעֲשֶׂרָה בּוֹסוֹת יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם
 44 זִוְגוּת, יִקְשֶׁה הִיָּכִי קְרִימִי רַבֵּן וְתִקְנוּ מִלְּתָא דְּאִתִּי לִידִי סָבְנָה – כִּיצַד
 45 עֲמַדוֹ חֲכָמִים וְתִיקְנוּ תִקְנָה שֶׁאִפְשָׁר לָבֹא מִכָּךְ לִידִי סִכְנָה. וּמוֹכַח
 46 שֶׁבַעֲשֶׂר כּוֹסוֹת אֵין חֲשֵׁשׁ זִוְגוּת. אֲבָל תַּמְנָא – שְׁמוֹנָה כּוֹסוֹת, יֵשׁ
 47 בָּהֶן מִשּׁוּם זִוְגוּת.
 48 רַב חֲסִדָּא וְרַבָּה בְּרִי רַב הוּנָא דְּאָמְרֵי תַרְוִיחָהוּ, כּוֹס שְׁבִיעִי שֶׁהוּא
 49 כִּמְנִין 'עֶשְׂלוֹם', שְׁהִיא תִּיבָה שְׁבִיעִית בִּפְסוּק (במדבר ו כו) 'וַיֵּשֶׁא ה' פָּנָיו
 50 אֵלָיִךְ וְיִשְׁלֹם לָךְ שְׁלוֹם', שֶׁבִּרְכַּת כְּהִנָּם, לְמוֹכָה מִצְטָרָה – לְבַטֵּל
 51 הוֹזְגוּת שֶׁל שֵׁשׁ כּוֹסוֹת שֶׁשְׁתֵּה קוֹדֵם לָכֵן, אֲבָל לְרַעָה לֹא מִצְטָרָה –
 52 אֵם שְׁתֵּה כּוֹס שְׁמִנִי אַחֲרָיו אֵין הַכּוֹס הַשְּׁבִיעִי מִצְטָרָה, וְנִחְשָׁב
 53 שְׁשֶׁתָּה רַק שֶׁבַע כּוֹסוֹת. שִׁכִּינֵן שִׁכִּינֵן בְּיָדָהּ בְּתִיבָה שְׁבִיעִית בְּשִׁלּוֹם,
 54 מִסְתַּבֵּר שֶׁאֵין יוֹתֵר הִיזָק בְּעוֹלָם. אֲבָל שְׁיָתָא – שֵׁשׁ כּוֹסוֹת, יֵשׁ בָּהֶן
 55 מִשּׁוּם זִוְגוּת.

זקן מגודל הוא העניין צלם אלוקים, ולדברי הכול משובח ביותר וביותר מהנהגה בהיפך.

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קי עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריג רש"י

מצוה באנפי נפשיה היא – ואין מצטרפין זה לזה. אמאי נמלך הוא – ואין מצטרפין לזוגות. הכי קאמר לא יאכל תרי ויעשה צרכיו אפילו פעם אחת או אם שנה לא ישמש. דילמא חליש – מחמת תשמיש אידי דבזוגות קאי מיתרע. שלא ראה פני השוק – בין כוס לכוס. ולא אמרן – דמרעי ליה זוגות, אלא לצאת לדרך אחר הזוגות, אבל לעמוד בביתו – לית לן בה. מני כשורו – כששותה כוס זה מסתכל בקורה זו, וכשחורא שותה שני מסתכל בשאצלה, ולפי חשבון הקורות מזהיר בזוגות. כי הוה שתי חד כסא מנקטא תרי כפי – דהוו ליה תלתא. אדם חשוב שאני – דמסרי שדים נפשיהו לאזוקי. עשרה כוסות רבית האכל – מפרש טעמא בכתובות בפרק קמא (ח.ב). שלום – תיבה שביעית ליישא ה' פניו אליך וגו'. לטובה מצטרף – אם שנה שבעה וחור

ושתה את השמיני, אין שמיני מצטרף עמהן. אפקינהו לרבנן בארבעה – פעמים הרבה כשהיו נפטרים ממנו, היה משקן, ויש פעמים שלא היה משקן אלא ארבעה פעמים ונפטרי. דאיתבן בפרקא הוה – שדיה רגיל להקשות בשעת הדרשה. לא איקרין מוץ – ולא חיישין לזוגות. בתרי – כסי, קטלינא ליה משום זוגות. איקרין ונפק – בזוגות, מאי תקנתיה. וקפא – אגודל. ואי שמע קלא – ואפילו קול אדם או אשה דאמר ארבעה – נימא אידו חמשה. רישתינהו דנשים כשפניות – השולטות עליהם אמרה לי דבר זה. חרי חמישי בדיקולי בוייא – צואה חמה בסלים נקובים וקרועים לפומיכו. נשי חרשייתא – יודמנו לפיכם נשים כשפניות. קרח קרחייו – ידו רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתן מכשפותי בוק. פרח פרחייו – ישא הרוח אותן פירורי לחם שאתן מכשפות בוק. איבדור

רשב"ם

מצוה באנפי נפשיה היא – ואין מצטרפין זה לזה. נמלך הוא – דתשמיש ראשון גמרה ביאתו, ובטל תאוותו. הכי קאמר לא יאכל תרי – ויעשה צרכיו אפילו פעם אחת. כלומר, אדם שאכל זוגות יזהר בעצמו שלא ישמש מטתו אחריו כן עד זמן מרובה, דילמא חליש מחמת תשמיש, ואידי דבזוגות קאי מיתרע מלילה. כפלים – כמו זוגות. דמו בראשו – עון מיתתו על ראשו מוטל, שהוא ממית עצמו. כומן שלא ראה פני השוק – בין כוס לכוס. ולא אמרן – דמרעי ליה זוגות – אלא לצאת לדרך, אבל לעמוד בביתו, לית לן בה. מני כשורו – כששותה כוס זה מסתכל בקורה זו, וכששותה שני מסתכל בשאצלה, ולפי חשבון הקורות יזהר בזוגות. ובכל פעם ופעם עושה כן אף על פי שאני יוצא לדרך. אמאי כפי – כי הוה שתי חד כסא מנקטא תרי כפי – דהוי ליה תלתא. ולכן מוזמנים אותם בידוד שלא יבוא הדבר לידי שכחה, ועימוד בזוגות. אביי, עיברתו אמו מת אביי, ילדתו אמו מתה אמו. והא דאמר אביי: אמרה לי אם – ההיא מרביתיה הואי בקדושין (ב.בא). אדם חשוב שאני – דמסרי שדים נפשיהו לאזוקי. עשרה כוסות אין בהן משום זוגות – וכל שכן טפי. עשרה כוסות תיקנו בבית האכל – בפרק קמא דכתובות מפרש טעמא. שלום – תיבה שביעית היא, דכתיב: "ישא ה' וגו' לטובה – מצטרף, אם שנה ששה, ושתה השביעי, מצטרף לבטל הזוגות. אבל לא לרעה – שאם ישתה כוס שמיני אחריו – אין שמיני מצטרף על השביעי לחזקו, וסברא הוא, כיון שבירכך בשלום שהוא תיבה שביעית, אין שום היזק בעולם. רבה ורב יוסף – כמו שהיו הדורות זו אחר זו היו מקליין בזוגות. דחולכין ופוחתין. רבא אפקינהו בארבעה – פעמים הרבה כשהיו נפטרי ממנו היה משקן, ופעמים שלא היה משקן, אלא ארבעה כוסות, ונפטרי, ואף על גב דתריץ רבה לעיל: כוס של ברכה כו', אלמא סבידא ליה דארבעה יש בון משום זוגות, אי לאו משום כוס של ברכה איכא לתרוצי דנהי דארבעה להווי ליכא למיחש, לכשפים מיהא איכא למיחש, בדלקמן, והלכך איצטרך רבא לתרוצי לעיל הכי דלית ליה לרבנן לתקוני מילתא דאית בה ליידי סכנה, ואפילו סכנת כשפים. דאיתבן בפרקא – שהקשה לי בשעת הדרשה ובישני ברבים, שדרכו היה להקשות לו ברבים. לא איקרין מוץ – אין רגיל בכך, דגנאי הוא לו ולא חיישין לזוגות. דמילתא דלא שכיחא היא. ומיהו זמנא דניקוח והדורא: להחמיר ולעשות נטירותא יתירתא עבדי. בתרי כפי קטלינא ליה – משום זוגות. איקרין ונפק – בזוגות מהו תקנתיה. וקפא – גודל. אי שמע – ואפילו קול אדם או קול אשה, דאמר ארבעה – נימא אידו חמשה, שלא יעמוד בזוגות. עד מאה וחד – שדיה עד מונה זוגות והוא היה מוסיף אחת שלא לעמוד בזוגות. פקע שידא – מרוב צער. רישתינהו דנשים כשפניות – גבירתן של נשים כשפניות השולטת עליהן ומלמדתן אמרה לי דבר זה. חרי חמישי בדיקולי בוייא – צואה חמה בסלים קרועין ונקובין. לפומיכו חרשייתא – לפיכם נשים כשפניות. קרח קרחייו – ידו רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתן מכשפותי בוק. פרח פרחייו – הרוח ינשא אותן פירורי לחם שאתן מכשפות בו. ונראה לי דהאי דכתיב נשים כשפניות בחזקא (יג). "דגני אל כסותיכנה אשר אתנה מצודדות שם את הנפשות לפרדות" – אחד מכלי אוננות של כשוף.

עשרה אין בהם משום זוגות – ולית ליה דרבא דאמר לעיל כוס של ברכה אין מצטרף לרעה, דבאותן עשרה כוסות איכא ברכת המזון. ומלכא לא מקרי מזיק – והא דתנאי: לא יאכל תרי – היינו משום כשפים. ורבינו שמואל בן מאיר פירש דפעמים מזיק. (שייך לקמן קיא ד"א) מאן דפגע באיתתא כו' – והא דאמר ב"מי שמתר" (ברכות כ.א) ר' יוחנן הוה קאזיל ותיבי אשערי טבילה כי היכי דילין ורעא כותיה, הכא – דפגע בעת שעולה מן המים, ור' יוחנן – אשערי טבילה יתיב, אי נמי חתם – יתיב, הכא – פגע, אי נמי: רבי יוחנן היה אומר "שופר בז על" וגו'. נפתח

נחמן בר יצחק כי הוה שתי תרי כסי מנקיט ליה שמעיה חד כסא. חד כסא – מנקיט ליה תרי כסי בתרי ידיו! אדם חשוב שאני. אמר עולא: עשרה כוסות אין בהם משום זוגות. עולא למעמיה, דאמר עולא, ואמרי לה, במתניתא תנא: עשרה כוסות תיקנו חכמים בבית האכל. ואי סלקא דעתך עשרה כוסות יש בהן משום זוגות – היכי קיימי רבנן ותקנו מילתא דאית ליה ספקה? אבל תמניא – יש בהן משום זוגות. רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרויהו: "שלום", לטובה – מצטרף, לרעה – לא מצטרף. אבל שיתא יש בהן משום זוגות. רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: "ויחונך" – לטובה – מצטרף, לרעה – לא מצטרף; אבל ארבעה – יש בהן משום זוגות. אביי ורבא דאמרי תרויהו: "וישמך" – לטובה מצטרף, לרעה לא מצטרף. ואידא רבא למעמיה, דרבא אפקינהו לרבנן בארבעה כוסות. אף על גב דאיתנן רבא בר ליואי – לא חש לה למילתא. דאמר: ההוא משום דאיתבן בפרקא הוה. אמר רב יוסף, אמר לי יוסף שידא: אשמדאי מלכא דשידי ממונה הוא אפולחו וגו', ומלכא לא איקרין מוץ. איכא דאמרי לה להאי גיסא: אדרבה, מלכא [רתחנא הוא], מאי דכעי עבדי, שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו. אמר רב פפא, אמר לי יוסף שידא: בתרי – קטלינן; בארבעה – לא קטלינן; בארבעה – מוקינן. בתרי – בין בשוגג בין במזיד; בארבעה, במזיד – אין, בשוגג – לא. ואי אישחלי ואיקרי ונפק, מאי תפניתיה? לניקוט וקפא דיריה דימניה בידא דשמאליה וקפא דשמאליה בידא דימניה, ונימא הכי: אתון ואנא – הא תלתא. ואי שמיע ליה דאמר: אתון ואנא הא ארבעה – נימא ליה: אתון ואנא הא חמשה. ואי שמיע ליה דאמר: אתון ואנא הא שיתא – נימא ליה: אתון ואנא הא שבעה. הוה עובדא עד מאה וחד, ופקע שידא. אמר אמימר, אמרה לי רישתינהו דנשים כשפניות: האי מאן דפגע בהו בנשים כשפניות – נימא הכי: חרי חמישי בדיקולא בוייא לפומיכו נשי דחרשייא, קרח קרחייו, פרח פרחייו, איבדור

זוגות – וכל שכן טפי. עשרה כוסות תיקנו בבית האכל – בפרק קמא דכתובות מפרש טעמא. שלום – תיבה שביעית היא, דכתיב: "ישא ה' וגו' לטובה – מצטרף, אם שנה ששה, ושתה השביעי, מצטרף לבטל הזוגות. אבל לא לרעה – שאם ישתה כוס שמיני אחריו – אין שמיני מצטרף על השביעי לחזקו, וסברא הוא, כיון שבירכך בשלום שהוא תיבה שביעית, אין שום היזק בעולם. רבה ורב יוסף – כמו שהיו הדורות זו אחר זו היו מקליין בזוגות. דחולכין ופוחתין. רבא אפקינהו בארבעה – פעמים הרבה כשהיו נפטרי ממנו היה משקן, ופעמים שלא היה משקן, אלא ארבעה כוסות, ונפטרי, ואף על גב דתריץ רבה לעיל: כוס של ברכה כו', אלמא סבידא ליה דארבעה יש בון משום זוגות, אי לאו משום כוס של ברכה איכא לתרוצי דנהי דארבעה להווי ליכא למיחש, לכשפים מיהא איכא למיחש, בדלקמן, והלכך איצטרך רבא לתרוצי לעיל הכי דלית ליה לרבנן לתקוני מילתא דאית בה ליידי סכנה, ואפילו סכנת כשפים. דאיתבן בפרקא – שהקשה לי בשעת הדרשה ובישני ברבים, שדרכו היה להקשות לו ברבים. לא איקרין מוץ – אין רגיל בכך, דגנאי הוא לו ולא חיישין לזוגות. דמילתא דלא שכיחא היא. ומיהו זמנא דניקוח והדורא: להחמיר ולעשות נטירותא יתירתא עבדי. בתרי כפי קטלינא ליה – משום זוגות. איקרין ונפק – בזוגות מהו תקנתיה. וקפא – גודל. אי שמע – ואפילו קול אדם או קול אשה, דאמר ארבעה – נימא אידו חמשה, שלא יעמוד בזוגות. עד מאה וחד – שדיה עד מונה זוגות והוא היה מוסיף אחת שלא לעמוד בזוגות. פקע שידא – מרוב צער. רישתינהו דנשים כשפניות – גבירתן של נשים כשפניות השולטת עליהן ומלמדתן אמרה לי דבר זה. חרי חמישי בדיקולי בוייא – צואה חמה בסלים קרועין ונקובין. לפומיכו חרשייתא – לפיכם נשים כשפניות. קרח קרחייו – ידו רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתן מכשפותי בוק. פרח פרחייו – הרוח ינשא אותן פירורי לחם שאתן מכשפות בו. ונראה לי דהאי דכתיב נשים כשפניות בחזקא (יג). "דגני אל כסותיכנה אשר אתנה מצודדות שם את הנפשות לפרדות" – אחד מכלי אוננות של כשוף.

אחת, ולא חשב לשנות עוד כוס, ונמלך לשנות עוד כוס, אינם
מצטרפים, ואין בהן משום זוגות. וכן אורח שאינו יודע אם ישקוהו
עוד, בכל כוס הרי הוא כנמלך, ואין בו משום זוגות. וכן אשה
שאינה קבועה לשנות הרי היא כנמלך, ואין בה משום זוגות. ואי
אשה חשוכה היא שקבועה לשנות, חיישין בה לזוגות.
אמר רב חיינא ברביה דרבי יוחנן, אספרגוס – משקה העשוי מכרוב
ויין, אם שותהו אחד שני כוסות, מצטרף למזבח להוציא מזוגות,
ואם שותהו אחר כוס אחת, כיון שהוא דבר רפואה, אין הוא
מצטרף לרעה להעמידו בזוגות.
הגמרא מבארת מה עושים בספק זוגות: אמר רבינא משמיה דרבא,
זוגי לחומרא – המסתפק אם שתי זוגות, יחמיר ושתה עוד כוס.
שאם שתי קודם זוגות, כיון שדעתו לצרפם, מצטרפת כוס זו
להוציא מזוגות. ואם לא שתי זוגות, כיון שנמלך כעת לשנות עוד
כוס, לא תצטרף כוס זו להעמידו בזוגות. לשון אחר: ואמר ליה,
זוגי לקולא, ולא ישתה עוד כוס. שאם ישתה יראה שחושש
מזוגות, ויגרסם שאם לא שתי קודם זוגות וכוס זו תצטרף לזוגות,
יקפידו איתו המזיקים. אבל כשלא ישתה, אף אם שתי זוגות, כיון
שלא הקפיד לא יקפידו איתו המזיקים.
האם יין ושכר מצטרפים לענין זוגות: אמר רב יוסף, תרי דחמרא
וחד דשיכרא – שני כוסות יין, וכוס אחת שכר, לא מצטרף השכר
להוציא מזוגות. אבל תרי דשיכרא וחד דחמרא, מצטרף היין
להוציא מזוגות. שלפי שהיין חשוב מהשכר הוא מצטרף אליו.
ומימנך לזכור זאת, על פי מה ששנינו (בבלי פסחים פ"ב מ"ב)
לטומאת מדרס, שיעור העור חמשה טפחים על חמשה טפחים,
ושיעור המפץ ששה טפחים על ששה טפחים, ושנינו (שם פסחים פ"ב מ"ג)
זה הקלל, כל המזכיר לו מן החמור מננו, כלומר, מפץ חמשה
טפחים ומחבר לו טפח אחד עור, כיון שעור חמור ממפץ (ושיעור
טומאתו קטן יותר) מצטרף להשלים את המפץ לשיעור טומאתו,
והמפץ מנא. אבל מן הקל מננו, כלומר, ארבעה טפחים עור
ומחבר לו טפח אחד מפץ, אין המפץ הקל מצטרף להשלימו,
והעור מחור. וכן נזכר כאן שני החשוב מצטרף לשכר להוציא
מזוגות, אבל שכר הקל אין מצטרף ליין להוציא מזוגות.
האם שתי שלפני הסעודה ושבתוך הסעודה מצטרפים לענין
זוגות: אמר רב נתן אמר רב, השותה תרי קמא תבא – שתי כוסות
לפני השולחן, דהיינו לפני סעודתו, וכוס חד אתבא – על שולחנו,
מצטרפי להוציא מזוגות. אבל כוס חד מקמי תבא, ותרי כוסות
אתבא, לא מצטרפין להוציא מזוגות.
דעה החולקת: מתקיף לה רב משמיא, אטו אנן לתקוני תבא קא
בעינן – וכי אנו צריכים לתקן שולחנו שלא יהא זוגות. הרי לתקוני
תבא בעינן – רצוננו לתקן את האדם שלא יעמוד בזוגות, ונתבא
קא מיתקן וקא, ששתה שלשה כוסות.
מוסיפה הגמרא ומבארת: (אלא אמר רב משמיא) ודכילי עלמא
ורב משרשיא סוברים, דתרי אתבא – שתי כוסות על
שולחנו, וחד לבתר תבא – אחר סעודתו, לא מצטרפי. כי תהיא
מעשה שמצינו (ב"מ פ"א) דרבה בר רב הונא שקוהו שתי כוסות,
ולקחו השולחן מלפניו, וחזר פרוצופ לאחור מחמת זוגות.
ואמר להם, שיחזירו השולחן ויחשב עדיין בתוך הסעודה
וישקוהו עוד כוס, וכך עשו ונתרפא. וממה שהוצרכו להחזיר
השולחן מוכח שכוס שאחר הסעודה אינה מצטרפת לכוסות
שבסעודה.
כלל נוסף בענין זוגות: אמר רב יהודה אמר שמואל, כל משקה
המזוג – שתי יין מזוג ומשקה מזוג אחר עמו, מצטרף בין לרעה בין
לטובה, כיון ששניהם מזוגים ונחשבים למין אחד,

ואיכדוד תבלוניי – יתפורו התבלינים שלכן, ופרחא וקא
למוריקא חרתא דנקטיו – ישא הרוח את אותו בושם חדש שאתן
אוחזות בידכן לכשף בו, נשים בשפניות, אדחני ונחני – כל זמן
שחטו עלי משמים וחסתי על עצמי ואתן חסתי עלי, לא אתיתי לגו
– לא באתי בניכן, השתא דאתיתי לגו – כעת שבאתי בניכן, יודע
אני דקרחני ונחני – שנתקררו עלי רחמיכם, וגם רחמי נתקררו
שלא חסתי על עצמי.
הגמרא מבארת כיצד יש לנהוג בענין זוגות: במערכא ו–בארץ
ישראל לא קפדי אונן – לא הקפידו להמנע מזוגות. ואילו רב
דימי מנהדרעא קפיד אפילו ארשטא דחביתא – הקפיד אף על
פגיונות החבית שלא יצאו בזוגות. הגמרא מביאה מעשה בענין זה:
הוה עובדא – היה מעשה ורשמו חבית בזוגות, ופקע חביתא –
ונבקעה החבית. כללא דמילתא, כל דקפדי יותר מדאי על זוגות,
קפדי המזיקים בהרבה, ומזיקים אותם. ומי דלא קפיד כל כך, לא
קפדי המזיקים בהרבה, ומיחו למיחש מיכני – צריך לחוש לדבר,
שאם לא כן מדוע הזכירו זה בגמרא, היה לחכמים לומר שלא
יקפידו על זוגות, ולא ינזקו.
הגמרא מבארת באלו דברים מקפידים המזיקים בזוגות: כי אתא
[כשבא] רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר, המזיקים מקפידים
על זוגות בשתי ביצים ושתי אגוזין ושתי קישואין, ועוד דבר אחר –
פרי אחר שלא התפרש מה הוא. וזהו הלכה למשה מסיני.
ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו [מה הוא] הדבר אחר שמקפידים
עליו, ולכן נזכר רבנן בכולהו זוגי, משום חשש שמא זהו הדבר אחר.
מוסיפה הגמרא: והא דאמרינן – מה שאמרו האמוראים לעיל (ע"א)
שבשערה או בתמנא [שמונה] או בשיתא [ששה] או בארבעה,
אין בהן משום זוגי, כל אחד לפי שיטתו, לא אמרן שאין בהם זוגות,
אלא לענין מזיקין, אבל לענין נשים, אם יש שם נשים בשפניות,
אפילו טובא [ויותר מעשרה] נמי חיישין. הגמרא מביאה מעשה
בענין זה: כי הא דההוא נכרא דגרשה לרביתיה – כמו המעשה
באדם שגרש את אשתו (איל) [אזלה] אנסתה לחניא – הלבא
האשה ונישאה לחנוני המוכר יין, כל יומא הוה הבעל הראשון
איל ושתה חמרא – הולך לשנות יין אצל בעלה השני, הוה קא
עבדא ליה – היתה האשה עושה לו בשפים, ולא קא מתנא לה ביה
– ולא הועיל לה להזיקה, משום דהוה מודהה בגפשיה בשתייתו
מזוגא. וימא חד אשתה טובא – שתי הרבה, ולא הוה ידע במה שתי,
עד שתתסר הוה צייל – עד ששה עשר כוסות עדיין היה צלול
בדעתו, ואיזהה בגפשיה מזוגות, אבל מכאן ואילך לא הוה צייל,
ולא איזהה בגפשיה מזוגות, אפיקתיה בזוגא – והוציאנו משם
אחר ששתה זוגות, ושלטו בו הכשפים, כי הוה איל, גם ביה [פגש
בו] ההוא מינא – סוחר ערבי, אמר ליה אותו ערבי, נתבא קמילא
הוא דאיל תבא – אדם מת הולך כאן, שראה ששלטו בו הכשפים,
איל תבית לדיקלא – הלך האיש ונשען על הדקל מרוב חולי
ודאגה, צווח [יבשו] ויקלא מכח הכשפים, ופקע – ונבקע האיש
ההוא ומת.
כלל נוסף בענין זוגות: אמר רב עזריא, האוכל תבשיל בשתי
קערות, והאוכל שתי ככרות, אין בהם משום זוגות. כללא דמילתא,
כל דבר שגמר ביד אדם, כגון קערות או ככרות, אין בהן משום
זוגות, אבל גמר ביד שמים במילי מיני דמיכל – במיני מאכלים
כגון ביצים ופירות, חיישין מזוגות. כיון שהדבר אחר שעליו נאמר
בדלכה למשה מסיני שהמזיקים מקפידים ומחמתו חוששין לשאר
זוגות, גמרו ביד שמים.
אופנים שאין בהם היקו זוגות: השותה בהנות, אין בהן משום זוגות,
שאין זה קביעות, ואין המזיקים מקפידים עליו. וכן השותה כוס

אם רצונו לתפוס מקום, ומקום מכובד, רצונו בפרנסה, ושתהיה הפרנסה באופן של כבוד, שיתנו לו ד' אמות משלו וייתחסו אליו כמן
בן-אדם – הרי זה על-ידי זה שיתנהג באופן ש"דתיים שונות מכל עם".

סכנה. ואלו הן, הכלב והדגל והאשה. ויש אומרים אף החור. ויש
אומרים אף הנחש. מבארת הגמרא: ואי ממצעין ו-ואם הם עברו
בין שני אנשים מאי תקנתיה להנצל מהסכנה. אמר רב פפא, נפתח
– שיפתח בפסוק המתחיל בתיבת 'אל', ונפסיק – ושיפסיק בפסוק
שנגמר בתיבת 'אל', דהיינו הפסוק 'אל מוציאם ממצרם בתועפת
ראם לו', והפסוק שאחריו 'כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל
בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל' (במדבר כג כב-כג). אי נמי
– אופן נוסף, נפתח ב'אל' ונפסיק ב'אל', והיינו הפסוק 'לא איש אל
ויכזב וכן אדם ויתגנם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקמנה'
(שם כג טו).
הגמרא מבארת את הסכנות בדברים אלו: הני כי תרי דמצעא להו
– שני אנשים שעוברת ביניהם אשה נדה, אם בתולת ימי נדתה
היא, הורגת אחד מהן, ואם בסוף ימי נדתה היא, מריבה היא עושה
ביניהן. מאי תקנתיה שלא ינזקו, נפתח ב'אל' ונפסיק ב'אל'.
עוד בענין זה: הני תרי נשי דיתכן ו-שתי נשים הדושבות, בפלישת
דריבא, קרא בהאי ניכא דשביבא – אחת בצד זה של השבת, והתרא
באידך ניכא – והשניה בצד השני, ומכונן אפיהו לתדרי – ופניהם
מכוונות זו לזו, ודאי בקשפים עסיקן – ודאי שעוסקות בכשפים,
מאי תקנתיה שלא ינזקו, אי איכא דירבא אחרניא לזיול בה – אם יש
דרך אחרת, שילך בה. ואי ליכא דירבא אחרניא, אי איכא איניש
אחרניא בחדיה – אם יש אתו אדם נוסף, ינגמלו לדידיהו בחדיה
וניתלפו – יתנו ידיהם זה לזה וכך יעברו. ואי ליכא איניש אחרניא
שיעבור עמו, יגמא בהי – שיאמר כר, אותן השדים הקרויין אמרת
אולת אסיא בלויסא, שאתן עוסקות בהם בכשפים, מתקטלא בתיק
קבל – כבר הרוגים הם בחצים.
מוסיפה הגמרא: האי מאן דפגע באיתתא בעדנא דסלקא ו-הפוגע
באשה בשעה שהיא עולה מטיביל מצוה, אי איהו קדים – אם
הוא מקדים ומשמש מטתו לפנייה, אהדא ליה לדידיה ו-אוחות
אותו רוח ונגונים, ואי איהי קדמה – ואם היא מקדימה ומשמש
לפנייה, אהדא ליה לדידיה ו-אוחות אותה רוח ונגונים. מבארת
הגמרא: מאי תקנתיה להנצל מכך. לימא הכי כדי להחליש את רוח
תאות הזוננים, שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך (תהלים
קז טז).
דברים נוספים שיש בהם סכנה: אמר רבי יצחק, מאי דקתיב – מה
פירוש הפסוק (שם כג ג) 'גם כי אלף בגימט לא אירא רע כי
אתה עומדי', מה נחשב 'גיא צלמות' שיש בו סכנה. זה הלשון בצל
דקל ויחיד, שאין דקל אחר סמוך לו, ובצל הלכנה – כשהלכנה
מאירה יש צל מהכתלים והוא הולך בצלים.
הגמרא מבארת מתי נאמרו דברים אלו: ובצל דקל ויחיד לא אמרן
שיש סכנה לישן תחתיו, אלא דלא נפיל טולא דתבריה עילוייה –
כשלא נופל צל דקל הסמוך לו על הדקל שישן תחתיו, אבל נפל
טולא דתבריה עילוייה, לית לן ביה, כיון שמסתלק השד לדקל השני
ואינו מויקו.
מבררת הגמרא: אלא הא דתנא, הנישן בצל דקל ויחיד בחדר,
שהמקום צר ואין לשד מקום לנטות משם, ומויקו, והנישן בצל
לכנה, דמו בראשו. ומשמע שבצל דקל יש סכנה רק בחדר, היכי
דמי – במה מדובר כאן, אי ליכא שמדובר דלא נפל טולא דתבריה
עילוייה, אם כן אפילו בשדה נמי יש סכנה. מבארת הגמרא: אלא
לאו שמע מינה ממה שהברייתא נקטה דווקא חצר, שבהצר יש
סכנה אף על גב דנפיל טולא דתבריה עילוייה. מסיקה הגמרא: אכן
שמע מינה.
ובציילא של לכנה, לא אמרן שיש סכנה, אלא בסוף החודש,
שהלכנה זורחת במזרח והצל במערבה של הכותל, אבל בתחילת
החודש שהלכנה זורחת במערב והצל במזרח – במזרח, לית לן
בה.

חזין מן המים, שאף אם מזג מים קרים בחמים או חמים בקרים, מין
אחד הם ואין זה מציגה, ואינם מצטרפים ליין מזוג. ורבי יוחנן אמר,
אפילו מים מזוגים מצטרפים ליין מזוג. אמר רב פפא, מה שאמר
רבי יוחנן שמים מזוגים מצטרפים, לא אמרן אלא במזג המימי לנו
קרידי – חמים לתוך קרים, וכן קרידי לנו ו-לתוך המימי, אבל מזג
מים המימי לנו המימי וקרידי לנו קרידי, לא מצטרף ליין מזוג.
הגמרא מבארת ארבעה דברים מסוכנים: אמר ריש לקיש, ארבעה
דברים מסוכנים משום רוח רעה, והעושה אותן דמו בראשו
ומתחייב בנפשו – עון מיתתו שגרם לעצמו על ראשו, ויענש על
כך. ואלו הן, הנפנה ו-עושה צרכיו בין דקל לבותל. והעובר בין
שני דקלים, שהם מקום הילוך שדים, וכשמונע מהם לעבור מויקים
אותו. והשוותה מים שהם שאולין מאדם אחר. והעובר על מים
שפוכין על הארץ, ואפילו שפכתו אשתו בפניו, שהרוח רעה
מוסרת עצמה לשנות מהן.
הגמרא מבארת באיזה אופן נאמרו ארבעת הדברים: מה שאמר
ריש לקיש הנפנה בין דקל לבותל מתחייב בנפשו, לא אמרן שיש
סכנה, אלא באופן דלית ליה ארבע אמות בין הדקל לבותל, שאז
לא השאיר ריוח לשד לעבור, ומויקו, אבל אית ליה ארבע אמות
בין הדקל לבותל, לית לן בה – אין לנו חשש בכך, שכיון שיש לשד
מקום לעבור לא יזיקו. וכן כי לית ליה ארבע אמות, לא אמרן שיש
סכנה בכך, אלא דליכא דירבא אחרניא – שאין לשד דרך אחרת
ללכת בה, שעכשיו זה בא בגלולו ומפסיד את דרכו, ולכן מויקו,
אבל איכא דירבא אחרניא, לית לן בה חשש.
ומה שאמר שהעובר בין שני דקלים מתחייב בנפשו, לא אמרן שיש
סכנה, אלא באופן דלא פסקינהו ו-שלא מפסיק בין שני הדקלים
רשות הרבים, אבל פסקינהו רשות הרבים, כיון שמצויים שם רבים
לית לן בה חשש, כיון שאין לו רשות להזיק שם, שאין לו לגזול את
הרבים.
ומה שאמר שהשוותה מים שאולין מתחייב בנפשו, לא אמרן אלא
דשילינהו – ששאל אותם קטן, אבל אם גדול שאלם, לית לן בה
חשש. ואפילו שילינהו קטן נמי לא אמרן שיש חשש, אלא כאשר
הם בשדה, דלא שכיחי שם מים, והרוח רעה מוסרת עצמה לשנות,
ובכשואל הקטן מים היא שורה עליהם, אבל בעיר דשכיחי שם
מים, לית לן בה. שאינה מוסרת עצמה לשנותם. ואפילו בשדה נמי
לא אמרן שיש חשש, אלא במאי ו-מים, אבל בהקרא ושיכרא ו-יין
או שכר, לית לן בה, שהרוח רעה שורה רק על מים.
ומה שאמר שהעובר על מים שפוכין מתחייב בנפשו, לא אמרן אלא
באופן דלא אפסקינהו בעפרא – שלא פויר עליהם עפר, וכן לא תה
בהו רוקא – לא ירק לתוכם רוק, אבל אפסקינהו בעפר או תה בהו
רוקא, לית לן בה. וכן לא אמרן שיש סכנה לעבור על מים שפוכים,
אלא דלא עבר עליהו שימשא – שלא זרחה עליהם השמש, וכן לא
עבר עליהו שיתין ניגרי – לא עברו עליהם ששים פסיעות, אבל אם
עבר עליהו שימשא, וכן אם עבר עליהו שיתין ניגרי, לית לן בה.
וכן לא אמרן שיש חשש, אלא באופן דהעובר עליהם לא רכיב
הקרא – לא רוכב על חמור, וכן לא פייס מקני – אינו נוכל מנעלים,
אבל אם הוא רכיב הקרא, וכן אם פייס מקני, לית לן בה.
מוסיפה הגמרא: והני מילי – מה שתנאים אלו מועילים, היכא
דליכא למיחש לבשפים – במקום שאין חשש לכשפים, אבל היכא
דאיכא למיחש לבשפים, אף על גב דאיכא את כל הני תנאים,
היישנין. (וההוא) [בההוא] נקרא – כאותו אדם דעבר על מים
שפוכים, והיה רכיב הקרא פייס מקני, ולא הועיל לו להנצל, ונמור
מפסקינהו – ונתכוצו מנעליו, וצווי פרעיה – ובישו רגליו.
הגמרא מביאה ברייתא על דברים המויקים ומה תקנתן: תנו רבנן,
שלישה דברים אין ממצעין – לא יעברו בין שני אנשים, וכן לא
מתמצעין – לא יעבור איש אחד ביניהם, שאפשר לבא מכך לידי

המוסיף בקדושה ואשר צלם אלוקים ניכר על פניו, מוסיף כל זה בברכת השם יתברך, שהוא הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים.

ממכתב י"ב אדר ראשון, תשכ"ב

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קיא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ר"ז רש"י

נפתח באל – פירש רבינו שמואל בן מאיר: "אל מוציאם ממצרים", ונפתח ב"לא לא איש אל ויכוב" ואף על גב דאסור להתרפאות בדברי תורה – להגן שרי. והא דאמרין בפרק "במה אשה" (שבת סז,א): לאישתא צמירתא לישקול סבינא וכו' ולימא: "ויאמר משה אסורה נא ואראה" וגו' – משום סכנה שרי. ורבינו חננאל פירש, נפתח ב"אל": לימא הכי "אל אלהים ה' הצילנו מכל רע ומכל נזק אשר בידך כח וגבורה כי אתה אל", ונפתח ב"לא": "לא תטשני אלהי ולא תעוובני שמרני באישון בעין טרם אקרא תענני ואל תאמר לא".

אם תחלת נדה היא הורגת – יש מפרש אם עושה לזקן כשוק.

ואזיל

חזין מים – מזוגים, כגון קריי בחמימי וחמימי בקריי, דמאי לא מוזגא היא, ואם היה שותה בתחלה יין, אין אלו מצטרפות לו. ולא אמרן – מים מזוגין אין מצטרפין ליין מזוג. ארבעה דברים – כולן משום רוח רעה. אלא דלא הוי ארבע אמות – דלא שבק רווחא ולשידא לעבור בין דקל לכותל, משום הכי מוקא ליה. אלא דליכא דירכא אחרינא – שותה שידא יכולה להלך בו, דעכשיו זה בא בגבולה והפסיד דרכה ואהבי מוקא ליה. ולא אמרן – דרוח רעה שורה על המים אלא בעיר, המקום צר הן שואלין ושורה עליהן. לישנא אחרינא: דשרי עליהו. אלא בשדה דלא שכחו מיא, דמסרה נפשה לאווקא. דלא אפסקינהו בעפרא – שלא פירז עליהן עפר. נמור מסאני – נתכוון המנעלין. וצוו כרעיה – ויבשו רגליה. אין מפתעין – לא יעברו בין שני אנשים. ואין מתמצעין – לא יעברו איש אחד בין שני כלבים, בין שתי נשים, בין שתי דקלים. נפתח באל ונסיים באל – "אל מוציאם ממצרים" (במדבר כג), "כי לא נחש ביעקב" וגו' עד "מה פעל אל". נפתח בלא ונסיים בלא – "לא איש אל" עד "לא יעברו ביניהן, אגרת אולת אוסיא בלוסיא" (שם). הורגת אחד מהן – שמוקתן במה שעברה ביניהן, אגרת אולת אוסיא בלוסיא – אותן שדים שאתן עוסקות בהן. מתקטלי בחיק קבל – כבר הן הרוגים בחיצים. חיק קבל – אר"ק בלישטרא כמו "ומחי קבלו יתן" (בחנומתיין) (בחרבותיו) (יחזקאל כו). מפי המורה הגמרא ומקרא אשר שמע מפי רבו. דקל יחיד – שאין דקל אחד סמוך לו. אבל כשיש דקל אחד, מסתלקת השירא לדקל האחר ואינה מוסיקה. בחצר – שהמקום צר ואין לה דרך לנטות ימין ושמאל ושורה עליו ומזיקת.

האי

חזין מים – מקריי בחמימי וחמימי בקריי, דהא לא מוזגא היא. דמין במין נינהו, מה לי קריי ומה לי חמימי, מכל מקום מין אחד הוא ושם אחד הוא. ואם שותה בתחלה יין מזוג אין אלו מצטרפות לו. אמר רב פפא לא אמרן ב' – אדרבי יוחנן קאי, דאמר: אפילו מים, ובא רב פפא לפרש: לא אמרן דמצטרפין, אלא קריי בחמימי וחמימי בקריי, דהוא חשבי רבי יוחנן מזוג, אבל חמימי לגו חמימי וקריי לגו קריי, דכלבי עלמא לא מקריי מזוג, ולא מצטרפי. ארבעה דברים ב' – משום רוח רעה, ולקמן מפרש להו דתא חדא. אלא דלא הוי ארבע אמות – דלא שבק רווחא לשידא לעבור בין דקל לכותל, משום הכי מוקא ליה. אלא דליכא דירכא אחרינא – שותה יכולה שידא להלך בו, דעכשיו בא זה בגבולה והפסידא את דרכה, ואהבי מוקא ליה. אבל פסקתניהו – דשכחו רבים, לית ליה רשות להדיק, שאין לו לגזול את הרבים. ולא אמרן – דשורה על המים, אלא בשדה, דלא שכחו מיא ומסרה נפשה לשתות. דלא אפסקינהו בעפרא – שלא פירז עליהן עפר. נמור מסאני – נתכוון המנעלים. וצוו כרעיה – ויבשו רגליה. לא מפתעין – לא יעברו בין אנשים. ולא מתמצעין – לא יעברו איש אחד בין שני כלבים, בין שתי נשים, בין שתי דקלים. נפתח באל ונסיים באל – "אל מוציאם ממצרים" וגו' "כי לא נחש ביעקב" וגו' עד "מה פעל אל". נפתח בלא ונסיים בלא – "לא איש אל ויכוב" וגו' עד "ולא יקמנה". הורגת אחד מהן – שמוקתן במה שעברה ביניהן. אגרת אולת אוסיא בלוסיא – אותן שדים שאתן עוסקות בהן בכשפים. מתקטלי בחיק קבל – כבר הרוגים הן בחצים כמו "ומחי קבלו" כך שמע רבינו מרבו ורבו מפי רבינו גרשון זכר צדיק לברכה. אגרת – היא אגרת בת מחלת, שם שידא. דקל יחיד – שאין דקל אחד סמוך לו. בצלה של לבנה – אי נמי, ההולך בלילה כשהלבנה זורחת והוא הולך בצל הכתלים, שדרך השדים להלך בלילה, ובזמן שהלבנה זורחת מתיראין לילך במקום האור והולכין במקום הצל. מולא דהבירה – אם יש דקל אחד סמוך לו מסתלקת השירא לדקל אחד ואינו מוסיקה. בחצר – שהמקום צר, שאין לה דרך לנטות ימין ושמאל, ושורה עליו ומזיקת. ובצלה של לבנה לא אמרן אלא במערבה – היינו בסוף החודש שהלבנה זורחת במזרח, ואם שוכה אצל כותל לצד המערב, הוי הצל במערב. אבל במזרחא – היינו תחלת החודש, שהלבנה זורחת במערב ועושה צל במזרח, כגון ששוכה אצל כותל מצד המזרח.

דמפני

חזין מים – מקריי בחמימי וחמימי בקריי, דהא לא מוזגא היא. דמין במין נינהו, מה לי קריי ומה לי חמימי, מכל מקום מין אחד הוא ושם אחד הוא. ואם שותה בתחלה יין מזוג אין אלו מצטרפות לו. אמר רב פפא לא אמרן ב' – אדרבי יוחנן קאי, דאמר: אפילו מים, ובא רב פפא לפרש: לא אמרן דמצטרפין, אלא קריי בחמימי וחמימי בקריי, דהוא חשבי רבי יוחנן מזוג, אבל חמימי לגו חמימי וקריי לגו קריי, דכלבי עלמא לא מקריי מזוג, ולא מצטרפי. ארבעה דברים ב' – משום רוח רעה, ולקמן מפרש להו דתא חדא. אלא דלא הוי ארבע אמות – דלא שבק רווחא לשידא לעבור בין דקל לכותל, משום הכי מוקא ליה. אלא דליכא דירכא אחרינא – שותה שידא יכולה להלך בו, דעכשיו זה בא בגבולה והפסיד דרכה ואהבי מוקא ליה. ולא אמרן – דרוח רעה שורה על המים אלא בעיר, המקום צר הן שואלין ושורה עליהן. לישנא אחרינא: דשרי עליהו. אלא בשדה דלא שכחו מיא, דמסרה נפשה לאווקא. דלא אפסקינהו בעפרא – שלא פירז עליהן עפר. נמור מסאני – נתכוון המנעלין. וצוו כרעיה – ויבשו רגליה. אין מפתעין – לא יעברו בין שני אנשים. ואין מתמצעין – לא יעברו איש אחד בין שני כלבים, בין שתי נשים, בין שתי דקלים. נפתח באל ונסיים באל – "אל מוציאם ממצרים" (במדבר כג), "כי לא נחש ביעקב" וגו' עד "מה פעל אל". נפתח בלא ונסיים בלא – "לא איש אל" עד "לא יעברו ביניהן, אגרת אולת אוסיא בלוסיא" (שם). הורגת אחד מהן – שמוקתן במה שעברה ביניהן, אגרת אולת אוסיא בלוסיא – אותן שדים שאתן עוסקות בהן. מתקטלי בחיק קבל – כבר הן הרוגים בחיצים. חיק קבל – אר"ק בלישטרא כמו "ומחי קבלו יתן" (בחנומתיין) (בחרבותיו) (יחזקאל כו). מפי המורה הגמרא ומקרא אשר שמע מפי רבו. דקל יחיד – שאין דקל אחד סמוך לו. אבל כשיש דקל אחד, מסתלקת השירא לדקל האחר ואינה מוסיקה. בחצר – שהמקום צר ואין לה דרך לנטות ימין ושמאל ושורה עליו ומזיקת.

האי

רשב"ם

חזין מים – מקריי בחמימי וחמימי בקריי, דהא לא מוזגא היא. דמין במין נינהו, מה לי קריי ומה לי חמימי, מכל מקום מין אחד הוא ושם אחד הוא. ואם שותה בתחלה יין מזוג אין אלו מצטרפות לו. אמר רב פפא לא אמרן ב' – אדרבי יוחנן קאי, דאמר: אפילו מים, ובא רב פפא לפרש: לא אמרן דמצטרפין, אלא קריי בחמימי וחמימי בקריי, דהוא חשבי רבי יוחנן מזוג, אבל חמימי לגו חמימי וקריי לגו קריי, דכלבי עלמא לא מקריי מזוג, ולא מצטרפי. ארבעה דברים ב' – משום רוח רעה, ולקמן מפרש להו דתא חדא. אלא דלא הוי ארבע אמות – דלא שבק רווחא לשידא לעבור בין דקל לכותל, משום הכי מוקא ליה. אלא דליכא דירכא אחרינא – שותה יכולה שידא להלך בו, דעכשיו זה בא בגבולה והפסידא את דרכה, ואהבי מוקא ליה. אבל פסקתניהו – דשכחו רבים, לית ליה רשות להדיק, שאין לו לגזול את הרבים. ולא אמרן – דשורה על המים, אלא בשדה, דלא שכחו מיא ומסרה נפשה לשתות. דלא אפסקינהו בעפרא – שלא פירז עליהן עפר. נמור מסאני – נתכוון המנעלים. וצוו כרעיה – ויבשו רגליה. לא מפתעין – לא יעברו בין אנשים. ולא מתמצעין – לא יעברו איש אחד בין שני כלבים, בין שתי נשים, בין שתי דקלים. נפתח באל ונסיים באל – "אל מוציאם ממצרים" וגו' "כי לא נחש ביעקב" וגו' עד "מה פעל אל". נפתח בלא ונסיים בלא – "לא איש אל ויכוב" וגו' עד "ולא יקמנה". הורגת אחד מהן – שמוקתן במה שעברה ביניהן. אגרת אולת אוסיא בלוסיא – אותן שדים שאתן עוסקות בהן בכשפים. מתקטלי בחיק קבל – כבר הרוגים הן בחצים כמו "ומחי קבלו" כך שמע רבינו מרבו ורבו מפי רבינו גרשון זכר צדיק לברכה. אגרת – היא אגרת בת מחלת, שם שידא. דקל יחיד – שאין דקל אחד סמוך לו. בצלה של לבנה – אי נמי, ההולך בלילה כשהלבנה זורחת והוא הולך בצל הכתלים, שדרך השדים להלך בלילה, ובזמן שהלבנה זורחת מתיראין לילך במקום האור והולכין במקום הצל. מולא דהבירה – אם יש דקל אחד סמוך לו מסתלקת השירא לדקל אחד ואינו מוסיקה. בחצר – שהמקום צר, שאין לה דרך לנטות ימין ושמאל, ושורה עליו ומזיקת. ובצלה של לבנה לא אמרן אלא במערבה – היינו בסוף החודש שהלבנה זורחת במזרח, ואם שוכה אצל כותל לצד המערב, הוי הצל במערב. אבל במזרחא – היינו תחלת החודש, שהלבנה זורחת במערב ועושה צל במזרח, כגון ששוכה אצל כותל מצד המזרח.

דמפני

חזין מים – מקריי בחמימי וחמימי בקריי, דהא לא מוזגא היא. דמין במין נינהו, מה לי קריי ומה לי חמימי, מכל מקום מין אחד הוא ושם אחד הוא. ואם שותה בתחלה יין מזוג אין אלו מצטרפות לו. אמר רב פפא לא אמרן ב' – אדרבי יוחנן קאי, דאמר: אפילו מים, ובא רב פפא לפרש: לא אמרן דמצטרפין, אלא קריי בחמימי וחמימי בקריי, דהוא חשבי רבי יוחנן מזוג, אבל חמימי לגו חמימי וקריי לגו קריי, דכלבי עלמא לא מקריי מזוג, ולא מצטרפי. ארבעה דברים ב' – משום רוח רעה, ולקמן מפרש להו דתא חדא. אלא דלא הוי ארבע אמות – דלא שבק רווחא לשידא לעבור בין דקל לכותל, משום הכי מוקא ליה. אלא דליכא דירכא אחרינא – שותה יכולה שידא להלך בו, דעכשיו זה בא בגבולה והפסידא את דרכה, ואהבי מוקא ליה. אבל פסקתניהו – דשכחו רבים, לית ליה רשות להדיק, שאין לו לגזול את הרבים. ולא אמרן – דשורה על המים, אלא בשדה, דלא שכחו מיא ומסרה נפשה לשתות. דלא אפסקינהו בעפרא – שלא פירז עליהן עפר. נמור מסאני – נתכוון המנעלים. וצוו כרעיה – ויבשו רגליה. לא מפתעין – לא יעברו בין אנשים. ולא מתמצעין – לא יעברו איש אחד בין שני כלבים, בין שתי נשים, בין שתי דקלים. נפתח באל ונסיים באל – "אל מוציאם ממצרים" וגו' "כי לא נחש ביעקב" וגו' עד "מה פעל אל". נפתח בלא ונסיים בלא – "לא איש אל ויכוב" וגו' עד "ולא יקמנה". הורגת אחד מהן – שמוקתן במה שעברה ביניהן. אגרת אולת אוסיא בלוסיא – אותן שדים שאתן עוסקות בהן בכשפים. מתקטלי בחיק קבל – כבר הרוגים הן בחצים כמו "ומחי קבלו" כך שמע רבינו מרבו ורבו מפי רבינו גרשון זכר צדיק לברכה. אגרת – היא אגרת בת מחלת, שם שידא. דקל יחיד – שאין דקל אחד סמוך לו. בצלה של לבנה – אי נמי, ההולך בלילה כשהלבנה זורחת והוא הולך בצל הכתלים, שדרך השדים להלך בלילה, ובזמן שהלבנה זורחת מתיראין לילך במקום האור והולכין במקום הצל. מולא דהבירה – אם יש דקל אחד סמוך לו מסתלקת השירא לדקל אחד ואינו מוסיקה. בחצר – שהמקום צר, שאין לה דרך לנטות ימין ושמאל, ושורה עליו ומזיקת. ובצלה של לבנה לא אמרן אלא במערבה – היינו בסוף החודש שהלבנה זורחת במזרח, ואם שוכה אצל כותל לצד המערב, הוי הצל במערב. אבל במזרחא – היינו תחלת החודש, שהלבנה זורחת במערב ועושה צל במזרח, כגון ששוכה אצל כותל מצד המזרח.

דמפני

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קיא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

האי מאן דמפני אנדרא דיקלא. אי מיטל קטיל – אם נקצץ האילן – נהרג האיש, ואם נעקר האילן – האיש מת. הכי גרסין: הני מילי היבא דלא מנח כרעיה עילוייה ב'. האי מאן דמפני אנדרא דיקלא, אחדא ליה רוח פלגא – ופלשדיין בלעז. צרדא – כאב חצי הראש. חמשה מולי הוו – שרור רעה שורה תחתיהם. שולא דכנרא – שם האילן, שולא דפריחא – צלף דקפייף בלעז. וזרתא – 3 שונדכיי"ר. שולא דארבא – ספינה. שולא דערבא – על אילן ערבה. דקשה סילוייה – עצו. דבי פריחא דהוי – כך הוא שמם. דבי וזרתא – שדים שמן. דבי אינרי – המצויין בגנות. רשפי שמם. ונפא מנה – לכתוב קמיעא בשם אילן, כגון אם הזק תחת בי פריחא, יכתוב לו קמיעא בשם רוחי. למאי נפא מנה לנווי – לה – לברוח מפניה לפי שאין לה עינים ואינה רודפתו. גויה – ברח מפניה. כי אולא נפא אדיקלא – כשהלכה אחריה נתקלה תחתיה. שולא דכנרא – עיקר אילן. הכי גרסין: פקעה היא וצווח דיקלא – יבש הדקל. בר קשא – שומר העיר. הכי גרסין: סודרא דמר דומה כי צורבא מרבנן. ברקנה למר לא ידע לסיפר ברוך – שאינו יודע לברך על הסודר: "ברוך עוטר ישראל". בחשא – כף הקדירה. והדר כבדא דכמבא – מתגלגל בתוך כד של כותח. ומשתבח בשולא דחצבא – חצב שתיים יהושע בר לישראל את הארץ. חצב גרמיה – שלא גדל אמה. ארבוטא – עירון. ארסתא כרעיה – בעוד שרגליו לחים ממני הרחיצה. תליא כביתא – התולה פתו באור בתוך סל אחד. תלא סיליתיה – לסלו ופת בתוכו. גישורא – פירוק. איסרא דמוני – מלאך הממונה לזמן מזונות. נקוד שמיא – לשון נקודו. כמו מנקד חצירו, לפיכך אינו רוצה שיהו פרוצים נשלכים לידים ברגל. איסרא דעניותא נבל שמיא – ושמוא נכנס לבית, שהוא רואה שאין נהגים מנהג נקיות בפת. לברוקתי – כליון עינים. מפחד – ואינו יודע למה.

דמסוכר

רשב"ם

דמפני אנדרא דיקלא – דקל קצוץ. רוח פלגא 4-ממורשין בלעז. צרדא – כאב חצי הראש. אי מיטל קטיל – אם נקצץ האילן נהרג האיש, ואם נעקר האילן האיש מת. הכי גרסין: הני מילי היבא דלא מנח כרעיה עילוייה. חמשה מולי הוו – שרור רעה שורה תחתיהן. שולא כנרא – שם אילן. שולא דפריחא – צלף. וזרתא – 3 שונדכיי"ר. שולא דארבא – ספינה. שולא דערבא – על אילן ערבה. נופיה – ענפיו. סילוייה – עצו. דבי פריחא דהוי – ארון שדים דבי פרחי שמן רוחי. ולקמן מפרש למאי נפא מנה. דבי וזרתא שדי – שמן. דבי אינרי – המצויין בגנות רשפי שמן. למיכתב קמיעא – בשם אלו, כגון אם הזק תחת בי פרחי – יכתוב לו קמיעא בשם רוחי. למאי נפא מנה לנווי מינה – לברוח מפניה. לפי שאין לה עינים ואינה רודפתו. גויה – ברח מפניה. כי אולא נפא אדיקלא – כשהלכה אחריה נתקלה תחתיה. שולא דכנרא – עיקר אילן. הכי גרסין: פקע היא וצווח דקלא – יבש הדקל. בר קשא – שומר העיר. דקא תלו ביה חונטא בגויה – דאילן. הכי גרסין: סודריה דמר כצורבא מרבנן בדיקא ליה למר ולא ידע למימר ברוך – שאינו יודע לברך על הסודר: "ברוך עוטר ישראל בתפארה". בחשא בקררא והדר כבדא דכמבא – מתגלגל בתוך כד של כותח. ואהדריה לרב הונא מימיניה ולרב פפא משמאליה. מאי שנא – כי אינך חושש בי אם אוק. שעתא קיימא לך – עשיר אתה ויש לך מזל טוב ולא תיוק. ומשתבחא בשולא דחצבא – חצב, עשב שתיים בו יהושע את הארץ לישראל. דלא חצב גרמיה – שלא גדל אמה. ארבוטא – עירון. ושתי מיה מיה – יין המטפטף מן החבית. ארמיטא כרעיה – בעוד שרגליו לחים במי הרחיצה. תליא כביתא – התולה פתו באור בתוך סל אחד. תלא סיליתיה – סל ופת בתוכו. פארי – מורסן. נשורא – פירוק. נקוד שמיא – לשון נקודת. לפיכך אינו רוצה שיהו פירוקין נשלכין לידים ברגל. איסרא דעניותא נבל שמיא – לשון לכלוך, ושמוא נכנס בבית שהוא רואה שאין נהגין מנהג נקיון בפת. בצעא – בקערה. לברוקתי – כליון עינים. מפחד – ואינו יודע למה.

דמסוכר

1 ואזיל רב פפא מימיניה – מצדד איצודי הור, דאמר בפרק "הממונה" (ימא לזא).
3 המהלך לימין רבן הרי זה בור.
4 תליא בביתא קשי לעניותא – מכאן קשה לרש"י פירוש בפרק קמא דחגיגה (הא).
5 היינו דאמרי אינשי חזי תליתא שכחא לעללא לא שביח, ופירש: לתליתא – לקנות פת לצורך היום שתליון בסל, ואין דרך תלולות בסל, דהא אמרין הכא דקשי לעניותא. ורבינו חם מפרש שם לתליתא – כשדוחקין אותו לפרוע – מוצא לוין, אבל לקנות תבואה לאכול – אינו מוצא לוין.
12 צוה

האי מאן דמפני אנדרא דיקלא – אחדא ליה לדידיה רוח פלגא. והאי מאן דמפני רישיה אנדרא דיקלא – אחדא ליה רוח צרדא. האי מאן דפסעי אדיקלא, אי מיטל – קטיל; אי איעקר – מעקר וגוית. הני מילי, דלא מנח פרעיה עילוייה, אבל מנח פרעיה עילוייה – לית לן בה. חמשה מולי הוי; שולא דיקלא וזרתא, שולא דכנרא, שולא דפריחא, שולא דורדא. איפא דאמרי: אף שולא דארבא, ושולא דערבא. פלגא דמילתא: פל דנפיש ענפיה קשי טוליה; וכל דקשי סילוייה – קשי טוליה לבר מפרו משא, אף על גב דקשי סילוייה – לא קשי טוליה, דאמרה לה שידא לברה: פירחי נפשיך מפרו משא, דאיהו הוא דקטיל לאבוק, וקטיל לדידיה. אמר רב אשי: חונטא לרב פהא דפריש מכוליה טולי. בי פרחי – רוחי; דבי וזרתא – שידא; דבי אינרי – רישפי. למאי נפא מנה? לקמיעא. דבי פרחי בריה שאין לה עינים. למאי נפא מנה? לנווי לה. וימנא חדא הוה אזיל צורבא מרבנן לאפגווי לבי פרחי. שמע דקא אתא עילוייה, וגוי לה. כי אולא – חבסיה לדיקלא; צווח דיקלא ופקעה היא. פריחא דבי וזרתא – שדי. הא וזרתא דסמיקה למתא – לא פחתא משיתין שדי. למאי נפא מנה? למיכתב לה קמיעא. ההוא בר קשא דמתא דאזיל וקאי גבי וזרתא דהוה סמיק דמתא. עלו ביה שיתין שדי ואיסתפן. אתא להווא מרבנן דלא ידע דורדא דשיתין שדי היא, פתב לה קמיע לחדא שידא. שמע דתלו חונטא בגויה, וקא משורו הכי: סודריה דמר כי צורבא מרבנן, דריקנא ביה במו דלא ידע ברוך. אתא ההוא מרבנן דידע דורדא שיתין שדי הוה, פתב לה קמיעא דשיתין שדי. שמע דקא אמרו: פנו מנייכו מכהא. קטב מירי, תרי קטבי הוו, חד מקמי טיהרא וחד מבתר טיהרא. דמקמי טיהרא – קטב מירי שמו, ומיחוזי בי פדא דכמפא, והדר ביה בחשא. דבתר טיהרא – "קטב ישור צהרים" שמו, ומיחוזי בי קרנא דעיןא, והדר ביה בגפיה. אביי הוה שקיל ואזיל, ואזיל רב פפא מימיניה ורב הונא בריה דרב יהושע משמאליה. חזיה ליהוה קטב מירי דקא אתי לאפיה דשמאליה, אהדרא לרב פפא לשמאליה, ולרב הונא בריה דרב יהושע לימיניה. אמר ליה רב פפא: אגא מאי שגא דלא חשש לזי? אמר ליה: את שעתא קיימת לך. מחד בתמוז עד שיחסר ביה – ודאי שכיחי, מפאן ואילך – ספק שכיחי ספק לא שכיחי. ומשתבח במוטיל דחצבא דלא חצב גרמיה, ובמוטיל דצפרא ופגיא דלא הוי גרמיה, ועיקר במוטיל דבית הפפא. אמר רב יוסף: הני תלת מילי יהיב ארבוטא לנהורא: מן דסריק רישיה יבש, ומן דשתי טיף טיף, ומן דסיים מסני אדמיתניה פרעא. תליא בביתא – קשי לעניותא, בדאמרי אינשי: תלא סילתא – תלא מוניה. ולא אמרן אלא ריפתא, אבל בישורא וכוורי – לית לן בה, אויחיה היא. פארי בביתא קשי לעניותא. נשורא בביתא – קשי לעניותא. בלילי שבתות ובלילי רביעית – שרו מוין עילוייה. איסרא דמוני נקוד שמיא, איסרא דעניותא נבל שמיא. צעא אפומא דחצבא – קשי לעניותא. מאן דשתי מנא בצעי – קשי לברוקתי; דאכיל תחלי ולא משי ידיה – מפחד תלתין יומין.

דמסוכר

הגמרא מבארת כמה אופני היזק שעל ידי דקל: האי מאן דמפני
 אנדרה דיקל – העושה צרכיו על דקל קצוץ, אהרא ליה לדידיה
 רוח פלגא – אוחות אותו חולי השיתוק. והאי מאן דמצלי רישיה
 אנדרה דיקל – המטה ראשו על דקל קצוץ, אהרא ליה רוח
 צדא – אוחו אותו כאב חצי הראש. האי מאן דפסקי אדקלא –
 הפוסע ומדלג על גבי דקל, אי מיקטל – אם נקצץ הדקל, קטיל –
 נהרג האיש, ואי איקרי – נעקר הדקל, מיעקר ומיית – נעקר האיש
 ומת. מבארת הגמרא: מה שאמרנו שהאיש נהרג או מת, הני מילי
 דלא מנח פרעיה עילויה – שלא הניח רגלו על הדקל, אלא דילג
 מעליו, אבל אם מנח פרעיה עילויה ודרך עליו, לית לן בה חשש.
 הגמרא מבארת כמה מיני צל שרוח רעה שורה בהם: חמשה טולי
 הוי – חמישה מיני צל הם שרוח רעה שורה בהם, טולא דיקלא
 דפרחא – צל של דקל יחיד, וטולא דאילן הקרוי כנדה, טולא
 דאיה טולא דאיה – של ספינה, וטולא דערבא – של עץ ערבה.
 כללא דמילתא, כל אילן דנפיש ענפיה – שענפיו מרובים, קשי
 טוליה – צילו קשה ומסוכן. וכן כל אילן דקשי סילויה – שעצו
 קשה, קשי טוליה, לבר מאילן הקרוי ברו קשא, דאף על גב דקשי
 סילויה – שעצו קשה לא קשי טוליה – אין צילו קשה. והטעם,
 דאמרה לה שידא לברה – שאמרה השידה לבנה, פירחי נפשך –
 תברחי את עצמך מברו קשא, דאיהו הוא דקטיל לאבוד וקטיל
 לדידיה – שהוא הרג את אביו, ויהרג גם אותו. נמצא שאין
 השדים נמצאים בצילו. מביאה הגמרא הנהגה בענין זה: אמר רב
 אשי, חיינא לרב פהנא – ראיתי את רב כהנא דפריש מכולהו טולי
 – שפרש מכל מיני צל, ולא שהה תחתיהם.
 הגמרא מבארת את שמות השדים המצויים במקומות שונים:
 השדים המצויים בי פרחי – בעץ צלף, רוחי שמם. והשדים
 המצויים בי ודרתא – בעץ עוזרדין, שידא שמם. והשדים המצויים
 בי איגרי – על הגגות, רישפי שמם. מבארת הגמרא: למאי נפקא
 מינה – איזה ענין יצא מכך שנדע את שמותם, לכתובת קמיעא
 בשמותם, כגון אם ניזוק תחת עץ צלף יכתבו בשם רוחי.
 הגמרא מבארת כיצד להזהר מהשד שתחת הצלף: השד דמצוי בי
 פרחי – בעץ צלף, היא ברה שאין לה עינים. מבארת הגמרא: למאי
 נפקא מינה אם יש לה עינים או לא. לדעת שאפשר לגווי לה –
 לברוח מפניה, שכיון שאין לה עינים אינה רודפת אחריו.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: וימנא חרא – פעם אחת הנה אויל
 צורבא מרבנן לאפני – הלך תלמיד חכם להתפנות מתחת לבי
 פרחי, שמע תלמיד חכם דקא אהא – שבא הרוח עילויה, וגי לה
 וברח מפניה, בי אולא תבקה לדיקלא – כשהלכה הרוח אחריו
 נתקלה בעיקר הדקל, צווח דיקלא – יבש הדקל ופקעה היא –
 והרוח נבקעה ונשברה.
 הגמרא מבארת על השדים שתחת העוזרדין: פרחא דבי ודרתא –
 השדים שתחת העוזרדין, שידא שמם, כמבואר לעיל. מוסיפה
 הגמרא: הא ודרתא דסמיכה למתא – עץ עוזרדין הסמוך לעיר, לא
 פחתא משייתו שידא – אין בו פחות משישים שדים. מבארת הגמרא:
 למאי נפקא מינה כמה שדים יש שם, למיכתב לה קמיעא – לכתוב
 קמיע לפי מספר השדים שיש שם.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הווא בר קשא דמתא – שוטר
 העיר דאילן וקאי – שהלך ועמד לגבי אילן ודרתא דהוה סמוך
 למתא, עלו ביה שיתין שידא ואיתכפן – עלו עליו שישים שדים,
 והסתכן. אהא להווא מרבנן – בא לפני אחד החכמים דלא ידע
 ודרתא ושיתין שידא – שיש בה שישים שדים, וכתב לה
 התלמיד חכם קמיע לחרא שידא – לשד אחד שלא יזיקהו. לאחר
 מכן שמע השוטר דתלו חיינא בגוויה – שתלו השדים מחול בתוך
 האילן, וקא משרו חבי – והם שרים כך, סודריה דמר בי צורבא
 מרבנן – הסודר של האדון הזה דומה לסודר של תלמיד חכם, אבל

בדיקנא ביה כמר דלא ידע ביה – בדקנו ומצאנו שאינו יודע לברך
 על הסודר ברכת עוטר ישראל בתפארה. אהא הווא מרבנן – בא
 אחד החכמים דידע ודרתא שיתין שידא הוה – שידע שבעץ
 עוזרדין יש שישים שדים, וכתב לה קמיעא דשיתין שידא. ושמע דקא
 אמרו השדים זה לזה, פנו מנייכו מכתא – הוציאו כלים מכאן.
 הגמרא דנה על השד הנקרא קטב: נאמר בפסוק (דברים לב כד) קטב
 מריד. מבארת הגמרא: תרי קטבי הוו – יש שני שדים הנקראים
 קטב, חד בא מקמי מיתרא – לפני הצהרים, וחד בא מכתר מיתרא
 – אחר הצהרים. השד דמקמי מיתרא קטב מריד שמו, ומיתו בי
 כדא דמכתא – ונראה בתוך כד של כותח, וחד ביה כחשא – וחזור
 ומסובב בתוכו ככף של קדירה. והשד דכתר מיתרא קטב ישוד
 צהרים שמו, האמור בתהלים (צא ה) ומיתו בי כרנא דעיוא – ונראה
 בקרני העז, וחד ביה כנפא – וחזור ומסובב שם כמו נפה.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אפי הוה שקיל ואויל – היה הולך
 בדרך ואויל רב פסא מצד למיניה, ורב הונא בריה דרב יהושע מצד
 שמאליה, באמצע הדרך חזיה – ראה אביי ליהוה קטב מריד דקא
 אתי לאפיה דשמאליה – שבא לקראתם בצד שמאל, אהדיא
 ו-העבירו לרב פסא לשמאליה, ולרב הונא בריה דרב יהושע
 למיניה. אמר ליה רב פסא, אנה מאי שנתא דלא חשש לי – מדוע
 אינך חושש שאני ניזק ממנו. אמר ליה אביי לרב פסא, את שעתא
 קרימת לך – השעה עומדת לך, שאתה עשיר ויש לך מזל טוב, ולא
 תנוק.
 הגמרא מבארת מתי מצוי קטב מריד: מחד בתמוז – מראש חודש
 תמוז עד שיתסר ביה – עד ט"ז בתמוז, ודאי שכיחי הקטב מריד.
 מכתא ואילך – מאחר ט"ז בתמוז, פסק שכיחי פסק לא שכיחי.
 ומשתבחין ו-ומצויים בטולי דחצבא דלא חצב נרמיה – בצל עשב
 החצב שלא גדל אמה, וכן מצויים בטולי דצפרא ופניא דלא הוי
 נרמיה – בצל הבוקר והערב שאין בהם אמה, ובעיקר מצויים
 בטולי דבית הכסא.
 שלשה דברים המביאים לידי עיוורון: אמר רב יוסף, הני תלת מילי
 שלשה דברים אלו יהיב ארבעא לנהורא – מביאים לידי עיוורון,
 ואלו הם, מן דפריק רישיה נכש – המסרק ראשו כששערותיו
 יבשות, ומן דשתי טיף טיף – השותה מיין המטטף מהחבית, ומן
 דפריס מסינא ארמיניתיה ברקא – הנועל מנעליו כשרגליו לחות ממי
 הרחיצה.
 דברים המביאים לידי עניות: תלאי גביתא – התולה פיתו באויר
 בתוך סל אחד, קשי לעניותא – קשה ומביא לעניות. דראמרי אינשי
 כמו שרגלים אנשים לומר, תלא סביתא – התולה סל ופת
 בתוכו, תלא מזוניה – מרחיק מזוונותיו. מבארת הגמרא: ולא אמרן
 שקשה לעניות, אלא כשתולה ריפתא – לחם, אבל אם תולה
 בישרא וכוור – בשר או דגים, לית לן בה חשש, משום דאורייתא
 היא – שהדרך לתלותם.
 פארי גביתא – מורסן בבית, קשי לעניותא – קשה ומביא לעניות.
 וכן נשורא ו-פירורים של לחם בגביתא, קשי לעניותא. וכלילי
 שבתות וכלילי רביעית גם שרי מדין עילויה – שורים מזיקים על
 הפירורים.
 הגמרא מבארת מדוע המשליך פירורים גורם לעניות: איפרא
 דמזוני – השר הממונה על המזונות, נקיד שמיא, מלשון נקות, ולכן
 אינו רוצה שיהיו פירורים מושלכים ונדרסים ברגל. ואיפרא
 דעניותא – השר הממונה על העניות, נקל שמיא, מלשון ליכלוך.
 ונכנס בבית שאין נוהגים מנהג נקיון בפת.
 המניח צעא – קערה) אפומא דחצבא – על פי הכד, קשי לעניותא.
 דברים נוספים שיש להזהר מהם: מאן דשתי מיא בצעי – מי
 שותה מים מהקערה, קשי לברוקתי – לכליון עינים. דאביל תחלי
 – האוכל שחליים ולא משי ידיה – ולא רוחץ ידיו, מפחיד תלתין
 יומין – מפחד שלושים יום ואינו יודע מדוע.

בחיי בני ישראל בכלל ובנוגע לארץ-ישראל בפרט, ראה ראינו שנתקיימו דווקא עניינים שנראו כהזיות, בלי יסוד בדרך הטבע, או מצד
 חשבונות, בשכל אנושי.

עקיבא (מודי) [מוֹדֵה] שצריך למכור מלבושו ולקנות יין.
הגמרא מבארת שדינו של רבי עקיבא אינו בכל אופן: תנא דבי
אלהי, אף על פי שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך
לבריות, לא אמר כן אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר, אבל
צריך אדם להצטמצם בשאר ימות השבוע, ועושה הוא דבר מועט
בתוך ביתו לכבוד שבת. מבארת הגמרא: מאי ניהו – מה הוא
הדבר המועט שיש לו לעשות, אמר רב פפא, כסא דהרסא – דגם
מטוגגים עם קמח בשמן שלהן. והאריה שיש לעשות דבר מועט:
ביתן במשנה (אבות פ"ה מ"ב), רבי יהודה בן תימא אומר, הו עו בנמר
– התחזק במצוות יותר מהיכולת שבידך, וכן תהיה קל בנשר ורץ
בצבי וגבור בארי, לעשות רצון אביך שששמים. ומבואר שיש לו
להוסיף דבר מועט לכבוד שבת יותר מיכולתו.
תנו רבנן, שבעה דברים צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בן לוי, בנן,
אל תשב בגובהה של עיר ומקום שבני אדם עוברים ושבים, ותשנה
שם את לימודך, כדי שלא יפסיקוך מלימודך. ב. ואל תדור בעיר
שראשית תלמידי חכמים, כיון שהם טרודים מלימודם ולא בענייני
העיר. ג. ואל תכנס לביתך פתאים, אלא השמע קולך קודם
שתכנס, שמא עושים שם דבר צניעות, וכל שכן שלא תכנס
פתאים לבית חבירך. ד. ואל תמנע מנעלים מרגליך, שגאי לתלמיד
חכם לילך יחף. ה. תשכב בבוקר ואכול, ובכך תנצל בקצין מפני
החמה, וכתורה מפני הצניעה. ו. ועשה שבתך חול ואל תצטרך
לבריות. ז. והיו משתדלים להתעסק בממון עם אדם שהשעה משחקת
לו – שהשעה משמחת אותו ברווחת ממון רב, לפי שמולו הטוב
משפיע גם על המתעסק עמו. אמר רב פפא, מה שאמר רבי עקיבא
להשתדל עם אדם שהשעה משחקת לו, לא הכוונה למיזגן מיניה
– לקנות ממנו, וכן לא לזבוגי ליה – למכור לו, שכיון שיש לו מזל
טוב, יחזיק המרויח מעסק זה. אלא כוונתו למעבד שותפות
בהיה – לעשות שותפות עמו, ולחלוק עמו ברווחים. מוסיפה
הגמרא: והשתא דאמר רב פפא בר רב חנין, מאי תרביע על
הצלחת איוב (איוב א' כ') משישע ידיו ברכתו, ללמדנו שכל הנזיל
פירות מאיב מתברך. ונלמד מכך שטוב להתעסק עם אדם שמולו
טוב, ואפילו למיזגן מיניה ולזבוגי ליה שפיר דמי, שכיון שחל ברכת
ה' על ממנו, כל הנוטל ממנו דבר מתברך.
חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי בשהיה רבי
עקיבא חבוש בבית האסורין משום שעבר על גזירת המלכות
ולמד תורה, אמר לו רבי שמעון, רבי, למדני תורה. אמר לו רבי
עקיבא, איני מלמדך, שהרי חשדי אותי מחמת שלימדי תורה,
ואם לא למדך תבוא לך אם אתה לדיד סכנה. אמר לו רבי שמעון, אם
אין אתה מלמדני, אני אומר ליוחי אומר שלי, שהוא מקורב
למלכות, ומוסרך למלכות. אמר לו רבי עקיבא, בנן, יותר מזה
שהענין רוצה לינן פרה רוצה להניח, שהחלב שבדדיה מכביד עליה
ומצער, ומכל מקום כשהעגל בסכנת חנק אין הפרה מניקתו. וכן
אני רוצה ללמוד יותר ממה שאתה רוצה ללמוד ממני, אלא שאני
חושש שתתפס מחמת כן. אמר לו רבי שמעון, והרי מי בסקנה אם
תלמדני, והלא ענין בסקנה, כלומר אני, שאתה כבר נתפסת ואינך
בסכנה, ומה אכפת לך אם אמסור נפשי על לימוד תורה. אמר לו
רבי עקיבא חמשה דברים, א. אם בקשת לינן היתלה באילן גדול,
שאו המיתה בטוחה. כלומר, אם אתה רוצה ללמד תורה לבריות
ויקבלו ממך, תלמד לפני רב גדול ותאמר דבריו בשמו. ב. ובשאתה
מלמד את בנך תורה שכתב, למדוהו בסקס מונה מטעיות. מבארת
הגמרא: מאי היא – באיזה לימוד הוזהיר על לימוד הבן ולא על
לימוד האב, אמר רבא ואיתימא רב משמיא, בחדר – בבן
שולמד לימוד חדש בספר. והטעם שצריך כל כך להקפיד
בלימוד, משום דשפשתא – לימוד משובש, כיון דעל – כיון
שנכנס בראשו קשה להוציאו ולהבין את הדברים לאשורם. ג. לא
תבשל בחדר שבישל בה חבירך. מבארת הגמרא: מאי ניהו – מה
הכוונה בזה, שלא ישא גרושה, שהרי לא בחנם הוציאה זה מביתו.
וכל שכן בחי' בעלה, דאמר מר, גרוש ששנא גרושה, בשעת תשמיש
יש ארבע דעות במטה – הוא חושב על אשתו הראשונה, והיא
חושבת על בעלה הראשון. ואי בעית אימא, שדברי רבי עקיבא
נאמרו אפילו בגושה אלמנה, והטעם, לפי

דמסוכר – המקוץ דם מהכתפיים ולא משי ידיו – ולא רחץ ידיו,
מפחד – אוחזו פחד שבעה יומי. דשקיל מויה – הנוטל שערוותיו
ולא משי ידיו, מפחד תלת יומי – שלשה ימים. דשקיל מופריה –
הנוטל צפרניו ולא משי ידיו, מפחד חד יומא. וכל אלו המפחדים,
לא ידע מאי קא מפחד – אינו יודע מדוע הוא מפחד.
מוסיפה הגמרא: דא אמוסא – הרגיל לתת ידו על שפתו ליד
נחיריו, דנא לפחדא – הוא סולק ודרך שיעלה עליו פחד רוח
רעה. דא אפותא – הנותן ידו על מצחו, דנא לשנינא – הוא סולק
ודרך להרדם.
הגמרא מביאה ברייתא בענין רוח רעה: תנא בברייתא, אוכלין
ומשקין הנמצאים תחת המטה, אפילו אם הם מחופין בבלי ברזל,
רוח רעה שורה עליהן.
שתיית מים בלילי רביעיות ולילי שבתות: תנו רבנן בברייתא, לא
ישתה אדם מים בליל נר לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות, ואם
שתה, דמו בראשו – עון מיתתו שמביא על עצמו יהא על ראשו,
מפני שיש סכנה בשתיית מים בזמנים אלו. מבארת הגמרא: מאי
הסכנה שיש בדבר, סכנת רוח רעה השורה על המים בלילות אלו.
ואם צחי – ואם הוא צמא מאי תקנתיה שיוכל לשותות, (נימא)
[לימא] את השבעה קולות שאמר דוד על המים, והדר נישתי – ואחר
כך שתה. מבארת הגמרא מה הם השבעה קולות: שנימא (תהלים
כט ט-י) 'קול ה' על המים, אל תכבוד הרעים ה' על מים רבים,
[וב] קול ה' בפת, [וג] קול ה' בחדר, [וד] קול ה' שובר ארום וישבר
ה' את ארזי הלבנון, [וה] קול ה' חוצב להבות אש, [ו] קול ה' יחיל
מקדש יחיל ה' מדרב קדש, [וז] קול ה' יחולל אילות ויחשוף יצרות
ובחרכו בולו אומר כבוד, ואי לא – ואם אינו יכול לומר זאת,
(נימא) [לימא] חבי, לול שפן אנגירון אנדרפין – מין לחש, בין
בוכי ויתכנא – אני יושב בין בוכים, בין בלעי שמיני אילנא –
אני הולך בין אנשים כחושים ושענים, בחרו לכם אחד מהם והניחו
אותי. ואי לא יכול לומר גם זאת, אי אכא איניש בהיה – אם יש
אדם נוסף איתו, אם הוא ישי, יתעריה – שיעורר אותו משנתו,
אני ליה פלגיא בר פלגיא צחינא מאי – פלוני בן פלוני צמא
אני למים, והדר נישתי – ואחר כך שתה. ואי לא נמצא איתו אדם
נוסף, מקרקש נכתא אחצא – שיקשקש עם כסוי הכד על הכד
של המים, שישמע כאילו יש אדם נוסף איתו, והדר נישתי. ואי לא
– אין לו כסוי לקשקש על הכד, נישד בה מדי – שישליך בכד
דבר מה, והדר נישתי.
שתיית מים מנהרות ואגמים בלילה: תנו רבנן בברייתא, לא ישתה
אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה, ואם שתה, דמו
בראשו – עון מיתתו על ראשו, מפני הסכנה שיש בשתייה זו.
מבארת הגמרא: מאי סכנה יש בשתייה זו, סכנת שברירי – מכת
עורו, שהשד הממונה על מכת עורו נקרא כן. ואי צחי – ואם הוא
צמא מאי תקנתיה שיוכל לשותות, אי אכא איניש נוסף בהיה,
לימא ליה פלגיא בר פלגיא צחינא מאי. ואי לא נמצא איתו אדם
נוסף, (נימא) [לימא] איהו לנפשיה – שיאמר לעצמו בשמו, פלגיא,
אמרה לי אימי אזהרה משברירי שברירי רירי רירי – הוא
לחש, שהשד מתמטע כששומע שבכל פעם שמזכירים שמו
ממעטים את נוספתו. וממשיך לומר צחינא מאי ברכי חירי – אני
צמא לשותות מים בכוסות חרס לבנות, שהשד הזה ממונה על
הכוסות של חרס.
שוני במשנה: ואפילו עני שמתפרנס מן התמחוי וכו', אם לא הביא
לו גבאי הצדקה יין לארבע כוסות, ימכור מלבושו ויקנה יין
לארבע כוסות. הגמרא מבארת מה החידוש בדברי המשנה.
שאלת הגמרא: ששימא שמכור את מלבושו כדי לקנות יין
לארבע כוסות, שהרי יש לו לעשות כל מה שביכולתו כדי לקיים
את המצוות. משיבה הגמרא: לא נצרכא דין זה אלא כדי לומר
שאפילו לדעת רבי עקיבא דאמר עשה שבתך כיום חול שלא תרבה
בה בסעודה, ואל תצטרך לבריות, והיינו שאין אדם צריך להתבזות
ולמכור את בגדו בשביל כבוד השבת. והיה מקום לומר שגם עבור
ארבע כוסות אינו צריך להתבזות ולמכור בגדו, ולכן הוצרכה
המשנה לחדש, דהכא לענין ארבע כוסות, כיון שיש בהם משהו
פרסומי ניפא, שאומרים עליהם הגדה ויציאת מצרים, גם רבי

פסחים. פרק עשירי – ערבי פסחים דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכא רש"י תוספות

דפסכור – מקיז דם מן הכתפים, לשון סיכורי. ידא אאוסיא – שרגיל להניח ידו אצל נחיריו על שפתי. דרנא לפחדא – דרך הוא להביא לו פחד רוח רעה. לול שפן אנינין אנירדפי – לחש הוא. כי בלעיי ושמיני – הנה סיכוני אנשים כחושים ושמינים ונתיחוני. ונימא ליה – צחינא מיא. הוי עז – התחזק במצוה יותר משיכולת בידך. אל תשב בגובהה של עיר ותשנה – מקום שבני העיר עוברים ושבים, שמה כשהן עוברים ושבים יבטלוק ויפסקוק ממשנתן. ואל תדור בעיר שראשיה תלמדי חכמים – דטרור בגרסיה ולא במילי דציבורא. לא למיזבן מיניה ולא לזבני ליה – דאיידי דעדיף מזליה, נצח חכי ליה להאי. אמר ליה רבי שמעון בן יוחי ומי בסבנה – והלא העגל בסבנה, ומה לך בכך. אם בקשת ליחנק – לומר דבר שיהיה נשמע לבריות ויקבלו ממך. היתלה באילן גדול – אמור בשם אדם גדול. בחרתא – כשהתניק למד בחדש, כשהוא מתחיל ללמוד.

צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דהוא ר' יהושע בן קרחא, דר' עקיבא קרח היה בדאמרין (ובבכורות) (נחא), שהיה בן עזאי אומה כל חכמי ישראל דומין לפני בקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. ואין נראה שיהיה הנמרא קורא אותו בן קרח דרך גנאי שהרי נעשו הנערים שקראו לאלישע עלה קרח (מלכים ב. ב.) וכן עזאי קראו בן דרך בדיחותא.

שבשתא דעל על – תימנה: דרבא גופא אית ליה ב"לא יחפור" (בבא בתרא כא.א.) שבשתא ממילא נפקא ויש לומר: דהיינו בשלומד קמי דגריס, ולא דייק, שיכול להבין מעצמו כשיגדל, אבל כאן דאיידי בספר שאינו מוגה – סומך על ספרו ואינו יוצא מידו טעות. ולא

דמסוכר ולא משי ידיה – מפחד שבעה יומי. דשקיל מויה ולא משי ידיה – מפחד תלתא יומי. דשקיל טופריה ולא משי ידיה – מפחד חד יומא ולא ידע מאי קא מפחיד. ידא אאוסיא – דרנא לפחדא; ידא אפוחא – דרנא לשנינתא. תנא: אוכלין ומשקין תחת המפה, אפילו מחזפין בכלי ברזל – רוח רעה שורה עליהן. תנו רבנן: לא ישתה אדם מים לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות. ואם שתה – דמו בראשו, מפני סכנה. מאי סכנה – רוח רעה. ואם צחי מאי תקנתיה? נימא שבעה קולות שאמר דוד על המים, והדר גישתי, שנאמר: "קול ה' על המים אל תכבוד הרעים ה' על מים רבים. קול ה' בפתח קול ה' בחדר. קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלכנו. קול ה' חוצב להבות אש. קול ה' יחיל מדבר, יחיל ה' מדבר קדש. קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו פולו אומר כבוד". ואי לא – נימא הכי: לול שפן אנינין אנירדפי, בין פוכבי יתיבנא, בין בלעיי שמיני אוילנא. ואי לא, אי אכא איניש בהדיה – ניתעריה ולימא ליה: פלגיא בר פלגתא, צחינא מיא, והדר גישתי. ואי לא – מקרקש נכתמא אחצבא והדר גישתי. ואי לא – גישדי בה מיד והדר גישתי. תנו רבנן: לא ישתה אדם מים לא מן הנדרות ולא מן האנפים בלילה, ואם שתה – דמו בראשו, מפני הסכנה. מאי סכנה? סכנת שברירי. ואי צחי מאי תקנתיה? אי איכא איניש בהדיה – לימא ליה: פלגיא בר פלגתא, צחינא מיא. ואי לא, – נימא איהו לפגשיה: פלגיא, אמרה לי אימי אוזדעה משברירי שברירי רירי רירי רי, צחינא מיא בכסי חוירי. ואפילו מן התמחוי וכו'. פשיטא! לא נצרכא אלא אפילו לרבי עקיבא דאמר: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות – הקא משום פרסומי ניקא מודי. תנא דבי אליהו, אף על פי שאמר רבי עקיבא: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו. מאי ניהו? אמר רב פפא: פסא דהרסנא. דרתנן, רבי יהודה בן תימא אומר: הוי עז פנמר וקל פנשר רין פצכי וגבור פארי לעשות רצון אביך שבשמיים. תנו רבנן: שבעה דברים צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו: גני, אל תשב בגובהה של עיר ותשנה; ואל תדור בעיר שראשיה תלמדי חכמים; ואל תפנס לבייתך פתאום, כל שפן לבית הברך. ואל תמנע מנעלים מרגליך. השכם ואכול, פקין מפני החמה ובחורף מפני הציה, ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. והוי משתדל עם אדם שהשעה משקת לו. אמר רב פפא: לא למיזבן מיניה ולא לזבני ליה, אלא למעבר שיתפוח בהדיה. והשתא דאמר רב שמואל בר יצחק, מאי דכתיב: "מעשה ידיו ברכת" – כל הנוטל פרוטה מאיזב מתפרך, אפילו למיזבן מיניה ולזבני ליה שפיר דמי. חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי פשוטה חבוש בבית האסורין. אמר לו: רבי, למדני תורה. אמר: איני מלמדך. אמר לו: אם אין אתה מלמדני – אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות. אמר לו: גני, יותר מפה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. אמר לו: ומי בסכנה? והלא עגל בסכנה! אמר לו: אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול; ובשאתה מלמד את בנך – למדרה בספר מוגה. מאי היא? אמר רבא ואיתימא רב משרשיא: בחדתא, שבששתא בין דעל – על. לא תבשל בקדירה שבישל בה חבירך. מאי ניהו? גרושה בחי בעלה. דאמר מר: גרוש שגשא גרושה – ארבע דעות בפקה. ואי בעית אימא: אפילו באלקמנה, לפי שאין

שאין כל האצבעות שוות – אבר תשימש, ומתוך שאין תשימשו של זה נוח לה כשל ראשון, תשנא אותו. מצוה וגוף גדול – אם תרצה לעשות מצוה וגם תשתכר בה. אוכל פירות ולא שכר – הלוה מעות לחבירו על קרקע לאכול פירות מביתא בזול, ושתנבה לו דבר מועט מן הדמים כמשכנתא דסורא (בבא מציעא סז,ב), והיינו ריוח גדול וגם מצוה היא, שיש לו

ללוה שכר ריוח שצריך למעות לסחורה. דלא תיניי בלא קריאת שפע – שדור מנהג דארמאין. ואיכא דאמרי – על מטה ארמית ממש, מושב מעשה דרב פפא, שהיתה ארמית אחת חייבת לו מעות, ונכנס בביתה לגבות הדימנה, חנקה את בנה ונתנתו על המטה, וכשנכנס רב פפא אמרה לו: שב על המטה עד שאביא מעותיך, וכן עשה, כשבאתה אמרה לו: המתה את בני. וברח לו מן המדינה. לא תינכס גיורתא – משום דארמית. גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפיה (סנהדרין צד,א). מפני שהשפם מרקי – לאו דווקא, אלא משוגע כדמפרש לקמן. וביומי ניסן – שהצמחים עולין וגם לבו ונגוה. ריש תורא בריקולא – רבותא היא. אפילו כשראש השור בתוך הסל, שהוא אוכל בו וטרוד באכילתו. שדי דרגא – פן יעלה אחריו. ניהא תרוא – לחש על השור שלא ינגחנו, כך פירש רבינו. ונראה בעיני שאינו לחש אלא גערה שגוער בו בלשון הזה להבריחו מעליה, או כדי שיעשה מלאכה וכן כולו. ניהוא – גערה. ניהוא דארבא – כדי למושכה בחבל ולהוליכה לנהר. אמר אבי עזר ודנ כ' – לקמן מפרש להו ואולי. משכא דצלא – הישן על העור קודם שתגמר עבודתו לצלא הוא עבדו, כדארמין בבא בתרא (ה,א): ארבעה לצלא וארבעה לצלא. חמישי שוא עליה – אם רגיל לשפך מים חמין יותר מדאי על בשרו. מאן דמחזור לבושיה – ולבוש לוד מקמי שמנה יומי, דאכתי לא מטו שמנה יומי כשיכנסו, הנהו כנים הדיר, ואיכא בהו חיותא, וקשין לדבר אחר – צרעת. בחברא – בחושך. דחד הוי בעל דינך – ותרי לסחור עלך ויחלקו בין שלשתן, ומתוך שנהא שנהלקת עמך, יעשו עליך קנניא וזו לתבוע ממך. אל תעמוד על המקח – לסחור, והמוכר ישראל הוא ואין לך דמים לקנות המקח. ונמצא מפסידו חנם, בלא יקחנו אחר מאחר שאתה מהפך בו. כנדה דאורייתא – קודם שהחמירו על עצמן לישב שבעה נקיים, ואפילו ראוות כל שבעה טובלות הלילה, הואיל והיום ראתה והוחזק מעיין פתוח, דילמא שפעה זיבה בשעת תשימש. שפא תפחת – ותחתיה חלל מלא מים. בנחמי – אביי, ולפי שגידלו רבה רב נחמי קריי כן.

גוייתא

שאין כל האצבעות שוות – אבר תשימש, שלא יהא תשימשו זה טוב לה כשראשון ותולול בו. מצוה וגוף גדול – אם תרצה לעשות מצוה וגם תשתכר בה שיגדל ממונה. אוכל פירות ולא שכר – הלוה חבירו מעות על הקרקע לאכול פירות מביתא בזול, שתנבה לו דבר מועט מן הדמים, והיינו ריוח גדול וגם מצוה היא, שיש ללוה שכר ריוח שצריך למעות ולסחורה. דלא תיניי בלא

קריאת שפע – שזה מנהג הארמאין. איכא דאמרי אל תשב כמטה ארמית פמש משום מעשה דרב פפא – שהיתה ארמית אחת חייבת לו מעות, ונכנס מדי יום יום בביתה לגבות הדימנה, יום אחד חנקה את בנה ונתנתו על המטה, וכשנכנס רב פפא אמרה לו: שב עד שאביא מעותיך, וכן עשה. כשבאתה, אמרה: המתה את בני. וברח מן המדינה. וביומי ניסן – שהצמחים עולין וגם לבו בזה ונגוה. בריקולא – בטרסקל שהוא אוכל בו. ניהא תרוא – לחש על השור שלא ינגחנו. אמשכא דצלא – הישן על עור בבית העבדנין קודם שתגמר מלאכתו. חמישי דחמישי דשרא עילוייה – אם רגיל לשפך עלי מים חמים יותר מדאי על בשרו. מאן דמחזור לבושיה – ולבוש לוד מקמי שמנה יומי, דאכתי לא מטו שמנה יומי דאשליחיה, הנהו כנים הדיר, ואכתי איכא בהו חיותא ואכלי ליה, וקשין לדבר אחר. בחורי תלמא – הדוחה חד בעל דינך ותרי ליהוי סחור. ובגדה דאורייתא – קודם שהחמירו על עצמן לישב שבעה נקיים, וטובלת ביום שפסק המעין, אל תזקק באותו לילה, הואיל והיום ראתה והוחזק מעין פתוח, דילמא שפעה זיבה. שפא תפחת – ותחתיה חלל מלא מים.

גוייתא

ולא נמיר ליה תמינא יומי והדר לבוש לה, בריין הנך כינים, וקשין לדבר אחר. אמר רב פפא: ביתא דאית ביה שונרא – לא יעול בה איניש בלא מסני. מאי מעמא? משום דשונרא קטיל לחיווי ואכיל ליה, ואית ביה בחיווי גרמי קטני, ואי יתיב לה גרמא דחיווי אפרעיה – לא נפיק, ואסתתן ליה. איכא דאמרי: ביתא דלית ביה שונרא לא יעול ביה איניש בהפרא. מאי מעמא? דילמא מיכרוד ביה חיויא ולא ידע, ומסתתן. שלשה דברים צוה רבי. ישמעאל ברבי יוסי את רבי (מק"ש סימן): אל תעש מום בעצמך. מאי היא? לא תיהוי לך דינא בחדרי תלתא, דחד הוי בעל דינך ותרי סחרי. ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים. אשתד מבלה – אל תזקק לה לילה הראשונה. אמר רב: ובגדה דאורייתא, הואיל והוחזק מעין פתוח, דילמא מושכה זיבה. שלשה דברים צוה רבי יוסי ברבי יהודה את רבי: אל תצא יחידי בלילה, ואל תעמוד בפני הנר ערום, ואל תפגם למרחץ חדש, שפא תפחת. עד פה? אמר רבי יהושע בן לוי: עד שנים עשר חדש. ואל תעמוד בפני הנר ערום – דתניא: העומד בפני הנר ערום – הוי נכפה, והמשמש מפתו לאור הנר הוין לו בנים נכפין. תנו רבנן: המשמש מפתו על מטה שתניק ישן עליה – אותו תינוק נכפה. ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא, אבל הוי בר שתא לית לן בה. ולא אמרן אלא דגני להרי פרעיה, אבל גני להרי רישיה – לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עליוה אבל מנח ידיה עליוה – לית לן בה. אל תצא יחידי בלילה – דתניא: לא יצא יחידי בלילה לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות, מפני

שאגרת בת מחלת, היא ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין, וכל אחד אחד ואחד יש לו רשות לחבל בפני עצמו. מעיקרא הוי שכיבו כולי יומא. ומנא חדא פוגעה ברבי חנינא בן דוסא. אמרה ליה: אי לאו דמכרן עקד ברקע הוהירו בחנינא ובתורתו – ספנתיה. אמר לה: אי חשיבנא ברקע – גזור אני עקדך שלא תעבורי ביישוב לעולם. אמרה ליה: במטותא מינך, שבק לי רווחא ופוחתא. שבק לה לילי שבתות ולילי רביעיות. ותו, חדא זמנא פוגעה ביה באביי. אמרה ליה: אי לאו דמכרן עקד ברקע הוהירו בחנינא ובתורתו – הוה ספנתיה. אמר לה: אי חשיבנא ברקע – גזורני עלייך שלא תעבורי ביישוב לעולם. הא קא חוין דעברה! אמרי: הני

גוייתא

שֶׁאֵין כָּל אֲצִקְעוֹת ו-אבר תשמישן שְׁוֹת, וכיון שאין תשמיש השני
 נוח לה כמו הראשון תשנא אותו. ד. אם תרצה לעשות מִצְוָה וְגוֹף
 גָּדוֹל, דהיינו שתעשה מצוה וגם תשתכר ממנה, אוֹכֵל פִּירֹת (ולא)
 [וְלֹא] שָׁכָר - חלוא מעותיק על קרקע של חלוא, על מנת שתאכל
 את פירות הקרקע בנכיתא, כלומר, שבשביל אכילת הפירות
 נהקת מסכום ההלואה סכום מועט בכל חודש, ובכך יהיה לך ריוח
 גדול, וגם מצוה של ההלואה שהלואה נהנה מהמעוֹת. ה. אם תרצה
 לעשות מִצְוָה וְעַל יְדֵי הַמַּצוֹה יהיה לך גּוֹף שְׁחֹר, תהיה נושא אִשָּׁה
 ועל ידי זה יהיה גופך טהור מהרהור עבירה, וְלֹא בָּנִים, ותקיים בכך
 מצוֹת פְּרִיה וּרְבִיה.
 אנב שהביאו לעיל הוראות שהורה רבי עקיבא, מביאה הגמרא
 הוראות שהורה רבי: אֲרֻכָּה דְּבָרִים צֻחַ רַבִּינָא תְּקַדֵּשׁ אֶת בְּנָיו, א.
 אֶל תִּדּוּר בְּמִקְוֵה הַנֶּקֶדָּה שְׂכָנִים, מִשּׁוֹם דְּלִיצְנֵי הוּוּ - שבני העיר
 שם ליצנים, וּמִשְׁכּוֹ לֶךְ בְּלִיצְנוֹתָא - ויגררו אותך לליצנות. ב. וְאֶל
 תִּשָּׁבַע עַל מִטָּה אֲרָמִית, ומבאר הגמרא הכוונה: אִיכָּא דְּאָמְרִי, דְּלֹא
 תִּינְיָ ו-אל תשכב על מטתך בְּלֹא קִרְיָת שְׁמַע שַׁעַל הַמִּטָּה, שֶׁכָּךְ
 מנהג הארמאים. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, דְּלֹא תִּינְיָב יוֹדֶהָ - אל תשא
 גיורת, כיון שישאר רושם מהורה הגויים על הבנים שתלד, כמו
 שאמר (סנהדרין דף צד) גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפיה.
 וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, שֶׁלֹּא תִשָּׁבַע עַל מִטָּה שֶׁל אֲרָמִית מִשּׁוֹם, וּמִשּׁוֹם
 מִעֲשֶׂה דְּרַב פֶּסָא, שהיתה ארמאית חייבת לו כסף, וכשבא לגבות
 חובה, נהקת את בנה והניחתו על המיטה, וכשבנס אצלה אמרה
 לו שֶׁבַע לַמִּטָּה עד שאביא מעותיך, וישב, וכשבאה אמרה לו
 המתתה את בני, וברח מהמדינה. ג. וְאֶל תִּכְרִיץ עֲצָמָךְ לַהֲפֹטֵר מִן
 הַמֶּכֶס, אף באופן שאתה פטור מן הדין, דִּילְמָא מִשְׁכָּחוּ לָךְ - אולי
 ימצאו אותך, וְשִׁקְלִי מִנְּךָ כָּל דְּאִית לָךְ - ויקחו ממך כל מה שיש
 לך, יותר מסכום המכס. ד. וְאֶל תַּעֲמֹד בְּפָנֵי הַשּׁוֹר בְּשִׁעָה שְׁעוּלָה
 מִן הָאֵנָם, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁשְׁמֹן מִרְקָד בֵּין רַבִּינָיו, כלומר שאו ליבו גס וגורם
 לו לנגח. ומבאר הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל, מַה שְּׁצִיּוּה רַבִּי לֹא
 לעמוד בפני השור שפועל מן האגם, היינו בשור שְׁחֹר,
 שהשחירות מורה על קריבת הנזק, וְיָבִימִי יָנִיק, שבזמן הזה
 הצמחים עולים, וכשרואה אותם לבו גס וגורם לו לנגח.
 הגמרא מביאה ברייתא מהו שיעור ההרחקה משור: תִּנְי רַב
 אוֹשְׁעִינָא, מִרְחִיקִין ו-מתרחקים משור תָּם שלא נגח אדם, תְּמִשִּׁים
 אִמָּה, ומשור מוקד שנגח שלש פעמים, מתרחקים בְּמֵלֵא עֵינָיו - עד
 מקום ששוב אינו רואהו.
 ברייתא נוספת שמבאר בגזמא את שיעור ההרחקה: תִּנְי
 מִשְׁמִי דְּרַב מֵאִיר, אפילו כשרא תורא בְּרִיקָלָא - ראש השור
 נמצא בתוך הסל שאוכל ממנו וטרוד באכילתו, סָק לֹאִירָא -
 תעלה לגג, וְשָׂדֵי דְּרִנָּא מְתוּקָא - ותשליך הסולם מתחתך, כדי
 שהשור לא יעלה אחרֶיך.
 אִמְרֵי רַב, נִזְהָא דְּתוֹרָא - הגערה שגוערים בשור להבריחו מעליה,
 או כדי שיעשה מלאכה, היא הוּוּ תִּנְי. נִזְהָא דְּאִירָא, היא הוּוּ תִּנְי.
 נִזְהָא, היא דָּא דָּא. נִזְהָא דְּאִירָא - גערת הספינה, לזרז את
 הספנים למושב בחבל ולהוליכה לנהר, היא הוּוּ תִּנְי ו-מהרה
 הוּוּא וְהוּוּא וְהוּוּא.
 הגמרא מביאה דברים המביאים לידי צרעת: אִמְרֵי אֲבִי, עוֹר, וְדָג,
 וְכוּם, וְחִמְיוֹ, וְכִצִּים, וְכִנִּים לְכָנִים, כּוֹלֵן קִשִּׁין לְדָבָר אַחֵר - לצרעת.
 ומבאר הגמרא: עוֹר, היינו מֵאֵן דְּנִי אִשְׁמִשָּׁא דְּעָלָא - הישן על
 עור קודם שנגמר עיבודו. דָּג, היינו האוכל דג ששמו שִׁיבּוּסָא בְּיוֹמֵי
 נִיָּסָן, כּוּם, היינו האוכל מִשְׁיוּרֵי בָּסָא דְּהֶרְקָנָא - דגים מטוגנים
 בשמן בקמח שאכל חבירו. חִמְיוֹ, היינו חִמְיוֹ דְּחִמְיוֹ מִשְׁדְּרוֹ
 עֵלְיוֹה - הרגיל לשפוך על בשרו מים חמים מאד. כִּצִּים, היינו מֵאֵן
 דְּמִרְדָּךְ אֶקְלִיפִים - הדורך על קליפות ביצים. כִּנִּים, היינו
 מֵאֵן דְּמִחְוֹר לְבוּשִׁיָּה - המכבס בגדיו שיש בהם כינים, וְלֹא מִיֵּד
 לִיה תִּמְנִיָּא יוֹמִי וְהָדָר לְבוּשָׁה לָהּ - וחוזר ולבושם בלא שממתין
 שמונה ימים מכביסתם, בְּרִיין תְּקָד כִּנִּים - חזורים ומבריאים כינים
 אלו ויש בהם חיות, וְקִשִּׁין לְדָבָר אַחֵר - לצרעת.
 עוד ענייני סכנה שיש להזהר מהם: אִמְרֵי רַב פֶּסָא, בִּיתָא דְּאִית בִּיה

שְׁוֹנָא - בית שיש בו חתול, לֹא נִיעוֹל בְּה אִינִישׁ בְּלֹא מִסְנִי - לא
 יכנס בו אדם בלא מנעלים. מֵאֵן מִעֲמָא, מִשּׁוֹם שְׁוֹנָא קָמִיל לְחִוּוִיָּא
 וְאִכִּיל לִיה - שהחתול הורג את הנחש שבבית ואוכלו, וְאִית בִּיה
 בְּחִוּוִיָּא נִיָּמִי קִמְיָנִי - ויש בנחש עצמות קטנות, וְאִי יָתִיב לָהּ גִּרְמָא
 דְּחִוּוִיָּא אֲפָרָעִיָּה - ואם ישב עצם הנחש על רגלו, לֹא נִפִּיק - לא
 יצא ממנו, וְאִסְתַּבְּן לִיה - ויסתכן. אִיכָּא דְּאָמְרִי שֶׁאִמְרֵי רַב פֶּסָא,
 בִּיתָא דְּלִית בִּיה שְׁוֹנָא - בית שאין בו חתול, לֹא נִיעוֹל בִּיה אִינִישׁ
 בְּהֶכְרָא - לא יכנס בו אדם בחושך. מֵאֵן מִעֲמָא, דִּילְמָא מִיכְרִדָּה בִּיה
 חוּוָא - אולי יכרך בו נחש, וְלֹא יָדַע בְּכך מַחֲמַת הַחֲשִׁיכָה, וְאִסְתַּבְּן.
 שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צֻחַ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי אֶת רַבִּי, (מ"ש"ס ס"א)
 א. אֶל תַּעֲשֶׂה מוֹם בְּעַצְמָךְ - אל תגרום נזק לעצמך. מבאר הגמרא:
 מֵאֵן הִיא - על איזה נזק הכוונה, לֹא תִתִּיב לָךְ דִּינָא בְּהִרְיָא תִּלְתָּא -
 אל תלך לדין תורה עם שלשה בעלי דינים, כיון שמחמת השנאה
 שנחלקת עמם יעשו קנוניא נגדך, ויאמרו דָּחַד הוּוּ פָּעַל דִּינָךְ וְתִרְיָ
 סְהִרִי - שאחד מהם הוא בעל דין והשנים האחרים יעידו לטובתו,
 ויחלקו את הכסף ביניהם. ב. וְאֶל תַּעֲמֹד עַל תְּמָקָה כְּאִילוּ אַתָּה
 רוצה לקנותה, בְּשִׁעָה שֶׁאֵין לָךְ דָּמִים, אם המוכר ישראלי, כיון
 שאתה גורם לו הפסד שאחרים לא יבואו לקנות את החפץ,
 שישכבו שאתה רוצה לקנותו ודיןך כעני המופך בחררה. ג.
 אִשְׁתָּךְ מְבַלָּה, אֶל תִּנְקָךְ לָהּ לִלְלָה תְּרַאשׁוּנָה, מהטעם שיבואר
 בסמוך. אִמְרֵי רַב, וְנִבְדָּה דְּאֲוִרִיתָא, כלומר קודם שקבלו הנשים על
 עצמן לישוב על כל דם שבועה ישבע נקיים קודם טבילה, אלא
 ממתנה מיום תחילת ארייתן שבעה ימים, וְאִם אִתָּה רִאשָׁה כָּל
 השבעה ימים טובלת בליל שמיני ומותרת לבעלה כדין נדה
 דאורייתא, וְהוּוּאֵל וְהוּוּוֹק מִעֵינֵי הַדָּם שְׁתוּחַ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, יש
 לחשוש דִּילְמָא עדיין מִשְׁכָּה וְיָכָה הִיא תִּרְאָה דָם בשעת תשמיש,
 ולכן לא ישמש בלילה הראשון.
 שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צֻחַ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה אֶת רַבִּי, א. אֶל תִּצָּא לְדֶרֶךְ
 יְחִידִי בְּלִילָה. ב. וְאֶל תַּעֲמֹד בְּפָנֵי הַיָּם עֵרֹם, ובסמוך תבאר הגמרא
 שתי צוואות אלו. ג. וְאֶל תִּכְנֵס לְמִרְחֵץ תְּרֵשׁ, כיון שעדיין לא ידעו
 אם קורות הריצפה חזקים מספיק, וְשִׁמְרָא תִּפְתָּח קוֹרֵת הַרִיצֶפָה
 מתחתך, ותחתיה יש חלל מלא מים שנספכו ממי הריצפה,
 ותיפול לתוכה. מבאר הגמרא: עַד בְּמָה נחשב בית מרחץ חדש
 ויש חשש להכנס לתוכו. אִמְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, עַד שְׁנַיִם עֶשְׂרִי
 חֲדָשׁ.
 הגמרא מבאר את הצוואה השנייה של רבי יוסי: וְאֶל תַּעֲמֹד בְּפָנֵי
 הַיָּם עֵרֹם, דְּתִנְיָא, הַעֲמֹד בְּפָנֵי הַיָּם עֵרֹם, הוּוּ נִכְפָּה - חולה בחולי
 שנפל מחמתו לארץ. וְהַמְשַׁמֵּשׁ מִסְתוֹ לְאֹדֵר הַיָּם, הוּוּוֹן לֹא בָנִים
 נִכְפִּין - בניו יחלו במחלה זו.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תִּנְי רַבִּינָן, הַמְשַׁמֵּשׁ מִסְתוֹ עַל מִטָּה
 שְׁתִּינוּק יִשָּׁן עָלֶיהָ, אוֹתוֹ תִּינוּק נִכְפָּה. מבאר הגמרא: וְלֹא אִמְרֵי
 שאותו תינוק נכפה, אִלָּא דְּלֹא הוּוּ בִּר שְׁתָּא - שעדיין אינו בן שנה,
 אִכָּל הוּוּ בִּר שְׁתָּא, לִית לָן בָּהּ - אין חשש. וְלֹא אִמְרֵי בפחות מבן
 שנה שיהיה נכפה, אִלָּא דְּנִי לְחַדִּי בְּרָעִיָּה - שהתינוק שוכב לצד
 רגלי המשמש, אִכָּל נִי לְחַדִּי בְּרִישָׁה - אם שוכב לצד ראשו, לִית
 לָן בָּהּ. וְכֵן לֹא אִמְרֵי אִלָּא דְּלֹא מִנָּח דִּיה עֵלְיוֹה - שאינו מניח את
 ידו על התינוק, אִכָּל מִנָּח דִּיה עֵלְיוֹה, לִית לָן בָּהּ.
 הגמרא מבאר את הצוואה הראשונה של רבי יוסי: אֶל תִּצָּא יְחִידִי
 בְּלִילָה, דְּתִנְיָא, לֹא יֵצֵא יְחִידִי בְּלִילָה לֹא בְּלִילָה רִבְעִיָּה וְלֹא בְּלִילָה
 שְׁבָתוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֲגִירָת בַּת מְחֻלָּה, הִיא יִצְאָתָה, וְשִׁמְרָה עֲשֶׂרָה רְבּוּא
 שֶׁל מִלְּאכֵי חֶבְלָה יִצְאֵין עִימָה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְחַבֵּל
 בְּפָנֵי עַצְמוֹ.
 הגמרא מבאר את הצוואה הראשונה של רבי יוסי: אֶל תִּצָּא יְחִידִי
 מִעֲקָרָא - בתחילה הוּוּ שְׂכִיחֵי בּוּלִי יוֹמָא - היו מלאכי חבלה
 מצויים בכל ימות השבוע, וְזִמְנָא חָדָא - פעם אחת פְּגִיעָה [פגשה]
 אגרת בְּרַבִּי חִנְיָא בֶּן יוֹקָא, אִמְרָה לִיה אגרת לרבי חנינא, אִי לֹא
 דְּמִכְרָן עָלָךְ - שהכריזו עליך בְּרִיקָע הַחֹדֶר מִלְּפֻגַע בְּחִנְיָא מִשּׁוֹם
 מעשיו הטובים, וְכֵן הִזְהִירוּ מִלְּפֻגַע בְּתוֹרָתוֹ, סְפָנְתִּיךְ - הייתי
 מסכנת אותך. אִמְרֵי רַבִּי חִנְיָא, אִי חֲשִׁיבָנָא - אם אני חשוב

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

כא שטרי הדיוטות קסא, דהינו שטרי חובות ומקח וממכר ומשפנות וחשבונות קסב, וכל פיצא בהם קסג-קסד [מחפצים האסורים לעשות בשבת - אסור לקרותם בשבת קסה] משום "ממצוא חפצך". ואפלו לעין בהם בלא קריאה אסור קסו.

ביאורי הלכה

של סחורה המוצגת בחלון הראווה של חנות, או בקטלוג מכירות²⁰², מחירונים, לוח זמני הנסיעות, הצעות קניה ומכירה, הצעות עבודה, הוראות ביטול וכדומה²⁰³.

קסה] לקרותם בשבת - אסור לקרוא ב"שטרי הדיוטות" גם אם נזקק בשבת לדבר היתר הכתוב בהם, ולדוגמה: אין לעיין בחשבונות-מס כדי לדעת כתובת כלשהי המופיעה שם²⁰⁴.

קסו] בלא קריאה אסור - אבל להלן סעיף כה נתבאר שיש שהקילו בזה מצד "דיבור - אסור, הרהור - מותר", וסומכים על דעתם כסניף להקל.

קסא] שטרי הדיוטות - שטרות שנכתבים בידי כל אדם (בדרך-כלל בלשון המדינה) ונכתבתם אינה דורשת מומחיות¹⁹⁷.

קסב] וחשבונות - גם חשבונות שכבר עבר זמנם - אסורים בקריאה משום "שטרי הדיוטות"¹⁹⁸, והוא הדין לחשבונות ושטרות של אחרים¹⁹⁹.

קסג] כיוצא בהם - אסור לקרוא או לעיין בשבת בעיתוני חדשות של מסחר, כלכלה ועסקים²⁰⁰, אך מותר לעיין בעלון דברי תורה וכיוצא-בזה גם אם משולבות בו ידיעות או פרסומות על דברים האסורים בשבת²⁰¹.

קסד] כיוצא בהם - בזה נכללים: שלטי הצעת מחירים

ציונים והוספות

וראה ס' רביד השלחן (ס"ק כח) סברא להתיר עיון אפילו בידיעות "משא ומתן" עצמן אם נמצאות באותו העמוד עם דברים המותרים בקריאה בשבת שכשלא ניכר שקורא בדבר האסור אינו דומה למטייל בשדהו.

ולגבי איסור מוקצה בעיתונים אלו; ראה שו"ת אגרות משה או"ח ח"ה סי' כב שאלו שלא יודעים מאיסור הקריאה בהם - אינם אסורים להם משום מוקצה, ומאידך המקפידים שלא לקרוא כלל עיתונים (אף אם קריאתם מותרת) הרי הם מוקצה עבורם.

202) האיסור בקריאת המחיר (או בעיון בכתובות המקומות בהם ניתן להשיג המוצר), אך בקריאת קטלוג או פרסומת (ובפרט אם כלל לא מופיע בה מחיר כפי שמצוי בפרסומות של ספרים או מוצרים חדשים) יש מקום להקל במכל-שכן מהמבואר להלן הערה רג מהגרשו"א לעניין מתכוני ביטול.

203) שש"כ פכ"ט סעיפים מ"מח, ואף שאין בדעתו לקנות - אסור כדלעיל הערה קצח, וראה שש"כ שם הערה קכד: ושמעתי מהגרשו"א אויערבך זצ"ל, דיתכן הואיל ולא מלמדים איך להבעיר אש ואיך להעמיד קדירה על האש, רק מלמדים איך להטעים את התבשיל שיהא לו טעם טוב, אולי זוהי חכמה וידיעות, ולא מלמדים דברים האסורים, אם מלמדים רק איך להתבשיל יהא יותר טעים, עכ"ד.

204) דין השטר כולו "שטרי הדיוטות" ולא מציינו לחלק בזה, ואולי לצורך מצוה אפשר להקל בזה (עכ"פ בעיון בלבד) שהרי יש מקום להקל אפילו בקריאת דברים האסורים עצמם (לשיטת המג"א עכ"פ כדלהלן על סעיף כג).

197) זהו פירוש ומקור המושג "שטרי הדיוטות" אך ב"גזירת שטרי הדיוטות" נכלל כל כתב שיש בו צורך ממוני (כדלהלן סעיף כה), גם אם נכתבים על ידי מומחה (ראה להלן סעיף כה לעניין גט וכיו"ב) ואפילו נכתבו בלשון הקודש (ראה להלן סעיף ל), ובסעיפים הבאים יתבאר גדרים נוספים בגזירה זו.

198) משמע שקריאת שטרי הדיוטות נאסרה גם אם לא מזמין עצמו לדבר אסור בקריאה זו (משום שיש לשטרות אלו גדר של "חפצין" בכל עניין), בשונה מגזירת "חפצין אסורים לבקשם בשבת" (דלעיל סי' שו ס"א, וראה שם הערה ט) שאין כל משמעות (ולא איסור) בהליכה לבדה בלא שיזמין עצמו לדבר אסור.

199) על פי המבואר בהערה הקודמת איסור הקריאה אינו מצד התועלת או הקשר לחפציו ועסקיו, בשונה מאיסור "ודבר דבר" שלא נאסר בסיפור דברים בעלמא (כדלעיל סעיף א), ולעניין חשבונות של מצוה ראה להלן סעיף כג. עיתונים אלו נכנסים לגדר "חפצין" ונאסרו בקריאה גם להנאה בעלמא (ע"פ קצות השלחן שהובא להלן הערה רא). ולהלן על סעיף ל נתבאר דין קריאת עיתון חדשות.

201) בקצות השלחן סי' קז בדה"ש ס"ק מג הביא את ה"שאלת יעב"ץ" האוסר קריאת חדשות המתרחשות בעולם בעיתון שיש בו ידיעות ממשא ומתן שאי אפשר ליהרר לקרות רק קצתו ולא השאר. ומהמבואר להלן סעיף כה להתיר עיון באגרת שאינו יודע את תוכנה, על אף החשש הסביר שימשיך בקריאתו גם אם ימצא בה דברים האסורים, מכל-שכן שאין לגזור מדעתנו על עיון בדבר המותר מחשש שיקרא דבר הסמוך לו (אך נפרד ממנו) ובפרט בקריאת דברי תורה שהם חפצי שמים וכדלהלן סעיף כג.

- 1 וְלֹא אָמְרוּ שְׂדֵבִיר אֲסוּר הִרְהוּר מְתָר, אֲלֵא כְּשֵׁאִין הִדְבֵּר נִפְר שְׁמִהֲרֵהר בְּחִפְצִים הָאֲסוּרִים, אָבֵל כָּאֵן שְׁנֹפֵר
- 2 לְכָל שְׁמִהֲרֵהר בְּחִפְצִים הָאֲסוּרִים הִתְנוּכִים בְּשִׁטָּר - הָרִי זֶה בְּכָלֵל אֲסוּר "מִמְצוֹא חִפְצֵד" קס"ז, כְּמוֹ שְׁבָכְלֵל
- 3 זֶה הִמְטִיל בְּשִׁדְהוֹ לְרֹאוֹת מָה הִיא צְרִיכָה, שְׁאֵף שְׁהִטְוִיל בְּשִׁדְהוֹ דְּבָר הִמְתָּר הוּא מִצֵּד עֲצֻמוֹ קס"ז, וְגַם
- 4 הִהֲרֵהוּ בְּצִרְכֵי שְׁדֵהוּ דְּבָר הִמְתָּר הוּא, אֵף עַל פִּי כֵן פִּינֵן שְׁנֹפֵר לְכָל שְׁמִטִּיל שֵׁם בְּשִׁבִּיל כֶּף - אֲסוּר מִשּׁוּם
- 5 "מִמְצוֹא חִפְצֵד", כְּמוֹ שְׁנִתְפָּאֵר בְּסִמָּן ש"ו:

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור סעיף כא

ביאורי הלכה

קסח] מצד עצמו - הטיוול בשבת מותר מצד עצמו כשלא ניכר בו שכוונתו לאיסור, והוא הדין שעיון בכתב כלשהו מותר מצד עצמו, אלא שכהטיוול נעשה בשדה נאסר בכך שניכר לכולם שמהרהר במציאת חפצים האסורים בשבת²⁰⁹, והוא הדין למעיין בשטרי הדיוטות שאז מצטרף ההרהור (המותר מצד עצמו) לקריאה שנעשית אסורה בשבת²¹⁰.

קסז] ממצוא חפצ - אסור לקרוא בספר בשבת (והוא הדין לקריאת עבודות ומבחנים של תלמידים - אפילו במקצועות קודש) כדי למצוא טעויות הצריכות הגהה ותיקון²⁰⁵, אך אם כוונתו גם לקריאה וגם להגהה²⁰⁶, שאם ימצא טעות יגיהה למחרת - מותר²⁰⁷. ואם הוא כותב חידושי הלכות, מותר לעיין בשבת במה שיצטרך לכתוב למחר²⁰⁸.

ציונים והוספות

מסחרו תמיד ועסקו להגיה בכתבי יד כדי לתקנם יש לחוש שמה יטעה, אבל אם מצניע כלי הכתיבה בארגז וסוגר אותו במפתח ומצניע המפתח ויקח כלי הכתיבה בנתיים יזכור לכתוב ועד שיקח המפתח ויפלוט לאסור משום לא פלוג דדוקא מה שאסרו חכמים וגזרו גזירה משום לא פלוג אסרו הכל אבל בנדו"ד לא גזרו חכמים בפירוש רק כל אחד צריך לזהר שרי.

208) קצות השלחן סי' קז בדה"ש הערה כח: כתב השערי תשובה בשם הרדב"ז שאסור לקרות בספר בשבת כדי להכיר מקום הצריך הגהה להגיה אותו למחר, וכתב על זה במנחת שבת סי' צ וז"ל: ולפי זה אפשר דהוא הדין אם צריך להשיב למחר בכתב איזה שאלה או אם הוא כותב חידושי הלכות ומעיין בשבת במה שיצטרך לכתוב למחר אפשר גם כן דאסור, ולכאורה דבר זה הוא כל שכן משינה שאסור אם הוא כדי שיוכל לכתוב בחול עכ"ל, ונראה פשוט דשרי שהמעין כדי לברר ההלכה הרי הוא לומד לשם לימוד שזה תכלית כל העיון לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולא דמי כלל לקורא בספר להכיר מקום שצריך הגהה, ודמי למש"כ הרדב"ז עצמו בסוף דבריו שהביאו השע"ת הנ"ל וז"ל אבל אם מכין לקרות ואם ימצא טעות יגיה למחר מותר עכ"ל והכי נמי הרי עיקר כוונתו ללמוד, ואטו מי שמכין לכתוב חידושי תורתו בספר אסור לחדש בשבת, וגם ה"כל-שכן" שעשה 'המנחת שבת' משינה, אינו מובן כלל, דהתם השינה לאו צורך שבת הוא אצלו רק הכנה לחול, אבל המעיין בהלכה בשבת, העיון עצמו צורך שבת הוא ולא ניתנו שבתות לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה, ופשיטא דשרי.

209) היינו שההרהור (המותר מצד עצמו) הצטרף למעשה הטיוול.

210) בהרהור המצטרף למעשה לא אומרים "ההרהור מותר", ראה לעיל על סי' שו הערה ט.

205) שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצ: שאלת הרוצה להגיה ספר אם מותר לקרות בו בשבת כדי שיכיר מקום הצריך הגהה לתקן אותו למחר. תשובה, דבר זה אסור ולא דחיישי' דלמא אתי לכתוב בשבת...., ובשלמא כשהוא מתכוין לקרות ומצא טעות בספר התירו הפוסקים לרשום הטעות בצפורן כדי לתקנו למחר אבל לקרות לכתחילה להגיה אסור ודמא להא דאמרינן אסור לאדם לפקוד שדותיו כדי לראות מה הם צריכין וכן אסור לאדם להלך בשבת עד סוף התחום כדי שיהא קרוב לעשות חפציו ועל כיוצא בזה נאמר ממצוא חפצך וגו' הכא נמי כיון שהוא מכין להגיה ודאי אסור, אבל אם הוא מכין לקרות ולהגיה מסתברא שהוא מותר כיון שאין כאן מלאכה גמורה.

206) כן מפורש בשו"ת הרדב"ז דלעיל, אך להעיר שהמעין בעלי הגהה (שניכר בהם שהם חלק מהכנת החומר לדפוס) יש להחמיר יותר משום שדומה לשטרי הדיוטות שהחמירו בהם יותר מהמהלך בתוך שדהו (ראה לעיל הערה קצח), וכן יש לחוש לעובדין דחול שהרי הגהה זו נעשית כחלק מתהליך ההדפסה, ולגבי בדיקת עבודות ומבחנים יש להקל יותר, שאין בהם משום עובדין דחול או שטרי הדיוטות, אך צריך שכוונתו תהיה באמת לקריאה בהם ולא רק לנתינת הציין כי סוכ"ס ניכר שרוצה לכתוב ציונים לאחר השבת, (ולגבי מבחנים העוסקים בעניני חול, ראה להלן על סעיף לא).

207) ורשאי לקט קצה הדף, להניח נייר או להראות לדעהו כדי שיזכור למחרת (ולהלן סי' שמ יתבאר אם רשאי לחרוט בציפורן על הדף במקום הטעות שמצא), ובשו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' קס"ה כתב לחוש במי שמעיין כל השבוע בכתבי יד שרוצה ליתן להדפוס ומגיה ופוחת ומוסיף, אם מותר לעיין בשבת בהם שלא להגיה רק ללמוד מתוכה ולראות בה חדו"ת אם יש לחוש שיטעה בטירת העיון ויגיה. וכתב לחלק דאם לא מצניע כלי הכתיבה בארגז סגור פשיטא שאסור כיון דשכיח ורגיל בזה מכ"ש מי שזה

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

1 חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם
2 אסורים וכו' ט"ג טע"פ:

3 **יב** אין הקיטע שנקטעו רגליו יוצא בקב שלו דהיינו
4 שעושה כמין דפוס של רגל וחוקק בו מעט לשום ראש
5 שוקו בתוכו ואין עושה קב זה כדי להלך בו שהרי עכ"פ
6 צריך הוא למקלו ומותר לו לצאת במקלו כמו שיתבאר
7 הואיל והוא צורך הילוכו אלא עשיית קב זה הוא בשביל
8 שלא יהא נראה כחסר רגל אלא נכה רגל. לפיכך כיון שאינו
9 צורך הילוכו (הרי הוא משוי) ואסור לצאת בו.

10 (ואף שכל דבר שיש עליו תורת מלבוש מותר ללבשו ולצאת
11 בו אף שאינו צריך ללבושו לצורך הליכתו אלא לצורך אחר
12 וא"כ הוא הדין קב זה שהוא מנעל שלו למה לא יצא בו
13 אע"פ שאינו צורך הליכתו אלא להתחפש בו שלא יראה
14 חסר רגל לפי שקב זה אין עליו תורת מנעל כלל הואיל והוא
15 של עץ ואין נקרא מנעל אלא של עור כמו שיתבאר בסי'
16 תרי"ד.

17 ואף אם קב זה מחופה עור שאז יש תורת מנעל עליו כמו
18 שיתבאר שם ואעפ"כ לא יצא בו הקיטע שכיון שאין בו
19 אלא ראש שוקו חוששין שמא ישמט ממנו וישכח ויביאנו
20 בידו אלא אם כן עור החופה את הקב עודף ממנו ג"כ
21 למעלה מן הקב בענין שיוכל ללבוש עודף זה על שוקו
22 ולקשור שם עליו שלא יוכל להשמט ממנו).

23 אבל מי שאינו קיטע מותר לו לצאת במנעל של עץ (ואפילו
24 אינו מחופה עור כלל שכיון שהרגל נכנסת בו אין חוששין
25 שמא ישמט מעל רגלו) אע"פ שאינו יכול להדקו בחוזק
26 סביב רגלו וכל שכן שמותר לצאת במיני מנעלים המחופים
27 עור שקורין (פאנטיני"ש) אע"פ שיכולים להשתמט
28 מהרגלים במהרה שכיון שהרגל נכנסת בעור החופה אין
29 חוששין שישמטו לגמרי ויש מקומות שנוהגין להחמיר שלא
30 לצאת בהם לכתחלה אע"פ שמותר מן הדין אבל אם שכח
31 ויצא בהם אינו צריך להסירם מעל רגליו ברשות הרבים:

32 * * *

33 **יג** קיטע בשתי רגליו ומהלך על ארכבותיו ועל אורך
34 שוקיו ועושה לו סמוכות של עור או של עץ לאורך
35 שוקיו מותר לצאת בהם לפי שהם תכשיט שלו אבל קיטע
36 שיבשו וכווצו גידי שוקיו וארכבותיו ואינו יכול להלך
37 עליהם כלל אלא עושה לו כמין כסא נמוך ויושב עליו
38 וכשהוא מהלך נסמך בידיו על ספסלים קטנים ועוקר גופו
39 מן הארץ ונדהף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשורה
40 לו מאחוריו ועושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי
41 רגליו התלוים שכהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם
42 על רגליו קצת לפעמים כשיש לפניו קרקע גבוה אבל רוב
43 פעמים הן תלוין באויר ואין נוגעין לארץ לא יצא בסמוכות
44 אלו בשבת שכיון שהם תלוים ואינם מונחים על הארץ יש
45 לחוש שמא ישמטו מעל רגליו וישכח ויביאנו בידו אבל
46 בכסא שמאחוריו ובספסלים שבידיו מותר לו לצאת שכיון
47 שאינו יכול ללכת מבלעדם הרי הם מנעליו (שכל גופו נסמך
48 עליהם).

49 וכן חיגר שאינו יכול לילך כלל בלא מקל מותר לצאת בו
50 אפילו אינו קשור לו אבל אם אפשר לו לילך קצת בלא מקל
51 ואינו נוטלו אלא להחזיק את עצמו שיוכל ללכת (בטוב)
52 יותר ולא יפול וכן זקן ההולך בביתו בלא מקל וכשיצא
53 לחוץ נשען על מקלו מחמת תשוש כחו אסור לצאת בו
54 בשבת אפילו אם הוא זקן כל כך שמנענע גופו ומתיירא פן
55 יפול (שכיון שהולך בביתו בלא מקל אם כן אין צריך זה
56 למקל שיסמוך עליו כל גופו וכל הליכתו אלא שמתחזק בו
57 בעת שמתירא ליפול הרי זה כמשוי שנושא לצורך הליכתו
58 ואינו דומה למנעלים שכל גופו נסמך עליהם בכל הליכתו
59 ולכן מותר לצאת בהם אף אם אין עליהם שם מנעל כגון
60 של עץ שאינו מחופה עור) וכן חולה שעמד מחליו אם
61 אפשר לו לילך (קצת) בלא מקל אסור לצאת בו ואם לאו
62 מותר וכן סומא לא יצא במקל שהרי אפשר לו לילך וזולתו
63 ואינו נוטלו אלא לישר ולתקן פסיעותיו ואין צריך לומר
64 החשובים שנוהגים לילך במקל חשוב שבידם שאסורים
65 לצאת בו בשבת ואפילו ביו"ט אסורים לצאת בו (עיין סי'
66 תקכ"ב):

67 **יד** טוב ליהדר שלא לצאת בשבת כמו שהוא יוצא בחול
68 בלתי מלבוש או תכשיט אחד שיזכור על ידו שהיום
69 שבת ולא יבא לחללו:

70 * * *

71 **טו** מי שאסור וכבלים ברגליו מותר לצאת בהם מפני שהם
72 לו כמו מלבוש ואין חוששים שמא יפלו מעל רגליו
73 ויביאם בידו לפי שמן הסתם הם תקועים היטב שלא יברח:
74 **טז** אין יוצאין באנקטמין והוא כמין חמור שעושים
75 הליצנים ונראה כרוכב עליו והוא נושא והולך ברגליו
76 ולא בקשרים והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף הרגל
77 והולכין בהם בטיט ולא בפרמי והם כעין צורות פרצוף
78 שנותנים על הפנים להפחיד התינוקות (שכל אלו משוי הם
79 ואינם מלבושים ותכשיטין) ואם יצא בהם פטור (שאיין זו
80 דרך הוצאה לרוב בני אדם):

81 **יז** אין יוצאין בתיבה או קופה או מחצלת ואפילו מפני
82 הגשמים אפילו שנתלבש בהם כמו במלבוש שכיון
83 שאין דרך להתלבש בהם לעולם הרי הן משוי אבל יוצאין
84 בשק ויריעה וחמילה דרך מלבוש מפני שדרך לצאת בהן
85 בשעת הגשמים ולכן אף שלא בשעת הגשמים שם מלבוש
86 עליהם:

87 **יח** יוצאין בפשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנין על גבי
88 המכה בשבת כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה מפני
89 שהם לו כמו מלבוש ובלבד שהוכנו מבעוד יום בענין שאין
90 בהם משום טלטול מוקצה על דרך שיתבאר בסי' ש"ח] וכן
91 מותר לכרוך סמרטוט על המכה שבידו או שבאצבעו ולצאת
92 בו לרשות הרבים (ואין חוששין למראית העין שיאמרו
93 שמתכרין להוציא הסמרטוט ולא בשביל המכה כרכו בידו):

94 **יט** ואין צריך לומר שמותר לצאת בספוג וחתיתות בגדים
95 דקים ישנים שעל המכה שהן מרפאים אותה והרי הן

מלכים וכיוצא בהם כיון שאין זה חשוב כלל ואין בו יוהרא
שדרך כל אדם לצאת בו מכל מקום יש לחוש שמא יפסוק
ויפול ויביאנו בידו:

כב וכל זה בזוג שהיה דרך בימיהם לעשותו לנוי לכל
הבגדים של בני מלכים וכיוצא בהם מכסף וזהב ושאר
כל אדם משאר מיני מתכות ולכך לא רצו חכמים להטריח
לפוסק מערב שבת מכל הבגדים שהוא ארוג או תפור בהם
ולגנות הבגדים אבל תכשיט שאין רגילין לחברו בבגד אסור
לצאת בו אף על פי שארוג ותפור בבגד שגזרו עליו גזירה
משום אינו ארוג ותפור כיון שאין שם גנאי כלל אם יפסיקנו
מהבגד שהרי אין רגילות כלל לחברו בבגד.

במה דברים אמורים בשאר מיני מתכת אבל של כסף או
זהב מותר בכל ענין ואפילו לתלותו בצוארו שכיון שמן
הסתם תוקעין אותו יפה שלא יפול ויפסוק מחמת שדמיו
יקרים אין לגזור בו שמא לא יחברנו יפה בענין שיוכל
ליפסק וליפול ולכן התירו לצאת במפתח של זהב או כסף
התולים בבגדו אף על פי שאין רגילות לתלותו שם ואסור
במפתח של שאר מיני מתכות כמו שנתבאר למעלה לבד
מטעם המבואר שם:

* * *

כג וכל זה בתכשיט שהוא דבר המותר לצאת בו ואין
צריך שיהיה מחובר לכסות אלא משום גזירה שמא
יפסק ויפול אבל אם חיבר לכסותו דבר שאינו עשוי
לתכשיט אלא להשתמש בו שהוא דבר האסור לצאת בו אין
חיבורו לכסות מתירו לצאת בו והרי הוא כתלוש ומופסק
מהכסות דכיון שהוא עשוי להשתמש בפני עצמו ואינו
משמש כלום לאותו מלבוש שהוא אינו בטל לגבי אותו
מלבוש אע"פ שהמלבוש חשוב הרבה ממנו כמ"ש למעלה.

במה דברים אמורים כשדבר זה שחיברו לכסות הוא חשוב
קצת נגד הכסות אבל אם אינו חשוב כלל נגד חשיבות
הכסות כגון מטפחת שמקנחין בו את האף (שקורין
פאצילי"ש) הרי היא בטילה לגבי הכסות אם היא תפורה לו
בב' תכיפות שב' תכיפות חשובין חיבור לענין כלאים
(ולענין שבת עיין סי' ש"מ) אבל אם היא תפורה לחגורה
אסור לצאת בו שנגד החגורה היא חשובה ואינה בטלה
אליה ואין צריך לומר אם קשורה שם אפילו בקשר של
קיימא ואף אם רוצה לחגור שם במטפחת זו על גבי החגורה
או תחתיה אין זה מועיל כלום שאין יוצאין בב' חגורות זו
על גבי זו כמו שיתבאר ומי שרוצה לישא עמו מטפחת זו
אין לו תקנה אלא אם כן יקשרנה בראש החגורה (מערב
שבת) בקשר של קיימא שאז נעשית כחגורה אחת ארוכה
ויחגור את עצמו בכולה כל זמן שהולך ברחוב וכן אסור
לצאת במטלית שקושרין בפתילין של כובע לקנח בה עניו
מפני שאינה בטלה לגבי הכובע:

כד אותן עגולים ירוקים שגזרה מלכות שכל יהודי ישא
אחד מהם בכסותו מותר לצאת בהם בשבת שהם
בטלים לגבי הכסות אף אם אינם תפורים בכסות אלא
מחוברים בה קצת על ידי קשירה וכיוצא בה:

* * *

לו כתכשיט וכן בקליפות שום ובצל ועלי גפנים ושאר עלים
המרפאים ובלבד שלא יתנם על גבי המכה בתחלה בשבת
אע"פ שאינו רוצה לצאת בהם לרשות הרבים לפי שגזרו
חכמים על כל דבר המרפא שלא ליתנו בתחלה בשבת משום
שלא יבא לשחוק סמנים בשבת כמו שיתבאר בסימן שכ"ח
אבל אם היה עליה מערב שבת ונפלה מעליה בשבת שמותר
להחזירה עליה כמו שיתבאר שם מותר להחזירה אפילו
ברשות הרבים כמו שמותר להחזיר ללבוש מלבושים שנפלו
מעליו ברשות הרבים וכן רטיה וכיוצא בה שנפלה ממכתה
ולא הגיע לארץ אלא נפלה על גבי כלי שמותר להחזירין על
גבי מכתו כמו שיתבאר שם מותר להחזירין אפילו ברשות
הרבים:

* * *

כ מותר לאגוד סמרטוט על הרטייה או על שאר דברים
שעל המכה ולצאת בו לרשות הרבים ויכול להתירו
ברשות הרבים ולחזור ולקשרו שם ואין חוששים כשמתירו
בידו ברשות הרבים שמא ישכח ויביאנו בידו מטעם
שיתבאר בסימן ש"ג אבל אסור לכרוך חוט או משיחה על
גבי הרטייה או שאר דברים שעל המכה לפי שהחוט או
משיחה חשובים קצת ואינם בטלים לגבי רטיה כמו אגוד
של סמרטוט שאינו חשוב כלל שכשמתירו מהרטייה שאינו
צריך לו עוד הרי הוא משליכו לארץ ולפיכך הוא בטל לגבי
הרטייה:

כא הבנים יוצאין בזוגין של זהב הארוגים או תפורים להם
בכסותם לנוי אבל אם אינם ארוגים או תפורים אלא
תלויין ע"י קשר וכיוצא בזה אסורים לצאת בהם אע"פ שהם
בנים קטנים לפי שאין דרך לצאת בזוגין אלא בני מלכים
וכיוצא בהם מבני עשירים גדולים ולשאר בנים הרי הוא
יוהרא ובני מלכים והעשירים משחקים עליהם על
שמתיהירים בדבר שאינן ראויין להם ויש לחוש שמא ישמע
אביו של זה ההולך בזוגין שמשחקים עליו וילך ויסיר הזוגין
מבנו כיון שאינן ארוגין ולא תפורים וישכח ויביאנו בידו
ברשות הרבים.

ואפילו כשהם ארוגים בכסותם לא ילכו בהם אפילו בבית
אלא כשאין בהם עינבל אבל אם יש בהם עינבל העשוי
להשמיע קול אסורים ללבשם בשבת שאסור להשמיע קול
של זוג העשוי לקשקש בו התינוק כמו שיתבאר בסי' של"ח
ושל"ט ואע"פ שכאן עושה זאת הקטן ואין אנו מצווים
להפריש הקטן מחלול שבת מכל מקום אסור ליתן לו
מלבוש זה שהזוג ארוג בו שהרי זה כמאכילו איסור בידים
עיין סי' שמ"ג.

* * *

אבל כשאין בו עינבל מותר אף לגדול לצאת בכסותו שהזוג
ארוג או תפור בו ואם הוא מבני מלכים או כיוצא בהם אף
אם תלוי בצוארו מותר לצאת בו ואין חוששין שמא יפסוק
ויפול ויביאנו בידו לפי שמן הסתם כל זוג של כסף או זהב
תוקעין אותו יפה בשלשלת שלא יפסוק אבל זוג של שאר
מיני מתכת אין כל אדם רשאי לצאת בו עד שיהיה ארוג או
תפור בכסותו שאף שאין לחוש בו שמא ישחקו עליו בני

15 שהוא אותו לחש עצמו שבאיגרות הראשונות אסור לצאת
16 הואיל ולא כתבה איש המומחה שמזלו גורם ואף האיש
17 המומחה לא נעשה מומחה ע"י כן אלא ללחש זה בלבד
18 אבל לא לשאר לחשים ואף אם כתב כמה מיני לחשים וכל
19 אחד מהם הועילו כמה פעמים לא נעשה מומחה אלא
20 ללחשים אלו שהועילו ג' פעמים אבל לא לשאר לחשים
21 שלא הועילו עדיין ג' פעמים:
22 כו וכיצד נעשה הקמיע עצמו מומחה אע"פ שלא עשאו
23 איש מומחה כגון שכתב לחש אחד באיגרת אחת
24 ורפאתה אותו איגרת ג' פעמים שנעשה זו האיגרת מומחה
25 ומותר לכל אדם לצאת בה בשבת אע"פ שהאיש אינו
26 מומחה עדיין שלא כתב אלא קמיע אחת ואם יכתוב עוד
27 לחש זה באיגרת אחרת אסור לצאת באותה איגרת בשבת
28 כל זמן שלא רפאתה ג' פעמים:

1 כה מותר לצאת במיני עשבים שקושרין אותם בקשרים
2 ותולין אותם בצואר לרפואה ואינם כמשוי לאדם אלא
3 כתכשיט הואיל והם לרפואה ומטעם זה מותר לצאת בקמיע
4 מומחה שתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו אבל אין
5 יוצאין בקמיע שאינו מומחה אפילו לכרמלית.
6 ואיזהו קמיע מומחה כל שעשהו איש מומחה אע"פ
7 שהקמיע עצמה אינו מומחה וכל שכן אם קמיע עצמו הוא
8 מומחה אע"פ שעשהו איש שאינו מומחה.
9 כיצד נעשה האיש מומחה כגון שכתב לחש אחד בג' איגרות
10 ורפא ג' בני אדם כל איגרת רפאתה אדם אחד נעשה איש
11 הכותב מומחה ללחש זה וכל פעם שיכתבנו מותר לצאת בו
12 בשבת אע"פ שהקמיע עצמו אינו מומחה שאגרת זו הד' לא
13 רפאתה עדיין מעולם ואף שהאיש אינו יודע כלום ברפואות
14 אין בכך כלום ואם אדם אחר כתב איגרת זו הרביעית אע"פ

לְקוּטֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

קוֹל דּוֹדֵי הִנֵּה זֶה בָּא¹

15 מִצָּה שְׁאֵנוּ אוֹכְלִים (וְכֵן בַּפֶּסֶח מִצְרִים), צָרִיךְ לִהְיוֹת קוֹדֵם
16 חֲצוֹת דִּיִּיקָא, כְּמֵאן דְּאָמַר שׁ"הפֶּסֶח אֵינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד
17 חֲצוֹת⁵, וּבַפֶּסֶח נֶאֱמַר: "עַל מִצּוֹת וּמִרְוִרִים וגו'"⁶.
18 וּלְהִבִּין כָּל זֶה:
19 הִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל: "עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה הוּא
20 וְשִׁמּוֹ בְּלִבָּד". דִּהְיָה חַיּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ
21 יִתְבָּרֵךְ, אֵינוּ אֶלָּא בְּחִינַת אוֹר וְזִיו בְּלִבָּד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ.
22 כְּמוֹ עַל דְּרָךְ מִשָּׁל זִיו הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ זִיו הַנֵּר, שְׁאֵינוּ נוֹגַע
23 אֶל הָעֵצִים כָּלָל, וְהִרְאָיָה, שְׂאָף אִם יֵשׁ מִסָּךְ מִפְּסִיק בְּאוֹפֶן
24 שְׂאִין הָיוּ יָכוֹל לְהִתְפַּשֵּׁט, מִכָּל מְקוֹם אֵין בְּהָעֵצִים שׁוֹם
25 שִׁינוּי;
26 כְּמוֹ כֵּן לְמַעַלָּה: כַּח אֱלֹקֵי הַמַּחֲיָה כָּל הָעוֹלָמוֹת נִקְרָא
27 בְּשֵׁם אוֹר, שְׁאֵינוּ נוֹגַע לְעֵצְמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כָּלָל, וְאֵינוּ פּוֹעֵל
28 בּוֹ שׁוֹם שִׁינוּי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִלֵּאכִי ג, ו): "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי",

1 "קוֹל דּוֹדֵי הִנֵּה זֶה בָּא, מְדַלֵּג עַל הָהָרִים מְקַפֵּץ עַל
2 הַגְּבָעוֹת. דּוֹמָה דּוֹדֵי לְצִבִּי כו'" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, חט);
3 וְצָרִיךְ לְהִבִּין שִׁינוּי הַלְשׁוֹן: שֶׁבְּ"הָרִים" כְּתִיב "מְדַלֵּג",
4 וּבְ"גְבָעוֹת" "מְקַפֵּץ".
5 הִנֵּה פֶסֶק זֶה נֶאֱמַר עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה הַגְּאוּלָּה
6 בְּ"דִלּוּג" מֵאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְרַד"ו שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
7 בַּמִּדְרָשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים בַּפֶּסֶק זֶה.
8 וּלְהִבִּין כָּל זֶה, הִנֵּה אֵנוּ אוֹמְרִים בַּהֲגָדָה:
9 מִצָּה זֶה שְׁאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׁלֹא
10 הַסֶּפֶק בְּצִקָּת שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם
11 מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא וּגְאֻלָּם.³
12 וְהִנֵּה לְכַאוּרָה אֵין זֶה טַעַם מִסֶּפֶק. כִּי עֲנִין הַתְּגַלּוֹת
13 זֶה "שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים" הָיָה אַחֵר חֲצוֹת,
14 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בָּא יב, כט): "וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה כו"⁴, וְאִכְלִית

אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְעַדִּין אֵין בִּידְנוּ אֶלָּא מֵאִתֵּם וְעֹשֶׁר שָׁנָה? אָמַר לָהֶם: הוּאִיל
וְהוּא חֲפֵץ בְּגֻאֲלָתָם אֵינוּ מְבִיט בְּחִשְׁבוֹנוֹתֵיהֶם אֶלָּא מְדַלֵּג עַל הָהָרִים, אֵין הָרִים
וּגְבָעוֹת אֲדַמּוּרִין כָּאֵן אֶלָּא קִצִּים וְעִבּוּרִין, מְדַלֵּג עַל הַחֲשֻׁבוֹנוֹת וְעַל הַקְּצִים
וְעִבּוּרִין, וּבַחֲדָשׁ הָיָה אֲתָם נִגְאָלִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, ב): הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
חֲדָשִׁים.

(3) (רָאָה הַגָּהָה בְּאוֹר הַתּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים עֲמוּד רִמּוֹה).

(4) (רָאָה הַגָּהָה בְּאוֹר הַתּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים עֲמוּד רִמּוֹה).

(5) (פְּסָדִים קב, ב).

(6) (יֵאבֶלְהוּ". בְּהַעֲלוֹתָ ט, יא)

(7) (פֶּרֶקֶי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק ג, רָאָה לְעִיל בְּהַר מִג, ב וְשֵׁם נִסְמָן).

(1) (נֶאֱמַר בַּפֶּרֶשֶׁת וַיִּקְהַל פְּקוּדֵי תַּקְסִיט וּשְׁבַת פֶּרֶשֶׁת וַיִּקְהַל פְּקוּדֵי חֵל אֹז כְּכ"ג
אֲדָר, מִקְרָכִים הַחֲדָשׁ נִסְיוֹן. נוֹסַח אַחֵר – הַנִּחַת אֲדַמּוּרִי הָאֲמֻצָּעִי – נִדְפַס
בְּמֵאמְרֵי אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן תַּקְסִיט עֲמוּד גִּד. הַנִּהּוֹת וְקִצְעִירִים – אוֹר הַתּוֹרָה דְּרוּשִׁים
לַפֶּסֶח (וַיִּקְרָא כֶּרֶךְ ג) עֲמוּד תַּשְׁחַס וְאֵילֶךְ. שִׁיר הַשִּׁירִים כֶּרֶךְ א עֲמוּד רִמּוֹה־רִנַּת.
כֶּרֶךְ ג עֲמוּד תַּחֲפֹד וְאֵילֶךְ.

לְכַמָּה מַעֲנִינֵי הַמֵּאמֶר רָאָה: סֵפֶר הַמֵּאמְרִים תַּרְכִּיט עֲמוּד קֶלֶה וְאֵילֶךְ. תַּרְל"ב
חֶלֶק א עֲמוּד כ וְאֵילֶךְ וְעֲמוּד כֹּח וְאֵילֶךְ. תַּרְס"ג חֶלֶק ב עֲמוּד קֶן וְאֵילֶךְ. תַּש"ח
עֲמוּד 153 וְאֵילֶךְ. פֶּלַח הַרְמוֹן שִׁיר הַשִּׁירִים עֲמוּד יט-מא).

(2) (שִׁיר הַשִּׁירִים רָבָה פֶּרֶשָׁה ב: קוֹל דּוֹדֵי הִנֵּה זֶה בָּא, זֶה מִשְׁה. בְּשַׁעָה שְׂבָא
אָמַר לִישְׁרָאֵל: בַּחֲדָשׁ זֶה אֲתָם נִגְאָלִין, אָמְרוּ לוֹ: מִשְׁה רִבְנָה, הִיאָךְ אֵנוּ נִגְאָלִין,
וְהִלָּא אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית טו, יג): וְעַבְדּוֹם וְעַנּוּ אֲתָם

ובכמו זיו השמש מן השמש, שאין שייר לומר
שהשמש מאיר זיוו, רק שנמשך ממילא הזיו מן השמש.
ובכמו כן למעלה: כשעלה ברצונו יתברך שמו לבוא את
העולם, האציל והמשיך מבחינת אורו יתברך, שאינו
נוגע לעצמותו ברוך הוא כלל, רק דרך זיו והארה
בעלמא, והארה זו היא מקור חיות והתהוות כל
העולמות. והרי הוא רק כאילו "צנה ונברא" ממילא,
שאין להם ערך ויחוס כלל אליו יתברך.¹⁴

וזהו "מלכות מלכות כל עולמים", כי יש ב' בחינות
– היינו בחינת "מלכותך", ובחינת "מלכות כל עולמים".
פירוש "מלכות כל עולמים" – היינו מה שמחיה "כל
עולמים", והוא בחינת מלכותו לבד כו'. ויש כמה
עולמות – בריאה, יצירה, עשיה.

כי הנה כתיב (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי
– בראתי יצירתי אף עשיתי":

"בראתיו" היינו בחינת בריאה. והיינו בחינת הנשמות
שהמה בחינת בריאה. כי בריאה הוא יש מאין¹⁵ ממש.
ובכמו למשל המחשבה, הוא בחינת בריאה, שהוא יש
מאין ממש. כי קודם שחושב לא היו האותיות כלל,
ואחר כך בבחינת מחשבה הם האותיות. וכמו כן נשמות
ישראל "עלו במחשבה" כו'¹⁶, ולכן נקרא בחינת בריאה.

"יצירתי" הוא עולם המלאכים, שהמה בחינת יצירה
כי המה בחינת דיבור, "בדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו
כו'¹⁷, ובכמו הדיבור שנמשך מהמחשבה, כי מה שהאדם
חושב הוא מדבר. ואינו בחינת יש מאין רק בחינת יש
מיש; רק מה שהיה בתחלה בהעלם המחשבה, ועתה
הוא בגלוי בדבור. ואינו רק – בחינת חומר וצורה: חומר
הוא ההעלם, כח היילי; וצורה הוא הגילוי. ולכן נקרא
בשם יצירה כו'¹⁸.

"ואתה הוא קודם שנברא העולם כו'⁸. ונקרא גם כן
בחינת "שם", וכמו שכתוב: "יהללו את שם כו'" (תהלים קמח,
ה).

ובכמו על דרך משל, האדם כשהוא בפני עצמו אינו
צריך לשם כלל, רק לזולתו שיקראו אותו בשמו ואינו
נוגע לעצמותו כלל; כן הוא בחינת כח האלקי המחיה
כל העולמות, הוא רק בחינת שם בלבד ואינו נוגע
לעצמותו כלל.

ונקרא בחינת מלך: כמו למשל המלך על מדינתו,
שאין עצמותו ומהותו נתפס ומתפשט במדינה כולה, רק
שמו לבדו, שנקרא מלך עליהם. כמו כן למעלה, מה
שאלקות מחיה כל העולמות הוא רק בחינת מלכות.
שבמה שהוא מלך עליהם – מחיה ומחיה אותם. והיינו
שמו יתברך בלבד. אבל מהותו ועצמותו יתברך אינו
בגדר המשכה והתגלות, "כי הוא לבדו מרום וקדוש
כו'⁹, "אתה הוא עד שלא נברא העולם כו'¹⁰.

והנה, בנוסחא הישנה היה כתוב: "אתה הוא עד שלא
בראת", ועתה הוא הנוסחא: "עד שלא נברא כו".
והעיקר הוא בנוסחא זו, כי כן הוא לשון הפסוק (שם):
"יהללו את שם כו' כי הוא צנה ונברא כו'¹¹.

וההפך בין "בראת" ל"נברא"¹² הוא: כי "בראת"
משמע שהעצמות נמשך גם כן בבחינה זו. כמו על דרך
משל, האדם כשחושב ומעיין באיזה דבר איז עצמותו
גם כן נמשך במחשבה זו, שאינו חושב דבר אחר. אבל
אצלו יתברך הוא אינו כן, שאינו נוגע לעצמותו כלל,
רק דרך זיו והארה בעלמא. והרי הוא כאילו נברא
ממילא, כי אינו פועל שום שינוי חס ושלום בעצמותו
כלל. ולכן נכון הוא זאת הנוסחא "עד שלא נברא כו'¹³.
(וכמו שכתב הש"ל"ה בהקדמה, דף ג', עמוד ב').

(8) נוסח תפלת השחר.

(9) ברכת "יוצר אור".

(10) ראה הגהה באור התורה שיר השירים עמוד רמה.

(11) יש לבאר זה ש'בנוסחא הישנה היה כתוב אתה הוא עד שלא בראת
ועתה הוא הנוסחא עד שלא נברא – כי בידורות הראשונים היה מקום לקא
סלקא דעתך שישנה גם מציאות ממש והיה צריך לשלול קא סלקא דעתך זה.
אבל לאחר שנתגלתה תורת הקבלה, שזה היה גם הקדמה לגילוי תורת
החסידות שבה מודגש ענין אחדותו יתברך – בנוגע למציאות ממש, אין מקום
לקא סלקא דעתך כזה, וזה שצריך לשלול הוא שלא ישנו אפילו מציאות
שבתכלית הדקות אתה הוא עד שלא נברא כו' אתה הוא מוטב נברא כו'. דבור
המתחיל "לך אמר לבי" תש"ב – ספר המאמרים מלקט חלק ד (תמוז-אלול)
עמוד רפו הערה 49. וראה תורת מנחם חלק לג עמוד 120.

(12) ראה אור התורה מגלת אסתר עמוד קעב.

(13) (לכאורה, מפיון שבמאמר זה עצמו הלשון הוא "נברא העולם", נברא
בדרך ממילא – מהו החידוש בזה שהבריאה אינו פועלת שינוי בו יתברך.

והביאור כזה, כי גם פעולה הבאה בדרך ממילא מורה שהדבר שממנו באה
הפעולה הוא בגדר מקור להפעולה (שלכן באה ממנו פעולה זו דוקא) דפעולה
שבאה מ'מקור' (גם כשהיא באופן דבדרך ממילא) עושה שינוי (בדקות על כל
פנים) בו, ובהו מחדש אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא
העולם" כשהו מחדש. והטעם על זה הוא, כי הבריאה (גם הבריאה באופן דבדרך
ממילא) היא רק מבחינת שמו, הארה בלבד". ספר המאמרים מלקט שם עמוד
רפה.

(14) ראה הגהה באור התורה שיר השירים שם עמוד רמו.

(15) ראה לעיל פרשת ראה כ, ג. ואתחנן ב, ב ואלך. ושם נסמך.

(16) בראשית רבה ריש פרשה א.

(17) "כל צבאם". תהלים לו, ג. "הם המלאכים והנגלים" – מצודת דוד.

(18) (כמו שנתבאר מזה במקום אחר: בדבור המתחיל "מי מנה"
בפרשת בלק (לעיל חקת סו, א: "בראתי הוא כח מחשבה שהוא יש מאין;
יצירתי הוא בחינת דיבור שהוא בחינת צורה, שמצייר האותיות שבמחשבה;
אף עשיתי הוא בחינת המעשה").

מחופתו של חבירו²⁶, ממילא הם בחינת גבול, ויש גבול
להשגתו. וכ"שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כ"ו,
בחינת "הוא ושמו לבד" שלמעלה מההשתלשלות
העולמות, בחינת מהותו ועצמותו, אז היה יציאת
מצרים כ"ו²⁷ :

ב. והנה כדי שיהיה בחינת גילוי זה, היו צריכים לאכול
מצה. וענין מצה הוא על דרך שאמרו רז"ל (ברכות דף מ',
סוף עמוד א')²⁸: "אין התינוק יודע לקרות אבא ואימא עד
שיטעום דגן"²⁹, הנה יש בבחינת "דגן" כח שעל ידו יוכל
התינוק להפיר אביו ואמו, כמו כן על ידי בחינת מצה
הפירו את אלקות, בחינת מהותו ועצמותו, "דע את
אלקי אבירך" (דברי הימים א כח, ט) – לשון הכרה והרגשה כ"ו.
והנה יש ב' בחינות מצה³⁰: א' – שהיה קודם חצות,
וזו צריכה שמור – "ושמרתם את המצות כ"ו" (בא יב, יז).
והב' – שהוא בחינת "עד שנגלה כ"ו", שם נאמר: "לא
הספיק בצקת של אבותינו כ"ו", שאינה באה לידי חימוץ
כלל.

וצריך להבין ענין חמץ ומצה:

חמץ הוא בחינת הגבהה וההתנשאות, ויש בו טעם.
ומצה הוא בחינה שאין בה גובה והתנשאות כלל, ואין
בה טעם כלל, כמאמר רז"ל³¹: "בלע מצה – יצא".
וכמו כן בעבודה: ענין מצה הוא בחינת ביטול, "בטל
רצונך כ"ו"³².

"אף עשיתיו" היינו בחינת עולם העשייה, כוכבים
ומזלות כ"ו¹⁹.
וכל העולמות הנ"ל אינם מקבלים חיותם רק מבחינת
שם בלבד, "כל הנקרא בשמי כ"ו. וזהו הכל בחינת
"מלכות כל עולמים".

אבל בחינת "מלכותך" הוא כמו שבחינת מלכות הוא
בטל בעצמותו. כמו על דרך משל זיו השמש הכלול
בשמש עצמו, שאינו נראה שם כלל, רק הוא בטל
בעצמותו ואין אורו וזיוו ניכר, ונראה רק על הארץ כ"ו.
וזהו "קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד",
דהיינו שהיה שמו נכלל בעצמותו²⁰.

וזהו גם כן ענין "נגלה עליהם מלך המלכים
הקדוש ברוך הוא כ"ו": "מלך" היינו בחינת "מלכות כל
עולמים", שממנה כל עלמין, בחינת זיו ושם לבד כ"ו;
ובחינת "מלך מלכי המלכים" היינו בחינת "מלכותך"²¹
כמו שנכלל בבחינת עצמותו²², "הוא ושמו לבד"²³; וזה
היה "נגלה עליהם" אז, בחינת "מלכותך" שלמעלה מן
ההשתלשלות, שהוא בחינת מהותו ועצמותו כ"ו²⁴.

וזהו כי אז היה יציאת מצרים: כי ענין "מצרים" הוא
בחינת מיצר וגבול. כמו עולם הגשמי הוא גבול, "מהלך
ת"ק שנה"²⁵. ואף עולם המלאכים הוא בחינת גבול,
"וצבא השמים לך משתחווים" (נחמיה ט, ו), בחינת יש כ"ו.
וגם עולם הנשמות המה בחינת גבול, כי "כל צדיק נכוה

שבעת ימי הבנין" – אור התורה ויקרא כרך ב עמוד תשע. ראה אור התורה
שיר השירים עמוד (רגל).

(24) (ראה הגהה באור התורה שיר השירים שם עמוד רמו).

(25) (ראה חגיגה יג, א).

(26) (ראה בבא בתרא עה, א).

(27) (ועיין מה שנתבאר מענין בחינות מצרים ויציאת מצרים: בדבור
המתחיל "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים" (תורה אור
יתר): "לצאת מנחת נפש הבחמית כ"ו עד ויעל אברהם ממצרים" – אור התורה
שיר השירים עמוד רגל). ובדבור המתחיל "אני הו"ה אלקיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים" – סוף פרשת שלח.

ראה הגהה וקיצור באור התורה שיר השירים עמוד רמו).

(28) (ראה אור התורה ויקרא כרך ג עמוד תשמח).

(29) (ראה הגהה באור התורה שיר השירים שם עמוד רמו).

(30) ("שערין נשאר הקושניא. שהרי אומר "מצה זו שאנו אוכלים", דהיינו מצה
שקודם חצות היא "על שום שלא הספיק להחמיץ". – אור התורה בא עמוד שז).

וראה פסחים לו, א. ובמפרשים שם. ירושלמי שם.

(31) (פסחים קטו, ב).

(32) (ראה הגהה וקיצור באור התורה שיר השירים עמוד רמט).

ובדבור המתחיל "שוכה ישראל" (לעיל שבת שוכה סו, ב: בראתיו – כח
משכה, כי בריאה היא מאין ליש, כך המחשבה היא מאין, שלא נולדו ונתהוו
בחינת אותיות קודם המחשבה, ואותיות המחשבה הן בבחינת העלם. ויצרתי
מלשון צורה, שמצייר חומר ההיוולד שהוא בבחינת ההעלם, והצורה הוא גילוי
להחומר").

(19) (ראה הגהה באור התורה שיר השירים שם עמוד רמו).

(20) (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "תקעו בחדש" מזה (לעיל
ראש השנה נה, א: שאם לא היה חמץ והמכסה לא היה השמש מאיר בבחינה
זו כ"ו, ולעיתיד לבא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מפרמיקה כ"ו" עיין שם. וזהו
שלמעלה מבחינת זיו והארה המאיר על ידי מנן ונרתק כ"ו, ומזה יובן ההפך
בין "מלכות כל עולמים" ובין "מלכותך כ"ו").

ראה הגהה באור התורה שיר השירים עמוד רמו).

ובדבור המתחיל "שיר השירים" (לעיל א, סוף עמוד ב). ובביאור על פסוק
"שחורר אני ונאנה" (לעיל ה, א בענין בחינת זיו ואור השמש המתפשט מן
השמש עיין שם).

(21) (ראה לעיל צו יב, ב. ובנסמן שם).

(22) (ראה אור התורה תרומה עמוד א"תא).

(23) (ועיין ב"פרדס", בערכי הכינויים ערך מלך: "והיה מלך מתיישב אצלנו
כ"ו", עיין שם "כי מלך הוא פתר עליון, והוא מלך המולך על מלכי, שהם
שני מלכים – חכמה ובין, שהם מלכים המולכים על שבעה מלכים, שהם

מרירות, בשמתבונן בשכלו איך שחיות כל העולמות
הוא רק בחינת זיו ושם בלבד, אבל מהותו ועצמותו
יחברך - "אני הוי"ה לא שניתני", אתה הוא עד שלא
נברא העולם כו", בחינת "הוא ושמו לבד", ואין פועלים
בו שום שינוי, כי אין לו תחלה ולא תכלה⁴¹ כו. ואז
תשתפר במר נפשו⁴², ויבא לידי מרירות גדולים איך
שהוא רחוק מאלקות, ועל ידי זה מעורר בחינת רחמים
רבים כו.
וכמו שאומרים בכל יום ב"יוצר אור": "המלך
המרום לבדו" הוא, היינו כנזכר לעיל (תהלים קד, כד): "מה
רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית כו" הוא רק מבחינת
"המלך", בחינת מלכות - "שם" בלבד. אבל "המרום
לבדו כו", היינו כמו שהוא "לבדו", בחינת "הוא ושמו
בלבד", הוא "מרום" - שאין לו ערך ושינוי כלל - "אין
ערך לך כו"⁴³, "המתנשא מימות עולם"⁴⁴. ואם כן
הרחמנות גדולה עלינו, ומפני זה אנו אומרים: "ברחמיך
הרבים רחם עלינו כו".
וזהו ענין מרור קו האמצעי כו. ועל ידי זה יכולים
לבא לבחינת מצה הנ"ל, בחינת "בטל רצונך כו", בחינת
אתכפיא בלי טעם ובלי שום התנשאות והגבהה, וצריכה
שמור - "ושמרתם את המצות", שלא תבא לידי חימוץ
חס ושלום - הגבהה והתנשאות⁴⁵.
וזה היה הכל בחינת מצה ראשונה, בחינת

וזה היה בחינת מצה הראשונה שאכלו קודם חצות,
היינו אתערותא דלתתא, בחינת "בטל רצונך כו", בחינת
אתכפיא כו³³, שלא להיות בחינת גסות הקליפה, "אם
תגביה כנשר כו"³⁴ (עובדיה א, ד), וכידוע שבחינת גסות³⁵
נקרא "אבי אבות הטומאה"³⁶, שהוא מקור על התאוות
כו. ולכן בבחינת "בטל רצונך" ממילא היא בחינת
אתכפיא, וכמו שכתוב (ראה יג, ו): "ובערת הרע כו"³⁷.
וזהו על ידי בחינת מצה - גם מלשון "מצה
ומריכה"³⁸, שהיא מלחמה גדולה לבטל היש כו³⁹.
ובבחינת מצה זו היה גם כן בחינת מרור - "על מצות
ומוריס יאכלוהו", כי בחינת מצה זו - בחינת "בטל
רצונך" - לא היו יכולים לבוא אליו כי אם על ידי בחינת
מרור - בחינת מרירות כו.
דהנה, כפי סידור הקערה הוא מרור באמצע, בחינת
קו האמצעי. ולכאורה היה צריך להיות המרור בקו
שמאל, כי הוא בחינת גבורות כו⁴⁰.
אך מפני זה הוא בקו האמצעי - מפני שבחינת
מרירות מעורר המשכת רחמים רבים, כי בחינת רחמים
אינו שייך כי אם על מי שהוא במדרגה התחתונה ואין
טוב לו, אבל על מי שהוא במדרגה העליונה ולא חסר
לו כלל, לא שייך עליו רחמנות כלל, ומפני זה בחינת
רחמים הוא בחינת קו האמצעי.
ולעורר בחינת רחמים רבים הוא על ידי בחינת

בני גרשון" (ראה לעיל נשא כב, ב).

(41) (ראה חובת הלבבות שער היחוד פרק ה. המשך תרס"ו עמוד כ).

(42) (על פי יחזקאל כו, לא: "ויבכו אליך במר נפש").

(43) (ברכת "יוצר אור" בשבת).

(44) (המתנשא... רחם עלינו: ברכת "יוצר אור". ראה לעיל פנחס עה, א).

(45) (ועיין ב"פרדס", בערכי הכינויים ערך ו"שמירה אחת". (פירש
הרשב"י עליו השלום בתיקונים (בהקדמה דף י"א). שהמלכות נקרא "שמירה
אחת" (שבת סט, ב): "ושמרו בני ישראל את השבת - שמירה אחת לשבתות
הרבה"...) והיא צריכה שמירה - שסביבה היא הקליפה, כענין 'סביב רשעים
יתהלכין' (תהלים יב ט). ולכן צריך שלא לחללה בחלול שבת". - ראה אור
התורה שיר השירים כרך א עמוד רנ"ג. בא עמוד ש"ב וספר המאמרים תרל"ט
חלק א עמוד כח).

ועיין בזהר חלק ב' (דף קל"א, א') (בענין "שמר מה מליץ" (ישעיה כ"א, יא)
- ליל אצטרף לנטורא - אור התורה שמות עמוד ש"ב. וראה גם אור התורה
ויקרא כרך ג עמוד תש"ג): בענין ליל שמונים (דף ל"ח, ב') (הלשון נענק
באור התורה ויקרא כרך ג עמוד תשמ"ה. אור התורה שיר השירים כרך א עמוד
רנ"ג. וראה גם אור התורה שמות עמוד ש"ב). וי"ש פרשת בראשית (הקדמה
דף א, א) גבי "כש'שנה בין החוחים" - "לסחרא לה לנכנסת: ישראל
ולנטרא לה כו" (מכל סטראה, דלפי שהיא "בין החוחים" על כן דוקא נמשך
בה הארת הכתר דהיינו י"ג תיקוני דיקנא כדי לשמרה מן החיצונים. - אור
התורה שיר השירים עמוד רנ"ג).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "צו את בני ישראל, את

(33) (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת ויקהל, בדבור המתחיל "קחו
מאתכם תרומה" (תורה אור פט, א).

(34) ("שהמקוון בהגבהה זו לינן מבחינת דקמיה בחשכא כאורה, ואם צדקת
כו, כדי שלא יצטרף להכנעה וביטול, וזהו ענין החמץ". אור התורה שיר
השירים עמוד רמט עיין שם בארובה. וקיצור שם).

(35) (גסות נקרא אבי אבות הטומאה ראה קונטרס "מעין" מאמר ט"ו ואילך.
דבור המתחיל "אני ושנה" תש"ט סעיף יא עמוד 119).

(36) (המת נקרא "אבי אבות הטומאה" - מדרש אגדה (בוכר) חקת פרק יט סימן
טו. זהר (רעיא מהימנא) חלק ג ג תצא רפב, א. רש"י חקת יט, כב. גסות נקרא
"אבי אבות הטומאה" נתבאר באור התורה ויקרא כרך ב עמוד תמ"א. וראה
הגהה אור התורה שיר השירים עמוד רמט).

(37) (ראה הגהה באור התורה שיר השירים עמוד רנ).

(38) (כדאיתא בזהר חלק ג', דף רנ"א, ב'. נחש: אמאי אתקריאת מצה?
- דמברחת לכל סטרין בישין... מכל משכני קדושה, ועבדי מריכה וקטטה בהו,
במה דאת אמר (בשלח יז, ו): 'מסה ומריכה'. על דא כתיב מצה. והא 'מסה'
בסמך איהו אלא תרגומו ד'מסה' איהו 'מצותא' הובא בלקוטי תורה צו יג, ד).

(39) (ראה הגהה באור התורה שיר השירים עמוד רנ).

(40) (כמבואר ב"ספר של בינונים", בפרק ל"א. וכמו שנתבאר גם כן
(לקמן) בפרשת במדבר, בדבור המתחיל "וידבר כו", מענין הג' לזים,
מקרי הוא בחינת המרירות כו. עיין שם (ראה הערה בתחילת המאמר).
וכן הוא ב"לקוטי תורה מקאריז"ל פרשת נשא: "והוא מבחינת גבורות
כו". ועיין מה שנתבאר מענין מקרי - בביאור על פסוק "נשא את ראש

27 וְהַנֶּקְרָא "קוֹל זוּטָא", שְׁנִמְשָׁךְ מִן הַמְדוּת אֶל הַדְּבוּר – ה'
28 מוֹצְאוֹת הַפֶּה כו'. וַיֵּשׁ "קוֹל" ⁵⁰גָּדוֹל וְלֹא יִסָּף (וְאִתְּחַנּוּ ה, יח),
29 הַיֵּינוּ בַּחֲנִינָה "קָלָא פְּנִימָאָה דְּלֹא אֲשַׁתְּמַע" ⁵¹. כִּי בַּחֲנִינָה
30 "קוֹל זוּטָא" הֵנ"ל נֶקְרָא "קָלָא דְּאֲשַׁתְּמַע", וּבַחֲנִינָה "קוֹל
31 גָּדוֹל" הֵנ"ל הוּא "קָלָא דְּלֹא אֲשַׁתְּמַע" ⁵².

32 וְהַיֵּינוּ: בַּחֲנִינָה הַמְשַׁכָּה מִהַעֲלֵם אֶל הַגִּילּוּי, הַיֵּינוּ מִן
33 הַשִּׁכָּל אֶל הַמְדוּת אוֹ אֶל הַשִּׁכָּל מִלְּמַעְלָה מִן הַשִּׁכָּל,
34 שְׁנִמְשָׁךְ הַכֹּל מִהַעֲלֵם אֶל הַגִּילּוּי – נֶקְרָא "קוֹל" – בַּחֲנִינָה
35 הַמְשַׁכָּה. וְכֵמוּ כֵּן הוּא כָּאֵן – "שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ כו'",
36 הָאֶרֶה גְּדוּלָּה שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, מִהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
37 כו' – נֶקְרָא גַם בֶּן בַּחֲנִינָה "קוֹל" – הַמְשַׁכָּה מִהַעֲלֵם אֶל
38 הַגִּילּוּי.

39 (וּפִירוּשׁ "הֵנָּה זֶה בָּא" – עֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַנּוֹן בְּעֵינִן
40 "וְהִגְדַּת לְבִנְךָ כו', בְּעֵבֹר זֶה כו" ⁵³). :

41 "מִדְּלֹג עַל הַהָרִים כו'": שְׁבַחֲנִינָה הָאֶרֶה גְּדוּלָּה לְגִילּוּי זֶה
42 בָּא עֲלֵיהֶם דְּרָךְ דִּילּוּג;

43 וְלֹא כְּסֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁהוּא דְּרָךְ עֵילָה וְעֵלּוּל,
44 שֵׁיִשׁ עֶרֶךְ וְשִׁיכּוּת זֶה לְזֶה, כְּמוֹ עַל דְּרָךְ מֶשֶׁל "מִבְּשָׂרִי
45 אֶחָזֶה" (אִיּוֹב יט, כו): שֶׁהַדְּבוּר נִמְשָׁךְ מִהַמְּחַשְּׁבָה, וּמִחֻשְׁבָּה
46 מִמְּדוּת, וּמְדוּת מִשִּׁכָּל – כֹּל זֶה נֶקְרָא בַּחֲנִינָה הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
47 כו'.

48 אֲבָל בַּחֲנִינָה גִילּוּי זֶה שֶׁהִיָּה בְּשַׁעַת יִצְיָאָת מִצְרַיִם –
49 "שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ כו'" – מִבַּחֲנִינָה "הוּא וְשְׁמוֹ לְבַד"
50 שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהָאֶרֶה כּוֹז אֵינָה יְכוּלָּה לְבֹא
51 בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת רַק דְּרָךְ דִּילּוּג.

52 כְּמוֹ עַל דְּרָךְ מֶשֶׁל אֶחָד שֶׁמִּדְּלֹג מִהָר לְהָר אַחֵר

1 אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא שְׁהִיו יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים. וְעַל יְדֵי זֶה הִיָּה
2 אַחֵר כְּךָ, אַחֵר חֲצוֹת, בַּחֲנִינָה מִצָּה שְׁנִיָּה, בַּחֲנִינָה בִּיטוּל
3 עַל יְדֵי "שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמְּלָכִים כו'". וּבַחֲנִינָה
4 מִצָּה זֶה הִיא "שִׁלָּא הַסְפִּיק בְּצֻקָּת כו'", שְׁאִינָה צְרִיכָה
5 שִׁמּוּר כָּלֵל, שְׁאִינָה בָּאָה לִידֵי חִימוּץ כָּלֵל מִחֲמַת
6 "שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם כו'". וְהִיא בַּחֲנִינָה בִּיטוּל אֲמִיתִי, שְׁאִין
7 יְכוּל לְבֹא לִידֵי בַּחֲנִינָה הַגְּבָהָה וְהַתְּנַשְּׂאוֹת כָּלֵל.

8 וְנִגְלָה עֲלֵיהֶם בַּחֲנִינָה זֶה בְּדֵי שִׁיָּהִי יִצְיָאָת מִצְרַיִם, כִּי
9 מִחֲמַת שְׁהִיו אִזּוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרָגָה שְׁפֵלָה מְאֹד, מְשׁוּקָעִים
10 בֵּין הַקְּלִיפּוֹת, כִּידּוּעַ, לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְצֹאת מִבַּחֲנִינָה זֶה
11 "עַד שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם כו'", וְעַל יְדֵי גִילּוּי הָאֶרֶה גְּדוּלָּה כּוֹז
12 הָיוּ יְכוּלִים לְצֹאת כו'.

13 וְלֹא הִיָּה בֵּה מְרוּר כָּלֵל, כִּי הִיָּה גִילּוּי מִלְּמַעְלָה
14 לְמִטָּה הָאֶרֶה גְּדוּלָּה כְּכֹל, וְלֹא תוּכַל לְבֹא לִידֵי חִימוּץ.
15 אֲבָל מִצָּה הָרִאשׁוֹנָה הִיָּה עֲבוּדָתָם מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה ⁴⁶,
16 וְלָכֵן הָיוּ צְרִיכִים מְרוּר כו' – לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים.

17 וְהוּא שְׁאֵנּוּ אֹמְרִים ⁴⁷: "מְרוּר זֶה שְׁאֵנּוּ אוֹכְלִים עַל
18 שׁוֹם מִהָּ? עַל שׁוֹם שֶׁמִּרְרוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ
19 בְּמִצְרַיִם": "אֲבוֹתֵינוּ" הֵם הַמְּדוּת כִּידּוּעַ, וְ"חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ"
20 הֵם הַמוֹחִיץ־שֶׁבַּמְּדוּת, וּבַחֲנִינָה מִצְרַיִם מְמַרְרִים אֶת
21 הַמְּדוּת כו' ⁴⁸ :

22 ג. וְעַתָּה יוֹכֵן פִּירוּשׁ הַפֶּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ח): "קוֹל הוֹדִי
23 הֵנָּה זֶה בָּא מִדְּלֹג עַל הַהָרִים כו'", דְּקָאִי עַל יִצְיָאָת
24 מִצְרַיִם כו'.

25 פִּירוּשׁ: "קוֹל" הוּא בַּחֲנִינָה הַמְשַׁכָּה ⁴⁹ בְּלִשׁוֹן פֶּסוּק,
26 וְאֵינוּ דוֹקָא קוֹל גִּשְׁמִי, דִּהְיֵינוּ בַּחֲנִינָה הַדְּבוּר, דְּאִדְרָבָה

קִרְבְּנִי כו' תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי" (לְעִיל פְּנִיחַ עו, ב), שְׁאֲמָרוּ רַצְ"ל
(רֹאֵה קִדּוּשִׁין לו, א. סִפְרֵי רֹאֵה נֹא): "שְׁמֹר זֶה מִשְׁנָה כו'", וְהַיֵּינוּ לְפִי
שְׁבַתְרוּהָ שְׁבַע־לִפְנֵי הוּא גִילּוּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן כו', עֵינִן שָׁם.

וְעֵינִן עוֹד בְּ"פִרְדָּס" עֶרֶךְ מִצָּה (שְׁמוּרָה – רוּצָה לְזֹמֵר מִקּוּשֶׁט, מִמְּתַנָּה
לְבַעֲלָה, לִשׁוֹן שׁוּמְרָת זָבִם. – אֹרֶה הַתּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים כְּרָךְ א עֲמוּד רַנֵּד. וְרֹאֵה
גַם אֹרֶה הַתּוֹרָה פֶּרֶשֶׁת בֹּא). וְדִכְרִיו יוֹכֵן עַל פִּי מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדְבוּר
הַמִּתְחִיל "יְכוֹר וְשְׁמוֹר בְּדְבוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ" (תּוֹרָה אֹרֶה יתרו עֹד ד
דְּבוּר הַמִּתְחִיל "יְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" – "בְּפִירוּשׁ וְאִבּוֹ שְׁמוֹר אֶת הַדְּבָר". – אֹרֶה
הַתּוֹרָה בֹּא עֲמוּד שֶׁב).

וְעֵינִן בְּרִבּוֹת רִישׁ פֶּרֶשֶׁת עֶקֶב (דָּף רצ"ב, ב'), עַל פֶּסוּק "וְשִׁמְרֵה לָךְ
כו' וְשִׁמְרָתָם אֶת הַמִּצְוֹת כו'". וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל
"אֶת שְׁבֻתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ" (לְעִיל בְּהַר מִג, א). וְמִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר
עַל פֶּסוּק "לְעֶבְדָה וּלְשִׁמְרָה".

(46) (וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר עוֹד מַעֲנֵן ב' בַּחֲנִינָה מִצָּה הֵנ"ל – עַל פֶּסוּק
"שִׁשִּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת" (לְעִיל צו יג, ב)).

(47) (נוֹסח הַהִגָּדָה. פֶּסָחִים קטו, ב).

(48) (וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה בְּפֶרֶשֶׁת שְׁמוֹת, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "קוֹל
דוֹדִי" (תּוֹרָה אֹרֶה שְׁמוֹת נֹא, א)).

(49) (רֹאֵה אֹרֶה הַתּוֹרָה בְּהַעֲלוֹתָךְ עֲמוּד שִׁסו).

(50) (קוֹל גָּדוֹל . . דְּלָא אֲשַׁתְּמַע . . דְּאֲשַׁתְּמַע: רֹאֵה זֶה חֶלֶק א ג, ב. קִמָּא, ב.
וְרֹאֵה תּוֹרָה אֹרֶה וְיִשָּׁב כו, ב. אֹרֶה הַתּוֹרָה וְיִשָּׁב עֲמוּד תַּתְּצֵד).

(51) (קוֹל פְּנִימִי שִׁלָּא נִשְׁמַע).

(52) (עֵינִן מַעֲנֵן "קוֹל גָּדוֹל": בְּרִבּוֹת: יתרו, סוֹף פֶּרֶשֶׁה כ"ח. וְסוֹף פֶּרֶשֶׁה
כ"ט. בְּמִדְבָּר רָבָה, סוֹף פֶּרֶשֶׁה בְּלָק (סוֹף דָּף רע"ט). וְזִכָּר: חֶלֶק א,
בְּנִיִּישִׁית (דָּף ג' עֲמוּד ב'. דָּף ר"י עֲמוּד א') (הוֹבָא בְּאֹרֶה הַתּוֹרָה בְּרִאשִׁית
כְּרָךְ ב רסד, א. כְּרָךְ תַּחֲכֵּה, א. תַּחֲצֵה, ב). חֶלֶק ב' (קל"ז, א'). חֶלֶק ג' (דָּף
רס"א, א').

וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר מַעֲנֵן "קוֹל": סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ"
(תּוֹרָה אֹרֶה פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת נד, א). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְכָל הָעָם רֹאִים" (תּוֹרָה
אֹרֶה יתרו עג, ג וְאֵילָף). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב" (סִידוּר עִם דֹּא"ח
יה, ג וְאֵילָף). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְהִי קוֹל מַעַל לְדִקְיָע" (מִאֲמָרִי אֲדַמְרִיר
הַקֹּן עַל גִּיף – יִתְקַאֵל עֲמוּד רלב; אֹרֶה הַתּוֹרָה שְׁבֻעוֹת כְּרָךְ ו עֲמוּד אִתְשָׁבד.
וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "מִשְׁחָה יְדָבֵר" (תּוֹרָה אֹרֶה יתרו סד, ד וְאֵילָף). וְעֵינִן "מִהָרָה
יִשְׁמַע כו' קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה כו'" (לְקַנּוֹן מִה, ב. לְעִיל צו ט, ב. תּוֹרָה אֹרֶה
וְיִשָּׁב מִד, ד. וְשָׁם נִסְמָן).

(53) (לְעִיל צו יב, ג וְאֵילָף).

31 "מלך", "הוא ושמו כו". וזהו "ובמורא גדול כו". וזהו
32 "ופסח ה' על הפתח כו" – שנגלה עליהם בבחינת
33 "פתח"⁵⁷.

34 ובשיר השירים לא נאמר לאיזה מקום היה הדילוג,
35 רק נתפרש באיזה אופן היה הדילוג. היינו "על ההרים
36 כו". ויש בזה ב' פירושים: א', "על ההרים" – בזכות
37 כו". וזהו, "על ההרים" – למעלה מן ההרים, שהם
38 מדות דאצילות, שהארה הנ"ל היה למעלה מהם,
39 דהיינו בחינת מלך כו.:

40 ד. "מקפץ על הגבעות" (שיר השירים ב, ח) – אמרו רז"ל⁵⁸:
41 גבעות הם אמהות.
42 ולהבין זאת:

43 הנה ההפך בין דילוג לקפיצה הוא: כי דילוג – ברגל
44 אחת, וקפיצה – ב' רגלים. וכמבואר במשנה פרק ח'
45 דאהלות⁵⁹: "והדולג ממקום למקום, והקופץ ממקום
46 למקום"⁶⁰.

47 ולהבין זה, דהנה כל בחינת דילוג והארה גדולה
48 שבאה למעלה אינה יכולה להתגלות כי אם בבחינת
49 רגלים. כי זהו הכלל בכל בחינת גילוי – אינו נגלה כי
50 אם בבחינת רגלים כו. כמו שכתוב: "ועמדו רגלי ביום
51 זהוא כו" (זכריה יד, ד); "והארץ הדום רגלי"⁶¹ (ישעיה סו, א).
52 ויש ב' בחינות רגלים, היינו ב' בחינות בבחינת גילוי
53 והארה הנ"ל: בחינת קו הימין וכן השמאל; בחינת אהבה
54 ויראה כו.

55 והנה, על ידי "ההרים" – אבות הנ"ל, היה נגלה
56 עליהם הארה הנ"ל רק בבחינת אהבה – "וימינו תחבקני"
57 (שיר השירים ב, ו). וזהו "מדלג" – ברגל אחת "על ההרים" –
58 אבות, "ומקפץ על הגבעות" – ב' רגלים, היינו שהיה
59 גילוי זה בבחינת יראה, "ובמורא גדול כו" – "על הגבעות
60 – אלו אמהות".

1 שרחוק ממנו, שאינו יכול לילך לשם, רק דרך דילוג
2 יכול לדלג עליו כו, כמו כן כאן "נגלה עליהם" בחינה
3 והארה גדולה כזו מלמעלה למטה, שלא לפי ערכם –
4 דרך דילוג.

5 והיינו "ובמורא גדול" – זה גילוי שכינה⁵⁴, היינו
6 "שנגלה עליהם" בחינת "מלך", בחינת "הוא ושמו לבד",
7 ונגלה עליהם בגילוי כל כך, עד שנפל עליהם "מורא
8 גדול" ופחד מפני ה', כמו שכתוב: "או הנסה אלקים
9 לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי כו"⁵⁵.

10 "מדלג על ההרים": – "בזכות הרים", היינו אבות.
11 וכמו שכתוב בגמרא (פסק קמא דראש השנה, דף י"א, א'),
12 ובמדרש (שמות רבה, פרשה ט"ו).

13 והיינו, שעל ידי פסח, מצה ומרור שאכלו, שהם
14 בחינת ג' קוין, היו מעוררים למעלה בחינת אורות
15 עליונים, שהמה אברהם. יצחק ויעקב, מדות דאצילות,
16 ועל ידם היה בחינת דילוג, בחינת "ונגלה", "מדלג כו".

17 והנה בשיר השירים נאמר בלשון דילוג, ובתורה
18 נקרא בלשון פסח, כמו שכתוב (בא יב, כג): "ופסח ה' על
19 הפתח", והוא גם כן דילוג וקפיצה.

20 והענין הוא:

21 שבתורה נאמר לאיזה מקום היה הדילוג, דהיינו "על
22 הפתח", היינו בחינת מלכות, "זה השער לה" כו" (תהלים
23 קמ, כ); "ראשית חכמה יראת ה' כו" (תהלים קיא, י). והיינו
24 בחינת מלכות הנקרא "מלכות כל עולמים", שיוצאת
25 להחיות "כל עולמים".

26 ונגלה בחינת "מלך כו" – הארה גדולה הנ"ל –
27 בבחינת מלכות, היינו בגילוי שנקרא "פתח" כו. שיכול
28 להיות "ובמורא גדול" – שהיה פחד ויראה מפני ה',
29 שזה נקרא "זה השער כו", וזה התחלת עבודת ה', בחינת
30 יראה כו. רק שאז נגלה עליהם בבחינה זו הארה מבחינת

(54) (תבוא כו, ח. ספרי על הפסוק).

(55) "... ובמוראים גדלים, ככל אשר עשה לכם ה' אלקיכם במצרים לעיניך".
ואתחנן ה' לד).

(56) (ראה לעיל תצא מ, א).

(57) "שהוא גילוי אור אין סוף בבחינת דילוג למעלה מסדר ההשתלשלות,
וגילוי זה נמשך "על הפתח" שהוא מלכות. ועל דרך זה נתבאר בזהר וירא ק"ג
עמוד ב' שלעתיד לבא יהיו כל האורות עליונים נמשכים ומתגלים בבחינת פתח
הנ"ל. יהל אור עמוד תנר).

(וענין ובהרה) בפרשת אמור, דף צ"ה עמוד א', בפירוש "פתחי לי" (אנת
הוא פתח לאעלאה לי" – יהל אור שם).

(58) (ראש השנה יא, א).

(59) (משנה ה).

(60) (ענין שם בפירוש רבינו עובדיה מבית שני (דילוג – בהמה וחייה.
וקופץ – באדם. ויש אומרים: דולג וקופץ תרוניה באדם, אלא דולג – שרגלו
אחת מנחת בארץ ודולג בשניה, וקופץ – בשתי רגליו). ובפירוש המשניות
לרמב"ם ("דולג. הוא שהיה רגלו אחת קיימת בארץ וידלג בשניה למקום
אחר: וקופץ. הוא שסייר ב' רגליו יחד מהארץ וקפץ למקום אחר). וגם
בפירושלמי פרק ה' דביצה (הלכה ב): "קיפץ – עוקר שתי רגליו
כאחת כו").

(61) (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "פיצד מרקדין לפני הכלה כו"
לקמן מה ב ואילך). ובדבור המתחיל "למנצח על השמינית" (לעיל
תוריע).

וענין ב"לקוטי תורה" ולהאריך"ל) סוף פרשת משפטים, בדבור המתחיל
"מצות יראה כו" (נתבאר באור התורה בראשית ברא א רה, ב. שם כרך ה
תתקסו, ב).

מִשְׁפִּיעִים, בְּחִינַת דְּכָר, וְהָאֲמָהוּת הֵם בְּחִינַת מְקַבְּלִים, 31
בְּחִינַת נִקְבָּה? 32
אִךְ הָאֲמֵת הוּא וְדָאִי בֶן שְׁהֵמָה בְּחִינַת מְקַבְּלִים, אָבֵל 33
הֵם גְּבוּהִים מִן הָאֲבוֹת בְּמִדְרָגָה אַחֲרָה, וְהֵמָּה הַמְשִׁפִּיעִים. 34
וְהֵנָּה בְּשֵׁרָה נֶאֱמָר (וַיֵּרָא כֹא, יב): "כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ 35
שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלִי", שְׁהִיָּה אֲבִרָהָם צָרִיךְ לִקְבֹּל מִמֶּנָּה. 36
וּבִמְאָמַר רַ"ז⁶⁰: "שְׁהִיָּה אֲבִרָהָם טָפֵל לִגְבִּי שָׂרָה 37
בְּנִיאוֹת". וּבִרְבֵּקָה נֶאֱמָר (חֲמִי שָׂרָה כד, טז): "טוֹבָת מִרְאָה 38
מֵאֵד" – בְּלִי גְבוּל. "וְתִרְדֵּי הָעֵינָה וְתִמְלֵא כִדָּה וְתַעַל" 39
(שם), "וְתִאֲמַר שְׁתָּה וְגַם לִגְמֹלֶיךָ כִּי"⁶⁷, שְׁהִיָּתָה גַם בֶּן 40
בְּחִינַת מְשִׁפִּיעַ. "וְתִרְדֵּי הָעֵינָה", שְׁבִחִינַת חֲכָמָה, כ"ד 41
סְפָרִים⁶⁸, הֵם בְּחִינַת יִרְדָּה נִגְדָּה⁶⁹. 42
וְלִהְיוֹת זֹאת, וְהֵנָּה אָמְרוּ רַ"ז⁷⁰: שְׁלֹשָׁה הִטְעִימָן 43
הַקְדוּשׁ בְּרוּר־הוּא בְּעוֹלָם־הַזֶּה מַעֲיִן עוֹלָם־הַבָּא: 44
אֲבִרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם: "בְּכָל", "מְכָל", 45
"כָּל"⁷¹ כו'. 46
וְהֵנָּה לְעֵתִיד כְּתִיב (יִרְמְיָה לֹא, כא): "נִקְבָּה תְּסוּבָב גִּבְר". 47
הֵינּוּ שִׁיתַּעֲלֶה בְּחִינַת הַמְקַבֵּל וְיִהְיֶה לְמַעְלָה מִבְּחִינַת 48
דְּכָר הַמְשִׁפִּיעַ – "אִשֶּׁת חַיִּל עֲטָרַת בַּעֲלָהּ" (מְשָׁלִי יב, ד) כו', 49
מִחֲמַת שׁ"סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמִחְשָׁבָה תַּחֲלָה"⁷² כו' (שם ב"ן 50
שָׂרָשׁוּ לְמַעְלָה מִשָּׁם מ"ה⁷³ כו'). וּמִפְּנֵי שְׁהָאֲבוֹת הִטְעִימָן 51
מַעֲיִן עוֹלָם־הַבָּא⁷⁴, וְלִכֵּן הָיָה אֶצְלָם גַּם בֶּן בְּחִינָה זֹו שְׁהִיו 52
מְקַבְּלִים מִהָאֲמָהוּת כו', אִךְ שְׁוֹדָאִי הָאֲמָהוּת הָיוּ בְּחִינַת 53
נוֹקְבָא, בְּחִינַת מְקַבְּלִים. 54
רַק שֵׁישׁ ב' בְּחִינּוֹת: מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה הָיוּ הָאֲבוֹת 55
מְשִׁפִּיעִים וְהָאֲמָהוּת מְקַבְּלִים. אָבֵל מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, 56
בְּבְּחִינַת אוֹר־חוֹזֵר הָיוּ הָאֲמָהוּת לְמַעְלָה בְּמִדְרָגָה – "סוֹף 57
מַעֲשֵׂה כו"⁷⁵. כִּי בֶן כָּל מִדּוֹת דְּקִדּוּשָׁה: "נְעוּץ סוֹפֵן 58
בְּתַחֲלָתָן, וְתַחֲלָה בְּסוֹף"⁷⁶, שֵׁישׁ בְּסוֹף מִבְּחִינַת תַּחֲלָה – 59
"סוֹף מַעֲשֵׂה כו'", וּבְבְּחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא סוֹף 60
בְּמִדְרָגָה כו'. וְהוּא לְמַעְלָה בְּחִינּוֹת אֲבוֹת וְאֲמָהוּת. 61

וְהֵנָּה בְּחִינַת אֲהֵבָה, בְּנִקְל יָכוֹל לָבֵא לְיָדִי גִילּוֹי 1
מִבְּחִינַת יִרְאָה. בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, שְׂכָל אֲדָם יָכוֹל לְהַתְפַּעֵל 2
בְּבְּחִינַת אֲהֵבָה פְּרָגַע, וּבְבְּחִינַת יִרְאָה אֵינוֹ כָּל כֶּף, מִפְּנֵי 3
שְׁבִחִינַת יִרְאָה־עִילָאָה הוּא לְמַעְלָה בְּמִדְרָגָה מִבְּחִינַת 4
אֲהֵבָה כו'. 5
(וְעֵינִן בְּפִרְשַׁת מִקֵּץ בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "כִּי אֲתָה נִרִי" (תוֹרָה 6
אור מא, ג"ד), שְׁאֵהֲבָה־רִבָּה הִיא בְּחִינַת ה' עִילָאָה, וְיִרְאָה־עִילָאָה 7
הִיא בְּחִינַת יו"ד כו'. 8
וְגַם לְמַעְלָה יוֹתֵר, כִּי הֵנָּה יֵשׁ "טוֹרִי נְהוּרָא" וְ"טוֹרִי 9
חֲשׂוּכָא"⁶² – פִּירוּשׁ: "טוֹרִי נְהוּרָא" הֵם הַמִּדּוֹת שֶׁנִּמְשָׁכִים מִן 10
הַשְּׂכָל – חֲגִית דָּוָא, וְ"טוֹרִי חֲשׂוּכָא" הֵם הַמִּדּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה 11
מִהַשְּׂכָל – אֲהֵבָה־רִבָּה – חֲגִית דְּאִיר־אֲנָפִין. 12
וְהוּוּ עֵנִין "מִדְּלָג עַל הַהִרִים", שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "טוֹרִי 13
חֲשׂוּכָא", חֲגִית דְּאִיר־אֲנָפִין בְּחִינַת דָּוָא. וְהוּוּ עֵנִין "הַהִרִים 14
רָקְדוּ כְּאֵלִים" (תְּהִלִּים קד, ד) – עֲלִיית חֲגִית דָּוָא וְהַתְּכַלְלוֹתָן 15
בְּגִילּוֹי אוֹר חֲגִית דְּאִיר־אֲנָפִין⁶³. 16
אָבֵן יִרְאָה־עִילָאָה שְׂרָשָׁה בְּמוֹחָא־סְתִימָאָה, שְׁהִיא מִגְּבוּרָה־ 17
דְּעִתִּיק⁶⁴, וְהוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת חֲגִית דְּאִיר־אֲנָפִין, וּמִשָּׁם 18
נִמְשָׁךְ בְּחִינַת גִּילּוֹי זֶה "בְּמוֹרָא גְדוֹל כו'", שְׁהוּא הַתְּגַלּוֹת 19
יִרְאָה־עִילָאָה זֶו בְּבְּחִינַת יִרְאָה־תַּתָּאָה הַנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "מְלָכוּת 20
כָּל עוֹלָמִים", וְעַל זֶה נֶאֱמָר "וּפְסַח ה' עַל הַפֶּתַח כו'". 21
וְהוּוּ עֵנִין "מִקְפֵּץ עַל הַגְּבֻעוֹת" – בְּחִינַת קו הִימִין וְקו 22
הַשְּׂמָאל כו'. 23
וּכְתִיב (מְשָׁלִי ג, יט): "בְּחֲכָמָה יִסֹּד אֶרֶץ, כּוֹנֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה 24
כו'", וְשָׁמַיִם וְאֶרֶץ זֶהוּ בְּחִינַת הָאֲבוֹת וְאֲמָהוּת כו', וְלִכֵּן יִרְאָה־ 25
עִילָאָה נִמְשָׁךְ בְּזִכּוֹת הָאֲמָהוּת דִּיִּקְאָ⁶⁵. 26
וְלִהְיוֹת מִפְּנֵי זֶה עַל יְדֵי הָאֲבוֹת לֹא הָיָה הִגִּילּוֹי רַק 27
בְּבְּחִינַת אֲהֵבָה – בְּחִינַת רִגְלֵ אַחַת, וְעַל יְדֵי הָאֲמָהוּת 28
הָיָה הִגִּילּוֹי גַם בְּבְּחִינַת יִרְאָה – בְּב' רִגְלִים כו' – וְלִכְאוּרָה 29
הָאֲבוֹת הֵן בְּמִדְרָגָה גְדוֹלָה מִן הָאֲמָהוּת, כִּי הֵמָּה בְּחִינַת 30

(69) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּזֶה בְּפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת (תוֹרָה אור יז, ד וְאִילָף)).

(70) (בְּכָא בְּתָרָא טז, סוֹף עֲמוּד ב).

(71) (חֲמִי שָׂרָה כד, א. תּוֹלְדוֹת כו, לג. וְיִשְׁלַח לג, יא).

(72) (פִּיּוֹט "לְכָה דוֹדִי").

(73) (רָאָה לְעִיל בְּחֻקוֹתֵי מו, ג. וְאֶתְחַנֵּן ב).

(74) (רָאָה סֵפֶר חֲקִירָה טו, א).

(75) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַמּוֹ: בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "כִּי עַל כָּל כְּבוֹד" (מו, ג וְאִילָף). וְעַל פְּסוּק "הָרִאִינִי אֶת מִרְאִיךְ" (לְקַמּוֹ יז, ג וְאִילָף). וּבְבִיאוֹר עַל פְּסוּק "עָלִי בְּאֵר" (לְקוֹטִי תוֹרָה חֲקַת סג, ב וְאִילָף)).

(76) (סֵפֶר יְצִירָה פָּרָק א, מִשְׁנָה ז).

(77) (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "הַשָּׁמַיִם כִּסְּאִי וְהָאָרֶץ הַדּוֹם רִגְלֵי כו'" (תוֹרָה אור בְּרַאשִׁית א, ב)).

(62) (הָרִי אור וְהָרִי חוּשֶׁךְ. זֶהר חֶלֶק ג רמט, ב. רָאָה לְעִיל נִשָּׂא כג, א. שְׁמִינִי יַעֲרַת פו, א).

(63) (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר – בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "הֵלֶם רָאָה כו' הַהִרִים רָקְדוּ כו'" (לְעִיל צו טז, ד)).

(64) (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "כִּי אֲתָה נִרִי" הַנ"ל (תוֹרָה אור מ, ד). וּכְמוֹ שֶׁקֵּתַב הַרַמְ"ז פְּרִשְׁת וְיִשְׁב, דף קע"ט, ב').

(65) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "שִׁימִנִי כְּחוֹתֶם" בְּעֵנִין "אִשָּׁה כִּי תִזְרֹעַ וְיִלְדָה זָכָר" (לְקַמּוֹ מו, ב)).

(66) (שְׁמוֹת רַבָּה רִישׁ פְּרָשָׁה א. הוּבָא בְּרִשִׁי וּבְמִדְרַשׁ אֲנָדָה עַל הַפְּסוּק שָׁם. תְּנַחֲמוּמָא רִישׁ פְּרִשְׁת שְׁמוֹת).

(67) (שָׁם, מו, וְשָׁם: גְּמִלִיךְ).

(68) (רָאָה תְּקוּנֵי זֶהר תְּקוּן כֹּא מו, ב).

יִרְאֶה גַם כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּצְוֹת בְּשֶׁרֶשֶׁם הֵם לְמַעַלָּה 31
בַּמִּדְרָגָה מִבְּחִינַת הַתּוֹרָה כו', עַל כֵּן עַל יָדָם יִכּוֹל 32
לְהַתְגַּלּוֹת בְּבָחִינַת יִרְאֶה גַם כֵּן. וְזֶהוּ הַכֹּל בְּבָחִינַת יִצְיָאָה 33
מִצְרִים. 34
וּכְתִיב: "הִנֵּה [...] בָּא" – לְשׁוֹן הָזֶה וּלְשׁוֹן עֲתִיד גַּם כֵּן, 35
שָׂאָז יִהְיֶה גַם כֵּן בְּחִינַת גִּילּוֹי וְהָאֲרָה גְדוּלָּה זֹאת שֶׁלִּמְעַלָּה 36
מִבְּחִינַת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּחִינַת דִּילּוּג. 37
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִכָּה ז, טו): "כִּימִי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם 38
אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת", דִּהְיִינוּ, שִׁיתְגַּלְגַּל בְּבָחִינָה זֹאת "נִפְלְאוֹת", 39
שֶׁהִיא בְּבָחִינַת פֶּלֶא מוֹפְלָא וּמְכוּסָה; 40
כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּבָחִינַת יִצְיָאָה מִצְרַיִם כו', "שִׁנְגַּלָּה 41
עֲלֵיהֶם" אִזּוּ מִבְּחִינַת "מֶלֶךְ כו'", "סְתִימוּ דְכָל סְתִימִין", 42
לְהִיּוֹת בְּגִילּוֹי "וּבְמִוֶּרֶא גְדוֹל כו'" – כֵּן יִהְיֶה לְעִתִּיד גַּם כֵּן 43
"אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת כו'".⁸⁵ 44
וְדִהְיִינוּ, עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁעוֹשִׂים עִתָּה מְמַשִּׁיכִים 45
בְּחִינָה זֹאת, רַק שֶׁעִתָּה אֵינָה בְּגִילּוֹי, וּלְעִתִּיד יִהְיֶה בְּחִינָה 46
זֹאת בְּגִילּוֹי: "וְרָאוּ כָל בֶּשָׂר כו'".⁸⁶ (יִשְׁעִיָּה מ, ה). 47
ה. "דּוֹמָה דּוּדֵי לְצִבִּי וגו'" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ט): 48
הִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל: "שֶׁנִּמְשַׁל לְצִבִּי, מִה צְבִי מַחְזִיר רֹאשׁוֹ 49
לְאַחֲרָיו כו'".⁸⁷ וְעַנֵּן מִשָּׁל זֶה הוּא לְמַעַלָּה גַּם כֵּן: 50
"מַחְזִיר רֹאשׁוֹ לְאַחֲרָיו" הֵינּוּ בְּחִינַת "חֲכִים וְלֹא 51
בַּחֲכָמָה יִדְעָא".⁸⁸ וְאֵף לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת חֲכָמָה, דִּהְיִינוּ 52
קִרְקַפְתָּא דְתַפִּילִין, "גִּלְגֻּלְתָּא דְחַפְיָא עַל מוֹחָא"⁸⁹, יָרַד 53
וְנִשְׁתַּלְשַׁל בְּבָחִינַת "אַחֲרִיִּים", הֵינּוּ בְּחִינַת מִצְוֹת, שֶׁהֵם 54
הַכֹּל בְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים כְּמוֹ צִיצִית וְתַפִּילִין, בְּבָחִינַת 55
אַחֲרִיִּים כו'. וְשֶׁרֶשֶׁם מִבְּחִינַת כְּתָר – תַּר"ךְ כו'. דִּהְיִינוּ 56
שֶׁנִּמְשָׁךְ וְנִתְלַבֵּשׁ רְצוֹנוֹ הַפְּשוּט שֶׁלִּמְעַלָּה מִבְּחִינַת 57
חֲכָמָה, אֲפִילוֹ מִבְּחִינַת "חֲכִים וְלֹא בַּחֲכָמָה יִדְעָא כו'" – 58
בְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים לְמַשָּׁה דְּקָא, כְּמוֹ כָּל הַמִּצְוֹת כו'.⁹⁰ 59

וְגַם לְמַטָּה יֵשׁ שְׁנֵי הַבְּחִינּוֹת, וְהֵינּוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת: 1
שֶׁבְּבָחִינָה א' תּוֹרָה גְדוּלָּה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁷⁸: "גְדוֹל 2
תַּלְמוּד שְׂמִיבִיא לְיָדֵי מַעֲשֶׂה", דִּהְיִינוּ, עַל יְדֵי חֲכָמָה 3
הַתּוֹרָה יוֹדְעִים הָאִיךְ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת כִּידוּעַ, וְאִם אֵין 4
עוֹשִׂים כֵּן, רַק בְּאוֹפֶן אַחֵר – אֵין זֶה מִצְוָה. 5
וּבְבָחִינָה ב' מִצְוָה גְדוּלָּה: "גְדוֹל תַּלְמוּד שְׂמִיבִיא לְיָדֵי 6
מַעֲשֶׂה" – נִמְצָא הַמַּעֲשֶׂה הִיא גְדוּלָּה⁷⁹ – "וְלֹא הַמִּדְרָשׁ 7
עֵיקָר אֲלֹא הַמַּעֲשֶׂה כו'".⁸⁰ 8
וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁשֶּׁרֶשׁ הַמִּצְוֹת הוּא בְּבָחִינַת כְּתָר – 9
"תַּר"ךְ עֲמוּדֵי אֹר"י"⁸¹ כִּידוּעַ: תַּר"י ג מִצְוֹת דְּאֻרִּייתָא וְז' 10
דְּרַבְּנָן הֵם תַּר"ךְ – שֶׁשֶּׁרֶשֶׁם בְּבָחִינַת כְּתָר⁸². וְכְמוֹ 11
שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת ז, יב): "וְהַחֲכָמָה תַּחֲזִיחַ בְּעֲלִיָּה", דִּהְיִינוּ, 12
בְּבָחִינַת מְלַמְעַלְה־לְמַטָּה הַחֲכָמָה מַחֲזִיחַ הַמִּצְוֹת, דִּהְיִינוּ 13
שֶׁעַל יְדֵי חֲכָמָה הַתּוֹרָה יוֹדְעִים הִיאךְ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה. 14
אָבֵל אֵף עַל פִּי כֵּן הַמִּצְוֹת הֵם "בְּעֲלִיָּה" שֶׁל הַחֲכָמָה – 15
שֶׁשֶּׁרֶשֶׁם שֶׁל הַמִּצְוֹת הֵם גְּבוּהִים בַּמִּדְרָגָה מִבְּחִינַת 16
הַחֲכָמָה כו'.⁸³ 17
וְזֶהוּ "מְדִלֵּג עַל הָהָרִים" – בִּזְכוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה 18
נִקְרָא גַם כֵּן "הַר"⁸⁴ (תַּהֲלִים עב, א): "יִשְׂאוּ הָרִים שְׁלוֹם", 19
וְהַתּוֹרָה נִקְרָא "שְׁלוֹם" – "ה' עָז לַעֲמוֹ יִתֵּן, ה' יִבְרַךְ אֶת 20
עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם" (תַּהֲלִים כט, יא); "אִזּוּ יַחֲזֹק בְּמַעוּזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם 21
לִי, שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִּי כו'" (יִשְׁעִיָּה כו, ה). וְהַמִּצְוֹת נִקְרָאוּ גַם כֵּן 22
שְׁלוֹם – "וְהִיא מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם כו'" (יִשְׁעִיָּה לב, יז). כִּי 23
יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינַת שְׁלוֹם – מְלַמְעַלְה־לְמַטָּה וּמְלַמְטָה־ 24
לְמַעַלָּה, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִגְלָה בְּחִינַת הָאֲרָה הַנִּלְ 25
בְּבָחִינַת אֶהְבֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רָגֵל אַחַת. 26
מִקְפָּץ עַל הַגְּבָעוֹת" הֵינּוּ בִּזְכוּת הַמִּצְוֹת, כִּי הַמִּצְוֹת 27
נִקְרָאוּ "גְּבָעוֹת" כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים עב, א): "וְגְבָעוֹת בַּצִּדְקָה 28
כו'". וְעַל יְדֵי הַמִּצְוֹת נִגְלָה בְּחִינַת הָאֲרָה הַנִּלְ, בְּחִינַת 29
"הוּא וְשְׁמוֹ בְּלִבָּד כו'", בְּבָחִינַת ב' רִגְלִים, הֵינּוּ בְּבָחִינַת 30

(78) (קִידוּשִׁין מ, ב).
(79) (רָאָה לְעִיל אַחֲרֵי כו, ד. וְשֶׁם נִסְמָן. תּוֹרַת מִנְחָם סֵפֶר הַמִּצְוֹתִים מְלַקֵּט חֶלֶק ד (תַּמּוּד־אֶלּוּל) עֲמּוּד רַמַּח).
(80) (אָבוֹת א, יז).
(81) (רָאָה לְעִיל בְּחֻקֵּי מַז, ד וְשֶׁם נִסְמָן).
(82) (רָאָה אֲגֵרַת הַקֹּדֶשׁ סִימָן כט. פֶּרֶדֶס שַׁעַר ח פָּק א).

(83) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוּרֶת זָהָב" (לְעִיל בְּהַעֲלוֹתָךְ לֵד, א).
(84) (רָאָה מִדְרַשׁ תַּהֲלִים (שׁוּרַח טוב; בּוֹבֶר) סח, טו. וְעוּד).

(85) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר כִּפְרִישׁ וְיֹאֵל ב, כו): "אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא" (לְעִיל צו ז, ד).
(86) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פֶּסוּק "כִּי הָהָרִים יִמּוּשׁוּ כו', וְחִסְדֵּי מֵאֲתָן לֹא יִמּוּשׁ כו'" (רָאָה לְעִיל תַּצֵּא מ, א – הָרִים נִקְרָאִים הָאָבוֹת).

(87) (זֶהוּ חֶלֶק ב, שְׁמוֹת יד, א: "אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֵין חִיָּה בְּעוֹלָם עוֹשָׂה כְּמוֹ הַצִּבִּי אִזּוּ כְּעוֹפֵר הָאֵלִילִים, בּוֹמֵן שֶׁהוּא בּוֹרַח חוֹלֵף מַעֲט מַעֲט וּמַחְזִיר אֶת רֹאשׁוֹ לְמִקּוֹם שֶׁצָּיַץ מִנּוֹג, וְלַעוֹלָם תָּמִיד הוּא מַחְזִיר אֶת רֹאשׁוֹ לְאַחֲרָיו. כִּי אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אֲנִי גּוֹרְמִים שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִבְּיַנֵּינוּ יְהִי רְצוֹן, שֶׁתִּבְרַח כְּמוֹ הַצִּבִּי אִזּוּ כְּמוֹ עוֹפֵר הָאֵלִילִים, שֶׁהוּא בּוֹרַח וּמַחְזִיר אֶת רֹאשׁוֹ לְמִקּוֹם שֶׁהֵינִי. וְזֶה שֶׁכְּתוּב (בְּרַקְוֹתִי כו, מד): "וְאֵף גַּם זֹאת בְּחִינַתָּם בְּאֶרֶץ אֲבִיכֶם לֹא מֵאֲסוּתִים וְלֹא גְעֻלֹתִים לְכַלְתֶּם".
(88) (תַּקּוּנֵי זִהֵר בְּהַקְדָּמָה, "פֶּתַח אֱלֹהֵינוּ").
(89) (וְזֶהוּ "קוּמִי לָךְ" לְבָחִינַת ר' שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּתָר. וְגַם "לָךְ" גִּימַטְרִיא חֲמִישִׁים, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּעֵינִין "תַּסְפֵּרוּ חֲמִישִׁים יוֹם", עֲמּוּד מִזָּה בִּבְיָאוּר עַל פֶּסוּק "אֲנִי יִשְׁנֶה" – בּוֹךְ בִּאֲבֹרִיס 4).
(90) (וְעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה גַם כֵּן בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיּוֹשֻׁט הַפֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר כו'" (תּוֹרָה אוֹר צד, א).

13 רק שאז נגלה ה' "פנים בפנים כו" (דברים ה, ד), כי דיו
14 אז ישראל גם בן בבחינת פנים, בבחינת כלי לקבל גילוי
15 אלקות, על ידי עבודתם ועל ידי ספירה כו, והיינו על
16 ידי אתערותא דלתתא. אבל לא כמו שהיה בפסח
17 בבחינת מצה כו, "שלא הספיק בצקת כו". ואדרבה,
18 בשבועות היו מביאים "לחם חמץ"⁹². (והיינו לפי "שנודפכו
19 המדות כו"⁹³, ואז "ההתנשאות אינה אלא בבחינת
20 הקדושה" – "המתנשא מימות עולם כו"⁹⁴).
21 וזהו "קומי לך": בבחינת קימה מלמטה למעלה, דקאי
22 על בבחינת ספירה שאחר הפסח כדי שיהיה בבחינת "פנים
23 בפנים", ולעתיד יהיה גם בן בבחינת גילוי זה שלמעלה
24 מהשתלשלות, "סתימו כו"⁹⁵, "אראנו נפלאות" כו. :

1 וזה הכל היה בפסח, בבחינת יציאת מצרים, בבחינת
2 דילוג כו – שלא היו ישראל ראויים לזה. שהיו במצרים
3 בתכלית השפלות, ולא היה אתערותא דלתתא כלל,
4 רק שנגלה בכיכול מעצמו בבחינת דילוג כו.
5 אבל אחר כך נאמר (שיר השירים ב, י): "קומי לך", היינו
6 בבחינת ספירה: "היום יום אחד לעומר כו" שהיו ישראל
7 סופרים כל ימי הספירה מ"ט יומין⁹⁶. והיינו לטהר כל
8 המדות. פידוע שישי ז' מדות, וכל אחת כלולה מז' והוא
9 מ"ט. והיינו הכנת עצמם שיהיו בבחינת כלי לקבל בבחינת
10 גילוי אלקות שיהיה אחר כך בשבועות – מתנתורה,
11 שאז נגלה גם בן בבחינת גילוי שלמעלה מההשתלשלות
12 – בבחינת כתר כו.

(94) וכמו שנתבאר מזה גבי שבועות, בדבור המתחיל "ויבדד אלקים
כו", עיין שם (לעיל במדבר טז, ד).

(95) ("דכל סתימין").

(91) (ראה ר"ן סוף מסכת פסחים, ועיין גם בן זמר חלק ג צו, סוף עמוד א
וברציא מהמקא שם).

(92) (אמור כג, יז).

(93) ("הטבעיות ועולות להיות נכללות בקדושה").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

23 מהן התהוות הגסות דק"נ שהוא בבחי' יש נפרד ממש
24 שנק' גסות ממש וכמו הנפילים שהיו בארץ שנפלו
25 מבחי' התווה שנק' גבורים אשר מעולם אנשי השם כו'
26 מבחי' שם ס"ג שנהפך להיות בבחי' גס ממש כו'. והן
27 הרפאים בני ענק שהיו בא"י שנא' וכל העם אשר ראינו
28 בתוכה אנשי מדות גדולות דבחי' ז' מלכין דתווה
29 שנפלו למטה מטה בו' אומות הללו כו' (וע"כ א'
30 המרגלים כי חזק הוא ממנו משום דישאל בבחי' שם
31 מ"ה דתקון שהמדות בחלישות וביטול ולא היה בהם
32 כח לעמוד לנגד בחי' מדות דתווה להכניעם מפני שהן
33 תקיפים וחזקים יותר כנ"ל וכמ"ש במ"א בענין פ'
34 מרגלים). וזה נראה לעין באנשי מדות דבחי' התווה
35 כשנפל למטה בקליפות מן האנשים שנקראו בשם עזי
36 פנים ששתלן בכל דור ודור שנק' חציפי דרא או תקיפי
37 דרא כמ"ש בזוהר שענין החוצפ' נקרא מלכותא בלא
38 תגא בלא כתר כו' שהוא רק התנשאות וגסות הרוח
39 בחי' תוקף וחוזק גדול בלא טעם כלל רק עזות קשה
40 ביותר כמו עמלק שיצא ללחום בישראל כו' כי הוא הי'
41 משרש המדות דתווה בלע כו' שנפל למטה וכמ"כ כל
42 חוצפ' והתנשאות בכל אנשי מדות דתווה שאין זה רק
43 לעוצם התקיפות והחוזק שיש בהן מצד שרשם למע'
44 במדות דתווה ע"כ מדות שלהן קשים וחזקים ביותר

1 (ל) **ואמנם** הנה ידוע דאע"פ שבחי' אורות דתווה
2 הוא בבחי' יש מורגש כנ"ל. מ"מ הוא
3 למעלה מבחי' מ"ה דתיקון כמו שהי' קודם השבירה
4 שהי' בבחי' תוקף האור בקדושה העליונה בגבורות
5 העליונות ליכלל בעצמות המאציל להיותם בבחי'
6 עצמיות כנ"ל. וכמו ענין הדביקות האלקית והתלהבו'
7 התענוג ברשפי אש במורגש באה"ר בתענוגי' ברצון
8 העצמי כו' שהגם שמורגש וכולט יותר ובהתנשאות
9 והגבהת הלב מעונג האלקי המורגש הזה אדרבה זהו
10 מצד עוצם תוקף האור כו'. וכן בנשמות הגבוהות
11 במעלת רזין וסודות התורה שהיו מתנשאים בעצמן
12 כמו רשב"י שאמר אנא סימנא בעלמא כו' שהוא בחי'
13 התנשאות האלקי ממש רק שמפני שיש אחיזה לגסות
14 דקליפה בזה כמשי"ת יכול השטן ליתן בזה עין רעה
15 כמו קנאת הנחש הקדמוני בגילוי יש מורגש דעונג
16 האלקי באדם וחוה כו'. (וכמ"כ היה במ"ת מצד שהי'
17 אור הקדושה בגילוי יש מורגש בקולות וברקים כו'
18 נתקנא השטן והחטיאם בעגל כו'. אבל לע"ל בעוה"ב
19 נאמר (משלי ח, כא) להנחיל אוהבי יש האמיתי
20 במורגש דוקא ולא יסתעף מזה אחיזה לקליפות כלל
21 כי יבוער הרע כו' וכמ"ש במ"א). ואמנם כאשר ירדו
22 ונפלו מז' מלכין דתווה למטה בשב"כ למטה נסתעפו

18 להקצה כנ"ל. ע"כ הן בבחי' החלישות ורכות ואין בהן
19 תוקף כלל ולזאת יוכלו להתכלל זע"ז דבר בהיפוכו כו'
20 שזהו עיקר בחי' התיקון דבחי' מ"ה שהוא ההתכללות
21 במדות מצד בחי' הביטול דמ"ה כו'. וע"כ זה שמבחי'
22 התקון דבחי' מ"ה הוא רך כקנה ונפשו כעפר לכל
23 כאסקופה הנדרסת לכל לעוצם העדר הרגשת עצמו
24 שהוא כאילו אינו כו'. וכמו במשה שהיה עניו מכל
25 האדם כו'. ע"כ ניתנה התורה על ידו שהיא בבחי'
26 התקון דשם מ"ה דח"ע שמברר לבחי' ב"ן שהוא בחי'
27 ס"ג דתוהו בחי' יש המורגש שנפל בז' מדות רעות
28 דק"נ כו'. לפי שיש כח ועוז בביטול דאין דחכמה
29 דתורה לעשות ביטול הגסות דיש לאין האלקי כו'. וזהו
30 שאמ' בראשית בשביל התורה וישראל ששניהם בבחי'
31 שם מ"ה דתקון כנ"ל שיש בכחו להפוך לגסות ויש
32 הנפרד דק"נ בסו"מ וע"ט לאכפייא ולא הפכא חשוכא
33 לנהורא כו' אף על פי שבשרש הגסות דק"נ הן מדות
34 חזקים יותר כו' וד"ל:

בראשית ברא אלוקים

1 ואין כח השכל וטעם יכול להכניע לבבם הקשה כארו
2 אע"פ שיודע היטב ערכו הפחות ביותר יכול להעזי
3 לשר וגדול כו' כידוע. וכמו שא' בזוהר שלע"ל קודם
4 ימות המשיח החוצפ' יסגא שעיקר הקליפ' יהיה רק
5 בגסות הרוח דחוצפ' בבחי' יש נפרד (גם בפני הדור
6 שהן החכמים יהיו כפני הכלב בגסות היפוך בחי'
7 הביטול דאין דחכמה שבתורה שאינו שורה רק בבחי'
8 מה וביטול הנ"ל דוקא. וראי' לזה ממה שא' שאין
9 התורה מתקיימת רק במי שממית עצמו עלי' וכתוב לא
10 בים היא כו' לא תמצא בגסי הרוח כו') אבל בחי'
11 התקון שהוא בשם מ"ה הוא להיפוך זה ממש מאחר
12 שהוא בבחי' העדר הרגשת עצמו מכל וכל כאילו אינו
13 במציאות כלל וזהו היפך החוצפ' והגסות דהיינו היפך
14 התקיפות וחזוק לעמוד בדעתו ומדותיו שאין בו
15 התוקף לעמוד בדבר מה כלל כי מיד יטהו להיפוכו
16 המנגדו כמו קנה הרך שיטהו הרוח לכל צד כו' להיותו
17 בבחי' מה דחכמה שבבחי' אין שמהפך למדות מהקצה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

16 ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל" 39 אפילו חכמה עילאה.
17 וכאשר יתפוז' ה' בעדה או ביהיד יודיעו בנבואה, שהיא
18 למעלה מן השכל – גילוי אלהותו יתברך. ותכלית
19 החכמה 40 היא האמונה בפנימיות התורה ובסודותיה.
20 וזה היה הנס דתנוכה, בהתגברות החכמה האלהית
21 על החכמה יונית שהיא הפלסופיא בנ"ל. ושרש נס זה
22 למעלה – הוא על ידי תוספת אור בחכמה עילאה, ואז
23 נמשך מחכמה גם כן השפעה בהתגברות החכמה
24 אלהית למטה. וזהו סוד "מלוי יודיין דשם ע"ב", בנ"ל
25 שהיו"ד הוא גילוי שפע פנימיות דחכמה.
26 וזהו שכתב האריז"ל 41 בכוננות "להדליק" שהוא
27 בגימטריא מלוי ע"ב, ס"ג, מ"ה – שכולם נמשכים אל
28 המלכות הנקרא ב"ן. רוצה לומר, שגם שם ע"ב שהוא
29 חכמה נמשך גם כן להאיר לכללות נשמות ישראל.
30 וזהו ענין המאמר ש'מצאנו פך של שמן בחותמו של

1 וזהו ענין מאמר רבותינו זכרונם לברכה 34 ש'טמא
2 כל השמנים שבהיכל", שרוצה לומר, השפעת החכמה
3 הבאה בהשגה אלינו, שזהו סוד "נקודה בהיכליה" 35
4 כידוע.
5 והוא מה שהפלסופים לא יאמינו דבר, אלא ידעו מה
6 שידעוהו על פי שכל האנושי, כמו מציאת ה' ואחדותו,
7 והיותו קדמון ונצחי 36, בעבור שזה דבר שאי אפשר
8 להאמין בחילוף חס' ושלום, מפאת שכל האנושי המושג
9 בראיית העין, כי "מבשרי אחזה אלוה" 37, אבל מה שלא
10 ידעוהו – כחשו ויאמרו לא הוא 38, ולכן יכחישו על
11 ההשגחה בעבור איזו טענה חלושה אשר יקשה להם,
12 ויכחשו כל מצות ה', ויאמרו: מה לו אם יאכל בשר
13 בחלב וכהאי גוונא.
14 לא כן השרישנו הקבלה האמיתית, להאמין בה'
15 ובמצותיו כי הוא למעלה מעלה מבחינת חכמה והשגה,

(38) על פי ירמיה ה, יב: "כחשו בה' ויאמרו לוא הוא".

(39) ראה תקוני זתר בהקדמה דף י, א.

(40) להעיר מלשון חז"ל ברכות יז, א.

(41) שער הכוננות שער ה, ענין חנוכה דרוש א.

(34) שבת כא, ב.

(35) ראה זתר חלק א בהקדמה ו, א. תקוני זתר תקון ה דף יט, א. וראה תקניא
אגרת הקדש סימן ה דף קו, א. לקוטי תורה ראה יח, ב.

(36) ראה לעיל מצות האמנת אלקות ריש פרק ג.

(37) איוב יט, כו.

כדוגמתו. ולכן יש ארץ מגדלת פירות אלו וארץ מגדלת
פירות אחרות - לפי אופן מהות שבכח המצמיח
שבארץ.⁴⁷
וכמו שכתב בעל "שערי אורה" שער א' על פסוק⁴⁸
עשיתי לי גנות ופרדסים, ונטעתי בהם עץ כל פרי:
שהיה יודע שלמה דרך המשכת השפע לכל המקומות,
יודע איזה גיד נמשך לכוש - נטע בו פלפלין, וכן לכל
צד וצד - הראוי לו נטע בו כו"ו.⁴⁹
ועל דרך זה יובן בהמשכת השכל מלמעלה מן
השכל, אף שהוא גשמי לערך דקות בחינה שלמעלה מן
השכל, אבל עם כל זה יש שם כדוגמתו בלמעלה מן
השכל, שהוא המוציא מן ההעלם אל הגילוי להיות
שכל גלוי. וענין בחינת "שכל שלמעלה מן השכל" הוא
הנקרא "שכל הנעלם מכל רעיון"⁵⁰ בלשון הגאונים.
ולמעלה הוא בחינת "חכמה סתימאה שבכתר", שהיא
מקור לחכמה דאצילות.
ואף על פי שהכתר הוא למעלה מעלה מן החכמה,
עם כל זה, מה שיש בכחו להיות החכמה, כמו שכתוב⁵¹
"והחכמה מאין תמצא", זהו על היות בו בחינה כדוגמת
החכמה בדקות. וכמו על דרך משל דקות החיות
שבמדבר לגבי חיות הגשמי של הבדמה, שאין בה
בחינת שכל ומדבר כלל כו".
והנה השכל הגלוי במוח, ולמעלה - בחינת חכמה
דאצילות, נקרא "מים" - על שם שהורד כבר ממקום
גבוה למקום נמוך, כמים שירדו מגבוה לנמוך,⁵²
דהיינו מההעלם אל הגילוי. אבל אותו החכמה הנעלמה
שלמעלה מהשכל, והוא בחינת "חכמה סתימאה",
נקרא "שמן" - שנמשך בנחת⁵³, כי ממנו המשכת
החכמה הנקרא מים, והוא צף לעולם על גבי מים, כי
הוא למעלה מהם כו".
וזהו שממש משה את המזבח בחנוכתו ב"שמן
המשחה", רוצה לומר, שעל ידי זה המשיך הארת
"חכמה סתימאה" במלכות. שזה היה "חנוכת המזבח",

בהן גדול⁴², כי ה"שמן" הוא החכמה, ומצאו "חתום" -
שלא נגע בו יניקת הקליפות חס-ושלום, שאינן יכולים
להתגבר בחכמה יונית שלהם נגד פנימית חכמה זו
דקדושה אשר השמן רומז לה כמו שיתבאר.
ולכן נצטוינו גם כן להדליק נר חנוכה - להמשיך
מבחינת עומק חכמה זו הנקרא "שמן" - לבנסת ישראל
הנקרא "מנורה"⁴³ כידוע.
כי הנה ידוע⁴⁴ בענין ניסוף המים בחג - הוא השאיבה
מן החכמה, "מים עליונים" לקרר בחינת גבורות ורשפי
אש המזבח עילאה - מלכות דאצילות.
על דרך משל: יסוד האש שבלב, בשמתגבר - יפול
משכלו והשגתו, ואמנם כשיגביר החכמה והעמקות
ההשגה יבא לבחינת ביטול מציאותו, אזי תקרר
ההתלהבות ויומתקו הגבורות.
ולכן היה בניסוף המים בחג "שמחה יתירה" מבניסוף
יין שבכל השנה, כי היין הוא בחינת בינה, שהיא בחינת
גבורות ורשפי אש, מה שאין כן מים, שהם מהחכמה,
שגבוה מהבינה וממתקת הגבורות כו".
והנה בחנוכת המזבח שעשה משה - משח את
המזבח בשמן המשחה⁴⁵ - היה במדריגה גבוה יותר מזו.
כי השמן צף על גבי המים⁴⁶, אף שהיה השמן תחלה
למטה מן המים ויתנו המים עליו - יעלה הוא למעלה
על המים.
והענין, כי הוא רומז למקור החכמה שלמעלה מן
השכל הגלוי, הגבה מאד נעלה במדריגה, שהרי אין
ערוך לגלוי עם ההעלם מקורו.
כמו עשב הגשמי, שהמתיקות שבו נמשך ממתיקות
רוחני שיש בכח המצמיחו, והרי אין ערוך גשמיית
המתיקות שבעשב לגבי מהות המתיקות שבכח הצומח
על דרך משל, שהוא רוחניות, במתיקות שכל חדש
וכיוצא. ועם כל זה, אותו המתיקות רוחנית שבכח
הצומח - הוא המקור למתיקות הגשמי שבעשב להיותו

(49) ראה תנחומא קדושים י (הובא בפירושו רש"י לקהלת שם).

(50) ראה פיוט "אל מסתתר" בסידור הרב יעקב עמדין סדר סעודה שלישית
(בשם הרב אברהם מיימון תלמיד הרמ"ק). סידור קול יעקב להרב יעקב קאפיל
עמוד יז (בשם רבי אברהם בן הרמב"ם). תורה אור ריש פרשת לך לך יא. א.
תורת חיים בראשית כא. ב. לך לך פ. א. ובכמה מקומות.

(51) איוב כח, י.

(52) ראה תענית ז, א.

(53) ראה אור תורה להרב המגיד ממעורקש את שסד: "ידוע כי שמן טבעו
צח ונחת והשקט, וגם הוא גורם נחת והשקט בדמיון אדם שיכור שרפואתו לסוף
אותו בשמן להשקטו משכרותו". וראה רש"י סנהדרין כד, א דבור המתחיל
"משמנין": "נוחין כשמין".

(42) על פי שבת כא, ב.

(43) ילקוט שמעוני צפניה רמז תקסו; פסיקתא רבתי פת: "ראיתי והנה מנורת
זהב כלה" (זכריה ד, ב) - זו כנסת ישראל. וראה ילקוט תורה בהעלתך כט, ג.

(44) ילקוט תורה דרושים לסוכות דבור המתחיל "ושאבתם" הב' (עט, ד)
ואלקר. סידור עם ד"א דבור המתחיל ה"ל רסח, א ואלקר. ועוד.

(45) צו ח, ייא. וראה תשא ל, כהכח. פקודי מ טי, גשא ז, פד, שם, פת.

(46) ראה טבול יום פרק ב משנה ה. שבת ה, ב. רמב"ם הלכות טומאת אוכלין
פרק ח הלכה ג ("שמן שצף על גבי יין"). הלכות שבת פרק יג הלכה ד ("שמן
צף על פני המים").

(47) ראה גם ספר המאמרים תס"ב עמוד סב.

(48) קהלת ב, ה.

21 כי גם כדי שיהיה אור החכמה סתימא⁶¹ נמשך
22 למטה צריך לזה המשכת כח מאין-סוף ברוך-הוא,
23 מאחר שהיא בעצם בבחינת העלם עד שנקרא "שכל
24 הנעלם מכל רעיון". והמשכה זו הוא מבחינת מקור
25 התענוגים הנקרא "עתיק-יומין", שמשם מתלבשת
26 גבורה דעתיק-יומין בחכמה סתימא, והוא בחינת
27 הארת התענוג בהתגברות ליתן כח ועוז שיומשך שפע
28 החכמה סתימא. כי כל השפעה הוא בצירוף מדת
29 הגבורה גם כן, מה שאין כן בחינת החסדים לבד הם
30 בחינת קרירות, "אגלידו מיא"⁶², שהוא מניעת השפעה.
31 וכידוע מענין הדם שהוא הנפש⁶³.

32 וזהו ענין ה"בשמים ראש", שהם דבר חריף המשיב
33 את הנפש, ושרשו מגבורה שבתענוג, בחינת "חוטמא"⁶⁴,
34 ונתנו אותם לתוך שמן המשחה, ואז נמשך הארת חכמה
35 סתימא למזבח עילאה – מלכות דאצילות, בח' ימי
36 המילואים, הם ח' מדות שבכתר, שבאמצעותם צריך
37 להיות השפעת החכמה סתימא.

38 וזהו שנקרא לשון "משיחה", מחמת אמיטית הביטול
39 שבא במלכות, ולא בחינת "רשפי אש", אלא כמו
40 שכתוב⁶⁵: "קול דממה דקה כו'":

1 כי "כל התחלות קשות"⁵⁴, ולכן צריך להיות חנוכה
2 בתוספת הארה יתירה מכפי הסדר התמידי – שבזה
3 יתנו אותו, ולאחר-כך די בהארה פחותה מזו.

4 ועל דרך משל: התינוק בשמרגילים אותו לילך לבית
5 הספר⁵⁵, בתחלה נותנים לו מתנות כדי שיחפוץ לילך,
6 משום שהתחלה קשה, ואחר-כך הולך מעצמו.

7 וכן היה חנוכת המזבח על ידי המשכת הארה רבה
8 ויתירה מאד מסדר ההשתלשלות, הוא בחינת החכמה
9 הנעלמה שהיא למעלה מהספירות, וכמו שנתבאר קצת
10 ענינם מצוה כ"ה פרק י"א⁵⁶, ולאחר-כך די בהארה פחותה
11 מזו, וכמו ניסוף היין והמים, שהם מחכמה ובינה
12 דאצילות פידוע.

13 ומטעם זה נצטיינו מצוה ק"ז⁵⁷: למשוח בהן גדול⁵⁸
14 וימלכי בית דוד⁵⁹ בשמן המשחה. וכן משחו בו הכלים
15 של המקדש, ומשמשחו אותם פעם אחת שוב אין
16 מצטרף למושחם. כי משנמשך תחלה הארה זו רק
17 בתחלה משום ש"כל התחלות קשות", שוב ממילא יהיה
18 קיום אחר-כך כנ"ל.

19 והנה מצות עשיית "שמן המשחה" הוא על ידי
20 "בשמים ראש" שנתנו בתוכו קדה וקנמון כו'⁶⁰:

(54) רש"י יתרו ט, ה ממכילתא.

(55) ראה גם שערי אוהל טו, ב. ובנסמן בהערה הבאה.

(56) לעיל מצות האמנת אלקות דף נו, א.

(57) בספר החינוך פרשת תשא. ושם ועל פי ספר המצות להרמב"ם: לעשות שמן המשחה, על הענין שצוה תורה לעשותו. שנאמר (תשא ל כה): "ועשית אתו שמן משחת קדש וגו'". שיהיה מוכן למשוח בו כל בהן גדול שיתמנה, כמו שכתוב (אמור כא יא) "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה".

וכן מושיחין בו קצת המלכים. וכן גם משחו בו הכלים של בית המקדש, ולא יצטרכו למשוח לעתיד ולדורות, אלא כעבודה יתקדשו ושבמשיחתם של אלו – כלומר כלי המשכן – הקדשו כל הכלים לעתיד-לבא, וזה שכתוב (תשא ל לא): "שמן משחת-קדשו יהיה זה לי לדרתיכם" – כן אמרו זכרונם לברכה בספרי.

(58) ראה אור התורה תצוה עמוד א' תקצה.

(59) "אף כי בית חשמונאי לא היו ממלכי בית דוד שנמשח בקרו, והשמן היה רק כפה, אבל על ידי המסירת נפש האיר בהם מבחינת קרן השמן, ומשם דוקא נמשך הנס". – אור התורה חנוכה דף תתקלה, א.

(60) תשא ל, כ"ב: "קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם . וקדה . . ועשית אתו שמן משחת קדש". וראה לקוטי תורה נשא כט ב: "ובשמן המשחה היה מעורב בשמים ראש, מר דרור, קנמן בשם".

(61) ראה לקוטי תורה נשא: כב, ד. כט, ב.

(62) קרשו המים. על פי לשון הזהר חלק ב, ב. ובכמה מקומות.

(63) הדרם שהוא נפשו פרשת ראה יב, כג.

(64) חוטם. זהר ח"ג באדרא קל, ב. וראה לקוטי תורה שיר השירים לג, א. אור התורה שמות חלק ו עמוד ב' קצג.

(65) מלכים א יט, יב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

6 שכנגד רחל כמ"ש בכתבי האריז"ל בשער הפסוקי'
7 והליקוטי' בפ' תזריע סי' י"ג בד"ה אדם כי יהי' דפ"ח
8 ע"ז וז"ל וספחת ובהרת כנגד שני אורות של רחל, וזהו
9 מ"ש בזהר פ' תזריע (זח"ג מ"ז א') כי נגע צרעת
10 תרגומו מכתש סגירו, וכוונת דבריו כי נגע הזה הוא

1 והנה בהרת ארוז"ל רפ"ק דנגעי' שבהרת עזה כשלג,
2 שני' לה כסיד ההיכל, והשאת ס"ל לחכמי'
3 דר"מ שהשאת הוא כזמר לבן, שני' לה ככרום ביצה,
4 שהשניות הם ספחת, אמנם שאת שכנגד לאה מחשבה
5 היא קלי' המנגדת לבחי' צמר לבן, והבהרת קלי'

הי' שפחת רחל, א"כ ב' השפחות היו בשביל רחל, 7
ומ"מ לאחר שהכיר יעקב שהיא לאה וזלפה נשארה 8
שפחת לאה יתכן ענין שכ' במאו"א השפחות לכל 9
אחת, ולפי סברת לבן שרצה בזה לרמאות את יעקב 10
הנה ב' השפחות שייכים לרחל. 11

תמים תהי

בס"ד. דברים י"ח י"ג

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – תרמ"ג

בס"ד, שבת חנוכה, רמ"ג

וצריך עיון⁶ יניחנה בימין.
ולכאורה צריך להבין מה שגור חנוכה מצוה להניחה
מבחוץ דוקא, ודוקא לרשות הרבים. שמה שאמר
לפתח ביתו, אין הכוונה שיהיה בפתח הבית דוקא
(וכמו מזוזה דכתיב "וכתבתם על מזוזות ביתך"⁸, ששייך
להבית, שהבית חייב במזוזה. מה שאין כן גר חנוכה אינו
שייך לפתח הבית דוקא) אלא העיקר שיאיר ברשות
הרבים. וכמו שכתבו התוספות שאם הבית עומד בחצר
צריך להניחה על פתח החצר. ואף לדעת רש"י ז"ל שאין
צריך ברשות הרבים, הרי כתב גם כן שצריך להניחה
בבחיור, אבל לא פתח ביתו העיקר במובן משם (ועיין
ב"טור ברקת" סימן הפ"ל). וצריך להבין זה – למה שייך גר
חנוכה לרשות הרבים.

תנוי רבנן: גר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו
מבחוץ (שבת דף כ"א עמוד ב'). ופירש התוספות: ומיירי
שהבית עומד לרשות הרבים. אבל אם עומדת לחצר
יניחנה על פתח בחיורו. ורש"י ז"ל כתב וזה לשונו:
"מבחוץ – משום פרסומי ניסא, ולא ברשות הרבים אלא
בבחיור, שבתיהן היו פתוחין לחצר, עד כאן לשונו.
מפרש: שאין צריך ברשות הרבים כי אם בחצר. וכן
הביא הבית יוסף סימן תרע"א בשם רש"י שאין צריך
ברשות הרבים. אך הטור³ ושלחן ערוך⁴ פסקו
בהתוספות ודוקא ברשות הרבים (שם דף כ"א עמוד א').
והיכן מנח לה? כו' והלכתא – משמאל כדי שתהא
מזוזה בימין וגר חנוכה משמאל⁵. וכתב הטור בשם "אבי
העזרי", שאם אין מזוזה בפתח (היינו פתח הפתח ממזוזה.

אבל אם יש חצר לפני הבית, מצוה להניח על פתח חצר.

(3) לשון הטור סימן תרע"א: ומניחה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ. אם
הבית פתוח לרשות הרבים, מניחה על פתחו. ואם החצר פתוח לרשות הרבים,
מניחה על פתחו.

(4) לשון השלחן ערוך שם סעיף ה: "גר חנוכה מניחו על פתח הסמוך
לרשות הרבים מבחוץ. אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו, ואם
יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר".

(5) בגמרא שם כב, א: "והיכא מנח ליה? רב אחא בריה דרבא אמר – מימין. רב
שמאל מדפתי אמר – משמאל. והלכתא: כדי שתהא גר חנוכה
משמאל ומזוזה מימין. ובגירסת הראשונים ובטור ושלחן ערוך הסדר הוא
בכפנים "מזוזה בימין וגר חנוכה משמאל".

(6) ראה דבור המתחיל "תנו רבנן גר חנוכה" תשכ"ד. תשמ"ו. רשימות הרב"ש
עמוד עג. ושם נסקן.

(7) אולי צריך להיות: על פתח.

(8) ואתחנן ו, ט.

(1) נדפס ב"התמים" חוברת שלישית עמוד מו ואילך. ספר המאמרים תרמ"ג
עמוד לה ואילך. ב"התמים" שם בהקדמת המערכת: המאמר הזה עשה בשעתו
רושם חזק בין חסידי חב"ד והוא נחשב עד היום מהמאמרים המצוינים
המבארים היסודות העיקריים בתורת החב"ד.

ברשימת כבוד קדושת אדמו"ר מוהרי"צ מיומנו מיט מרחשון תרפ"א שנדפסה
שם עמוד לג. מאמר "תנו רבנן גר חנוכה" שאמר הוד כבוד קדושת אדוני אבי
מורי ורבי הרב הקדוש הריני כפרת משקבו בשבת חנוכה תרמ"ג מתקבל אצל
החסידיים בחיבה יתירה ומאות מכתבים מתקבלים מעירות שונות המבקשים
לשלוח להם העתק המאמר ד"תנו רבנן גר חנוכה" הפ"ל.

ממאמר וקבה רל"ו וספר המאמרים תרל"ו חלק ב' – רשימת כבוד קדושת
אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו עזן על המאמר.

ראה דבור המתחיל "תנו רבנן גר חנוכה" תקע וביאורו – תורה אור מקץ מא.
ד: סידור עם ד"ח שער החנוכה ער א, ושצד, ג ושם נסקן. ראה דבור המתחיל
זה – ספר המאמרים תרל"א חלק א עמוד קה וספר המאמרים תרמ"ב עמוד עה.
דבור המתחיל כי גר חנוכה ותורה אור – ספר המאמרים תרל"ה חלק א עמוד
יד. תורה אור כט, א ב.

(2) לשון התוספות: "ומיירי דליכא חצר, אלא בית עומד סמוך לרשות הרבים.

17 תוכחות מוסר" (משלי ו', כ"ג) המְשִׁיל הַמְצוֹת לְ"נֶר"
18 ותורה לְ"אור" שְׁמַאִיר.
19 וְנֶר יֵשׁ בּוֹ ב' פִּירוּשִׁים:
20 הָא' – שְׁהוּא הַכְּלִי שֶׁמְחִזֵּק אֶת הַשֶּׁמֶן וְהַפְתִּילָה. וְכֵן
21 פִּירֵשׁ רִשִּׁי ז"ל (שם עמוד ב' בדבור הַמְתִּחִיל "נֵרוֹת"):
22 "לִנְצַח שֶׁל זֶהָב שְׁנוֹתָנִים לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן וּפְתִילָה"¹¹.
23 וְהָב' – שְׁהוּא הַשֶּׁמֶן וְהַפְתִּילָה הַמְחִזֵּק אֶת הָאוֹר.
24 וְשִׁנְיָהֶם הֵם כְּנוֹנָה אַחַת לְעֵנֶן זֶה שֶׁעִיָּקֵר קִיּוֹם הָאוֹר
25 הוּא עַל יְדֵי הַנֶּר, דְּבִלֵּא הַשֶּׁמֶן לֹא הִיָּה הָאוֹר מֵאִיר זְמַן
26 רַב כִּי אִם מוֹעֵט, וְגַם לֹא הִיָּה הָאוֹר זֶר, וְעַל יְדֵי הַשֶּׁמֶן
27 הָאוֹר זֶר וְנִקְי וְדוֹלֵק זְמַן רַב.
28 וְהִנֵּה גַם לְפִירוּשׁ הָא' שְׁהוּא הַכְּלִי הוּא מְחִזֵּק אֶת
29 הַשֶּׁמֶן, נִמְצָא הַנֶּר עַל יְדוֹ הוּא הָאוֹר וּבִלְעָדוֹ לֹא יֵאִיר
30 כָּלָל. וּבִמְדוּ כֵן צָרִיךְ לִזְמַר כָּאֵן, שֶׁכְּדֵי שִׁיָּהִי "תוֹרָה
31 אוֹר" הוּא דוֹקָא עַל יְדֵי ה'נֶר מְצוּה" וּבִלֵּא "נֶר מְצוּה" אִי
32 אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת "תוֹרָה אוֹר".

1 וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין לָמָּה בְּשִׁמְאֵל דוֹקָא.
2 וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין דְּבִאוּמְרוֹ "כְּדֵי שִׁיָּהִי מְצוּהָ בִּימִין
3 וְנֶר חֲנוּכָּה מְשִׁמְאֵל" מִשְׁמַע שֶׁהֵם שִׁיָּכִים זֶה לָזֶה,
4 דְּבִאֲשֶׁר מְצוּהָ בִּימִין אִזּוֹ אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת נֶר חֲנוּכָּה
5 מְשִׁמְאֵל, וְאִם לֹא אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת נֶר חֲנוּכָּה מְשִׁמְאֵל,
6 וְלִכֵּן סוֹבֵר "אִבִּי הַעֲזָרִי" שֶׁאִם אֵין מְצוּהָ בִּפְתַח צָרִיךְ
7 לְהִנְיָחָה בִּימִין, וְצָרִיךְ לְהִבִּין מִה שִׁיָּךְ מְצוּהָ לְנֶר חֲנוּכָּה,
8 וּמְצוּהָ מִימִין דוֹקָא וְנֶר חֲנוּכָּה מְשִׁמְאֵל דוֹקָא.
9 וְהַעֲנֵן בְּקֶצֶר הוּא: דְּמַלְכוּת בֵּית יוֹן רְצוֹ "לְהַשְׁכִּיחֵם
10 תוֹרָתִיךְ וּלְהַעֲבִירֵם מִחוּקֵי רְצוֹנִי"⁹ וְלִכֵּן אַחֵר כִּךְ
11 "כְּשֶׁגָּבְרוּ מַלְכוּת בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי וְנִצְחוּם" תִּקְנוּ לְהַדְלִיק
12 נֶר חֲנוּכָּה מְשִׁמְאֵל – לְתַקּוֹן קוֹ הַשִּׁמְאֵל, וְלִכֵּן צָרִיךְ
13 לְהִנְיָחָה בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים – לְבָרֵר אֶף רִשּׁוֹת הָרַבִּים "טוֹרֵי
14 דְּפִירוּדִי"¹⁰ גַּם כֵּן.
15 וּבִיאוֹר הַעֲנֵן:
16 דְּהִנֵּה כְּתִיב "כִּי נֶר מְצוּהָ תוֹרָה אוֹר וְדָרְךְ חַיִּים

(11) שְׁבַת כב, ב. וְשֶׁם לְפִנֵּינָה: "לְרִצְיָה" (לְרִצְיָה: ש' נְרוֹת) . . . לְתוֹכָהּ. וְרִאֵה הַנִּסְקִים
בְּסִפְרֵי הַמֵּאמְרִים תְּרַמ"ב עמוד עז הַעֲרָה 18.

(9) נוסח "ועל הנסים".
(10) הרי הנפדרים. זהר חלק א קנח, א. ובקמח מקומות.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

ע"י הידיעה שהו' הוא האלקים, מגיעים לסוד האמונה. וזהו וידעת היום, כמו שהיום
כולל יום ולילה אע"פ שהם הפכים, כך והשבות אל לבבך – לאחד ב' הלבבות, יצ"ט
ויצה"ר לאהבת ה', ע"י אתכפא ושבירה כללית של הנה"ב ויצה"ר

9 הָאֱמוּנָה הִנֵּה "מֵאִי הוּא", הִנֵּנוּ בְּאִיזָה אֶפְשָׁר
10 לְעֲלוֹת וּלְהִגִּיעַ לָזֶה, הוּא עַל יְדֵי הַיְדִיעָה דְּהִנֵּן הוּא
11 הָאֱלֹקִים, וַיְדִיעָה זֶה דְּהִנֵּן הוּא הָאֱלֹקִים הוּא עַל יְדֵי
12 הַיּוֹם, וְהִנֵּנוּ מַעֲנִין יוֹם, דְּכִמְדו³² שֶׁהַיּוֹם כּוֹלֵל יוֹם וְלַיְלָה,
13 שְׁאֵין יוֹם שְׁאֵין לֵילוֹ עֲמוּ³³ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³⁴ "וַיְהִי עֶרֶב
14 וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד", וְעַם הַיּוֹת דְּיוֹם וְלַיְלָה הֵם הַפְּכִים
15 זֶה מִזֶּה, מִכָּל מְקוֹם הִנֵּה דוֹקָא בְּהַתְחַבְּרוֹת וְהַתְחַדּוֹת
16 שִׁנְיָהֶם הוּא יוֹם אֶחָד שְׁלֵם, וְאִם כֵּן בְּהִכָּרֵת לִזְמַר

1 וְזֶהוּ "וַיְדַעַת הַיּוֹם כו' כִּי הִנֵּן הוּא הָאֱלֹקִים",
2 דְּהַיְדִיעָה דְּהִנֵּן וְאֱלֹקִים כָּלֵא הוּא הַמְּצוּן
3 הַמְּחִזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה, וְכִנּוּ"ל דְּעַל יְדֵי מְצוּן גִּשְׁמִי
4 מְתַחֲזָקִים הַכּוֹחוֹת הָרוּחָנִיִּים, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן עַל יְדֵי רַבּוּי
5 יְדִיעָה בְּהִכָּנֵת וְהַשְׁגַּת עֲנִינֵי אֱלֹקוֹת, כְּמָה שֶׁאֶפְשָׁר
6 לְהַשִּׁיג, הִנֵּה זֶהוּ הַמְּצוּן שֶׁבֵּא לִיְדֵי הַשְׁגַּת עֲמָק הַהִפְלָאָה
7 בְּהַבְלִיתִי מִשְׁג וּמִשְׁכָּל כָּלָל, וְזֶהוּ "לְמַנְדֵּעַ לְאַסְתַּפְלָא
8 לְמִיעַל בְּרִזָּא דְּמַהֲיִמְנוּתָא", דְּהַיְדִיעָה אֵיךְ לְכַנֵּס בְּסוּד

(33) ראה זהר ח"א מו, א. וראה שם ח"ג צג, ב. ברכות יג, ב.
(34) בראשית א, ה.

(32) ראה לקו"ת ואתחנן ד"ה וידעת היום הב' (ז, ד ואל"ך).
ד"ה הנ"ל במאמרי אדמו"ר האמצעי (דברים ח"א) ע' קעה ואל"ך.

1 שְׂבָאָמָת אֵינָם הַפְּכִים, וְלִכֵּן מְזַכְּרִים מִדַּת לִילָה בַּיּוֹם
2 וּמִדַּת יוֹם בַּלֵּילָה³⁵, שֶׁהֵן כְּלוּלִים זֶה בָּזֶה, וּבִהְתְּאָחָדוּת
3 שְׁנֵיהֶם הוּא יוֹם שָׁלֵם, כִּךְ "וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְכָּךְ", דְּכַשֵּׁם
4 שֶׁהוּא בַּעֲנֵן הַזֶּמֶן הָרִי הוּא מִהֶתְחַבְּרוּת וְהֶתְאָחָדוּת
5 דְּוָקָא, דְּיוֹם וְלֵילָה הוּא יוֹם שָׁלֵם, וְהֵינּוּ דִּהְשָׁלְמוּת בָּאָה
6 מִהֶתְכַּלּוּת שְׁנֵיהֶם דְּוָקָא, הֵנָּה כִּמוֹ כֵּן הוּא בִּנְפֶשׁ גַּם כֵּן,
7 שֶׁשְׁנֵי הַלְּבָבוֹת שֶׁהֵם יֵצֵר טוֹב וְיֵצֵר הָרָע, הֵגֶם שֶׁהֵם
8 הַפְּכִים זֶה מִזֶּה, יְכוּלִים לִהְיוֹת עַל יְדֵי עֲבוּדָה בְּחִינַה
9 וּמִדְּרָגָה אַחַת, וְהַעֲבוּדָה הִיא בָּזֶה לְהִבְיָאֵם לִידֵי כִּף שִׁיחִיו
10 בְּחִינַה וּמִדְּרָגָה אַחַת, וְהַפְּנִינָה בָּזֶה שֶׁגַּם הַיֵּצֵר הָרָע יָשׁוּב
11 לְאַהֲבַת וְעֲבוּדַת הַיָּדֵי³⁶, וּפְרוּשׁ יָשׁוּב לְאַהֲבַת וְעֲבוּדַת
12 הַיָּדֵי, דְּלִכְאוּרָה הָרִי אֵין אוֹמְרִים "שׁוּב" אֶלָּא לְמִי שֶׁהִיא
13 תַּחֲלָה בְּפָנִים וְיֵצֵא לַחוּץ שִׁיחִזֹר וְיָשׁוּב לְמִקוֹמוֹ הָרָאוּן
14 אֲשֶׁר מִשֵּׁם יֵצֵא, אֲף הַעֲנִין הוּא דְּבָאָמָת כֵּן הוּא גַּם

29 כְּפִיִּית נה"ב – נִיצוּל כח המתאווה לעניני קדושה. כְּפִיִּית יצה"ר – דחיה לגמרי ושבירה
30 גמורה. נה"א ונה"ב – כל אחד לבדו, אין זו שלימות. ירידת הנשמה להתלבש בגוף, כדי
31 לתקן נה"ב, וזוהי השלימות. ואז ידע ג"כ שהו"י הוא האלקים

32 וְעֵנִין הַפְּפִיָּה שֶׁהִיא הַשְּׂבִירָה כְּלָלִית הָרִי אֵינוֹ דּוּמָה
33 כִּמוֹ שֶׁהוּא בִּהְנֶפֶשׁ הַהֶקְמִית לְכִמוֹ שֶׁהוּא בְּהַיֵּצֵר
34 הָרָע, דִּהְנֶפֶשׁ הַהֶקְמִית הָרִי עָקְרוּ מֶה שֶׁהוּא כַח מִתְאַוָּה
35 בְּתַקָּף גְּדוֹל בְּאֶחָד מִשְׁתֵּי פָנִים הֵלָלוּ, אִם שֶׁהוּא בְּלִהֲבַת
36 שְׁלֵהֲבַת בּוֹעֵר כָּאֵשׁ, אוֹ שֶׁהוּא בְּתַקָּף גְּדוֹל בְּקִרְיִירוּת
37 עֲצוּמָה, הָאֵרֶט אוֹן קְאֵלְטִי, בְּהַחֲלֵט גְּמוּר יִהְיֶה מֶה
38 שִׁיחִיָּה אֲזִיזִי אוֹן נִיִּיט אֲנִדְעָרֶשׁ³⁷, וְהַפְּפִיָּה הוּא מֶה
39 שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַח מִתְאַוָּה זֶה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּקִיָּים
40 הַמְצוֹת וּבְעֲבוּדָה שְׂבִלָב, וְהֵינּוּ אֵט דַּעַם שִׁטְאָרְקִין
41 וְעוֹקֵל וּוָאָס דָּאָס אֵיזִלָּה כֹּל מִהוּתוֹ שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַהֶקְמִית
42 גִּיט עַר אֵיבְעָרִי בְּתוֹרָה וְעֲבוּדָה, וּבָזֶה הוּא פּוֹעֵל
43 חֲלִישׁוֹת כְּלָלִי בְּמִהוּתוֹ שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַהֶקְמִית, דִּהְנֶפֶשׁ
44 הַהֶקְמִית הָרִי מִהוּתוֹ הוּא שֶׁהוּא בְּהִמִּי, אֲכָל פְּאָשֵׁר
45 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַחוֹ בַּעֲנִינֵי עֲבוּדָה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וְקִיָּים
46 הַמְצוֹת פּוֹעֵל חֲלִישׁוֹת מִהוּתוֹ, אֲכָל הַפְּפִיָּה בְּהַיֵּצֵר הָרָע
47 הוּא שְׂבִירָה גְּמוּרָה שֶׁהוּא בְּדִרְךְ דְּחִיָּה לְגַמְרִי, וְזֶהוּ
48 דְּכִתִּיב³⁸ "בְּכָל לִבְכָּךְ", וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁹ בְּשִׁנֵּי

49 יֵצִירָךְ בִּיֵּצֵר טוֹב וְיֵצֵר הָרָע, שֶׁזֶּהוּ הַעֲבוּדָה דְּקִרְיָאֵת
50 שִׁמְעַ שֶׁגַּם הַיֵּצֵר הָרָע יָשׁוּב לְאַהֲבַת ה', וְאֵז דְּוָקָא הוּא
51 הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁהָרִי הַנְּפֶשׁ הַהֶקְמִית וְהַיֵּצֵר הָרָע לְבָדֵם וְדָאִי
52 הוּא בְּלִי שְׁלֵמוּת, אֲף גַּם הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדוֹ אֲף גַּם
53 כִּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה טָרַם יִרְדֹּתוֹ לְמַטָּה אֵינוֹ בְּחִינַת
54 שְׁלֵמוּת עֲדִין, דִּנְפֶשׁ וְגוֹף הֵן כְּדִגְמַת דְּכַר וְנוֹקְבָא⁴⁰,
55 וְכִמוֹ שֶׁהַדְּכָרִי לְבָד הוּא פֶּלֶג גּוֹפָא⁴¹, כִּמוֹ כֵּן נֶפֶשׁ
56 בְּלֹא גּוֹף אֵינוֹ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת, וְעַל זֶה הוּא יִרְדֹּת
57 הַנְּשִׁמָּה לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף, כִּי בְּהִיוּתָהּ לְמַעְלָה אֵינָה
58 בְּבְחִינַת שְׁלֵמוּת, וּמִכָּל שָׁכֵן בִּירְדִּית הַנְּשִׁמָּה לְמַטָּה
59 כְּשֶׁעוֹבֵד בְּנִשְׁמָתוֹ לְבָד וְאֵינוֹ עוֹבֵד לְתַקֵּן וּלְזַכֵּךְ אֵת
60 הַגּוֹף בְּוִדָאִי אֵין זֶה שְׁלֵמוּת, כִּי הֵלֵא זֶהוּ אֶחָד מִטַּעֲמֵי
61 יִרְדִּית הַנְּשִׁמָּה בְּגוֹף בְּשִׁבִּיל לְכַרֵּךְ וּלְתַקֵּן אֵת הַנְּפֶשׁ
62 הַהֶקְמִית⁴², וְכַאֲשֶׁר מִתְאַדִּים עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה, דִּהֵינּוּ
63 שֶׁהַנְּפֶשׁ הַהֶקְמִית נִכְלָל בְּהַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, אֵז הוּא
64 הַשְּׁלֵמוּת, וְזֶהוּ "וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְכָּךְ כִּי הָיִינוּ" הוּא
65 הָאֱלֹקִים, דְּעַל יְדֵי הֶתְהַתְּאָחָדוּת דְּשְׁנֵי לְבָבוֹת דָּאֵז הוּא

(35) ברכות יא, ב ואילך.

(36) ראה לקו"ת שם (ז, ד, ח, ט, א): שגם היצר הרע ישוב לעבודת ה'.

(37) ע' רנה ואילך.

(38) ואתחנן ו, ה.

(39) משנה ברכות נד, א. ספרי ופרש"י עה"פ.

(40) ראה בחיי בראשית ג, כא. הובא בערכי הכינויים (לבעל

סה"ד) ערך זכר. ערך גוף. ערך נקבה. ספר המאמרים תרנ"ג ע'
רלה (ומציין שם לכמה מחז"ל). הגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב
נ"ע לר"ה פתח אליהו שבתו"א ע' ב. ספר המאמרים תרפ"ו ע'
קפת.

(41) זח"ג ז, ב. קט, ב. רצו, א.

(42) ראה תניא פל"ז (מח, ב) מעץ חיים שער כו (שער הצלם)

פ"א.

לב. כשנכפה הצד האחר (המנגד לקדושה). לג. קשוח וקר רוח. לד. כך ולא אחרת!. לה. הרצון החזק הזה שזהו. לו. הוא מוסר. לז. זכר ונקבה. לח. שהזכר. לט. חצי גוף.

1 השלמות, הנה אִזִּי תדע גם כן כי הַנִּי' הוא הַאֲלֵקִים, 2 נִמְצָא מוֹכֵן דְּכָל עֲנִין הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְהַיֶּצֶר הָרַע הוא

5 שאלה: מדוע נמצא היצה"ר באדם הרבה לפני היצ"ט, שבא בן י"ג שנה. יצ"ט – ילד
6 מסכן וחכם. יצה"ר – מלך זקן וכסיל. אנוש – חלוש, ואין בו מעלות מוחין ומדות. איש
7 – מעלת המדות. אדם – מעלת המוחין

8 אָמֵנָם צָרִיף לְהַבִּין מַדּוּעַ נִתַּן הַיֶּצֶר הָרַע לְאָדָם בְּזִמָּן
9 הַרְבֵּה קִדְּם מִהַיֶּצֶר טוֹב, שֶׁהָיָה הַיֶּצֶר טוֹב כֹּא
10 לְאָדָם בְּהִיּוּתוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ
11 רַבָּה⁴³ עַל פְּסוּק⁴⁴ "טוֹב יֶלֶד מִסָּפֶן וְחָכָם מִמֶּלֶךְ זָקֵן
12 וְכָסִיל" וְגו', "טוֹב יֶלֶד מִסָּפֶן וְחָכָם – זֶה יֶצֶר טוֹב,
13 וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ יֶלֶד, לִפִּי שְׂאִין מִזְדוּג לְאָדָם אֲלֵא מִכָּן
14 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְלִמְעֻלָּה. וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מִסָּפֶן, לִפִּי
15 שְׂאִין הַכֹּל שׁוֹמְעִין לוֹ (נִיִּיט אֲלֵעַ הַעֲרִין אִים, אוֹן עֵס אִיז
16 פְּרָאן אֲזַעֲלֵכֶּע, וּוְאֵס ווִילֵעֵן אִים נִיִּיט הַעֲרִין, דָּאָס הֵיִיסט אֲזוֹ
17 עֵס אִיז רַחֲמָנָא לְצֻלָּן אֲזַא הַנְּחָה, אֲזוֹ דָּאָס וּוְאֵס דְּעַר יֶצֶר טוֹב
18 זָאגט זַאל מֵעַן חֵס וְשְׁלוֹם נִיִּיט הַעֲרִין, וּמִרְאִים בְּכִמָּה עֲנִינִים
19 אִיף שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשַׁמֵּעַ לוֹ, וּמִינִיחִים רֹאשִׁים וְרַבִּם לְמַצָּא
20 עֲלוֹת וְסִבּוֹת עַל קָלוֹת וְהַתְּרִים). וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ חָכָם,
21 שֶׁהוּא מְלַמֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת לְדַרְךְ יִשְׂרָאֵל (עַר לְעֲרִינְט
22 בְּאִשְׁעִפְעִינִשְׁן גִּיין אִין אַ גְּלִיכֵיכֶּר וּנְעִמָא). מִמֶּלֶךְ זָקֵן
23 וְכָסִיל – זֶה יֶצֶר הָרַע, וְלִמָּה נִקְרָא⁴⁵ מֶלֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל
24 שׁוֹמְעִין לוֹ (אוֹן עֵס אִיז פְּרָאן אֲזַעֲלֵכֶּע וּוְאֵס ווִילֵעֵן נֶאֱרָא אִים
25 פֹּאֲלֵגֵעֵן, דָּאָס הֵיִיסט אֲזוֹ עֵס אִיז רַחֲמָנָא לְצֻלָּן אֲזַא הַנְּחָה, אֲזוֹ
26 דָּאָס וּוְאֵס דְּעַר יֶצֶר הָרַע זָאגט זַאל מֵעַן אִים רַחֲמָנָא לְצֻלָּן
27 הַעֲרִין מִי, דִּישְׁנָם כְּאֵלוֹ בְּכִי תוֹרָה דְּכַחַת הַמִּידָא עֲדִיף לְהִנְיִי, ²⁸
28 דִּהֵן הִמָּה מִקּוּרֵי הָרַע שְׁפּוֹתִחִים פֶּתַח רַחֲבָה וְשַׁעַר כְּנִיסָה
29 לְכָל מִינֵי שְׁקוּץ וְהַעֲוִיב רַחֲמָנָא לְצֻלָּן). וְלִמָּה קוֹרָא אוֹתוֹ

52 יצ"ט מלמד את הבריות – אנשים פשוטים וחלושים בדעתם, ללכת בדרך ישרה בקיום
53 תומ"צ. יצה"ר פועל לרעה גם על מי שבדרגת אדם, שעושהו לשוטה. ניתן כח ליצ"ט
54 להתגבר על היצה"ר, משביעין אותו מלשון שובע, אע"פ שהיצה"ר בא לפניו

55 וְזֶהוּ הַהֶפְרָשׁ בֵּין הַיֶּצֶר טוֹב שֶׁהוּא יֶלֶד חָכָם וּמְלַמֵּד גַּם
56 אֶת הַבְּרִיּוֹת לְדַרְךְ יִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ דְגָם אֵלּוֹ שֶׁהֵם רַק

(43) קהלת רבה פ"ד, יג. וראה זח"א קעט, סע"א ואילך.

(44) קהלת ד, יג.

(45) בקה"ר שם: קורא אותו.

(46) בקה"ר שם: ועד.

(47) ראה שבת קה, ב.

(48) ראה ספר השיחות תר"ץ ע' 119. תש"ז ס"ע 113.

(49) בקה"ר שם: לדרך.

(50) עכ"ל הקה"ר שם (מלכד החצ"ע).

(51) ראה זח"ג מח, א. לקר"ת שה"ש כה, א-ב. אוה"ת תזריע

ח"ד ע' א'מח ואילך. ספר המאמרים תרכ"ט ע' קעא ואילך.

עט"ת ע' שלג ואילך. ד"ה רבי אומר תר"ץ.

(52) ספר שופטים ח, כא.

מ. אין הכל שומעים לו, וישנם כאלו, שאינם רוצים לשמוע לו, זאת אומרת שהיא הנחה כזאת, השם ישמרנו, שמה שהיצר טוב אומר לא ישמעו לו חס ושלום. מא. הוא מלמד את הבריות ללכת בדרך ישרה. מב. וישנם כאלו שרוצים לשמוע רק בקולו, זאת אומרת שזו, השם ישמרנו, הנחה כזאת, שמה שהיצר הרע אומר ישמעו לו, חס ושלום. מג. שמעדיפים כח של היתר.

להתגבר על היצר הרע וללכד את העיר קטנה זה
הגוף⁵⁵, דזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל (נדה דף ל עמוד
ב) "ואינו יוצא משם (הולד ממעי אמו) עד שמשביעין
אותו כו", ומה היא השבועה שמשביעין אותו, תהי
צדיק", ומקשין בזה⁵⁶ מה מועלת השבועה שמשביעין
את הנפש האלקית, שהרי הנפש האלקית הוא צדיק,
וכידוע שהנפש האלקית והנפש הבחמית הם צדיק
ורשע, שהם זכאי וזכאי, והנפש האלקית הוא צדיק וזכאי
שמלמד את הבריות לדרך ישרה בעלמא דין⁵⁷, ומלמד
זכות על האדם לעלמא דאתימ⁵⁸, והנפש הבחמית הוא
רשע שמלמד את האדם לרעה בעלמא דין, ומלמד חוב
על האדם לעלמא דאתי, ואם כן מה מועיל להנפש
הבחמית השבועה שמשביעין להנפש האלקית. אלא
דפרוש שבועה זו הוא ענין השבע, שנותנין שבע גדול
להנפש האלקית שיוכל לפעל על הנפש הבחמית
ולהכניעו, והינו דכח זה הוא מדרגה⁵⁹ עליונה מאד,
שלגבי מדרגה זו אינו נוגע השקש השקר היצר הרע, כי בכל
אפן יוכל היצר טוב להכניעו, וכידוע דיצר טוב ויצר הרע
שקשן הוא מתהו ותקון, והכח הנפן להיצר טוב הוא
מבחינת עקדים שלמעלה מתהו ותקון.

והדור בקיום מצוות המעשיות ושומעים להיצר טוב
ללכת בדרך ישרה הם במעלה ומדרגה גבוה ונעלה,
וכמו שאנו רואים במוחש בכמה אנשים פשוטים
שאינם יודעים תורה ואין להם שוב הבנה בעניני
המצוות, ורק שומעים להיצר טוב ללכת בדרך ישרה
בקיום המצוות מעשיות בתפלה והחזקת תורה ועולים
בעלוי במעלות טובות, לעמת זה הנה היצר הרע מלמד
ופועל לרעה גם על מי שהוא במעלת אדם, וכמו
שנראה במוחש דהיצר הרע עושה את האדם לשוטה
בכמה ענינים, דבעת אשר יחם הלב בדבר תאוה וחמדה
יכול לעשות כמה שטותים, וכתב⁵³ "לפתח חטאת
רובץ", ואמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין דף צא עמוד ב) יצר
הרע שולט באדם משעת יצאה לעולם, וכתב⁵⁴ "כי
יצר לב האדם רע מנעוריו", ואיתא בירושלמי ברכות
פרק ג הלכה ה, "מנעוריו כתיב, משעה שהוא נוצר
ויצא לעולם", ולכאורה היה צריך להיות להפך,
שהיצר טוב יבוא להאדם קדם, ולמה היתה בזאת
מלפניו יתברך שישרש היצר הרע בגוף האדם ויתפשט,
ואז אחר כך נתן בו יצר טוב לכפות ליצר הרע
ולהכניעו. והן אמרת כי נתן פח ועז ליצר טוב שיוכל

עדיין אינו מובן: מדוע לא באים היצ"ט והיצה"ר ביחד. לעולם יהא רך כקנה – זה היצ"ט
שכל טענותיו בחכמה וברכות. ולא קשה כארז – זהו היצה"ר, בעל מדות קשות. ומדוע
מניח הקב"ה ליצה"ר להרגיל את האדם כרצונו, ורק אח"כ בא היצ"ט להכניעו ביגיעה
גדולה וסיוע מלמעלה

בכל יום להתטיא וצריכים להשמר ממנו בשמירה
מעלה, וכמו בעת המלחמה שצריכים להזהר משונא
נסתר ונעלם, שקשה הרבה יותר משונא גלוי⁵⁸, ובפרט
בכדי להכניע המדות קשות של היצר הרע צריכים
עבודה רבה בשקידה עצומה במשך זמן רב, להיות
היצר הרע ומדותיו קשים בעצם, וכידוע בענין רף פקנה
וקשה כארז⁵⁹, שזהו היצר טוב והיצר הרע⁶⁰, דהיצר
טוב הוא רף פקנה, הינו דהתגלות שלו הוא ברכות
ושכל דוקא, וכל דבוריו וטענותיו הוא בדברי חכמה,
ועל דרך דברי חכמים אשר בנחת נשמעים⁶¹, ורק שיש

והנה אחר כל זה עדיין אינו מובן למה ליה לאקדומימו
ליצר הרע, ואם מפני מעלת העבודה לבר, הרי
די היה לכאורה באם שהיצר טוב והיצר הרע היו באים
שניהם כאחד, ושהאדם בעבודתו יפעל בעצמו פי היצר
הרע יכנע מפני היצר טוב, אשר גם בזה צריכים יגיעה
רבה ועצומה, ובהא דאמר ליהמי רב יהודא לאליהו
(יומא דף יט עמוד ב) "הקדוש ברוך הוא מאי אמרמי,
אמר ליה (אליהו לרב יהודא, דהקדוש ברוך הוא אומר
בזכות האדם) לפתח חטאת רובץ", יצר הרע מחטיא
בעל פרחו, רש"י, דהלא יצרו של אדם מתגבר עליו

ממדרין.

(58) ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' תנב-תנג.
אוה"ת יוצא רכב, א. ספר המאמרים תרל"ב ח"א ע' יא. וראה גם
לעיל ע' קעד.
(59) תענית כ, א.
(60) ראה ספר המאמרים פר"ת שם (ע' קעד ואילך). תרפ"ז
שם (ע' סט ואילך).
(61) ע"פ קהלת ט, יז.

(53) בראשית ד, ז.

(54) נח ח, כא.

(55) קהלת ט, יד. נדרים לב, ב. תניא פ"ט.

(56) ראה קיצורים והערות לתניא ע' מח ואילך. ע' קסה ואילך
(בהוצאת קה"ת, תשמ"ט). ספר המאמרים תרל"ג ח"א ע' רעז
ואילך. תרנ"ז ע' קיג ואילך. תרח"ץ ע' רלה ואילך. וראה ספר
המאמרים תר"ע ע' כט ואילך. פר"ת ע' קסה ואילך. תרפ"ז ע' סג
ואילך. ועוד.
(57) כ"ה בספר המאמרים קונטרסים שבעה ע"ה. 2. בכתי"ק:

לך שום דבר המונעו כלל, אם כן למה היתה פזאת
מלפניו יתברך עוד להניחו להיצר הרע להתפשט
ולהרגיל את האדם בתחבולותיו, ואחר כך נתן בו היצר
טוב, מה שעל ידו ועל ידי הסיוע שנותנים לו מלמעלה
להאדם, כמאמר⁶³ "הבא לשהר מסייעין אותו", ינצח
להיצר הרע. והגם כי מכל מקום צריך להיות תחלה
"הבא לשהר" מצד עצמו, כי זהו כל ענין העבודה
שהיה בכח עצמו וביגיעתו, וכמו שפתיב גבי אברהם
אבינו עליו השלום בתחלת קרובו להני' דכתיב⁶⁴ "לך
לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", דתכלית הכל הוא
לעלות ולהגיע בהלוק אחר הלוק לבחינת ומדרגת
לך⁶⁵, שהוא עצם ושורש הנשמה, אמנם אפן הלוק זה
והתחלתו הוא "מארצך", והנינו לצאת מהארציות
והנשמייות, ו"ממולדתך" שהוא ענין עזיבת הרגילות,
מה שהאדם מרגל בהם, שהרגילו הנפש בהקמית
להיות נמשך אחרי מעשה בני אדם בהנאת והנהגת
העולם, ו"מבית אביך" שהוא השכל הטבעי אשר כל
השפלותיו המה בענינים גופניים ובדברים הגשמיים,
ואז יעלה האדם ויגיע אל הארץ שהוא הרצון האמתי,
שכל זה הוא עבודה ויגיעה גדולה.

תשובה: כמו בבריאת העולם, קודם ויהי ערב ואח"כ ויהי בוקר, כך גם היצירה בא לאדם
לפני היצ"ט

חשוכא והדר נהורא דוקא, שהרי בקדשים היום גם כן
כלול מיום ולילה, ומכל מקום הנה הלילה הולך אחר
היום⁶⁷, דטעם הדבר הוא מפני שתרבות הוא ענין
ברור בהקמה הגשמית, דהינו ברור וזכור החשך, ועל
ידי זה הוא נעשה ריח ניחוח להני'⁶⁸, שנמשך גלוי שם
הני' בשם אלקים, שגם שם אלקים יהיה בבחינת גלוי
אור, וזהו שהלילה הוא גם כן כיום, ומכל מקום אין
זה צדין מה שילילה כיום יאיר⁶⁹, ואינו אלא מה
שהלילה טפלה ליום⁷⁰, ובכריאת העולם הנה הלילה
קדם ליום, דתחלה "ויהי ערב" ואחר כך "ויהי בקר",
דכרישא חשוכא והדר נהורא.

בו תקף פנימי ועצמי, ולכן הנה באמת הרי טבע הרף
לעמד בפני הקשה, אמנם זהו בעצמותו ופנימיותו⁶²,
אבל ההתגלות שלו הוא ברכות הנקרא איידעלסט, מה
שאין כן היצר הרע הוא קשה בארץ, בעל מדות קשות
ותקיפות ביותר, דזהו ההפך בין מדות שבאדם
למדות הבעלי חיים, דמדות האדם הגם שהם מדות
תוקות ומכל מקום הם על פי השכל על כל פנים, והגם
שהשכל המחייב את המדה הנה לפעמים השכל עצמו
הוא על ידי פעלת הרצון, והנינו שלהיות שהוא רוצה
בזה לזאת הוא הטית שכלו לזה, וכמו שאנו רואים
במחשך בטבעי בני אדם שלפעמים מטעימים ומסבירים
במה ענינים בשכל מטעה בעקרו, לפי שבאמת אינו
אלא מפני תקף רצונו בלבד, והרצון מטה את השכל,
מכל מקום הנה מכללות הענין שהשכל יש לו השפעה
על מדות, הנינו דכללות ענין זה מה שהמדות יש להם
מי שיכול לפעל עליהם ובהם, הנה זה עצמו מחליש
כל עצם מהותם שהם בכללותם כמו תבנית רף לגבי
מדות הבעלי חיים שהם מדות תקיפים וחזקים בעצם
מהותם, והיצר הרע הוא בהמי בעצם מהותו ומדותיו
הם קשים בעצם, ער שטייט כסדר אין א וועהלי ואין

אף הענין הוא⁶⁶, דהנה אמרו רבותינו ו"ל (שבת דף עז
עמוד ב) "רבי זירא אשכח לרב יהודה דהנה קאי
אפתחא דבי חמוה וחיזיא דהנה בדיחא דעתיה ואי בעי
מניה כל חללי דעלמא (פרוש דברים הנעשים בכל חלל
העולם, רש"י) הנה אמר ליה, אמר ליה מאי טעמא עזי
מסגי ברישא והדר אימרי, אמר ליה בכריתו של עולם
דכרישא חשוכא והדר נהורא⁶⁷, שהוא על הרף מה
שפתיב "ויהי ערב ויהי בקר", ולכאורה הנה גם כן
אינו מוכן מדוע ברישא חשוכא⁶⁸, ולמה לא עשה
הקדוש ברוך הוא שיהיה נהורא תחלה, והנינו דהן אמת
דיום הוא שכלול מיום ולילה, אבל מפני מה ברישא

החדשה - שיח, ג ואילך). המשך תער"ב ח"ב ע' א'ב ואילך. ספר
המאמרים תש"ד ע' 229 ואילך.

(67) חולין פג, א.

(68) ויקרא א, ט. ועוד.

(69) תהלים קלט, יב.

(70) כ"ה בספר המאמרים קונטרסים שבעה ערה 2. בכתי"ק:

להיום.

(62) כ"ה בספר המאמרים קונטרסים שבעה ערה 2. בכתי"ק:
ובפנימיותו.

(63) יומא לח, ב.

(64) לך לך יב, א.

(65) בהבא לקמן - ראה אוה"ת לך לך ח"ד תרפ, סע"ב המשך

תרס"ו ע' סז. ע' שצ ואילך. ועוד.

(66) ראה גם תורת חיים תצוה תסד, ב ואילך (בהוצאה

מט. עדין. נ. הוא נמצא תמיד ברצון. נא. רבי זירא פגש ברב יהודה שהיה עומד על פתח בית חמיו וראהו שדעתו מבודחת,
ואם ישאל ממנו שאלה בכל עניני העולם יאמר לו. אמר לו: מה הטעם שהעצמים הולכים בראש ואחר כך הכבשים?
אמר לו: כבדיותו של עולם שבתחילה חושך ואחר כך אור. נב. שבתחילה חושך.

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

שמחת תורה בקידוש הלילה

א. אחד מהמסובים הציע לעומדים מסביב לשולחן, שאחד מהם יאמר קידוש ויוציא ידי-חובה את האחרים, ואמר כ"ק אדמו"ר: "ה'שהחיינו" בקידוש של שמחת תורה, הוא על התורה¹, ולגבי התורה אין הענין של "להוציא ידי-חובה", הלאי שכל אחד יפקיע את עצמו.

ב. מפירושי הזוהר והקבלה, משמע שניגון הוא למעלה² מדיבור, שכן ניגון פועל התכללות, אך אין מדובר בניגון סתם, אלא ש"זה יתנגן", זאת על ידי גילוי הנשמה, שאז יש בניגון משום התאחדות הנשמות, וזה נעשה על-ידי קידוש, הפועל התחברות הנשמה עם עצם הנשמה.

צריכים לנגן ביחד ניגון ש"ימשוך".

ג. אחד מהמסובים חילק מזונות לאלה שעשו קידוש ושתו לחיים, ואמר כ"ק אדמו"ר: צריכים לתת ב"טוב עין". אני נזכר כעת איך שפעם בשמחת-תורה חילק ר' מרדכי דובין שי' חלה ונתן כפי ש"טוב עין" נותן. היה נוכח אז אחד שהיה זקוק לישועה, וגם אני נתתי לו, היה זה בגלל ענין פנימי, אך ר' מרדכי דובין שי' נתן כפי ש"טוב עין" נותן. אז "הונח" אצלי בעונג הענין של "טוב עין". כש"טוב עין" נותן, הרי זה כלי להצלחה כללית, אלא שכדי שזה יבוא בפרטיות, זה כבר ממשיך המקבל, על-דרך הענין של זריעת הגרעין וכוח הצומח.

נזכרתי אז על ביאורו של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק על הפסוק³ "טוב עין הוא יבורך", שה"טוב עין" מברך את ה"הוא", עצמות איך-סוף הנעלם, ו"טוב העין" מגלה זאת.

אהבת האב אל הבן, היא הרי אהבה עצמית, אב חושב רק אודות הילד, זה כל מציאותו של האב. קשה לדבר, מפני שאנו מדברים בשפתיים בשריות ובמלים בשריות. ידוע⁴ ש"ואהבת לרעך כמוך"⁵ הוא כלי ל"ואהבת את ה' אלקיך"⁶, ובאמת 'אהבת ישראל' היא עוד למעלה מזה. כידוע ש'שורש הכלים' הוא למעלה מ'שורש האורות', ובני ישראל נקראים "בנים למקום", כמו שכתוב⁷ "בנים אתם לה' אלקיכם", אלא שאהבה זו היא בהעלם, ו"טוב העין" מגלה אותה.

ענין זה "הונח" אצלי כשראיתי אז איך ר' מרדכי דובין שי' מחלק חלה מתוך "טוב עין".

את ביאורו של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק על הפסוק "טוב עין", שמעתי כשהרב התמים ר' שילם היה צריך להתייצב לגיוס, אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק: אתה בין כה תצא לחפשי, אלא שהניצוץ של 'תהו' שצריך להתברר על ידך, צריך לעבור דרך הפיקוד הצבאי, שגם הניצוצות של 'תהו' יסכימו על כך.

בכל הפיקודים לא היה אף יהודי, הוא היה היהודי היחיד בפיקוד, וכל הפיקודים היו כדי שהוא - ר' שילם - יעבור דרכם.

וסיים כ"ק אדמו"ר: המעלה של עוגה זו לגבי עוגות אחרות היא, שליד עוגה זו דובר הענין של "טוב עין", על-דרך שמאריך בזוהר לספר על המעמד ומצב שבו נאמר מאמר מסויים, שמעמד ומצב הסביבה גילה את המאמר שנאמר אז.

ד. בדיבור ישנן שתי התבטאויות שהן שני עניינים עצמיים: לחיות ולחיות. לחיות - שייך בזמן, מקום וסביבה, שלפי אופן הזמן המקום והסביבה, כך הוא אופן החיים. וכאשר חיים - יכולים לאחר מכן לחיות.

לפעמים ה'לחות' הוא רק בנוגע לזמן, שכן במקום הוא עדיין נמצא באותו מקום, ולפעמים ה'לחות' הוא לא רק בנוגע לזמן אלא גם בנוגע למקום. אך לפעמים ה'לחות' צריך לפעול 'חיים'. לאלה שלומדים הרבה חסידות, יש הרגש של הפלאה והשגה בענין זה.

ואילו כיום הרי זה 'יריד', ואין עתה הזמן לדבר על פרטי העניינים שישנם בזה.

ה. מה שאנחנו נמצאים כאן? זה לא עוברנו, לא המדינה, לא העיר, לא החצר, אין לנו שום שייכות למקום זה ולסביבה זו. אלא ההשגחה העליונה הביאה אותנו לכאן - הרי זה עם כוונה.

אותנו, היהודים הנודדים, הביאה ההשגחה העליונה לאמריקה כדי לחמם את הרחוב באור התורה.

כל יהודי צריך לקבל על עצמו מסירות נפש בפועל ממש על הרבצת תורה ברבים, בגופו, בנפשו, ברוחו ובנשמתו, במסירה ונתינה, כל אחד במה שהוא יכול, בשכל, בהשגה, במוח ובלב, על-ידי דיבור,

(5) ויקרא יט, יח.

(6) דברים ו, ה. יא, א.

(7) דברים יד, א.

(1) ראה לקו"ד כרך א' (ה, א).

(2) ראה לקו"ד כרך ג' (תמד, א ואילך. תנו, א ואילך).

(3) משלי כב, ט.

(4) התמים ה' ד. ע' מה.

הצטיינות. חייל פשוט יכול 'להרויח' בשעת מלחמה
הרבה יותר מאשר גנרל בזמן של שלום. הוצאתו של
מורה לא כשר, לפני שמצליח לקלקל ילדים, הרי זה
כתפיסת פצצה לפני שהתפוצצה.
ו. כאשר שאול המלך חמל על מיטב הצאן,
אמר⁹: "הקימותי את דבר ה'", ושמואל הנביא אמר
לו: "מאסת את דבר ה'". הרי יש הבדל גדול בין
"הקימותי את דבר ה'" ל"מאסת את דבר ה'".
שאול רצה להביא קרבנות ממיטב הצאן של
עמלק, להביא קרבנות לה' מעמלק.
אבל שמואל אמר לו: "הלא שמע מזבח טוב", וזה
הרי "מאסת את דבר ה'". שאול היה 'משכיל' שבא
מ"רחובות הנהר"¹⁰ והלך לשאול את הנביא על
האתונות.
למרות שב'אגרת הקודש'¹¹ הוא אומר "לכו נא
ונוכחה וכו'", 'משכיל' שואל על האתונות, ושמואל
הוא שמואל¹².
שמואל היה בנם של חנה ואלקנה. אלקנה - "קנה
אל", וחנה בגימטריא ס"ג, הבירורים של שם ס"ג.
עניינו של שמואל הוא שמו אל, "שמו" הוא הענין של
הארה, שאפילו בהארה של יהודי האיר בשם א-ל
ד"רב חסד".
אלה הסוברים שהעיקר הם הלימודים האחרים
ו"גם" לומדים תורה, הרי זה בבחינת "מאסת את דבר
ה'". הם אמנם סוברים שיש בכך משום "הקימותי
את דבר ה'", אך באמת זה "מאסת את דבר ה'".
ההבדל הוא, שבקשר לתלמודי התורה הלא-כשרים
עומדים כנגדם בהתנגדות גמורה, ואילו בקשר
לישיבות שלומדים בהן קצת תורה - אין זה מעניינו
לעמוד בהתנגדות נגדן, אך לאמיתו של דבר, זה
בבחינת "מאסת את דבר ה'".

פשוט ללכת ברגל מבית לבית, להביא ילדים לתלמודי
התורה הכשרים ולישיבות הכשרות.
בכל מצוה ישנו ה'עשה' של המצווה, מה ואיך יש
לעשות את המצווה, וה'לא-תעשה' של המצווה, מה
שאסור לעשות.
גם במצוות "ולמדתם את בניכם"⁸ ישנה מצוות-
עשה ומצוות לא-תעשה. מצוות ה'לא-תעשה' של
"ולמדתם את בניכם" היא, שאסור למסור את
הילדים בידי מורים ומורות אוכלי טריפות ומחללי
שבתות, ומצוות ה'עשה' של "ולמדתם את בניכם"
היא, שצריכים לתת לילדים את החינוך הכשר על-
ידי מורים ומורות שומרי תורה ומצוות.
יהודים! אבות ואמהות, הצילו את ילדיכם, נערים
ונערות, מתלמודי התורה הבלתי כשרים. הכניסו את
ילדיכם בתלמודי התורה הכשרים, ותהיו ברוכים
מהשי"ת בילדים יהודיים אמיתיים בריאים.
נמצאים אנו בזמן של מלחמה, וצריך לדעת
שהמלחמה היא מלחמה רוחנית.
הפרזיזנט [הנשיא] הוא אישיות גדולה, ואנשי
ההנהגה שלו בכל השטחים מסורים לטובת האנושות
ומוציאים כספים רבים, אך כל זה עדיין אינו מספיק.
זוהי מלחמה רוחנית.
בכל יום בשעות הבוקר, אצים-רצים לראות
בעיתונות את חדשות המלחמה.
כשרוצים לדעת היכן אווזים במלחמה הגשמית
- יש לחטוף מבט על המלחמה הרוחנית.
את החדשות צריכים לחפש בזה, עד כמה ניצחו
במלחמה הרוחנית, להציל ילדי ישראל.
אם חייל פשוט, מצליח למנוע בשעת מלחמה
התפוצצות גם של פצצה קטנה, הוא מקבל אות

מבחי' זו.

(11) סי' כ"ב.

(12) קהלת יעקב מע' חנה.

(8) ראה דברים יא, יט.

(9) שמואל א. טו, יג.

(10) ע"ח ש"ח פ"ד: שאול מרחובות הנהר וכו' ושואל המלך הי'

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ב (ב) - על פרשת דרכים

אגב כך סיפר כיצד נודעה לו למדנותו של ישראל שמואל:

ליד דוברומיסל חי פריץ בשם זיגיסמונד קיבציסקי שנפשו חשקה במזחלת מיוחדת במינה
כפי שראה אצל פריץ אחר, יוזף שיבניצקי, שאחותו הייתה סמוכה לליובאוויטש. מזחלת זו

1 הייתה בנויה כך שניתן היה להשתמש בה בשלגים עמוקים ביותר. הפריצים השתמשו במגררת
 2 שלג כזו לציד חורף ביערות, משום שהייתה בנויה בצורה רחבה וחזקה יותר מהמזחלות
 3 הרגילות. שלח, אפוא, זיגיסמונד קיבציסקי לקרוא לנפח, ר' אליעזר וחתנו, ר' יצחק שאול, ולנגר,
 4 ישראל שמואל. הוא הושיבם במרכבה מיוחדת שהסיעה אותם לאחוזתו של יוסף שיבניצקי, כדי
 5 שיבחנו מקרוב את המזחלות שלו על מנת ליצור כדוגמתן בשבילו. בסופו של דבר, קיבלו על
 6 עצמם את ביצוע המשימה, כאשר ר' ישראל שמואל יבצע את עבודות העץ ור' יצחק שאול את
 7 עבודות הנפחות. לצורך זה בילו יחד בעבודה משותפת משך שבועות מספר. תוך כדי כך שם
 8 ר' יצחק שאול לב לעבודה שישראל שמואל מפזם לעצמו ללא הרף בשעת העבודה, והדבר עורר
 9 את התעניינותו. במאמץ רב, מבלי שהלה יחוש בכך, הצליח ר' יצחק שאול להטות את אוזנו
 10 ולקלוט את תוכן המלים שהוא מפזם, ואז התברר לו להפתעתו כי מפיו של ישראל שמואל
 11 נשפכים דפי גמרא בזה אחר זה. הוא לחצו אל הקיר עד שהתגלתה לו למדנותו המופלגת.

12 "ואפילו אילו לא היה למדן" - סיים ר' יצחק שאול - "לא מגיע לו דרך-ארץ כיהודי ישר
 13 וירא-שמים" ?!

14 ברוך האזין לשיחתו הארוכה של ר' יצחק שאול, והרגיש כי מפעמת בקרבו רוח חדשה,
 15 רוחה המיוחדת של החסידות כדרך חדשה בעבודת הבורא.

16 מאורע אחר שברוך היה לו עד ראייה ושמיעה נחרת עמוק בזיכרונו. היה זה כאשר עזרא
 17 יהודה, גנן שגר בשכנותו של ר' אליעזר ראובן, נכנס לבית הנפח ומסר ידיעות ששמע בעיירה,
 18 בקשר לענייני קהילה מסוימים ומצבו של הרב. הנפח האזין לסיפורו ברוב קשב, אך שני חתניו
 19 הגדולים גילו מיד מורת רוח. עזרא יהודה היה פשוט מדי בעיניהם מכדי שיאילו לשמוע לדבריו,
 20 ובמיוחד בנושאים כאלה.

21 החתן הבכור לא יכול היה לשלוט ברוחו, והתפרץ בכעס רב: "אל תבלבל את המוח!
 22 במלפפון וצנון יש לך ידע רב יותר מאשר בעניינים כגון אלה"!

23 עזרא יהודה נאלם דום. מספר דקות היה שרוי במבוכה, אך מיד התאושש ואמר:

24 "אילו היו שולחים אותי לחדר ולישיבה, כפי שהוריתם נהגו אתכם, ואילו היה לי חותן כמו
 25 שלכם המחזיק אתכם על שולחנו, הייתי אני, אולי למדן גדול יותר מכם. אך לצערי הרב נותרתי
 26 יתום "עגול", ללא אב וללא אם, בגיל תשע שנים. היה לי חשק עז ללימודים, אך נאלצתי
 27 להשתכר לפת לחם. מאז הנני נאלץ לעבוד כל ימי חיי בזיעת אפי ולהביא לחמי בנפשי. למרות
 28 כל זאת הנני בקי היטב בכל חמשת חומשי התורה ויודע בעל-פה את כל פסוקי התהלים. אך
 29 אתם האם ידיעת התורה שלכם מגיעה למלוא המידה ביחס לאפשרויות שלכם? מלבד זאת, אגב,
 30 שמעתי כמו אוזני מהרב שלנו כי לא המדרש עיקר אלא המעשה".

31 שני החתנים התרגזו למשמע הדברים ששמעו, שהיו בעיניהם דברי עזות וחוצפה. הם היו
 32 מוכנים להתקיפו בשצף קצף, אך חותנם מיהר למנוע את המשך המריבה ויצא מהבית יחד עם
 33 הגנן.

34 עתה התמלא החתן המבוגר זעם רב. והחל לצעוק על העזותו של עס-הארץ לדבר כך אל
 35 למדנים. הוא הביע דעתו כי יש ללמדו לקח שלא יישכח ממנו. חתנו השני הסכים לדבריו,
 36 לעומתם נחלץ ר' יצחק שאול להגנתו של עזרא יהודה, בכלל סבר כי יהודי כמו הגנן היודע

1 חומש ותהלים אינו נחשב לעם-הארץ. בהתייחסו לעניין זה דיבר גם הוא ברתחה, ושוב נוכח
2 ברוך לדעת על קיומן של שתי דרכים נפרדות המיוצגות על-ידי חתני השונים של אליעזר ראובן.
3 רושם עז יותר השאיר על ברוך מאורע אחר, שהתרחש בדוכרומיסל בשבת הגדול. את דרשת
4 היום השמיע ר' שלמה, בעל נכדתו של הרב, לאחר שהרב לקה לפתע בשיתוק באותו ערב-שבת,
5 והביע רצונו שר' שלמה ידרוש במקומו (ראה פרק ל"ט).

6 ר' שלמה היה בנו של ר' אברהם בנימין סורק הצמר שהפך מעני לעשיר. הוא היה למדן
7 גדול, אך איש בקהילה לא חיבב אותו משום שתמיד התהלך בהרגשת גדלות והיה מפליג בשבח
8 עצמו. אפילו כאשר דיבר על חכמים גדולים, ואפילו מהדורות הקודמים, כרש"י ורבינו תם,
9 התייחס אליהם כשווה אל שווים, "כל אחד ושיטתו שלו, ולי שיטה משלי" - היה אומר בגאווה.

10 אנשים פשוטים היו מתפעלים מדיבורים כאלו, ששימשו להם הוכחה לגדלותו העצומה של
11 ר' שלמה, אך תלמידי חכמים היו מתרגזים על כך ולא יכלו לסבול התייחסות כזו. לכן היו רבים
12 שלא היו שבעי רצון מהעובדה שר' שלמה עתיד להשמיע את דרשת שבת הגדול, ומה גם
13 במקומו של הרב הזקן, שישב למעלה משישים שנה על כסא הרבנות בדוכרומיסל. ברם, איש
14 לא הרהיב עוז להשמיע מלה של התנגדות לרצונו של הרב הזקן והחולה.

15 כבר מהרגע הראשון שעלה ר' שלמה אל הבימה שליד ארון הקודש, חש הציבור רגש של
16 מורת רוח כלפיו. הרב הזקן היה נוהג לעלות על הבימה ברוב הכנעה, מנשק את הפרוכת ולוחש
17 תפילה חרישית שלא ייכשל בלשונו. בשעת הדרשה עצמה ניכר היה כי הוא מלא תחושה של
18 יראה ורגש אחריות.

19 שונה לגמרי הייתה גישתו של ר' שלמה, מיד עם עלותו לבימה הפנה כלפי הקהל מבט של
20 ביטול, על השמש הזקן פקד, בנימה של זלזול, כי יגיש לו את הטלית, וכי יכריז שבזמן הדרשה
21 לא יהיו איש לפהק כדרכם של עמי-הארץ כאשר הם שומעים דברי תורה שאין הם מסוגלים
22 להבינם.

23 הדרשה עצמה, שהייתה אמנם מלאה למדנות עמוקה, הייתה גרושה בגאווה, שכן ר' שלמה
24 השווה את עצמו בדבריו לגדולי הדורות הראשונים וראה עצמו זכאי לחלוק עליהם. שעתים
25 נמשכה הדרשה, ורבים חשו את עזותו של ר' שלמה אך לא אמרו דבר.

26 שונה היה ר' חיים שמעון שסבלנותו פקעה והחל להרעים ולרעוש בקולו, כי ר' שלמה מזלזל
27 בכבוד גדולי ישראל. בבית המדרש פרצה סערה, ופניו של ר' שלמה הסמיקו והחווירו חליפות,
28 הוא החל לצעוק ממקומו כי יש לנדות את החצוף הזה, ר' חיים שמעון. נכבדי הקהילה, בראשות
29 רבי משה הדיין, התערבו והצליחו להרגיע את הרוחות. המחלוקת שקטה, אך הדבר הפך לשיחת
30 היום הגועשת בדוכרומיסל.

31 שני חתניו המבוגרים של הנפח סברו כי ר' חיים שמעון גילה מידה רבה של חוצפה ועזות
32 פנים בהתנהגותו, אך ר' יצחק שאול הַצִּדִּיק אותו, ואמר שבעירו, הרקי, היו מתייחסים אחרת
33 לגאוותן כר' שלמה: היו, פשוט, מכניסים אותו לחדר הקהל ומכבדים אותו במלקות.

34 ר' יצחק שאול סיפר שפעם הגיע להרקי אברך למדן, מצויד במכתבי המלצה על גדלותו
35 בתורה מאת גאוני ווילנא ובריסק. ביום השבת התכבד בדרשה, וכל העיר באה לשמוע אותו,
36 אך הדרשה הייתה מהסוג שהשמיע עתה ר' שלמה. לא אמרו דבר, אך בין השמשות, כשאי

1 אפשר להכיר איש, תפסו מספר אברכים למדנים את האברך, הכניסוהו לחדר צדדי של בית
2 המדרש והצליפו בו צליפות הגונות.

3 ה"דרשן" חש בכאב ימים מספר. הוא הלך להתלונן לרב, אך לא יכול היה לומר דבר או
4 למסור רמז על זהותם של המצליפים. הרב הסביר לו כי כפי הנראה הרי זה עונש מהשמים על
5 שזלזל בכבודם של גדולי הדורות הקודמים.

6 "כך היו צריכים לנהוג בר' שלמה" - סיים ר' יצחק שאול.

אגרות קודש

ב"ה ב' ו' אדר פ"ב

מו"ה אברהם ברוך שי

1 שלום וברכה,

2 מכתבך מח' שבט הגיע כבר, ולא עניתי עליו עד עתה
3 בכוונה מכוונת אשר בטח אקבל מענה על מכתבי הפרטי
4 והכללי מכ"ד טבת העבר, ואבליגה על צערי מראשית
5 מכתבך, ואבינך את אשר לא תבין במכתבי מ"ב טבת.

6 הואיל נא לקרוא המכתב פעם ושתיים והתבונן על כל
7 האמור בו, כי מפורש שמענו אשר ההתנגדות מאיזה צד
8 שתהי' הוא הלא טוב שלי, כלומר שמהלא טוב שלי צומח
9 מזה בהזולת התנגדות, אשר ע"כ העצה לזה לבער הלא
10 טוב שבי, וממילא לא יהי' קיום לההתנגדות.

11 ומה אתה עונה לי על זה, דבר שלא מענינא כלל, כי
12 הנני מתרעם על אנשי שהם לא חסידי ועוד שונאי וכו',
13 והשאר אינם יכולי להחזיק ביוקר כזה, דברי שאינם
14 נוגעי לענין זה כלל. בדבר ההחזקה גם אם יהיו אלף
15 אלפים פעמים (יתן ד') ככה, אין בכח אנשי להחזיק, כי
16 המח' לאלקים היא, והוא נותן לחם לכל בשר, וזה בלחם
17 מן הארץ, וכ"ש בלחם מן השמים (שהוא ביושבי אהל
18 כמבואר בדא"ח) דשרשו גבוה יותר, והכלי אינם מוכרחי
19 כלל.

20 ובדבר שאינם חסידי וכו' האם זה סותר למה שאמרו
21 לנו אשר ההתנגדות של הזולת מקורו הרע שבנו, אתמהה.
22 בכל עת צריכי לחשוב מחשבות מה נעשה עמדי קודם
23 שהנני חושב מה נעשה עם הזולת, ואז כאשר אתקן את
24 חסרונותי יעזרנני השי"ת כי אזכה להיות כלי אל הטוב
25 להועיל להזולת. וכאשר אני הנני עומד בכל מהותי מה
26 שאני, ואין שום הזזה באיזה מדה לא טובה לתקנה
27 (ובדיוק יותר ימצאו גם מדות רעות ותקיפות אשר לא

28 מחכ' מוצאן ומקורן) ורק מה שחושבים ומדברים בענינים
29 גבוהי, ודאי הדבר כאשר כל היום והלילה נמצאי בחנות
30 של בושם קולטי ריח טוב, אבל מ"מ כאשר כל זה יהי'
31 בכלי בלתי מרוחצה כדבעי אז הריח הטוב אינו נודף
32 (נשמע) כ"כ, ובפרט כאשר הכלי עוד טומאתה בה, הרי זה
33 מביא שברון לב, דדבר טוב הוא בכלי כו'. כן אנחנו באם
34 שאין אנו עושי בעצמינו לטהר מחשבותינו ולפאר מדותינו
35 הכלי היא לא טהורה, ומה תועלת הריח טוב. עלינו לעבוד
36 בעצמינו בעבודה גדולה, עם כי גם דבר קטן לגדול יחשב,
37 ואז יש לנו תקוה כי ירחמינו השי"ת.

38 ועל להבא אעירך לקרוא מכתבי בנושאם הפנימי
39 בדיוק יותר, ולא הי' ואין כאן שום ת[רע]ומת על שום איש
40 בעולם, רק תחינה ובקשה לפעול ולעשות בהתחזקות
41 היותר אפשרי כפי אשר הורונו בנחת ובמישרים,
42 והשי"ת יהי' בעזרך בגו"ר.

43 הסך ה' מאות ר"כ כתבתי ע"ח וצויתי לשלוח קבלה.
44 ועל העתיד אבקשך שלא לעכב כספים כאלו רק בעת
45 שיכתבו מפורש לעשות כן.

46 ובדבר שהבטחתיך בעזר אין אני יכול לעשות חשבונות
47 כאלו במה שהי' אז ובמה שהוא עתה, כי הקופה שלי אינה
48 נגבית באופן כזה, אשר מי שהבטיח לי אז מאה ר"כ יתן
49 לי עתה עשר פעמי ככה או יותר. ואקוה להשי"ת כי לא
50 תצטרך לעזרתי בזה ובעזרתו ית' תהי' לך פרנסה טובה
51 בריוח, וישמח השי"ת לבבכם בשמחה וימלא משאלות
52 לבבך לטובה ולברכה, ויהי נועם ד' על כל המשתתפים
53 אתך עמך לעזרם בגו"ר להשלים כוונת הוד כ"ק אאמו"ר
54 הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע ז"ע, ויתן להם האלקים ברכה
55 בכל מעשי ידיהם בגו"ר.

56 והי' ברכה כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרשת ויקהל

לח «ויקהל משה את־כל־עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר־צוה יהוה לעשות אתם: ^אששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה פלהעשה בו מלאכה יומת: ^בלא תבערו אש בכל משכתיכם ביום השבת: ^גפ (לח) ויאמר משה אל־כל־עדת בני־ישראל לאמר זה הדבר אשר־צוה יהוה לאמר: ^דקחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: ^הותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ^ווערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ^זושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקמרת הסמים: ^חואבני־שהם ואבני מלאים לאפור ולחשן: ^טוכל־חכם־לב בכם יבאו ויעשו את פלאשר צוה יהוה: (ישראל) ^יאת־המשכן את־אהלו ואת־מכסהו את־קרסיו ואת־קרשיו את־בריו את־עמדיו ואת־אדניו: ^{יא}את־הארן ואת־בדיו את־הכפרת ואת פרכת המסד: ^{יב}את־השלחן ואת־בדיו ואת־כל־כליו ואת לחם הפנים: ^{יג}ואת־מנרת המאור ואת־כליה ואת־נרותיה ואת שמן המאור: ^{יד}ואת־מזבח הקמרת ואת־בדיו ואת שמן המשחה ואת קמרת הסמים ואת־מסד הפתח לפתח המשכן: ^{טו}את מזבח העלה ואת־מכפר הנחשת אשר־לו את־בדיו ואת־כל־כליו את־הכזר ואת־כנו: ^{טז}את קלעי החצר את־עמדיו ואת־אדניה ואת מסד שער החצר: ^{יז}את־יתדת המשכן ואת־יתדת החצר ואת־מיתריהם: ^{יח}את־בגדי השרד לשרת בקדש את־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בניו לכהן: ^{יט}ויצאו כל־עדת בני־ישראל מלפני משה: (ע"כ בחול) כא ויבאו פלאיש אשר־נשאו לבו

וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את־תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל־עבדתו ולבגדי הקדש: ^אויבאו האנשים על־הנשים כל נדיב לב הביאו חח וזנום ומצעת וכומז כל־כלי זהב וכל־איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה: ^בוכל־איש אשר־נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים הביאו: ^גכל־מרים תרומת פסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל־מלאכת העבודה הביאו: ^דוכל־אשה חכמת־לב בידיה טוו ויבאו מטוה את־התכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת השני ואת־השש: ^הוכל־הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את־העזים: ^ווהנשאים הביאו את אבני שהם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן: ^זואת־הבשם ואת־השמן למאור ולשמן המשחה ולקמרת הסמים: ^חכל־איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל־המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד משה הביאו בני־ישראל נדבה ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לדוסי שיחות א עמ' 187)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב)

"תעשה" - ולא "תעשה". יש לעשות מלאכה זו בלי התעסקות מיוחדת, כ־אם בדרך אגב, כאלו נעשית מאליה. וביום השביעי יהיה לכם קדש - אז אור השבת מאיר לאדם. שבת שבתון לה' - שְׁהֵרִי גם בימות החול הוא בבחינת 'שבת', וכשמגיע יום השבת באה לו, אפוא, תוספת קדשה, 'שבת שבתון'.

שני ויאמר משה אל־בני ישראל ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן־אורי בן־חור למטה יהודה: ^אוימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל־מלאכה: ^בולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחשת: ^גובחרשת אבן למלאכת ובחרשת עץ לעשות

בְּכָל־מְלָאכָת מַחֲשָׁבֶת: * וְלַהֲזֹרֶת נָתַן בְּלָבוֹ
 הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶד לְמַטֵּה־דָן: ** מִלֵּא
 אַתֶּם חֲכָמ־לֵב לַעֲשׂוֹת פְּל־מְלָאכָת חֲרָשׁ |
 וְחֹשֶׁב וְרָקִים בְּתִכְלֹת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
 וּבִשְׂשׁ וְאַרְגָּנ עֹשִׂי פְל־מְלָאכָה וְחֹשֶׁבִי מַחֲשָׁבֶת:
 לו * וַעֲשֹׂה בְצִלָּל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל | אִישׁ
 חֲכָם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה
 בְּהִמָּה לַדָּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־פְּל־מְלָאכָת עֲבַדְתָּ
 הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה: * וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
 אֶל־בְּצִלָּאֵל וְאֶל־אַהֲלִיאֵב וְאֶל פְּל־אִישׁ חֲכָם־
 לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלָבוֹ כָּל אֲשֶׁר
 נִשְׁאָו לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
 * וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת פֶּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכָת עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ
 לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה
 בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר: * וַיָּבֹאוּ פֶל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת
 פְּל־מְלָאכָת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלָאכָתוֹ
 אֲשֶׁר־הִמָּה עֹשִׂים: * וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר
 מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבָדָה לַמְּלָאכָה
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: * וַיִּצַּן מֹשֶׁה
 וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה
 אֲל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מְלָאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְלֵא
 הָעָם מֵהֵבִיא: * וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל־
 הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: * * וַיַּעֲשׂוּ
 כָל־חֲכָם־לֵב בְּעֹשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂר
 יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשׁוֹר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
 כְּרִכִּים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עֹשֶׂה אַתָּם: * * אֶרְךְ
 הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וָעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב
 אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת
 לְכָל־הִירִיעֹת: * * וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמֹשׁ הִירִיעֹת אֶחָת
 אֶל־אַחַת וְחֲמֹשׁ יְרִיעֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אַחַת:
 * * וַיַּעַשׂ לָלֵאֶת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הִירִיעָה הָאֶחָת
 מִקְצָה בַּמַּחֲבֶרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפַּת הִירִיעָה

הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית: * * חֲמֹשִׁים לָלֵאֶת
 עָשָׂה בִירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמֹשִׁים לָלֵאֶת עָשָׂה
 בַּקְצָה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת
 הַלָּלֵאֶת אֶחָת אֶל־אַחַת: * * וַיַּעַשׂ חֲמֹשִׁים קְרָסִי
 זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־הִירִיעֹת אֶחָת אֶל־אַחַת
 בַּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: * * פ * * וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת
 עֲזִים לְאַהֲל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂת־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת
 עָשָׂה אַתָּם: * * אֶרְךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים
 בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הִירִיעָה הָאֶחָת
 מִדָּה אֶחָת לַעֲשֹׂתִי עֹשֶׂה יְרִיעֹת: * * וַיַּחֲבֵר
 אֶת־חֲמֹשׁ הִירִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעֹת
 לְבָד: * * וַיַּעַשׂ לָלֵאֶת חֲמֹשִׁים עַל שַׁפַּת הִירִיעָה
 הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת וְחֲמֹשִׁים לָלֵאֶת עָשָׂה עַל־
 שַׁפַּת הִירִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית: * * וַיַּעַשׂ קְרָסִי
 נְחֹשֶׁת חֲמֹשִׁים לְחֲבֵר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:
 * * וַיַּעַשׂ מִכְסָּה לְאַהֲל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים
 וּמִכְסָּה עֶרְת תְּחָשִׁים מִלְּמַעְלָה: * * * * וַיַּעַשׂ
 אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
 * * * * עֹשֶׂר אַמּוֹת אֶרְךְ הַקֹּדֶשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה
 רֹחַב הַקֹּדֶשׁ הָאֶחָד: * * * * שְׁתֵּי יָדָת לְקָרֵשׁ הָאֶחָד
 מְשֻׁלָּבֹת אֶחָת אֶל־אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי
 הַמִּשְׁכָּן: * * וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים
 קְרָשִׁים לִפְאֵת נֹגַב תִּימָנָה: * * * * וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־
 כֶּסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים קְרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקֹּדֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתוֹ וּשְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקֹּדֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתוֹ: * * * * וְלִצְלַע
 הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לִפְאֵת צָפוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים
 קְרָשִׁים: * * * * וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת הַקֹּדֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֹּדֶשׁ
 הָאֶחָד: * * * * וְלִירְפָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שִׁשָּׁה
 קְרָשִׁים: * * * * וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצַעַת
 הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: * * * * וְהָיוּ תוֹאמִם מִלְּמִטָּה
 וַיַּחֲדוּ יְהִיו תַּמִּים אֶל־רָאשׁוֹ אֶל־הַטְּפֶעֶת

הָאֶחָת בֵּן עָשָׂה לְשִׁנְיָהֶם לְשִׁנֵּי הַמִּקְצָעֹת:
וְהָיוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד: ^א וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה
לְקָרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: ^ב וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחֵם
לְקָרְשֵׁי צִלְעֵי-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחֵם
לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִדְרָכָתִים יָמָה: ^ג וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבְּרִיחַ הַחֵיכָן לְבָרִיחַ בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִן־הַקָּצָה
אֶל־הַקָּצָה: ^ד וְאֶת־הַקָּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת־
טַבַּעְתָּם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת־
הַבְּרִיחֵם זָהָב: ^ה וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
עָשָׂה אֹתָהּ כְּרִכִּים: ^ו וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַה עֲמוּדֵי
שֹׁטִים וַיִּצָּפֶם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצֶק לָהֶם
אַרְבַּעַה אֲדָנֵי־כֶסֶף: ^ז וַיַּעַשׂ מִסְּדָּה לִפְתָּח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה
רָקִם: ^ח וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וִוִּיהֶם וְצָפָה
רָאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקִיהֶם זָהָב וְאֲדָנִיהֶם חֲמִשָּׁה
נֹחֶשֶׁת: ^ט לֹא וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי
שֹׁטִים אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי רָחְבּוֹ
וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ: ^י וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית
וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: ^{יא} וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּעַ
טַבַּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֹת
עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ
הַשֵּׁנִית: ^{יב} וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצָּף אֹתָם
זָהָב: ^{יג} וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֹת עַל צִלְעֹת
הָאָרֶן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֶן: ^{יד} וַיַּעַשׂ כַּפֹּת זָהָב
טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְפָּה וְאִמָּה וַחֲצֵי רָחְבָּהּ:
וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרִכִּים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם
מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּת: ^{טו} כְּרוֹב אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה
וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּת עָשָׂה
אֶת־הַכְּרִכִּים מִשְׁנֵי כְּתִיב קְצוּתָיו קְרִי קְצוּתָיו:
^{טז} וַיְהִיו הַכְּרִכִּים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַל סָבִיב

בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו
אֶל־הַכַּפֹּת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרִכִּים: ^{יז} וַיַּעַשׂ
אֶת־הַשְּׁלָחַן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים אַרְכּוֹ וְאִמָּה
רָחְבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ: ^{יח} וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: ^{יט} וַיַּעַשׂ לוֹ
מִסְגֶּרֶת טַחַס סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ
סָבִיב: ^כ וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן
אֶת־הַטַּבַּעֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע
רַגְלָיו: ^{כא} לַעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֹת בָּתִּים
לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלָחַן: ^{כב} וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבָּדִים עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת
אֶת־הַשְּׁלָחַן: ^{כג} וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּלִים אֲשֶׁר עַל־
הַשְּׁלָחַן אֶת־קַעֲרָתוֹ וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֶת מְנִקְיָתוֹ
וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּתָן זָהָב טָהוֹר: ^{כד}

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועודיות תשמ"ח ב עמ' 442)

וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת הָאָרֶן . . . אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְכּוֹ (לז, א)

מָקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה (יומא כא, א)

הָרִי שֶׁבְּאָרוֹן חָבְרוּ לָהֶם יַחֲדָיו 'גְּבוּל' (אֲמָתִים וַחֲצֵי וְגו')
וְכָלִי גְבוּל' (אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה). וְיִמְתַּק מִה שֶׁמִּדַּת הָאָרוֹן
מוֹפִיעָה בְּתוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב, שֶׁהִיא מְגַבֶּלֶת בְּמִסְפַּר אוֹתִיּוֹתֶיהָ
וְתִיבּוֹתֶיהָ; וְאֵלּוּ הַעֲבָדָה שֶׁאֵינוֹ מִן הַמִּדָּה יִדְוֶעַה לָנוּ מִתּוֹרָה
שֶׁבַעַל פֶּה, שֶׁאֵין לָהּ גְבוּל, וְנִתֵּן לְהוֹסִיף וּלְחַדֵּשׁ בָּהּ עוֹד
וְעוֹד.

שְׁלִישִׁי ^ה וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה
אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכָה וְקִנָּה גְּבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ מִמָּנֶה הָיוּ: ^ו וְשִׁשָּׁה קָנִים יִצְאִים
מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה א קָנֵי מִנְרָה מִצִּדֶּה הָאֶחָד
וְשִׁלְשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצִּדֶּה הַשֵּׁנִי: ^ז שְׁלֹשָׁה
גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפֹּתוֹ וּפְרָחֹ
וְשִׁלְשָׁה גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה אֶחָד כַּפֹּתוֹ
וּפְרָחֹ בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:
^ח וּבְמִנְרָה אַרְבַּעָה גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ: ^ט וּכְפֹתוֹ תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנֶה
וּכְפֹתוֹ תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנֶה וּכְפֹתוֹ תַּחַת־
שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנֶה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים

מִמֶּנָּה: ^ב כַּפֹּתֵיהֶם וְקִנְתָּם מִמֶּנָּה הָיוּ כִלְיָהּ
מִקִּשָּׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: ^ג וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיָּהּ
שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתוּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: ^ד כֶּכֶר
זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כִּלְיָהּ: ^ה פֶּ
וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה
אֲרָכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְאַמְתָּוִם קָמְתּוֹ מִמֶּנּוּ
הָיוּ קִרְנָתָיו: ^ו וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְנוֹ
וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב
סָבִיב: ^ז וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב עָשָׂה־לוֹ | מִתַּחַת
לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים
לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם: ^ח וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים
עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב: ^ט וַיַּעַשׂ אֶת־שִׁמֹן
הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסָּמִים טָהוֹר
מַעֲשֵׂה רֶקֶם: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ לַח עמ' 34)

וַיַּעַשׂ אֶת הַמִּנְזָרָה (לו, יז) הִקְשִׁי הַמְּפָרָשִׁים, שְׂכָאן מִשְׁמַע
שִׁבְצָלָל עָשָׂה אֶת הַמִּנְזָרָה, וְאֵלּוּ מִפְּשֻׁטוֹת לְשׁוֹן רַשִׁי לְעִיל
(תְּרוּמָה כה, לא) מִשְׁמַע שֶׁנַּעֲשֶׂתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהַשְּׁלִיף אֶת
הַכֶּכֶר לְאוּר. וְנִרְאֶה לִזְמַר, שֶׁעַל־פִּי דְבָרֵי רַשִׁי לְעִיל "לְפִי
שֶׁנִּתֵּן נִפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" - אֵינוֹ מִכְרַח
שִׁבְצָלָל עָשָׂה אֶת הַמִּנְזָרָה.

רְבִיעִי **לח** ^א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים
חֲמִשָּׁ אַמּוֹת אֲרָכּוֹ וְחֲמִשׁ־אַמּוֹת רָחְבּוֹ רְבֹועַ
וְשִׁלֹּשׁ אַמּוֹת קָמְתּוֹ: ^ב וַיַּעַשׂ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע
פְּנֵיתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קִרְנָתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
^ג וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כִּלְיֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָתָה וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקָתָה אֶת־הַמִּזְלָגָתָה וְאֶת־
הַמִּחְתָּה כָּל־כִּלְיָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: ^ד וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ
מִכֶּכֶר מַעֲשֵׂה יִרְשָׁתָה נְחֹשֶׁת תַּחַת כֶּרֶכְבוֹ
מִלְמַטָּה עַד־חֲצָיו: ^ה וַיִּצָּק אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי בָּאֲרָבַע
הַקְּצוֹת לְמִכְכָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים: ^ו וַיַּעַשׂ
אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם נְחֹשֶׁת:
^ז וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתֵי עַל צִלְעֵת הַמִּזְבֵּחַ
לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נְכוֹב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: ^ס

^ח וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת
בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: ^ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָה | גִּבֵּב
תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁוֹר מֵאָה בָּאֹמֶה:
^י עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי
הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^{יא} וְלַפֶּאֱתָה צִפּוֹן מֵאָה
בָּאֹמֶה עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים
נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^{יב} וְלַפֶּאֱתָה
יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֹמֶה עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרָה
וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
^{יג} וְלַפֶּאֱתָה קֶדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֹמֶה:
^{יד} קִלְעִים חֲמִש־עֲשָׂרָה אֹמֶה אֶל־הַכֶּתֶף
עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה: ^{טו} וְלַכֶּתֶף
הַשְּׂנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמִשׁ
עֲשָׂרָה אֹמֶה עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה:
^{טז} כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁוֹר: ^{יז} וְהָאֲדָנִים
לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף
וַצִּפוּי רֹאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל
עֲמֻדֵי הַחֲצֵר: ^{יח} וּמִסֹּד שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רֶקֶם
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר
וְעֲשָׂרִים אֹמֶה אֲרָךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת
לְעֹמֶת קִלְעֵי הַחֲצֵר: ^{יט} וְעֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וַצִּפוּי
רֹאשֵׁיהֶם וְחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^כ וְכָל־הַיְּהִידָתָה
לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: ^{ססס}

פרשת פקודי

^א אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד
עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בֵּינִי אֵיתָמָר בִּן־
אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ^ב וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה
יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ^ג וְאֹתוֹ אֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָן
חָרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרֶקֶם בְּתֵכֶלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: ^ד כָּל־הַזָּהָב הָעָשׂוּי לְמִלְאכָה

בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זֶהב הַתְּנוּפָה תַשַּׁע
וְעֹשִׁים כֶּכֶר וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^ה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר
וְאַלְף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^ו בָּקָע לְגִלְגָּלֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֶּן
עֹשִׂים שָׁנָה וּמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשֶׁת
אַלְפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: ^ז וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר
הַכֶּסֶף לְצִקָּת אֶת אֲדֹנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדֹנֵי
הַפָּרֶכֶת מֵאֵת אֲדֹנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֹדֹן:
^ח וְאֶת־הָאֶלְף וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים
עָשָׂה וַיִּזְכֹּר לַעֲמֻדִים וְצִפָּה רֹאשֵׁיהֶם וַחֲשֵׁק
אֹתָם: ^ט וַנַּחֲשֵׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים
וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל: ^י וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדֹנֵי פֶתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבַּח הַנֶּחֱשֵׁת וְאֶת־מִכְבַּר
הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: ^{יא} וְאֶת־
אֲדֹנֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדֹנֵי שַׁעַר הַחֹצֵר וְאֶת
כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֹצֵר סָבִיב:
^{לב} לט * וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
עָשׂוּ בְגֵד־שָׂרָד לְשָׂרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעַשׂוּ אֶת־בְּגֵדֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 931)

מִשְׁכַּן הַעֲדוּת (לח, כא)

עדות לישראל שומר להם הקב"ה על מעשה העגל (רש"י)
היינו שהמשכן מכפר על חטא העגל ושולל אותו. ויש
לכא, דהנה משמעות המשכן היא, שיהידי עושה מדברי
הרשות שלו 'מקדש' להקב"ה, ועבודה זו באה מהפכה
ש"אין עוד מלבדו", והעולם ומלואו אינו אלא "הארה וכן
אלקי". והפכה ואמונה זו - היא הנגוד המתקלט של חטא
העגל, שכן 'עבודה זרה' אין פרושה כפירה בה' דוקא, אלא
גם המחשבה שיש 'דבר' כל שהו מלבד ה'.

וּבְתוֹךְ הָאֲרָגָמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ
הַשֵּׁשׁ מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב: ^א כְּתַפֶּת עֲשׂוּ־לוֹ חֲבֵרֶת
עַל־שְׁנֵי כְּתִיב קְצוּוֹתיו קרי קצותיו חֲבֵר: ^ב וְחֹשֶׁב
אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמָּוָה הוּא כַּמַּעֲשֶׂהוּ זֶהב
תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ג וַיַּעַשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי
הַשֹּׁהַם מִסֶּבֶת מִשְׁבַּצַּת זֶהב מִפֶּתַחַת פִּתּוּחֵי
חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד וַיִּשֶּׂם אֹתָם עַל
כְּתַפֶּת הָאֶפֶד אֲבָנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ה וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן
מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה אֶפֶד זֶהב תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר: ^ו רְבֹעֵה הָיָה כְּפוֹל
עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אֶרְפוֹ וְזֶרֶת רָחֳבוֹ כְּפוֹל:
וַיְמַלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַת טוּרֵי אֶבֶן טוּר אֶדָם פֶּטֶדָה
וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד: ^ז וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר
וַיִּהְיֶה: ^ח וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לִשֶּׁם שָׁבוֹ וְאֶחָלָמָה:
^ט וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹׁהַם וַיִּשְׁפָּה מוֹסֶבֶת
מִשְׁבַּצַּת זֶהב כַּמִּלְאָתָם: ^י וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמוֹתָם
פִּתּוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁבֵט:
^{יא} וַיַּעַשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשָׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֶׂה עֶבֶת
זֶהב טָהוֹר: ^{יב} וַיַּעַשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זֶהב וּשְׁתֵּי
מִטְבַּעַת זֶהב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַמִּטְבַּעַת עַל־שְׁנֵי
קְצוֹת הַחֹשֶׁן: ^{יג} וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶת הַזֶּהב עַל־
שְׁתֵּי הַמִּטְבַּעַת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: ^{יד} וְאֶת שְׁתֵּי
קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶת הַנִּתְּנוֹ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבַּצַּת
וַיִּתְּנָם עַל־כְּתַפֶּת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו: ^{טו} וַיַּעַשׂוּ
שְׁתֵּי מִטְבַּעַת זֶהב וַיִּשְׁיִמוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן
עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֹבֵר הָאֶפֶד בֵּיתָה: ^{טז} וַיַּעַשׂוּ
שְׁתֵּי מִטְבַּעַת זֶהב וַיִּתְּנָם עַל־שְׁתֵּי כְּתַפֶּת הָאֶפֶד
מִלְמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו לַעֲמֹת מִחֲבֵרָתוֹ מִמַּעַל
לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד: ^{יז} וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִמִּטְבַּעָתוֹ
אֶל־מִטְבַּעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיֹּת עַל־חֹשֶׁב

חמישי ^א וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זֶהב תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר: ^ב וַיִּרְקְעוּ אֶת־פִּתְחֵי
הַזֶּהב וְקָצָץ פְּתִילֶם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת

הָאָפֶד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תשמ"ח כרך א עמ' 314)

וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד (לט, כא)

הָאָפֶד – ש"חוגר אותו מאחוריו .. ומגיע עד עקביו, שרף לחלק הָכִי נמוך וְהָכִי חיצוני שבאדם. ואלו החשן – ש"תלוי . . על לבו מלפניו", שרף לחלק הָכִי געלה וְהָכִי פנימי שבו ("מלפניו" גם מלשון פנימיות, פנימיות הלב). וזהו ולא יִזַּח החשן מעל האפד – גם הדברים הָכִי נמוכים וְהָכִי חיצוניים שבאדם צריכים להיות מחברים לדברים הָכִי געלים וְהָכִי פנימיים שבו.

ששי כב ויעש את־מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: כ ופיתמעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע: כ ויעשו על־שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משור: כ ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את־הפעמנים בתוך הרמנים על־שולי המעיל סביב בתוך הרמנים: כ ופעמן ורמן פעמן ורמן על־שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את־משה: ס כ ויעשו את־הכתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו: כ ואת המצנפת שש ואת־פארי המנפעת שש ואת־מכנסי הכד שש משור: כ ואת־האבנט שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה את־משה: ס ויעשו את־ציץ גור־הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה: א ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על־המצנפת מלמעלה כאשר צוה יהוה את־משה: ס ויתכל כל־עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו: פ ויביאו את־המשכן אל־משה את־האהל ואת־כל־כליו קרסיו קרשיו כתיב בריחו קרי בריחו ועמדיו ואדניו: כ ואת־מכסה עורת האילם המאדמים ואת־מכסה

ערת התחשים ואת פרכת המסך: כ את־ארון העדת ואת־בדיו ואת הפפרת: כ את־השלחן את־כל־כליו ואת לחם הפנים: כ את־המנורה המהרה את־נרותיה נרת המערכה ואת־כל־כליה ואת שמן המאור: כ ואת מזבח הזהב ואת שמן הנחשת ואת קמרת הסמים ואת מסך פתח האהל: כ את א מזבח הנחשת ואת־מכפר הנחשת אשר־לו את־בדיו ואת־כל־כליו את־הכיר ואת־כנו: כ את קלעי החצר את־עמדיה ואת־אדניה ואת־המסך לשער החצר את־מיתריו ויתדותיה ואת כל־כלי עבדת המשכן לאהל מועד: כ את־בגדי השרד לשרת בקדש את־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בניו לכהן: כ ככל אשר־צוה יהוה את־משה בן עשו בני ישראל את כל־העבודה: כ וירא משה את־כל־המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה יהוה בן עשו ויברך אתם משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 183)

ויביאו את המשכן אל משה (לט, לג)

נראה במקימו, והוא נזקף וקם מאליו (רש"י)

יש לשאל, מדוע היתה הקמת המשכן בדרך זו. ויש לומר, דהנה במשך שבעת ימי המלואים נעשתה עבודת המשכן מכחם של בני ישראל, בדרך 'אתצרותא דלתתא'. ואף שבעבודה זו יש חביבות מיוחדת, אין בכחה להביא את השראת השכינה לעולם; לזה יש צורך בפעולה הבאה מכחו של הקב"ה, בדרך 'אתצרותא דלעילא'.

שביעי כ ויברך יהוה אל־משה לאמר: כ ביום־החדש הראשון באחד לחדש תקים את־משכן אהל מועד: כ ושמדת שם את ארון העדות וספת על־הארון את־הפרכת: כ והבאת את־השלחן וערכת את־ערביו והבאת את־המנורה והעלית את־נרותיה: כ ונתתה את־מזבח הזהב לקמרת לפני ארון העדת ושמדת את־מסך הפתח למשכן: כ ונתתה את מזבח העלה

לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וַנִּתַּת אֶת־הַכִּיֹּר
 בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַנִּתַּת שָׁם מַיִם:
 וְשִׁמַּת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וַנִּתַּת אֶת־מִסְדָּ שַׁעַר
 הַחֹצֵר: וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחַת
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁרֵבוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ
 וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וּמִשַּׁחַת אֶת־מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
 הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים: וּמִשַּׁחַת אֶת־הַכִּיֹּר
 וְאֶת־כֵּנוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: וְהַקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶל־
 וְאֶת־כֵּנוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם
 בַּמַּיִם: וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אֹהֶל־אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
 וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכֹהֵן לִי: וְאֶת־כֵּנוֹ
 תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כַּתָּנֹת: וּמִשַּׁחַת אֹתָם
 כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחַת אֶת־אֲבִיהֶם וְכֹהֲנָיו לִי וְהָיְתָה
 לְהִיֵּית לָהֶם מִשַּׁחֲתָם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן
 עָשָׂה: וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִיִּית
 בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָוָקֵם הַמִּשְׁכָּן: וַיָּקָם מֹשֶׁה
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׁם אֶת־קַרְשָׁיו
 וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו: וַיִּפְרֹשׂ
 אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל
 עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ
 וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׁם אֶת־
 הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ
 מִלְּמַעְלָה: וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם
 אֶת פֶּרֶכֶת הַמִּסְדָּ וַיִּסָּד עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחֶן
 בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ
 לַפֶּרֶכֶת: וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: וְ וַיִּשֶׁם
 אֶת־הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחֶן עַל יֶרֶךְ
 הַמִּשְׁכָּן נֹגֶבָה: וַיַּעַל הַנֹּחַת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ וַיִּשֶׁם אֶת־מִזְבֵּחַ

צ"ב פסוקים, בל"י ב"ל סימן: - (ראה אנ"ק חלק ב"א עמוד רבח)

חֹזֶק חֹזֶק וְנִתְחַזַּק

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיכּוֹן וּבִיוֹמִיכּוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן וְהָא שְׁמוֹה רַבָּא מִכְּד
 לַעֲלֵם וְלַעֲלָמִי עֲלָמָא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלֵם
 וְלַעֲלָמִי עֲלָמָא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹה דְּקִדְשָׁא
 בְּרִידָהּ הוּא. אֲמֵן לַעֲלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא, דְּאִמִּירָן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וַנִּתַּת אֶת־הַכִּיֹּר
 בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַנִּתַּת שָׁם מַיִם:
 וְשִׁמַּת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וַנִּתַּת אֶת־מִסְדָּ שַׁעַר
 הַחֹצֵר: וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחַת
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁרֵבוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ
 וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וּמִשַּׁחַת אֶת־מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
 הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים: וּמִשַּׁחַת אֶת־הַכִּיֹּר
 וְאֶת־כֵּנוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: וְהַקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶל־
 וְאֶת־כֵּנוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם
 בַּמַּיִם: וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אֹהֶל־אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
 וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכֹהֵן לִי: וְאֶת־כֵּנוֹ
 תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כַּתָּנֹת: וּמִשַּׁחַת אֹתָם
 כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחַת אֶת־אֲבִיהֶם וְכֹהֲנָיו לִי וְהָיְתָה
 לְהִיֵּית לָהֶם מִשַּׁחֲתָם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן
 עָשָׂה: וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִיִּית
 בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָוָקֵם הַמִּשְׁכָּן: וַיָּקָם מֹשֶׁה
 אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׁם אֶת־קַרְשָׁיו
 וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עַמּוּדָיו: וַיִּפְרֹשׂ
 אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל
 עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ
 וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׁם אֶת־
 הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ
 מִלְּמַעְלָה: וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׁם
 אֶת פֶּרֶכֶת הַמִּסְדָּ וַיִּסָּד עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחֶן
 בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ
 לַפֶּרֶכֶת: וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ וַיִּשֶׁם
 אֶת־הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחֶן עַל יֶרֶךְ
 הַמִּשְׁכָּן נֹגֶבָה: וַיַּעַל הַנֹּחַת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְ וַיִּשֶׁם אֶת־מִזְבֵּחַ

מפטיר **יב** * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ^ב הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה:
^ג יִדְבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר
לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית־אָבֹת
שֵׁה לְבָיִת: ^ד וְאִם־יִמְעַט תְּבִיתָ מֵהַיּוֹת מִשֵּׁה
וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ תִּקְרַב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת
נִפְשַׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל־הַשֵּׁה: ^ה שֵׁה
תָּמִים זָכַר בְּיַשְׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּבָשִׁים
וּמִן־הָעֹזִים תִּקְחוּ: ^ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה וּשְׁחָטוּ אוֹתוֹ כָּל
קְהַל עַדְתֵּי־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים: ^ז וְלָקַחוּ מִן־
הָדֶם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף עַל
הַתְּיָמִים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם: ^ח וְאָכְלוּ אֶת־
הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מְרִירִים
יֹאכְלוּ: ^ט אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׂל מִבָּשָׂל
בַּמַּיִם כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־פְּרַעְיוֹ וְעַל־
קִרְבּוֹ: ^י וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנָּתַר
מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: ^{יא} וְכָכָה תֹאכְלוּ
אוֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרוּגְלֵיכֶם
וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אוֹתוֹ בַּחֲפוּזֹן פֶּסַח
הוּא לַיהוָה: ^{יב} וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה
הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם

וְעַד־בְּהֶמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים
אֲנִי יְהוָה: ^{יג} וְהָיָה הָדֶם לָכֶם לָאֵת עַל הַתְּיָמִם
אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֹאִיתִי אֶת־הָדֶם וּפָסַחְתִּי
עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְּתִי
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יד} וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן
וְחִגְתֶּם אוֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם
תִּחְגַּגְהוּ: ^{טו} שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֵד בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שְׁאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי ^{יז} כָּל־אֲכָל
חֲמִין וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם
הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי: ^{יח} וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרֵא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵד אֲשֶׁר
יֹאכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
^{יט} וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
^כ בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ בַּעֲרֹב
תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֲדָשׁ
בַּעֲרֹב: ^{כא} שִׁבְעַת יָמִים שְׁאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיֶיכֶם
כִּי ^{כב} כָּל־אֲכָל מִחֻמָּצַת וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מֵעֶדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בֹּנֵר וּבְאֶזְרוֹחַ הָאֶרֶץ: ^{כג} כָּל־
מִחֻמָּצַת לֹא תֹאכְלוּ כָּל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ
מִצּוֹת: **פ**

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיָבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֵלָה עֹשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמָצֵעַ הַסֵּפֶר תוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת שְׁלִישׁ הַתְּחַתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (מז"ז) כל העם - בית ישראל "ואינו שיך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יה) כהאמר".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

מֵה מִכָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂאֵי בִישְׂרָאֵל: יִזְעַל־הַנִּשְׂאִי יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבְשִׁבְתֹּת פְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

עטרת מרים

מִז כָּל הָעָם הָאָרֶץ כֻּלָּם יִהְיוּ חֲיוֹבִים לַתּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאֶל לְנִשְׂאֵי עַל הַנִּשְׂאִי בִישְׂרָאֵל עָלָיו לַתּ הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יִזְעַל־הַנִּשְׂאִי יִהְיֶה מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ הַבָּאִים בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבְשִׁבְתֹּת פְּכָל־מוֹעֲדֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נֹעֲדִים וּמִתְאַפְּסִים

בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבֹא אֶת הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלֹי וְיָבִיא אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כה־אָמַר אֲדֹנִי יְיָ הוֹלֵךְ בְּרֹאשׁוֹ בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלֶקַח הַבִּזָּן מִדָּם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מִזְבֵּחַ הַבַּיִת הַזֶּה הוּא הַחֲבִיל וְאֶל־אַרְבַּע פָּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְזֵוֹת דָּפִים בֵּין גַּג הַמִּזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֵּחַ שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא עֶזְרָה אֲנָשִׁים: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תִּתְּנֶה בְּשִׁבְעָה בַּחֲדָשׁ יָקִיב

שי למורא

מִז לְנִשְׂאֵי בִישְׂרָאֵל, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הָאֲמוּנָה לְמַעַלָּה (שְׁנוֹבֵר שֵׁם עַל דָּבָר הַפְּרֶשֶׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת) הִיא חֹבֶת כָּל הָעָם, וְגַם הַנִּשְׂאִי בִישְׂרָאֵל גַּם עָלָיו לַתּ אֶת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת. יז וְעַל הַנִּשְׂאִי יִהְיֶה וְגו', מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה, וְיִהְיֶה עוֹד עַל הַנִּשְׂאִי לְהִבִּיא הַקִּרְבָּנוֹת שְׁמוֹבֵר כָּאן. הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', כְּלוּמָר, מִשְׁלֹי

וְיָבִיא אֶת כָּל אֱלֹהֵי יח בְּרֹאשׁוֹ, בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ נִסָּן, וְחֲטָאת אֶת הַמִּקְדָּשׁ, בְּזֶה הַסֵּהר אֶת הַמִּקְדָּשׁ. יט מִזְבֵּחַ הַבַּיִת, מִזְבֵּחַ הַחֲבִיל. פָּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ, פָּנוֹת שַׁטָּח גַּג הַמִּזְבֵּחַ. שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שַׁעַר עֶזְרָה יִשְׂרָאֵל. כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֲדָשׁ, וְכֵן תִּתְּנֶה בְּקִרְבָּנוֹת כָּל מִשְׁךְ שִׁבְעָה יָמִים. מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְּתֵי וּכְפָרְתָם אֶת הַבַּיִת, הַקִּרְבָּנוֹת הָאֵלֹי יָבֹאוּ לְהִסֵּר הָעוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְּתֵי שְׁנֹכְנָם לְמִקְדָּשׁ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מה

יח כה־אָמַר אֲדֹנִי יְיָ הוֹלֵךְ בְּרֹאשׁוֹ בְּאַחַד

לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאת

אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלֶקַח הַבִּזָּן מִדָּם

הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מִזְבֵּחַ הַבַּיִת וְאֶל־

אַרְבַּע פָּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֵּחַ

שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה

בְּשִׁבְעָה בַּחֲדָשׁ מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְּתֵי וּכְפָרְתָם אֶת־הַבַּיִת:

עטרת מרים

שנית פר חטאת ויחטא מננו כמזבח בפר הראשון מאיש שנה נכנס בשנת הוראה במקדש במקום האסור לו ומפתי או נכנס מפני חסרון ידיעה וכפרתם ובשני פרים אלה חקפדו את הבית: כא בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם זמן שחיטת הפסח חג שבועות שבעת ימים שבהם מצות יאכל: כב חזן מקרבנות היום כפי תורת משה ועשה הנשיא ביום ההוא קרבנות שיהיו הוראת שעה, לכפר בעדו וכעד כל-עם הארץ פר חטאת: כג ושבעת ימיה חג ועשה הנשיא משלו עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימים לכל יום משבעת הימים שבעת פרים וחטאת

שעיר עזים ליום לחינוך: כד ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל ועשה ושמן תין שם מדה לאיפה כל זה הוא מצוה לשעה בעבור החינוך לפר: כה בשביעי בחדש תשרי בחמשה עשר יום לחדש בחג ועשה כאלה יביא קרבנות למזואים כל שבעת הימים בחטאת פעלה וכמנחה וכשמן כל אלה יביא בסבות כמספר האמור בפסח: א כה-אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים שער המזרחי של עזרת אנשים, יהיה סגור ששת ימי המעשה לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול לא העם ולא הנשיא. וביום השבת יפתח וביום החדש בראש חדש יפתח כי אז היו רגילין לבוא להשתחוות לה מול פתח החיכל ובית קדש הקדשים: ב ובא הנשיא דרך אולם השער לעמוד על קרבנות החינוך מחוץ לעזרת גלומר וננס בדרך שער מזרחי שהוא משמש כניסה ויציאה ועמד על-מזוזה השער בפשפש (פתח קטן) הדרומי משער החיכל ועשו הפהלים בחיזות עומד שם את-עולתו ואת-שלמיו והשתחוה על-מפתן על סף השער ויצא והשער המזרחי הפתח לא-יסגר עד-הערב: ג ושער המזרחי לא יסגר כי והשתחוה עם-הארץ מול החיכל דרך פתח השער שהוא בשפתות ובחדשים לפני יהוה:

כא בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח חג שבועות ימים מצות יאכל: כב ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו וכעד כל-עם הארץ פר חטאת: כג ושבעת ימיה חג ועשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים ליום: כד ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל ועשה ושמן תין לאיפה: כה בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג ועשה כאלה שבעת

שי למורא רשות להקנס. כא) שבעות ימים, שבעת ימים. ונקרא "שבועות" על שם שמתחילים מננו לכפר שבעה שבועות. כב) ועשה הנשיא, שביא משלו. ביום ההוא, בארבעה עשר בניסן. והקרבנות האלו הם קרבנות מלואים, והם מלבד הקרבנות הראויים להקריב בחג. כה) בשביעי, בחדש השביעי, בחדש תשרי. א) שער החצר הפנימית, שער עזרת ישראל. וביום החדש, בראש חדש. ב) ועמד על מזוזה השער, משני צדי שער החיכל היו שני פשפשים (= שערים קטנים), והנשיא עומד בפשפש הדרומי של שער החיכל. ד) ביום השבת ששה כבשים וגו', קרבנות של ימי מלואים הם. ה) מתת ידו, כפי הירבה ידו

הימים בחטאת פעלה וכמנחה וכשמן: מז א כה-אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: ד ובא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על-מזוזה השער ועשו הפהלים את-עולתו ואת-שלמיו והשתחוה על-מפתן השער ויצא והשער לא-יסגר עד-הערב: ג והשתחוה עם-הארץ פתח השער ההוא בשפתות ובחדשים לפני יהוה: ד והעלה אשר-יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימים ואיל תמים: ה ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן תין לאיפה: ו וביום החדש פר בן-בקר תמימים וששת

ד והעלה אשר-יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת כמשה וזמן ימי המלואים ששה כבשים תמימים ואיל תמים מלבד הקרבנות שצוה התורה בהמים חובה ליום: ה ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו כפי נתינת ידו ונדיבת לבו ושמן תין לאיפה: ו וביום החדש פר בן-בקר

* (מסכת מדות) שני פשפשים היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון, שבהם לא נכנס בו אדם מעולם, ופתח לעתיד לבא:

תמימם כמו תמים וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ: ז וְאִיפֹה לְפָר וְאִיפֹה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים יָבִיא מִנְחָה כַּאֲשֶׁר תִּשְׁנֶה יְדוֹ כְּפִי הַשְּׁנֵת יְדוֹ וְשִׁמֹן הָיִן לְאִיפֹה: ח וּבִבְכוֹא הַנְּשִׂא לַעֲמֹד בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבַת קִרְבָּנוֹתָיו, דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׁעַר בְּשַׁעַר הַדָּרוֹל יָבוֹא וּבִדְרָכּוֹ דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר שָׂבָא יֵצֵא: ט וּבִבְכוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדִים כִּי אִוֹ הַחֹדֶשׁ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת נִרְאָה בְּעֵנֶיהָ, הֵבֵא דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר צֶפֶן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׁעַר נֶגֶב וְהֵבֵא דֶּרֶךְ־שְׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׁעַר צֶפֶן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ מִמּוֹל הַמָּקוֹם שָׂבָא יֵצֵא: י וְהַנְּשִׂא גַם בְּתוֹכָם בְּחֹדֶשׁ הָעָם וְעִמָּהֶם יֵלֶךְ, בְּבוֹאֵם יָבוֹא עִמָּהֶם וּבִצְאָתָם יֵצְאוּ עִמָּהֶם: יא וּבְחֻגִים חֹג הַשְּׁבִיעוֹת וּבְמוֹעֲדִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל ק"ן יְמֵי חֲמִיּוֹד תְּהִיָּה הַמִּנְחָה אִיפֹה לְפָר הָאֶחָד וְאִיפֹה לַמִּנְחָה לְאֵיל הָאֶחָד וְלִכְבָּשִׁים כְּפִי מִתַּת יְדוֹ נִדְבַת לָבוֹ, שֵׁשֶׁת כְּבָשִׁים כְּמוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשִׁמֹן הָיִן לְאִיפֹה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂא בְּשַׁעַת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה נִדְבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נִדְבָה לַיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת־הַשְּׁעַר הַפִּנֶּה קָדִים בֹּא דֶּרֶךְ בו וְעֵשֶׂה הַכֹּהֵן הַעֹבֵד אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו בְּהִיּוֹת הַנְּשִׂא עֹמֵד שָׁם כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשְּׁבִעַת וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְיֵצֵא וְסִגֵּר הַסּוֹגֵר אֶת־הַשְּׁעַר מִיַּד אַחֲרֵי צֵאתוֹ כִּי בְיָמֵי הַחֹל לֹא יָבוֹא הָעָם לְהִשְׁתַּחֲוֹת כְּמוֹ בְּשַׁעַת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ: יג מִלְכָּד הַתְּמִידִים הַקְּצוּבִים יָבִיא עוֹד וְלִכְבֹּשׁ בְּדִשְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לְיוֹם לַיהוָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי הַמִּלּוּאִים: יד וּמִנְחָה נֹסֵף בְּשִׁבְלֵי הַמִּלּוּאִים תַּעֲשֶׂה עָלָיו עַל הַכֹּהֵן בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר שְׁשִׁית הָאִיפֹה וְשִׁמֹן שְׁלִישִׁית הָיִין לָרֶם לְיָבוֹד אֶת־הַסֶּלֶת בְּשִׁמֹן הַרְבֵּה, וְהָיָה מִנְחָה לַיהוָה מִלְכָּד מִנְחָה

וְנִדְבַת לָכֶבוֹ, ח) וּבִבְכוֹא הַנְּשִׂא, בְּשִׁבְכוֹא הַנְּשִׂא בְּשַׁעַת אוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׁעַר יָבוֹא וְגו', בְּאוֹתוֹ שְׁעַר שָׂבָא בו, בְּאוֹתוֹ שְׁעַר יֵצֵא, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִסְקוֹת אֶת הַקֶּרֶבַת כְּפִי הַמִּסְמָר בְּפִסְקוֹ שְׁאֵחֶר זֶה לַעֲנֹן הַמוֹעֲדִים. י) הַנְּשִׂא בְּתוֹכָם, בְּמוֹעֲדִים גַּם הַנְּשִׂא צָרִיךְ לְהִסְקוֹת אֶת הַקֶּרֶבַת וְלִצְאָתוֹ בְּשַׁעַר שְׂלֵא וְכֵן דִּרְכוֹ, וְלֹא יָכֵס דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר הַמְּקוֹרֵי שְׁאֵין שְׁעַר כְּנִדְבָה בְּעֵנֶיהָ. יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂא נִדְבָה, בְּשַׁעַת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. יד) לָרֶם אֶת הַסֶּלֶת, לָרֶם אֶת הַסֶּלֶת בְּשִׁמֹן. איש צרי, מִקּוֹם מְקוֹרֵי הָיָה בְּצוּר. חֹדֶשׁ נִחְשָׁת, אֶפֶן בְּמִלְאֲכוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּנִחְשָׁת

כְּבָשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ: ז וְאִיפֹה לְפָר וְאִיפֹה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁנֶה יְדוֹ וְשִׁמֹן הָיִן לְאִיפֹה: ח וּבִבְכוֹא הַנְּשִׂא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׁעַר יָבוֹא וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא: ט וּבִבְכוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדִים הֵבֵא דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר צֶפֶן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׁעַר נֶגֶב וְהֵבֵא דֶּרֶךְ־שְׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׁעַר צֶפֶן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ לָבוֹ שָׂבָא יֵצֵא: י וְהַנְּשִׂא בְּתוֹכָם בְּבוֹאֵם יָבוֹא וּבִצְאָתָם יֵצְאוּ: יא וּבְחֻגִים וּבְמוֹעֲדִים תְּהִיָּה הַמִּנְחָה אִיפֹה לְפָר וְאִיפֹה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יְדוֹ וְשִׁמֹן הָיִן לְאִיפֹה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂא נִדְבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נִדְבָה לַיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת־הַשְּׁעַר הַפִּנֶּה קָדִים וְעֵשֶׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשְּׁבִעַת וְיֵצֵא וְסִגֵּר אֶת־הַשְּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: יג וְלִכְבֹּשׁ בְּדִשְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לְיוֹם לַיהוָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר שְׁשִׁית הָאִיפֹה וְשִׁמֹן שְׁלִישִׁית הָיִין לָרֶם אֶת־הַסֶּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תְּמִיד: טו יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּהֵן וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשְּׁמֶן בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר עוֹלָת תְּמִיד:

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז"ח) כה"אמר - מאחזותו, "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים ההפטרָה כאן, פסוק טו] תמיד".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

טו כה"אמר אֲדֹנִי יְיָ הוֹה בְּיִיתָ הַנְּשִׂא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תְּהִיָּה אַחֲזָתָם הִיא בְּנִחְלָה: ז וְכִי־יִיתָ

הַתְּמִיד הַנֶּקֶד בְּתוֹרָה, כִּי חֲקוֹת עוֹלָם תְּמִיד יַעֲשֶׂה אֶת הַכֹּהֵן וְכו' כְּמוֹ שְׁמִימָר בְּפִסְקוֹ הֵבֵא: טו יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּהֵן וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשְּׁמֶן בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר כָּל בֹּקֶר יִקְרִיבוּ וְהָיָה עוֹלָת תְּמִיד: טז כה"אמר אֲדֹנִי יְיָ הוֹה בְּיִיתָ הַנְּשִׂא מִתְּנָה מִנְחָתוֹ לְאִישׁ מִבְּנֵי נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו שֶׁל בְּנֵי תְּהִיָּה וְאִנֶּה חֲזוֹת אֶל הָאֲחִים בִּיבֹל כִּי אַחֲזָתָם הִיא בְּנִחְלָה אִיבֹן מִה לִּי בְּחֵזְקוֹ מִה לִּי אַחֲרֵי מוֹתוֹ: יז וְכִי־יִיתָ הַנְּשִׂא מִתְּנָה מִנְחָתוֹ לְאִישׁ

עטרת מרים

שי למורא

מַעֲבָדָיו וְהִיתָה לוֹ לַעֲבֹד הָיָה עַד־שֹׁנֶת הַדְּרוֹר עַד הַיּוֹבֵל וְשָׁבַת וְתִשׁוּב לַנְּשִׂיא בַּיּוֹבֵל, אֵךְ נִחַלְתּוּ שֶׁל תְּנַשֵּׂא רֹאיוֹ אֵךְ לִבְנֵיו כִּי לָהֶם תִּהְיֶה נִחְלָתוֹ אַחֲרֵי מוֹת הַנְּשִׂיא, וְלֹא תִשָּׂא בִּיד הָעֶבֶד: יִח וְלֹא־יִקָּח הַנְּשִׂיא מִנִּחְלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצּוּ עִמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

מִתְּנָה מִנִּחְלָתוֹ לְאַחַד מִעַבְדָּיו וְהִיתָה לוֹ עַד־שֹׁנֶת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנְּשִׂיא אֵךְ נִחַלְתּוּ בָנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: יִח וְלֹא־יִקָּח הַנְּשִׂיא מִנִּחְלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצּוּ עִמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ: (עד כאן)

רק לציבור

יִח וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחֱר חֲדָשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶד: מִב וַיֹּאמְר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יִהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְיִבְרַךְ וְיִבְרַע וְיִבְרַךְ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמִלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְי, מְגִן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשָּׁבָת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָּ לָנוּ יְי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמִבְרָכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: מוֹצָאֵי שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ, שָׁעָה 7 בַּלַּיְלָה, 3 דְּקוֹת ו־5 חֲלָקִים.

רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן, בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, הֵבֵא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

עטרת מרים

שי למורא

יג בסוף שבוע שנים כשנמר כנן בית המקדש וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם כד שמו של אופן מצר: יד בן־אשה אלמנה אמו מבנות דן (ד"ה ב ב יג) וימר אביו ממנו נפתלי ואביו איש־צרי חרש אופן בחכמה מלאכת הנחשת לכן וימלא חירם בנו את־החכמה ואת־התבונה ואת־הדעת לעשות כל־מלאכה בנחשת ויבוא אל־המלך שלמה ויעש את־כל־מלאכתו: מו ויצר את צורת השני העמודים נחשת על ידי חקבת נחשת בצורות בפרקע שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וחוט שתיים־עשרה אמה יסב את־העמוד השני: מז ושתי כתר־עצמות עשה לתת על־ראשי העמודים מצק מעשה וציקה נחשת היו חמש אמות קומת הכתרת האחת וחמש אמות קומת הכתרת השנית: יז שבכים ציורי ענפים מעשה שבכה ענין מעשה רשת גדלים קלועים ושוורים מעשה שרשרות שלשלאות לפתרת אשר על־ראש העמודים סמוד לראש הרמזים, ציורי שבכה ענפים היו מקיפים לפתרת האחת ושבכה לפתרת השנית: יח ויעש את־העמודים עצמן כמה ששפך הנחשת לאחר ההקבה אל מקום חפירת הציור של העמודים וישני טורים שתי שורות רמזים מנחשת תחובים בשלשלאות המקיפות את הכתרת כביב על־השבכה חלק העליון מהכתרת האחת לכפות הרמזים (ד"ה ב ג טו) אשר היו את־הכתרת אשר על־ראש העמודים, הרמזים היו תלויים בתחתית השבכה וכן עשה לפתרת השנית: יט וכתרת אשר על־ראש העמודים מעשה שושן באולם

(טו) ויצר, מלשון צורה. את השני העמודים, את שני העמודים שהעמיד באולם שלפני החיכל, ונקראו "יבין" ו"בעז". וחוט שתיים עשרה וגו', ולפי זה היה הקמר של העמודים בארבע אמות, כי כל שיש בהפכו שלשה מקחים וש בהפכו טפת. השני, כמו "והשני". כלומר, וכן היה העמוד השני (ובסוף ספר ירמיה נאמר "ועביו ארבע אצבעות נבוב", שהיה חלול ועביו ארבע אצבעות). מו) בחרות, כמין בחרים היו נתנים על גבי העמודים. יז) שבכים מעשה שבכה, ציורי ענפים חרוטים. "מעשה שבכה", חרוטים מצר לצד. מעשה שרשרות, קלועים זה בזה היו הענפים שבפותרות, כמעשה שרשרות. שבכה, שבכה ענפים חטובים היו מקיפים כל כותרת. יח) ושני טורים וגו', על כל שבכה סבב שתי שורות רמזים של נחשת, שורה מעל שורה. והיו חרוטים בשרשרות, ונתונים על השבכה של כל כותרת, ותלויים למטה מן השבכה. והיתה השבכה ככסה את החלק העליון של הכתרת, וטורי הרמזים כסו את החלק התחתון של הכתרת. אשר על ראש הרמזים, שהשבכה כסתה את החלק העליון של הכתרת והיתה כמו מנחת על ראש הרמזים שהיו כמו תלויים בשבכה. וכן עשה לפתרת השנית, בדרך שתלה הרמזים באחת, מן תלה בשנית. יט) וכתרת אשר על ראש העמודים, אותן הכותרות שנקרו למעלה. מעשה שושן באולם ארבע אמות, הכותרות היו חטובות וקצירות כמין פרחי שושנים והיו באולם שלפני החיכל ונקחו ארבע האחת לכפות את־הכתרת אשר על־ראש הרמזים וכן עשה לפתרת השנית: יט וכתרת אשר על־ראש העמודים מעשה שושן באולם

הפטרה לפרשת ויקהל לשנים מקרא ואחד

תרנום במלכים א פרק ז

ז יג וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם

מצר: יד בן־אשה אלמנה הוא ממנו נפתלי

ואביו איש־צרי חרש וימלא את־

החכמה ואת־התבונה ואת־הדעת לעשות

כל־מלאכה בנחשת ויבוא אל־המלך שלמה

ויעש את־כל־מלאכתו: מו ויצר את־שני

העמודים נחשת שמנה עשרה אמה קומת

העמוד האחד וחוט שתיים־עשרה אמה יסב

את־העמוד השני: מז ושתי כתר־עשה

לתת על־ראשי העמודים מצק נחשת חמש

אמות קומת הכתרת האחת וחמש אמות

קומת הכתרת השנית: יז שבכים מעשה

שבכה גדלים מעשה שרשרות לפתרת אשר

על־ראש העמודים שבכה לפתרת האחת

ושבכה לפתרת השנית: יח ויעש את־

העמודים ושני טורים סביב על־השבכה

האחת לכפות את־הכתרת אשר על־ראש הרמזים וכן עשה לפתרת

השנית: יט וכתרת אשר על־ראש העמודים מעשה שושן באולם

עטרת מרים

שי למורא

אמות. (כ) וכתרות על שני העמודים גם כמפעל, מעל הכותרות שנקראו כקר, היו פותרות קמנות נגבה אמה אחת, והיו כמו העמודים בלי בליטת בטן. מלעמדת הבטן, מלכד הכותרות הגדולות שנקראו ושהיו להן בליטת בטן מסביב כי היו בולטים באמצע ברחב יותר מאשר למעלה ולמטה. אשר לעבר

השכבה, בליטת הבטן היתה לעבר השכבה בסוף השכבה בשולית. והרמונים מאתים, מספר הרמונים שהיו בכל פותרת היתה מאתים. טרים סביב, בשני טורים סביב לפותרת, וככל טור מאה רמונים. על הכותרת השנית, וכן היתה מספר הרמונים שעל הכותרת השניה. (כא) לאלם ההיכל, באולם שלפני ההיכל. העמוד הימני, אשר בצד דרום. ונקרא את שמו יכין, לסימן טוב, שיכון הבית לעד. השמאלי, אשר בצד צפון. ונקרא את שמו בעז, כמו בו עז, כלומר, על ידי התקבצות שקריבו בבית הזה, ויצא עז וחזק לישראל. (כב) ועל ראש העמודים מעשה שושן, שכל עמוד בעצמו נעשה בראשו כמעשה שושן. ונתתם, נשלמה. (כג) ויעש את הים, בעין ברכה. (והיו הכתנים מובלים בו להפטר מטמאתם. ואמרו ר"ל שלא היו המים שאובים, כי רגלי הבקר שעמרו תחתיו היו חלולים ונדרסם באו המים מן המעין). מוצק, ביציקה נעשה, לא בתקשת הקרן. וקו שלשים באמה יסב אותו סביב, כי כל שיש בהקפו שלשה טפחים יש ברחבו טפח. והיה מודד מתוכו. ואמרו ר"ל שבשלוש האמות התחתונות היה הים מרובע עשר על עשר אמות. ושתי האמות העליונות היו עגולות. ורק באפן זה יתכן שהיה הים מכיל אלפים בת פתויב להלן, שהם מאה וחמשים שעורי מקור-מרתה של ארבעים סאה. וכן הוא מוכח מהמשך הכתובים. (כד) ופקעום, בצורת ביצים. מתחת לשפתו סביב סכבים אלו, בשלש האמות התחתונות שהיה שם הים מרובע. עשר באמה מקיפים את הים סביב, שבמקום רבועו היה עשר אמה בכל צד. שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו, הפקעים היו שני טורים, והיו יצוקים עם יצקת הים כפעלת אחת, ששך הכין את הדפוס של היציקה. (כה) עומד על שני עשר בקר, הים הזה היה עומד על שנים עשר בקר עשויים מנחשת. פנים, מפנים את פניהם. וכל אחריהם ביתה, אחריהם של הבקר היו לצד הפנים אל תחת הים. (כו) ועביו, עביו שוליו

אשר על-ראש העמודים מצוירות היו גם מעשה שושן כמין פרחי שושנים, בדרך הצוירין באולם כמותל האולמות ארבע אמות גובה: ככתרת על-שני העמודים הם כמו גם-מפעל מלעמדת הבטן שהוא חלל העמוד אשר הפונה לעבר השכבה לצד מעלה, ומהו בא

השטח אשר היה עליו מעשה השושן והרמונים היו מאתים חרוים בשני טורים מאה בכל טור סביב על הכותרת, וכן היו מספר הרמונים על הכותרת השנית: כא ויקם את העמודים לאלם באולם שלפני ההיכל ויקם את העמוד הימני אשר בפאה הדרומית ונקרא את שמו יכין לשון הכנה ויקם את העמוד השמאלי אשר בפאה הצפונית ונקרא את שמו בעז לשון עז, השמות לסימן טוב: כב ועל ראש העמודים היום מעשה שושן בשטח הרואה כיפת האולם ונתתם מלאכת העמודים: כג ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד-שפתו עגל. סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסב אותו סביב: כד ופקעים מתחת לשפתו. סביב סכבים אותו עשר באמה מקפים את הים סביב שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו: כה עמד על-שני עשר בקר שלשה פנים. צפונה ושלשה פנים. ימה ושלשה פנים. ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל-אחריהם ביתה: כו ועביו טפח ושפתו של הים, והיו מרובעות סביב סכבים

אלו עשר באמה לכל רוח, והפקעים היו מקפים את הים סביב בארבע הפאות שכל אחת עשר אמות, שני טורים היו הפקעים והיו יצקים ביצקתו של הים ביחד: כה הים הזה היה עמד על שני עשר בקר עשויים מנחשת שלשה פנים. את פניהם צפונה ושלשה פנים. ימה ושלשה פנים. ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל-אחריהם ביתה לצד פנים, אחוריו של זה מול אחוריו של זה: כו ועביו של שוליו ודפנותיו טפח ושפתו שפת הים כמעל היה מעשה דק ומרודד כמעשה שפת פוס המצויר פרח שושן הים היה מחזיק אלפים בת יכיל והם מאה וחמשים מקנה טהרה:

נָא וְהַשְׁלֵם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשֵׁי מֶזֶה שְׁהֻקְדִּישׁ דָּוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּפֶס
וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּלִים נָתַן בַּאֲזָרוֹת בֵּית יְהוָה: אַזּוֹ כַּאֲשֶׁר
נִשְׁלְמָה כָּל מְלָאכַת הַבְּנֵן יִקְהֵל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־
רָאשֵׁי הַמִּשְׁפּוֹת גִּישְׁאֵי הָאֲבוֹת

בְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת־כּוֹס פִּרַח שׁוֹשַׁן אֲלֵפִים פֶּתַח יִכְיֵל:

הפטרת פקודי לשמו"ת במלכים א פרק ז

[illegible]

(נא) וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה גֹרֵי, כִּי אֵת כָּל
הַבָּנִין וְאֵת כָּלֵיו עָשָׂה שְׁלֹמֹה מִשְׁלוֹ מִמֶּנּוּ
שֶׁבֶטָן הָיָה. (א) וְנִשְׂאֵי הָאֲבֹת,
שֶׁהֵם הַנְּשִׂאִים. וְכָפַל חֲלָשׁוֹן לְחֹסֶפֶת
בְּאֹר. (ב) בִּירַח הָאֲתָנִים, חֲדָשׁ
תִּשְׁרִי נִקְרָא "יֶרֶחַ הָאֲתָנִים", מִלְּשׁוֹן
אִתּוֹן וְחֹק, עַל שֶׁם שֶׁבַחֲדָשׁ תִּשְׁרִי הֵם
הַמוֹעֲדִים הַיֶּחֱדָשׁ חֻקִּים וְיִמְלָשִׁים אֵת
הָאָדָם אֶל הַשְּׁלֵמוֹת. בְּרָחֻ, בְּנֶגַ
הַסִּבּוֹת. (ד) וְאֵת אֲהֶל מוֹעֵד, אֲהֶל
מוֹעֵד שֶׁעָשָׂה מִשֵּׁת. וְהָיָה בְּנִבְנוֹעַ, וּמִשֵּׁת
הַעֲלוֹתוֹ וְהַנְּסִיחוֹ בְּאֹצְרוֹת בֵּית ה' ^{וְ}
בַּעֲלִיּוֹת אֲשֶׁר מִפְּעַל לְהִיכָל וְלִדְבִיר.
(ו) אֶל תַּחַת בְּנִפֵּי הַכְּרוֹבִים,
כְּרוֹבִים שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה עֹמְדִים עַל
וְגִלְהֵם בְּקֶרְעוֹ, וְאִין אִלוֹ הַכְּרוֹבִים שֶׁל
הַכְּפָרָת שַׁעַל הָאָרֶץ. (ז) וַיִּסְכְּבוּ, מִלְּשׁוֹן
סִכְּבָה. (ח) וְלֹא יִרְאוּ הַחֻצוֹת, כִּי הָיוּ
רַק דְּחֻקִּים בְּפִרְכָּת. עַד חֲיִים הָיוּ,
עַד חֲיִים שֶׁנִּבְנוּ יֹאשִׁינּוּ הַמֶּלֶךְ אֵת הָאָרֶץ

הַתִּנִּינִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ג וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרֹן: ד וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־
כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: ה וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
וְכָל־עַדֶּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרֹן מִזִּבְחִים צֶאֱן וּבִקְרָא
אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב: ו וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבַר תְּפִילַת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנָּפֵי הַכְּרוּבִים:
ז כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כַּנָּפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרֹן
וְעַל־בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה: ח וַיֹּאדְכוּ הַכֹּדִים וַיִּרְאוּ רֵאשֵׁי הַכֹּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ
עַל־פְּנֵי הַדְּבָר וְלֹא יִרְאוּ הַחוּצָה וַיֵּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט אֵין בָּאָרֹן
דָּק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מִשֶּׁה בַּחֲרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצִאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: י וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ

ימים תסתתר ותרד מאד בעמק להסתתר שם. ביום המעשה, ביום חל לגמרי, כלומר לפני ראש חדש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שנשבע שאלוהים יהיה עמו, שם או תסתתר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיה אות להולכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך,

כמו "אזל" שפרשו הלך. (כ) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שהיה האבן לי למטרה. (כא) קחנו ובאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבוא וקחנו ובוא אלי. (כב) לך כי שלחך ה', לך לדרך וברך, שהב"ה אומר לך לברך ולהמלט. (כג) והדבר אשר דברנו, הברית שברכנו וברך. הנה ה', ה' יהיה עדי. (כה) אל מושב הקיר, בראש המסבים סמוך לקיר. ויקם והונתו וישב אבנר מצד שאלו, סדר השיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וביום ההוא כשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הבן לישב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאלו ליהונתן בנו. ומקומו של דוד נשאר בנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ויפקד מקום דוד, נחשד היה המקום מן הישוב. (כו) כי לא טהור, והם היו נשקרים מלאכל יחד הסמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לממאים. וגם יסבן שאין מדרך המוסר לבוא סמא לשלחן המלך. (כז) ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דהינו למחרת. (כח) מעמדי, מפני קח רשות ללכת לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (כט) שלחני, מן לי רשות ללכת. וזכר משפחה, אותו היום היו בני משפחתו זוכים וזכוי

אלהמקום אשרנסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: כואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למטרה: כא והנה אשלח אתהנער לך מצא את החצים אםאמר אמר לצער הנה החצים ממך והנה קחנו ו באה פישלום לך ואין דבר חיייהוה: כב ואםכה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך פי שלחך יהוה: כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עדעולם: כד ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אלהלחם לאכול: כה וישב המלך עלמושבו בפעם בפעם אלמושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאלו ויפקד מקום דוד: כו ולאדבר שאלו מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא פירלא טהור: כז ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאלו אליהונתן בנו מדוע לאבא בןישי גסמול גסהיום אלהלחם: כח ויען יהונתן אתשאל נשאל דוד מעמדי עדבית לחם: כט ויאמר שלחני נא פי זכר משפחה לנו בעיר והוא צוהלי אחי ועתה אםמצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה אתאחי עליכן לאבא אלישלחן

סתר ותתחבא הרבה, כי אז יבקשוד ובאת אליהמקום אשרנסתרת שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאלוהים יהיה עמו את דוד וישבת אצל האבן האזל כי שם אמנאד: כ ואני שלשת החצים צדה לצד האבן ההוא אורה כאלו אני מורה לשלחלי למטרה לחי: כא והנה לאחר זה אשלח אתהנער ואניד לו לך מצא אתהחצים הפסוק הנה יהיה בידך אםאמר אמר לצער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחנו קח חזק ובאה בוא אלי פישלום לך ואין דבר רע, חיייהוה נשבע לו: כב ואםכה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לחן ממקום עמדי, אז לך לדרך וברך לך פי שלחך יהוה וגעלה בהשגחת ה': כג ואם מלך לך, זכור תזכור והדבר אשר דברנו דברי הברית שברכנו אני ואתה הנה יהוה יהיה עדי ביני ובינך עדעולם: כד ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אלהלחם לאכול: כה וישב המלך עלמושבו במקום המיוחד לו לשבת בו בפעם בפעם אלמושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יקצוף עליו על דבר דוד, שאלו ויפקד מקום דוד: כו ולאדבר לא שאל שאלו מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא פירלא טהור פי עדין לא טבל לקרי: כז ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאלו אליהונתן בנו מדוע לאבא בןישי גסמול גסהיום אלהלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום חלופי: כח ויען יהונתן את שאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת עדבית לחם: כט ויאמר שלחני נא מן לי רשות ללכת פי זכר משפחה וזכוי שלמים לנו בעיר והוא צוהלי אליאב

עטרת מרים

שי למורא

אָרִי הַבּוֹר לְבֹא אֶל הַנֶּחֱבִי, וְעֵתָה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עֲלֵיךָ לֹא־כָּא אֶל־שִׁלְחֵן הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְחִי לוֹ רְשׁוּת לִלְבֵּת, וְהִלֵּךְ לוֹ ל וַיַּחֲרִי־אָף שָׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲנֹת הַמִּדְּבָרֹת אֵתָּה כְּאִמְךָ שְׂהִיָּה מוֹרֶת־בְּרָצוֹנִי, כֵּן אֵתָּה מוֹרֶד כִּי לֹא־הוּב מִה שְׂאֵנִי

שְׂלָמִים. וְהוּא צָוָה לִי אַחִי, וְאֲחִי הַגָּדוֹל צָוָה עָלַי לְהִיטֵּי שָׁם. (ל) כֵּן נַעֲנֹת הַמִּדְּבָרֹת, בְּנֵה שֶׁל מַעֲנֵת הַמוֹסֵר, כְּלוּמֶר שְׂאֵמֹה לֹא הוֹכִיחֵתוּ בַּמַּסְנֵתוֹ וְלֹא קִבֵּל מוֹסֵר כְּרֹאִי. (וְאִמְרוּ ר"ל, שֶׁשִּׁשְׁחַסְפוּ בְּנֵי בְּגִמְזִין מִבְּנֵי שִׁילָה שֶׁצָּאוּ לַחֹל בְּכַרְמִים, הֵיחָ שְׂאוֹל בִּישֵׁן וְלֹא רָצָה לְחַסְפֵּי, עַד שֶׁבָּאָה

שׁוּנָה הָלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשְׁתֵּי עֲרוֹת אִמְךָ כִּי יֹאמְרוּ הַשּׁוֹמְעִים שְׂאֵתָה אוֹהֵב אָדָם שְׂאֵנִי שׁוּנָה, אִם־כֵּן אִמְךָ בְּנֵי וְאִמְךָ נִתְחָה: לֹא כִּי כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־שִׁי חִי עַל־הָאֶרֶץ לֹא תִבּוֹן לֹא תִחַסֵּם אֶתָּה וּמִלְכוּתְךָ וְעֵתָה שִׁלְחַ וְקַח אֹתוֹ אֲלֵי הָאֵל וְהָאֵל וְאֵתָּה נִתְחָ לוֹ רְשׁוּת לִלְבֵּת כִּי בְּרִמּוֹת הוּא: לִב וְשֵׁן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיוֹ לָמָּה יוֹמֵת מִה עֲשֵׂה אִם ה' הַמֶּלֶכִּי: לִב וְשֵׁן שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה גִּמְרֵי דַעְתוֹ מִעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לִב וְשֵׁן יְהוֹנָתָן מִעַם הַשִּׁלְחָן בְּחִירֵי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לַחֵם כִּי נַעֲצֹב אֶל־דָּוִד בְּרֹאוֹתוֹ כִּי כָלָה אֲלֵיוֹ הַרְעָה, וְעוֹד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו שֶׁקָּרָא בֶן נַעֲנֹת הַמִּדְּבָרֹת: לִב וְשֵׁן בְּכָר בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַחֲדָשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשִּׁדָּה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לוֹ דָּוִד וְגַעַר קָמָן עִמּוֹ: לוֹ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֵי רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ אַחֵר הַחֵן הָרִאשׁוֹן שִׁדָּה, וּבְעוֹדוֹ רֵץ, וְהוּא־יִרְהַ חֲצִי הַשְּׁנִי לְהַעֲבֹר לְהִלָּה לַמַּסְנֵת וְהוּא הָאֶבֶן הָאֵל: לוֹ וַיִּבָּא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּהָ: לִב וְשֵׁן יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְלֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיִּבָּא אֶל־אֲדֹנָיו: לִב וְשֵׁן הַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאוּמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מוֹתָן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלֵיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאָפָיו עַל פְּנֵי אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּכְבְּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל: מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד

הַמֶּלֶךְ: ל וַיַּחֲרִי־אָף שָׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲנֹת הַמִּדְּבָרֹת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֹן יִשְׂרָאֵל לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשְׁתֵּי עֲרוֹת אִמְךָ: לֹא כִּי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־שִׁי חִי עַל־הָאֶרֶץ לֹא תִבּוֹן אֶתָּה וּמִלְכוּתְךָ וְעֵתָה שִׁלְחַ וְקַח אֹתוֹ אֲלֵי כִּי בְּרִמּוֹת הוּא: לִב וְשֵׁן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיוֹ לָמָּה יוֹמֵת מִה עֲשֵׂה: לִב וְשֵׁן שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה מִעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לִב וְשֵׁן יְהוֹנָתָן מִעַם הַשִּׁלְחָן בְּחִירֵי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לַחֵם כִּי נַעֲצֹב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: לִב וְשֵׁן בְּכָר בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַחֲדָשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשִּׁדָּה לְמוֹעֵד דָּוִד וְגַעַר קָמָן עִמּוֹ: לוֹ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֵי רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר

אֲחִי (אֲחִירִי). כִּי בָחַר אֶתָּה לְבֹן יִשְׂרָאֵל, שְׂהוּא יִמְלֹךְ. לְבִשְׁתֶּךָ, כְּשִׁשְׁחַסְפוּ אֲנָשִׁים שְׂאֵתָה אוֹהֵב אָדָם שְׂאֵנִי שׁוּנָה, יֹאמְרוּ שְׂאֵנִי בְּנֵי, וְהָיְתָה לְבִשְׁתֶּךָ. וּלְבִשְׁתֵּי עֲרוֹת אִמְךָ, וּלְבִשְׁתֵּי וְחִרְפָּה שֶׁל אִמְךָ. (לג) כִּי כָלָה הָיָה, נִמְכְּרָה הַחֲסִלְטָה. (לד) אֵל דָּוִד, בְּשִׁבִּיל דָּוִד. כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו, וְגַם מִשׁוֹם שְׂאֵבִיו הַכְּלִים (בִּשְׁ) אֵת יְהוֹנָתָן בְּדָבָר וּבְמַעֲשֵׂה. (לה) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שֶׁקָּבַע לוֹ דָּוִד. (לו) יָרָה חֲצִי לְהַעֲבֹר, וְהָיָה חֲסֵן כִּכֵּם שֶׁנֶּעַר אַחֲרֵי הָאֶבֶן. (מא) מֵאֶצֶל הַנֶּגֶב, מִקְרֶבֶת מְקוֹם לְצַד הַדְּרֹמִי שֶׁל הָאֶבֶן הָאֵל. אֵת רֵעֵהוּ, עַם רֵעֵהוּ שְׂהִיָּה קֶשֶׁה עֲלֵיהֶם הַפְּרִדָּה. עַד דָּוִד הַגָּדִיל, שְׁדוֹד הַרְבָּה לְכַבֹּת יוֹתֵר מִיהוֹנָתָן. (מב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ, וְתוֹכַר שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ וְכו', ה' יְהִי, ה' יְהִי עַד עַל הַשְּׁבוּעָה.

אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוּא־יִרְהַ חֲצִי לְהַעֲבֹר: לוֹ וַיִּבָּא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּהָ: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְלֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיִּבָּא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאוּמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מוֹתָן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלֵיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאָפָיו עַל פְּנֵי אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּכְבְּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל: מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד

וַיִּלְלֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים הָרִאשׁוֹנִים וְהַשְּׁנִי וַיִּבָּא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאוּמָה מִהֲסִינֵן הַנֶּעַשֶׂה בְּרִית אֵלֵי הַחֲצִים אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מוֹתָן יְהוֹנָתָן אֶת־כָּלֵיו הַחֲצִים וְהַשְּׁנִי אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: מֵא הַנֶּעַר בָּא וְהָלַךְ לְבֹא הָעִיר וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנֶּגֶב מִצַּד הַדְּרֹמִי שֶׁל אֶבֶן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאָפָיו עַל פְּנֵי אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּכְבְּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל הַרְבָּה לְכַבֹּת יוֹתֵר מִיהוֹנָתָן: מֵב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם וְהַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ

שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
וְאִמְרֵנוּ יְהוָה יְהִי | בֵּינֵנוּ וּבֵינֶךָ
וּבֵינֶךָ וּבֵינֵנוּ וּבֵינֵנוּ עַד-עוֹלָם:

לְךָ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יְהִי | בֵּינֵנוּ
וּבֵינֶךָ וּבֵינֵנוּ וּבֵינֵנוּ עַד-עוֹלָם:

בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנִּתְחִים אֶת-הָרֹאשׁ
וְאֶת-הַפָּדֵר עַל-הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל-הַמִּזְבֵּחַ: ^ט וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵחַן בְּמִים
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה
רֵיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה: ^ס (ישׂראל) וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן
קָרְבָנוּ מִן-הַבְּשָׂבִים אוֹ מִן-הָעוֹשִׁים לְעֹלָה זָכָר
תָּמִים יִקְרִיבוּ: ^א וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ
צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת-דָּמָו עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ב וְנָתַח אֹתוֹ
לְנִתְחָיו וְאֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-פָּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן
אֹתָם עַל-הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-
הַמִּזְבֵּחַ: ^ג וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָרֵחַן בְּמִים וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה הוּא
אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ^פ

קְרִיאת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבָּת קוֹדֶשׁ
א וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי-מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל
מוֹעֵד לֵאמֹר: ^ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן
הַבְּהֵמָה מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאֵן תִּקְרִיבוּ אֶת-
קָרְבָנְכֶם: ^ג אִם-עֲלֵה קָרְבָנוּ מִן-הַבָּקָר זָכָר
תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ
לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: ^ד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֲלֵה
וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ^ה (לוי) וְשָׁחַט אֶת-בֶּן
הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת-הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
אֲשֶׁר-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ו וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֲלֵה
וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: ^ז וְנָתְנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן
אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל-הָאֵשׁ: ^ח וְעָרְכוּ

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז אדר"ר, ה'תשי"א
ברוקלין
שלום וברכה!

כבר הצטערתי לשתיקתו הארוכה שלא קבלתי ממנו שום [ידיעות, ולכן ביותר שמחתי לקבל
מכתבו עם הידיעה שת"ל מרגיש הטבה במצבו. כמוכן, אקרא הפ"נ ששלח על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר.

אכפול עוה"פ, שיתבונן באופן שיתקע מחשבתו בזה בחזק כי השי"ת הוא המנהל [ג עולמו וכל
אחד ואחד מאתנו בפרט, במילא יסיר זה דאגה מלבו, כי הלא ברור הוא כי השי"ת יכלכל דברו על הצד
היותר טוב ולא עלינו מוטל הדבר, ומהשייך לנו הוא רק ענינים בתומ"צ שניתנו לנו בבחירה חפשיית.

לא באתי לחדש בזה, שהרי ענינים אלה פשוטים וידועים לכל, אלא שאם נשארים הם בדרך
מקיף, ובהנוגע לפועל מתנהגים כאילו הענינים תלויים בנו בעצמנו, הרי מכבידים עי"ז החיים,
ובפשטות כפשוטו החיים הגשמיים. משא"כ כאשר חדורים עם הרעיון של "ה רעיו", אז אפילו הגוף
ונפש הבהמית מרגישים את ה"לא אחסר".

וח"ו שלא באתי בזה להטיף מוסר, אבל מצטער אני על צער כת"ר ועג"נ שלו מסיבות שאין להן
יסוד ובטח גם אין להן מציאות, וכידוע על פי המבואר בדא"ח בחילוק שבין ענין הנסיונות והבירורים.

המקוה להתבשר ממנו בשורות טובות מהטבת בריאותו ובריאות זוגתו ש"ב שתחי'.

ברכה.

ער לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל־פקודי - פרשת החודש - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:53	6:01	8:21	8:16	8:54	8:50	9:55	9:51	12:22	12:20	17:43	17:48	18:09	18:13	17:27	18:24
חיפה (ח)	5:53	6:01	8:20	8:15	8:54	8:49	9:54	9:51	12:21	12:19	17:45	17:49	18:08	18:13	17:16	18:23
ירושלים (ח)	5:52	5:59	8:19	8:14	8:53	8:48	9:53	9:50	12:20	12:19	17:46	17:50	18:07	18:12	17:10	18:22
תל אביב (ח)	5:54	6:01	8:21	8:16	8:55	8:50	9:55	9:52	12:22	12:20	17:43	17:48	18:09	18:14	17:25	18:24
בנו דאבי (ח)	6:34	6:39	9:03	8:59	9:35	9:31	10:36	10:33	13:04	13:02	18:28	18:31	18:52	18:55	18:10	19:04
אוסטריה, וינה (ח)	6:12	6:24	8:29	8:22	9:13	9:06	10:12	10:07	12:35	12:34	17:48	17:57	18:21	18:30	17:38	18:43
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:16	7:10	9:41	9:44	10:19	10:21	11:24	11:25	14:03	14:01	19:52	19:44	20:20	20:10	19:26	20:22
אוקראינה, אודסה (ח)	6:14	6:25	8:32	8:26	9:15	9:08	10:14	10:09	12:38	12:37	17:52	18:00	18:24	18:32	17:41	18:45
אוקראינה, דונייצק (ח)	5:46	5:58	8:03	7:56	8:47	8:40	9:46	9:41	12:10	12:08	17:22	17:31	17:55	18:04	17:12	18:17
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:09	5:57	8:14	8:07	8:58	8:51	9:57	9:52	12:21	12:19	17:33	17:42	18:06	18:15	17:23	18:29
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:23	6:36	8:39	8:31	9:25	9:17	10:23	10:18	12:46	12:45	17:57	18:07	18:32	18:42	17:47	18:55
אוקראינה, קייב (ח)	6:16	6:29	8:31	8:24	9:17	9:10	10:16	10:11	12:39	12:37	17:50	18:00	18:24	18:34	17:40	18:48
איטליה, מילאנו (ח)	6:40	6:51	8:59	8:53	9:41	9:34	10:40	10:35	13:04	13:03	18:21	18:29	18:50	18:58	18:07	19:10
אקוודור, קיטו (ח)	6:20	6:22	8:53	8:51	9:21	9:20	10:24	10:22	12:55	12:54	18:28	18:27	18:50	18:49	18:09	18:57
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:46	6:51	9:18	9:20	9:53	9:55	10:58	10:59	13:36	13:34	19:23	19:15	19:49	19:41	18:57	19:52
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:41	7:34	10:03	10:06	10:43	10:45	11:48	11:50	14:28	14:26	20:18	20:08	20:47	20:37	19:51	20:49
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:21	6:30	8:44	8:39	9:22	9:16	10:22	10:18	12:47	12:46	18:05	18:12	18:34	18:40	17:53	18:51
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:10	6:20	8:33	8:27	9:11	9:06	10:11	10:07	12:37	12:35	17:54	18:01	18:23	18:30	17:42	18:41
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:11	6:20	8:34	8:28	9:12	9:06	10:12	10:08	12:37	12:36	17:55	18:01	18:24	18:30	17:42	18:42
ארה"ב, דטרויט (ח)	6:47	6:57	9:09	9:03	9:48	9:42	10:48	10:44	13:13	13:12	18:30	18:37	19:00	19:07	18:18	19:18
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:33	6:40	9:01	8:57	9:34	9:30	10:35	10:32	13:02	13:01	18:26	18:30	18:50	18:54	18:10	19:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:05	6:12	8:31	8:26	9:06	9:01	10:06	10:03	12:33	12:31	17:54	17:59	18:20	18:25	17:40	18:36
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:32	6:38	9:01	8:57	9:33	9:29	10:34	10:31	13:02	13:00	18:26	18:29	18:50	18:53	18:10	19:03
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:06	6:16	8:29	8:23	9:08	9:02	10:07	10:03	12:33	12:31	17:50	17:56	18:19	18:26	17:37	18:37
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	6:34	6:44	8:57	8:52	9:36	9:30	10:35	10:31	13:01	12:59	18:18	18:25	18:47	18:54	18:06	19:05
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:05	6:15	8:27	8:22	9:06	9:01	10:06	10:02	12:31	12:30	17:48	17:55	18:18	18:25	17:36	18:36
בוליביה, לה פס (ח)	6:35	6:34	9:07	9:07	9:37	9:37	10:40	10:40	13:14	13:12	18:53	18:48	19:16	19:11	18:31	19:20
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:01	7:14	9:15	9:07	10:02	9:54	11:00	10:55	13:23	13:22	18:34	18:44	19:09	19:19	18:24	19:33
בלגיה, בריסל (ח)	7:01	7:14	9:15	9:08	10:02	9:55	11:01	10:55	13:24	13:22	18:34	18:44	19:09	19:19	18:25	19:33
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:08	6:05	8:38	8:38	9:09	9:10	10:13	10:13	12:49	12:47	18:34	18:28	18:54	18:48	18:07	18:58
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:56	5:53	8:26	8:27	8:57	8:58	10:01	10:01	12:37	12:35	18:18	18:12	18:42	18:36	17:55	18:45
בריטניה, לונדון (ח)	6:19	6:32	8:33	8:25	9:20	9:12	10:19	10:13	12:41	12:40	17:53	18:03	18:27	18:37	17:45	18:51
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:28	6:42	8:40	8:32	9:29	9:21	10:28	10:22	12:50	12:48	17:58	18:10	18:36	18:47	17:53	19:01
גרמניה, ברלין (ח)	6:25	6:39	8:38	8:30	9:27	9:19	10:25	10:19	12:47	12:46	17:58	18:09	18:33	18:44	17:48	18:58
גרמניה, פרנקפורט (ח)	6:43	6:56	8:59	8:51	9:44	9:37	10:43	10:38	13:06	13:05	18:18	18:27	18:52	19:02	18:08	19:15
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:07	6:04	8:37	8:38	9:09	9:10	10:13	10:13	12:49	12:47	18:38	18:32	18:57	18:50	18:09	19:00
הודו, מומבאי (ח)	6:49	6:53	9:19	9:16	9:49	9:46	10:51	10:48	13:20	13:18	18:46	18:48	19:09	19:11	18:29	19:20
הודו, פונה (ח)	6:44	6:49	9:15	9:12	9:45	9:42	10:47	10:44	13:16	13:14	18:42	18:44	19:06	19:07	18:26	19:16
הונגריה, בודפשט (ח)	6:01	6:12	8:19	8:12	9:02	8:55	10:01	9:56	12:25	12:23	17:38	17:46	18:10	18:19	17:27	18:32
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:15	6:25	8:38	8:32	9:16	9:11	10:16	10:12	12:41	12:40	17:58	18:05	18:27	18:34	17:46	18:46
יוון, אתונה (ח)	6:39	6:48	9:04	8:58	9:40	9:35	10:40	10:36	13:06	13:05	18:25	18:30	18:53	18:58	18:11	19:09

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל־פקודי - פרשת החודש - בערים שונות בעולם רעא

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	6:21	6:33	8:40	8:33	9:23	9:16	10:22	10:17	12:46	12:44	17:59	18:07	18:31	18:40	17:48	18:53
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:45	6:50	9:16	9:13	9:47	9:43	10:48	10:45	13:17	13:15	18:43	18:45	19:07	19:08	18:27	19:18
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:31	6:23	8:46	8:50	9:29	9:32	10:33	10:35	13:10	13:07	18:53	18:42	19:25	19:13	18:26	19:26
נפאל, קטמנדו (ח)	6:16	6:22	8:44	8:40	9:16	9:12	10:17	10:14	12:45	12:43	18:08	18:11	18:33	18:36	17:53	18:46
סין, בייג'ין (ח)	6:29	6:39	8:52	8:47	9:30	9:25	10:30	10:26	12:55	12:54	18:12	18:19	18:41	18:48	17:58	18:59
סינגפור, סינגפור (ח)	7:11	7:13	9:44	9:42	10:12	10:11	11:15	11:13	13:46	13:44	19:18	19:17	19:41	19:39	18:59	19:48
פולין, ורשא (ח)	5:55	6:08	8:08	8:00	8:56	8:48	9:54	9:49	12:17	12:15	17:26	17:37	18:02	18:13	17:17	18:27
פרו, לימה (ח)	6:12	6:11	8:44	8:44	9:13	9:13	10:17	10:16	12:50	12:48	18:27	18:23	18:49	18:46	18:06	18:54
צרפת, ליון (ח)	6:57	7:08	9:16	9:10	9:58	9:52	10:57	10:53	13:22	13:20	18:36	18:44	19:07	19:16	18:25	19:28
צרפת, פריז (ח)	7:08	7:20	9:25	9:18	10:09	10:02	11:08	11:03	13:32	13:30	18:45	18:55	19:17	19:27	18:33	19:40
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:03	6:06	8:36	8:34	9:05	9:03	10:07	10:05	12:37	12:36	18:09	18:08	18:31	18:30	17:50	18:39
קנדה, טורונטו (ח)	6:33	6:43	8:54	8:48	9:34	9:28	10:34	10:29	12:58	12:57	18:17	18:24	18:45	18:52	18:02	19:04
קנדה, מונטריאול (ח)	6:10	6:21	8:30	8:23	9:11	9:05	10:11	10:06	12:35	12:34	17:51	17:59	18:21	18:29	17:39	18:42
קפריסין, לרנקה (ח)	5:59	6:07	8:25	8:20	9:00	8:55	10:00	9:56	12:26	12:25	17:46	17:51	18:13	18:18	17:33	18:29
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:16	7:31	9:26	9:17	10:17	10:09	11:15	11:09	13:37	13:36	18:44	18:56	19:23	19:35	18:36	19:50
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:50	7:05	8:59	8:50	9:51	9:43	10:49	10:43	13:11	13:09	18:20	18:32	18:56	19:08	18:09	19:24
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:38	6:50	8:56	8:49	9:39	9:33	10:38	10:33	13:02	13:01	18:15	18:24	18:48	18:56	18:04	19:09
שווייץ, ציריך (ח)	6:43	6:55	9:01	8:54	9:44	9:37	10:43	10:38	13:07	13:05	18:24	18:33	18:53	19:01	18:09	19:14
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:27	6:31	8:59	8:56	9:28	9:25	10:30	10:28	12:59	12:58	18:28	18:28	18:50	18:51	18:10	19:00

(*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"ח ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵ חַפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל-אֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֶׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: פָּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00775
07/03/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

